។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

សទ្ទនីតិប្បករណំ

ធាតុមាលា

១៥. សរវគ្គបញ្ចកន្តិក សុទ្ធស្សរធាតុ

ឥតោ បរំ តុ សរតោ, កការន្តាទិភេទតោ;
ធាតុយោ ធាតុនិប្ផន្ន-រូបានិ វិវិធានិ ច។

សាដ្ឋកថេ បិដកម្ហិ, ជិនបាឋេ យថាពលំ;
នយំ ឧបបរិក្ខិត្វា, សមាសេន កថេស្ស’ហំ។

ឥ គតិយំ។ យេសំ ធាតូនំ គតិអត្ថោ, ពុទ្ធិបិ តេសំ អត្ថោ។ បវត្តិបាបុណានិបិ។ តត្រ គមនំ ទុវិធំ កាយគមនំ ញាណគមនញ្ច។ តេសុ **កាយគមនំ** នាម ឥរិយាបថគមនំ, **ញាណគមនំ** នាម ញាណុប្បត្តិ, តស្មា បយោគានុរូបេន “គច្ឆតី”តិ បទស្ស “ជានាតី”តិបិ អត្ថោ ភវតិ, “បវត្តតី”តិបិ អត្ថោ ភវតិ, “បាបុណាតី”តិបិ អត្ថោ ភវតិ, ឥរិយាបថគមនេន គច្ឆតីតិបិ អត្ថោ ភវតិ, ញាណគមនេន គច្ឆតីតិបិ អត្ថោ ភវតិ។ តថា ហិ “សីឃំ គច្ឆតី”តិអាទីសុ ឥរិយាបថគមនំ “គមន”ន្តិ វុច្ចតិ។ សុន្ទរំ និព្ពានំ គតោ។ “គតិមា”តិអាទីសុ បន ញាណគមនំ។ ឯវំ សព្ពេសម្បិ គត្យត្ថានំ ធាតូនំ យថាបយោគំ អត្ថោ គហេតព្ពោ។

តស្សិមានិ រូបានិ ភវន្តិ – ឥតិ, ឯតិ, ឧទេតិ។ ការិតេ “ឧទាយតី”តិ រូបំ ភវតិ។ ឧដ្ឋាបេតីតិ ហិ អត្ថោ, ទុការោ អាគមោ។ ឧបេតិ, សមុបេតិ, វេតិ, អបេតិ, អវេតិ, អន្វេតិ, សមេតិ, អភិសមេតិ, សមយោ, អភិសមយោ, ឰទិ, ឧទិ, ឯកោទិ, បណ្ឌិតោ, ឥតោ, ឧទិតោ, ឧបេតោ, សមុបេតោ, អន្វិតោ, អបេតោ, សមេតោ, ឯតព្ពោ, បច្ចេតព្ពោ, បដិយមានោ, បដិច្ចោ, ឯន្តោ, អធិប្បេតោ, អធិប្បាយោ, បច្ចយោ, អញ្ញានិបិ យោជេតព្ពានិ។ “ឥតា, ឥត”ន្តិអាទិនា យថារហំ ឥត្ថិនបុំសកវសេនបិ។ បច្ចេតុំ, ឧបេតុំ, សមុបេតុំ, អន្វេតុំ, សមេតុំ, អភិសមេតុំ, ឥច្ច, បដិច្ច, សមេច្ច, អភិសមេច្ច, អបេច្ច, ឧបេច្ច, បដិមុខំ ឥត្វា, ឥត្វាន, ឧបេត្វា, ឧបេត្វាន, ឧបេតុន, អញ្ញានិបិ ពុទ្ធវចនានុរូបតោ យោជេតព្ពានិ។

ឥតិឥតិ ក្រិយាសទ្ទោ, សុត្តន្តេសុ ន ទិស្សតិ;
ឥទមេត្ថ ន វត្តព្ពំ, ទស្សនាយេវ មេ រុតោ។

“ឥតាយំ កោធរូបេន”, ឥតិ បាឡិ ហិ ទិស្សតិ;
អង្គុត្តរនិកាយម្ហិ, មុនិនាហច្ច ភាសិតា;

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា **អង្គុត្តរនិកាយេ** កោធំ និន្ទន្តេន –

“ឥតាយំ កោធរូបេន, មច្ចុវេសោ គុហាសយោ;
តំ ទមេន សមុច្ឆិន្ទេ, បញ្ញាវីរិយេន ទិដ្ឋិយា”តិ។

តត្រ **ឥតាយ**ន្តិ ឥតិ អយន្តិ ឆេទោ។ **ឥតិ**ឥតិ ច គច្ឆតិ បវត្តតីតិ អត្ថោ។ អយំ បនេត្ថ សុត្តបទត្ថោ – យោ ទោសោ លោកេ “កោធោ”តិ លោកិយមហាជនេន វុច្ចតិ, នាយំ អត្ថតោ កោធោតិ វត្តព្ពោ។ កិន្តិ បន វត្តព្ពោ, ឯសោ ហិ សរីរសង្ខាតគុហាសយោ មច្ចុរាជា ឯវ កោធវសេន បមទ្ទន្តោ សត្តសន្តានេ គច្ឆតីតិ វត្តព្ពោ។ តំ ឯវរូបំ “មច្ចុរាជា”តិ វត្តព្ពំ ពហុនោ ជនស្ស អនត្ថករំ កោធំ ហិតកាមោ ទមេន បញ្ញាយ វីរិយេន ទិដ្ឋិយា ច ឆិន្ទេយ្យាតិ។

ឯតីតិ ឥមស្ស បន អាគច្ឆតីតិ អត្ថោ។ “ឯតី”តិ ឯត្ថ ហិ **អា**ឧបសគ្គោ សន្ធិកិច្ចេន បដិច្ឆន្នត្តា ន បាកដោ វលាហកាវត្ថរិតោ បុណ្ណចន្ទោ វិយ។ តថា ហិ ឯត្ថ អា ឥតិ ឯតីតិ សន្ធិវិគ្គហោ ភវតិ, **អា**ការស្ស ច **ឥ**ការេន បរេន សទ្ធឹយេវ **ឯ**ការាទេសោ។ តស្មា “អយំ សោ សារថី ឯតិ។ ឯតុ វេស្សន្តរោ រាជា”តិអាទីសុ “អាគច្ឆតិ,

អាគច្ឆតូ”តិអាទិនា អត្ថោ កថេតព្ពោ។ ព្យាករណសត្ថេបិ ហិ អា ឥតិ ឯតីតិ សន្ធិវិគ្គហោ ទិស្សតិ, តស្មា អយម្បិ នីតិ សាធុកំ មនសិ កាតព្ពា។ អថ វា **ឥតី**តិ រស្សវសេន វុត្តំ បទំ គមនំ ពោធេតិ, **ឯតី**តិ វុទ្ធិវសេន វុត្តំ បន យថាបយោគំ អាគមនាទីនិ។ មត្តាវសេនបិ ហិ បទានិ សវិសេសត្ថានិ ភវន្តិ។ តំ យថា? សាសនេ បព្ពជិតោ, រដ្ឋា បព្ពាជិតោតិ។ សញ្ញោគាសញ្ញោគវសេនបិ, តំ យថា? គាមា និក្ខច្ឆតិ។ យសំ បោសោ និគច្ឆតិ, តស្មា អយម្បិ នីតិ សាធុកំ មនសិ កាតព្ពា។ ឯត្ថេតំ វុច្ចតិ –

ឥ គតិយន្តិ កថិតា, ធាតុ វុទ្ធី គតា យទា;
តទា អាគមនត្ថស្ស, វាចិកា បាយតោ វសា។

ឥរិយាបថត្ថតោ ហេ-សា និច្ចាគមវាចិកា;
“អយំ សោ សារថី ឯតិ”, ឥច្ចាទេត្ថ និទស្សនំ។

អនិរិយាបថត្ថេន , វត្តនេ គមនេបិ ច;
អាគមនេ ច ហោតីតិ, ធីមា លក្ខេយ្យ តំ យថា។

“បដិច្ច ផលមេតី”តិ, ឯវមាទីសុ វត្តនេ;
វុទ្ធិប្បត្តា ឥការវ្ហា, ឯសា ធាតុ បវត្តតិ។

“អត្ថមេន្តម្ហិ សូរិយេ, វាឡា” ឥច្ចាទីសុ បន;
គតេ, “ឯតីតិ ឥតី”តិ-អាទិស្វាគមនេ សិយា។

តថា ហិ ឦតីតិ អនត្ថាយ ឯតិ អាគច្ឆតីតិ ឦតិ, ឧបទ្ទវោ, ឥតិ អាគមនត្ថោ គហេតព្ពោ។ អាហ ច **សុត្តនិបាតដ្ឋកថាយំ** “ឯតីតិ ឦតិ, អាគន្តុកានំ អកុសលភាគីនំ ព្យសនហេតូនំ ឯតំ អធិវចន”ន្តិ។

ឥទានិ យថារហំ និបាតាខ្យាតនាមិកបរិយាបន្នានំ **ឥតិឥតោ** សទ្ទានមត្ថុទ្ធារោ វុច្ចតេ – តត្ថ **ឥតិ**សទ្ទោ ហេតុបរិសមាបនាទិបទត្ថ វិបរិយាយ បការាវធារណ និទស្សនាទិអនេកត្ថប្បភេទោ។ តថា ហេស “រុប្បតីតិ ខោ ភិក្ខវេ តស្មា រូបន្តិ វុច្ចតី”តិអាទីសុ ហេតុអត្ថេ ទិស្សតិ។ “តស្មាតិហ មេ ភិក្ខវេ ធម្មទាយាទា ភវថ, មា អាមិសទាយាទា។ អត្ថិ មេ តុម្ហេសុ អនុកម្បា, កិន្តិ មេ សាវកា ធម្មទាយាទា ភវេយ្យុំ, នោ អាមិសទាយាទា”តិអាទីសុ បរិសមាបនេ។ “ឥតិ វា ឥតិ ឯវរូបា វិសូកទស្សនា បដិវិរតោ”តិអាទីសុ អាទិអត្ថោ។ “មាគណ្ឌិយោតិ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស សង្ខា សមញ្ញា បញ្ញត្តិ វោហារោ នាមំ នាមកម្មំ នាមធេយ្យំ និរុត្តិ ព្យញ្ជនមភិលាបោ”តិអាទីសុ បទត្ថវិបរិយាយេ។ “ឥតិ ខោ ភិក្ខវេ សប្បដិភយោ ពាលោ, អប្បដិភយោ បណ្ឌិតោ។ សឧបទ្ទវោ ពាលោ, អនុបទ្ទវោ បណ្ឌិតោ។ សឧបសគ្គោ ពាលោ, អនុបសគ្គោ បណ្ឌិតោ”តិអាទីសុ បការោ។ “អត្ថិ ឥទប្បច្ចយា ជរាមរណន្តិ ឥតិ បុដ្ឋេន សតា អានន្ទ អត្ថីតិស្ស វចនីយំ។ កឹ បច្ចយា ជរាមរណន្តិ ឥតិ ចេ វទេយ្យ, ជាតិបច្ចយា ជរាមរណន្តិ ឥច្ចស្ស វចនីយ”ន្តិអាទីសុ អវធារណេ។ “អត្ថីតិ ខោ កច្ចាន អយមេកោ អន្តោ, នត្ថីតិ ខោ កច្ចាន អយំ ទុតិយោ អន្តោ”តិអាទីសុ និទស្សនេ។ និបាតវសេនេវ តេ បយោគា គហេតព្ពា។ “ឥតាយំ កោធរូបេនា”តិ ឯត្ថ បន អាខ្យាតវសេន គមនេ **ឥតិ**សទ្ទោ ទិស្សតិ។ អយមេវត្ថោ ឥធាធិប្បេតោ, និបាតត្ថោ បន ន ឥច្ឆិតព្ពោ, វិញ្ញូនំ អត្ថគ្គហណេ កោសល្លុបាទនត្ថំ កេវលំ អត្ថុទ្ធារវសេន អាគតោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឥតរោ បន –

គត្យត្ថេ ចិមសទ្ទត្ថេ, **ឥតោ**សទ្ទោ បវត្តតិ;
អន្វិតោ”តិ ហិ គត្យត្ថេ, បច្ចត្តវចនំ ភវេ។

ឥមសទ្ទស្ស អត្ថម្ហិ, និស្សក្កវចនំ ភវេ;
“ឥតោ សា ទក្ខិណា ទិសា”, ឥតិអាទីសុ បាឡិសុ។

គត្យត្ថោ ឥច្ឆិតោ ឯត្ថ, ឥតរត្ថោ ន ឥច្ឆិតោ;
អត្ថុទ្ធារវសា វុត្តោ, កោសល្លត្ថាយ វិញ្ញុនំ។

ឥធ បន **សមយ**សទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារំ សនិព្ពចនំ វត្តុព្ពម្បិ អវត្វា ឧបរិ **អយ**ធាតុវិសយេយេវ វក្ខាម **ឥ ឯ អយ** ធាតុវសេន តិធាតុមយត្តា **សមយ**សទ្ទស្ស។ តត្រ **ឥតី**តិ **ឥ**ការាននុរត្យន្តបទស្ស ច “ឯតិ, ឧទេតី”តិអាទីនញ្ច

ឯការន្តរ**ត្យ**ន្តបទានំ អញ្ញេសញ្ច ឯវរូបានំ បទមាលា យថារហំ យេភុយ្យេន អត្តនោបទានិ វជ្ជេត្វា យោជេតព្ពា។ ឦទិសេសុ ហិ ឋានេសុ ទុក្ករា ក្រិយាបទមាលា។ យស្មា បន ឥមស្មឹ បករណេ សុករា ច ទុក្ករា ច **ត្យ**ន្តបទមាលា ជានិតព្ពា , តស្មា **ភូវាទិ**គណាទីសុ អដ្ឋសុ គណេសុ វិហិតេហិ ឆន្នវុតិយា វចនេហិ សព្ពសាធារណំ អសព្ពសាធារណញ្ច បទមាលានយំ ព្រូម –

> **អ**ការន្តរត្យន្ត-បទានំ បន្តិយោ ពុធោ;
> **ភវតិ វុន្ទតា**ទីនំ, យោជេ សព្ពត្ថ សព្ពថា។
>
> ឥតិ ឯតី”តិ ចេតេសំ, បទានំ បន បន្តិយោ;
> សុទ្ធស្សរបុព្ពកានំ, យោជេ វិញ្ញូ យថារហំ។
>
> **អា**ការន្តរ**ត្យ**ន្ត-បទានញ្ចាបិ បន្តិយោ;
> “យាតិ សុណាតិ អស្មា-តិ” ឥច្ចាទីនំ យថារហំ។
>
> **ឥ**វណ្ណន្តរត្យន្ត-បទានមបិ បាឡិយោ;
> យោជេ “រុន្ធិតិ រុន្ធីតិ”-ឥច្ចាទីនំ យថារហំ។
>
> **ឧ**ការន្តរ**ត្យ**ន្ត-**សុតិ**ឥតិ បទស្ស ច;
> បេរណត្ថេ បវត្តស្ស, យោជេ មាលំ យថារហំ។
>
> **ឯ**ការន្តរ**ត្យ**ន្ត-បទានម្បិ យថារហំ;
> “ជេតិ វុន្ទេតិ ការេតិ, ការាបេតី”តិអាទីនំ។
>
> **ឱ**ការន្តរ**ត្យ**ន្ត-បទានម្បិ បទក្កមេ;
> “ករោតិ ភោតិ ហោតី”តិ-អាទីនំ យុត្តិតោវទេ;
>
> ឥច្ចេវំ សត្តធា វុត្តោ, បទមាលានយោ មយា;
> ឥតោ មុត្តោ នយោ នាម, នត្ថិ កោចិ ក្រិយាបទេ។
>
> “អាទត្តេ កុរុតេ បេតេ”, ឥច្ចាទិ នយទស្សនា;
> យថារហំ យុត្តិតោតិ, វចនំ ឯត្ថ ភាសិតំ។

ឥទានិ ឥការន្តរត្យន្តបទស្ស កមោ វុច្ចតេ – ឥតិ, ឥន្តិ។ ឥសិ, ឥថ។ ឥមិ, ឥម។ អបរិបុណ្ណោ វត្តមានានយោ។ ឥតុ, ឥន្តុ។ ឥហិ, ឥថ។ ឥមិ, ឥម។ អបរិបុណ្ណោ បញ្ចមីនយោ។ ឯត្ថ ច ឥមេសំ ទ្វិន្នំ សាសនានុរូបភាវស្ស ឥមានិ សាធកបទានិ “វេតិ, អបេតិ, អន្វេតី”តិ។ តត្ថ វិ ឥតិ **វេតិ**។ វិគច្ឆតីតិ អត្ថោ, **ឥតិ**សទ្ទោ ហេត្ថ គមនំ ពោធេតិ។ តថា អប ឥតិ **អបេតិ**។ អបគច្ឆតីតិ អត្ថោ។ អនុ ឥតិ **អន្វេតិ**។ អនុគច្ឆតីតិ អត្ថោ។ គរូ បន អនុ ឯតិ **អន្វេតី**តិ វទន្តិ។ តំ –

> “យថា អារញ្ញកំ នាគំ, ទន្តឹ អន្វេតិ ហត្ថិនី;
> ជេស្សន្តំ គិរិទុគ្គេសុ, សមេសុ វិសមេសុ ច;
> ឯវំ តំ អនុគច្ឆាមិ, បុត្តេ អាទាយ បច្ឆតោ”តិ។

ឥមាយ បាឡិយា ន សមេតិ “ជេស្សន្តំ អន្វេតី”តិ វចនតោ “អនុគច្ឆាមី”តិ វចនតោ ច។ តថា ហិ **ឯតិ**សទ្ទោ យត្ថ ចេ ឥរិយាបថវាចកោ, តត្ថ អាគមនំយេវ ជោតេតិ, ន គមនំ, តស្មា អាគមនត្ថស្ស អយុត្តិតោ គមនត្ថស្ស ច យុត្តិតោ វិ ឥតិអាទិនា ឆេទោ ញេយ្យោ។ ឯតេសញ្ច **ឥតិ**សទ្ទវសេន កតឆេទានំ អត្ថិភាវំ យុត្តិភាវញ្ច “ឥតាយំ កោធរូបេនា”តិ បាឡិយេវ សាធេតិ, តស្មាយេវ “អនុ ឥតិ, អនុ ឥន្តិ, អនុ ឥសី”តិអាទិនា “អន្វេតី”តិអាទីនំ ឆេទេ លព្ភមាននយេន វុត្តប្បការោ វត្តមានាបញ្ចមីនយោ បរស្សបទវសេន ទស្សិតោ។ សត្តមីរូបាទីនិ សព្ពថា អប្បសិទ្ធានិ។

ឥមានិ បន ភវិស្សន្តិយា រូបានិ, សិត្ថា តេ លហុមេស្សតិ។ ឥស្សតិ, ឥស្សន្តិ។ ឥស្សសិ, ឥស្សថ។ ឥស្សាមិ, ឥស្សាម។ ឥស្សតេ, ឥស្សន្តេ។ ឥស្សសេ, ឥស្សវ្ហេ។ ឥស្សំ, ឥស្សាម្ហេ។ អសព្ពធាតុកត្តេបិ សុទ្ធស្សរត្តា ធាតុស្ស **ឥ**

ការាគមោ ន លព្ភតិ។ បរិបុណ្ណោ ភវិស្សន្តីនយោ។

អថ កាលាតិបត្តិយា រូបានិ ភវន្តិ, ឥស្សា, ឥស្សំសុ។ ឥស្សេ, ឥស្សថ។ ឥស្សំ, ឥស្សម្ហា។ ឥស្សថ, ឥស្សិសុ។ ឥស្សសេ, ឥស្សវ្ហេ។ ឥស្សំ, ឥស្សាម្ហសេ។ កាលាតិបត្តិភាវេ ច អសព្ពធាតុកត្តេ ច សន្តេបិ សុទ្ធស្សរត្តា ធាតុស្ស **អ** ការិការាគមោ ន លព្ភតិ អនេកន្តិកត្តា វា អនុបបន្នត្តា ច **អ**ការាគមោ ន ហោតិ។ ទិដ្ឋញ្ហេត្ថ សុទ្ធស្សរានំ អនន្តរិកានំ ឯកតោសន្ធិបាតោ អនុបបត្តិ។ បរិបុណ្ណោ កាលាតិបត្តិនយោ។

ឥមស្មឹ បន ឋានេ សាដ្ឋកថេ តេបិដកេ ពុទ្ធវចនេ សោតូនំ បយោគត្ថេសុ បរមកោសល្លជននត្ថំ “នទុ តេ សុតំ ព្រាហ្មណ ភញ្ញមានេ, ទេវា ន ឥស្សន្តិ បុរិសបរក្កមស្សា”តិ បាឡិតោ នយំ គហេត្វា វុត្តប្បការេហិ ភវិស្សន្តិយា រូបេហិ សព្ពសោ សមានានិ អសមានត្ថានិ វត្តមានិករូបានិ ច ឦសកំ អញ្ញមញ្ញំ សមានានិ ភវិស្សន្តី កាលាតិបត្តីនំ រូបានិ ច បកាសយិស្សាម – វត្តមានាវសេន តាវ “ឥស្សតិ, ឥស្សន្តិ។ ឥស្សសិ, ឥស្សថា”តិ សព្ពំ យោជេតព្ពំ។ អត្ថោ បន “ឥស្សំ ករោតី”តិអាទិនា វត្តព្ពោ។ តស្មឹយេវ អត្ថេ ភវិស្សន្តីវសេន “ឥស្សិស្សតិ, ឥស្សិស្សន្តិ។ ឥស្សិស្សសិ, ឥស្សិស្សថា”តិ បរិបុណ្ណំ យោជេតព្ពំ។ អត្ថោ បន “ឥស្សំ ករិស្សតី”តិអាទិនា វត្តព្ពោ។ កាលាតិបត្តិវសេន បន “ឥស្សិស្សា, ឥស្សិស្សំសុ។ ឥស្សិស្សេ, ឥស្សិស្សថា”តិ បរិបុណ្ណំ យោជេតព្ពំ, អត្ថោ បន “ឥស្សំ អករិស្សា”តិអាទិនា វត្តព្ពោ។ ធាត្វន្តរវសេន សំសន្ទនានយោយំ។

ឥទានិ ឯការានន្តរត្យន្តបទស្ស កមោ វុច្ចតេ –

ឯតិ, ឯន្តិ។ ឯសិ, ឯថ។ ឯមិ, ឯម។

ឯតុ, ឯន្តុ។ ឯហិ, ឯថ។ ឯមិ, ឯម។

ន ច អប្បត្វា ទុក្ខន្តំ, វិស្សាសំ ឯយ្យ បណ្ឌិតោ;
និវេសនានិ មាបេត្វា, វេទេហស្ស យសស្សិនោ;
យទា តេ បហិណិស្សាមិ, តទា ឯយ្យាសិ ខត្តិយ។

ឯយ្យ , ឯយ្យុំ។ ឯយ្យាសិ, ឯយ្យាថ។ ឯយ្យាមិ, ឯយ្យាម។ ឯថ, ឯរំ។ ឯថោ, ឯយ្យាវ្ហោ។ ឯយ្យំ, ឯយ្យាម្ហេ។

សោ បុរិសោ ឯយ្យ, តេ ឯយ្យុំ។ ត្វំ ឯយ្យាសិ, តុម្ហេ ឯយ្យាថ។ អហំ ឯយ្យាមិ, មយំ ឯយ្យាម។ សោ បុរិសោ ឯថ, តេ ឯរំ។ ត្វំ ឯថោ, តុម្ហេ ឯយ្យាវ្ហោ។ អហំ ឯយ្យំ, មយំ ឯយ្យាម្ហេ។

បរោក្ខាហិយ្យត្តនជ្ជតនីរូបានិ សព្ពសោ អប្បសិទ្ធានិ។

ឯស្សតិ, ឯស្សន្តិ។ ឯស្សសិ, ឯស្សថ។ ឯស្សាមិ, ឯស្សាម។ ឯស្សតេ, ឯស្សន្តេ។ ឯស្សសេ, ឯស្សវ្ហេ។ ឯស្សំ, ឯស្សាម្ហេ។

សម្មោទមានា គច្ឆន្តិ, ជាលមាទាយ បក្ខិនោ;
យទា តេ វិវទិស្សន្តិ, តទា ឯហិន្តិ មេ វសំ។

“អភិទោសគតោ ឥទានិ ឯហី”តិ វចនទស្សនតោ អបរានិបិ ភវិស្សន្តីរូបានិ គហេតព្ពានិ។

ឯហិតិ, ឯហិន្តិ។ ឯហិសិ, ឯហិថ។ ឯហិមិ, ឯហិម។ ឯហិតេ, ឯហិន្តេ។ ឯហិសេ, ឯហិវ្ហេ។ ឯហិស្សំ, ឯហិស្សាម្ហេ។

ឯស្សា, ឯស្សំសុ។ ឯស្សេ, ឯស្សថ។ ឯស្សំ ឯស្សាម្ហា។ ឯស្សថ, ឯស្សិសុ។ ឯស្សសេ, ឯស្សវ្ហេ។ ឯស្សឹ, ឯស្សាម្ហសេ។

អថាបរោបិ **ឯ**ការានន្តរត្យន្តបទក្កមោ ភវតិ;
ឧទេតិ, ឧទេន្តិ; ឧទេសិ, ឧទេថ; ឧទេមិ, ឧទេម។

ឧទេតុ, ឧទេន្តុ។ ឧទេហិ, ឧទេថ។ ឧទេមិ, ឧទេម, ឧទាមសេ។

ឧទេយ្យ, ឧទេយ្យាំ។ សេសំ នេយ្យំ។ ឧទិស្សតិ, ឧទិស្សន្តិ។ សេសំ នេយ្យំ។ ឧទិស្សា, ឧទិស្សុំសុ។ សេសំ នេយ្យំ។

ឥមានិ សុទ្ធស្សរធាតុរូបានិ។

កការន្តធាតុ

កុ សទ្ទេ កេ ច។ កោតិ, ករតិ, កាយតិ, ឯវំ កត្តុបទានិ ភវន្តិ។ កុយ្យតិ, កិយ្យតិ, ឯវំ កម្មបទានិ។ កាននំ, កព្ពំ, ជាតកំ, ឯវំ នាមិកបទានិ។ កុត្វា, កុត្វាន, ករិត្វា, ករិត្វាន, ការិត្វា, ការិត្វាន, កាយិតុំ, ឯវំ អព្យយបទានិ។

តត្រ **កាននន្តិ** បិតមជ្ឈន្តិកសមយេ ករតិ សទ្ទំ ករោតីតិ កាននំ, វនំ។ តថា ហិ –

> “បិតេ មជ្ឈន្តិកេ កាលេ, សន្និសិវេសុ បក្ខិសុ;
> សណតេវ ព្រហារញ្ញំ, សា រតិ បដិភាតិ ម”ន្តិ

វុត្តំ។ អថ វា កោកិលមយូរាទយោ ករន្តិ សទ្ទាយន្តិ កូជន្តិ ឯត្ថាតិ កាននំ។ មនោហរតាយ អវស្សំ កុយ្យតិ បណ្ឌិតេហីតិ **កព្ពំ។ ការិយំ។ កាវេយ្យំ**។ អញ្ញត្រ បន ករីនំ ឥទន្តិ **កព្ពន្តិ** តទ្ធិតវសេន អត្ថោ គហេតព្ពោ។ កេចិ តុ **កាព្យន្តិ** សទ្ទរូបំ ឥច្ឆន្តិ, ន តំ បាវចនេ បមាណំ សក្កដភាសាភាវតោ។ សក្កដភាសាតោបិ ហិ អាចរិយា នយំ គណ្ហន្តិ។ ជាតំ ភូតំ អតីតំ ភគវតោ ចរិយំ, តំ កីយតិ កថីយតិ ឯតេនាតិ **ជាតកំ**។ ជាតកបាឡិ ហិ ឥធ “ជាតក”ន្តិ វុត្តា។ អញ្ញត្រ បន ជាតំ ឯវ ជាតកន្តិ គហេតព្ពំ។ តថា ហិ **ជាតក**សទ្ទោ ទេសនាយម្បិ វត្តតិ “ឥតិវុត្តកំ ជាតកំ អព្ភុតធម្ម”ន្តិអាទីសុ។ ជាតិយម្បិ វត្តតិ “ជាតកំ សមោធានេសី”តិអាទីសុ។

បក្កុ នីចគតិយំ។ នីចគមនំ នាម ហីនគមនំ ហីនប្បវត្តិ វា។ **នីច**សទ្ទោ ហិ ហីនវាចកោ “នីចេ កុលេ បច្ចាជាតោ”តិ ឯត្ថ វិយ។ បក្កតិ ក្រិយាបទមេត្ថ ទិស្សតិ, ន នាមិកបទំ។ យត្ថ យត្ថ នាមិកបទំ ន ទិស្សតិ, តត្ថ តត្ថ នាមិកបទំ ឧបបរិក្ខិត្វា គហេតព្ពំ។ ក្រិយាបទមេវ ហិ ទុទ្ទសំ, ក្រិយាបទេ វិជ្ជមានេ នាមិកបទំ នត្ថីតិ ន វត្តព្ពំ, តស្មា អន្តមសោ “បក្កនំ, តកនំ” ឥច្ចេវមាទីនិ ភាវវាចកានិ នាមិកបទានិ សព្ពាសុ ធាតូសុ យថារហំ លព្ភន្តីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

តក ហសនេ។ ហសនំ ហាសោ។ តកតិ។

តកិ កិច្ឆជីវនេ។ កិច្ឆជីវនំ កសិរជីវនំ។ តង្កតិ។ អាតង្កតិ។ អាតង្កោ។ **អាតង្កោ**តិ កិច្ឆជីវិតករោ រោគោ, តថា ហិ អដ្ឋកថាចរិយា “អប្បាពាធំ អប្បាតង្ក”ន្តិ ឥមស្មិំ បាឡិប្បទេសេ ឥតិ អត្ថំ សំវណ្ណេសុំ “**អាពាធោ**តិ វិសភាគវេទនា វុច្ចតិ, យា ឯកទេសេ ឧប្បជ្ជិត្វា សកលសរីរំ អយបដ្ដេន ពន្ធិត្វា វិយ គណ្ហាតិ។ **អាតង្កោ**តិ កិច្ឆជីវិតករោ រោគោ។ អថ វា យាបេតព្ពរោគោ អាតង្កោ, ឥតរោ អាពាធោ។ ខុទ្ទកោ វា រោគោ អាតង្កោ, ពលវា អាពាធោ។ កេចិ បន ‘អជ្ឈត្តសមុដ្ឋានោ អាពាធោ, ពហិទ្ធាសមុដ្ឋានោ អាតង្កោ’តិ វទន្តី”តិ។

> អាតង្កោ អាមយោ រោគោ,
> ព្យាធា’ពាធោ គទោ រុជា;
> អកល្លញ្ចេវ គេលញ្ញំ,
> នាមំ រោគាភិធានកំ។

សុក គតិយំ។ សោកតិ, សុកោ, សុកី។ តត្រ **សុកោ**តិ សុវោ។ សោកតិ មនាបេន គមនេន គច្ឆតីតិ សុកោ។ តស្ស ភរិយា សុកី។

ពុក្ក ភស្សនេ។ ឥធ **ភស្សនំ** នាម សុនខភស្សនំ អធិប្បេតំ “សុនខោ ភស្សិត្វា”តិ ឯត្ថ វិយ, ន “អាវាសោ គោចរំ ភស្ស”ន្តិអាទីសុ វិយ។ វចនសង្ខាតំ ភស្សនំ, ពុក្កតិ សា។

ផក បដិឃាតេ គតិយញ្ច។ បដិឃាតោ បដិហននំ។ ផកតិ។

ចក តិត្តិបដិឃាតេសុ។ តិត្តិ តប្បនំ, **បដិឃាតំ** បដិហននំវ។ ចកតិ។

អក កុដិលគតិយំ។ អកតិ។ ឯតា **កុ**អាទិកា **អក**បរិយន្តា ធាតុយោ បរស្ស ភាសាតិ សទ្ទសត្ថវិទូ វទន្តិ។ តេសំ មតេ ឯតា “តិ អន្តិ, តុ អន្តុ” ឥច្ចាទីនំយេវ វិសយោ។ បាឡិយំ បន និយមោ នត្ថិ, តស្មា ន តំ តេជ បមាណំ។

ឥ អជ្ឈយនេ។ អជ្ឈយនំ ឧច្ចារណំ សិក្ខនំ វា, អយតិ, អធីយតិ, អជ្ឈយតិ, អធីតេ, អជ្ឈេនំ, អជ្ឈាយកោ។ ទិព្ពំ អធីយសេ មាយំ។ អធីយន្តិ មហារាជ, ទិព្ពមាយិធ បណ្ឌិតា។ អជ្ឈេនមរិយា បថវឹ ជនិន្ទា។ តត្ថ **អជ្ឈាយកោ**តិ អជ្ឈយតីតិ អជ្ឈាយកោ, មន្តេ បរិវត្តេតីតិ អត្ថោ។

ឧ សទ្ទេ។ អវតិ, អវន្តិ។ អវសិ។ ឯត្ថ “យោ អាតុមានំ សយមេវ បាវា”តិ បាឡិ **ប**បុព្ពស្ស **ឧ**ធាតុស្ស បយោគោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ **ប**បុព្ពស្ស **វទ**ធាតុស្ស **ទ**ការលោបប្បយោគោតិបិ វត្តុំ យុជ្ជតិ។

វង្ក កោដិល្លេ។ វង្កតិ។ វង្កំ។ **វង្ក**សទ្ទោ ហិ **វក្ក**សទ្ទេន សមានត្ថោ, **វក្ក**សទ្ទោ ច **វង្ក**សទ្ទេន។ តថា ហិ –

“យំ និស្សិតា ជគតិរុហំ, ស្វាយំ អគ្គិំ បមុញ្ចតិ;
ទិសា ភជថ វក្កង្គា, ជាតំ សរណតោ ភយ”ន្តិ។

បាឡិ ទិស្សតិ។ អយំ បន **វក្ក**សទ្ទោ សក្កដភាសំ បត្វា **ក**ការ**រ**ការសញ្ញោគក្ខរិកោ ភវតិ, ធាតុភាវោ បនស្ស បោរាណេហិ ន វុត្តោ, តស្មា ក្រិយាបទំ ន ទិដ្ឋំ។ ឥមស្ស បន **វង្ក**សទ្ទស្ស “**វង្ក កោដិល្លេ**”តិ ធាតុភាវោ វុត្តោ, “វង្កតី”តិ ក្រិយាបទញ្ច, បាឡិយំ តុ “វង្កតី”តិ ក្រិយាបទំ ន ទិដ្ឋំ, តថា ភាវវាចកោ **វង្ក**សទ្ទោបិ។ វាច្ចលិង្គោ បន អនេកេសុ ឋានេសុ ទិដ្ឋោ។ តត្ថ **វង្កតី**តិ ក្រិយាបទំ បាឡិយំ អវិជ្ជមានម្បិ គហេតព្ពមេវ **នាថតី**តិ ក្រិយាបទមិវ។ ភាវវាចកស្ស បន **វង្ក**សទ្ទស្ស អត្ថិតា នត្ថិតា ច បាឡិអាទីសុ បុនប្បុនំ ឧបបរិក្ខិតព្ពា។ កេចេត្ថ វទេយ្យុំ “យទិ ភាវវាចកោ **វង្ក**សទ្ទោ នត្ថិ, កថំ ‘អដ្ឋវង្កំ មណិរតនំ ឧឡារ’ន្តិ ឯត្ថ សមាសោ”តិ។ ឯត្ថ បន អដ្ឋសុ ឋានេសុ វង្កំ **អដ្ឋវង្កំ**, ន អដ្ឋវង្កានិ យស្សាតិ។ ទព្ពវាចកោ ហិ **វង្ក**សទ្ទោ, ន ភាវវាចកោតិ ទដ្ឋព្ពំ។

វង្កំ វក្កញ្ច កុដិលំ, ជិម្ហញ្ច វិម្ហមនុជុ;
វង្កសទ្ទាទយោ ឯតេ, វាច្ចលិង្គា តិលិង្គិកា។

អថ វា **វង្ក**សទ្ទោយំ, “វង្កឃស្តា”តិអាទិសុ;
ពឡិសេ គិរិភេទេ ច, វត្តតេ ស បុមា តទា។

អយញ្ហិ “តេ’មេ ជនា វង្កឃស្តា សយន្តិ។ យថាបិ មច្ឆោ ពឡិសំ, វង្កំ មំសេន ឆាទិតំ។ វង្កឃស្តោវ អម្ពុជោ”តិអាទីសុ ពឡិសេ វត្តតិ។

ឯត្ថ សិយា “ននុ ច ភោ ‘យថាបិ មច្ឆោ ពឡិសំ, វង្កំ មំសេន ឆាទិត’ន្តិ ឯត្ថ **វង្ក**សទ្ទោ គុណវាចកោ វិសេសនសទោ, យេន ពឡិសោ វិសេសិតោ, តេន វង្កំ កុដិលំ ពឡិសន្តិ អត្ថោ វិញ្ញាយតី”តិ? តន្ន, **វង្ក**សទ្ទេ អវុត្តេបិ ពឡិសសភាវស្ស វង្កត្តា កុដិលត្ថោ បាកដោតិ នត្ថិ វិសេសនសទ្ទេន បយោជនំ។ ឥទំ បន “ពឡិសំ វង្ក”ន្តិ វចនំ “ហត្ថិ នាគោ។ សរោរុហំ បទុមំ។ ហត្ថី ច កុញ្ជរោ នាគោ”តិអាទិវចនមិវ បរិយាយវចនំ, តស្មា “វង្ក”ន្តិ បទស្ស “កុដិល”ន្តិ អត្ថោ ន គហេតព្ពោ។ អថ វា យថា “យថា អារញ្ញកំ នាគំ, ទន្តឹ អន្វេតិ ហត្ថិនី”តិ ឯត្ថ **នាគ**សទ្ទស្ស **ទន្តី**សទ្ទស្ស ច អញ្ញមញ្ញបរិយា យវចនត្តេបិ **ទន្តី**ន្តិ មនោរមទន្តយុត្តន្តិ អត្ថោ សំវណ្ណិតោ, តថា “ពឡិសំ វង្ក”ន្តិ ឥមេសម្បិ អញ្ញមញ្ញំ បរិយាយវចនត្តេបិ **វង្ក**ន្តិ កុដិលន្តិ អត្ថោ វត្តព្ពោ។ ឯវញ្ហិ សតិ អត្ថោ សាលរាជា វិយ សុផុល្លិតោ ហោតិ, ទេសនា ច វិលាសប្បត្តា, ន បន “វង្កំ ពឡិស”ន្តិ សទ្ទានំ គុណគុណីវសេន សមានាធិករណភាវោ ឥច្ឆិតព្ពោ “ពុទ្ធោ ភគវា វេរញ្ជាយំ វិហរតី”តិអាទីសុ “ពុទ្ធោ ភគវា”តិ ឥមេសំ វិយ សមានាធិករណភាវស្ស អនិច្ឆិតព្ពត្តា។ ន ហិ ឦទិសេសុ ឋានេសុ សមានាធិករណភាវោ បោរាណេហិ អនុមតោ។

“យត្ថ ឯតាទិសោ សត្ថា, លោកេ អប្បដិបុគ្គលោ;
តថាគតោ ពលប្បត្តោ, សម្ពុទ្ធោ បរិនិព្ពុតោ”តិ,

“ពុទ្ធំ ពុទ្ធំ និខិលវិសយំ សុទ្ធិយា យាវ សុទ្ធី”ន្តិ ច អាទីសុ បន អនុមតោ។ ឯត្ថ ហិ “ឯតាទិសោ”តិ ច “អប្បដិបុគ្គលោ”តិ ច “តថាគតោ”តិ ច “ពលប្បត្តោ”តិ ច “សម្ពុទ្ធោ”តិ ច “បរិនិព្ពុតោ”តិ ច ឥមានិ

“សត្ថា”តិ អនេន បទេន សមានាធិករណានិ។ តថា “ពុទ្ធំ ពុទ្ធ”ន្តិ ទ្វិន្នំ បទានំ បច្ឆិមំ បុរិមេន សមានាធិករណំ ភវតិ។

តតិ “យថាបិ មច្ឆោ ពឡិសំ, វង្កំ មំសេន ឆាទិត”ន្តិ ឯត្ថ **វង្ក**សទ្ទោ ពឡិសស្សាភិធានន្តរំ, ន គុណវាចកោ។ ឯវំ **វង្ក**សទ្ទោ ពឡិសេ វត្តតិ។ “កង្កំ គច្ឆាម បព្ពតំ។ ទូរេ វង្កតបព្ពតោ”តិអាទីសុ បន គិរិវិសេសេ វត្តតិ។ ឯត្ថ ច “វង្កបព្ពតោ”តិ វត្តព្ពេ សុខុច្ចារណត្ថំ និរុត្តិនយេន មជ្ឈេ អនិមិត្តំ **ត**ការាគមំ កត្វា “វង្កតបព្ពតោ”តិ វុត្តំ។ អថ វា វង្កោយេវ វង្កតា, យថា ទេវោ ឯវ ទេវតា។ យថា ច ទិសា ឯវ ទិសតាតិ, ឯវំ **តា**បច្ចយវសេន វង្កតា ច សា បព្ពតោ ចាតិ “វង្កតបព្ពតោ”តិ វុត្តំ, មជ្ឈេ រស្សវសេន ចេតំ ទដ្ឋព្ពំ។ អថ វា វង្កមស្ស សណ្ឋានមត្ថីតិ វង្កតោតិ **មន្ត**អត្ថេ **ត**បច្ចយោ, យថា បព្ពមស្ស អត្ថីតិ បព្ពតោតិ។ ឯវំ វង្កតោ ច សោ បព្ពតោ ចាតិ វង្កតបព្ពតោ។ “វង្កបព្ពតោ” ឥច្ចេវ វា បណ្ណត្តិ, បាទក្ខរបារិបូរិយា បន “ទូរេ វង្កតបព្ពតោ”តិ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

លោក ទស្សនេ។ លោកតិ។ លោកោ។ អាលោកោតិ អញ្ញានិបិ រូបានិ គហេតព្ពានិ។ **ចុរាទិ**គណំ បន បត្វា ឥមិស្សា “លោកេតិ, លោកយតិ, ឱលោកេតិ, ឱលោកយតី”តិអាទិនា រូបានិ ភវន្តិ។ **លោកោ**តិ តយោ លោកា សង្ខារលោកោ សត្តលោកោ ឱកាសលោកោតិ។ តត្ថ “ឯកោ លោកោ, សព្ពេ សត្តា អាហារដ្ឋិតិកា”តិ អាគតោ សង្ខារោ ឯវ លោកោ សង្ខារលោកោ។ សត្តា ឯវ លោកោ សត្តលោកោ។ ចក្កវាឡសង្ខាតោ ឱកាសោ ឯវ លោកោ ឱកាសលោកោ, យោ “ភាជនលោកោ”តិបិ វុច្ចតិ។ តេសុ សង្ខារោ លុជ្ជតីតិ លោកោតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា “លុជ្ជតិ បលុជ្ជតីតិ ខោ ភិក្ខុ តស្មា លោកោតិ វុច្ចតី”តិ។ លោកិយតិ ឯត្ថ បុញ្ញបាបំ តព្ពិបាកោ ចាតិ សត្តោ លោកោ។ លោកិយតិ វិចិត្តាការតោ ទិស្សតីតិ ចក្កវាឡសង្ខាតោ ឱកាសោ លោកោ។ យស្មា បន **លោក**សទ្ទោ សមូហេបិ ទិស្សតិ, តស្មា លោកិយតិ សមុទាយវសេន បញ្ញាបិយតីតិ លោកោ, សមូហោតិ អយម្បិ អត្ថោ គហេតព្ពោ។ អថ វា **លោកោ**តិ តយោ លោកា កិលេសលោកោ ភវលោកោ ឥន្ទ្រិយលោកោតិ។ តេសំ សរូបំ **ចុរាទិ**គណេ កថេស្សាម ពហុវិធតញ្ច។ ពហិទ្ធា បន គរីហិ “លោកោ តុ ភុវនេ ជនេ”តិ ឯត្តកមេវ វុត្តំ។

សិលោក សង្ឃាតេ។ សង្ឃាតោ បិណ្ឌនំ។ សិលោកតិ, សិលោកោ, សិលោកមនុកស្សាមិ។ អក្ខរបទនិយមិតោ វចនសង្ឃាតោ **សិលោកោ**។ សោ បជ្ជន្តិ វុច្ចតិ, តថា ហិ “សិលោកោ យសស្សិ បជ្ជេ”តិ គរយោ វទន្តិ។

ទេក ធេក សទ្ទុស្សាហេសុ។ សទ្ទោ រវោ, **ឧស្សាហោ** វាយាមោ។ ទេកតិ។ ធេកតិ។

រេក សកិ សង្កាយំ។ រេកតិ។ សង្កតិ, តស្មិំ មេ សង្កតេ មនោ។ សង្កា។

អកិ លក្ខណេ។ អង្កតិ, អង្កោ, សសង្កោ។

មកិ មណ្ឌនេ។ មណ្ឌនំ ភូសនំ, មង្កតិ។

កក លោលិយេ។ លោលភាវោ **លោលិយំ** យថា ទក្ខិយំ។ កកតិ, កាកោ, កាកី។ ឯត្ថ “កាកោ, ធង្កោ, វាយសោ, ពលិ, ភោជិ, អរិដ្ឋោ”តិ ឥមានិ កាកាភិធានានិ។

កុក វក អាទានេ។ កុកតិ, វកតិ, កោកោ, វកោ។ ឯត្ថ **កោកោ**តិ អរញ្ញសុនខោ។ **វកោ**តិ ឱទ្ទកវនទីបិកោ, ព្យគ្ឃោតិបិ វទន្តិ។

វក ទិត្តិយំ បដិឃាតេ ច។ ទិត្តិ សោភា, វកតិ។

កកិ វកិ សក្ក តិក ដិក សេក គត្យត្ថា។ កង្កតិ, វង្កតិ, សក្កតិ, និសក្កតិ, បរិសក្កតិ, ឱសក្កតិ, វជាយ បរិសក្កនំ។ ពិឡារនិសក្កមត្តម្បិ។ តេកតិ, ដេកតិ, ដីកា សេកតិ។ ឯត្ថ **ដីកា**តិ ដិកិយតិ ជានិយតិ សំវណ្ណនាយ អត្ថោ ឯតាយាតិ ដីកា។ ឯតា **ឥ**ធាតុអាទិកា **សេក**បរិយន្តា ធាតុយោ **“អត្តនោភាសា”**តិ សទ្ទសត្ថវិទូ វទន្តិ។ តេសំ មតេ ឯតា “តេ អន្តេ, តំ អន្តំ”ឥច្ចាទីនំយេវ វិសយោ, បាវចនេ បន និយមោ នត្ថិ។

ហិក្ក អព្យត្តសទ្ទេ។ អព្យត្តសទ្ទោ អវិភាវិតត្ថសទ្ទោ និរត្ថកសទ្ទោ ច។ ហិក្កតិ, ហិក្កតេ។ ឥមំ **“ឧភយតោភាសា”**តិ វទន្តិ។ ឥទំ តុ បាវចនេន សំសន្ទតិ។ បរស្សត្តនោភាសានញ្ហិ ធាតូនំ “ភវតិ, ភវតេ, ពាធតេ, ពាធតី”តិអាទិនា យេភុយ្យេន ទ្វិធា ទ្វិធា រូបានិ សាសនេ ទិស្សន្តិ។

ឥមានិ **ក**ការន្តធាតុរូបានិ។

ខការន្តធាតុ

ខា បកថនេ ខ្យា ច។ **បកថនំ** អាចិក្ខនំ ទេសនំ វា។ ខាតិ, សង្ខាតិ។ **អា**បុព្ពត្តេ វិសទិសភាវេន **ខា**ត្យក្ខរស្ស ទ្វិត្តំ, **អា**ការស្ស ច សញ្ញោគបុព្ពត្តា រស្សត្តំ, អក្ខាតិ។ អក្ខាសិ បុរិសុត្តមោ។ អក្ខេយ្យំ តេ អហំ អយ្យេ។ ធម្មោ សង្ខាយតិ។ អក្ខាយតិ។ អត្រ បន **ក**ការលោបោ។ ស្វាខាតោ ភគវតា ធម្មោ។ សង្ខាតោ។ អក្ខាតោ។ អក្ខាតារោ តថាគតា។ សង្ខាតា សព្ពធម្មានំ វិធុរោ។ សង្ខា, បដិសង្ខា។ ក្រិយំ អាក្យាតិ កថេតីតិ អាខ្យាតំ។ កេចិ បន “ស្វាខាតោ”តិ ច “ស្វាក្ខ្យាតោ”តិ ច “ស្វាខ្យាតោ”តិ ច បទមិច្ឆន្តិ។ តត្ថ បច្ឆិមានិ សក្កដភាសាតោ នយំ គហេត្វា វុត្តានិ, ឥតរំ យថាបិតរូបនិប្ផត្តិវសេន, អតោ យថាទស្សិតបទានិយេវ បសត្ថតរានិ។ តត្ថ **សង្ខា**សទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារោ នីយតេ – **សង្ខា**សទ្ទោ ញាណកោដ្ឋាសបញ្ញត្តិគណនាសុ ទិស្សតិ។ “សង្ខាយេកំ បដិសេវតី”តិអាទីសុ ហិ ញាណេ ទិស្សតិ។ “បបញ្ចសញ្ញាសង្ខា សមុទាចរន្តី”តិអាទីសុ កោដ្ឋាសេ។ “តេសំ តេសំ ធម្មានំ សង្ខា សមញ្ញា”តិអាទីសុ បញ្ញត្តិយំ។ “ន សុករំ សង្ខាតុ”ន្តិអាទីសុ គណនាយំ។ ឯត្ថេតំ វុច្ចតិ –

“ញាណបញ្ញត្តិកោដ្ឋាស-គណនាសុ បទិស្សតិ;
សង្ខាសទ្ទោតិ ទីបេយ្យ, ធម្មទីបស្ស សាសនេ”តិ។

ខិ ខយេ។ ខិយនធម្មំ ខីយតិ។ សាសនានុរូបេន សរេ **ឥ**ការស្ស **ឥយ្យា**ទេសោ, ខិយ្យតិ។ “ខយោ, ខំ” ឥច្ចបិ រូបានិ ញេយ្យានិ។ តត្ថ **ខយោ**តិ ខិយនំ ខយោ។ អថ វា ខិយន្តិ កិលេសា ឯត្ថាតិ ខយោ, មគ្គនិព្ពានានិ។ ខយសង្ខាតេន មគ្គេន បាបុណិយត្តា ផលម្បិ ខយោ។ **ខ**ន្តិ តុច្ឆំ សុញ្ញំ វិវិត្តំ រិត្តំ, **ខ**ន្តិ វា អាកាសោ។

ខិ និវាសេ។ ខីយតិ, ខិយ្យតិ វា។ សាសនានុរូបេន **ឥ**ការស្ស **ឦយ ឥយ្យា**ទេសោ ទដ្ឋព្ពោ។ អយំ **ទិវាទិ**គណេបិ បក្ខិបិតព្ពោ។ ខំ ខយំ។ អភិរមណីយំ រាជក្ខយំ។ តត្ថ **ខីយតី**តិ និវសតិ។ **ខ**ន្តិ ចក្ខាទិឥន្ទ្រិយំ ចក្ខុវិញ្ញាណាទីនំ និវាសដ្ឋេន។ **ខយ**ន្តិ និវេសនំ។ **រាជក្ខយ**ន្តិ រញ្ញោ និវេសនំ។ អត្រាយំ បាឡិ –

“សចេ ច អជ្ជ ធារេសិ, កុមារំ ចារុទស្សនំ;
កុសេន ជាតខត្តិយំ, សវណ្ណមណិមេខលំ;
បូជិតា ញាតិសង្ឃេហិ, ន គច្ឆសិ យមក្ខយ”ន្តិ។

តត្ថ **យមក្ខយ**ន្តិ យមនិវេសនំ។

ខុ សទ្ទេ។ ខោតិ ខវតិ។

ខេ ខាទនសត្តាសុ។ ខាយតិ។ ឧន្ទូរា ខាយន្តិ។ វិក្ខាយិតកំ។ គោខាយិតកំ។ អស្សិរី វិយ ខាយតិ។ ទិសាបិ មេ ន បក្ខាយន្តិ។ ឯត្ថាទិម្ហិ **កាយតី**តិ ខាទតិ។ អថ វា ឧបដ្ឋាតិ បញ្ញាយតិ។

សុខ ទុក្ខ តក្រិយាយំ។ តក្រិយាតិ សុខទុក្ខានំ វេទនានំ ក្រិយា, សុខនំ ទុក្ខនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ អកម្មកា ឥមេ ធាតវោ។ សុខតិ, ទុក្ខតិ។ សុខំ, ទុក្ខំ។ សុខិតោ, ទុក្ខិតោ។ សុខំ សាតំ បីណនំ, ទុក្ខំ វិឃាតំ អយំ កិលេសោ។ តត្ថ **សុខ**ន្តិ សុខយតីតិ សុខំ។ យស្សុប្បជ្ជតិ, តំ សុខិតំ ករោតីតិ អត្ថោ។ **ទុក្ខ**ន្តិ ទុក្ខយតីតិ ទុក្ខំ។ យស្សុប្បជ្ជតិ, តំ ទុក្ខិតំ ករោតីតិ អត្ថោ។ ឥមានិ និព្ពចនានិ ការិតវសេន វុត្តានីតិ ទដ្ឋព្ពំ **អដ្ឋកថាយំ សុខទុក្ខ**សទ្ទត្ថំ វទន្តេហិ គរូហិ **សុខយតិ ទុក្ខយតិ**សទ្ទានំ កម្មត្ថមាទាយ វិវរណស្ស កតត្តា។ តថា ហិ “សុខេតិ សុខយតិ, សុខាបេតិ សុខាបយតិ, ទុក្ខេតិ ទុក្ខយតិ, ទុក្ខាបេតិ ទុក្ខាបយតី”តិ ឥមានិ តេសំ ការិតបទរូបានិ, អត្ថានំ សុខេតិ បីណេតីតិ ច, សុខយតិ សុខំ, ទុក្ខយតីតិ ទុក្ខន្តិ ច,

“សចេ ច កិម្ហិចិ កាលេ,
មរណំ មេ បុរេ សិយា;
បុត្តេ ច មេ បបុត្តេ ច,
សុខាបេយ្យ មហោសធោ”តិ ច

បាឡិអាទិទស្សនតោ។ សទ្ទសត្ថេ បន ធាតុបាឋសង្ខេបេ ច ឥមេ ធាតវោ **ចុរាទិ**គណេយេវ វុត្តា។ “សុខយតិ ទុក្ខយតី”តិ ច អការិតានិ សុទ្ធកត្តុបទានិ ឥច្ឆិតានិ។ មយំ តុ តេសំ តព្ពចនំ សុទ្ធកត្តរិ ច តានិ បទរូបានិ ន

ឥច្ចាម បាឡិអាទីហិ វិរុទ្ធត្តា, តស្មាយេវ តេ ឥមស្មឹ **ភូវាទិ**គណេ វុត្តា។ អយញ្ហិ សុទ្ធកត្តុវិសយេ អស្សាកំ រុចិ “សុខតីតិ សុខិតោ, ទុក្ខតីតិ ទុក្ខិតោ”តិ។

ននុ ច ភោ “សុខតិ ទុក្ខតី”តិ ក្រិយាបទានិ ពុទ្ធវចនេ ន ទិស្សន្តីតិ? សច្ចំ, ឯវំ សន្តេបិ អដ្ឋកថានយវសេន គហេតព្ពត្តា ទិស្សន្តិយេវ នាម។ ន ហិ សព្ពថា សព្ពេសំ ធាតូនំ រូបានិ សាសនេ លោកេ វា លព្ភន្តិ, ឯកច្ចានិ បន លព្ភន្តិ, ឯកច្ចានិ ន លព្ភន្តិ។ ឯវំ សន្តេបិ នយវសេន លព្ភន្តិយេវ។ “កប្បេយ្យេថ បតិស្សេតា”តិ ហិ ទិដ្ឋេ “ចរេយ្យេថ ភុញ្ជេយ្យេថ”តិអាទីនិបិ នយវសេន ទិដ្ឋានិយេវ នាម។

តត្រ បនាយំ នយោ។ **វិសុទ្ធិមគ្គា**ទីសុ ហិ “ឯកទ្វិយោជនមត្តម្បិ អទ្ធានំ គតស្ស វាយោ កុប្បតិ, គត្តានិ ទុក្ខន្តី”តិ ឯវំ **ភូវាទិ**គណិកំ អកម្មកំ សុទ្ធកត្តុវាចកំ “ទុក្ខន្តី”តិ ក្រិយាបទំ ទិស្សតិ។ តស្មឹ ទិដ្ឋេយេវ “សុខតិ, សុខន្តិ។ សុខសិ, សុខថ។ សុខាមិ, សុខាមា”តិអាទីនិ ច “ទុក្ខតិ, ទុក្ខន្តិ។ ទុក្ខសិ, ទុក្ខថា”តិអាទីនិច ទិដ្ឋានិ នាម ហោន្តិ ទិដ្ឋេន អទិដ្ឋស្ស តាទិសស្ស អនវជ្ជស្ស នយស្ស គហេតព្ពត្តា, តស្មា “សុខតីតិ សុខិតោ, ទុក្ខតីតិ ទុក្ខិតោ”តិ **ភូវាទិ**នយោ ឯវ គហេតព្ពោ, ន បន **ចុរាទិ**នយោ។ អបរម្បេត្ថ និព្ពចនំ, សុខំ សញ្ជាតំ ឯតស្សាតិ **សុខិតោ,** សញ្ជាតសុខោតិ អត្ថោ។ ឯស នយោ **ទុក្ខិតោ**តិ ឯត្ថាបិ។ អថ វា សុខេន ឥតោ បវត្តោតិ សុខិតោ។ ឯស នយោ “ទុក្ខិតោ”តិ ឯត្ថាបិ។ ទុល្លភាយំ នីតិ សាធុកំ មនសិ កាតព្ពា។

មោក្ខ មុច្ចនេ។ អកម្មកោយំ ធាតុ។ មោក្ខតិ។ មោក្ខោ។ បាតិមោក្ខោ។ ការិតេ “មោក្ខេតិ, មោក្ខយតិ, មោក្ខាបេតិ, មោក្ខាបយតី”តិ រូបានិ។ កេចិ បនិមំ **“មោក្ខ មោចនេ”**តិ បឋិត្វា **ចុរាទិ**គណេ បក្ខិបន្តិ។ តេសំ មតេ “មោក្ខេតិ, មោក្ខយតី”តិ សុទ្ធកត្តុបទានិ ភវន្តិ។ ឯតានិ បាឡិយា អដ្ឋកថាយ ច វិរុជ្ឈន្តិ។ តថា ហិ “មោក្ខន្តិ មារពន្ធនា។ ន មេ សមណេ មោក្ខសិ។ មហាយញ្ញំ យជិស្សាម, ឯវំ មោក្ខាម បាបកា”តិ បាឡិយា វិរុជ្ឈន្តិ។ “យោ នំ បាតិ រក្ខតិ, តំ មោក្ខេតិ មោចេតិ អាបាយិកាទីហិ ទុក្ខេហីតិ **បាតិមោក្ខោ”**តិ អដ្ឋកថាយ ច វិរុជ្ឈន្តិ, តស្មា បាឡិយំ “មោក្ខេសិ មោក្ខេមា”តិ ច អវត្វា “មោក្ខសិ, មោក្ខាមា”តិ សុទ្ធកត្តុវាចកំ វុត្តំ, តញ្ច ខោ អបាទានវិសយំ កត្វា។ **អដ្ឋកថាយំ** បន “មោក្ខេតិ, មោចេតី”តិ ហេតុកត្តុវាចកំ វុត្តំ, តម្បិ អបាទានវិសយំយេវ កត្វា។ ឯវំ ឥមស្ស ធាតុនោ សុទ្ធកត្តុវិសយេ អកម្មកភាវោ វិទិតោ, ហេតុកត្តុវិសយេ ឯកកម្មកភាវោ វិទិតោ **មុច បច ឆិទា**ទយោ វិយ។ **មោក្ខ**ធាតុ ទ្វិគណិកោតិ ចេ? ន, អនេកេសុ សាដ្ឋកថេសុ បាឡិប្បទេសេសុ “មោក្ខេតិ, មោក្ខយតី”តិ សុទ្ធកត្តុរូបានំ អទស្សនតោតិ ទដ្ឋព្ពំ។

កក្ខ ហសនេ។ កក្ខតិ។

ឱខ រាខ លាខ ទាខ ធាខ សោសនាលមត្ថេសុ។ ឱខតិ។ រាខតិ។ លាខតិ។ ទាខតិ។ ធាខតិ។

សាខ ព្យាបនេ។ សាខតិ។ សាខា។

ឧខ នខ មខ រខ លខ រខិ លខិ ឥខិ រិខិ គត្យត្ថា។ ឧខតិ។ នខតិ។ មខតិ។ រខតិ។ លខតិ។ រង្ខតិ។ លង្ខតិ។ ឥង្ខតិ។ រិង្ខតិ។

រក្ខ បាលនេ។ រក្ខតិ។ រក្ខា, រក្ខណំ, សីលំ រក្ខិតោ ទេវទត្តោ, សីលំ រក្ខិតំ ទេវទត្តេន, សីលំ រក្ខកោ ទេវទត្តោ។

អក្ខ ព្យត្តិសង្ឃាតេសុ។ អក្ខតិ, អក្ខិ, អក្ខំ។

និក្ខ ចុម្ពនេ។ និក្ខតិ, និក្ខំ។

នក្ខ គតិយំ។ នក្ខតិ។ នក្ខត្តំ។ ឯត្ថ **នក្ខត្ត**ន្តិ ឯត្តោ ឥតោ ចាតិ វិសមគតិយា អគន្ត្វា អត្តនោ វីថិយាវ គមនេន នក្ខនំ គមនំ តាយតិ រក្ខតីតិ នក្ខត្តំ។ បោរាណា បន “នក្ខរន្តិ ន នស្សន្តីតិ **នក្ខត្តានី**”តិ កថយឹសុ។ “នក្ខត្តំ, ជោតិ, និរិក្ខំ, ភំ” ឥច្ចេតេ បរិយាយា។

វេក្ខ វេក្ខនេ។ វេក្ខតិ។

មក្ខ សង្ឃតេ។ មក្ខតិ។

តក្ខ តបនេ។ តបនំ សំវរណំ។ តក្ខតិ។

សុក្ខ អនាទរេ។ សុក្ខតិ។

កខិ វខិ មខិ កង្ខាយំ។ សត្ថរិ កង្ខតិ។ វង្ខតិ, មង្ខតិ។ “កង្ខា កង្ខាយនា កង្ខាយិតត្តំ វិមតិ វិចិកិច្ឆា ទ្វេឡ្ហកំ ទ្វេធាបថោ សំសយោ អនេកំសគាហោ អាសប្បនា បរិសប្បនា អបរិយោគាហនា ថម្ភិតត្តំ ចិត្តស្ស មនោវិលេខោ” ឥច្ចេតេ កង្ខាបរិយាយា។ ឯតេសុ បន –

វត្តន្តិ លោកវោហារេ, “កង្ខា វិមតិ សំសយោ;
វិចិកិច្ឆា”តិ ឯតានិ, នាមានិយេវ បាយតោ។

កខិ ឥច្ឆាយំ។ ធនំ កង្ខតិ, អភិកង្ខតិ, នាភិកង្ខាមិ មរណំ។ អភិកង្ខិតំ ធនំ។

ទខិ ធខិ ឃោរវាសិតេ កង្ខាយញ្ច។ ទង្ខតិ។ ធង្ខតិ។

ឧក្ខ សេចនេ។ ឧក្ខតិ។

កខ ហសនេ។ កខតិ។

ជក្ខ ភក្ខណេ ច។ ហសនានុកឌ្ឍនត្ថំ **ច**ការោ។ ជក្ខតិ។

លិខ លេខនេ។ លិខតិ, សល្លេខតិ។ អតិសល្លេខតេវាយំ សមណោ។ លេខា, លេខនំ, លេខកោ, លិខិតំ, សល្លេខបដិបត្តិ, ឯតា **ទខិ**អាទិកា **លិខ**បរិយន្តា “**បរស្សភាសា**”តិ សទ្ទសត្ថវិទូ វទន្តិ។

ធុក្ខ ធិក្ខ សន្ទីបនកិលេសនជីវនេសុ។ ធុក្ខតិ។ ធិក្ខតិ។ សទ្ទសត្ថវិទូ បន “ធុក្ខតេ ធិក្ខតេ”តិ **អត្តនោភាសំ** វទន្តិ។ តថា ឥតោ បរានិ រូបានិបិ។

រុក្ខ វក្ខ វរណោ។ វរណំ សំវរណំ។ រុក្ខតិ។ វក្ខតិ។ រុក្ខោ, វក្ខោ។ ឯត្ថ ច **វក្ខោ**តិ រុក្ខោយេវ។ តថា ហិ “សាទូនិ រមណីយានិ, សន្តិ វក្ខា អរញ្ញជា”តិ ជាតកបាឡេ ទិស្សតិ។ ឥមានិ បន រុក្ខស្ស នាមានិ –

“រុក្ខោ មហីរុហោ វក្ខោ, បាទបោ ជគតីរុហោ;
អគោ នគោ កុជោ សាខី, សាលោ ច វិដបី តរុ;
ទុមោ ផលី តុ ផលវា, គច្ឆោ តុ ខុទ្ទបាទបោ”តិ។

កេចេត្ថ វទេយ្យុំ “ននុ ច **សាល**សទ្ទេន សាលរុក្ខោយេវ វុត្តោ, នាញ្ញោ ‘សាលា ផន្ទនមាលុវា’តិ បយោគទស្សនតោ, អថ កិមត្ថំ **សាល**សទ្ទេន យោ កោចិ រុក្ខោ វុត្តោ”តិ? ន សាលរុក្ខោយេវ **សាល**សទ្ទេន វុត្តោ, អថ ខោ សាលរុក្ខេបិ វនប្បតិជេដ្ឋរុក្ខេបិ យស្មឹ កស្មិញ្ចិ រុក្ខេបិ “សាលោ”តិ វោហារស្ស ទស្សនតោ អញ្ញេបិ រុក្ខា វុត្តា។ តថា ហិ សាលរុក្ខោបិ “សាលោ”តិ វុច្ចតិ។ យថាហ “សេយ្យថាបិ ភិក្ខវេ គាមស្ស វា និគមស្ស វា អវិទូរេ មហន្តំ សាលវនំ, តញ្ចស្ស ឯឡណ្ឌេហិ សញ្ឆន្នំ។ អន្តរេន យមកសាលាន”ន្តិ។ វនប្បតិជេដ្ឋរុក្ខោបិ។ យថាហ –

“តវេវ ទេវ វិជិតេ, តវេវុយ្យានភូមិយា;
ឧជុវំសា មហាសាលា, នីលោភាសា មនោរមា”តិ។

យោ កោចិ រុក្ខោបិ។ យថាហ “អថ ខោ តំ ភិក្ខវេ មាលុវពីជំ អញ្ញតរស្មឹ សាលមូលេ និបតេយ្យា”តិ។ អត្រិទំ វុច្ចតិ –

“សាលរុក្ខេ ជេដ្ឋរុក្ខេ,
យស្មឹ កស្មិញ្ចិ បាទបេ;
សាលោ ឥតិ រវោ សាលា,
សន្ធាគារេ ឋិយំ សិយា”តិ។

សិក្ខ វិជ្ជោបាទានេ។ សិក្ខតិ។ សិក្ខា, សិក្ខនំ, សិក្ខិតំ សិប្បំ, សិក្ខកោ, សិក្ខិតោ, សេក្ខោ, អសេក្ខោ។ **ក** ការលោបេ “សេខោ អសេខោ”តិ រូបានិ ភវន្តិ។ តត្ថ **សិក្ខិតោ**តិ សញ្ជាតសិក្ខោ, អសិក្ខីតិ វា សិក្ខិតោ, តថា ហិ

កត្តុប្បយោគោ ទិស្សតិ “អហំ ខោ បន សុសិក្ខិតោ អនវយោ សកេ អាចរិយកេ កុម្ភការកម្មេ”តិ។

ភិក្ខ យាចនេ។ ភិក្ខតិ។ ភិក្ខុ, ភិក្ខា, ភិក្ខនំ, ភិក្ខកោ, ភិក្ខិតំ ភោជនំ។ ឯត្ថ បន “ភិក្ខុ យតិ សមណោ មុនិ បព្ពជិតោ អនគារោ តបស្សី តបោធនោ” ឥច្ចេតានិ បរិយាយវចនានិ។ ឯតេសុ សាសនេ “ភិក្ខូ”តិ ឧបសម្បន្នោ វុច្ចតិ។ កទាចិ បន “ភិក្ខុសតំ ភោជេសិ, ភិក្ខុសហស្សំ ភោជេសី”តិអាទីសុ សាមណេរេបិឧបាទាយ “ភិក្ខូ”តិ វោហារោ បវត្តតិ, តាបសាបិ ច **សមណ**សទ្ទាទីហិ វុច្ចន្តិ, “អហូ អតីតមទ្ធានេ, សមណោ ខន្តិទីបនោ”តិអាទិ ឯត្ថ និទស្សនំ។

ទក្ខ វុទ្ធិយំ សីឃត្តេ ច។ ទក្ខតិ, ទក្ខិណា, ទក្ខោ។ ទក្ខន្តិ វឌ្ឍន្តិ សត្តា ឯតាយ យថាធិប្បេតាហិ សម្បត្តីហិ ឥទ្ធា វុទ្ធា ឧក្កំសគតា ហោន្តីតិ **ទក្ខិណា,** ទាតព្ពវត្ថុ។ ទក្ខតិ កុសលកម្មេ អញ្ញស្មិញ្ច កិច្ចាកិច្ចេ អទន្ធតាយ សីឃំ គច្ឆតីតិ **ទក្ខោ,** ឆេកោ, យោ “កុសលោ”តិបិ វុច្ចតិ។

ទិក្ខ មុណ្ឌិឱបនយននិយមព្ពតាទេសេសុ។ ទិក្ខធាតុ មុណ្ឌិយេ, ឧបនយនេ, និយមេ, វតេ, អាទេសេ ច បវត្តតិ។ ទិក្ខតិ។ ទិក្ខិតោ មុណ្ឌោ។ ឯត្ថ សិយា – ននុ ច ភោ **សរភង្គជាតកេ** “គន្ធោ ឥសីនំ ចិរទិក្ខិតានំ, កាយា ចុតោ គច្ឆតិ មាលុតេនា”តិ ឯតស្មិំ បទេសេ អដ្ឋកថាចរិយេហិ **“ចិរទិក្ខិតាន**ន្តិ ចិរបព្ពជិតាន”ន្តិ វុត្តំ។ ន ហិ តត្ថ “ចិរមុណ្ឌាន”ន្តិ វុត្តំ។ ឯវំ សន្តេ កស្មា ឥធ **“ទិក្ខ**ធាតុ មុណ្ឌិយេ វុត្តា”តិ? សច្ចំ, តត្ថ បន **ទិក្ខិត**សទ្ទស្ស បព្ពជិតេ វត្តនតោ “ចិរបព្ពជិតាន”ន្តិ វុត្តំ, ន ធាតុអត្ថស្ស វិភាវនត្ថំ។ ឥទ បន ធាតុអត្ថវិភាវនត្ថំ មុណ្ឌិយេ វុត្តា។ តាបសា ហិ មុណ្ឌិយត្ថវាចកេន **ទិក្ខិត**សទ្ទេន វត្តុំ យុត្តា។ តថា ហិ អដ្ឋកថាចរិយេហិ **ចក្កវត្តិសុត្តត្ថវណ្ណនាយំ** “កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា កាសាយានិ វត្ថានិ អច្ឆាទេត្វា”តិ ឥមិស្សា បាឡិយា អត្ថវិវរណេ “តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជន្តាបិ ហិ បឋមំ កេសមស្សុំ ឱហារេន្តិ, តតោ បដ្ឋាយ បរូឡ្ហកេសេ ពន្ធិត្វា វិចរន្តិ, តេន វុត្តំ កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា”តិ ឯវំ អត្ថោ សំវណ្ណិតោ។

ឥក្ខ ទស្សនង្កេសុ។ ឥក្ខតិ, ឧបេក្ខតិ, អបេក្ខតិ។ ឧបេក្ខា, អបេក្ខា, បច្ចវេក្ខណា។ **ក**ការលោបេ “ឧបេខា, អបេខា, ឧបសម្បទាបេខោ”តិ រូបានិ ភវន្តិ។

ទុក្ខ ហឹសាគតីសុ។ ទុក្ខតិ។ ទុក្ខកោ។

ចិក្ខ ចក្ខ វិយត្តិយំ វាចាយំ។ ចិក្ខតិ, អាចិក្ខតិ, អព្ភាចិក្ខតិ។ អាចិក្ខកោ។ ចក្ខតិ, ចក្ខុ។ ឯត្ថ **ចក្ខូ**តិ ចក្ខតីតិ ចក្ខុ, សមវិសមំ អភិព្យត្តំ វទន្តំ វិយ ហោតីតិ អត្ថោ។ អថ វា “សូបំ ចក្ខតិ, មធុំ ចក្ខតី”តិអាទីសុ វិយ យស្មា អស្សាទេន្តោបិ **ចក្ខុ**សទ្ទោ ភវតិ, តស្មា “ចក្ខតិ វិញ្ញាណាធិដ្ឋិតំ រូបំ អស្សាទេន្តំ វិយ ហោតី”តិ អស្សាទេន្តោបិ គហេតព្ពោ។ “ចក្ខុំ ខោ មាគណ្ឌិយំ រូបារាមំ រូបរតំ រូបសម្មុទិត”ន្តិ ហិ វុត្តំ។ សតិបិ សោតាទីនំ សទ្ទារាមតាទិភាវេ និរុឡ្ហត្តា នយនេ ឯវ **ចក្ខុ**សទ្ទោ បវត្តតិ **បង្កជា**ទិសទ្ទា វិយ បទុមាទីសុ។

> ចក្ខុ’ក្ខិ នយនំ, លោចនំ ទិដ្ឋិ ទស្សនំ;
> បេក្ខនំ អច្ឆិ បម្ហំ តុ, “បខុម”ន្តិ បវុច្ចតិ។

ឯតា **វុក្ខា**ទិកា **ចក្ខ**បរិយន្តា **“អត្តនោភាសា”**តិ សទ្ទសត្ថវិទូ វទន្តិ។

ខការន្តធាតុរូបានិ។

គការន្តធាតុ

គុ ករីសុស្សគ្គេ។ ករីសុស្សគ្គោ វច្ចករណំ។ គវតិ។ **គេ សទ្ទេ**។ គាយតិ។ គីតំ។

វគ្គ គតិយំ។ វគ្គតិ។ វគ្គោ, វគ្គិតំ។ ឯត្ថ សមុទាយវសេន វគ្គនំ បវត្តនំ **វគ្គោ។ វគ្គិត**ន្តិ គមនំ។ តថា ហិ **នាគបេតវត្ថុអដ្ឋកថាយំ** “យោ សោ មជ្ឈេ អស្សតរីរថេន ចតុព្ភិ យុត្តេន សុវគ្គិតេន។ អម្ហាកំ បុត្តោ អហុ មជ្ឈិមោ សោ, អមច្ឆរី ទានបតី វិរោចតី”តិ ឥមិស្សា បាឡិយា អត្ថំ វទន្តេហិ **“សុវគ្គិតេនា**តិ សុន្ទរគមនេនា”តិ។ កិញ្ចិ ភិយ្យោ ក្រិយាបទម្បិ ច ទិដ្ឋំ “ធុនន្តិ វគ្គន្តិ បវត្តន្តិ ចម្ពរេ”តិ។

វគិ លគិ អគិ វគិ មគិ ឥគិ រិគិ លិគិ តគិ សគិ គមនេ ច។ ចការោ គតិបេក្ខកោ។ វង្គតិ។ វង្គោ។ លង្គតិ។ លង្គោ, លង្គី។ អង្គតិ, អង្គេតិ។ អង្គោ, សមង្គី, សមង្គិតា, អង្គំ, អង្គណំ។ វង្គតិ។ វង្គោ។ មង្គតិ។ មង្គោ, ឧបង្គោ,

មង្គលំ។ តង្គតិ។ តង្គិតំ។ រិង្គតិ។ រិង្គនំ។ លិង្គតិ។ លិង្គនំ។ ឧល្លិង្គតិ, ឧល្លិង្គនំ។ តង្គតិ។ តង្គនំ។ សង្គតិ។ សង្គនំ។ តត្ថ **អង្គ**ន្តិ យេសំ កេសញ្ចិ វត្ថូនំ អវយវោ, សរីរម្បិ ការណម្បិ ច វុច្ចតិ។ **អង្គណ**ន្តិ កត្ថចិ កិលេសា វុច្ចន្តិ “រាគោ អង្គណ”ន្តិអាទីសុ។ រាគាទយោ ហិ អង្គន្តិ ឯតេហិ តំសមង្គិបុគ្គលា និហីនភាវំ គច្ឆន្តីតិ “**អង្គណានី**”តិ វុច្ចន្តិ។ កត្ថចិ មលំ វា បង្កោ វា “តស្សេវ រជស្ស វា អង្គណស្ស វា បហានាយ វាយមតី”តិអាទីសុ។ អញ្ចតិ មក្ខេតីតិ ហិ អង្គណំ, មលាទិ។ កត្ថចិ តថារូបោ វិវដប្បទេសោ “ចេតិយង្គណំ, ពោធិយង្គណ”ន្តិអាទីសុ។ អញ្ចតិ តត្ថ ឋិតំ អតិសុន្ទរតាយ អភិព្យញ្ជេតីតិ ហិ អង្គណំ, វិវដោ ភូមិប្បទេសោ។ តេនេវ –

> រាគាទីសុ កិលេសេសុ, បង្កេ កាយមលម្ហិ ច;
> វិវដេ ភូមិភាគេ ច, “អង្គណ”ន្តិ រវោ គតោ។

យុគិ ជុគិ វជ្ជនេ។ យុង្គតិ។ ជុង្គតិ។

វគិ សង្កាយំ។ វង្គតិ។

លគ សង្គេ។ គ ការោ អនន្តរវុត្តាបេក្ខកោ។ លគតិ។ គ ជគោ ន ហោតិ លគនំ។ ពឡិសេ លគ្គោ។

ថគំ សំវរណេ។ ថគតិ។

អគ្គ កុដិលគតិយំ។ អគ្គតីតិ អគ្គិ, កុដិលំ គច្ឆតីតិ អត្ថោ។

> អគ្គិ ធូមសិខោ ជោតិ, ជាតវេទោ សិខី គិនិ;
> អគ្គិនិ ភាណុមា តេជោ, បាវកោ តិរកោ’នលោ។
>
> ហុតាសនោ ធូមកេតុ, វេស្សានរោ ច អច្ចិមា;
> យតាសនោ វាយុសខោ, ទហនោ កណ្ហវត្តនិ។

ឯតា **គុ**អាទិកា **អគ្គ**បរិយន្តា “**បរស្សភាសា**”តិ សទ្ទសត្ថវិទូ វទន្តិ។

គា គតិយំ។ គាតិ។

គុ សទ្ទេ។ គវតិ។

គុ ឧគ្គមេ។ ឧគ្គមោ ឧគ្គមនំ បាកដតា។ គវតិ។ សទ្ទសត្ថវិទូ បនិមាសំ “គាតេ គវតេ”តិ **អត្តនោភាសត្តំ** វទន្តិ។

គការន្តធាតុរូបានិ។

ឃការន្តធាតុ

ឃា គន្ធោបាទានេ។ ឃាតិ។ ឃានំ។ គន្ធំ ឃត្វា។ អត្រាយំ បាឡិ “គន្ធំ ឃត្វា សតិ មុដ្ឋា”តិ។ ឯតិស្សា បន **ទិវាទិ**គណំ បត្តាយ “ឃាយតិ ឃាយិត្វា”តិ រូបានិ ភវន្តិ។

ឃុ អភិគមនេ។ អភិគមនំ អធិគមនំ។ ឃោតិ។

ជគ្ឃ ហសនេ។ ជគ្ឃតិ, សញ្ជគ្ឃតិ។ សញ្ជគ្ឃិត្វោ មយា សហ។ ជគ្ឃិតុម្បិ ន សោភតិ។ ជគ្ឃិត្វា។

តគ្ឃ បាលនេ។ តគ្ឃតិ។

សិឃិ អាឃានេ។ អាឃានំ ឃានេន គន្ធានុភវនំ។ សិង្ឃតិ, ឧបសិង្ឃតិ។ ឧបសិង្ឃិត្វា។ អារា សិង្ឃាមិ វារិជំ។ ឯតា “**បរស្សភាសា**”តិ សទ្ទសត្ថវិទូ វទន្តិ។

ឃុ សទ្ទេ។ ឃោតិ, ឃវតិ។

រឃិ លឃិ គត្យក្ខេបេ។ គត្យក្ខេបោ គតិយា អក្ខេបោ។ រង្ឃតិ, លង្ឃតិ, ឧល្លង្ឃតិ។ លង្ឃិតា, ឧល្លង្ឃិកាបីតិ, លង្ឃិត្វា។

មឃិ កេតវេ ច។ ចការោ បុព្ពត្ថាបេក្ខោ។ មង្ឃតិ។

រាឃ លាឃ សាមត្ថិយេ។ រាឃតិ។ លាឃតិ។

ទាឃ អាយាសេ ច។ អាយាសោ កិលមនំ។ **ច**ការោ សាមត្ថិយាបេក្ខកោ។ ទាឃតិ។ និទាឃោ។

សិលាឃ កត្ថនេ។ កត្ថនំ បសំសនំ។ សិលាឃតិ។ សិលាឃោ។ ពុទ្ធស្ស សិលាឃតេ។ សិលាឃិត្វា។ "**អត្តនោ ភាសា**"តិ សទ្ទសត្ថវិទូ វទន្តិ។

ឃ ការន្តធាតុរូបានិ។

ឥតិ **ភូវាទា**គណេ **ក**វគ្គន្តធាតុរូបានិ

សមត្តានិ។

ចការន្តធាតុ

ឥទានិ **ច**វគ្គន្តធាតុរូបានិ វុច្ចន្តេ –

សុច សោកេ។ សោចតិ។ សោកោ, សោចនា, សោចំ, សោចន្តោ, សោចន្តី, សោចន្តំ កុលំ, សោចិត្វា។

កុច សទ្ទេ តារេ។ តារសទ្ទោ អច្ចុច្ចសទ្ទោ។ កោចតិ។ ឧច្ចសទ្ទំ ករោតីតិ អត្ថោ។

កុញ្ច កោដិល្ល’ប្បីភាវេសុ។ កុញ្ចតិ។ កុញ្ចិកា, កុញ្ចិតកេសោ។ កុញ្ចិត្វា។

លុញ្ច អបនយនេ។ លុញ្ចតិ។ លុញ្ចកោ, លុញ្ចិតុំ, លុញ្ចិត្វា។

អញ្ច គតិបូជនាសុ។ មគ្គំ អញ្ចតិ។ ពុទ្ធំ អញ្ចតិ។ ឧទ្ធំ អនុគ្គន្ត្វា តិរិយំ អញ្ចតោតិ តិរច្ឆានោ។ កដុកញ្ចុកតា។

វញ្ច ចញ្ច តញ្ច គតិយំ។ វញ្ចតិ។ ចញ្ចតិ។ តញ្ចតិ។ មញ្ចតិ។ សន្តិ បាទា អវញ្ចនា។ **អវញ្ចនា**តិ វញ្ចិតុំ គន្តុំ អសមត្ថា។

គុចុ គណោចុ ថេយ្យករណេ។ ថេននំ ថេយ្យំ, ចោរិកា។ តស្ស ក្រិយា **ថេយ្យករណំ**។ គោចតិ។ គណោចតិ។

អច្ច បូជាយំ អច្ចតិ។ ព្រហ្មាសុរសុរច្ចិតោ។

តច្ច ហឹសាយំ។ តច្ចតិ។

ចច្ច ជច្ច បរិភាសនវជ្ជនេសុ។ ចច្ចតិ។ ជច្ចតិ។

កុច សំបច្ចនកោដិល្លបដិក្កមវិលេខនេសុ។ កុចតិ, សង្កុចតិ។ សង្កោចោ។

តច សំវរណេ។ សំវរណំ រក្ខណំ។ តចតិ។ តចោ។

ទិច ចុតិយំ។ ទិចតិ។

កុច សង្កោចនេ។ កោចតិ, សង្កោចតិ។ សង្កោចោ។

ព្យាច ព្យាជិករណេ។ ព្យាជិករណំ ព្យាជិក្រិយា។ ព្យាចតិ។

វច វិយត្តិយំ វាចាយំ។ វិយត្តស្ស ឯសា វិយត្តិ, តិស្សំ វិយត្តិយំ វាចាយំ, វិយត្តាយំ វាចាយន្តិ អធិប្បាយោ។ វិយត្តស្ស ហិ វទតោ បុគ្គលស្ស វសេន វាចា វិយត្តា នាម វុច្ចតិ។ យថា បន កុច្ឆិសទ្ទតិរច្ឆានគតាទិសទ្ទោ “អព្យត្តសទ្ទោ”តិ វុច្ចតិ, ន ឯវំ វចនសង្ខាតោ សទ្ទោ “អព្យត្តសទ្ទោ”តិ វុច្ចតិ វិញ្ញាតត្ថត្តា។ “វត្តិ, វចតិ, វចន្តិ។ វចសិ” ឥច្ចាទីនិ សុទ្ធកត្តុបទានិ។ “វាចេតិ, វាចេន្តិ” ឥច្ចាទីនិ ហេតុកត្តុបទានិ។ “អត្ថាភិសមយា ធីរោ, បណ្ឌិតោតិ បវុច្ចតិ។ វុច្ចន្តិ។ សន្តោ សប្បុរិសា លោកេ, ទេវធម្មាតិ វុច្ចរេ” ឥច្ចាទីនិ កម្មបទានិ។ គរូ បន **វ**ការស្ស **ឧ**ការាទេសវសេន “**ឧត្តំ ឧច្ចតេ ឧច្ចន្តេ**”តិអាទីនិ ឥច្ឆន្តិ, តានិ សាសនេ អប្បសិទ្ធានិ, សក្កដភាសានុលោមានិ។ សាសនស្មិញ្ហិ **វ**ការាគមវិសយេ **និ**បុព្ពស្សេវ វចស្ស **វ**ស្ស **ឧ**ការាទេសោ សិទ្ធោ “**និរុត្តិ, និរុត្តំ**, នេរុត្ត”ន្តិ។ វចនំ, វាចា, វចោ, វចី, វុត្តំ, បវុត្តំ, វុច្ចមានំ, អធិវចនំ, វត្តព្ពំ, វចនីយំ, ឥមានិ នាមិកបទានិ។ វត្តុំ, វត្តវេ, វត្វា, វត្វាន, ឥមានិ **តុ**មន្តាទីនិ “**បរស្សភាសា**”តិ សទ្ទសត្ថវិទូ វទន្តិ។

តត្ថ **វត្តី**តិ វទតិ។ អាខ្យាតបទញ្ហេតំ។ អត្ថសំវណ្ណកេហិបិ “វត្តិ ឯតាយាតិ វាចា”តិ និព្ពចនមុទាហដំ។ សទ្ទសត្ថេ ច តាទិសំ អាខ្យាតបទំ ទិដ្ឋំ។ ឯត្ថ បនេកេ វទន្តិ “វចតិ, វចន្តីតិអាទីនិ ក្រិយាបទរូបានិ ពុទ្ធវចនេ អដ្ឋកថាដីកាសុ សត្ថេសុ ច អនាគតត្តា ឆឌ្ឌេតព្ពានី”តិ។ តន្ន, យស្មា សាសនេ “អវច, អវចីសូ”តិ សុទ្ធកត្តុបទានិ ច “វាចេតិ, វាចេន្តី”តិអាទីនិ ហេតុកត្តុបទានិ ច ទិស្សន្តិ, តស្មា ពុទ្ធវចនាទីសុ អនាគតានិបិ “វចតិ, វចន្តី”តិអាទីនិ រូបានិ គហេតព្ពានិ។ វចេយ្យ, វុច្ចតុ, វុច្ចេយ្យ។ សេសំ សព្ពំ សព្ពត្ថ វិត្ថារតោ គហេតព្ពំ។

បរោក្ខារូបានិ វទាម – វច, វចុ។ វចេ, វចិត្ថ។ វចំ, វចិម្ហ។ វចិត្ថ, វចិរេ។ វចិត្ថោ, វចិវ្ហោ។ វចឹ, វចិម្ហេ។

ហិយ្យត្តនីរូបានិ វទាម – អវចា, អវចូ។ អវចោ, អវចុត្ថ។ អវោចំ, អវចុម្ហ។ អវចុត្ថ, អវចុត្ថុំ។ អវចសេ, អវចុវ្ហំ។ អវចឹ, អវចម្ហសេ។

អជ្ជតនីរូបានិ វទាម – អវចិ, អវោចុំ, អវចឹសុ។ អវោចោ, អវោចុត្ថ។ អវោចឹ, អវោចុម្ហ។ អវោចា, អវោចុ។ អវចសេ, អវោចិវំ។ អវោចំ, អវោចិម្ហេ។

ភវិស្សន្តីរូបានិ វទាម – វក្ខតិ, វក្ខន្តិ។ វក្ខសិ, វក្ខថ។ វក្ខាមិ, វក្ខាម។ វក្ខតេ, វក្ខន្តេ។ វក្ខសេ, វក្ខវ្ហេ។ វក្ខស្សំ វក្ខាម្ហេ។

ឥមេសំ បន បទានំ “កថេស្សតិ, កថេស្សន្តី”តិអាទិនា អត្ថោ វត្តព្ពោ។ **វក្ខ រោសេ**តិ ធាតុស្ស ច “វក្ខតិ, វក្ខន្តិ។ វក្ខសី”តិអាទីនិ វត្វា អវសានេ ឧត្តមបុរិសេកវចនដ្ឋានេ “វក្ខេមី”តិ វត្តព្ពំ។ អត្ថោ បនិមេសំ “រោសតិ, រោសន្តី”តិអាទិនា វត្តព្ពោ។ អយំ **វចវក្ខ**ធាតូនំ ភវិស្សន្តីវត្តមានាវសេន រូបសំសន្ទនានយោ។ អបរានិបិ **វច** ធាតុស្ស ភវិស្សន្តី សហិតានិ រូបានិ ភវន្តិ – វក្ខិស្សតិ, វក្ខិស្សន្តិ។ វក្ខិស្សសិ, វក្ខិស្សថ។ វក្ខិស្សាមិ, វក្ខិស្សាម។ វក្ខិស្សតេ, វក្ខិស្សន្តេ។ វក្ខិស្សសេ, វក្ខិស្សវ្ហេ។ វក្ខិស្សំ, វក្ខិស្សាម្ហេ។

អត្រាយំ បាឡិ –

“អភីតកប្បេ ចរិតំ, ឋបយិត្វា ភវាភវេ;
ឥមម្ហិ កប្បេ ចរិតំ, បវក្ខិស្សំ សុណោហិ មេ”តិ។

គទ្រតបញ្ហេបិ “រាជា តុម្ហេហិ សទ្ធឹ បដិសន្ថារំ កត្វា គហបតិ បតិរូបំ អាសនំ ញត្វា និសីទថាតិ វក្ខិស្សតី”តិ ឯវមាទិអដ្ឋកថាបាឋោ ទិស្សតិ, តស្មាយេវ ឯទិសី បទមាលា រចិតា។ **វក្ខ រោសេ**តិ ធាតុស្សបិ ភវិស្សន្តីសហិតានិ រូបានិ “វក្ខិស្សតិ, វក្ខិស្សន្តី”តិអាទីនិ ភវន្តិ។ អត្ថោ បនិមេសំ “រោសិស្សតិ, រោសិស្សន្តី”តិអាទិនា វត្តព្ពោ។ អយំ **វចវក្ខ**ធាតូនំ ភវិស្សន្តីវសេនេវ រូបសំសន្ទនានយោ។

អវចិស្សា, វចិស្សា, អវចិស្សំសុ, វចិស្សំសុ។ សេសំ សព្ពំ នេយ្យំ។ ឥធ បន **វុត្ត**សទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារំ វត្តព្ពម្បិ អវត្វា ឧបរិយេវ កថេស្សាម ឥតោ អតិវិយ វត្តព្ពដ្ឋានត្តា។

ចុ ចវនេ។ ចវតិ។ ការិតេ “ចាវេតី”តិ រូបំ។ ទេវកាយា ចុតោ។ ចុតំ បទុមំ។ ចវិតុំ, ចវិត្វា។

លោច ទស្សនេ។ លោចតិ។ លោចនំ។

សេច សេចនេ។ សេចតិ។

សច វិយត្តិយំ វាចាយំ។ សចតិ។

កច ពន្ធនេ។ កចតិ។

មច មុចិ កក្កនេ។ កក្កនំ សរីរេ ឧព្ពដ្ដនំ។ មចតិ។ មុញ្ចតិ។ **មចិ ធារណុច្ឆាយបូជនេសុ**។ ធារណំ ឧច្ឆាយោ បូជនន្តិ តយោ អត្ថា។ តត្ថ **ឧច្ឆាយោ** មលហរណំ។ មញ្ចតិ។ មញ្ចោ, មញ្ចនំ។ មញ្ចតិ បុគ្គលំ ធារេតីតិ មញ្ចោ។

បច ព្យត្តិករណេ។ បចតិ។ បាកោ, បរិបាកោ, វិបាកោ, បក្កំ ផលំ។

ថុច បសាទេ។ ថោចតិ។

វច វចិ ទិត្តិយំ។ វចតិ។ វញ្ចតិ។

រុច ទិត្តិយំ រោចនេ ច។ ទិត្តិ សោភា។ **រោចនំ** រុចិ។ រោចតិ។ វេរោចនោ។ សមណស្ស រោចតេ សច្ចំ។ តស្ស តេ សគ្គកាមស្ស, ឯកត្តមុបរោចិតំ។ អយញ្ច **ទិវាទិ**គណេ រុចិអត្ថំ គហេត្វា "រុច្ចតី"តិ រូបំ ជនេតិ។ តេន "គមនំ មយ្ហំ រុច្ចតី"តិ បាឡិ ទិស្សតិ។ **ចុរាទិ**គណេ បន រុចិអត្ថំ គហេត្វា "រោចេតិ រោចយតី"តិ រូបានិ ជនេតិ។ តេន "កឹ នុ ជាតឹ ន រោចេសី"តិអាទិកា បាឡិយោ ទិស្សន្តិ។ តេគណិកោយំ ធាតុ។

បច សំបាកេ។ បចតិ, បចន្តិ។ សទ្ទសត្ថវិទូ បន **"អត្តនោភាសា"**តិ វទន្តិ។

អញ្ច ព្យយគតិយំ។ ព្យយគតិ វិនាសគតិ។ អញ្ចតិ។

យាច យាចនាយំ។ ព្រាហ្មណោ នាគំ មណឹ យាចតិ។ នាគោ មណឹ យាចិតោ ព្រាហ្មណេន។ តេ តំ អស្សេ អយាចិសុំ។ សោ តំ រថមយាចថ។ ទេវទត្តំ អាយាចតិ។ ឯវំ សុទ្ធកត្តរិ រូបានិ ភវន្តិ។ ព្រាហ្មណោ ព្រាហ្មណេន នាគំ មណឹ យាចេតិ, យាចយតិ, យាចាបេតិ, យាចាបយតិ។ ឯវំ ហេតុកត្តរិ។ រាជា ព្រាហ្មណេន ធនំ យាចិយតិ, យាចយិយតិ, យាចាបិយតិ, យាចាបយិយតិ។ ឯវំ កម្មនិ។ យាចំ, យាចន្តោ, យាចន្តី, យាចន្តំ កុលំ។ យាចមានោ, យាចមានា, យាចមានំ កុលំ។ យាចកោ, យាចនា, យាចិតព្ពំ, យាចិតុំ, យាចិត្វាន, យាចិតុន, យាចិយ, យាចិយាន។ ឯវំ នាមិកបទានិ **តុ**មន្តាទីនិ ច ភវន្តិ។

បច បាកេ។ ឱទនំ បចតិ។ **"ឧភយតោភាសា"**តិ សទ្ទសត្ថវិទូ វទន្តិ។ យថា បន សាសនេ "បណ្ឌិតោតិ បវុច្ចតី"តិ **វច**ធាតុស្ស កម្មនិ រូបំ បសិទ្ធំ, ន តថា **បច**ធាតុស្ស។ ឯវំ សន្តេបិ គរូ "តយា បច្ចតេ ឱទនោ"តិ តស្ស កម្មនិ រូបំ វទន្តិ។ សាសនេ បន អវិសេសតោ "បច្ចតេ"តិ វា "បច្ចតី"តិ វា វុត្តស្សបិ បទស្ស អកម្មកោយេវ ទិវាទិគណិកោ បយោគោ ឥច្ឆិតព្ពោ "ទេវទត្តោ និរយេ បច្ចតិ។ យាវ បាបំ ន បច្ចតី"តិអាទិទស្សនតោ។ កេចេត្ថ វទេយ្យុំ "សយមេវ បីយតេ បានីយន្តិអាទិ វិយ **ភូវាទិ**គណបក្ខិកោ កម្មកត្តុប្បយោគោ ឯស, តស្មា 'សយមេវា'តិ បទំ អជ្ឈាហរិត្វា 'សយមេវ ទេវទត្តោ បច្ចតី'តិអាទិនា អត្ថោ វត្តព្ពោ"តិ តន្ន, "សយមេវ បីយតេ បានីយ"ន្តិ ឯត្ថ ហិ បានីយំ មនុស្សា បិវន្តិ, ន បានីយំ បានីយំ បិវតិ។ មនុស្សេហេវ តំ បីយតេ, ន សយំ។ ឯវំ បរស្ស បានក្រិយំ បដិច្ច កម្មភូតម្បិ តំ សុករបានក្រិយាវសេន សុករត្តា អត្តនាវ សិជ្ឈន្តំ វិយ ហោតីតិ "សយមេវ បីយតេ បានីយ"ន្តិ រូឡ្ហិយា បយោគោ កតោ។

"សយមេវ កដោ ករិយតេ"តិ ឯត្ថាបិ កដំ មនុស្សា ករោន្តិ, ន កដំ កដោ ករោតិ។ មនុស្សេហេវ កដោ ករិយតេ, ន សយំ។ ឯវំ បរស្ស ករណក្រិយំ បដិច្ច កម្មភូតោបិ សោ សុករណ ក្រិយាវសេន សុករត្តា អត្តនាវ សិជ្ឈន្តោ វិយ ហោតីតិ "សយមេវ កដោ ករិយតេ"តិ រូឡ្ហិយា បយោគោ កតោ។

ឯត្ថ យថា **សយំ**សទ្ទោ បានីយំ បានីយេនេវ បីយតេ, ន អម្ហេហិ។ កដោ កដេនេវ ករិយតេ, ន អម្ហេហីតិ សកម្មកវិសយត្តា បយោគានំ អញ្ញស្ស ក្រិយាបដិសេធនសង្ខាតំ អត្ថវិសេសំ វទតិ, ន តថា "ទេវទត្តោ និរយេ បច្ចតិ, កម្មំ បច្ចតី"តិអាទីសុ តុម្ហេហិ អជ្ឈាហរិតោ **សយំ**សទ្ទោ អត្ថវិសេសំ វទតិ អកម្មកវិសយត្តា ឯតេសំ បយោគានំ។ ឯវំ "ទេវទត្តោ"តិអាទិកស្ស បច្ចត្តវចនស្ស អកម្មកកត្តុវាចកត្តា កម្មរហិតសុទ្ធកត្តុវាចកត្តា ច "បច្ចតី"តិ ឥទំ **ទិវាទិ**គណិករូបន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **បច**ធាតុ សទ្ទសត្ថេ **ទិវាទិ**គណេ វុត្តោ នត្ថីតិ ចេ? នត្ថិ វា អត្ថិ វា, កិមេត្ថ សទ្ទសត្ថំ ករិស្សតិ, បាឡិ ឯវ បមាណំ, តស្មា មយំ លោកវោហារកុសលស្ស ភគវតោ បាឡិនយញ្ញេវ គហេ

ត្វា ឥមំ **បច**ធាតុំ **ទិវាទិ**គណេបិ បក្ខិបិស្សាម។ តថា ហិ **ធម្មបាលាចរិយ អនុរុទ្ធាចរិយា**ទីហិ អភិសង្ខតា **ទិវាទិ**គណិកប្បយោគា ទិស្សន្តិ --

ញាណយុត្តាវរំ តត្ថ, ទត្វា សន្ធី តិហេតុកំ;
បច្ចា បច្ចតិ បាកានំ, បវត្តេ អដ្ឋកេ ទុវេ។

អសង្ខារំ សសង្ខារ-វិបាកានិ ច បច្ចតិ

ឥច្ចេវមាទយោ។ ឯត្ថ បន តេសំ ឥទមេវ បាឡិយា ន សមេតិ។ យេ **ចុរាទិ**គណម្ហិ សកម្មកភាវេន **ភូវាទិ**គណេ ច អកម្មកភាវេន បវត្តស្ស **ភូ**ធាតុស្សេវ **ភូវាទិ**គណេ បវត្តស្ស សកមកស្សបិ សតោ **ទិវាទិ**គណំ បត្វា អកម្មកភូតស្ស **បច**ធាតុស្ស សកម្មកត្តមិច្ឆន្តិ។ ឯតញ្ហិ សាដ្ឋកថេ តេបិដកេ ពុទ្ធវចនេ កុតោ លព្ភា, តស្មា ភគវតោ បាវចនេ សោតូនំ សំសយសមុគ្ឃាដត្ថំ ឯត្ថ ឥមំ នីតី បដ្ឋបេម –

វិនាបិ ឧបសគ្គេន, គណនានត្ថយោគតោ;
សកម្មាកម្មកា ហោន្តិ, ធាតូ **បចភិទា**ទយោ។

បុរិសោ ឱទនំ បចតិ។ ស ភូតបចនី បចិ។ ឱទនោ បច្ចតិ។ កម្មំ បច្ចតិ។ វីហិសីសំ បច្ចតិ។ រុក្ខផលានិ បច្ចន្តិ។ នាគោ បាការំ ភិន្ទតិ។ តឡាកបាឡិ ភិជ្ជតិ។ ភិជ្ជនធម្មំ ភិជ្ជតិ។ ឯត្ថ ច **សយំ**សទ្ទំ អជ្ឈាហរិត្វា “សយមេវ ឱទនោ បច្ចតី”តិអាទិនា វុត្តេបិ “បុរិសោ សយមេវ បាណំ ហនតិ។ ភគវា សយមេវ ញេយ្យធម្មំ អពុជ្ឈី”តិ បយោគេសុ បរស្ស អាណត្តិសម្ភូតហននក្រិយាបដិសេធមិវ បរោបទេសសម្ភូតពុជ្ឈនក្រិយាបដិសេធនមិវ ច អញ្ញស្ស ក្រិយាបដិសេធនវសេន វុត្តត្តា យោ **សយំ**សទ្ទវសេន កម្មកត្តុភាវបរិកប្បោ, តំ ន បមាណំ។ **សយំ**សទ្ទោ ហិ សុទ្ធកត្តុអត្ថេបិ ទិស្សតិ, ន កេវលំ “សយមេវ បីយតេ បានីយ”ន្តិអាទីសុ កម្មត្ថេយេវ, តស្មា សាសនានុរូបេន អត្ថោ គហេតព្ពោ នយញ្ញូហិ។

វិនាបិ ឧបសគ្គេន, វិនាបិ ច គណន្តរំ;
សកម្មាកម្មកា ហោន្តិ, អត្ថតោ **ទិវុ**អាទយោ។

កាមគុណេហិ ទិព្ពតិ។ បច្ចាមិត្តេ ទិព្ពតិ។ អញ្ញានិបិ យោជេតព្ពានិ។

គណន្តរញ្ចោបសគ្គំ, វិនាបិ អត្ថនានតំ;
បយោគតោ សកម្មា ច, អកម្មា ច **គមា**ទយោ។

បុរិសោ មគ្គំ គច្ឆតិ។ គម្ភីរេសុបិ អត្ថេសុ ញាណំ គច្ឆតិ។ ធម្មំ ចរតិ។ តត្ថ តត្ថ ចរតិ។

គណន្តរញ្ចោបសគ្គំ, បយោគញ្ចត្ថនានតំ;
វិនាបិ តិវិធា ហោន្តិ, **ទិសា**ទី រូបភេទតោ។

បាសាទំ បស្សតិ, បាសាទំ ទក្ខតិ បាសាទោ ទិស្សតិ។ អញ្ញានិបិ យោជេតព្ពានិ។

សភាវតោ សកម្មា តុ, **រុទ**ធាតាទយោ មតា;
សភាវតោ អកម្មា ច, **នន្ទ**ធាតាទយោ មតា។

មតំ វា អម្ម រោទន្តិ, ឥធ នន្ទតិ បេច្ច នន្ទតិ។

ឧបសគ្គវសេនេកេ, សកម្មាបិ អកម្មកា;
សម្ភវន្តិ តថេកច្ចេ, អកម្មាបិ សកម្មកា។

ឯកច្ចេ តុបសគ្គេហិ, សកម្មា ច សកម្មកា;
អកម្មកា អកម្មា ច, ឯសត្ថោបេត្ថ ទីបិតោ;

បុរិសោ គាមា និគ្គច្ឆតិ, ធនំ អធិគច្ឆតិ, បុរិសោ បាណំ អភិភវតិ, ហិមវតា បភវន្តិ មហានទិយោ។ អញ្ញានិបិ បយោគានិ យោជេតព្ពានិ។

តត្ថ យទិ សាសនេ **បច**ធាតុស្ស កម្មនិ រូបំ សិយា, “បុរិសេន កម្មំ ករិយតី”តិ បយោគោ វិយ “បុរិសេន ឱទនោ បចិយតី”តិ បយោគោ ឥច្ឆិតព្ពោ។ យេ បន គរូ “តយា បច្ចតេ ឱទនោ”តិអាទីនិ ឥច្ឆន្តិ, តេ សទ្ទសត្ថនយំ និស្សាយ វទន្តិ មញ្ញេ។ ឯវំ សន្តេបិ ឧបបរិក្ខិត្វា យុត្តានិ ចេ, គហេតព្ពានិ។ ការិតេ “បុរិសោ បុរិសេន បុរិសំ វា ឱទនំ បាចេតិ, បាចយតិ, បាចាបេតិ, បាចាបយតិ។ បុរិសេន បុរិសោ ឱទនំ បាចិយតិ, បាចយិយតិ, បាចាបិយតិ, បាចាបយិយតី”តិ រូបានិ ភវន្តិ។ “យថា ទណ្ឌេន គោបាលោ, គាវំ បាចេតិ គោចរ”ន្តិអាទីសុ អញ្ញោបិ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

បចំ, បចន្តោ, បចន្តី, បចមានោ, បចមានា។ បាតព្ពំ, បចិតំ, បចិតព្ពំ, បចនីយំ, បចិតុំ, បចិត្វា។ ឯត្ថ ច “ឥមស្ស មំសញ្ច បាតព្ព”ន្តិ បយោគោ ឧទាហរណំ។ “បចតិ, បចន្តិ។ បចសី”តិអាទិ បទក្កមោ សុពោធោ។

សិច យរណេ។ សេចតិ, សេកោ, “**ឧភតោភាសា**”តិ វទន្តិ។

ឥមានិ **ច**ការន្តធាតុរូបានិ។

ឆការន្តធាតុ

បរស្សរភាសាទិភាវំ, សព្ពេសំ ធាតុនំ ឥតោ;
បរំ ន ព្យាកវិស្សំ សោ, សាសនេ ព្លាវិតោ ន ហិ។

ឆុ ឆេទនេ។ ឆោតិ។ ឆោត្វាន មោឡឹ វរគន្ធវាសិតំ។ អច្ឆោច្ឆុំវគ ភោ វុត្តំ។

មិលេឆ អវិយត្តាយំ វាចាយំ។ មិលេច្ឆតិ, មិលក្ខុ។ បច្ចន្តិមេសុ ជនបទេសុ បច្ចាជាតោ ហោតិ មិលក្ខូសុ អវិញ្ញាតារេសុ។

វឆិ ឥច្ឆាយំ។ វញ្ឆតិ។ វញ្ឆិតំ ធនំ។

អឆិ អាយាមេ។ អញ្ឆតិ។ ទីឃំ វា អញ្ឆន្តោ ទីឃំ អញ្ឆាមីតិ បជានាតិ។

ហុច្ឆ កោដិល្លេ។ ហុច្ឆតិ។

មុច្ឆ មោហមុច្ឆាសុ។ មុច្ឆតិ។ មុច្ឆិតោ វិសវេគេន, វិសញ្ញី សមបជ្ជថ។ មុច្ឆា, មុច្ឆិត្វា។

ផុឆ វិសរណេ ផោឆតិ។

យុឆ បមាទេ។ យុច្ឆតិ។

ឧឆិ ឧញ្ឆេ។ ឧញ្ឆោ បរិយេសនំ។ ឧញ្ឆតិ។ ឧញ្ឆាចរិយាយ ព្លាហថ។

ឧឆ បិបាសាយំ។ ឧឆតិ។

បុច្ឆ បញ្ហេ បុច្ឆតិ។ បុច្ឆិតា, បុច្ឆកោ, បុដ្ឋោ, បុច្ឆិតោ, បុច្ឆា។ ភិក្ខុ វិនយធរំ បញ្ហំ បុច្ឆតិ។ បុច្ឆិ, បុច្ឆិតុំ។ បុច្ឆិត្វា។ ឯត្ថ ច បញ្ចវិធា បុច្ឆា អទិដ្ឋជោតនាបុច្ឆា ទិដ្ឋសំសន្ទនាបុច្ឆា វិមតិច្ឆេទនាបុច្ឆា អនុមតិបុច្ឆា កថេតុកម្យតាបុច្ឆាតិ។ តាសំ នានត្តំ **អដ្ឋសាលិនិ**យាទិតោ គហេតព្ពំ។

វិច្ឆ គតិយំ។ វិច្ឆតិ។ វិច្ឆិកា។

វច្ឆ ឆេទនេ។ វុច្ឆតិ។ វុត្តា, វុត្តវា, វុត្តសិរោ។ **វ**ការគតស្ស **អ**ការស្ស ឧត្តំ។

វុត្តសទ្ទោ កេសោហរណេបិ ទិស្សតិ “កាបដិកោ មាណវោ ទហរោ វុត្តសិរោ”តិអាទីសុ។ ឯត្ថ ច **សិរ**សទ្ទេន សិរោរុហា វុត្តា យថា **មញ្ច**សទ្ទេន មញ្ចដ្ឋា, **ចក្ខុ**សទ្ទេន ច ចក្ខុនិស្សិតំ វិញ្ញាណំ។ រោបិតេបិ “យថា សារទិកំ ពីជំ, ខេត្តេ វុត្តំ វិរូហតី”តិអាទីសុ។ កថិតេបិ “វុត្តមិទំ ភគវតា, វុត្តមរហតា”តិអាទិសុ។ អត្រិទំ វុច្ចតិ –

វច្ឆវបវចវសា, **វុត្ត**សទ្ទោ បវត្តតិ;
កេសោហារេ រោបិតេ ច, កថិតេ ច យថាក្កមន្តិ។

អបរោ នយោ – **វុត្ត**សទ្ទោ “នោ ច ខោ បដិវុត្ត”ន្តិអាទីសុ វាបសមីករណេ ទិស្សតិ។ “បន្នលោមោ បរទត្តវុត្តោ”តិអាទីសុ ជីវិតវុត្តិយំ។ “បណ្ឌុបលាសោ ពន្ធនា បវុត្តោ”តិអាទីសុ អបគមេ។ “គីតំ បវុត្តំ សមីហិត”ន្តិអាទីសុ បាវចនវសេន បវត្តិតេ។ លោកេ បន “វុត្តោ បារាយនោ”តិអាទីសុ អជ្ឈេនេ ទិស្សតិ, អត្រិទំ វុច្ចតិ

“វាបសមីករណេ ច, អថោ ជីវិតវុត្តិយំ;
អបគមេ បាវចន-វសេន ច បវត្តិតេ;
អជ្ឈេនេ ចេវមេតេសុ, **វុត្ត**សទ្ទោ បទិស្សតី”តិ។

អបរោបិ នយោ – **វុត្ត**សទ្ទោ សឧបសគ្គោច អនុបសគ្គោ ច វបនេ វាបសមីករណេ កេសោហារេ ជីវិតវុត្តិយំ បមុត្តភាវេ បាវចនវសេន បវត្តិតេ អជ្ឈេនេ កថនេតិ ឯវមាទីសុ ទិស្សតិ។ តថា ហេស –

“គាវោ តស្ស បជាយន្តិ, ខេត្តេ វុត្តំ វិរូហតិ;
វុត្តានំ ផលមស្នាតិ, យោ មិត្តានំ ន ទុព្ភតី”តិ

អាទីសុ វបនេ អាគតោ។ “នោ ច ខោ បដិវុត្ត”ន្តិអាទីសុ អដ្ឋទន្តកាទីហិ វាបសមីករណេ។ “កាបដិកោ មាណវោ ទហរោ វុត្តសិរោ”តិអាទីសុ កេសោហរណេ។ “បន្នលោមោ បរទត្តវុត្តោ មិគភូតេន ចេតសា វិហរតី”តិអាទីសុ ជីវិតវុត្តិយំ។ “សេយ្យថាបិ នាម បណ្ឌុបលាសោ ពន្ធនា បវុត្តោ អភព្ពោ ហរិតត្ថាយា”តិអាទីសុ ពន្ធនតោ បមុត្តភាវេ។ “យេសមិទំ ឯតរហិ បោរាណំ មន្តបទំ គីតំ បវុត្តំ សមីហិត”ន្តិអាទីសុ បាវចនភាវេន បវត្តិតេ។ លោកេ បន “វុត្តោ គណោ, វុត្តោ បារាយនោ”តិអាទីសុ អជ្ឈេនេ។ “វុត្តំ ខោ បនេតំ ភគវតា, ធម្មទាយាទា មេ ភិក្ខវេ ភវថ, មា អាមិសទាយាទា”តិអាទីសុ កថនេ។ អត្រិទំ វុច្ចតិ –

វប វតុ វច្ឆវច-ធាតូនំ វសតោ មតោ;
សោបសគ្គោ នោបសគ្គោ, **វុត្ត**សទ្ទោ យថារហំ។

វបនេ ច វាបសមី-ករណេ មុណ្ឌតាយ ច;
ជីវវុត្យំ បមុត្តត្តេ, វសា បាវចនស្ស តុ;
បវត្តិតេ ច អជ្ឈេនេ, កថនេ ចាតិ លក្ខយេ;

តច្ឆ តនុករណេ។ តច្ឆតិ។ តច្ឆកោ ទារុំ។

ឆការន្តធាតុរូបានិ។

ជការន្តធាតុ

ជិជយេ។ ជេតិ។ ជយតិ, បរាជយតិ។ ធម្មំ ចរន្តោ សាមិកំ បរាជេតិ។ ធម្មំ ចរន្តោ បរជ្ជតិ។ រាជានំ ជយាបេសុំ។ ជយាបេត្វា។ ឯត្ថ **ជយាបេសុ**ន្តិ “ជយតុ ភវ”ន្តិ អាសីសវចនំ វទឹសូតិ អត្ថោ។ ជយនំ, ជិតំ, ជយោ, វិជិតំ, ជិនោ, ជេតា, ជេតោ, ជិតោ មារោ, មារំ ជិតោ, ជិតវា, ជិតាវី, វិជិតាវី, មារជិ, លោកជិ, ខិធិជិនោ, អនោធិជិនោ, ជិតោ។ វិជិតោ, ជេតុំ, វិជេតុំ, ជិត្វា, វិជិត្វា។ ឥមស្ស បន ធាតុស្ស **កិយាទិ**គណំ បត្តស្ស “ជិនាតិ ជិនិត្វា”ត្យាទីនិ រូបានិ ភវន្តិ។

ជិ អភិភវនេ។ ជេតិ។ ជិនោ។ បុព្ពេ វិយ រូបានិ។ ឯត្ថ ច “តុម្ហេហិ អានន្ទ សប្បុរិសេហិ វិជិតំ, បច្ឆិមា ជនតាសាលិមំសោទនំ អតិមញ្ញិស្សតី”តិ បាឡិ អភិភវនត្ថសាធកា។ ឯត្ថ ហិ **វិជិត**ន្តិ អធិភូតន្តិ អត្ថោ។

ជុ គតិយំ។ ឯត្ថ សីឃគតិ អធិប្បេតា។ ជវតិ។ ជវនំ, ជវោ, ជវំ, ជវន្តោ, ជវនចិត្តំ, ជវនបញ្ញោ, ជវនហំសោ។ មនោជវំ គច្ឆតិ យេនកាមំ។

ជេខយេ។ ជីយតិ។ **ឯ**ការស្ស **ឦយា**ទេសោ។ សាសនានុរូបេន “កឹ មំ ធនេន ជីយេថា”តិ ហិ បាឡិ ទិស្សតិ។ សទ្ទសត្ថវិទូ បន “ជាយតី”តិ រូបំ វទន្តិ។

សជ្ជ គតិយំ។ សជ្ជតិ។

កុជុ ខុជុ ថេយ្យករណេ។ កោជតិ។ ខោជតិ។

វជ គតិយំ។ ធជ ធជិ ច។ វជតិ។ អព្ពជតិ។ មនុស្សត្តញ្ច អព្ពជេ។ វជោ, វជនំ, បវជនំ, បព្ពជ្ជា, បព្ពជិតោ, បព្ពាជិតោ។

សកា រដ្ឋា បព្ពាជិតោ, អញ្ញំ ជនបទំ គតោ;
មហន្តំ កោដ្ឋំ កយិរាថ, ទុរុត្តានំ និធេតវេ។

ធជតិ។ ធជោ។ ធញ្ជតិ។ ធញ្ជនំ។ ឯត្ថ **ធជោ**តិ កេតុ។ **ធញ្ជន**ន្តិ គមនំ។

អជ ខេបនេ ច។ គតិអបេក្ខកោយេវ **ច**ការោ។ អជតិ។ អជោ។ ឯត្ថ **អជោ**តិ ឯឡកោ។ ឥមានិ បនស្ស បរិយាយវចនានិ “អជោ ឯឡកោ ឧរព្ភោ អវិ មេណ្ឌោ”តិ។ តត្ថ **ឧរព្ភោ**តិ ឯឡកោ, យោ “អជោ”តិបិ វុច្ចតិ។ **អវី**តិ រត្តលោមោ ឯឡកោ។ **មេណ្ឌោ**តិ កុដិលសិង្គោ ឯឡកោ។ តថា ហិ **ជនកជាតកេ** អជរថតោ មេណ្ឌរថា វិសុំ វុត្តា។ អបិច **អជេឡក**ន្តិ អជតោ ឯឡកស្ស វិសុំ វចនតោ **ឯឡក**សទ្ទេន មេណ្ឌោបិ គហេតព្ពោ, **មហោសធជាតកដ្ឋកថាយ**ញ្ហិ មេណ្ឌេឡកានំ និព្ពិសេសតា វុត្តាតិ។

អជ្ជ សជ្ជ អជ្ជនេ។ អជ្ជនំ អជ្ជនក្រិយា។ អជ្ជតិ។ សជ្ជតិ។

កជ្ជ ព្យថនេ។ ព្យថនំ ហឹសា។ កជ្ជតិ។

ខជ្ជ មជ្ជនេ ច។ មជ្ជនំ សុទ្ធិ។ ព្យថនាបេក្ខោ **ច**ការោ។ ខជ្ជតិ។ ខជ្ជូរោ។

ខជ មន្ថេ។ មន្ថោ វិលោឡនំ។ ខជតិ។

ខជិ គតិវេកល្លេ។ កិស្ស ភន្តេ អយ្យោ ខញ្ជតីតិ។ ឧភោ ខញ្ជា។ ខញ្ជនំ, ខញ្ជិតុំ, ខញ្ជិត្វា។

ខជ កម្បនេ។ ខជតិ។ ឯជា។ ឯត្ថ ច **ឯជា**តិ លាភាទឹ បដិច្ច ឯជតិ កម្បតីតិ ឯជា, ពលវតណ្ហាយេតំ នាមំ។

ពុជ វជិរនិព្ពេសេ។ វជិរនិគ្ឃោសេតិ កេចិ វិទូ វទន្តិ។ ពោជតិ។

ខិជ កុជិ គុជិ អព្យត្តសទ្ទេ។ ខិជតិ។ កុញ្ជតិ។ គុញ្ជតិ។

លជ លាជ តជ្ជ ភស្សនេ។ លជតិ។ លាជតិ។ តជ្ជតិ។

លជិ ទិត្តិយញ្ច។ ភស្សនាបេក្ខោ **ច**ការោ។ លញ្ជតិ។ តតិយោ នយលញ្ជកោ។ លញ្ជេតិ បកាសេតិ សុត្តត្ថន្តិ លញ្ជកោ។

ជជ ជជិ យុទ្ធេ។ យុជ្ឈនំ **យុទ្ធំ**។ ជជតិ។ ជញ្ជតិ។

តុជ ហឹសាយំ។ តោជតិ។

តុជិ ពលនេ ច។ ពលនំ ពលនក្រិយា។ ហឹសាបេក្ខកោ **ច**ការោ។ តុញ្ជតិ។

គជ កុជិ មុជិ គជ្ជ សទ្ទត្ថា។ គជតិ។ កុញ្ជតិ។ មុញ្ជតិ។ គជោ គជ្ជតិ, មេឃោ គជ្ជតិ។ យត្ថ ទាសោ អាម ជាតោ, បិតោ ថុល្លានិ គជ្ជតិ។ មណិ គជ្ជតិ។ ញាណគជ្ជនំ គជ្ជតិ។ គជ្ជិតុំ សមត្ថោ។ គជ្ជិតា។ គជ្ជិត្វា។ តត្ថ **គជោ**តិ ហត្ថី។ ហត្ថិស្ស ហិ អនេកានិ នាមានិ –

ហត្ថី នាគោ គជោ ទន្តី, កុញ្ជរោ វារណោ ករី;
មាតង្គោ ទ្វិរទោ សដ្ឋិ-ហាយនោ’នេកបោ ឥភោ។

ថម្ភោ រម្ភោ ទ្វិបោ ចេវ, ហត្ថិនី តុ ករេណុកា;
ហត្ថិបោតោ ហត្ថិច្ឆាបោ, ភិង្គោ ច កលភោ ភវេ។

ចជ ចាគេ។ ចជតិ។ បរិច្ចជតិ។ ចាគោ។ បរិច្ចាគោ។ ចជនំ។ ចជំ, ចជន្តោ។ ចជមានោ។

សន្ជ សង្គេ។ សង្គោ លគនំ។ សញ្ជតិ។ សត្តោ។ សជនំ, សត្តិ។ អាសត្តិ។ សជិតុំ។ សជិត្វា។

ព្លជ គតិយំ។ ព្លជតិ។

ភជិ ភជ្ជនេ។ ភជ្ជនំ តាបករណំ។ តិលានិ ភជ្ជតិ។ បុរិសេន ភជ្ជមានានិ តិលានិ។

ឯជ ភេជ ភាជ ទិត្តិយំ។ **ទិត្តិ** សោភា។ ឯជតិ។ ភេជតិ។ ភាជតិ។

តិជ និសានេ, ខមាយញ្ច។ និសានំ តិក្ខតាករណំ។ **ខមា** ខន្តិ។ តេជតិ។ តិតិក្ខតិ។ តេជនោ។ តេជោ។ តត្ថ **តេជនោ**តិ កណ្ឌោ សរោ ឧសុ។ **តេជោ**តិ សូរិយោ។ អថ វា **តេជោ**តិ តេជនំ ឧស្មា ឧណ្ហត្តំ តាបោ។ **តេជោ**តិ វា អានុភាវោ បភាវោ។

សញ្ជ បរិស្សង្គេ, អាលិង្គនំ **បរិស្សង្គោ**។ សញ្ជតិ។

ខជិ ទានេ, គតិយញ្ច។ ខញ្ជតិ។ ខញ្ជនំ។

រាជ ទិត្តិយំ ភាជ ច។ រាជតិ។ ភាជតិ។ រាជា។ រាជិនី។ វនរាជិ។ រាជិត្វា។ វិរាជិត្វា។ អត្រ វិញ្ញូនមត្ថវិវរណេ កោសល្លជននត្ថំ សិលោកំ រចយាម –

ម’ហា’រាជ មហារាជ, មហារាជ មមេវ’ហិ;
នេ’តស្ស ឥតិ វត្វាន, ទ្វេ ជនា កលហំ ករុំ។

ឯត្ថ ច បឋមបាទស្ស ទុតិយបទេ “មេ អហិ **មហី**”តិ ឆេទោ “បុត្តា មេ អត្ថិ បុត្តា មត្ថី”តិ វិយ។ “មហិ អ រាជ មហារាជា”តិ ច ឆេទោ “យោបិ អយំ យោបាយ”ន្តិ វិយ។ ឯត្ថ **អរាជ**សទ្ទោ “អតិករមករាចរិយា”តិ ឯត្ថ **អករី**តិ អត្ថវាចកោ **អករ**សទ្ទោ វិយ អាខ្យាតបរោក្ខាវិភត្តិកោ ទដ្ឋព្ពោ។ **អរាជ** វិរោចីតិ អត្ថោ។ អយំ បន គាថាយ បិណ្ឌត្ថោ **“មហារាជ** មេ អហិ អរាជ, មម ឯវ អហិ អរាជ, ន ឯតស្ស ឥតិ វត្វា **ទ្វេ** អហិតុណ្ឌិកជនា កលហំ ករិំសូ”តិ។

វន្ជ រាគេ។ ភិក្ខុ ចីវរំ រជតិ។ សត្តោ រូបាទីសុ រញ្ជតិ។ រជនំ។ រជកោ។ រាគោ។ វិរាគោ។ ហលិទ្ទិរាគោ។ រាជា។ រាជិនី។ ឥមស្ស ច **ទិវាទិ**គណំ បត្តស្ស “រជ្ជតិ វិរជ្ជតី”តិ រូបានិ ភវន្តិ។ តត្ថ **រជន**ន្តិ រជនវត្ថុ។ **រជកោ**តិ រជការោ វត្ថធោវនកោ។ **រាគោ**តិ រជ្ជន្តិ សត្តា តេន, សយំ វា រញ្ជតិ, រញ្ជនមត្តមេវ វា ឯតន្តិ រាគោ, តណ្ហា។ ឥមានិ បន តទភិធានានិ –

រាគោ លោភោ តសិណា ច, តណ្ហា ឯជា វិសត្តិកា;
សត្តិ អាសត្តិ មុច្ឆា ច, លុព្ភិតត្តញ្ច លុព្ភនា។

កាមោ និកាមនា ឥច្ឆា, និកន្តិ ច និយន្តិ ច;
វនញ្ច វនថោ ចេវ, អបេក្ខា ភវនេត្តិ ច។

អនុរោធោ ច សារាគោ, សង្គោ បង្គោ ច សិព្ពិនី;
នន្ទីរាគោ អនុនយោ, គេធោ សញ្ញននី តថា;
ជនិកា បណិធិ ចេវ, អជ្ឈោសានន្តិនេកធា។

វិរាគោតិ មគ្គោ និព្ពានញ្ច។ **រាជា**តិ បថវិស្សរោ។ ឯត្ថ ធាតុទ្វយវសេន និព្ពចនានិ និយ្យន្តេ។ នានាសម្បត្តីហិ រាជតិ ទិព្ពតិ វិរោចតីតិ **រាជា**។ ទានញ្ច បិយវចនញ្ច អត្ថចរិយា ច សមានត្តតា ចាតិ ឥមេហិ ចតូហិ សង្គហវត្ថូហិ អត្តនិ មហាជនំ រញ្ជេតីតិបិ **រាជា។ រាជិនី**តិ រាជភរិយា។ តេសំ អភិធានានិ វុច្ចន្តេ សហាភិធានន្តរេហិ –

រាជា ភូបតិ ទេវោ ច, មនុជិន្ទោ ទិសម្បតិ;
បត្ថិវោ ជគតិបាលោ, ភូភុជោ បថវិស្សរោ។

រដ្ឋាធិបោ ភូមិបាលោ, មនុស្សិន្ទោ ជនាធិបោ;
នរិន្ទោ ខត្តិយោ ចេវ, ខេត្តស្សាមិ បភាវកោ។

មុទ្ធាភិសិត្តោ រាជាតិ, កថិតោ ឥតរោ បន;
រាជញ្ញោ ខត្តិយោ ចាតិ, វុត្តោ ខត្តិយជាតិកោ។

មុទ្ធាភិសិត្តោ អនុរាជា, ឧបរាជាតិ ភាសិតោ;
ចតុទ្ទីបិ រាជរាជា, ចក្កវត្តីតិ ភាសិតោ។

រាជិនី ឧបរី ទេវី, មហេសី ភូភុជង្គនា;
ខត្តិយា រាជបទុមី, ខត្តិយានី ច ខត្តិយី;
ឥត្ថាគារន្តុ ឱរោធោ, ឧបរីតិបិ វុច្ចតិ។

ភជ សេវាយំ។ ភជតិ។ ភជនា។ សម្ភជនា។ ភត្តិ។ សម្ភត្តិ។ ភត្តា។

យជ ទេវបូជសង្គតករណទានធម្មេសុ។ ទេវបូជគ្គហណេន ពុទ្ធាទិបូជា គហិតា។ **សង្គតករណំ** សមោធានករណំ។ តថា ហិ **អធិមុត្តត្ថេរវត្ថុម្ហិ** “យទត្ថិ សង្គតំ កិញ្ចិ, ភវោ វា យត្ថ លព្ភតី”តិ គាថាយំ **សង្គត**សទ្ទេន សមោធានំ វុត្តំ។ **ទានំ** បរិច្ចាគោ។ **ធម្មោ** ឈានសីលាទិ។ ឯតេស្វត្ថេសុ **យជ**ធាតុ វត្តតិ។ បុប្ផេហិ ពុទ្ធំ យជតិ។ ទេវតំ យជតិ។ ទេវមនុស្សេហិ ភគវា យជិយតិ។ ឥជ្ជតិ។ យិដ្ឋំ។ យញ្ញោ។ យាគោ។ ធម្មយាគោ។ យជមានោ សកេ បុរេ។ យិដ្ឋុំ, យជិតុំ។ បុថុយញ្ញំ យជិត្វាន។ សោឡសបរិក្ខារំ មហាយញ្ញំ កត្តុកាមោ។

មជ្ជ សំសុទ្ធិយំ។ មជ្ជតិ។ ពាហិរំ បរិមជ្ជតិ។ ភូមី សម្មជ្ជតិ។ មជ្ជនំ។ សម្មជ្ជនី។

និញ្ជិ សុទ្ធិយំ។ និញ្ជតិ។ បនិញ្ជតិ។ និញ្ជិតុំ។ បនិញ្ជិតុំ។ និញ្ជិត្វា។ បនិញ្ជិត្វា។ អយំ បន បាឡិ “តតោ ត្វំ មោគ្គល្លាន ឧដ្ឋាយាសនា ឧទកេន អក្ខីនិ បនិញ្ជិត្វា ទិសា អនុលោកេយ្យាសី”តិ។

និជិ អព្យត្តសទ្ទេ។ និញ្ជតិ។

ភជ បាកេ។ តិលានិ ភជ្ជតិ។ ភជ្ជមានា តិលានិ ច។

ឧជុ អជ្ជវេ។ អជ្ជវំ ឧជុភាវោ។ ឱជតិ។ ឧជុ។

សជ វិស្សគ្គបរិស្សជ្ជនព្ភាក្កិរណេសុ។ សជតិ។ លោក្យំ សជន្តំ ឧទកំ។

រុជ ភង្គេ។ រុជតិ។ រុជា។ រោគោ។ ឯត្ថ **រុជា**តិ ព្យាធិ រុជនដ្ឋេន។ **រោគោ**តិ រុជតិ ភញ្ជតិ អង្គបច្ចង្គានីតិ រោគោ, ព្យាធិយេវ, យោ “អាតង្កោ”តិបិ “អាពាធោ”តិបិ វុច្ចតិ។

ភុជ កោដិល្លេ។ អាវិបុព្ពោ អញ្ញត្ថេសុ ច។ ឧរគោ ភុជតិ។ អាភុជតិ។ ភិក្ខុ បល្លង្កំ អាភុជតិ, ឩរុពទ្ធាសនំ ពន្ធតីតិ អត្ថោ។ មហាសមុទ្ទោ អាភុជតិ, អាវដ្ដតីតិ អត្ថោ។ កេចិ បន “ឱសក្កតី”តិ អត្ថំ វទន្តិ។ “វណ្ណទាន”ន្តិ

អាភុជតិ, មនសិ ករោតីតិ អត្ថោ។ មូលានិ វិភុជតីតិ **មូលវិភុជោ**, រថោ។ ឯត្ថ ច **វិភុជតី**តិ ឆិន្ទតិ។ ភោគោ។ ភោគី។ អាភោគោ។ អាភុជិត្វា។ ឯត្ថ ច **ភោគោ**តិ ភុជយតិ កុដិលំ ករិយតីតិ ភោគោ, អហិសរីរំ។ **ភោគី**តិ សប្បោ។

រជិ វិជ្ឈនេ។ នាគោ ទន្តេហិ ភូមឹ រញ្ជតិ។ អារញ្ជតិ។ ឯត្ថ ច “តថាគតារញ្ជិតំ ឥតិបី”តិ នេត្តិបាឡិ និទស្សនំ។ តស្សត្ថោ “ឥទំ សិក្ខត្តយសង្គហិតំ សាសនព្រហ្មចរិយំ តថាគតគន្ធហត្ថិនោ មហាវជិរញ្ញាណសព្ពញ្ញុតញ្ញាណទន្តេហិ រញ្ជិតំ អារញ្ជិតំ, តេភូមកធម្មានំ អារញ្ជនដ្ឋានន្តិបិ វុច្ចតី”តិ។ **រញ្ជិត**ន្តិ ហិ រញ្ជតិ វិជ្ឈតិ ឯត្ថាតិ រញ្ជិតំ, រញ្ជនដ្ឋានំ។ “ឥទំ នេសំ បទក្កន្ត”ន្តិអាទិម្ហិ វិយ ឯតស្ស សទ្ទស្ស សិទ្ធិ វេទិតព្ពា អធិករណត្ថសម្ភវតោ។

វិជី ភយចលនេសុ។ ឦការន្តោយំ ធាតុ, តេនស្ស សនិគ្គហីតាគមានិ រូបានិ ន សន្តិ។ វេជតិ។ វេគោ។ ធម្មសំវេគោ។ សំវិគោ វេគេន បលាយិ។ នទីវេគោ។ ឩមិវេគោ , វាតវេគោ។ ឯត្ថ **ធម្មសំវេគោ**តិ សហោត្តប្បំ ញាណំ។ “វេគោ, ជវោ, រយោ”តិ ឥមេ ឯកត្ថា។ **ទិវាទិ**គណំ បន បត្តស្ស “វិជ្ជតិ សំវិជ្ជតិ ឧព្ពិជ្ជតី”តិ រូបានិ ភវន្តិ ទ្វិគណិកត្តា។

លជ្ជ លជ្ជនេ។ លជ្ជតិ។ លជ្ជា។ **លជ្ជា**តិ ហិរី។ យា “វិរិឡនា”តិបិ វុច្ចតិ។

វឡជិ បរិភោគេ។ វឡញ្ជតិ។

កុជ្ជ អធោមុខីករណេ។ កុជ្ជតិ។ និកុជ្ជតិ។ ឧក្កុជ្ជតិ។ បដិកុជ្ជតិ។ និកុជ្ជិតំ វា ឧក្កុជ្ជេយ្យ។ អញ្ញិស្សា បាតិយា បដិកុជ្ជតិ។ អវកុជ្ជោ និបជ្ជហំ។ តត្ថ **កុជ្ជតិ និកុជ្ជតី**តិ ឥមានិ “ចរតិ វិចរតី”តិ បទានិ វិយ សមានត្ថានិ, អធោមុខំ ករោតីតិ ហិ អត្ថោ។ **ឧក្កុជ្ជតី**តិ ឧបរិមុខំ ករោតិ។ **បដិកុជ្ជតី**តិ មុខេ មុខំ ឋបេតិ។

មុជ្ជ ឱសីទនេ។ មុជ្ជតិ។ និមុជ្ជតិ។ និមុគ្គោ។ ឧម្មុគ្គោ។

ឱបុជិ វិលិម្បនេ។ គោមយេន បថវឹ ឱបុញ្ជតិ។

ជការន្តធាតុរូបានិ។

ឈការន្តធាតុ

ឈេ ចិន្តាយំ។ ឈាយតិ, និជ្ឈាយតិ, ឧបនិជ្ឈាយតិ, ឧជ្ឈាយតិ, សជ្ឈាយតិ។ ឈានំ, និជ្ឈានំ, ឧបនិជ្ឈានំ, ឧជ្ឈាយនំ, សជ្ឈាយនំ។ និជ្ឈត្តិ។ ឧបជ្ឈា, ឧបជ្ឈាយោ។ ឈាយី, អជ្ឈាយកោ។

តត្ថ ឈាយនន្តិ ទុវិធំ ឈាយនំ សោភនមសោភនញ្ច។ តេសុ សោភនំ “ឈាយី តបតិ ព្រាហ្មណោ។ ឈាយាមិ អកុតោភយោ”តិអាទីសុ ទដ្ឋព្ពំ។ អសោភនំ បន “តត្ថ តត្ថ ឈាយន្តោ និសីទិ។ អធោមុខោ បជ្ឈាយន្តោ និសីទី”តិអាទីសុ ទដ្ឋព្ពំ។ **ឈាយី**តិ អារម្មណូបនិជ្ឈានេន វា លក្ខណូបនិជ្ឈានេន វា ឈាយនសីលោ ចិន្តនសីលោ។ ឈាយី ឈានវាតិ អត្ថោ។ **អជ្ឈាយកោ**តិ ឥទំ “ន ទានិមេ ឈាយន្តិ, ន ទានិមេ ឈាយន្តីតិ ខោ វាសេដ្ឋ អជ្ឈាយកា អជ្ឈាយកាត្វេវ តតិយំ អក្ខរំ ឧបនិព្ពត្ត”ន្តិ ឯវំ បឋមកប្បិកកាលេ ឈានវិរហិតានំ ព្រាហ្មណានំ គរហវចនំ ឧប្បន្នំ, ឥទានិ បន តំ អជ្ឈាយតីតិ **អជ្ឈាយកោ**, មន្តេ បរិវត្តេតីតិ ឥមិនា អត្ថេន បសំសាវចនំ កត្វា វោហរន្តីតិ។ អយំ បនត្ថោ “**អធិ**បុព្ពស្ស ឥ អជ្ឈយនេ”តិ ធាតុស្ស វសេន គហេតព្ពោ។ ឯវំ **អធិ**បុព្ពស្ស **ឥ**ធាតុស្ស វសេន ឥមស្ស ធាតុស្ស អត្ថបរិវត្តនំ ភវតិ។ យំ សន្ធាយ “អជ្ឈាយកោ មន្តធរោ”តិ វុត្តំ។

ឈេ ទិត្តិយំ។ ទីបោ ឈាយតិ, ទារូនិ ឈាយន្តិ។ ឯត្ថ **ឈាយតី**តិ ជលតិ។ **ឈាយនជលន**សទ្ទា ហិ ឯកត្ថា។

ជជ្ឈ បរិភាសនតជ្ជនេសុ។ ជជ្ឈតិ។

ឧជ្ឈ ឧស្សគ្គេ។ ឧស្សគ្គោ ឆឌ្ឌនំ។ ឧជ្ឈតិ។ ឧជ្ឈិតំ។

ឈការន្តធាតុរូបានិ។

ញការន្តធាតុ

ញា អវពោធនេ។ “ញាតិ, ញន្តិ, ញាសិ។ ញាតុ, ញន្តុ។ ញេយ្យ, ញេយ្យុ”ន្តិអាទីនិ យថាបាវចនំ គហេតព្ពានិ។ ញាតិ, ញាតកោ, អញ្ញោ, ញត្តំ, ញត្តិ, បញ្ញត្តិ, វិញ្ញត្តិ, សញ្ញត្តិ, សញ្ញា, សញ្ញាណំ, បញ្ញា, បញ្ញាណំ, ញាណំ, វិញ្ញាណំ។

តត្ថ **ញាតីតិ** ជានាតិ។ បុន **ញាតីតិ** ពន្ធុ។ សោ ហិ “អយំ អម្ហាក”ន្តិ ញាតព្ពដ្ឋេន ញាតីតិ។ ឯវំ ញាតកោ។ **អញ្ញោតិ** ទិដ្ឋធម្មិកាទយោ អត្ថេ ន ញាតិ ន ជានាតីតិ អញ្ញោ, អវិទ្វា ពាលោតិ អត្ថោ។ **ញត្តន្តិ** ជាននភាវោ។ “យាវទេវ អនត្ថាយ, ញត្តំ ពាលស្ស ជាយតី”តិ បាឡិ និទស្សនំ។ **សញ្ញាណន្តិ** ចិហនំ។ ការិតេ “ញាបេតិ សញ្ញាបេតិ វិញ្ញាបយតី”តិអាទីនិ ភវន្តិ។ យស្មា បន “អញ្ញាតិ បដិវិជ្ឈតិ។ អត្តត្ថំ វា បរត្ថំ វា ញស្សតិ។ អនញ្ញាតញ្ញស្សាមីតិន្ទ្រិយំ។ ឯកច្ចេ នព្ភញ្ញំសុ, ឯកច្ចេ អព្ភញ្ញំសូ”តិ បាឡិយោ ទិស្សន្តិ, តស្មា **ញាតីតិ**អាទីនិ អាខ្យាតិកបទានិ ទិដ្ឋានិយេវ ហោន្តិ នយវសេន។ តថា ហិ **អញ្ញាតីតិ** ឯត្ថ **អា**ឥតិ ឧបសគ្គោ, សោ បរស្សក្ខរស្ស សញ្ញោគុច្ចារណិច្ឆាយ រស្សំ កត្វា និទ្ទិដ្ឋោ។ **ញាតីតិ** សាសនេ អាខ្យាតិកបទំ ទិដ្ឋំ, តស្មាយេវ “ញាតិ, ញន្តិ។ ញាសី”តិអាទិនា បទមាលាករណេ នត្ថេវ ទោសោ។

ញា មារណតោសននិសានេសុ។ មារណំ ជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេទករណំ។ **តោសនំ** តុដ្ឋិ។ **និសានំ** តិក្ខតា។ ញត្តិ។ មនុញ្ញំ។ បញ្ញត្តិ។

ឯត្ថ **ញត្តីតិ** មារេតីតិ វា តោសេតីតិ វា និសេតីតិ វា អត្ថោ។ អយញ្ច **ញត្តិ**សទ្ទោ “វត្តិ ឯតាយាតិ វាចា”តិ ឯត្ថ **វត្តិ**សទ្ទោ វិយ អាខ្យាតិកបទន្តិ ទដ្ឋព្ពោ។ តថា **អាទត្តេតិ** ឯត្ថ វិភត្តិភូតស្ស **តេ**សទ្ទស្ស វិយ វិភត្តិភូតស្ស **តិ** សទ្ទស្ស សញ្ញោគភាវោ ច ធាតុអន្តស្សរស្ស រស្សត្តញ្ច។ **មនុញ្ញន្តិ** មនំ អាភុសោ ញាតិ តោសេតីតិ មនុញ្ញំ។ អយមត្ថោ **មន**សទ្ទូបបទស្ស **អា**បុព្ពស្សិមស្ស **ញា**ធាតុស្ស វសេន ទដ្ឋព្ពោ។ **បញ្ញត្តីតិ** នានប្បការតោ បវត្តិនិវារណេន អកុសលានំ ធម្មានំ ញត្តិ មារណំ បញ្ញត្តិ។ អថ វា ធម្មំ សុណន្តានំ ធម្មទេសនាយ ចិត្តេ អនេកវិធេន សោមនស្សុប្បាទនំ។ អតិខិណពុទ្ធីនំ អនេកវិធេន ញាណតិខិណករណញ្ច បញ្ញត្តិ នាម, តថា សោតូនំ ចិត្តតោសនេន ចិត្តនិសានេន ច បញ្ញាបនំ បញ្ញត្តីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឥតិ **ភូវាទិ**គណេ **ច**វគ្គន្តធាតុរូបានិ

សមត្តានិ។

ដការន្តធាតុ

ឥទានិ ដវគ្គន្តធាតុរូបានិ វុច្ចន្តេ –

សោដុ គព្ពេ។ គព្ពំ ទព្ពនំ។ សោដតិ។

យោដុ សម្ពន្ធេ។ យោដតិ។

មេដុ មិលេដុ ឧម្មាទេ។ មេដតិ។ មិលេដតិ។

កដ វស្សាវរណេសុ។ កដតិ។

សដ បរិភាសនេ។ សដតិ។

លដ ពាល្យេ ច។ បុព្ពាបេក្ខាយ **ច**ការោ។ លដតិ។ លាដោ។

សដ រុជាវិសរណគត្យាវសានេសុ។ រុជា បីឡា។ **វិសរណំ** វិប្ផរណំ។ **គត្យាវសានំ** គតិយា អវសានំ ឱសានំ អភាវករណំ, និសីទនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ សដតិ។ សាដោ វុច្ចតិ សាដកោ។

វដ វេធនេ។ វដតិ។ វដោ។ វាដោ។

ខិដ ឧត្តាសនេ។ ខេដតិ, អាខេដកោ, ខេដោ, ឧក្ខេដិតោ, សមុក្ខេដិតោ។

សិដ អនាទរេ។ សេដតិ។

ជជ ឃដ សង្ឃាតេ។ ជជតិ។ ជដា, ជដិលោ, ជដី។ អន្តោជដា ពហិជដា, ជដាយ ជដិតា បជា។ ការិតេ “សោ តមំ វិជដយេ ជដំ។ អរហត្តមគ្គក្ខណេ វិជដេតិ នាមា”តិ បយោគោ។

ភជ ភត្តិយំ។ ភជតិ។ ភដោ។ វេតនំ ភដកោ យថា។

តជ ឧស្សយេ។ ឧស្សយោ អារោហោ ឧព្ពេធោ។ តជតិ។ តដោ, គិរិតដោ, នទីតដោ, តដី, តដំ។

ខជ កំសេ។ ខជតិ។ ខដោ។

នជ នតិយំ។ នជតិ។ នដោ, នាដកំ។

បិជ សទ្ទសង្ឃាដេសុ។ បេជតិ។ បេដកោ, បិដកំ។ **បិដកសទ្ទោ** “មា បិដកសម្បទានេនា”តិអាទីសុ បរិយត្តិយំ ទិស្សតិ។ “អថ បុរិសោ អាគច្ឆេយ្យ កុទាលបិដកំ អាទាយា”តិអាទីសុ យស្មិំ កិស្មិញ្ចិ ភាជនេ។

ហជ ទិត្តិយំ។ ហជតិ។ ហាដកំ, ហដកំ។ យំ ជាតរូបំ **ហដក**ន្តិ វុច្ចតិ។

សជ អវយវេ។ សជតិ។

លុជ វិលោបនេ។ លោជតិ។

ចិជ បេសនេ។ ចេជតិ។ ចេដកោ។

វិជ សទ្ទេ។ វេជតិ។ វេដកោ។

អជ បជ តជ កិជ កជ គតិយំ។ អជតិ។ បជតិ។ ឯជតិ។ កេជតិ។ កជតិ។ បដោ តច្ចេវ នាមិកបទំ ទិដ្ឋំ។ បជតិ ជិណ្ណភាវំ គច្ឆតីតិ បដោ។ **បដោ**តិ វត្ថំ។ វត្ថស្ស ហិ អនេកានិ នាមានិ –

> បដោ ចោឡោ សាដកោ ច, វាសោ វសនមំសុកំ;
> ទុស្សមច្ឆាទនំ វត្ថំ, ចេលំ វសនិ អម្ពរំ។

មុជ បមទ្ទនេ។ មោជតិ។

ចុជ អប្បីភាវេ។ ចោជតិ។

វជិ វិភាជនេ។ វជតិ។ វណ្ឌោ។

រុជិ លុជិ ថេយ្យេ។ រុណ្ដតិ។ លុណ្ដតិ។ រុណ្ដកោ។ លុណ្ដកោ។

ផុជ វិសរណេ ផោជតិ។ ផោដោ។

ចេជ ចេដាយំ។ ចេជតិ។ ចេដកោ។

ឃុជ បរិវត្តនេ។ ឃោជតិ។

រុជ លុជ បដិឃាតេ។ រោជតិ។ លោជតិ។

ឃជ ចេតាយំ។ ឃជតិ។ ឃដោ។ **ឃដោ** វុច្ចតិ កុម្ភោ។ ឥមានិ តទភិធានានិ –

> ឃដោ កុម្ភោ ឃដី កុម្ភី, កុណ្ឌិកិរោ តុ ឧក្ខលី;
> មហន្តភាជនំ ចាដិ, អតិខុទ្ទំ កុដ្ដំ ភវេ;

ចជ ភជ បរិភាសនេ ទេជ ច។ ចជតិ។ ភជតិ។ ទេជតិ។

កុដ កោដិល្លេ។ កុដតិ។ បដិកុដតិ។

បុដ សំកិលេសនេ។ បុដតិ។

ចុដ ឆុដ កុដ ឆេទនេ។ ចុដតិ។ ឆុដតិ។ កុដតិ។

ផុដ វិកសនេ។ ផុដតិ។

មុដ អគ្គិសទ្ទបក្ខេបមទ្ទនេសុ។ មុដតិ។

តុដ កលហកម្មនិ។ តុដតិ។

ឃុដ បដិឃាតេ។ ឃុដតិ។ ឃោដកោ។

ដការន្តធាតុរូបានិ។

ឋការន្តធាតុ

ឋា គតិនិវត្តិយំ។ គតិនិវត្តិ ឧប្បជ្ជមានស្ស គមនស្សុបច្ឆេទោ។ ឋាតិ, ឋន្តិ។ តិដ្ឋតិ។ បតិដ្ឋាតិ។ អធិដ្ឋាតិ។ អធិដ្ឋេតិ។ សណ្ឋាតិ។ សណ្ឋហតិ។ អធិដ្ឋហតិ។ ឧបដ្ឋហតិ។ ឋាតុ។ តិដ្ឋតុ។ តិដ្ឋេយ្យ។ អដ្ឋ, អដ្ឋុ។ អដ្ឋា, អដ្ឋូ, អដ្ឋាសិ, អដ្ឋំសុ។ យាវស្ស កាយោ ឋស្សតិ។ តិដ្ឋិស្សតិ។ ឧបស្សតិ តិដ្ឋិស្សថ។ អដ្ឋិស្សា, អដ្ឋិស្សំសុ។ អតិដ្ឋិស្សា, អតិដ្ឋិស្សំសុ។ ឋាតុំ, ឧបដ្ឋាតុំ។ ឧបដ្ឋហិតុំ។ អធិដ្ឋាតុំ។ អធិដ្ឋហិតុំ។ ឋត្វា, អធិដ្ឋិត្វា។ ឧបដ្ឋហិត្វា, អធិដ្ឋហិត្វា។ ឋានំ, ឋិតិ, សណ្ឋិតិ, អវដ្ឋិតិ។ សណ្ឋានំ, បដ្ឋានំ។ ឧបដ្ឋាកោ, ឋិតោ។ បព្ពតដ្ឋោ ភូមដ្ឋោ។ ឧបដ្ឋហំ ឥច្ចាទីនិ។

តត្ថ **ឋាន**សទ្ទោ ឥស្សរិយឋិតិខណការណេសុ ទិស្សតិ។ “កឹ បនាយស្មា ទេវានមិន្ទោ កម្មំ កត្វា ឥមំ ឋានំ បត្តោ”តិអាទីសុ ហិ ឥស្សរិយេ ទិស្សតិ។ “ឋានកុសលោ ហោតិ អក្ខណវេធី”តិអាទីសុ ឋិតិយំ។ “ឋានសោបេតំ តថាគតំ បដិភាតី”តិអាទីសុ ខណេ។ “ឋានញ្ច ឋានសោ ញត្វា អដ្ឋានញ្ច អដ្ឋានសោ”តិអាទីសុ ការណេ។ ការណញ្ហិ យស្មា តត្ថ ផលំ តិដ្ឋតិ តទាយត្តវុត្តិភាវេន, តស្មា **ឋាន**ន្តិ វុច្ចតិ។

> ឥស្សរិយេ ឋិតិយញ្ច, ខណស្មិម្បិ ច ការណេ;
> ចតូស្វត្ថេសុ ឯតេសុ, **ឋាន**សទ្ទោ បវត្តតីតិ។

ឋេ សទ្ទសង្ឃាតេសុ។ ឋីយតិ។

ឋេ វេឋនេ។ ឋាយតិ។

បឋ វិយត្តិយំ វាចាយំ។ ធម្មំ បឋតិ។ បាឋោ, នក្ខត្តបាឋកោ, សោ ហោរបាឋកំ បុច្ឆិ។ សព្ពបាឋី ភវិស្សតិ។ បឋិតុំ, បឋិតវេ, បឋិត្វា, បឋិត្វាន, បឋិតុន, បឋិយ, បឋិយាន។

ឯវំវិធំ **តុំ**បច្ចយន្តាទិវិភាគំ សព្ពត្ថ យថារហំ វត្តុកាមាបិ គន្ថ វិត្ថារភយេន ន វទាម។ អវុត្តោបិ ឦទិសោ វិភាគោ នយានុសារេន យថាសម្ភវំ សព្ពត្ថ យោជេតព្ពោ។ យត្ថ បន បាឡិនិទស្សនាទិវិសេសោ ឥច្ឆិតព្ពោ ហោតិ, តត្ថេវេតំ ទស្សេស្សាម។

វឋ ថូលិយេ។ វឋតិ។ វឋរោ។ **វឋរោ**តិ ថូលឃនសរីរស្ស វត្តព្ពវចនំ។ តថា ហិ **វិនយដ្ឋកថាយំ “វឋរោ**តិ ថូលោ, ថូលោ ច ឃនសរីរោ ចាយំ ភិក្ខូតិ វុត្តំ ហោតី”តិ វុត្តំ។

មឋ និវាសេ។ មឋតិ។ មឋោ។

កឋ កិច្ឆជីវនេ។ កឋតិ។ កឋោ។

វឋ បរិភាសនេ។ វឋតិ។

សាប ពលក្ការេ។ ពលក្ការោ នាម អត្តនោ ពលេន យថាជ្ឈាសយំ ទព្ពលស្ស អភិភវនំ។ សាបតិ។ សាហោ។

ឧប វុប លុប ឧបឃាតេ។ ឱបតិ។ រោបតិ។ លោបតិ។

បិប ហឹសាសំកិលេសេសុ។ បេបតិ។ បិបរោ។

សប កេតវេ ច។ បុព្ពត្ថេសុ ចការោ។ សបតិ។ សហោ **សហោ**តិ កេរាដិកោ វុច្ចតិ។

សុប គតិបដិឃាតេ។ គមនបដិហននំ **គតិបដិឃាតោ**។ សោបតិ។

កុបិ លុបិ អាលស្សិយេ ច។ ចការោ បុព្ពត្ថេ ច។ កុណ្ឋតិ។ កុណ្ឋោ។ លុណ្ឋតិ។ លុណ្ឋោ។

សុបិ សោសនេ។ សុណ្ឋតិ។

វុបិ លុបិ អបិ គតិយំ។ វុណ្ឋតិ។ លុណ្ឋតិ។ អណ្ឋតិ។

វេប វេបនេ។ វេបតិ, និព្ពេបតិ។ វេបនំ, និព្ពេបនំ។

វបិ ឯកចរិយាយំ។ វណ្ឋតិ។

មប កុបិ សោកេ។ មបតិ។ កុណ្ឋតិ។

ឯប ហេប វិពាធាយំ។ ឯបតិ។ ហេបតិ។ វិហេបតិ។ វិហេបនំ។

លុប បដិឃាតេ។ លោបតិ។

បប វិខ្យានេ។ បបតិ។

លុប សំកិលេសេ។ លោបតិ។

បការន្តធាតុរូបានិ។

ឌការន្តធាតុ

ឌិ វិហាយសគតិយំ គមនមត្តេ ច។ ឌេតិ, ឌយតិ។ ឌេមានោ។ ឌច្ចេ សកុណ ឌេមានេ។ យេ មំ បុរេ បច្ចុឌ្ឌេន្តិ។

ឌិ ខិបនុឌ្ឌនេសុ។ ឌេតិ។ ឧឌ្ឌេតិ។

> ឥតោ ពហិទ្ធា បាសណ្ឌា, ទិដ្ឋីសុ បសីទន្តិ តេ;
> ន តេសំ ធម្មំ រោចេមិ, ន តេ ធម្មស្ស កោវិទា។

ឯត្ថ ច **បាសណ្ឌា**តិ បាសំ ឌេន្តីតិ បាសណ្ឌា, សត្តានំ ចិត្តេសុ ទិដ្ឋិបាសំ ខិបន្តីតិ អត្ថោ។ អថ វា តណ្ហាបាសំ ទិដ្ឋិបាសញ្ច ឌេន្តិ ឧឌ្ឌេន្តីតិ បាសណ្ឌា។

មុឌិ កណ្ឌនេ។ មុណ្ឌតិ។ កុមារំ មុណ្ឌីសុ។ មុណ្ឌោ។

ចុឌ្ឌ ហាវករណេ។ ចុឌ្ឌតិ។

អឌ្ឌ អភិយោគេ។ អឌ្ឌតិ។

គឌិ វទនេកទេសេ។ គណ្ឌតិ។ គណ្ឌោ។

ហុឌិ បិឌិ សង្ឃាតេ។ ហុណ្ឌតិ។ បិណ្ឌតិ។ បិណ្ឌោ។

ហិឌិ គតិយំ។ ហិណ្ឌតិ, អាហិណ្ឌតិ។

កុឌិ ទាហេ។ កុណ្ឌតិ។ កុណ្ឌោ។

វឌិ មឌិ វេឋនេ។ វណ្ឌតិ។ មណ្ឌតិ។ មណ្ឌលំ។

ភឌិ បរិភាសនេ។ ភណ្ឌតិ។ ភណ្ឌនំ។ ភណ្ឌោ។

មឌិ មជ្ជនេ។ មណ្ឌតិ។ មណ្ឌនំ។

តុឌិ តោឡនេ។ តុណ្ឌតិ។ តុណ្ឌោ។ តុណ្ឌេនាទាយ គច្ឆេយ្យ។

ភុឌិ ភរណេ។ ភុណ្ឌតិ។

ចឌិ កោបេ។ ចណ្ឌតិ។ ចណ្ឌោ។ ចណ្ឌាលោ, ចណ្ឌិក្កំ។

សឌិ រុជាយំ។ សណ្ឌតិ។ សណ្ឌោ។

តឌិ តាឡនេ។ តណ្ឌតិ។ វិតណ្ឌោ។

បឌិ គតិយំ។ បណ្ឌតិ។ បណ្ឌា, បណ្ឌិតោ។ ឯត្ថ **បណ្ឌា**តិ បញ្ញា។ សា ហិ សុខុមេសុបិ អត្ថេសុ បណ្ឌតិ គច្ឆតិ ទុក្ខាទីនំ បីឡនាទិកម្បិ អាការំ ជានាតីតិ “បណ្ឌា”តិ វុច្ចតិ។ **បណ្ឌិតោ**តិ បណ្ឌាយ ឥតោ គតោ បវត្តោតិ បណ្ឌិតោ។ អថ វា សញ្ជាតា បណ្ឌា ឯតស្សាតិ **បណ្ឌិតោ**។ បណ្ឌតិ ញាណគតិយា គច្ឆតីតិបិ **បណ្ឌិតោ**។ តថា ហិ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ “បណ្ឌន្តីតិ **បណ្ឌិតា**។ សន្ទិដ្ឋិកសម្បរាយិកត្ថេសុ ញាណគតិយា គច្ឆន្តីតិ អត្ថោ”តិ។

គឌិ មទេ។ គណ្ឌតិ។

ខឌិ មន្ថេ។ ខណ្ឌតិ។ ខណ្ឌិតោ, ខណ្ឌោ។

លឌិ ជិវ្ហាមថនេ។ លណ្ឌតិ។ លណ្ឌោ។

ឌការន្តធាតុរូបានិ។

ឍការន្តធាតុ

វឌ្ឍ វឌ្ឍនេ។ វឌ្ឍតិ។ សិរិវឌ្ឍកោ, ធនវឌ្ឍកោ, វឌ្ឍិតោ, ពុឌ្ឍោ។ ឯត្ថ ច **វ**ការស្ស **ព**ការោ, **អ**ការស្ស **ឧ**ការោ។

កឌ្ឍ អាកឌ្ឍនេ។ កឌ្ឍតិ, អាកឌ្ឍតិ, និកឌ្ឍតិ។ អកាមា បរិកឌ្ឍន្តិ, ឧលូកញ្ញេវ វាយសា។

ឥមានិ **ឍ**ការន្តធាតុរូបានិ។

ណការន្តធាតុ

អណ រណ វណ ភណ មណ កណ សទ្ទេ។ អណតិ។ អណកោ ព្រាហ្មណោ។ រណតិ។ រណំ។ វណតិ។ វាណកោ។ ភណតិ។ ភាណកោ។ មណតិ។ មណិកោ។ កណតិ។ កាណោ។ តត្ថ **ព្រាហ្មណោ**តិ ព្រហ្មំ អណតីតិ ព្រាហ្មណោ, មន្តេ សជ្ឈាយតីតិ អត្ថោ។ អក្ខរចិន្តកា បន “ព្រហ្មុនោ អបច្ចំ **ព្រាហ្មណោ**”តិ វទន្តិ។ អរិយា បន ពាហិតបាបត្តា **ព្រាហ្មណោ**តិ។

ព្រាហ្មណោ សោត្ថិយោ វិប្បោ, ភោវាទី ព្រហ្មពន្ធុ ច;

ព្រហ្មសូនុ ទ្វិជោ ព្រហ្មា, កមលាសនសូនុ ច;

រណសទ្ទោ “សរណា ធម្មា អរណា ធម្មា”តិអាទីសុ កិលេសេសុ វត្តតិ។ កិលេសា ហិ រណន្តិ កន្ទន្តិ ឯតេហីតិ **រណា**តិ វុច្ចន្តិ។

“ធនុគ្គហោ អសទិសោ, រាជបុត្តោ មហព្ពលោ;
សព្ពាមិត្តេ រណំ កត្វា, សំយមំ អជ្ឈុបាគមី”តិ

ឯត្ថ យុទ្ធេ វត្តតិ។ **រណំ កត្វា**តិ ហិ យុទ្ធំ កត្វាតិ អត្ថោ។ “តិណញ្ច កដ្ឋញ្ច រណំ ករោន្តា, ធាវឹសុ តេ អដ្ឋទិសា សមន្តតោ”តិ ឯត្ថ ចុណ្ណវិចុណ្ណករណេ វត្តតិ។ **រណំ ករោន្តា**តិ ហិ ចុណ្ណវិចុណ្ណំ ករោន្តាតិ អត្ថោ។ ឯវំ អត្ថវិវរណម្បិ សទ្ទសង្ខាតមត្ថំ អន្តោយេវ កត្វា អធិប្បាយត្ថវសេន កតំ, ន ធាតុនានត្ថវសេនាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អថ វា ធាតូនមត្ថាតិសយយោគោបិ ភវតិ, តេន ឯវំ អត្ថវិវរណំ កតន្តិបិ ទដ្ឋព្ពំ។

ភណ ភណនេ។ បរិត្តំ ភណតិ, វចនំ ភណតិ។ ទីឃភាណកោ, បិយភាណី, ភាណវារោ។ ឯត្ថ ភាណវារោតិ –

“អដ្ឋក្ខរា ឯកបទំ, ឯកា គាថា ចតុប្បទំ;
គាថា ចេកាមតោ គន្ថោ, គន្ថោ ពាត្តឹសតក្ខរោ;

ពាត្តឹសក្ខរគន្ថានំ, បញ្ញាសំ ទ្វិសតំ បន;
ភាណវារោ មតោ ឯកោ, ស្វដ្ឋក្ខរសហស្សកោ”តិ។

ឯវំ អដ្ឋក្ខរសហស្សបរិមាណោ បាឋោ វុច្ចតិ។

ឱណំ អបនយនេ។ ឱណតិ។

សោណ វណ្ណគតីសុ។ សោណតិ, សោណោ។

សោណ សិលោណ សង្ឃាតេ។ សោណតិ។ សិលោណតិ។

ឃិណិ ឃុណិ ឃណិ គហណេ។ ឃិណ្ណតិ។ ឃុណ្ណតិ។ ឃណ្ណតិ។

ឃុណ ឃុណ្ណ គមនេ។ ឃោណតិ។ ឃុណ្ណតិ។

បណ ព្យវហារេ, ថុតិយញ្ច។ បណតិ វាណិជោ, វោហារំ ករោតិ ឥច្ចត្ថោ។ សទ្ធោ ពុទ្ធំ បណតិ, ថោមយតិ ឥច្ចត្ថោ, អាបណំ, សាបណោ គាមោ។

គណ រណ គតិយំ។ គណតិ។ រណតិ។

ចណ សណ ទានេ។ ចណតិ។ សណតិ។

ផណ គតិយំ។ ផណតិ។ ផណំ។

វេណុ ញាណចិន្តានិសាមនេសុ។ វេណតិ។

បីណ បីណនេ។ បីណនំ បរិបុណ្ណតា។ បីណតិ។ បីណោ ទិវា ន ភុញ្ជតិ, បីណោរក្ខំសពាហុ។

មិណ ហឹសាយំ។ មិណតិ។

ទុណ គតិយញ្ច។ ហឹសាបេក្ខកោ **ច**ការោ។ ទុណតិ។

សណ អព្យត្តសទ្ទេ។ សណតិ។ សណតេវ ព្រហ្មារញ្ញំ។ **សណតេវា**តិ នទតិ វិយ។

គុណ កោដិល្លេ។ គោណតិ។

បុណ និបុណេ។ បុណតិ, និបុណតិ។ និបុណជម្មោ។ ឯត្ថ ច **និបុណសណ្ហសុខុមសទ្ទា** វេវចនសទ្ទា **កុសលឆេកទក្ខ**សទ្ទា វិយាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

មុណ បដិញ្ញាណេ។ មុណតិ។

កុណ សទ្ទោបករណេ។ កោណតិ។

ចុណ ឆេទនេ។ ចោណតិ។

មណ ចាគេ។ វេរំ មណតីតិ **វេរមណិ**។

ផុណ វិកិរណេ វិធុននេ ច។ ផុណតិ។ អង្គារកាសុំ អបរេ ផុណន្តិ។

ឥមានិ **ណ**ការន្តធាតុរូបានិ។

ឥតិ **ភូវាទិ**គណេ **ដវគ្គ**ន្តធាតុរូបានិ

សមត្តានិ។

តការន្តធាតុ

អថ **តវគ្គ**ន្តធាតុរូបានិ វុច្ចន្តេ –

តេ បាលនេ។ បាលនំ រក្ខណំ។ តាយតិ។ តាណំ, គោត្តំ, នក្ខត្តំ។ អយស្ស តាតា។ កិច្ចេនាធិគតា ភោគា, តេ តាតោ វិធមិ ធមំ។ តត្ថ **គោត្ត**ន្តិ គំ តាយតីតិ គោត្តំ។ “គោតមោ កស្សបោ”តិ ហិ អាទិនា បវត្តមានំ គំ វចនំ ពុទ្ធិញ្ច តាយតិ ឯកំសិកវិសយតាយ រក្ខតីតិ គោត្តំ។ យថា ហិ ពុទ្ធិ អារម្មណភូតេន អត្ថេន វិនា ន វត្តតិ, តថា អភិធានំ អភិធេយ្យភូតេន, តស្មា សោ គោត្តសង្ខាតោ អត្ថោ តានិ តាយតិ រក្ខតីតិ វុច្ចតិ។ កោ បន សោតិ? អញ្ញកុលបរម្បរាសាធារណំ តស្ស កុលស្ស អាទិបុរិសសម្ភូទិតំ តំកុលបរិយាបន្នសាធារណំ សាមញ្ញរូបំ។

នក្ខត្តន្តិ វិសមគតិយា អគន្ត្វា អត្តនោ វីថិយាវ គមនេន នក្ខនំ គមនំ តាយតិ រក្ខតីតិ នក្ខត្តំ, តំ បន អស្សយុជាទិវសេន សត្តវីសតិវិធំ ហោតិ។ តថា ហិ អស្សយុជោ ភរណី កត្តិកា រោហណី មិគសិរោ អទ្ទា បុនព្ពសុ ផុស្សោ អស្សលិសោ មាឃោ បុព្ពផគ្គុណី ឧត្តរផគ្គុណី ហត្ថោ ចិត្តំ ស្វាតិ វិសាខា អនុរាធា ជេដ្ឋា មូលំ បុព្ពាសឡ្ហំ ឧត្តរាសឡ្ហំ សាវណំ ធនសិដ្ឋា សតភិសត្តំ បុព្ពភទ្ទបទំ ឧត្តរភទ្ទបទំ រេវតី ចាតិ **សត្តវីសតិ នក្ខត្តានិ**។ តានិ បន អត្តនោ គមនដ្ឋានំ ព្លសកម្បិ ន វិជហន្តិ កិញ្ចិ សីឃំ កិញ្ចិ ទន្ធំ, កទាចិ សីឃំ, កទាចិ ទន្ធំ, ឯត្តោ ឥតោ ចាតិ ឯវំ វិសមគតិយា អគន្ត្វា យន្តចក្កេ បដិបាដិយា យោជិតានិ វិយ សមប្បមាណគតិយា អត្តនោ វីថិយាវ គច្ឆន្តានិ មណ្ឌលាការេន សិនេរុំ បរិវត្តន្តិ។ ឯវំ ឥមានិ នក្ខនំ គមនំ តាយន្តិ រក្ខន្តីតិ នក្ខត្តានីតិ វុច្ចន្តិ។ បោរាណា បន **ខរ**ធាតុវសេន “នក្ខរន្តិ ន នស្សន្តីតិ **នក្ខត្តានី**”តិ អាវោចុំ, “នក្ខត្តំ ជោតិ រិក្ខំ តំ” ឥច្ចេតានិ នក្ខត្តតារកានំ នាមានិ។ “ឧឡុ តារា តារកា”តិ ឥមានិ បន សព្ពាសម្បិ តារកានំ សាធារណនាមានិ។ **ឱសធី**តិ បន តារកាវិសេសស្ស នាមំ។

ចិតិ សញ្ញាណេ។ សញ្ញាណំ ចិហនំ លក្ខណករណំ។ ចេតតិ។ ចិហនំ ករោតីតិ អត្ថោ។ ព្លការន្តវសេន វុត្តត្តា អស្មា ធាតុតោ **សកិ សង្កាយ**ន្តិ ធាតុតោ វិយ និគ្គហីតាគមោ ន ហោតិ។ ឯស នយោ អញ្ញេសុបិ ព្លទិសេសុ ឋានេសុ។

បត គតិយំ។ បតតិ។ បបតតិ បបាតំ, បបតេយ្យហំ។ បាបត្តំ និរយំ ភុសំ។ **អហំ**សទ្ទេន យោជេតព្ពំ, បាបត្តំ បបតិតោស្មីតិ អត្ថោ។ បាបត្ថ និរយំ ភុសំ, សោកុមារោតិ យោជេតព្ពំ, បាបត្ថ បបតិតោតិ អត្ថោ។ បរោក្ខាបទញ្ហិឯតំ ទ្វយំ។ “បាវទំ បាវទា”តិអាទីសុ វិយ ឧបសគ្គបទស្ស ទីឃភាវោ, តតោ **អំ**សទ្ទស្ស **ត្តំ** អាទេសោ, **អ**សទ្ទស្ស ច **ត្ថា**ទេសោ ភវតិ។ អចិន្តេយ្យោ ហិ បាឡិនយោ។

អត សាតច្ចគមនេ។ សាតច្ចគមនំ និរន្តរគមនំ។ អតតិ។ យស្មា បន **អត**ធាតុ សាតច្ចគមនត្ថវាចិកា, តស្មា ភវាភវំ ធាវន្តោ ជាតិជរាព្យាធិមរណាទិភេទំ អនេកវិហិតំ សំសារទុក្ខំ អតតិ សតតំ គច្ឆតិ បាបុណាតិ អធិគច្ឆតីតិ អត្តាតិបិ និព្ពចនមិច្ឆិតព្ពំ។ អត្ថន្តរវសេន បន “អាហិតោ អហំមានោ ឯត្ថាតិ អត្តា, អត្តភាវោ”តិ ច “សុខទុក្ខំ អទតិ អនុភវតីតិ អត្តា”តិ ច “អត្តមនោតិ បីតិសោមនស្សេន គហិតមនោ”តិ ច អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ, យត្ថ យត្ថ យថា យថា អត្ថោ លព្ភតិ, តត្ថ តត្ថ តថា តថា អត្ថស្ស គហេតព្ពតោតិ។

ចុត អាសេចនេ ខរណេ ច។ ចោតតិ។

អតិ ពន្ធនេ។ អន្តតិ។ អន្តំ។ អន្តិយតិពន្ធិយតិ អន្តគុណេនាតិ **អន្តំ**។ តជ **អន្ត** សទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារោ វុច្ចតេ “អន្តំ អន្តគុណំ ឧទរិយ”ន្តិ ឯត្ថ ទ្វត្តឹសាការន្តោគធំ កុណបន្តំ អន្តំ នាម។ “កាយពន្ធនស្ស អន្តោ ជីរតិ។ ហរិតន្តំ វា”តិ ឯត្ថ អន្តិមមរិយាទន្តោ អន្តោ នាម។ “អន្តមិទំ ភិក្ខវេ ជីវិកាន”ន្តិ ឯត្ថ លាមកន្តោ។ “សក្កាយោ ឯកោ អន្តោ”តិ ឯត្ថ កោដ្ឋាសន្តោ។ “ឯសេវន្តោ ទុក្ខស្ស សប្បច្ចយសង្ខយា”តិ ឯត្ថ កោដន្តោ។ តេច្ចេវំ –

> កុណបន្តំ អន្តិមញ្ច, មរិយាទោ ច លាមកំ;
> កោដ្ឋាសោ កោដិ’មេ អត្ថោ, អន្តសទ្ទេន ភាសិតា។

កិត និវាសេ រោគាបនយនេ ច។ កេតតិ។ សាកេតំ ន គរំ, និកេតោ, និកេតំ បាវិសិ។ អាមោទមានោ គច្ឆតិ សន្និកេតំ។ តិកិច្ឆតិ, ចិកិច្ឆតិ, ចិកិច្ឆា, ចិកិច្ឆកោ។ តត្ថ **សាកេត**ន្តិ សាយំ គហិតវសេនដ្ឋានត្តា សាកេតំ, **យំ**សទ្ទលោបោ។

យត បតិយតនេ។ បតិយតនំ វាយាមករណំ។ យតតិ។ យតិ, យតវា, បយតនំ, អាយតនំ, លោកាយតំ។ ឯត្ថ **អាយតន**ន្តិ អាយតនតោ អាយតនំ, ចក្ខុរូបាទីនិ។ ឯតានិ ហិ តំទ្វារម្មណចិត្តចេតសិកា ធម្មា សេន សេន អនុភវនាទិកិច្ចេន អាយតន្តិ ឧដ្ឋហន្តិ ឃដន្តិ វាយមន្តិ ឯតេសូតិ “អាយតនានី”តិ វុច្ចន្តិ។ ឯត្ថ បន **នីតន**ុធាតូនំ វសេនបិ អាយតនសទ្ទត្ថោ វត្តព្ពោ សិយា, សោ ឧត្តរិ អាវិភវិស្សតិ។

អាយតនសទ្ទោ និវាសដ្ឋានេ អាករេ សមោសរណដ្ឋានេ សញ្ជាតិទេសេ ការណេ ច។ តថា ហិ “លោកេ ឥស្សរាយតនំ វាសុទេវាយតន”ន្តិអាទីសុ និវាសដ្ឋានេ **អាយតន**សទ្ទោ វត្តតិ។ “សុវណ្ណាយតនំ រជតាយតន”ន្តិអាទីសុ អាករេ។ សាសនេ បន “មនោរមេ អាយតនេ, សេវន្តិ នំ វិហង្គមា”តិអាទីសុ សមោសរណដ្ឋានេ។ “ទក្ខិណាបថោ គុន្នំ អាយតន”ន្តិអាទីសុ សញ្ជាតិទេសេ។ “តត្រ តត្រេវ សក្ខិភព្ពតំ បាបុណាតិ សតិ សតិអាយតនេ”តិអាទីសុ ការណេ វត្តតីតិ វេទិតព្ពោ។ សោ ច នានាបវត្តិនិមិត្តវសេន គហេតព្ពោ។

> និវាសេ អាករេ ចេវ, ជាតិទេសេ ច ការណេ;
> សមោសរណដ្ឋានេ ច, **អាយតន**រវោ គតោ។

លោកាយតំ នាម “សព្ពំ ឧច្ឆិដ្ឋំ, សព្ពំ នុច្ឆិដ្ឋំ។ សេតោ កាកោ, កាឡោ ពកោ ឥមិនា ច ឥមិនា ច ការណេនា”តិ ឯវមាទិនិរត្ថកការណបដិសំយុត្តំ តិត្ថិយសត្ថំ, យំ លោកេ “វិតណ្ឌសត្ថ”ន្តិ វុច្ចតិ, យញ្ច សន្ធាយ ពោធិសត្តោ អសមធុរោ វិធុរបណ្ឌិតោ “ន សេវេ លោកាយតិកំ, នេតំ បញ្ញាយ វឌ្ឍន”ន្តិ អាហ។ អាយតឹ ហិតំ តេន លោកោ ន យតតិ ន ឦហតីតិ លោកាយតំ, កិន្តំ? វិតណ្ឌសត្ថំ។ តញ្ហិ គន្ថំ និស្សាយ សត្តា បុញ្ញក្រិយាយ ចិត្តម្បិ ន ឧប្បាទេន្តិ។ អញ្ញត្ថាបិ ហិ ឯវំ វុត្តំ **“លោកាយតសិប្ប**ន្តិ ‘កាកោ សេតោ, អដ្ឋីនំ សេតត្តា, ពលាកា រត្តា, លោហិតស្ស រត្តត្តា’តិ ឯវមាទិនយប្បវត្តំ បរលោកនិព្ពានានំ បដិសេធកំ វិតណ្ឌសត្ថសិប្ប”ន្តិ។

យុត ជុត ភាសនេ។ ភាសនំ ឧទីរណំ។ យោតតិ។ ជោតតិ។

ជុតទិត្តិយំ។ ជោតតិ, វិជ្ជោតតិ។ ជុតិ, ជោតិ។ ការិតេ “ជោតេតិ, ជោតយិត្វាន សទ្ធម្ម”ន្តិ បយោគា។ ឯត្ថ ច **ជុតី**តិ អាលោកោ សិរិ វា។ **ជោតី**តិ បតាបោ។ អថ វា **ជោតី**តិ ចន្ទាទីនិ។ វុត្តម្បិ ចេត **សិរិមាវិមាន វត្ថុ អដ្ឋកថាយំ** “ជោតីតិ ចន្ទិមសូរិយនក្ខត្តតារកានំ សាធារណនាម”ន្តិ។ អថ វា “ជោតិ ជោតិបរាយណោ”តិ វចនតោ យោ កោចិ ជោតតិ ខត្តិយកុលាទីសុ ជាតត្តា ច រូបសោភាយុត្តត្តា ច, សោ “ជោតី”តិ វុច្ចតិ។

សិត វណ្ណេ។ សិតធាតុ សេតវណ្ណេ វត្តតិ។ កិញ្ចាបេត្ថ វណ្ណសាមញ្ញំ វុត្តំ, តថាបិ ឥធ នីលបីតាទីសុ សេតវណ្ណោយេវ គហេតព្ពោ បយោគទស្សនវសេន។ សេតតិ។ សេតំ វត្ថំ។ វាច្ចលិង្គត្តា បន **សេត**សទ្ទោ តិលិង្គោ គហេតព្ពោ។

សេតំ សិតំ សុចិ សុក្កំ, បណ្ឌរំ ធវលម្បិ ច;
អកណ្ហំ គោរមោទាតំ, សេតនាមានិ ហោន្តិ ហិ។

វតុ វត្តនេ។ វត្តតិ, បវត្តតិ, សំវត្តតិ, អនុវត្តតិ, បរិវត្តតិ។ បវត្តំ។

កិលោត អទ្ធភាវេ។ អទ្ធភាវោ តិន្តភាវោ។ កិលោតតិ, បកិលោតតិ, តេមេតីតិ អត្ថោ។ ការិតេ បកិលោតេតិ, បកិលោតយតិ។ ឧណ្ហោទកស្មឹ បកិលោតយិត្វា, តេមេត្វាតិ អត្ថោ។

វត យាចនេ។ វតតិ។

កិត ញាណេ។ កេតតិ។ កេតនំ, កេតកោ, សង្កេតោ។

កតិ សុត្តជននេ។ សុត្តំ កន្តតិ។

កតិ ឆេទនេ។ មំសំ កន្តតិ, វិកន្តតិ, អយោកន្តោ។ សល្លកន្តោ មហាវីរោ។ មា នោ អជ្ជ វិកន្តីសុ, រញ្ញោ សូទា មហានសេ។

ចតី ហឹសាគន្ថេសុ។ ឦការន្តត្តា ឥមស្មា និគ្គហីតាគមោ ន ហោតិ។ ចតតិ។

តការន្តធាតុរូបានិ។

ថការន្តធាតុ

ថា គតិនិវត្តិយំ។ ថាតិ។ អវត្ថា, វវត្ថានំ, វវត្ថិតំ, វនថោ។ “ឆេត្វា វនំ វនថញ្ចា”តិ ឯត្ថ ហិ មហន្តា រុក្ខា វនំ នាម, ខុទ្ទកា បន តស្មឹ វនេ ឋិតត្តា វនថោ នាម វុច្ចន្តិ។

ថុ ថុតិយំ។ ថវតិ, អភិត្ថវតិ។ ថវនា, អភិត្ថវនា, ថុតិ, អភិត្ថុតិ។

យទិ ហិ រូបិនី សិយា, បញ្ញា មេ វសុមតី ន សមេយ្យ;
អនោមទស្សិស្ស ភគវតោ, ផលមេតំ ញាណថវនាយ។

តេហិ ថុតិប្បសត្ថោ សោ, យេនិទំ ថវិតំ ញាណំ, ពុទ្ធសេដ្ឋោ ច ថោមិតោ។ តត្រ **ថវនា**តិ បសំសនា។ បសំសាយ ហិ អនេកានិ នាមានិ។

ថវនា ច បសំសា ច, សិលាឃា វណ្ណនា ថុតិ;
បនុតិ ថោមនា វណ្ណោ, កត្ថនា គុណកិត្តនំ;

ថេ សទ្ទសង្ឃាតេសុ។ ថិយតិ, បតិត្ថិយតិ។ ថី។ អត្រិមា បាឡិយោ – អភិសជ្ជតិ កុប្បតិ ព្យាបជ្ជតិ បតិត្ថិយតិ, កោបញ្ច ទោសញ្ច អប្បច្ចយញ្ច បាតុករោតិ។ ថិយោ នំ បរិភាសីស្សតិ។ តត្រ “ថិយតិ បតិត្ថិយតី”តិ មានិ **ឯ**ការ**ស្សិយា**ទេសវសេន សម្ភូតានិ។ ថិយតិ សង្ឃាតំ គច្ឆតិ គព្ភោ ឯតិស្សាតិ **ថី**។ អាចរិយា បន **ឥត្ថី**សទ្ទស្សេវ ឯវំ និព្ពចនំ វទន្តិ, ន **ថី**សទ្ទស្ស។

គព្ភោ ថិយតិ ឯតិស្សា, ឥតិ **ថី** ឥតិ នោ រុចិ;
គព្ភោ ថិយតិ ឯតិស្សា, ឥតិ **ឥត្ថី**តិ អាចរិយា។

តេសំ សុទុក្ករោវាទេ, “ឥត្ថី”តិ បទសម្ភវោ;
អយំ វិនិច្ឆយោ បត្តោ, និច្ឆយំ ភោ សុណាថ មេ។

ថីសទ្ទេន សមានត្ថោ, **ឥត្ថី**សទ្ទោ យតោ តតោ;
ថីសទ្ទេ លព្ភមានត្ថំ, **ឥត្ថី**សទ្ទម្ហិ រោបិយ។

អប្បានំ ពហុតា ញាយេ, គហិតេ សតិ យុជ្ជតិ;
តថា ហិ “ទ្វេ ទុវេ, តណ្ហា, តសិណា”តិ និទស្សនំ។

អថ វា បន “ឥត្ថី”តិ-ឥទំ វណ្ណាគមាទិតោ;
និរុត្តិលក្ខណេនាបិ, សិជ្ឈតីតិ បកាសយេ។

ឥច្ឆតីតិ នរេ ឥត្ថី, ឥច្ឆាបេតីតិ វា បន;
ឥទំ និព្ពចនញ្ចាបិ ញេយ្យំ និព្ពចនត្ថិនា។

អត្រិមានិ ឥត្ថីនមភិធានានិ –

ឥត្ថី ថី វនិតា នារី, អពលា ភីរុ សុន្ទរី;
កន្តា សីមន្តិនី មាតុ-គាមោ បិយា ច កាមិនី។

រមណី បមទា ទយិតា, លលនា មហិលា’ង្គនា;
តាសំយេវ ច នាមានិ, អវត្ថាតោ ឥមានិបិ។

គោរី ច ទារិកា កញ្ញា, កុមារី ច កុមារិកា;
យុវតី តរុណី មាណ-វិកា ថេរី មហល្លិកា។

តថា ហិ អដ្ឋវស្សិកា **គោរី**តិបិ **ទារិកា**តិបិ វុច្ចតិ។ ទសវស្សិកា **កញ្ញា**តិ វុច្ចតិ។ អនិព្ពិទ្ធា វា យោព្ពនិត្ថី កញ្ញាតិ វុច្ចតិ។ ទ្វាទសវស្សិកា **កុមារី**តិបិ វុច្ចតិ **កុមារិកា**តិបិ។ អថោ ជរំ អប្បត្តា **យុវតី**តិបិ **តរុណី**តិបិ **មាណវិកា**តិបិ វុច្ចតិ។ ជរំ បត្តា បន **ថេរី**តិបិ **មហល្លិកា**តិបិ វុច្ចតិ។ បុរិសេសុបិ អយំ នយោ យថារហំ វេទិតព្ពោ។

កិញ្ចាបេត្ថ ឯវំ និយមោ វុត្តោ, តថាបិ កត្ថចិ អនិយមវសេនបិ វោហារោ បវត្តតិ។ តថា ហិ “រាជា កុមារមាទាយ, រាជបុត្តី ច ទារិក”ន្តិ ច “អច្ឆា កណ្ហាជិនំ កញ្ញ”ន្តិ ច ឥមាសំ ទ្វិន្នំ បាឡីនំ វសេន យា ឥត្ថី **ទារិកា**សទ្ទេន វត្តព្ពា, សា **កញ្ញា**សទ្ទេនបិ វត្តព្ពា ជាតា។ យាបិ ច **កញ្ញា**សទ្ទេន វត្តព្ពា, សាបិ **ទារិកា**សទ្ទេន វត្តព្ពា ជាតា។ តថា “រាជា កុមារមាទាយ, រាជបុត្តី ច ទារិក”ន្តិ ច “កុមារិយេ ឧបសេនិយេ, និច្ចំ និគឡមណ្ឌិតេ”តិ ច ឥមាសំ បន បាឡីនំ វសេន យា ឥត្ថី **ទារិកា**សទេន វត្តព្ពា, សា **កុមារិកា**សទ្ទេនបិ វត្តព្ពា ជាតា។ យា ច បន **កុមារី**សទ្ទេន វត្តព្ពា, សាបិ **ទារិកា**សទ្ទេន វត្តព្ពា ជាតា។ អបិចេត្ថ “រាជកញ្ញា រុចា នាមា”តិ ច “តតោ មទ្ទិម្បិ ន្ហាបេសុំ, សិវិកញ្ញា សមាគតា”តិ ច ឥមាសំ ទ្វិន្នំ បាឡីនំ ទស្សនតោ យា អនិព្ពិទ្ធា វា ហោតុ និព្ពិទ្ធា វា, យាវ ជរំ ន បាបុណាតិ, តាវ សា កញ្ញាយេវ នាមាតិបិ វេទិតព្ពំ។

កេចេត្ថ វទេយ្យុំ – យំ តុម្ហេហិ “អដ្ឋវស្សិកា គោរីតិបិ ទារិកាតិបិ វុច្ចតី”តិ វុត្តំ, ឯតស្មិំ បន វចនេ “យទាហំ ទារកោ ហោមិ, ជាតិយា អដ្ឋវស្សិកោ”តិ វចនតោ អដ្ឋវស្សោ ទារកោ ហោតុ, “តត្ថទ្ទសកុមារំ សោ, រមមានំ សកេ បុរេ”តិ បាឡិយំ បន បុត្តទារេហិ សំវទ្ធោ វេស្សន្តរមហារាជា កថំ “កុមារោ”តិ វុត្តំ យុជ្ជិស្សតិ ទ្វាទសវស្សាតិក្កន្តត្តា? យុជ្ជតេវ ភគវតោ ឥច្ឆាវសេន។ ភគវា ហិ ធម្មិស្សរត្តា វោហារកុសលតាយ ច យំ យំ វេនេយ្យជនានុរូបំ ទេសនំ ទេសេតុំ ឥច្ឆតិ, តំ តំ ទេសេតិ ឯវ, តស្មា ភគវតា តស្ស មាតាបិតូនំ អត្ថិតំ សន្ធាយ កុមារបរិហារេន វឌ្ឍិតត្តញ្ច ឯវំ ទេសនា កតា។ តថា ហិ អាយស្មា កុមារកស្សបោ កុមារបរិហារេន វឌ្ឍិតត្តា មហល្លកោបិ សមានោ កុមារកស្សបោត្វេវ វោហរិយតិ។ “ន វាយំ កុមារកោ មត្តមញ្ញាសី”តិ ឯត្ថ បន សិវស្មិំ បលិតេសុ ជាតេសុបិ អាយស្មន្តំ អានន្ទំ អាយស្មា មហាកស្សបោ តស្មិំ ថេរេ អធិមត្តវិស្សាសោ ហុត្វា កោមារវាទេន ឱវទន្តោ **កុមារកោ**តិ អវោចាតិ គហេតព្ពំ។ **ឧទានដ្ឋកថាយំ** បន “សត្តា ជាតទិវសតោ បដ្ឋាយ យាវ បញ្ចទសវស្សំ, តាវ **កុមារកា, ពាលា**តិ ច វុច្ចន្តិ, តតោ បរំ វីសតិវស្សានិ **យុវានោ**”តិ វុត្តំ។

មន្ថ មត្ថ វិលោឡនេ។ មន្ថតិ។ មន្ថញ្ច មធុបិណ្ឌិកញ្ច អាទាយ។ អភិមត្ថតិ ទុម្មេធំ វជិរំវម្ហមយំ មណឹ។ សិនេរុំ មត្ថំ កត្វា។

កុថិ បុថិ លុថិ ហីសាសំកិលេសេសុ។ កុន្ថតិ។ កុន្ថោ, កុន្ថកិបិល្លិកំ។ ទិស្វាន បតិតំ សាមំ, បុត្តកំ បំសុកុន្ថិតំ។ បុន្ថតិ។ លុន្ថតិ។

នាថ យាចនោបតាបិស្សរិយាសីសាសុ។ នាថធាតុ យាចនេ ឧបតាបេ ឥស្សរិយេ អាសីសនេ ចាតិ ចតូស្វត្ថេសុ វត្តតិ។ តេនាហុ បោរាណា "**នាថតី**តិ នាថោ, វេនេយ្យានំ ហិតសុខំ អាសីសតិ បត្ថេតិ, បរសន្តានគតំ វា កិលេសព្យសនំ ឧបតាបេតិ, "សាធុ ភិក្ខវេ ភិក្ខុ កាលេន កាលំ អត្តសម្បត្តិំ បច្ចវេក្ខេយ្យា'តិអាទិនា តំ តំ ហិតបដិបត្តិំ យាចតីតិ អត្ថោ, បរមេន ចិត្តិស្សរិយេន សមន្នាគតោ សព្ពសត្តេ វា គុណេហិ ឦសតិ អភិភវតីតិ បរមិស្សរោ ភគវា 'នាថោ'តិ វុច្ចតីតិ នាថតីតិ នាថោ"តិ។ សទ្ទសត្ថវិទូ បន តេសុ ចតូសុ អត្ថេសុ **នាថ នាធ** ឥតិ ធាតុទ្វយំ បឋន្តិ។ **អត្តនោភាសត្តា** បន តស្ស "នាថតេ នាធតេ"តិ រូបានិ ភវន្តិ។

ឯត្ថ សិយា "យទិ យាចនត្ថេន នាថតីតិ នាថោ, ឯវំ សន្តេ យោ កោចិ យាចកោ ទលិទ្ទោ, សោ ឯវ នាថោ សិយា។ យោ បន អយាចកោ សមិទ្ធោ, សោ ន នាថតិ ន យាចតីតិ អនាថោ សិយា"តិ? ន, **នាថ**សទ្ទោ ហិ យាចនត្ថាទីសុ បវត្តមានោ លោកសង្កេតវសេន ឧត្តមបុរិសេសុ និរូឡ្ហោ, ភគវា ច ឧត្តមេសុ សាតិសយំ ឧត្តមោ, តេន តំ តំ ហិតបដិបត្តិំ យាចតីតិ **នាថ**សទ្ទស្សត្ថោ វុត្តោ។ **អនាថ**សទ្ទោ បន ឥត្តរជនេសុ និរូឡ្ហោ, សោ ច ខោ "ន នាថោតិ អនាថោ។ នត្ថិ នាថោ ឯតស្សាតិ វា អនាថោ"តិ ទព្ពបដិសេធវសេន, ន បន "ន នាថតិ ន យាចតីតិ អនាថោ"តិ ធាតុអត្ថបដិសេធវសេន។ យោ ហិ អញ្ញស្ស សរណំ គតិ បតិដ្ឋា ហោតិ, សោ នាថោ, យោ ច អញ្ញស្ស សរណំ គតិ បតិដ្ឋា ន ហោតិ, នាបិ អត្តនោ អញ្ញោ សរណំ គតិ បតិដ្ឋា ហោតិ, សោ អនាថោតិ វុច្ចតិ សង្កេតវសេន។ តថា ហិ "សង្កេតវចនំ សច្ចំ, លោកសម្មុតិការណា"ន្តិ វុត្តំ។ ឥមស្ស បនត្ថស្ស អាវិភាវត្ថំ ឥមស្មឹ ឋានេ "លោកនាថោ តុវំ ឯកោ, សរណំ សព្ពបាណិន"ន្តិ ច "អនាថានំ ភវំ នាថោ"តិ ច –

"ឯវាហំ ចិន្តយិត្វាន, នេកកោដិសតំ ធនំ;
នាថានាថានំ ទត្វាន, ហិមវន្តមុបាគមិ"ន្តិ ច

បាឡិយោ និទស្សនានិ ភវន្តិ។ យស្មា បន សាសនេ ច លោកេ ច យាចកោ "នាថោ"តិ ន វុច្ចតិ, អយាចកោ ច "អនាថោ"តិ។ លោកស្ស បន សរណំ "នាថោ"តិ វុច្ចតិ។ យស្ស សរណំ ន វិជ្ជតិ, សោ "អនាថោ"តិ វុច្ចតិ, តថា សមិទ្ធោ "នាថោ"តិ វុច្ចតិ, អសមិទ្ធោ "អនាថោ"តិ។ តស្មា បញ្ញវតា សព្ពេសុ ឋានេសុ ធាតុអត្ថមត្តេន លោកសមញ្ញំ អនតិធាវិត្វា យថានុរូបំ អត្ថោ គហេតព្ពោ។ អយញ្ហិ នីតិ សាធុកំ មនសិ កាតព្ពា។

វិថុ យាចនេ។ វេថតិ។

សថ សេបិល្លេ។ សថតិ។ សថលោ ហិ បរិព្ពាជោ, ភិយ្យោ អាកិរតេ រជំ។ សិបិលោតិបិ បាឡិ ទិស្សតិ។ តទា **បិ**ការោ មុទ្ធជោ គហេតព្ពោ។

កថិ កោដិល្លេ។ កន្ថតិ។

កត្ថ សិលាឃាយំ។ កត្ថតិ, វិកត្ថតិ។ កត្ថនា, វិកត្ថនា។ តត្ថ **កត្ថតី**តិ បសំសតិ។ **វិកត្ថតី**តិ វិរូបំ កត្ថតិ អភូតវត្ថុទីបនតោ។ ឯត្ថ ច "ពហុម្បិ សោ វិកត្ថេយ្យ, អញ្ញំ ជនបទំ គតោ"តិ ច "ឥធេកច្ចោ កត្ថី ហោតិ វិកត្ថី, សោ កត្ថតិ 'អហមស្មិ សីលសម្បន្នោតិ វា វត្តសម្បន្នោតិ វា វិកត្ថតី'តិ" ច អាទយោ បយោគា។

ព្យថ ទុក្ខភយចលនេសុ។ ព្យថតិ។ ភន្តា ព្យថិតមានសា។ តតោ កុមារាព្យថិតា, សុត្វា លុទ្ទស្ស ភាសិតំ។ ឥត្ថេតំ ទ្វយំ ចលញ្ចេវ ព្យថញ្ច។

សុថ កុថ កថ ហីសាយំ។ សោថតិ។ កោថតិ។ កថតិ។

បថ គតិយំ។ បថតិ។ បថោ។ **បថោ**តិ មគ្គោ។ សោ ទុវិធោ មហាជនេន បទសា បដិបជ្ជិតព្ពោ បកតិមគ្គោ ច បណ្ឌិតេហិនិព្ពានត្ថិកេហិ បដិបជ្ជិតព្ពោ បដិបទាសង្ខាតោ អរិយមគ្គោ ចាតិ។ តត្ថ បកតិមគ្គោ ឧប្បន្នកិច្ចាកិច្ចេហិ ជនេហិ បថិយតិ គច្ឆិយតីតិ បថោ, បដិបទា បន អមតមហាបុរំ គន្តុកាមេហិ កុលបុត្តេហិ សទ្ធាបាថេយ្យំ គហេត្វា បថិយតិ បដិបជ្ជិយតីតិ បថោ។ អថ វា បាថេតិ ការកំ បុគ្គលំ គមេតិ និព្ពានំ សម្បាបេតីតិ វា បថោ , បដិបទាយេវ។ មគ្គាភិធានំ **ចុរាទិ**គណេ **មគ្គ**ធាតុកថនដ្ឋានេ កថេស្សាម។

កថ និប្បាកេ។ កថតិ។

មថ វិលោថនេ។ មថតិ។

បោថ បរិយាយនភាវេ។ បោថតិ។ បោថកោ។ បោថេតីតិ អយំ **ចុរាទិ**គណេបិ វត្តតិ។ តេន “សមន្តា អនុបរិយេយ្យុំ, និប្បោថេន្តា ចតុទ្ទិសា”តិ បយោគោ ទិស្សតិ។

គោត្ថ វំសេ។ គោត្ថតិ។ គោត្ថុលោ, គោត្ថុ។

បុថុ វិត្ថារេ។ បោថតិ។ បុថវី។

ថការន្តធាតុរូបានិ។

ទការន្តធាតុ

ទា ទានេ។ អាបុព្ពោ គហណេ។ សទ្ធោ ទានំ ទទាតិ ទេតិ, សីលំ អាទទាតិ អាទេតិ។ ឥមានិ សុទ្ធកត្តុបទានិ តទ្ទីបកត្តា។ សទ្ធោ អស្សទ្ធំ ទានំ ទាបេតិ, សីលំ អាទបេតិ, សមាទបេតិ។ យេ ធម្មមេវាទបយន្តិ សន្តោ។ ឥមានិ ការិតបទានិ ហេតុកត្តុបទានីតិ ច វុច្ចន្តិ តទ្ទីបកត្តា។ សទ្ធេន ទានំ ទីយតិ, សីលំ អាទីយតិ, សមាទីយតិ, ឥមានិ កម្មបទានិ តទ្ទីបកត្តា។ អយញ្ច **ទា ទានេ**តិ ធាតុ សាសនានុរូបសុតិវសេន **ទិវាទិ**គណំ បត្វា **សុបន**ក្រិយំ វទន្តោ “ទាយតិ និទ្ទាយតិ និទ្ទា”តិ សនាមបទានិ សុទ្ធកត្តុបទានិ ជនយតិ។ **ទានមវខណ្ឌនញ្ច** វទន្តោ “ទិយតិ ទានំ ទាត្ត”ន្តិ សនាមបទានិ សុទ្ធកត្តុបទានិ ជនយតិ។ **សុទ្ធី**វទន្តោ “ទាយតិ វេទាយតិ វោទាន”ន្តិ សនាមបទានិ សុទ្ធកត្តុបទានិ ជនយតិ, ឥមស្មឹ បន **ភូវាទិ**គណេ **ទានំ** វទន្តោ **អា**បុព្ពវសេន **គហណញ្ច** វទន្តោ “ទទាតិ ទេតិ អាទទាតិ អាទេតិ ទានំ អាទាន”ន្តិ សនាមបទានិ សុទ្ធកត្តុបទានិ ជនយតិ។ តថា កុច្ឆិតគមនំ វទន្តោ “ទាតិ សុទ្ទាតិ សុទ្ទោ សុទ្ទី”តិ សនាមបទានិ សុទ្ធកត្តុបទានិ ជនយតីតិ អយំ វិសេសោ ទដ្ឋព្ពោ។ យថា ចេត្ថ, ឯវមញ្ញត្រាបិ យថាសម្ភវំ វិសេសោ ឧបបរិក្ខិតព្ពោ នយញ្ញូហិ។

ឥទានិស្ស នាមបទានិ **តុ**មន្តាទីនិ ព្រូម។ “ទានំ, ទេយ្យំ, ទាតព្ពំ, ព្រហ្មទេយ្យំ, ទិន្នំ, ទាយកោ, ទាយិកា, ទក្ខិណា” ឥច្ចាទីនិ, “ទាតុំ, បទាតុំ, ទាតវេ, បទាតវេ, ទត្វា, ទត្វាន, ទទាតុន, ទទិត្វា, ទទិត្វាន, ទទិយ, ទជ្ជា, ទទិយាន, អាទាតុំ, អាទាយ, អាទិយ” ឥច្ចាទីនិ ច យោជេតព្ពានិ។

តត្ថ **ទាន**ន្តិ ទាតព្ពំ, ទទន្តិ ឯតេនាតិ អត្ថេ ន ទេយ្យធម្មោ ទានចេតនា ច វុច្ចតិ។ កស្មា បន តត្ថ **ទិន្ន** សទ្ទោយេវ កថិយតិ, ន **ទត្ត**សទ្ទោតិ? អកថនេ ការណមត្ថិ។ “ទានំ ទិន្ន”ន្តិអាទីសុ ហិ **ទិន្ន**សទ្ទដ្ឋានេ **ទត្ត**សទ្ទោ ន ទិស្សតិ, តស្មា ន កថិយតិ។

> គុណភូតោ **ទត្ត**សទ្ទោ, ន ទិដ្ឋោ ជិនភាសិតេ;
> “មនសា ទានំ មយា ទិន្នំ”, ឥតិ **ទិន្ន**បទំ វិយ។
>
> “ទេវទត្តោ យញ្ញទត្តោ, ទត្តោ” ឥតិ ច អាទិកោ;
> បណ្ណត្តិវចនេ ទិដ្ឋោ, សមាសព្យាសតោ បន។

តស្មា “ទេវទត្តោ”តិអាទីសុ “ទេវេន ទិន្នោ”តិ សមាសំ កត្វា បណ្ណត្តិវចនត្តា **ទិន្ន**សទ្ទស្ស **ទត្តា**ទេសោ កាតព្ពោ សាសនានុរូបេន។ ឧបរិ ហិ “ទិន្នស្ស ទត្តោ ក្វចិ បណ្ណត្តិយ”ន្តិ លក្ខណំ បស្សិស្សថ។ អយមេវ ហិ សាសនេ នីតិ អវិលង្ឃនីយា។ ឥទំ បនេត្ថ វត្តព្ពំ –

> សក្កដេ **ទត្ត**សទ្ទោវ, **ទិន្ន**សទ្ទោ ន ទិស្សតិ;
> ព្យាសម្ហិ **ទិន្ន**សទ្ទោវ, **ទត្ត**សទ្ទោ ន បាឡិយំ។
>
> “មនសា ទានំ មយា ទិន្នំ, ទានំ ទិន្នោ”តិអាទិសុ;
> “ធម្មទិន្នា មហាមាយា”, ឥច្ចាទីសុ ច បាឡិសុ។
>
> ឥតិ ព្យាសសមាសានំ, វសា ទ្វេធា បវត្តតិ;
> **ទិន្ន**សទ្ទោតិ ទីបេយ្យ, ន សោ សក្កដភាសិតេ។

គុណភូតោ **ទត្ត**សទ្ទោ, អសមាសម្ហិ កេវលោ;
ន ទិស្សតិ មុនិមតេ, **ទិន្ន**សទ្ទោវ កេវលោ។

តេនេវ **ទិន្ន**សទ្ទស្ស, **ទត្តា**ទេសោ កតោ មយា;
“ទត្តំ សិរប្បទាន”ន្តិ, កវយោ បន អព្រវុំ។

ឯទិសោ បាឡិយំ នត្ថិ, នយោ តស្មា ន សោ វរោ;
“ទត្តោ”តិ ភូរិទត្តស្ស, សញ្ញា បណ្ណត្តិយំ គតា។

“ព្រហ្មទត្តោ ពុទ្ធទត្តោ, ទត្តោ” ឥតិ ហិ សាសនេ;
បណ្ណត្តិយំ **ទត្ត**សទ្ទោ, អសមាសសមាសិកោ។

“បរទត្តភោជន”ន្តិ, ឯវមាទីសុ បាឡិសុ;
សមាសេ គុណភូតោយំ, **ទត្ត**សទ្ទោ បតិដ្ឋិតោ។

“មនសា ទានំ មយា ទិន្នំ, ទានំ ទិន្នោ”តិអាទិសុ;
គុណភូតោ **ទិន្ន**សទ្ទោ, អសមាសម្ហិ ទិស្សតិ។

“ទិន្នាទាយី ធម្មទិន្នា”, ឥច្ចេវមាទីសុ បន;
សមាសេ គុណបណ្ណត្តិ-ភាវេនេស បទិស្សតិ។

កោចិ បន សទ្ទសត្ថវិទូ គរុ ឯវំ សទ្ទរចនមកាសិ –

“យស្សង្កុរេហិ ជិមុតម្ពុជលោទិតេហិ,
វាតេរិតេហិ បតិតេហិ សុណេហិ តេហិ។

ជេនន្តចីវរមសោភថ ព្រហ្មទត្តំ,
វន្ទាមិ តំ ចលទលំ វរពោធិរុក្ខ”ន្តិ។

ឯត្ថ ច **ព្រហ្មទត្ត**ន្តិ ឥទំ សក្កដភាសាតោ នយំ គហេត្វា វុត្តំ, ន បាឡិតោ។ បាឡិនយញ្ហិបត្វា “ព្រហ្មទត្តិយ”ន្តិ វា “ព្រហ្មទិន្ន”ន្តិ វា “ទេវទត្តិយ”ន្តិ វា “ទេវទិន្ន”ន្តិ វា រូបេន ភវិតព្ពំ។ តថា ហិ “ពោធិសត្តោ ច មទ្ទី ច សម្មោទមានា សក្កទត្តិយេ អស្សមេ វសឹសូ”តិ បាឡិនយានុរូបោ អដ្ឋកថាបាឋោ ទិស្សតិ។ តស្មា ឯត្ថេវំ វទាម –

“**ទត្ត**សទ្ទស្ស ឋានម្ហិ, “ទត្តិយ”ន្តិ រវោ គតោ;
ទេវទត្តិយបត្តោ ច, អស្សមោ សក្កទត្តិយោ”តិ។

អយំ នីតិ សាធុកំ មនសិ កាតព្ពា។ អត្រ បន បរិបុណ្ណាបរិបុណ្ណវសេន យថារហំ បទក្កមោ ភវតិ។

ទទាតិ, ទទន្តិ។ ទទាសិ, ទទាថ។ ទទាមិ, ទទាម។ ទទាតុ, ទទន្តុ។ ទទាហិ, ទទាថ។ ទទាមិ, ទទាម, ទទាមសេ។ ទទេយ្យ, ទទេ, ទជ្ជា។ ទជ្ជា សប្បុរិសោ ទានំ។ ទទេយ្យុំ, ទជ្ជុំ។ បិតា មាតា ច តេ ទជ្ជុំ។ ទទេយ្យាសិ, ទជ្ជាសិ, ទជ្ជេសិ ឥច្ចបិ។ ទជ្ជាសិ អភយំ មម។ មាតរំ កេន ទោសេន, ទជ្ជាសិ ទករក្ខិនោ។ សីលវន្តេសុ ទជ្ជេសិ, ទានំ មទ្ទិ យថារហំ។ ទទេយ្យាថ, ទជ្ជាថ។ ទទេយ្យាមិ, ទជ្ជាមិ, ទទេយ្យាម, ទជ្ជាម។ ទទេថ, ទទេរំ។ ទទេថោ, ទទេយ្យាវ្ហោ, ទជ្ជាវ្ហោ។ ទទេយ្យំ, ទជ្ជំ។ នេវ ទជ្ជំ មហោសធំ។ ទទេយ្យាម្ហេ, ទជ្ជាម្ហេ។ អយមស្មាកំ ខន្តិ។ គរូនំ បន ខន្តិ អញ្ញថា ភវតិ។ តថា ហិ –

គរូ “ទជ្ជតិ ទជ្ជន្តិ”, ឥតិអាទិនយេន តុ;
អដ្ឋន្នម្បិ វិភត្តីនំ, វសេនាហុ បទក្កមំ។

បាឡឹ ឧបបរិក្ខិត្វា, តញ្ចេ យុជ្ជតិ គណ្ហថ;
ន ហិ សព្ពប្បការេន, បាឡិយោ បដិភន្តិ នោ។

តត្ថ អស្មាកំ ខន្តិយា “ទជ្ជា ទជ្ជុ”ន្តិអាទីនិ **យ្យុ**ការសហិតេយេវ សត្តមិយា បទរូបេ សិជ្ឈន្តិ។ “ទជ្ជា សប្បុរិសោ ទាន”ន្តិ ឯត្ថ ហិ “ទជ្ជា ឥទំ “ទទេយ្យា”តិ បទរូបំ បតិដ្ឋបេត្វា **យ្យុ**ការេ បរេ សរលោបំ កត្វា តតោ តិណ្ណំ ព្យញ្ជនានំ សំយោគញ្ច តីសុសញ្ញោគព្យញ្ជនេសុ ទ្វិន្នំ សរូបានមេកស្ស លោបញ្ច ឡការសញ្ញោគស្ស ច **ជ**ការ ទ្វយំ កត្វា តតោ ទីឃរសេនុច្ចារិតព្ពត្តា អនិមិត្តំ ទីឃភាវំ កត្វា និប្ផជ្ជតិ។ ឯវំ សាសនស្សានុរូបោ វណ្ណសន្ធិ ភវតិ។ ទុវិធោ ហិ សន្ធិ បទសន្ធិ វណ្ណសន្ធីតិ។ តេសុ យត្ថ បទច្ឆេទោ លព្ភតិ, សោ បទសន្ធិ។ យថា? តត្រាយំ។ យត្ថ បន ន លព្ភតិ, សោ វណ្ណសន្ធិ។ យថា? អត្រជោ។ យថា ច សុគតោ, យថា ច បទ្ធានិ។ ឯវំ ទុវិធេសុ សន្ធីសុ “ទជ្ជា”តិ អយំ វណ្ណសន្ធិ ឯវ។

អបរោបិ រូបនយោ ភវតិ **ត្វា**បច្ចយន្តវសេន –

> “អយំ សោ ឥន្ទកោ យក្ខោ, ទជ្ជា ទានំ បរិត្តកំ;
> អតិរោចតិ អម្ហេហិ, ចន្ទោ តារគណេ យថា”តិ

ទស្សនតោ។ ឯត្ថ ហិ **ទជ្ជា**តិ ទត្វាតិ អត្ថោ។ ឥទំ បន **ទត្វា**សទ្ទេន សមានត្ថំ “ទទិយ្យ” ឥតិ បទរូបំ បតិដ្ឋបេត្វា **យ្យុ**ការេ បរេ សរលោបំ កត្វា សញ្ញោគេសុ សរូបលោបញ្ច តតោ ឡការសញ្ញោគស្ស **ជ្ជ**ការទ្វយំ ទីឃត្តញ្ច កត្វា និប្ផជ្ជតិ។

អថាបរោបិ រូបនយោ ភវតិ កម្មនិ **យ**បច្ចយវសេន។ តថា ហិ “បេតានំ ទក្ខិណំ ទជ្ជា”តិ ច “ទក្ខិណា ទជ្ជា”តិ ច ទ្វេ បាឋា ទិស្សន្តិ។ តត្ថ បច្ឆិមស្ស **ទជ្ជា**តិ ទាតព្ពាតិ អត្ថោ កម្មនិ **យ**បច្ចយវសេន។ ឥជ បន **ទា** ធាតុតោ **យ**បច្ចយំ កត្វា ធាតុស្ស ទ្វិត្តញ្ច បុព្ពស្ស រស្សត្តញ្ច តតោ **យ**ការេ បរេ សរលោបំ សញ្ញោគភាវញ្ច **ជ្ជ**ការ ទ្វយញ្ច ឥត្ថិលិង្គត្តា **អា**បច្ចយាទិញ្ច កត្វា “ទជ្ជា”តិ និប្ផជ្ជតិ។ ឯវំ “ទជ្ជា ទទេយ្យា”តិ ច “ទជ្ជា ទទិយ្យ ទត្វា”តិ ច “ទជ្ជា ទាតព្ពា”តិ ច ឯតានិ បច្ចេកំ បរិយាយវចនានិ ភវន្តិ។ “ទជ្ជំ។ ទជ្ជាសិ, ទជ្ជាថ។ ទជ្ជាមិ, ទជ្ជាម។ ទជ្ជាត្វេ, ទជ្ជុ”ន្តិ ឯតានិបិ “ទទេយ្យំ ទទេយ្យាសី”តិអាទិនា បទរូបានិ បតិដ្ឋបេត្វា **យ្យុ**ការេ បរេ សរលោបំ សញ្ញោគេសុ សរូបលោបំ **ឡ**ការសមញ្ញោគស្ស **ជ្ជ**ការទ្វយញ្ច កត្វា និប្ផជ្ជន្តិ។ ឯតេសុ **ទជ្ជាសី**តិ យំ រូបំ តស្សាវយ វស្ស **អា**ការស្ស **ឯ**ការំ កត្វា អបរម្បិ “ទជ្ជេសី”តិ រូបំ ភវតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯស នយោ អញ្ញត្រាបិ យថាសម្ភវំ យោជេតព្ពោ។

អចិន្តេយ្យានុភាវស្ស ហិ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស បាឡិនយោ អចិន្តេយ្យោយេវ ហោតិ, គម្ភីរោ ទុរោគាហោ, ន យេន កេនចិ លក្ខណេន សាធេតព្ពោ, យថាតន្តិ វិរចិតេហេវ លក្ខណេហិ សាធេតព្ពោ។ តថា ហិ “ខត្តិយា តិត្ថិយា ចេតិយានី”តិអាទីសុ **យ**ការេ បរេ សរលោបោ ភវតិ, តេន “អថេត្ថេកសតំ ខត្យា។ ឯវម្បិ តិត្ថ្យា បុថុសោ វទន្តិ។ អារាមរុក្ខចេត្យានី”តិ បយោគា ទិស្សន្តិ។ តថា “សាកច្ឆតិ តច្ឆ”ន្តិ ឯត្ថាបិ “សហ កថយតី”តិវា “សំកថយតី”តិ វា “តថ្យ”ន្តិ ច បទរូបំ បតិដ្ឋបេត្វា **សហ**សទ្ទស្ស **ហ**ការលោបំ, **សំ**សទ្ទេ ច និគ្គហីតលោបំ កត្វា **ស**ការគតស្ស សរស្ស ទីឃំ កត្វា **យ**ការេ បរេ សរលោបំ កត្វា តតោ **ថ្យ**ការសញ្ញោគស្ស **ច្ឆ**យុគំ កត្វា វិសភាគ សញ្ញោគេ ឯកោ ឯកស្ស សភាគត្តមាបជ្ជតិ។ តេន “សាកច្ឆតិ តច្ឆ”ន្តិ រូបានិ សិជ្ឈន្តិ។ តថា ហិ “អញ្ញមញ្ញំ សាកច្ឆីសុ។ កាលេន ធម្មសាកច្ឆា។ ភូតំ តច្ឆំ។ យថាតថិយំ វិទិត្វាបិ ធម្មំ, សម្មា សោ លោកេ បរិព្ពជេយ្យា”តិ សរិកបានិ បយោគានិ ទិស្សន្តិ។ “នជ្ជា”តិអាទីសុបិ “នទិយា”តិអាទីនិ បទរូបានិ បតិដ្ឋបេត្វា វណ្ណសន្ធិវសេន **យ**ការេ បរេ លោបវិធិ លព្ភតិយេវ។ វិវិធោ ហិ សាសនានុកូលោ រូបនិប្ផាទនុបាយោ, ឧបរិ ច ឯតេសំ សាធនត្ថំ “សរលោបោ យមនរាទីស្វ”តិអាទីនិ លក្ខណានិ ភវិស្សន្តិ។ តត្ថ –

> “ទជ្ជា ទជ្ជុ”ន្តិអាទីនិ, សត្តមីនំ វសេន មេ;
> វុត្តានិ យោគិរាជស្ស, សាសនត្ថំ មហេសិនោ។

អត្រិទំ វត្តព្ពំ, កិញ្ចាបិ អដ្ឋកថាចរិយេហិ “មាតរំ តេន ទោសេន, ទជ្ជាហំ ទករក្ខិនោ”តិ ឯត្ថ **ទជ្ជ**ន្តិ បទស្ស “ទម្មី”តិ វត្តមានាវសេន វិវរណំ កតំ, តថាបិ សត្តមីបយោគោយេវ។ អាចរិយា ហិ “សត្តមីបយោគោ អយ”ន្តិ ជានន្តាបិ “កទាចិ អញ្ញេ បរិកប្បត្ថម្បិ គណ្ហេយ្យុ”ន្តិ អាសង្កាយ ឯវំ វិវរណមកំសុ។ តថា កិញ្ចាបិ តេហិ “អនាបារាធកម្មន្តំ, ន ទជ្ជំ ទករក្ខិនោ”តិ ឯត្ថ **ន ទជ្ជ**ន្តិ បទស្ស “នាហំ ទករក្ខស្ស ទស្សាមី”តិ ភវិស្សន្តីវសេន វិវរណំ កតំ, តថាបិ សត្តមីបយោគោយេវ, អនាគតំ បន បដិច្ច វត្តព្ពត្តត្តា ឯវំ វិវរណំ កតំ។ “នេវ ទជ្ជំ មហោសធ”ន្តិ ឯត្ថ បន “ន ត្វេវ ទទេយ្យ”ន្តិ សត្តមីបយោគវសេនេវ វិវរណំ កតន្តិ។ ឯវំ ទជ្ជំបទស្ស វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។

ឥទានិ បរោក្ខាទិវសេន បទក្កមោ កថិយតិ។ “ទទ, ទទូ។ ទទូ”តិ ច ឥទំ “នារទោ ឥតិ នាមេន, កស្សបោ ឥតិ មំ វិទូ”តិអាទីសុ **វិទូ**សទ្ទេន សមំ។ ទទេ, ទទិត្ថ, ទទំ, ទទិម្ហ។ ទទិត្ថ, ទទិរេ។ ទទិត្ថោ, ទទិវ្ហេ។

ឯត្ថ ច **ទទិត្ថោ**តិ ឥទំ “សញ្ចក្ខិត្ថោ មយា សហ។ មា កិសិត្ថោ មយា វិនា។ មា នំ កលលេ អក្កមិត្ថោ”តិអាទីសុ “សញ្ចក្ខិត្ថោ”តិអាទីហិ សមំ។ ឥមិនា នយេន សព្ពត្ថ លព្ភមានវសេន សទិសតា ឧបបរិក្ខិតព្ពា។ ទទំ, ទទិម្ហេ។ បរោក្ខាសហិតរូបានិ។

អទទា, អទទូ។ អទទេ, អទទត្ថ។ អទទំ, អទទម្ហ។ អទទត្ថ, អទទត្ថុំ។ អទទសេ, អទទវ្ហំ។ អទទី អទទម្ហសេ។ ឥតិ អនការបុព្ពម្បិ រូបំ គហេតព្ពំ “យេសំ នោ ន ទទម្ហសេ”តិ ទស្សនតោ។ ហិយ្យត្តនីសហិតរូបានិ។

អទទិ, អទទុំ, អទទីសុ។ អទទោ, អទទិត្ថ។ អទទី, អទទិម្ហា។ អទទា, អទទូ។ អទទសេ, អទទិវ្ហំ។ អទទំ, អទទិម្ហេ។ អជ្ជតនីសហិតរូបានិ។

“ទទិស្សតិ, ទទិស្សន្តិ” ឥច្ចាទិ សព្ពំ នេយ្យំ។ ភវិស្សន្តីសហិតរូបានិ។

“អទទិសា, ទទិស្សា, អទទិស្សំសុ, ទទិស្សំសុ” ឥច្ចាទិ ច សព្ពំ នេយ្យំ។ កាលាតិបត្តិសហិតរូបានិ។

អបរានិបិ វត្តមានាទិសហិតរូបានិ ភវន្តិ។ ទេតិ, ទេន្តិ។ ទេសិ, ទេថ។ ទេមិ, ទម្មិ, ទេម, ទម្ម។ ទេតុ, ទេន្តុ។ ទេហិ, ទេថ។ ទេមិ, ទម្មិ, ទេម, ទម្ម។ អត្តនោបទានិ អប្បសិទ្ធានិ។ សត្តមីនយោ ច បរោក្ខានយោ ច អប្បសិទ្ធោ។ ហិយ្យត្តនីនយោ បន អជ្ជតនីនយោ ច កោចិ កោចិ បសិទ្ធោ បាឡិយំ អាគតត្តា, សក្កា ច “អទា, អទូ, អទោ, អទ”ន្តិអាទិនា យោជេតុំ។ តថា ហិ នយោ ទិស្សតិ។ អទា ទានំ បុរិន្ទទោ។ វរញ្ចេមេ អទោ សក្ក។ ព្រាហ្មណានំ អទំ គជំ។ អទាសិមេ។ អទំសុ តេ មមោកាសំ។ អទាសី ព្រាហ្មណេ ឥទាតិ។ “ទស្សតិ, ទស្សន្តិ” ឥច្ចាទិ សព្ពំ នេយ្យំ។ “អទស្សា, ទស្សា, អទស្សំសុ, ទស្សំសុ, ទស្សិំសុ” ឥច្ចាទិ ច សព្ពំ នេយ្យំ។

តថា អាទទាតិ, អាទទន្តិ។ អាទទាសិ, អាទទាថ។ អាទទាមិ, អាទទាម។ **កច្ចាយនមតេ** “អាទត្តេ”តិ អត្តនោបទំ វុត្តំ។ ឯវំ “អាទទាតុ, អាទទេយ្យ” ឥច្ចាទិ សព្ពំ នេយ្យំ។ អាទេតុ អាទេយ្យ ឥច្ចាទិ យថារហំ យោជេតព្ពំ។ ឯវមេវ ច “ទាបេតិ, អាទាបេតី”តិអាទីនិបិ យថារហំ យោជេតព្ពានិ។

ទាកុច្ឆិតេ គមនេ។ ទាតិ។ សុទ្ទាតិ។ សុទ្ទោ, សុទ្ទី។ តត្ថ **សុទ្ទោ**តិ សុទ្ទាតីតិ សុទ្ទោ, បរបោថនាទិលុទ្ទាចារកម្មុនា ទារុកម្មាទិខុទ្ទាចារកម្មុនា ច លហុំ លហុំ កុច្ឆិតំ គច្ឆតីតិ អត្ថោ។ តថា ហិ **សុ** ឥតិ សីឃត្ថេ និបាតោ, **ទា** ឥតិ គរហត្ថោ ធាតុ កុច្ឆិតគតិវាចកត្តា។ សុទ្ទស្ស ភរិយា **សុទ្ទី**។

ទុ គតិយំ។ ទវតិ។ ទុមោ។ ឯត្ថ ច ទវតិ គច្ឆតិ មូលក្ខន្ធសាខាវិដបបត្តបល្លវបុប្ផផលេហិ វុទ្ធឹ វិរូឡ្ហឹ វេបុល្លំ បាបុណាតីតិ **ទុមោ**។

ទេសោធនេ។ សោធនំ បរិយោទាបនំ។ ទាយតិ។ ទាយនំ។ យថា គាយតិ, គាយនំ។ ទាយិតុំ, ទាយិត្វា, ធាតាវយវ**ស្សេ**ការស្ស **អាយា**ទេសោ។ “ទាតុំ, ទត្វា” ឥច្ចបិ រូបានិ។

តត្រ **ទាតុ**ន្តិ សោធេតុំ។ **ទត្វា**តិ សោធេត្វាតិ អត្ថោ គហេតព្ពោ។ តថា ហិ “ពាលោ អព្យត្តោ នប្បដិពលោ អនុយុញ្ជិយមានោ អនុយោគំ ទាតុ”ន្តិ ឯត្ថ **ទាតុ**ន្តិ បទស្ស សោធេតុន្តិ អត្ថោ។ កេចិ “ទាតព្វ”ន្តិ អត្ថំ វទន្តិ, តំ ន យុត្តំ។ ន ហិ យោ បរេហិ អនុយុញ្ជិយតិ, សោ អនុយោគំ ទេតិ នាមាតិ។ តស្មា “អាចរិយស្ស អនុយោគំ ទត្វា ពារាណសី បច្ចាគច្ឆី”តិអាទីសុបិ **អនុយោគំ ទត្វា**តិ អនុយោគំ សោធេត្វាតិ អត្ថោយេវ គហេតព្ពោ។ តថា ហិ បុព្ពាចរិយេហិ “អនុយោគទាបនត្ថ”ន្តិ ឯតស្មិំ បទេសេ ឯសោយេវត្ថោ វិភាវិតោ។ កថំ? **អនុយោគទាបនត្ថ**ន្តិ អនុយោគំ សោធាបេតុំ។ វិមទ្ទក្ខមញ្ហិ សីហនាទំ នទន្តោ អត្ថតោ អនុយោគំ សោធេតិ នាម, អនុយុញ្ជន្តោ ច នំ សោធាបេតិ នាមាតិ។ ឥទម្បិ ច តេហិ វុត្តំ។ **ទាតុ**ន្តិ សោធេតុំ។ កេចិ “ទាតព្វ”ន្តិ អត្ថំ វទន្តិ, តំ ន យុត្តំ។ ន ហិ យោ សីហនាទំ នទតិ, សោ ឯវ តត្ថ អនុយោគំ ទេតីតិ។ សមន្តបង្ខានមហាបករណ សំវណ្ណនាយម្បិ បុព្ពាចរិយេហិ “**ទានំ ទត្វា**តិ តំ ចេតនំ បរិយោទាបេត្វា”តិ សោធនត្ថោ វុត្តោ។ ទុល្លភា អយំ នីតិ សាធុកំ ចិត្តេ បបេតព្ពា។

ទេ បាលនេ។ ទីយតិ។ ទានំ, ឧទ្ទានំ ទាយិតុំ, ទាយិត្វា។ តត្ថ **ទាន**ន្តិ ទុគ្គតិតោ ទាយតិ រក្ខតីតិ ទានំ, ទានចេតនា។ **ឧទ្ទាន**ន្តិ វុត្តស្ស អត្ថស្ស រក្ខមានស្ស វា វិប្បកិណ្ណភាវេន នស្សិតុំ អទត្វា ឧទ្ធំ ទានំ រក្ខណំ ឧទ្ទានំ, សង្គហវចនន្តិ អត្ថោ។ អថ វា **ឧទ្ទាន**ន្តិ បច្ចុទ្ទានាទិកំ ឧទ្ទានំ។

ខាទ ភក្ខនេ។ ខាទតិ។ ខាទិកា, ខាទនំ, អញ្ញមញ្ញខាទិកា។ បុព្ពផលខាទិកា, ខជ្ជំ, ខាទនីយំ, ខន្ធា។

តត្ថ **ខជ្ជ**ន្តិ បូវោ។ **ខាទនីយ**ន្តិ បូវផលាផលាទិ។ “ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា”តិ វិសុំ ភោជនីយស្ស វចនតោ ខាទនំ នាម ខជ្ជស្ស វា ខាទនីយស្ស វា ភក្ខនំ។ អបិច ហីសាបិ “ខាទន”ន្តិ វុច្ចតិ។ ជាតិជរាព្យាធិទុក្ខាទីហិ ខជ្ជន្តីតិ **ខន្ធា**, រូបវេទនាសញ្ញាសង្ខារវិញ្ញាណានិ។ “ចីវរានិ នស្សន្តិបិ ឌយ្ហន្តិបិ ឧន្ទូរេហិបិ ខជ្ជន្តី”តិ ឯត្ថ វិយ **ខជ្ជ**ន្តិ សទ្ទោ កម្មត្ថោ។

ពទ ថេរិយេ។ ថិរភាវោ **ថេរិយំ**, យថា ទក្ខិយំ។ ពទតិ។ ពទរី, ពទរំ។ អត្រិទំ វុច្ចតិ –

> កក្កន្ធុ ពទរី កោលិ, កោលំ កុលវមិច្ចបិ;
> តេនិលំ ពទរញ្ចាតិ, នាមំ រុក្ខស្ស កោលិយាតិ។

ខទ ធិតិហីសាសុ ច។ ថេរិយាបេក្ខាយ **ច**ការោ។ ខទតិ។ ខទិរោ។

គទ វិយត្តិយំ វាចាយំ។ គទតិ។ អាគទនំ, តថោ អាគទោ ឯតស្សាតិ តថាគតោ។ សុដ្ឋុ គទតីតិ សុគទោ។

រទ វិលេខនេ។ រទតិ។ រទនោ, រទោ, ទាឋារទោ។ អត្រ **រទនោ**តិ ទន្តោ។

នទ អព្យត្តសទ្ទេ។ សីហោ នទតិ, បណទតិ។ នាទោ, នទី។ បព្ពតេសុ វនាទីសុ នទតីតិ **នទី**។ **នទ ឥ** ឥតិ ធាតុទ្វយវសេន បន “នទន្តិ គច្ឆតីតិ **នទី**”តិបិ និព្ពចនំ វទន្តិ។

កេចេត្ថ វទេយ្យុំ យា បនេសា “នទ អព្យត្តសទ្ទេ’តិ ធាតុ តុម្ហេហិ វុត្តា, សា កីនិច្ចមព្យត្តសទ្ទេយេវ វត្តតិ, ឧទាហុ កត្ថចិ វិយត្តិយម្បិ វាចាយំ វត្តតី”តិ? និច្ចមព្យត្តសទ្ទេយេវ វត្តតីតិ។ យជ្ជេវំ “សីហោ នទតី”តិអាទីសុ តិរច្ឆានគតាទិសទ្ទភាវេន អវិភាវិតត្ថកាយ **នទ**សទ្ទោ អព្យត្តសទ្ទោ ហោតុ, “សីហោ វិយ អយំ បុរិសោ នទតី”តិអាទីសុ បន មនុស្សភាសាបិ អព្យត្តសទ្ទោ សិយាតិ? តន្ន វិយត្តាបិ សមានា មនុស្សភាសា សីហោ វិយាតិ ឯវំ សមុបេក្ខាវសេន **សីហ**បទត្ថស្សាបេក្ខនតោ **នទ**សទ្ទេន និទ្ទិសិយតិ , ន បុរិសាបេក្ខនវសេន។ យថា ហិ វលាហកូបមាវសេន កថិតំ, “កថញ្ច បុគ្គលោ គជ្ជិតា ច វស្សិតា ច ហោតី”តិ បាឡិយំ គជ្ជនំ វស្សនញ្ច បុគ្គលេ អលព្ភមានម្បិ វលាហកស្ស គជ្ជនវស្សនសទិសតាយ ភាសនករណក្រិយាយូបលព្ភនតោ វត្តព្ពមេវ ហោតិ, ឯវមេវ និព្ពយភាវេន សីហនាទសទិសិយា វាចាយ និច្ឆរណតោ សីហោ វិយ នទតីតិ អវិភាវិតត្ថវន្តេន **នទ**សទ្ទេន មនុស្សភាសាបិ និទ្ទិសិតព្ពា ហោតិ។

ឯត្ថ ច អម្ពផលូបមាទយោបិ អាហរិត្វា ទស្សេតព្ពា។ ន ហិ បក្កាមកតាទីនិ បុគ្គលេសុ វិជ្ជន្តិ, អថ ខោ អម្ពផលាទីសុ ឯវ វិជ្ជន្តិ, ឯវំ សន្តេបិ ភគវតា អញ្ញេនាការេន សទិសត្តំ វិភាវេតុំ អម្ពផលូបមាទយោ វុត្តា, ឯវមេវ **នទ**សទ្ទោ អព្យត្តសទ្ទភាវេន តិរច្ឆានគតសទ្ទាទីសុ ឯវ វត្តព្ពោបិ អត្ថន្តរវិភាវនត្ថំ “សីហោ វិយ នទតី”តិអាទីសុ មនុស្សភាសាយម្បិ វុឡ្ហិយា វុត្តោ, ន សភាវតោ។ តថា ហិ សភាវតោ **នទ**សទ្ទេនបិ **វស្សិត**សទ្ទាទីហិបិ មនុស្សភាសា និទ្ទិសិតព្ពា ន ហោតីតិ។ យទិ ឯវំ –

> “សុវិជានំ សិង្គាលានំ, សកុណានញ្ច វស្សិតំ;
> មនុស្សវស្សិតំ រាជ, ទុព្វិជានតរំ តតោ”តិ

ឯត្ថ កស្មា **វស្សិត**សទ្ទេន មនុស្សភាសា និទ្ទិសិយតីតិ? សច្ចំ មនុស្សភាសាបិ **វស្សិត**សទ្ទេន និទ្ទិដ្ឋា ទិស្សតិ, ឯវំ សន្តេបិ សា “សុវិជានំ សិង្គាលានំ, សកុណានញ្ច វស្សិត”ន្តិ **វស្សិត**សទ្ទវសេន បយោគស្ស វចនតោ តទនុរូបំ និទ្ទិសិតុំ អរហតីតិ មន្ទា **វស្សិត**សទ្ទសទិសី និទ្ទិដ្ឋា។ ន ហិ “មនុស្សោ វស្សតី”តិអាទិនា វិសុំ បយោគា ទិស្សន្តិ, “សកុណោ វស្សតិ, កូជតី”តិអាទិនា បន បយោគា ទិស្សន្តិ, តស្មា “សង្គាមំ ឱតរិត្វាន, សីហនាទំ នទិ កុសោ”តិអាទីសុ វិយ យថារហំ អត្ថោ គហេតព្ពោ។ ឯវំ **នទ**ធាតុ សភាវតោ អព្យត្តសទ្ទេយេវ ហោតិ, ន វិយត្តិយំ វាចាយន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

អទ្ទ គតិយំ យាចនេ ច។ អទ្ទតិ។

នទ្ទ គទ្ទ សទ្ទេ។ នទ្ទតិ។ គទ្ទតិ។

គទ្ទ ហីសាយំ។ គទ្ទតិ។

កទ្ទ កុច្ឆិតេ សទ្ទេ។ កទ្ទតិ។ កទ្ទមោ។

ខទ្ទ ទំសនេ។ ទំសនមិហ ទន្តសុកតកត្តិកា ក្រិយា អភិធីយតេ។ សភាវត្ថា ធាតុយា សាធនប្បយោគ សមវាយី។ ខទ្ទតិ។

អទិ ពន្ធនេ។ អន្ទតិ។ អន្ទុ។ **អន្ទុ**សទ្ទោបនេត្ថ ឥត្ថិលិង្គោ គហេតព្ពោ បាឡិយំ ឥត្ថិលិង្គប្បយោគ ទស្សនតោ “សេយ្យថាបិ វាសេដ្ឋ អយំ អចិរវតី នទី បូរា ឧទកស្ស សមតិត្តិកា កាកបេយ្យា, អថ បុរិសោ អាគច្ឆេយ្យ បារត្ថិកោ បារគវេសី បារគាមី បារំ តរិតុកាមោ, សោ ឱរិមតីរេ ទឡ្ហាយ អន្ទុយា បច្ឆាពាហំ គាឡ្ហពន្ធនពន្ធោ”តិ។ តត្រ **អន្ទុ**តិ យំ កិញ្ចិ ពន្ធនំ វា។ “យថា អន្ទុឃរេ បុរិសោ”តិ ហិ វុត្តំ។ ពន្ធនវិសេសោ វា, “អន្ទុ ពន្ធនាទីនិ ឆិន្ទិត្វា បលាយីសូ”តិ ហិ វុត្តំ។ អបិច អន្ទនដ្ឋេន ពន្ធនដ្ឋេន អន្ទុ វិយាតិបិ **អន្ទុ,** បញ្ច កាមគុណា។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា “ឥមេ ខោ វាសេដ្ឋ បញ្ច កាមគុណា អរិយស្ស វិនយេ អន្ទូតិបិ ពន្ធនន្តិបិ វុច្ចន្តី”តិ។ និគ្គហីតាគមវសេនាយំ ធាតុ វុត្តា។ កត្ថចិ បន វិគតនិគ្គហីតាគមោបិ ហោតិ, តំ យថា? “អវិជ្ជា ភិក្ខវេ បុព្ពង្គមា អកុសលានំ ធម្មានំ សមាបត្តិយា អន្វទេវ អហិរិក”ន្តិ បាឡិ។ ឯត្ថ អនុអន្ទតិ អនុពន្ធតីតិ អន្វទិ។ អន្វទិ ឯវ **អន្វទេវា**តិ កិតវិគ្គហោ សន្ធិវិគ្គហោ ច វេទិតព្ពោ។ តថា ហិ **អដ្ឋកថាយំ “អន្វទេវា**តិ អនុពន្ធមាន មេវា”តិ វុត្តំ, តំ អវិជ្ជមហិរិកំ អនុពន្ធមានមេវ ហោតីតិ អត្ថោ។

ឥទិ បរមិស្សរិយេ ឥន្ទតិ។ ឥន្ទនំ, ឥន្ទោ។

ឯត្ថ **ឥន្ទោ**តិ អធិបតិភូតោ យោ កោចិ។ សោ ហិ ឥន្ទតិ បរេសុ ឥស្សរិយំ បាបុណាតីតិ **ឥន្ទោ**តិ វុច្ចតិ។ អបិច **ឥន្ទោ**តិ សក្កោ។ សក្កស្ស ហិ អនេកានិ នាមានិ –

> សក្កោ បុរិន្ទទោ ឥន្ទោ, វត្រភូ បាកសាសនោ;
> សហស្សនេត្តោ មឃវា, ទេវរាជា សុជម្បតិ។
>
> សហស្សក្ខោ ទសសត-លោចនោ វជិរាវុធោ;
> ហូតបតិ មហិន្ទោ ច, កោសិយោ ទេវកុញ្ជរោ។
>
> សុរាធិបោ សុរនាថោ, វាសវោ តិទិវាធិភូ;
> ជម្ភារិចេវ វជិរ-ហត្ថោ អសុរសាសនោ;
> គន្ធរាជា ទេវិន្ទោ, សុរិន្ទោ អសុរាភិភូតិ។

ឯវំ អនេកានិ នាមានិ។ ឯកោបិ ហិ អត្ថោ អនេកសទ្ទប្បវត្តិនិមិត្តតាយ អនេកនាមោ។ តេនាហ ភគវា –

> សក្កោ មហាលិ ទេវានមិន្ទោ បុព្ពេ មនុស្សភូតោ សមានោ មឃោ នាម មាណវោ អហោសិ, តស្មា “មឃវា”តិ វុច្ចតិ។ សក្កោ មហាលិ ទេវានមិន្ទោ បុព្ពេ មនុស្សភូតោ សមានោ បុរេ ទានំ អទាសិ, តស្មា “បុរិន្ទទោ”តិ វុច្ចតិ។ សក្កោ មហាលិ ទេវានមិន្ទោ បុព្ពេ មនុស្សភូតោ សមានោ សក្កច្ចំ ទានំ អទាសិ, តស្មា “សក្កោ”តិ វុច្ចតិ។ សក្កោ មហាលិ ទេវានមិន្ទោ បុព្ពេ មនុស្សភូតោ សមានោ អាវាសំ អទាសិ, តស្មា “វាសវោ”តិ វុច្ចតិ។ សក្កោ មហាលិ ទេវានមិន្ទោ សហស្សំ អត្ថានំ មុហុត្តេន ចិន្តេតិ, តស្មា “សហស្សក្ខោ”តិ វុច្ចតិ។ សក្កស្ស មហាលិ ទេវានមិន្ទស្ស សុជា នាម អសុរកញ្ញា បជាបតិ, តស្មា “សុជម្បតី”តិ វុច្ចតិ។ សក្កោ មហាលិ ទេវានមិន្ទោ ទេវានំ តាវតឹសានំ ឥស្សរិយាធិបច្ចំ រជ្ជំ ការេតិ, តស្មា “ទេវានមិន្ទោ”តិ វុច្ចតីតិ។

ឯវមេកស្សាបិ អត្ថស្ស អនេកានិ សទ្ទប្បវត្តិនិមិត្តានិ ទិស្សន្តិ។

តថា ហិ យេន បវត្តិនិមិត្តេន តាវតីសាធិបតិម្ហិ **ឥន្ទ**សទ្ទោ បវត្តោ, ន តេន តត្ថ **សក្កាទិ**សទ្ទា បវត្តា, អថ ខោ អញ្ញេន។ តថា យេន សម្មាទិដ្ឋិយំ **បញ្ញា**សទ្ទោ បវត្តោ, ន តេន តត្ថ **វិជ្ជាទិ**សទ្ទា។ យេន សម្បយុត្តធម្មានំ បុព្ពង្គមភាវេន ឧប្បន្នធម្មស្មឹ **ចិត្ត**សទ្ទោ បវត្តោ, ន តេន តត្ថ **វិញ្ញាណាទិ**សទ្ទា។ ន ហិ វិនា កេនចិ បវត្តិនិមិត្តេន សទ្ទោ បវត្តតីតិ។ ឯកោបិ អត្ថោ សម្មុត្យត្ថោ ច បរមត្ថោ ច អនេកសទ្ទប្បវត្តិនិមិត្តតាយ អនេកនាមោតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឯត្ថ សិយា "នាមានីតិ វទថ, កឹ នាមំ នាមា"តិ។ វុច្ចតេ – ព្លទិសេ ឋានេ អត្ថេសុ សទ្ទប្បវត្តិនិមិត្តំ "នាម"ន្តិ គហិតំ, យំ "លិង្គ"ន្តិបិ វុច្ចតិ។ តថា ហិ "នាម"ន្តិ ច "លិង្គ"ន្តិ ច សទ្ទោបិ វុច្ចតិ, "អញ្ញំ សោភនំ នាមំ បរិយេសិស្សាមិ។ លិង្គញ្ច និប្បជ្ជតេ"តិអាទីសុ វិយ។ អសភាវធម្មភូតំ នាមបញ្ញត្តិសង្ខាតំ អត្ថេសុ សទ្ទប្បវត្តិនិមិត្តម្បិ វុច្ចតិ "នាមគោត្តំ ន ជីរតិ។ សតលិង្គោ"តិអាទីសុ វិយ។ ឥតិ **នាម**សទ្ទេនបិ **លិង្គ**សទ្ទេនបិ សទ្ទប្បវត្តិនិមិត្តស្ស កថនំ ទដ្ឋព្ពំ។ សទ្ទប្បវត្តិនិមិត្តញ្ច នាម លោកសង្កេតសិទ្ធោ តំតំវចនត្ថនិយតោ សាមញ្ញាការវិសេសោតិ គហេតព្ពំ។ សោ ឯវំភូតោយេវ សាមញ្ញាការវិសេសោ នាម បញ្ញត្តីតិ បុព្ពាចរិយា វទន្តិ ។ សោ ហិ តស្មឹ តស្មឹ អត្ថេ សទ្ទំ នាមេតិ តស្ស តស្ស អត្ថស្ស នាមសញ្ញំ ករោតីតិ **នាមំ**, បការេហិ ញាបនតោ **បញ្ញត្តិ** ច។ សវិញ្ញត្តិវិការស្ស បន សទ្ទស្ស សម្មុតិបរមត្ថសច្ចានំ បការេហិ ញាបនតោ បញ្ញត្តិភាវេ វត្តព្ពមេវ នត្ថិ។ សទ្ទស្សេវ ហិ ឯកន្តេន បញ្ញត្តិភាវោ ឥច្ឆិតព្ពោ "និរុត្តិបដិសម្ភិទា បរិត្តារម្មណា"តិ ច "និរុត្តិបដិសម្ភិទា បច្ចុប្បន្នារម្មណា"តិ ច "និរុត្តិបដិសម្ភិទា ពហិទ្ធារម្មណា"តិ ច បាឡិទស្សនតោ។ ឥធ បន សទ្ទប្បវត្តិនិមិត្តាធិការត្តា នាមវសេន អត្ថោ បកាសិតោ។ ឯវំ អនេកវិធស្ស សាមញ្ញាការវិសេសោតិ បុព្ពាចរិយេហិ គហិតស្ស នាមបញ្ញត្តិសង្ខាតស្ស សទ្ទប្បវត្តិនិមិត្តស្ស វសេន ឯកោបិ ញេយ្យត្ថោ អនេកលិង្គោតិ គហេតព្ពោ។ តេនាហ អាយស្មា សុហេមន្តោ បភិន្នបដិសម្ភិទោ –

> "សតលិង្គស្ស អត្ថស្ស, សតលក្ខណធារិនោ;
> ឯកង្គទស្សី ទុម្មេធោ, សតទស្សីវ បណ្ឌិតោ"តិ។

ឯវំ សព្ពាភិធានេសុបិ ឥមិនា នយេន យថារហំ អត្ថោ វិភាវេតព្ពោ នយញ្ញូហិ។

វិទិ អវយវេ។ វិន្ទតិ។ យទិ អភិធានមត្ថិ, "វិន្ទោ"តិ ទិស្សតិ។ យថា កណ្ឌតិ។ កណ្ឌោ។

ខិទិ អវយវេតិ ចន្ទវិទុនោ វទន្តិ។ តេសំ មតេ "ខិន្ទតី"តិ រូបំ។

និទិ កុច្ឆាយំ។ កុច្ឆាសទ្ទោ គរហត្ថោ។ និន្ទតិ។ និន្ទា។

> បោរាណមេតំ អតុល, នេតំ អជ្ជតនាមិវ;
> និន្ទន្តិ តុណ្ហិមាសីនំ, និន្ទន្តិ ពហុភាណិនំ;
> មិតភាណិម្បិ និន្ទន្តិ, នត្ថិ លោកេ អនិន្ទិតោ។
>
> អវណ្ណោ អគុណោ និន្ទា, គរហា អយសោបិ ច;
> អសិលោកោ អកិត្តិ ច, អសិលាឃា ច អត្ថុតិ។

នន្ទ សមិទ្ធិយំ។ អកម្មិកា ធាតុ។ នន្ទតិ បុត្តេហិ បុត្តិមា។ នន្ទាយ នុន មរណេន។ នន្ទសិ សិរិវាហន។ នន្ទនំ វនំ។ **អភិសទ្ទយោគេ បនាយំ សកម្មកោបិ។ អភិនន្ទ**ន្តិ អាគតំ នាភិនន្ទន្តិ មរណំ។

> សិរិវំ រូបិនី ទិស្វា, នន្ទិតំ អាសិ តំ កុលំ;
> តេន នន្ទាតិ មេ នាមំ, សុន្ទរំ បវរំ អហុ។
>
> រម្មំ វេឡុវនំ យេន, ន ទិដ្ឋំ សុគតាលយំ;
> ន តេន នន្ទនំ ទិដ្ឋំ, ឥតិ មញ្ញេ មហេសយំ។
>
> យេន វេឡុវនំ ទិដ្ឋំ, នរនន្ទននន្ទនំ;
> សុទិដ្ឋំ នន្ទនំ តេន, អមរិន្ទសុនន្ទនំ។

ចទិ ហិលាទនេ ទិត្តិយញ្ច។ ហិលាទនំ សុខនំ។ **ទិត្តិ** សោភា។ ចន្ទតិ។ ចន្ទនោ, ចន្ទោ។

ឯត្ថ ច ចន្ទនស្សបិ អនេកានិ នាមានិ – ចន្ទនំ, គន្ធសារោ, មលយជោ, សុវណ្ណចន្ទនំ, ហរិចន្ទនំ, រត្តចន្ទនំ, គោសីតចន្ទនំ។ ចន្ទយតិ ហិលាទយតិ សីតគុណសមង្គិតាយ សត្តានំ បលិឡាហំ វូបសមេន្តំ សុខំ ឧប្បាទេតីតិ **ចន្ទនំ។ ចន្ទោ**តិ សោមោ, សោបិ ចន្ទយតិ ហិលាទយតិ សីតគុណសម្បត្តិយា អត្តនោ បភាយ សត្តានំ បរិឡាហំ វូបសមេន្តោ សុខំ ឧប្បាទេតីតិ **ចន្ទោ**តិ វុច្ចតិ។ អថ វា ចន្ទតិ ទិព្ពតិ សិរិយា វិរោចតីតិ **ចន្ទោ។ អាគមដ្ឋកថាសុ** បន "ឆន្ទំ ជនេតីតិ **ចន្ទោ**"តិ វុត្តំ។ តស្សាបិ អនេកានិ នាមានិ –

ចន្ទោ នក្ខត្តរាជា ច, ឥន្ទុ សោមោ និសាករោ;
ចន្ទិមា មា និសានាថោ, ឱសធី សោ និសាបតិ។

ឧឡុរាជា សសង្កោ ច, ហិមរំសិ សសីបិ ច;
ទ្វិជរាជា សសធរោ, តារាបតិ ហិមំសុ ច។

កុមុទពន្ធវោ ចេវ, មិគង្កោ ច កលានិធិ;
សុធំ សុធិ ធូបិ យូប-រស្មិ ចេវ ខមាករោ;
នក្ខត្តេសោ ច រជនី-ករោ សុភ្កំសុ ឯវ ច។

តទិ ចេតាយំ។ តន្ទតិ។ តន្ទី។

កទិ កលទិ អវ្ហានេ រោទនេ ច។ កន្ទតិ, បក្កន្ទតិ។ បក្កន្ទំ, កន្ទន្តោ, កលន្ទកោ។

កលិទិ បរិទេវនេ។ កលិន្ទតិ។

ខោទ បដិឃាតេ។ ខោទតិ។

ខន្ទ គតិសោសនេសុ។ ខន្ទតិ។ ខន្ទោ។ **ខន្ទោ** នាម ឯកោ ទេវោ, យោ "កុមារោ សត្តិធរោ"តិ ច វុច្ចតិ។

ឧទិ អាបវនេ។ ឧន្ទតិ។

សិទិ សីតិយេ។ សីតិយំ សីតិភាវោ។ សិន្ទតិ។ សោសិន្ទោ, សោតន្តោ។

វន្ទ អភិវាទនថុតីសុ។ វន្ទតិ, អភិវន្ទតិ។ អភិវន្ទនា, វន្ទនំ, វន្ទកោ។

ឯត្ថ បន **វន្ទតី**តិ បទស្ស នមស្សតិ ថោមេតិ វាតិ អត្ថោ។ តថា ហិ **សុត្តន្តដីកា**ការោ "**វន្ទេ**តិ វន្ទាមិ ថោមេមិ វា"តិ អាហ។

ភទិ កល្លាណេ សោខិយេ ច។ កល្លាណំ កល្យាណំ, **សោខិយំ** សុខិនោ ភាវោ, សុខមិច្ចេវត្ថោ។ ភន្ទតិ។ ភន្ទកោ, ភន្ទោ, ភទ្រោ។

មទិ ថុតិមោទមទសុបនគតីសុ។ មន្ទតិ។ មន្ទោ។

ឯត្ថ បន **មន្ទោ**តិ អញ្ញាណីបិ ពាលទារកោបិ វុច្ចតិ។ តត្ថ អញ្ញាណី មន្ទតិ អញ្ញាណភាវេន អប្បស្សិតព្ពម្បិ បុគ្គលំ ថោមេតីតិ **មន្ទោ**។ មន្ទតិ អមោទិតព្ពដ្ឋានេបិ មោទតីតិ **មន្ទោ**។ មន្ទតិ ទានសីលាទិបុញ្ញក្រិយាសុ បមជ្ជតីតិ **មន្ទោ**។ មន្ទតិ អត្តនោ ច បរេសញ្ច ហិតាហិតំ អចិន្តេន្តោ ខាទនីយភោជនីយាទីហិ អត្តនោ កាយំ សញ្ញាតមេទំ ក្សុរមានោ សុបតីតិ **មន្ទោ**។ មន្ទតិ អយុត្តំ បរេសំ ក្រិយំ ទិដ្ឋានុគតិអាបជ្ជនេន គច្ឆតិ គណ្ហាតីតិ **មន្ទោ**។ អថ វា មន្ទតិ បុនប្បុនំ បដិសន្ធិគ្គហណវសេន គព្ភំ គច្ឆតីតិ **មន្ទោ**។ វុត្តញ្ហិ ភគវតា "បុនប្បុនំ គព្ភមុបេតិ មន្ទោ"តិ។ ពាលទារកោ បន មន្ទតិ យុត្តាយុត្តមជានន្តោ ឧត្តានសេយ្យំបរិវត្តនសេយ្យំ វា សុបតីតិ **មន្ទោ**។ តថា ហិ –

"នោទីតសុខុមាលំ មំ, ជាតបល្លវកោមលំ;
មន្ទំ ឧត្តានសយនំ, បិសាចភយតជ្ជិតា។

បាទមូលេ មហេសិស្ស, សាយេសុំ ទីនមានសា;
តទំ ទទាម តេ នាថ, សរណំ ហោហិ នាយកា”តិ

វុត្តំ, ឥតិ ឧក្កានសយនតោ បដ្ឋាយ យាវ មន្ទទសកំ, តាវ “មន្ទោ”តិ “ទារកោ”តិ ទដ្ឋព្ពោ។ អប្បត្តវាចកោបិ បន **មន្ទ**សទ្ទោ ហោតិ, សោ បាដិបទិកត្តា ឥធ នាធិប្បេតោ, អថ វា មន្ទតិ អប្បភាវេន គច្ឆតិ បវត្តតីតិ និប្ផន្នបាដិបទិកវសេនបិ គហេតព្ពោ។

មុទ ហាសេ។ ហសនំ **ហាសោ** តុដ្ឋិ។ មោទតិ, បមោទតិ។ សម្មោទតិ។ សម្មោទកោ។ សម្មោទមានា គច្ឆន្តិ មុទិតា។ មុទា។

ហទ ករីសោស្សគ្គេ។ **ករីសោស្សគ្គោ** នាម ករីសស្ស ឱស្សជ្ជនំ វិស្សជ្ជនំ។ ហទតិ។ ឩហទតិ។ ហទនោ។

ឯត្ថ ច “យេសំ នោ សន្តកេ ទារកា ឩហទន្តិបិ ឧម្មិហន្តិបី”តិ អយំ បាឡិ និទស្សនំ, តត្រ **ឩហទន្តិបី**តិ វច្ចម្បិ ករោន្តិ។ **ឧម្មិហន្តិបី**តិ បស្សាវម្បិ ករោន្តិ។ បច្ឆិមបទស្សត្ថោ **មិហ សេចនេ**តិ ធាតុវសេន ទដ្ឋព្ពោ។ អយំ បន **ចុរាទិ**គណេបិ វត្តតិ ទ្វិគណិកត្តា។ ឥមស្មិញ្ហិ ឋានេ “មុត្តេតិ ឱហទេតិ ចា”តិ **ចរិយាបិដកបាឡិ**ប្បទេសោ និទស្សនំ។ តត្ថ **មុត្តេតី**តិ បស្សាវំ ករោតិ។ **ឱហទេតី**តិ ករីសំ វិស្សជ្ជេតិ។

ឩទ មោទេ កីឡាយញ្ច។ ឩទតិ។ ឩទានំ។ ឩទគ្គោ។

តត្ថ **ឩទាន**ន្តិ កេនដ្ឋេន ឩទានំ? ឩទាននដ្ឋេន។ កិមិទំ ឩទាននំ នាម? បីតិវេគសមុដ្ឋាបិតោ ឩទាហារោ។ យថា ហិ យំ តេលាទិ មិនិតព្ពវត្ថុ មានំគហេតុំ ន សក្កោតិ, វិស្សន្ទិត្វា គច្ឆតិ, តំ “អវសេកោ”តិ វុច្ចតិ។ យញ្ច ជលំ តឡាកំ គហេតុំ ន សក្កោតិ, អជ្ឈោត្ថរិត្វា គច្ឆតិ, តំ “ឱឃោ”តិ វុច្ចតិ, ឯវមេវ យំ បីតិវេគសមុដ្ឋាបិតំ វិតក្កវិប្ផារំ ហទយំ សន្ធារេតុំ ន សក្កោតិ, សោ អធិកោ ហុត្វា អន្តោ អសណ្ឋហិត្វា វចីទ្វារេន និក្ខមន្តោ បដិគ្គាហកនិរបេក្ខោ ឩទាហារវិសេសោ “ឩទាន”ន្តិ វុច្ចតិ។ **ឩទគ្គោ**តិ សញ្ជាតសោមនស្សោ។

កុទ ខុទ គុទ កីឡាយមេវ។ កោទតិ។ ខោទតិ។ គោទតិ។

សូទ បគ្ឃរណេ។ សូទតិ។ សុត្តំ។ សូទោ។ វញ្ញោ សូទា មហានសេ។

ឯត្ថ ច សុត្តន្តិ សូទតិ ធេនុ វិយ ខីរំ អត្ថេ បគ្ឃរាបេតីតិ **សុត្តំ,** តេបិដកំ ពុទ្ធវចនំ។ សកម្មិកធាតុត្តា បន “បគ្ឃរាបេតី”តិ ការិតវសេន អត្ថោ កថេតុំ លព្ភតិ។ តថា ហិ “ករោតី”តិ បទស្ស “និប្ផាទេតី”តិ អត្ថោ កថេតុំ លព្ភតិ។ **សូទោ**តិ ភត្តការោ។ យោ “អាឡារិកោ, ឱទនិកោ, សូបការោ, រសកោ”តិ ច វុច្ចតិ។ **សូទតិ** “ឯវញ្ចេវញ្ច កតេ ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា សុគន្ធំ មនាបំ សុរសញ្ច ភវិស្សតី”តិ វន្ទនក្រិយាយ សុកុសលតាយ រសំ បគ្ឃរាបេតិ អភិនិព្ពត្តេតីតិ **សូទោ**។

រហទ អព្យត្តសទ្ទេ។ រហទតិ។ រហទោ។

ហិលាទិ សុខេ ច។ ចការោ បុព្ពត្ថាបេក្ខកោ។ ហិលាទតិ។ ហិលាទនំ, ហិលាទោ, មេត្តាសហាយកត សត្តមហាហិលាទោ។

សទ្ទ កុច្ឆិតេ សទ្ទេ។ សទ្ទតិ។

មិទ ស្នេហេ។ ស្នេហោ នាម វសាសង្ខាតោ ស្នេហោ បីតិស្នេហោតិ ទុវិធោ។ ឥធ បន វសាសង្ខាតោ ស្នេហោ អធិប្បេតោ, មេទតិ មេទោ។

ឯត្ថ ច **មេទតី**តិ មេទសហិតោ ភវតិ អយំ បុរិសោតិ អត្ថោ។ **មេទោ** នាម ថូលស្ស សកលសរីរំ ផរិត្វា កិសស្ស ជង្ឃមំសាទីនិ និស្សាយ ឋិតោ បត្ថិន្នសិនេហោ, សោ វណ្ណេន ហលិទ្ទិវណ្ណោ ហោតិ។ ការិតេ “មេទេតិ មេទយតី”តិ រូបានិ។ តថា ហិ “តេ ឥមំ កាយំ ពលំ គាហេន្តិ នាម ព្រូហេន្តិ នាម មេទេន្តិ នាមា”តិ បាឡិ ទិស្សតិ។ តត្ថ **មេទេន្តី**តិ សញ្ជាតមេទំ ករោន្តីតិ អត្ថោ។ ឥមិស្សា បន ធាតុយា **ទិវាទិ**គណំ បត្តាយ បីតិសិនេហត្ថេ “មេជ្ជតី”តិ សុទ្ធកត្តុរូបំ ភវតិ។ **ចុរាទិ**គណំ បន បត្តាយ “មេទេតិ មេទយតី”តិ សុទ្ធកត្តុរូបានិ ភវន្តីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

សិទ មោចនេ។ សិទតិ។ សេទោ។

សន្ទ បសវនេ។ បសវនំ សន្ទនំ អវិច្ឆេទប្បវត្តិ។ សន្ទតិ ឧទកំ។ មហន្តោ បុញ្ញាភិសន្ទោ។

ឯត្ថ ច **បុញ្ញាភិសន្ទោ**តិ បុញ្ញប្បវាហោ, បុញ្ញនទីតិបិ វត្តុំ យុជ្ជតិ។

មទ្ទ មទ្ទនេ។ មទ្ទតិ, បមទ្ទតិ។ មារសេនប្បមទ្ទនោ។ កណ្តកំ មទ្ទតិ។

កទិ វេលម្ពេ។ វិលម្ពភាវោ **វេលម្ពោ**។ កន្ទតិ។

កទ អវ្ហានេ រោទនេ ច។ កទតិ។

ខទិ ឧជ្ឈនេ។ ឆន្ទតិ។

សទ សាទនេ។ សទតិ។ អស្សាទោ។

សីទ វិសរណគត្យាវសានេសុ។ វិសរណំ វិប្ផរណំ។ **គត្យាវសានំ** គមនស្ស អវសានំ ឱសានំ អភាវករណំ, និសីទនន្តិ អត្ថោ។ សីទតិ, លាពូនិ សីទន្តិ។ សំសីទតិ, ឱសីទតិ, បសីទតិ, វិប្បសីទតិ។ បសាទោ។ បសន្នោ។ វិប្បសន្នោ។ បសាទកោ។ បសាទិកោ។ បាសាទោ។ ឱសីទាបកោ។ កុសីតោ។ អាសីនោ។ និសិន្នោ។ និសិន្នកោ។ សន្និសីវេសុ បក្ខិសុ។ និសីទនំ, និសិន្នំ។ និសជ្ជា។ គោនិសាទោ, ឧបនិសា។ សីទេតិ។ សីទយតិ។ សីទាបេតិ។ សីទាបយតិ។ បសាទេតិ។ និសីទិតុំ។ និសីទាបេតុំ, និសាទេតុំ, និសីទាបេតិ, និសីទាបេត្វា។ ឧច្ចង្កេ មំ និសាទេត្វា, បិតា អត្ថានុសាសតិ។ និសីទិត្វាតិបិ បាឋោ។ និសីទិត្វា។ និសីទិត្វាន។ និសីទិតុន ។ និសីទិយ។ និសីទិយាន។ សំសីទិត្វា។ អវសីទិត្វា។ ឱសីទិត្វា។

តត្ថ **កុសីតោ**តិ វីរិយេនាធិគន្តព្ពស្ស អត្ថស្ស អលាភតោ កុច្ឆិតេនាការេន សីទតីតិ កុសីតោ។ អថ វា សយម្បិ កុច្ឆិតេនាការេន សីទតិ អញ្ញេបិ សីទាបេតិ តំ និស្សាយ អញ្ញេសំ សីទនស្ស សម្ភវតោតិ **កុសីតោ**។ តថា ហិ វុត្តំ –

> “បរិត្តំ កដ្ឋមារុយ្ហ, យថា សីទេ មហណ្ណវេ;
> ឯវំ កុសីតមាគម្ម, សាធុជីវីបិ សីទតី”តិ;

កុសីតោតិ ចេត្ថ **ទ**ស្ស **ត**ត្តំ “សុគតោ”តិ ឯត្ថ វិយ “សគស្មឹតិ ហោតី”តិ ឯត្ថ វិយ ច។ តថា ហិ សីទតីតិ សគំ, អនិច្ចស្សេតំ អធិវចនំ។ តមិនា ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ វុត្តា។ **សគ**ឥតិ ចេត្ថ អវិភត្តិកោ និទ្ទេសោ។ **សន្និសីវេសូ**តិ បរិស្សមវិនោទនត្ថំ សព្ពសោ និសីទន្តេសុ, វិស្សមមានេសូតិ អត្ថោ, **ទ**ការស្ស **វ**ការំ កត្វា និទ្ទេសោ។ **និសីទន**ន្តិ និសីទនក្រិយា។ មញ្ចបីឋាទិកំ វា អាសនំ។ តញ្ហិ និសីទន្តិ ឯត្ថាតិ **និសីទន**ន្តិ វុច្ចតិ។ **និសិន្ន**ន្តិ និសីទនក្រិយា ឯវ។ ឯត្ថ បន “គតេ ឋិតេ និសិន្នេ សុត្តេ ជាគរិតេ ភាសិតេ តុណ្ហីភាវេ សម្បជានការី ហោតិ។ មាតុគាមេន សទ្ធឹ រហោ មញ្ចេ តយា និសិន្នន្តិ កក្កច្ចំ ឧបទហតីតិអាទីសុ ចស្ស បយោគោ វេទិតព្ពោ។ ឯត្ថ ហិ គមនំ គតំ, ឋានំ ឋិតំ, និសីទនំ និសន្នំ, សុបនំ សុត្តំ, ជាគរណំ ជាគរិតំ, ភាសនំ ភាសិតន្តិ វុច្ចតិ។ **និសជ្ជា**តិ និសីទនា។ **គោនិសាទោ**តិ គោនិសជ្ជនា។ **ឧបនិសា**តិ ឧបនិសីទតិ ផលំ ឯត្ថាតិ ឧបនិសា, ការណំ។ **និសាទេតុ**ន្តិ និសីទាបេតុំ។ **និសាទេត្វា**តិ និសីទាបេត្វា។

> ភាវេ នបុំសកោ ញេយ្យោ, **និសិន្ន**ន្តិ រវោ បន;
> វាច្ចលិង្គោ តិលិង្គោ សោ, គតាទីសុប្យយំ នយោ។

ចទ យាចនេ។ យាចនំ អជ្ឈេសនំ។ ចទតិ។

មិទ មេទ មេធាហីសាសុ។ មិទតិ។ មេទតិ។

និទ នេទ កុច្ឆាសន្និករិសេសុ។ កុច្ឆា គរហា។ **សន្និករិសំ** វោហារវិសេសោ។ និទតិ។ នេទតិ។

ពុន្ទិ និសានេ។ និសានំ តេជនំ តិក្ខតា។ ពុន្ទតិ។ ពោន្ទិ។

ឯត្ថ ច **ពោន្ទី**តិ សរីរំ។ តញ្ហិ ពុន្ទានិ តិក្ខានិ បិសុណផរុសវាចាទីនិ វា បញ្ញាវិរិយាទីនិ វា ឯត្ថ សន្តីតិ **ពោន្ទី**តិ វុច្ចតិ, សញ្ញោគបរត្តេបិ **ឱ**ការ**ស្សោ**ការាទេសោ, ជាបកល្យាណជនវសេនេស អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **ពោន្ទិ**សទ្ទស្ស សរីរវាចកតា បន –

> “នាហំ បុន ន ច បុន, ន ចាបិ អបុនប្បុនំ;
> ហត្ថិពោន្ទិំ បវេក្ខាមិ, តថា ហិ ភយតជ្ជិតោ”តិអាទីសុ

ទដ្ឋព្ពា។ តមានិស្ស នាមានិ –

> កាយោ ទេហំ សរីរញ្ច, វបុ ពិម្ពញ្ច វិគ្គហំ;
> ពោន្ទិ គត្តំ តនុ ចេវ, អត្តភាវោ តថូបធិ;
> សមុស្សយោតិ ចេតានិ, ទេហនាមានិ ហោន្តិ ហិ។

វទ វិយត្តិយំ វាចាយំ។ វទតិ, វជ្ជតិ។ វទេតិ, ឱវទតិ, ឱវទេតិ, បដិវទតិ។ អភិវទតិ, អនុវទតិ, ឧបវទតិ, អបវទតិ។ និវទតិ។ អញ្ញានិបិ យោជេតព្ពានិ។ តត្ថ “វជ្ជន្តុ ភោន្តោ អម្ហ”ន្តិ បាឡិទស្សនតោ ***វជ្ជតី***តិ បទំ វុត្តំ។ កេចិ បន គរូ “វជ្ជេតី”តិ រូបំ ឥច្ឆន្តិ, តំ ឧបបរិក្ខិត្វា យុត្តញ្ចេ គហេតព្ពំ, “ឧបាសកោ ភិក្ខុំ វទេតិ។ តេន យោគេន ជនកាយំ, ឱវទេតិ មហាមុនី”តិ ច ទស្សនតោ ***វទេតិ ឱវទេតី***តិ ច វុត្តំ។ សព្ពានេតានិ សុទ្ធកត្តុបទានិ។

ឱវាទេតិ , វាទយតិ, វាទាបេតិ, វាទាបយតិ។ វជ្ជេន្តោ, វជ្ជយន្តោ, ឥមានិ ហេតុកត្តុបទានិ។

កម្មេ “វទិយតិ, ឱវទិយតិ, វជ្ជិយតិ។ វទិយមានោ, វជ្ជមានោ, ឱវទិយមានោ, ឱវជ្ជមានោ ន ករោតិ សាសនំ” ឥច្ចាទីនិ ភវន្តិ។ “វាទោ, ឱវាទោ, បដិវាទោ, បវាទោ, អភិវាទនំ, អនុវាទោ, ឧបវាទោ, អបវាទោ, វិវាទោ, និវាទនំ, វជ្ជំ, វទនំ” ឥច្ចេវមាទីនិ នាមិកបទានិ យោជេតព្ពានិ។

“វទិតុំ, វទិត្វា, វិវទិត្វា” ឥច្ចេវមាទីនិ ច **តុ**មន្តាទីនិ បទានិ។

តត្ថ ***វាទោ***តិ កថា។ វទិតព្ពំ វត្តព្ពន្តិ ***វជ្ជំ***, កឹ តំ? វចនំ។ ឯតេន សច្ចវជ្ជេន, សមង្គិនី សាមិកេន ហោមីតិ ឯត្ថ ហិ វចនំ “វជ្ជ”ន្តិ វុច្ចតិ។ វទន្តិ ឯតេនាតិ ***វទនំ***, មុខំ។ មុខស្ស ហិ ឥមានិ នាមានិ –

> វទនំ លបនំ តុណ្ឌំ, មុខ មស្សញ្ច អាននំ;
> សូករាទិមុខំ តុណ្ឌ-មិតិ ញេយ្យំ វិសេសតោ។

តត្រ ***វទតី***តិ បិតា បុត្តំ វទតិ។ អបិច ***វទតី***តិ ភេរិ វទតិ, នាទំ មុញ្ចតីតិ អត្ថោ។ ឯស នយោ ***វជ្ជតី***តិ ឯត្ថាបិ។

តត្រាយំ បទមាលា, វទតិ, វទន្តិ។ វទសិ, វទថ។ វទាមិ, វទាម។ វទតេ, វទន្តេ។ វទសេ, វទវ្ហេ។ វទេ, វទម្ហេ។

វទតុ, វទន្តុ។ វទាហិ, វទ, វទថ។ វទាមិ, វទាម។ វទតំ, វទន្តំ។ វទស្សុ, វទវ្ហោ។ វទេ, វទាមសេ។

វជ្ជតិ, វជ្ជន្តិ។ វជ្ជសិ, វជ្ជថ។ វជ្ជាមិ, វជ្ជាម។ វជ្ជតេ, វជ្ជន្តេ។ វជ្ជសេ, វជ្ជវ្ហេ។ វជ្ជេ, វជ្ជម្ហេ។

វជ្ជតុ , វជ្ជន្តុ។ វជ្ជាហិ, វជ្ជ, វជ្ជថ។ វជ្ជាមិ, វជ្ជាម។ វជ្ជតំ, វជ្ជន្តំ។ វជ្ជស្សុ, វជ្ជវ្ហោ។ វជ្ជេ, វជ្ជាមសេ។ ឥមា ទ្វេ បទមាលា ***វទ***ធាតុស្ស ***វជ្ជា***ទេសវសេន វុត្តាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អត្រាយំ សុខុមត្ថវិនិច្ឆយោ, “មានុស្សកា ច ទិព្ពា ច, តូរិយា វជ្ជន្តិ តាវទេ”តិ បាឡិ។ ឯត្ថ ***វជ្ជន្តី***តិ ឥទំ សុទ្ធកត្តុបទំ តទ្ទីបកត្តា។ កឹ វិយ?

> “ឧទីរយន្តុ សង្ខបណវា, វទន្តុ ឯកបោក្ខរា;
> នទន្តុ ភេរិ សន្នទ្ធា, វគ្គូ វទន្តុ ទុន្ទុភី”តិ

ឯត្ថ “ឧទីរយន្តុ វទន្តុ”អាទីនិ វិយ។ តថា ហិ **អដ្ឋកថាយំ “*វជ្ជន្តី***តិ វជ្ជិំសុតិ អតីតវចនេ វត្តមានវចនំ វេទិតព្ព”ន្តិ សុទ្ធកត្តុវសេន វិវរណំ កតំ, តស្មា ឦទិសេសុ ឋានេសុ ***វទ***ធាតុស្ស ***វជ្ជា***ទេសោ ទដ្ឋព្ពោ។

“សង្ខា ច បណវា ចេវ, អថោបិ ទិណ្ឌិមា ពហូ;
អន្តលិក្ខម្ហិ វជ្ជន្តិ, ទិស្វានច្ឆេរកំ នភេ”តិ

ឯត្ថ បន **វជ្ជន្តី**តិ ហេតុកត្តុបទំ តទ្ទីបកត្តា។ តញ្ច ខោ វណ្ណសន្ធិវិសយត្តា **វាទយន្តី**តិ ការិតបទរូបេន សិទ្ធំ។ តថា ហិ “វាទយន្តី”តិ បទរូបំ បតិដ្ឋបេត្វា **យ**ការេ បរេ សរលោបោ កតោ, **ទ្យ**ការសញ្ញោគស្ស **ជ្ជ**ការទ្វយំ បុព្ពក្ខរស្ស រស្សត្តញ្ច ភវតិ។ តេនាហ **អដ្ឋកថាយំ “វជ្ជន្តី**តិ វាទយន្តី”តិ ហេតុកត្តុវសេន វិវរណំ។ តថា ហិ “ទេវតា នភេ អច្ឆេរកំ ភគវតោ យមកបាដិហារិយំ ទិស្វា អន្តលិក្ខេ ឯតានិ សង្ខបណវាទីនិ តូរិយានិ វាទយន្តី”តិ ហេតុកត្តុវសេន អត្ថោ គហេតព្ពោ ភវតិ, តស្មា ឦទិសេសុ ឋានេសុ **វទ**ស្ស **វជ្ជា**ទេសោ ន ភវតិ។

កេចេត្ថ វទេយ្យុំ “អន្តលិក្ខម្ហិ វជ្ជន្តិ, ទិស្វានច្ឆេរកំ នភេ”តិ ឯត្ថាបិ “វជ្ជន្តី”តិ បទំ សុទ្ធកត្តុបទមេវ, ន ហេតុកត្តុបទំ “**វជ្ជន្តី**តិ វាទយន្តី”តិ វិវរណេ កតេបិ, តថា ហិ “យេ កេចិមេ ទិដ្ឋិបរិព្ពសានា, “ឥទមេវ សច្ច’ន្តិ វិវាទយន្តី”តិ ច “ឯវម្បិ វិគ្គយ្ហ វិវាទយន្តី”តិ ច ឯវមាទីសុ **វទន្តិ**បទេន សមានត្ថំ “វាទយន្តី”តិ បទញ្ច សាសនេ ទិដ្ឋ”ន្តិ? តន្ន, “ទិស្វា”តិ ទស្សនក្រិយាវចនតោ។ ន ហិ សង្ខបណវាទីនំ បាដិហារិយាទិទស្សនំ ឧបបជ្ជតិ ទស្សនចិត្តស្ស អភាវតោតិ។ សច្ចំ, តថាបិ –

“វាទន្តេ ទារកេ ទិស្វា, ឧព្ពិគ្គា វិបុលា ទុមា;
សយមេវោនមិត្វាន, ឧបគច្ឆន្តិ ទារកេ”តិ

ឯត្ថ វិយ ឧបចរិតត្តា ឧបបជ្ជតេវ ទស្សនវចនំ។ តស្មា “វជ្ជន្តីតិ វាទយន្តី”តិ វិវរណំ សុទ្ធកត្តុវសេន កតន្តិ? តន្ន, ហេដ្ឋា –

“សង្គីតិយោ ច វត្តន្តិ, អម្ពរេ អនិលញ្ជសេ;
ចម្មនទ្ធានិ វាទេន្តិ, ទិស្វានច្ឆេរកំ នភេ”តិ

ឥមិស្សា គាថាយ “**វាទេន្តី**តិ វាទយន្តិ ទេវតា”តិ សបាឋសេសស្ស អត្ថវិវរណស្ស ហេតុកត្តុវសេន កតត្តា។ អថាបិ វទេយ្យុំ “សង្ខា ច បណវា ចេវ, អថោបិ ទិណ្ឌិមា ពហូ’តិ បច្ចត្តវចនវសេន វុត្តត្តា **វជ្ជន្តី**តិ បទំ កម្មវាចកបទ”ន្តិ ចេ? តម្បិ ន, កម្មវសេន វិវរណស្ស អកតត្តា, កត្តុវសេន បន កតត្តាតិ និដ្ឋមេត្ថ គន្តព្ពំ។

អយមេត្ថ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ ទ្វិគណិកោ **វទ**ធាតុ **ភូវាទិ**គណិកោ ច **ចុរាទិ**គណិកោ ច។ សោ ហិ **ភូវាទិ**គណេ វត្តន្តោ “វទតិ វជ្ជតី”តិ សុទ្ធកត្តុរូបានិ ជនេត្វា “វាទេតិ, វាទយតិ, វាទាបេតិ, វាទាបយតី”តិ ចត្តារិ ហេតុកត្តុរូបានិ ជនេតិ, **ចុរាទិ**គណេ បន “វាទេតិ, វាទយតី”តិ សុទ្ធកត្តុរូបានិ ជនេត្វា “វាទាបេតិ, វាទាបយតី”តិ ច ទ្វេ ហេតុកត្តុរូបានិ ជនេតិ, តស្មា សាសនេ “វាទេន្តិ វាទយន្តី”តិ សុទ្ធកត្តុបទានិ ទិស្សន្តិ។ “វទេយ្យ, វទេយ្យុំ” ឥច្ចាទិ សព្ពំ នេយ្យំ។ “វជ្ជេយ្យ, វជ្ជេយ្យុំ” ឥច្ចាទិ ច សព្ពំ នេយ្យំ **វជ្ជា**ទេសវសេន។

អថ វា វទេយ្យ, វទេយ្យុំ, វជ្ជុំ។ បិតា មាតា ច តេ ទជ្ជន្តិ បទមិវ។ ឯត្ថ ច “វជ្ជុំ វា តេ ន វា វជ្ជុំ, នត្ថិ នាសាយ រូហនា”តិ បាឡិ និទស្សនំ។ វទេយ្យុំ វាន វទេយ្យុំវាតិ អត្ថោ។ វទេយ្យាសិ, វជ្ជាសិ, វជ្ជេសិ ឥច្ចបិ។ វុត្តោ វជ្ជាសិ វន្ទនំ។ វជ្ជេសិ ខោ ត្វំ វាមូរំ។ វទេយ្យាថ, វជ្ជាថ។ អម្ហំ អរោគំ វជ្ជាថ។ វទេយ្យាមិ, វជ្ជាមិ, វទេយ្យាម, វជ្ជាម។ វទេថ, វទេរំ។ វទេថោ, វទេយ្យាវ្ហោ, វជ្ជាវ្ហោ។ វទេយ្យំ, វជ្ជំ, វទេយ្យាម្ហេ, វជ្ជាម្ហេ។ បុព្ពេ វិយ ឥធាបិ **យ**ការេ បរេ សរលោបោ ទដ្ឋព្ពោ។ អញ្ញានិបិ ឧបបរិក្ខិត្វា គហេតព្ពានិ។

ឥទានិ បរោក្ខាទិរូបានិ កថយាម។ វទ, បាវទ, យថា ពភុវ។ **ទ**ការលោបេ “បាវ” ឥតិបិ រូបំ ភវតិ, “បដិបំ វទេហិ ភទ្ទន្តេ”តិ ឯត្ថ “បដិប”ន្តិ បទំ វិយ។ តថា ហិ “យោ អាតុមានំ សយមេវ បាវ” ឥតិ បាឡិ ទិស្សតិ។ ឯត្ថ បសទ្ទោ ឧបសគ្គោ ទីឃំ កត្វា វុត្តោ “បាវទតិ បាវចន”ន្តិអាទីសុ វិយ, **បាវា**តិ ច ឥទំ អតីតវចនំ, **អដ្ឋកថាយំ** បន អតីតវចនំ ឥទន្តិ ជានន្តោបិ គរុ វត្តមានវចនវសេន “បាវាតិ វទតី”តិ វិវរណមកាសិ ឦទិសេសុ ឋានេសុ កាលវិបល្លាសវសេន អត្ថស្ស វត្តព្ពត្តា។

អាយស្មាបិ ច **សារិបុត្តោ និទ្ទេសេ** “យោ អាតុមានំ សយមេវ បាវា”តិ បទំ និក្ខិបិត្វា **អាតុមា** វុច្ចតិ អត្តា, **សយមេវ បាវា**តិ សយមេវ អត្តានំ បាវទតិ, “អហមស្មិ សីលសម្បន្នោ”តិ វា “វតសម្បន្នោ”តិ វាតិ វត្តមានវចនេន អត្ថំ និទ្ទិសិ។ អថ វា **បាវា**តិ ឥទំ ន កេវលំ **វទ**ធាតុវសេនេវ និប្ផន្នំ, អថ ខោ **ឧ**ធាតុវសេនបិ។ តថា ហិ ឥទំ **ប**បុព្ពស្ស **ឧ**សទ្ទេ ឥតិ ធាតុស្ស បយោគេ **ឧ**ការស្ស **ឱ**ការាទេសំ កត្វា តតោ បរោក្ខាភូតេ **អ**ការេ

បរេ **ឱ**ការស្ស **អាវា**ទេសំ តតោ ច សន្ធិកិច្ចំ កត្វា សិជ្ឈតិ, តស្មា **ឧ**ធាតុស្ស **វទ**ធាតុយា សមានត្ថត្តា តន្និប្ផន្ន រូបស្ស ច **វទ**ធាតុយា និប្ផន្នរូបេន សមានរូបត្តា “សយមេវ អត្តានំ បាវទតី”តិ **វទ**ធាតុវសេន និទ្ទិសីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

តទានិ វិច្ឆិន្នា បទមាលា យជីយតិ។ វទ, វទុំ។ វទេ, វទិត្ថ, វទំ, វទិម្ហ។ វទិត្ថ, វទិវ្ហេ។ វទិត្ថោ, វទិវ្ហោ។ វទី, វទិម្ហេ។ បាវទ, បាវ តច្ចបិ។ បាវទុ។ បាវទេ, បាវទិត្ថ។ បាវទំ, បាវទិម្ហ។ បាវទិត្ថ, បាវទិវ្ហេ។ បាវទិត្ថោ, បាវទិវ្ហោ។ បាវទី, បាវទិម្ហេ។ តថា “វជ្ជ, វជ្ជ” តច្ចាទីនិ បរោក្ខារូបានិ។

“អវទា, អវទូ។ អវជ្ជា, អវជ្ជូ” តច្ចាទីនិ ហិយ្យត្តនីរូបានិ។

“អវទិ, វទិ, អវទុំ, វទុំ, អវទីសុ, វទីសុ។ អវជ្ជិ, វជ្ជិ” តច្ចាទីនិ អជ្ជតនីរូបានិ។

“វទិស្សតិ, វទិស្សន្តិ។ វជ្ជិស្សតិ, វជ្ជិស្សន្តិ” តច្ចាទីនិ ភវិស្សន្តីរូបានិ។

“អវទិស្សា, វទិស្សា, អវជ្ជិស្សា, វជ្ជិស្សា” តច្ចាទីនិ កាលាតិបត្តិរូបានិ។ សេសានិ សព្ពានិបិ យថាសម្ភវំ វិត្ថារេតព្ពានិ។ យា បនេត្ថ **វទ**ធាតុ វិយត្តិយំ វាចាយំ វុត្តា, សា កត្ថចិ “វទន្តំ ឯកបោក្ខរា។ ភេរិវាទកោ”តិអាទីសុ អព្យត្តសទ្ទេបិ វត្តតិ ឧបចរិតវសេនាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

វិទ ញាណេ។ ញាណំ ជាននំ។ វិទតិ។ វេទោ។ វិទូ។ ការិតេ “វេទេតិ។ វេទយតិ។ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា បវេទេតិ។ វេទយន្តិ ច តេ តុដ្ឋី, ទេវា មានុសកា ឧភោ”តិ បយោគា។ តត្ថ **បវេទេតី**តិ ពោធេតិ ញាបេតិ បកាសេតិ។ **វេទោ**តិ វិទតិ សុខុមម្បិ ការណំ អាជានាតីតិ វេទោ, បញ្ញាយេតំ នាមំ។ “វេទេហមុនី”តិ ឯត្ថ ហិ ញាណំ **វេទោ**តិ វុច្ចតិ។ **វេទោ**តិ វា វេទគន្ថស្សបិ នាមំ វិទន្តិ ជានន្តិ ឯតេន ឧច្ចារិតមត្តេន តទាជារំ បុគ្គលំ “ព្រាហ្មណោ អយ”ន្តិ, វិទន្តិ វា ឯតេន ព្រាហ្មណា អត្តនា កត្តព្ពកិច្ចន្តិ **វេទោ**។ សោ បន តរុវេទយជុវេទសាមវេទវសេន តិវិធោ។ អាថព្ពណវេទំ បន បណីតជ្ឈាសយា ន សិក្ខន្តិ បរូបឃាតសហិតត្តា។ តស្មា **បាឡិយំ** “តិណ្ណំ វេទានំ បារគូ”តិ វុត្តំ។ ឯតេយេវ “ឆន្ទោ, មន្តោ, សុតី”តិ ច វុច្ចន្តិ។

> បញ្ញាយំ តុដ្ឋិយំ វេទេ, **វេទ**សទ្ទោ បវត្តតិ;
> បាវកេបិ ច សោ ទិដ្ឋោ, ជាតសទ្ទបុរេចរោ;
>
> បច្ឆានុគេ **ជាត**សទ្ទេ, សតិ តុដ្ឋជនេបិ ច;
> “វេទគូ សព្ពធម្មេ”តិ ឯត្ថាបិ វិទិតេសុ ច។

វិទូតិ បណ្ឌិតមនុស្សោ។ សោ ហិ យថាសភាវតោ កម្មញ្ច ផលញ្ច កុសលាទិភេទេ ច ធម្មេ វិទតីតិ “វិទូ”តិ វុច្ចតិ។

រុទ អស្សុវិមោចនេ, សកម្មិកវសេនិមិស្សា អត្ថោ គហេតព្ពោ។ រោទតិ, រុទតិ តច្ចបិ។ រុណ្ណំ។ រុទិតំ។ រោទនំ។ រោទន្តោ។ រោទមានោ។ រោទន្តី។ រោទមានា។ រុទមុខា។ រុទំ។ រុទន្តោ។

តត្ថ **រោទតី**តិ កី រោទតិ? មតំ បុត្តំ វា ភាតរំ វា រោទតិ។ តត្រាយំ បាឡិ “នាហំ ភន្តេ ឯតំ រោទាមិ, យំ មំ ភន្តេ ភគវា ឯវមាហ”។ អយំ បនេត្ថ អត្ថោ – “យំ មំ ភន្តេ ភគវា ឯវមាហ, អហំ ឯតំ ភគវតោ ព្យាករណំ ន បរោទាមិ ន បរិទេវាមិ ន អនុត្ថុនាមី’តិ ឯវំ សកម្មិកវសេនត្ថោ វេទិតព្ពោ, ន អស្សុមុញ្ចនមត្តេន។

> ‘មតំ វា អម្ម រោទន្តិ, យោ វា ជីវំ ន ទិស្សតិ;
> ជីវន្តំ អម្ម បស្សន្តិ, កស្មា មំ អម្ម រោទសី’តិ

អយញ្ចេត្ថ បយោគោ”តិ ឥទ**មដ្ឋកថា**វចនំ។ ឥទំ បន **ដីកា**វចនំ – “យថា សកម្មកា ធាតុសទ្ទា អត្ថវិសេសវសេន អកម្មកា ហោន្តិ ‘វិពុទ្ធោ បុរិសោ វិពុទ្ធោ កមលសណ្ឌោ’តិ, ឯវំ អត្ថវិសេសវសេន អកម្មកាបិ សកម្មកា ហោន្តីតិ ទស្សេតុំ ‘ន បរិទេវាមិ ន អនុត្ថុនាមី’តិ អាហ។ **អនុត្ថុន**សទ្ទោ សកម្មកវសេន បយុជ្ជតិ ‘បុរាណានិ អនុត្ថុន’ន្តិអាទីសុ។ **អយញ្ចេត្ថ បយោគោ**តិ ឥមិនា គាថាយ អនុត្ថុននំ រុទនំ អធិប្បេតន្តិ ទស្សេតី”តិ។

ទលិទ្ទ ទុគ្គតិយំ។ ទុក្ខស្ស គតិ បតិដ្ឋាតិ **ទុគ្គតី**តិ អយំ អត្ថោ "អបាយំ ទុគ្គតីវិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតី"តិអាទីសុ យុជ្ជតិ, ឥធ បន ឥទំ អត្ថំ អគ្គហេត្វា អញ្ញោ អត្ថោ គហេតព្ពោ។ កថំ **ទុគ្គតី**តិ? ទុក្ខេន កិច្ឆេន គតិ គមនំ អន្នបានាទិលាភោ ទុគ្គតីតិ។ ទលិទ្ទតិ។ ទលិទ្ទោ, ទលិទ្ទី, ទាលិទ្ទិយំ។ តត្ថ **ទលិទ្ទតី**តិ សព្ពំ ឥច្ឆិតិច្ឆិតំ បរំ យាចិត្វា ឯវ ទុក្ខេន អធិគច្ឆតិ, ន អយាចិត្វាតិ អត្ថោ។ **ទលិទ្ទោ**តិ ទុគ្គតមនុស្សោ។ **ទលិទ្ទី**តិ ទុគ្គតា នារី។ ទលិទ្ទស្ស ភាវោ **ទាលិទ្ទិយំ**។ ឯត្ថ ច សព្ពមេវ "ទលិទ្ទតី"តិ លោកិកប្បយោគទស្សនតោ "ទលិទ្ទតី"តិ ក្រិយាបទំ វិភាវិតំ។ សាសនេ បន តំ ក្រិយាបទំ ន អាគតំ, "ទលិទ្ទោ ទលិទ្ទី"តិ នាមបទានិយេវ អាគតានិ។ អនាគតម្បិ តំ "នាថតី"តិ បទមិវ សាសនានុលោមត្តា គហេតព្ពមេវ។ គរូ បន កច្ចាយនមតវសេន **ទល ទុគ្គតិម្ហី**តិ ទុគ្គតិវាចក**ទល**ធាតុតោ **ឥទ្ទ**បច្ចយំ កត្វា "ទលិទ្ទោ"តិ នាមបទំ ទស្សេសុំ។

តុទ ព្យថនេ។ តុទតិ, វិតុទតិ។ កម្មនិ "តុជ្ជតិ, វិតុជ្ជមានោ, វេទនាភិភុន្នោ"តិ រូបានិ។

> តុទន្តិ វាចាហិ ជនា អសញ្ញតា,
> សរេហិ សង្គាមគតំវ កុញ្ជរំ;
> សុត្វាន វាក្យំ ផរុសំ ឧទីរិតំ,
> អធិវាសយេ ភិក្ខុ អទុដ្ឋចិត្តោ;

នុទ បេរណេ។ បេរណំ ចុណ្ណិករណំ បិសនំ, នុទតិ, បនុទតិ។ បនុទនំ។

វិទិ លាភេ។ វិន្ទតិ។ ឧដ្ឋាតា វិន្ទតេ ធនំ។ គោវិន្ទោ។

ខទិ បរិឃាតេ។ បរិឃាតំ សមន្តតោ ហននំ។ ខន្ទតិ។

ទការន្តធាតុរូបានិ។

ធការន្តធាតុ

ធា ធារណេ។ ទធាតិ, វិទធាតិ។ យំ បណ្ឌិតោ និបុណំ សំវិធេតិ។ និធី និធេតិ។ និធិ នាម និធីយតិ។ តាវ សុនិហិតោ សន្តោ។ យតោ និធី បរិហរិ។ និទហតិ។ កុហឹ ទេវ និទហាមិ។ បរិទហតិ។ យោ វត្ថំ បរិទហិស្សតិ។ ធស្សតិ។ បរិធស្សតិ។ ពាលោតិ បរំ បទហតិ។ សក្យា ខោ អម្ពដ្ឋ រាជានំ ឧក្កាកំ បិតាមហំ ទហន្តិ។ សទ្ទហតិ តថាគតស្ស ពោធឹ។ សទ្ធា, សទ្ទហនា, សទ្ធាតព្ពំ, សទ្ទហិតព្ពំ, សទ្ធាយិកោ, បច្ចយិកោ។ សទ្ធេយ្យវចសា ឧបាសិកា។ សទ្ទហិតុំ, សទ្ទហិត្វា។ វិសេសាធានំ។ សោតាវធានំ។ សោតំ ឱទហតិ។ ឱហិតសោតោ។ សោតំ ឱទហិត្វា។ មច្ចុធេយ្យំ, មារធេយ្យំ, នាមធេយ្យំ, ធាតុ, ធាតា, វិធាតា។ វិធិ។ អភិធានំ, អភិធេយ្យំ, និធានវតី វាចា, អាធានគាហី, សន្ធិ។ អញ្ញានិបិ យោជេតព្ពានិ។

> **វិ**បុព្ពោ **ធា ករោត្យ**ត្ថេ, **អភិ**បុព្ពោ តុ **ភាសនេ**;
> **ន្យាសំ**បុព្ពោ យថាយោគំ, **ន្យាសារោបនសន្ធិសុ**។

ឥមស្មា បន **ធា**ធាតុតោ បុព្ពស្ស **អបិ** ឥច្ចុបសគ្គស្ស **អ**ការោ ក្វចិ និច្ចំ លោបំ បប្បោតិ, ក្វចិ និច្ចំ លោបំ ន បប្បោតិ។ អត្រ លោបោ វុច្ចតេ, ទ្វារំ បិទហតិ, ទ្វារំ បិទហន្តោ, បិទហិតុំ, បិទហិត្វា, ឯវំ **អ**ការលោបោ ភវតិ។ ទ្វារំ អបិទហិត្វា, ឯវំ **អ**ការលោបោ ន ភវតិ។ ឯត្ថ ហិ **អ**ការោ **អបិ**ឧបសគ្គស្ស អវយវោ ន ហោតិ។ កិន្តិ ចេ? បដិសេធត្ថវាចកោ និបាតោយេវ, ឧបសគ្គាវយវោ បន អទស្សនំ គតោ, អយំ និច្ចលោបោ។ ឯវំ **ធា**ធាតុតោ បុព្ពស្ស **អបិ** ឥច្ចុបសគ្គស្ស **អ**ការោ ក្វចិ និច្ចំ លោបំ បប្បោតិ, ក្វចិ និច្ចំ លោបំ ន បប្បោតិ។ ឥទំ អច្ឆរិយំ ឥទំ អព្ភុតំ។ យត្រ ហិ នាម ភគវតោ បាវចនេ ឯវរូបោបិ នយោ សន្ទិស្សតិ វិញ្ញូនំ ហទយវិម្ហាបនករោ, យោ ឯកស្មិំយេវ ធាតុម្ហិ ឯកស្មិំយេវ ឧបសគ្គេ ឯកស្មិំយេវត្ថេ ក្វចិ លោបាលោបវសេន វិភជិតុំ លព្ភតិ។ ឥទានិ មយំ សោតូនំ បរមកោសល្លជននត្ថំ តទុភយម្បិ អាការំ ឯកជ្ឈំ ករោន្តា តទាការវតី ជិនវរបាឡី អានយាម –

> "គង្គំ មេ បិទហិស្សន្តិ, ន តំ សក្កោមិ ព្រាហ្មណ;
> អបិធេតុំ មហាសិន្ធុំ, តំ កថំ សោ ភវិស្សតិ;
> ន តេ សក្កោមិ អក្ខាតុំ, អត្ថំ ធម្មញ្ច បុច្ឆិតោ។

ចិត្តត្ថសាធនី ឯតំ, គាថំ **សម្ភវជាតកេ**;
បញ្ញាសម្ភវមិច្ចន្តោ, ករេ ចិត្តេ សុមេធសោ”តិ។

ធុ គតិថេរិយេសុ។ គតិ គមនំ, **ថេរិយំ** ថិរភាវោ។ ធវតិ។ ធុវំ។

ឯត្ថ ច **ធុវន្តិ** ថិរំ។ “និច្ចោ ធុវោ សស្សតោ អវិបរិណាមធម្មោ”តិអាទីសុ វិយ, តស្មា **ធុវន្តិ** ថិរំ កិញ្ចិ ធម្មជាតំ។ អថ វា **ធុវន្តិ** តទំ គតិថេរិយត្ថវសេន និព្ពានស្សេវ អធិវចនំ ភវិតុមរហតិ។ តញ្ហិ ជាតិជរាព្យាធិមរណសោកាទិតោ មុច្ចិតុកាមេហិ ធវិតព្ពំ គន្តព្ពន្តិ **ធុវំ,** ឧប្បាទវយាភាវេន វា និច្ចសភាវត្តា ធវតិ ថិរំ សស្សតំ ភវតីតិ **ធុវំ**។ យញ្ហិ សន្ធាយ ភគវតា “ធុវញ្ច វោ ភិក្ខវេ ទេសេស្សាមិ ធុវគាមិនិញ្ច បដិបទ”ន្តិ វុត្តំ។ **ធុវ**សទ្ទោ “វចនំ ធុវសស្សត”ន្តិ ឯត្ថ ថិរេ វត្តតិ។ “ធុវញ្ច ភិក្ខវេ ទេសេស្សាមី”តិ ឯត្ថ និព្ពានេ។ “ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសី”តិ ឯត្ថ បនឯកំសេ និបាតបទភាវេន វត្តតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ធូ វិធូននេ។ ឩការស្ស **ឩ**វត្តំ។ ធូវតិ។ ធូវិតោ, ធូវិតព្ពំ។ រស្សត្តេ “ធុតោ, ធុតវា” ឥច្ចាបិ រូបានិ ភវន្តិ។

ធេ បានេ។ ធយតិ, ធីយតិ។ ធេនុ។

ឯត្ថ ច **ធេនូ**តិ ធយតិ បិវតិ ឥតោ ខីរំ បោតកោតិ ធេនុ, “គោធេនុ, អស្សធេនុ, មិគធេនូ”តិ **ធេនុ**សទ្ទោ សាមញ្ញវសេន សបោតិកាសុ តិរច្ឆានគតិត្ថីសុ វត្តតិ, ឯវំ សន្តេបិ យេភុយ្យេន គាវិយំ វត្តតិ។ តថា ហិ “សត្ត ធេនុសតេ ទត្វា”តិ បាឡិ ទិស្សតិ។

សិធុ គតិយំ សេធតិ, និសេធតិ, បដិសេធតិ។ សិទ្ធោ, បសិទ្ធោ, និសិទ្ធោ, បដិសិទ្ធោ, បដិសេធិតោ, បដិសេធកោ, បដិសេធោ, បដិសេធិតុំ, បដិសេធិត្វា។ ឥធ អចិន្តេយ្យពលត្តា ឧបសគ្គានំ តំយោគេ **សិធុ**ធាតុស្ស នានប្បការា អត្ថា សម្ភវន្តិ, អញ្ញេសម្បិ ឯវមេវ។

សិធុ សត្ថេ មង្គល្យេ ច។ សត្ថំ សាសនំ, **មង្គល្យំ** ជាបវិនាសនំ វុទ្ធិការណំ វា។ សេធតិ។ សិទ្ធោ, បសិទ្ធោ, បសិទ្ធិ។

ទធ ធារណេ។ ជនស្ស តុដ្ឋី ទធតេតិ **ទធិ**។ ធការស្ស **ហ**ការត្តេ “ទហតី”តិ រូបំ។ អយំ ឥត្ថី ឥមំ ឥត្ថីអយ្យិកំ ទហតិ។ ឥមេ បុរិសា ឥមំ បុរិសំ បិតាមហំ ទហន្តិ។ ចិត្តំ សមាទហាតព្ពំ។ សមាទហំ ចិត្តំ។

ឯធ វុទ្ធិយំ លាភេ ច។ ឯធតិ។ ឯធោ, សុខេធិតោ។ គម្ភីរេ គាធមេធតិ។

ឯត្ថ ច **ឯធោ**តិ ឯធតិ។ វឌ្ឍតិ ឯតេន បាវកោតិ ឯធោ។ ឥន្ធនំ, ឧបាទានំ។ **សុខេធិតោ**តិ សុខេនឯធិតោ, សុខសំវឌ្ឍិតោតិ អត្ថោ។ **គាធមេធតី**តិ គាធំ បតិដ្ឋិតំ ឯធតិ លភតិ។

ពទ្ធ សំហរិសេ។ សំហរិសោ វិនិពទ្ធក្រិយា។ ពទ្ធតិ, វិនិពទ្ធតិ។ វិនិពទ្ធា។

គាធ បតិដ្ឋានិស្សយគន្ថេសុ។ គាធតិ។ គាធំ កត្តា។ គម្ភីរតោ អគាធំ។

ពាធ វិលោឡនេ ពាធតិ, វិពាធតិ។ អាពាធោ។ អាពាធតិ ចិត្តំ វិលោឡេតីតិ **អាពាធោ**។

នាធ យាចនាទីសុ។ នាធតិ។ នាធនំ។

ពន្ធ ពន្ធនេ ពន្ធតិ។ ពន្ធនកោ, ពន្ធោ, ពន្ធាបិតោ, បដិពន្ធោ, ពន្ធនំ, ពន្ធោ, សម្ពន្ធនំ, សម្ពន្ធោ, បពន្ធោ, ពន្ធុ។

តត្ថ **ពន្ធន**ន្តិ ពន្ធន្តិ សត្តេ ឯតេនាតិ ពន្ធនំ, សង្ខលិកាទិ។ “អយំ អម្ហាកំ វំសោ”តិ សម្ពន្ធិតព្ពដ្ឋេន **ពន្ធុ, ថេរគាថាសំវណ្ណនាយំ** បន “បេមពន្ធនេន ពន្ធូ”តិ វុត្តំ។

ទធិ អសីឃចារេ។ អសីឃចារោ អសីឃប្បវត្តិ។ ទន្ធតិ។ ទន្ធោ, ទន្ធបញ្ញោ។ យោ ទន្ធកាលេ តរតិ, តរណីយេ ច ទន្ធតិ។

វទ្ធ វទ្ធនេ។ វទ្ធតិ។ វទ្ធិ, វុទ្ធិ, វទ្ធោ, វុទ្ធោ, ជាតិវុទ្ធោ, គុណវុទ្ធោ, វយោវុទ្ធោ។

យេ វុទ្ធមបចាយន្តិ, នរា ធម្មស្ស កោវិទា;
ទិដ្ឋេវ ធម្មេ បាសំសា, សម្បរាយេ ច សុគ្គតី។

សធុ សទ្ទកុច្ឆិយំ។ សធតិ។

បិឡធិ អលង្ការេ។ បិឡន្ធតិ។ បិឡន្ធនំ។

បិឡន្ធនមលង្ការោ, មណ្ឌនញ្ច វិភូសនំ;
បសាធនញ្ចាភរណំ, បរិយាយា ឥមេ មតា។

មេធ ហីសាយំ សង្គមេ ច។ មេធតិ។ មេធា, មេធាវី។ អត្រ **មេធា**តិ អសនិ វិយ សិលុច្ចយេ កិលេសេ មេធតិ ហីសតីតិ មេធា។ មេធតិ វា សិរិយា សីលាទីហិ ច សប្បុរិសធម្មេហិ សហ គច្ឆតិ ន ឯកិកា ហុត្វា តិដ្ឋតីតិ **មេធា**, បញ្ញាយេតំ នាមំ។ តថា ហិ –

“បញ្ញា ហិ សេដ្ឋា កុសលា វទន្តិ,
នក្ខត្តរាជារិវ តារកានំ;
សីលំ សិរី ចាបិ សតញ្ច ធម្មោ,
អន្វាយិកា បញ្ញវតោ ភវន្តី”តិ

វុត្តំ។ **មេធាវី**តិ ធម្មោជបញ្ញាយ ច សមន្នាគតោ បុគ្គលោ។

សធុ មធុ ឧន្ទេ។ សធតិ។ មធតិ។ មធុ។

ពុធ ពោធនេ។ ពោធតិ។ ពុទ្ធោ។ អភិសម្ពុទ្ធានោ។ សម្ពុទ្ធំ។ អសម្ពុទ្ធំ។ ពោធិ។ **ទិវាទិ**គណេបិ អយំ ទិស្សតិ។ តត្រហិ “ពុជ្ឈតី”តិ រូបំ, ឥធ បន “ពោធតី”តិ រូបំ។ “យោ និទ្ទំ អបពោធតី”តិ បាឡិ ទិស្សតិ។ ការិតេ បន “ពោធេតិ” ឥច្ចាទីនិ។

យុធ សម្បហារេ។ យោធតិ។ យោធោ។ យោធេថ មារំ បញ្ញាវុធេន។ យុទ្ធំ។ ចរណាយុធោ, ចរណាវុធោ វា។ អាវុធំ។ **ទិវាទិ**គណិកស្ស បនស្ស “យុជ្ឈតី”តិ រូបំ។

ទីធិ ទិត្តិវេធនេសុ។ ទីធតិ។ ទីធិតិ។ ឯត្ថ ច **ទីធិតី**តិ រស្មិ។ អនេកានិ ហិ រស្មិនាមានិ។

រស្មិ អាភា បភា រំសិ, ទិត្តិ ភា រុចិ ទីធិតិ;
មរីចិ ជុតិ ភាណ្វា’សុ, មយូខោ កិរណោ ករោ;
នាគធាមោ ច អាលោកោ, ឥច្ចេតេ រស្មិវាចកា។

ធការន្តរូបានិ។

នការន្តធាតុ

នី នយេ។ នេតិ, នយតិ, វិនេតិ។ វិនេយ្យ ហទយេ ទរំ។ អានេតិ។ អានយតិ។ នេតា។ វិនេតា។ នាយកោ។ នេយ្យោ ។ វេនេយ្យោ។ វេនយិកោ។ វិនីតោ បុរិសោ។ នីយមានេ បិសាចេន, កិន្នុ តាត ឧទិក្ខតិ។ នីយន្តោ។ នេត្តំ។ នេត្តិ។ ភវនេត្តិ សមូហតា។ នេត្តិកោ។ ឧទកញ្ហិ នយន្តិ នេត្តិកា។ នេត្តា។ នេត្តេ ឧជុំ គតេ សតិ។ នយោ។ វិនយោ។ អាយតនំ។ នេតុំ។ វិនេតុំ។ នេត្វា។ វិនេត្វា ឥច្ចាទីនិ។

តត្ថ **នេត្ត**ន្តិ សមវិសមំ ទស្សេន្តំ អត្តភាវំ នេតីតិ នេត្តំ, ចក្ខុ។ **នេត្តី**តិ នេន្តិ ឯតាយ សត្តេតិ នេត្តិ, រជ្ជុ។ **ភវនេត្តី**តិ ភវរជ្ជុ, តណ្ហាយេតំ នាមំ។ តាយ ហិ សត្តា គោណា វិយ គីវាយ ពន្ធិត្វា តំ តំ ភវំ និយ្យន្តិ, តស្មា ភវនេត្តីតិ វុច្ចតិ។ **នេត្តិកា**តិ កស្សកា។ **នេត្តា**តិ គវជេដ្ឋកោ យូថបតិ។ **នយោ**តិ នយនំ គមនំ នយោ, បាឡិគតិ។

អថ វា តត្ថ តត្ថ នេតព្ពោតិ **នយោ**, សទិសភាវេន នេតព្ពាការោ។ នីយតីតិ **នយោ**, តថត្តនយាទិ។ នីយតិ ឯតេនាតិ **នយោ**, អន្តទ្វយវិវជ្ជននយាទិ។

តថា ហិ ឆព្ពិធោ នយោ តថត្តនយោ បត្តិនយោ ទេសនានយោ អន្តទ្វយវិវជ្ជននយោ អចិន្តេយ្យនយោ អធិប្បាយនយោតិ។ តេសុ **តថត្តនយោ** អន្តទ្វយវិវជ្ជននយេន នីយតិ, **បត្តិនយោ** អចិន្តេយ្យនយេន, **ទេសនានយោ** អធិប្បាយនយេន នីយតិ។ ឯត្ថាទិម្ហិ តិវិធោ នយោ កម្មសាធនេន នីយតីតិ "នយោ"តិ វុច្ចតិ, បច្ឆិមោ បន តិវិធោ នយោ ករណសាធនេន នីយតិ ឯតេន តថត្តាទិនយត្តយមិតិ "នយោ"តិ វុច្ចតិ។ ឥមស្មឹ អត្ថេ បបញ្ចិយមានេ គន្ថវិត្ថារោ សិយាតិ វិត្ថារោ ន ទស្សិតោ។

អបរោបិ ចតុព្ពិធោ នយោ ឯកត្តនយោ នានត្តនយោ អព្យាបារនយោ ឯវំធម្មតានយោតិ។

វិនេតិ សត្តេ ឯត្ថ, ឯតេនាតិ វា **វិនយោ**។ កាយវាចានំ វិនយនតោបិ វិនយោ។ **អាយតន**ន្តិ អនមតគ្គេ សំសារេ បវត្តំ អតីវ អាយតំ សំសារទុក្ខំ យាវ ន និវត្តតិ, តាវ នយតេវ បវត្តតេវាតិ អាយតនំ។

អយំ បនេត្ថ អត្ថុទ្ធារោ។ "អាយតនន្តិ អស្សានំ កម្ពោជោ អាយតនំ, គុន្នំ ទក្ខិណាបថោ អាយតន"ន្តិ ឯត្ថ សញ្ជាតិដ្ឋានំ អាយអនំ នាម។ "មនោរមេ អាយតនេ, សេវន្តិ នំ វិហង្គមា។

ឆាយំ ឆាយត្ថិនោ យន្តិ, ផលត្ថំ ផលភោជិនោ"តិ ឯត្ថ សមោសរណដ្ឋានំ។ "បញ្ចិមានិ ភិក្ខវេ វិមុត្តាយតនានី"តិ ឯត្ថ ការណំ។ អញ្ញេបិ បន បយោគា **យត បតិយតនេ**តិ ឯត្ថ បកាសិតា។

នី បាបនេ។ នេតិ, នយតិ។ នយនំ។

នុ ថុតិយំ។ នោតិ, នវតិ។ នុតោ។

ថន បន ធន សទ្ទេ។ ថនតិ។ បនតិ។ ធនតិ។

កន ទិត្តិកន្តីសុ។ កនតិ។ កញ្ញា។ កនកំ។

ឯត្ថ ច យោព្ពនិភាវេ ឋិតត្តា រូបវិលាសេន កនតិ ទិប្បតិ វិរោចតីតិ **កញ្ញា**។ អថ វា កនិយតិ កាមិយតិ អភិបត្ថិយតិ បុរិសេហីតិបិ **កញ្ញា**, យោព្ពនិត្ថី។ **កនក**ន្តិ កនតិ, កនីយតីតិ វា **កនកំ**, សុវណ្ណំ។ សុវណ្ណស្ស ហិ អនេកានិ នាមានិ។

សុវណ្ណំ កនកំ ហេមំ, កញ្ចនំ ហដកម្បិ ច;
ជាតរូបំ តបនីយំ, វណ្ណំ តព្ភេទកា បន;
ជម្ពុនទំ សិង្គិកញ្ច, ចាមិករន្តិ ភាសិតា។

វន សន សម្ភត្តិយំ។ វនតិ។ វនំ។ សនតិ។

តត្ថ វនន្តិ។ តំ សម្ភជន្តិ មយូរកោកិលាទយោ សត្តាតិ **វនំ**, អរញ្ញំ។ វនតិ សម្ភជតិ សំកិលេសបុគ្គលន្តិ **វនំ**, តណ្ហា។

មន អព្ភាសេ។ មនតិ។ មនោ។

មាន វីមំសាយំ, វីមំសតិ។ វីមំសា។

ជន សុន សទ្ទេ។ ជនតិ។ សុនតិ។

ឯត្ថ ច "កស្មា តេ ឯកោ ភុជោ ជនតិ, ឯកោ តេ ន ជនតី ភុជោ"តិ បាឡិ និទស្សនំ។ តត្ថ **ជនតី**តិ សុនតិ សទ្ទំ ករោតិ។

ខនុ អវទារណេ ខនតិ។ សុខំ។ ទុក្ខំ។ ខតោ អាវាដោ។

តត្ថ **សុខ**ន្តិ សុដ្ឋុ ទុក្ខំ ខនតីតិ សុខំ។ ទុដ្ឋុ ខនតិ កាយិកចេតសិកសុខន្តិ **ទុក្ខំ**។ អញ្ញមញ្ញបដិបក្ខា ហិ ឯតេ ធម្មា។ ទ្វិធា ចិត្តំ ខនតីតិ វា **ទុក្ខំ។ ចុរាទិ**គណវសេន បន “សុខយតីតិ សុខំ, ទុក្ខយតីតិ ទុក្ខ”ន្តិ និព្ពចនានិ គហេតព្ពានិ។ សមាសបអវសេន “សុករំ ខមស្សាតិ **សុខំ**, ទុក្ករំ ខមស្សាតិ **ទុក្ខ**”ន្តិ និព្ពចនានិបិ វិវិធា ហិ សទ្ទានំ ព្យុប្បត្តិ បវត្តិ និមិត្តញ្ច។

ទាន អវខណ្ឌនេ។ ទានតិ។ អបទានំ។

សាន តេជនេ។ តេជនំ និសានំ។ សានតិ។

ហន ហឹសាគតីសុ។ ឯត្ថ បន **ហឹសា**វចនេន ផរុសាយ វាចាយ បីឡនញ្ច ទណ្ឌាទីហិ បហរណញ្ច គហិតំ, តស្មា **ហន ហឹសាបហរណគតីសូ**តិ អត្ថោ គហេតព្ពោ។ តថា ហិ “រាជានោ ចោរំ គហេត្វា ហនេយ្យុំ វា ពន្ធេយ្យុំ វា”តិ។ បាឋស្ស អត្ថំ សំវណ្ណេន្តេហិ **“ហនេយ្យុ**ន្តិ បោថេយ្យុញ្ចេវ ឆិន្ទេយ្យុញ្ចា”តិ វុត្តំ។ ឯត្ថ ច ឆេទនំ នាម ហត្ថបាទាទិឆេទនំ វា សីសច្ឆេទវសេន មារណំ វា។ **ហន**ស្ស **វធា**ទេសោ **ឃាតា**ទេសោ ច ភវតិ, ហន្តិ ហនតិ, ហនន្តិ។ ហនសិ, ហនថ។ សេសំ សព្ពំ នេយ្យំ។

ហឹសាទយោ ចត្តារោ អត្ថា លព្ភន្តិ។ “ហន្តិ ហត្ថេហិ បាទេហី”តិ ឯត្ថ បន **ហន្តី**តិ បហរតីតិ អត្ថោ។ “កុទ្ធោ ហិ បិតរំ ហន្តិ។ វិក្កោសមានា តិព្ពាហិ, ហន្តិ នេសំ វរំ វរ”ន្តិ។ ឯត្ថ **ហន្តី**តិ មារេន្តីតិ អត្ថោ។ “វធតិ, វធេតិ, ឃាតេតិ” ឥច្ចបិ រូបានិ ភវន្តិ។ តត្ថ “វធតិ ន រោទតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ អត្តានំ វធិត្វា វធិត្វា រោទតី”តិអាទីសុ វធោ បហរណំ។ បាណំ វធេតិ។ បាណវធោ។ “ឯស វធោ ខណ្ឌហាលស្ស។ សត្តេ ឃាតេតី”តិ ច អាទីសុ វធោ មារណំ។

“ឧបាហនំ, វធូ”តិ ច ឯត្ថ **ហនវធ**សទ្ទត្ថោគមនំ។ “បុរិសំ ហនតិ។ សីតំ ឧណ្ហំ បដិហនតិ” ឥច្ចាទីនិ កត្តុបទានិ។ ទេវទត្តោ យញ្ញទត្តេន ហញ្ញតិ។ តតោ វាតាតបេ ឃោរេ, សញ្ជាតេ បដិហញ្ញតិ។ បច្ចត្តវចនស្សេការត្តំ, យថា “វនប្បគុម្ពេ”តិ។ វិហារេនាតិ បទំ សម្ពន្ធិតព្ពំ, ឥច្ចាទីនិ កម្មបទានិ។ ហន្តា។ ហតោ។ វធកោ។ វធូ។ អាឃាតោ។ ឧបឃាតោ។ ឃាតកោ។ បដិឃោ។ សង្ឃោ។ ព្យគ្ឃោ។ សកុណគ្ឃិ។ ហន្តុំ, ហនិតុំ, ហន្ត្វា, ហនិត្វា។ វជ្ឈេត្វា, វធិត្វា ឥច្ចាទីនិ សនាមិកានិ តុមន្តាទិបទានិ។

តត្ថ **ឧបាហន**ន្តិ តំ តំ ឋានំ ឧបហនន្តិ ឧបគច្ឆន្តិ តតោ ច អាហនន្តិ អាគច្ឆន្តិ ឯតេនាតិ ឧបាហនំ។ **វធូ**តិ កិលេសវសេន សុនខម្បិ ឧបគមនសីលាតិ វធូ, សព្ពាសំ ឥត្ថីនំ សាធារណមេតំ។ អថ វា **វធូ**តិ សុណិសា។ តថា ហិ “តេន ហិ វធុ យទា ឧតុនី អហោសិ, បុប្ផំ តេ ឧប្បន្នំ, អថ មេ អារោចេយ្យាសី”តិ ឯត្ថ វធូតិ សុណិសា វុច្ចតិ។ សា បន “អយំ នោ បុត្តស្ស ភរិយា”តិ សស្សុសសុរេហិ អធិគន្តព្ពា ជានិតព្ពាតិ **វធូ**តិ វុច្ចតិ។ គត្យត្ថានំ កត្ថចិ ពុទ្ធិយត្ថកថនតោ អយមត្ថោ លព្ភតេវ។ “សុណ្ហា, សុណិសា, វធូ” ឥច្ចេតេ បរិយាយា។ **សង្ឃោ**តិ ភិក្ខុសមូហោ។ សមគ្គំ កម្មំ សមុបគច្ឆតីតិ សង្ឃោ, សុដ្ឋុ វា កិលេសេ ហន្តិ តេន តេន មគ្គាសិនា មារេតីតិបិ សង្ឃោ, បុថុជ្ជនារិយវសេន វុត្តានេតានិ។ វិវិធេ សត្តេ អាហនតិ ភុសោ ឃាតេតីតិ **ព្យគ្ឃោ**។ សោ ឯវ “វិយគ្ឃោ, វគ្ឃោ”តិ ច វុច្ចតិ។ អបរម្បិ បុណ្ឌរីកោតិ តស្ស នាមំ។ ទុព្ពលេ សកុណេ ហន្តីតិ **សកុណគ្ឃិ**, សេនោ, អយំ បន **ហន**ធាតុ **ទិវាទិ**គណេ “បដិហញ្ញតី”តិ អកម្មកំ កត្តុបទំ ជនេតិ។ តថា ហិ “ពុទ្ធស្ស ភគវតោ វោហារោ លោកិយេ សោតេ បដិហញ្ញតី”តិអាទិកា បាឡិយោ ទិស្សន្តិ។

អន បាណនេ។ បាណនំ សសនំ។ អនតិ។ អានំ, បានំ។ “តត្ថ **អាន**ន្តិ អស្សាសោ។ **បាន**ន្តិ បស្សាសោ។ ឯតេសុ **អស្សាសោ**តិ ពហិ និក្ខមនវាតោ។ **បស្សាសោ**តិ អន្តោ បវិសនវាតោ”តិ **វិនយដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ, **សុត្តន្តដ្ឋកថាសុ** បន ឧប្បដិបាដិយា អាគតំ។ តត្ថ យស្មា សព្ពេសម្បិ គព្ភសេយ្យកានំ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមនកាលេ បឋមំ អព្ភន្តរវាតោ ពហិ និក្ខមតិ, បច្ឆា ពាហិរវាតោ សុខុមំ រជំ គហេត្វា អព្ភន្តរំ បវិសន្តោ តាលុំ អាហច្ច និព្ពាយតិ, តស្មា **វិនយដ្ឋកថាយំ** “អស្សាសោតិ ពហិ និក្ខមនវាតោ, បស្សាសោតិ អន្តោ បវិសនវាតោ”តិ វុត្តំ។ ឯតេសុ ទ្វីសុ នយេសុ វិនយនយេន អន្តោ ឧដ្ឋិតសសនំ **អស្សាសោ,** ពហិ ឧដ្ឋិតសសនំ **បស្សាសោ**។ សុត្តន្តនយេន បន ពហិ ឧដ្ឋហិត្វាបិ អន្តោ សសនតោ **អស្សាសោ**។ អន្តោ ឧដ្ឋហិត្វាបិ ពហិ សសនតោ **បស្សាសោ**។ អយមេវ ច នយោ “អស្សាសាទិមជ្ឈបរិយោសានំ សតិយា អនុគច្ឆតោ អជ្ឈត្តំ វិក្ខេបគតេន ចិត្តេន កាយោបិ ចិត្តម្បិ សារទ្ធា ច ហោន្តិ ឥញ្ជិតា ច ផន្ទិតា ចា”តិ, “បស្សាសាទិមជ្ឈបរិយោសានំ សតិយា អនុគច្ឆតោ ពហិទ្ធា វិក្ខេបគតេន ចិត្តេន កាយោបិ ចិត្តម្បិ សារទ្ធា ច ហោន្តិ ឥញ្ជិតា ច ផន្ទិតា ចា”តិ ឥមាយ **បាឡិយា** សមេតីតិ វេទិតព្ពំ។

ធន ធញ្ញេ។ ធននំ **ធញ្ញំ**, សិរិបុញ្ញបញ្ញានំ សម្បទាតិ អត្ថោ។ ធាតុអត្ថោ ហិ យេភុយ្យេន ភាវវសេន កថិយតិ បបេត្វា **វក្ករុក្ខតចេ**តិ ឯវមាទិប្បភេទំ។ យថា ភាវត្ថេ វត្តមានេន **យ**បច្ចយេន សទ្ធឹ **ន**ការស្ស **យ្យ**ការំ កត្វា ថេននំ **ថេយ្យ**ន្តិ វុច្ចតិ, ឯវមិធ **យ**បច្ចយេន សទ្ធឹ **ន**ការស្ស **ញ្ញ**ការំ កត្វា ធននំ **ធញ្ញ**ន្តិ វុច្ចតិ។ ធនិនោ វា ភាវោ **ធញ្ញំ**, តស្មឹ ធញ្ញេ។ ធន្តិ, ធនតិ។ ធនិតំ។ ធញ្ញំ។ យស្មា បន **ធញ្ញ**សទ្ទេន សិរិបុញ្ញបញ្ញាសម្បទា គហិតា, តស្មា “ធញ្ញបុញ្ញលក្ខណសម្បន្នំ បុត្តំ វិជាយី”តិអាទីសុ **ធញ្ញ**សទ្ទេន សិរិបញ្ញាវ គហេតព្ពា បុញ្ញស្ស វិសុំ វចនតោ។

“នទតោ បរិសាយន្តេ, វាទិតព្ពបហារិនោ;
យេ តេ ទក្ខន្តិ វទនំ, ធញ្ញា តេ នរបុង្គវ។

ទីឃង្គុលី តម្ពនខេ, សុភេ អាយតបណ្ហិកេ;
យេ បាទេ បណមិស្សន្តិ, តេបិ ធញ្ញា គុណន្ធរ។

មធុរានិ បហដ្ឋានិ, ទោសគ្ឃានិ ហិតានិ ច;
យេតេវាក្យានិ សោស្សន្តិ, តេបិ ធញ្ញានរុត្តមា”តិ

ឯវមាទីសុ បន **ធញ្ញ**សទ្ទេន បុញ្ញសម្បទា គហេតព្ពា, បុញ្ញសម្បទាយ វា សទ្ធឹ សិរិបញ្ញាសម្បទាបិ គហេតព្ពា។ ឥទមេត្ថ និព្ពចនំ “ធញ្ញំ សិរិបុញ្ញបញ្ញាសម្បទា ឯតេសំ អត្ថីតិ **ធញ្ញា**”តិ។ “ធញ្ញំ មង្គលសម្មត”ន្តិ ឯត្ថ តុ “ឧត្តមរតនំ ឥទ”ន្តិ ធនាយិតព្ពំ សទ្ទាយិតព្ពន្តិ **ធញ្ញំ**, សិរិសម្បន្នំ បុញ្ញសម្បន្នំ បញ្ញាសម្បន្នន្តិបិ អត្ថោ យុជ្ជតិ។ “ធញ្ញំ ធនំ រជតំ ជាតរូប”ន្តិ ច អាទីសុ “នត្ថិ ធញ្ញសមំ ធន”ន្តិ វចនតោ ធនាយិតព្ពន្តិ **ធញ្ញំ**, កឹ តំ? បុព្ពណ្ណំ។ អបិច ឱសធិវិសេសោបិ **ធញ្ញ**ន្តិ វុច្ចតិ។ **ធន**សទ្ទស្ស ច បន សមាសវសេន “អធនោ, និទ្ធនោ”តិ ច នត្ថិ ធនំ ឯតស្សាតិ អត្ថេន ទលិទ្ទបុគ្គលោ វុច្ចតិ។ “និធនំ យាតី”តិឯត្ថ តុ កម្បនត្ថវាចកស្ស **ធូ**ធាតុស្ស វសេន វិនាសោ **និធន**ន្តិ វុច្ចតីតិ។

មុន គតិយំ។ មុនតិ។

ចិនេ មញ្ញនាយំ។ អលុត្តន្តោយំ ធាតុ, យថា គិលេ, យថា ច មិលេ។ ចិនាយតិ, ឱចិនាយតិ។ “សព្ពោ តំ ជនោ ឱចិនាយតូ”តិ ឥទមេត្ថ បាឡិ និទស្សនំ។ **ឱចិនាយត**តិ អវមញ្ញតូតិ។

ឥតិ **ភូវាទិ**គណេ **តវគ្គន្ត**ធាតុរូបានិ

សមត្តានិ។

បការន្តធាតុ

ឥទានិ **បវគ្គន្ត**ធាតុរូបានិ វុច្ចន្តេ –

បា បានេ។ **បានំ** បិវនំ។ “បាតិ, បាន្តិ។ បាតុ, បាន្តុ” ឥច្ចាទិ យថារហំ យោជេតព្ពំ។

ខិប្បំ គីវំ បសារេហិ, ន តេ ទស្សាមិ ជីវិតំ;
អយញ្ហិតេ មយា រូឡ្ហោ, សរោ បាស្សតិ លោហិតន្តិ។

អត្រ ហិ **បាស្សតី**តិ បិវិស្សតិ។ “បាស្សតិ, បាស្សន្តិ។ បាស្សសិ, បាស្សថ។ បាស្សាមិ, បាស្សាម” ឥច្ចាទិនា, “អបស្សា, អបស្សំសុ” ឥច្ចាទិនា ច នយេន សេសំ សព្ពំ យោជេតព្ពំ នយញ្ញូហិ។ កោ ហិ សមត្ថោ សព្ពានិ ពុទ្ធវចនសាគរេ វិចិត្រានិ វិប្បកិណ្ណរូបន្តររតនានិ ឧទ្ធរិត្វា ទស្សេតុំ, តស្មា សព្ពាសុបិ ធាតូសុ សង្ខេបេន គហណូបាយមត្តមេវ ទស្សិតំ។ បិវតិ, បិវន្តិ។ បិវំ, បិវន្តោ, បិវមានោ, បិវំ ភាគិរសោទកំ។ ការិតេ កុមារំ ខីរំ បាយេតិ។ មុហុត្តំ តណ្ហាសមនំ, ខីរំ ត្វំ បាយិតោ មយា។ កម្មេ បីយតិ, បីតំ។ **តុ**មាទីសុ “បាតុំ, បិវិតុំ, បិត្វា, បិវិត្វា, បាយេត្វា” ឥច្ចាទីនិ យោជេតព្ពានិ។ អញ្ញេសុបិ ឋានេសុ បាឡិនយានុរូបេន សទ្ទរូបានិ ឯវមេវ យោជេតព្ពានិ។

បា រក្ខណេ។ បាតិ។ និបាតិ។ បិតា, គោបោ។

បា បូរណេ។ បាតិ, វិប្បាតិ។ វិប្បោ។

វិប្បោតិ ព្រាហ្មណោ។ សោ ហិ វិប្បេតិ បូរេតិ វិសិដ្ឋេន វេទុច្ចារណាទិនា អត្តនោ ព្រាហ្មណកម្មេន លោកស្ស អជ្ឈាសយំ អត្តនោ ច ហទយេ វេទានីតិ **វិប្បោ**តិ វុច្ចតិ។ “ជាតោ វិប្បកុលេ អហ”ន្តិ ឯត្ថ ហិ ព្រាហ្មណោ “វិប្បោ”តិ វុច្ចតិ។ តស្ស កុលំ **វិប្បកុល**ន្តិ។

បូ បវនេ។ បវតិ។ បុត្តោ, បុញ្ញំ។ ឯត្ថ **បុត្តោ**តិ អត្តនោ កុលំ បវតិ សោធេតីតិ បុត្តោ។ **កិយា**ទិគណំ បន បត្វា “បុនាតី”តិ វត្តព្ពំ។

បុត្តោ’ត្រជោ សុតោ សូនុ,
តនុជោ តនយោ’រសោ;
បុត្តនត្តាទយោ ចាថ,
អបច្ចន្តិ បវុច្ចរេ។

ឥត្ថិលិង្គម្ហិ វត្តព្ពេ, បុត្តីតិ អត្រជាតិ ច;
វត្តព្ពំ សេសង្គានេសុ, យថារហមុទីរយេ;
បាឡិយញ្ហិ អត្រជាតិ, ឥត្ថី បុត្តិ កថិយតិ;

ឯត្ថ បន –

“តតោ ទ្វេ សត្តវត្តស្ស, វេទេហស្សត្រជា បិយា;
រាជកញ្ញា រុចា នាម, ធាតិមាតរមព្រវី”តិ

អយំ បាឡិ និទស្សនំ។ “បុត្តី, ធីតា, ទុហិតា, អត្តជា”តិ ឥច្ចេតេ បរិយាយា។ ឯវំ អត្រជាតិ ឥត្ថិវាចកស្ស ឥត្ថិលិង្គស្ស ទស្សនតោ **សុត**សទ្ទាទីសុបិ ឥត្ថិលិង្គនយោ លព្ភមានាលព្ភមានវសេន ឧបបរិក្ខិតព្ពោ។ តថា ហិ លោកេ “វេស្សោ, សុទ្ទោ, នរោ, កិំបុរិសោ” ឥច្ចាទីនំ យុគឡភាវេន “វេស្សី, សុទ្ទី, នារី, កិំបុរិសី”តិអាទីនិ ឥត្ថិវាចកានិ លិង្គានិ ទិស្សន្តិ។ “បុរិសោ បុមា” ឥច្ចាទីនំ បន យុគឡភាវេន ឥត្ថិវាចកានិ ឥត្ថិលិង្គានិ ន ទិស្សន្តិ។ **បុញ្ញ**ន្តិ ឯត្ថ បន អត្តនោ ការកំ បវតិ សោធេតីតិ បុញ្ញំ។ **កិយាទិ**គណំ បន បត្វា បុនាតីតិ **បុញ្ញ**ន្តិ វត្តព្ពំ។

អញ្ញោ អត្ថោបិ វត្តព្ពោ, និរុត្តិលក្ខណស្សិតោ;
តស្មា និព្ពចនំ ញេយ្យំ, ជនបូជាទិតោ ឥធ។

បរំ បុជ្ជភវំ ជនេតីតិ **បុញ្ញំ**។ សទា បូជិតំ វា ជនេតីតិ **បុញ្ញំ**។ ជនំ អត្តការំ បុនាតីតិ **បុញ្ញំ**។ អសេសំ អបុញ្ញំ បុនាតីតិ **បុញ្ញំ**។

កល្យាណំ កុសលំ បុញ្ញំ, សុភមិច្ចេវ និទ្ទិសេ;
កម្មស្ស កុសលស្សាធិ-វចនំ វចនេ បដុ។

បេ គតិយំ។ បេតិ, បេន្តិ។ បេសិ, បេថ។ ឥធ ភិក្ខវេ ឯកច្ចោ អស្សខឡុង្កោ បេហីតិ វុត្តោ វិទ្ធោ សមានោ ចោទិតោ សារថិនា បច្ចតោ បដិសក្កតិ, បិដ្ឋិតោ រថំ បដិវត្តេតិ។ ឧម្មគ្គំ គណ្ហាតិ, ឧព្ពដុមំ រថំ ករោតិ។

បេ វុទ្ធិយំ បយតិ។ បាយោ, អបាយោ។ ឯត្ថ **អបាយោ**តិ នត្ថិ បាយោ វុទ្ធិ ឯត្ថាតិ អបាយោ។ **អយ** ធាតុវសេនបិ អត្ថោ នេតព្ពោ, អយតោ វុទ្ធិតោ, សុខតោ វា អបេតោតិ **អបាយោ,** និរយតិរច្ឆានយោនិបេត្តិវិសយអសុរកាយា។

បេ សោសនេ។ បាយតិ, បយតិ វា។ និបកោ។ ឯត្ថ **និបកោ** និបយតិ វិសោសេតិ បដិបក្ខំ, តតោ វា អត្តានំ និបាតិ រក្ខតីតិ និបកោ, សម្បជានោ។

គុប រក្ខណេ។ គោបតិ។ គោបកោ។

នគរំ យថា បច្ចន្តំ, គុត្តំ សាន្តរពាហិរំ។

ឯវំ គោបេថ អត្តានំ, ខណោ វេ មា ឧបច្ចគា។

គោបេថាតិ គោបេយ្យ រក្ខេយ្យ។

វប សន្តានេ។ វបតិ។

សប សមវាយេ។ សបតិ។

ចុប មន្ទគតិយំ។ ចោបតិ។

តុប ហឹសាយំ។ តោបតិ។ តុប្បតិ។

គុប គោបនជិគុច្ឆនេសុ។ គោបតិ, ជិគុច្ឆតិ។ ជិគុច្ឆំ, ជិគុច្ឆមានោ។ ជេគុច្ឆី។ ជិគុច្ឆិត្វា ឥច្ចាទីនិ។

កបុ ហឹសាតក្កលគន្ធេសុ។ កប្បតិ។ កប្បរោ។

កបុ សាមត្ថិយេ។ ឥទំ អម្ហាកំ កប្បតិ។ នេតំ អម្ហេសុ កប្បតិ។

កប ករុណាយំ។ កបតិ។ កបណោ, កាបញ្ញំ។ តត្ថ **កបតី**តិ ករុណាយតិ, **កាបញ្ញ**ន្តិ កបណភាវោ។

សប អក្កោសេ។ សបតិ។ សបថោ, អភិសបថោ, អភិសបិតោ, សបនកោ។

វប ពីជនិក្ខេបេ។ ពីជំ វបតិ។ វាបកោ។ វាបិតំ ធញ្ញំ។ វុត្តំ ពីជំ បុរិសេន។ ពីជំ វប្បតិ។ វប្បមង្គលំ។

សុប សយនេ។ សុបតិ។ សុខំ សុបន្តិ មុនយោ, យេ ឥត្ថីសុ ន ពជ្ឈរេ។ សុត្តោ បុរិសោ, សុបនំ, សុត្តំ។

ខិប បេរណេ។ បេរណំ ចុណ្ណិករណំ បិសនំ។ ខេបតិ។ ខេបកោ។

ខិប អព្យត្តសទ្ទេ។ ខិបតិ។ ខិបិតសទ្ទោ។ យទា ច ធម្មំ ទេសេន្តោ, ខិបិ លោកគ្គនាយកោ។

ខិប ឆឌ្ឌនោ។ ខិបតិ, ឧក្ខិបតិ, វិក្ខិបតិ, អវខិបតិ, សំខិបតិ។ ខិត្តំ, ឧក្ខិត្តំ, បក្ខិត្តំ, វិក្ខិត្តំ ឥច្ចាទីនិ។

ឱប និដ្ឋភនេ។ និដ្ឋភនំ ខេឡបាតនំ។ ឱបតិ។ ឱសធំ សង្ខរិត្វា មុខេ ខេឡំ ឱបិ។

លិបិ ឧបលេបេ។ លេបតិ។ លិត្តំ បរមេន តេជសា។

ខិបិ គតិយំ។ ខិម្បតិ។

ឱប ខេបេ។ ឱបតិ។

និទបិ និទម្បនេ។ និទម្បនំ នាម សស្សរុក្ខាទីសុ វីហិសីសំ វា វរកសីសំ វា អច្ឆិន្ទិត្វា ឧទ្ទកសាខំ វា អភញ្ជិត្វា យថាឋិតមេវ ហត្ថេន គហេត្វា អាកឌ្ឍិត្វា ពីជមត្តស្សេវ វា បណ្ណមត្តស្សេវ វា គហណំ។ បុរិសោ វីហិសីសំ និទម្បតិ, រុក្ខបត្តំ និទម្បតិ។ និទម្បកោ, និទម្បិតំ, និទម្បិតុំ, និទម្បិត្វា។

តប ទិត្តិយំ។ ទិត្តិ វិរោចនំ។ ទិវា តបតិអាទិច្ចោ។

តប ឧព្ពេគេ។ ឧព្ពេគោ ឧត្រាសោ ភីរុតា។ តបតិ, ឧត្តបតិ។ ឱត្តប្បំ, ឱត្តប្បិយំ ធនំ។

តប ធូប សន្តាបេ។ តបតិ។ តបោធនំ, អាតាបោ។ អាតាបី។ អាតបំ។ ធូបតិ, សន្ធូបនោ, កម្មេ តាបិយតិ។ ធូបិយតិ។ ភាវេ តាបនំ, តាបោ, បរិតាបោ, សន្តាបោ។ ធូបនំ។

បការន្តធាតុរូបានិ។

ផការន្តធាតុ

បុប្ផ វិកសនេ។ អកម្មកោ ចាយំ សកម្មកោ ច។ បុប្ផតិ។ បុប្ផំ, បុប្ផនំ, បុប្ផិតោ, បុប្ផិតុំ, បុប្ផិត្វា។ បុប្ផន្តិ បុប្ផិនោ ទុមា។ ថលជា ទកជា បុប្ផា, សព្ពេ បុប្ផន្តិ តាវទេ។ មញ្ជូសកោ នាម រុក្ខោ យត្តកានិ ឧទកេ វា ថលេ វា បុប្ផានិ, សព្ពានិ បុប្ផតិ។

គុផ ហឹសាយំ។ គោផតិ។

ទផ ទផិ វប្ប គតិយំ។ ទផតិ។ ទម្ផតិ។ វប្ផតិ។

ទិផ កថនយុទ្ធនិន្ទាហឹសាទានេសុ។ ទេផតិ។ ទេផោ។

តផ តិត្តិយំ។ តិត្តិ តប្បនំ, តផតិ។

ទុផ ឧបក្កិលេសេ។ ឧបក្កិលិស្សនំ **ឧបក្កិលេសោ**។ ទោផតិ។

គុផ គន្ថេ។ គន្ថោ គន្ថិករណំ។ គោផតិ។

ផការន្តធាតុរូបានិ។

ពការន្តធាតុ

ភព្ព ហឹសាយំ។ ភព្ពតិ។ ភព្ពោ។

បព្ព វព្ព មព្ព កព្ព ខព្ព គព្ព សព្ព ចព្ព គតិយំ។ បព្ពតិ។ វព្ពតិ។ មព្ពតិ។ កព្ពតិ។ ខព្ពតិ។ គព្ពតិ។ សព្ពតិ។ ចព្ពតិ។

អព្ព សព្ព ហឹសាយញ្ច។ គត្យាបេក្ខាយ **ច**ការោ។ អព្ពតិ។ សព្ពតិ។

កុពិ អច្ឆាទនេ។ កុព្ពតិ។

លុពិ តុពិ អទ្ទនេ។ លុម្ពតិ។ តុម្ពតិ។ លុម្ពិនីវនំ។ ឧទកតុម្ពោ។ អថោបិ ទ្វេ ច តុម្ពានិ។

ចុពិ វទនសំយោគេ។ បុត្តំ មុទ្ធនិ ចុម្ពតិ។ មុខេ ចុម្ពតិ។ ឯត្ថ សិយា "យទិ វទនសំយោគេ **ចុពិ**ធាតុ វត្តតិ, កថំ **អម្ពុធរពិន្ទុចុម្ពិតកូដោ**តិ ឯត្ថ អវទនេ អវិញ្ញាណកេ បព្ពតកូដេ អម្ពុធរពិន្ទូនំ ចុម្ពនំ វុត្ត"ន្តិ? សច្ចំ, តំ បន ចុម្ពនាការសទិសេនាការេន សម្ភវំ ចេតសិ បបេត្វា វុត្តំ, យថា អទស្សនសម្ភវេបិ ទស្សនសទិសេនាការេន សម្ភូតត្តា "ភេទន្តេ ទារកេ ទិស្វា, ឧព្ពិទ្ធា វិបុលា ទុមា"តិ អចក្ខុកានម្បិ រុក្ខានំ ទស្សនំ វុត្តំ, ឯវមិធាបិ ចុម្ពនាការសទិសេនាការេន សម្ភូតត្តា អវទនានម្បិ អម្ពុធរពិន្ទូនំ ចុម្ពនំ វុត្តំ។ សភាវតោ បន អវិញ្ញាណកានំ ទស្សនចុម្ពនាទីនិ ច នត្ថិ, សវិញ្ញាណកានំយេវ តានិ ហោន្តីតិ។ អយំ នយោ **កមុ បទវិក្ខេបេ**តិអាទីសុបិ នេតព្ពោ។

ឧព្ពិ តុព្ពិ ថុព្ពិ ទុព្ពិ ធុព្ពិ ហឹសត្ថា។ ឧព្ពតិ។ តុព្ពតិ។ ថុព្ពតិ។ ទុព្ពតិ។ ទុព្ពា។ ធុព្ពតិ។ ឯត្ថ **ទុព្ពា**តិ ទព្ពតិណំ, យំ "តិរិយា នាម តិណជាតី"តិ បាឡិយំ អាគតំ។ ឯត្ថ ច **ទុព្ពា**តិ ឥត្ថិលិង្គំ, **ទព្ព**ន្តិ នបុំសកលិង្គន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

មុព្ពិ ពន្ធនេ។ មុព្ពតិ។

កុព្ពិ ឧគ្គមេ។ កុព្ពតិ។

បុព្ព បព្ព សព្ព បូរណេ។ បុព្ពតិ។ បព្ពតិ។ សព្ពតិ។ ឯត្ថ សិយា "ននុ ភោ **បុព្ពសព្ព**សទ្ទា សព្ពនាមានិ, កស្មា បនេតេ ធាតុចិន្តាយំ គហិតា"តិ? វុច្ចតេ – សព្ពនាមេសុ ច **តុ**មន្តាទិវិរហិតេសុ ច និបាតេសុ ឧបសគ្គេសុ ច ធាតុចិន្តា នាម នត្ថិ, ឥមានិ បន សព្ពនាមានិ ន ហោន្តិ។ កេវលំ សុតិសាមញ្ញេន សព្ពនាមានិ វិយ ឧបដ្ឋហន្តិ, តេន តេ តព្ភាវមុត្តត្តា ធាតុចិន្តាយំ បុព្ពាចរិយេហិ គហិតា "បុព្ពតិ សព្ពតី"តិ បយោគទស្សនតោតិ។ យទិ ឯវំ កស្មា ពុទ្ធវចនេ ឯតានិ រូបានិ ន សន្តីតិ? អនាគមនភាវេន ន សន្តិ, ន អវិជ្ជមានភាវេន។ កិញ្ចាបិ

ពុទ្ធវចនេសុ ឯតានិ រូបានិ ន សន្តិ, តថាបិ បោរាណេហិ អនុមតា បុរាណភាសាតិ គហេតព្ពានិ, យថា “នាថតីតិ នាថោ”តិ ឯត្ថ “នាថតី”តិ រូបំ ពុទ្ធវចនេ អវិជ្ជមានម្បិ គហេតព្ពំ ហោតិ, ឯវំ ឥមានិបិ។ តស្មា វោហារេសុ វិញ្ញូនំ កោសល្លត្ថាយ សាសនេ អវិជ្ជមានាបិ សាសនានុរូបា លោកិកប្បយោគា គហេតព្ពាតិ “បុព្ពតិ សព្ពតី”តិ រូបានិ គហិតានិ។ ឯស នយោ អញ្ញេសុបិ ឋានេសុ វេទិតព្ពោ។

ចម្ព អទនេ។ ចម្ពតិ។

កព្ព ខព្ព គព្ព ទព្ពេ។ ទព្ពោ អហង្ការោ។ កព្ពតិ។ ខព្ពតិ។ គព្ពតិ។

អពិ ទពិ សទ្ទេ។ អម្ពតិ។ អម្ពា, អម្ពុ។ ទម្ពតិ។

លពិ អវសំសនេ។ អវសំសនំ អវលម្ពនំ។ លម្ពតិ, វិលម្ពតិ, ព្យាលម្ពតិ។ នីចេ ចោ’លម្ពតេ សូរិយោ។ អាលម្ពតិ ។ អាលម្ពនំ, តទាលម្ពនំ, តទាលម្ពណំ, តទាលម្ពំ វា។ លាពុ។ អលាពុ វា, **អ**ការោ ហិ តព្ភាវេ។

ពការន្តធាតុរូបានិ។

ភការន្តធាតុ

ភា ទិត្តិយំ។ ចន្ទោ ភាតិ, បញ្ហោ មំ បដិភាតិ។ រត្តិ វិភាតិ។ ភាណុ, បដិភានំ។ វិភាតា រត្តិ។

ភី ភយេ។ ភាយតិ។ ភយំ, ភយានកោ, ភីមោ, ភីមសេនោ, ភីរុ, ភីរុកោ, ភីរុកជាតិកោ។ ការិតេ “ភាយេតិ, ភាយយតិ, ភាយាបេតិ, ភាយាបយតី”តិ រូបានិ។

សភុ សម្ភុ ហឹសាយំ។ សភតិ។ សម្ភតិ។

សុម្ភ ភាសនេ ច។ ចការោ ហឹសាបេក្ខកោ។ សុម្ភតិ។ សុម្ភោ។ កុសុម្ភោ។

ឯត្ថ **សុម្ភោ**តិ អាវាដោ។ “សុម្ភំ និក្ខនាហី”តិ ឥទមេត្ថ និទស្សនំ។ **កុសុម្ភោ**តិ ខុទ្ទកអាវាដោ, “បព្ពតកន្ទរបទរសាខាបរិបូរា កុសុម្ភេ បរិបូរេន្តី”តិ ឥទមេត្ថ និទស្សនំ។

អព្ភ វព្ភ មព្ភ គតិយំ។ អព្ភតិ។ អព្ភោ។ វព្ភតិ។ មព្ភតិ។

ឯត្ថ **អព្ភោ**តិ មេឃោ។ សោ ហិ អព្ភតិ អនេកសតបដលោ ហុត្វា គច្ឆតីតិ “អព្ភោ”តិ វុច្ចតិ។ “វិជ្ជុមាលី សតក្កកូ”តិ វុត្តំ។ **សតក្កកូ**តិ ច អនេកសតបដលោ។ ឯត្ថ ច **អព្ភ**សទ្ទោ តិលិង្គិកោ ទដ្ឋព្ពោ។ តថា ហិ អយំ “អព្ភុដ្ឋិតោវ ស យាតិ, ស គច្ឆំ ន និវត្តតី”តិ ឯត្ថ បុល្លិង្គោ។ “អព្ភា, មហិកា, ធូមោ, រជោ, រាហូ”តិ ឯត្ថ ឥត្ថិលិង្គោ។ “អព្ភានិ ចន្ទមណ្ឌលំ ឆាទេន្តី”តិ ឯត្ថ នបុំសកលិង្គោ។

ឥមានិ បន មេឃស្ស នាមានិ –

> មេឃោ វលាហកោ លង្ឃិ, ជីមូតោ អម្ពុទោ ឃនោ;
> ធារាធរោ អម្ពុធរោ, បជ្ជុន្នោ ហិមគព្ភកោ។

យភ មេថុនេ។ មិថុនស្ស ជនទ្វយស្ស ឥទំ កម្មំ **មេថុនំ,** តស្មឹ មេថុនេ **យភ**ធាតុ វត្តតិ។ យភតិ។ យាភស្សំ។

ឯត្ថ ច “មេថុន”ន្តិ ឯសា សព្ពិវាចា, លជ្ជាសម្បន្នេហិ បុគ្គលេហិ វត្តព្ពភាសាភាវតោ។ តថា ហិ “មេថុនោ ធម្មោ ន បដិសេវិតព្ពោ”តិ ច “ន មេ រាជា សខា ហោតិ, ន រាជា ហោតិ មេថុនោ”តិ ច សោភនេ វាចាវិសយេ អយំ ភាសា អាគតា។ “យភតី”តិអាទិកា បន ភាសា “សិខរណី”តិអាទិកា ភាសា វិយ អសព្ភិវាចា។ ន ហិ ហិរោត្តប្បសម្បន្នោ លោកិយជនោបិ ឦទិសឹ វាចំ ភាសតិ។ ឯវំ សន្តេបិ អធិមត្តក្កំសគតហិរោត្តប្បោបិ ភគវា មហាករុណាយ សញ្ចោទិតហទយោ លោកានុកម្បាយ បរិសមជ្ឈេ អភាសិ។ អហោ តថាគតស្ស មហាករុណាតិ។

ឥមានិ បន មេថុនធម្មស្ស នាមានិ –

សំវេសនំ និទ្ទុវនំ, មេថុនំ សូរតំ រតំ;
ព្យថយោ គាមធម្មោ ច, យាភស្សំ មោហនំ រតិ។

អសទ្ធម្មោ ច វសល-ធម្មោ មិទ្ឡសុខម្បិ ច;
ទ្វយំទ្វយសមាបត្តិ, ទ្វន្ទោ គម្មោ’ទកន្តិកោ។

សិភ សិភ កត្ថនេ។ សិភតិ។ រិភតិ។

ទេភ អភិ ទភិ សទ្ទេ។ ទេភតិ។ អម្ភតិ។ អម្ភោ។ ទម្ភតិ។

ឯត្ថ ច **អម្ភោ** វុច្ចតិ ឧទកំ។ តញ្ហិ និជ្ជីវម្បិ សមានំ ឱឃកាលាទីសុ វិស្សន្ទមានំ អម្ភតិ សទ្ទំ ករោតីតិ **អម្ភោ**តិ វុច្ចតិ។

ឥមានិស្ស នាមានិ –

បានីយំ ឧទកំ តោយំ, ជលំ បាតោ ច អម្ពុ ច;
ទកំ កំ សលិលំ វារិ, អាបោ អម្ភោ បបម្បិ ច។

នីរញ្ច កេបុកំ បានិ, អមតំ ឯលមេវ ច,
អាបោនាមានិ ឯតានិ, អាគតានិ តតោ តតោ។

ឯត្ថ ច “វាលគ្គេសុ ច កេបុកេ។ បិវិតញ្ច តេសំ ភុសំ ហោតិ បានី”តិអាទយោ បយោគា ទស្សេតព្ពា។

ថភិ ខភិ បដិពទ្ធេ ថម្ភតិ, វិត្ថម្ភតិ។ ខម្ភតិ, វិក្ខម្ភតិ។ ថម្ភោ។ ថទ្ធោ, ឧបត្ថម្ភោ។ ឧបត្ថម្ភិនី។ វិក្ខម្ភោ។ វិក្ខម្ភិតកិលេសោ។

ជភ ជភិ គត្តវិនាមេ។ ជភតិ។ ជម្ភតិ, វិជម្ភតិ។ វិជម្ភនំ, វិជម្ភិតា។ វិជម្ភន្តោ, វិជម្ភមានោ, វិជម្ភិតោ។

សព្ភ កថនេ។ សព្ភតិ។

វព្ភ ភោជនេ។ វព្ភតិ។

គព្ភ ធារណេ។ គព្ភតិ។ គព្ភោ។

ឯត្ថ **គព្ភោ**តិ មាតុកុច្ឆិបិ វុច្ចតិ កុច្ឆិគតបុត្តោបិ។ តថា ហិ “យមេករត្តិំ បឋមំ, គព្ភេ វសតិ មាណវោ”តិ ឯត្ថ មាតុកុច្ឆិ “គព្ភោ”តិ វុច្ចតិ។ “គព្ភោ មេ ទេវ បតិដ្ឋិតោ។ គព្ភោ ច បតិតោ ឆមា”តិ ច ឯត្ថ បន កុច្ឆិគតបុត្តោ។ អបិច **គព្ភោ**តិ អាវាសវិសេសោ។ “គព្ភំ បវិដ្ឋោ”តិអាទីសុ ហិ ឱវរកោ “គព្ភោ”តិ វុច្ចតិ។

រភ រាភស្សេ។ អាបុព្ពោ **រភ ហឹសាករណវាយមនេសុ។ រាភស្សំ** រាភសភាវោ។ តំសមង្គិនោ បន បាឡិយំ “ចណ្ឌា រុទ្ទា រភសា”តិ ឯវំ អាគតា។

តត្ថ **រភសា**តិ ករណុត្តរិយា។ រភតិ, អារភតិ, សមារភតិ, អារម្ភតិ។ រភសោ។ អារម្ភោ។ សមារម្ភោ, អារភន្តោ។ សមារភន្តោ។ អារទ្ធំ មេ វីរិយំ។ សារម្ភំ។ អនារម្ភំ។ សារម្ភោ តេ ន វិជ្ជតិ។ បការណារម្ភោ។ វីរិយារម្ភោ។ អារភិតុំ។ អារភិត្វា។ អារព្ភ។

ឯត្ថ **វីរិយារម្ភោ**តិ វីរិយសង្ខាតោ អារម្ភោ។ **អារម្ភ**សទ្ទោ កម្មេ អាបត្តិយំ ក្រិយាយ វីរិយេ ហឹសាយ វិកោបនេតិ អនេកេសុ អត្ថេសុ អាគតោ។

“យំ កិញ្ចិ ទុក្ខំ សម្ភោតិ, សព្ពំ អារម្ភបច្ចយា;
អារម្ភានំ និរោធេន, នត្ថិ ទុក្ខស្ស សម្ភវោ”តិ

ឯត្ថ ហិ កម្មំ អារម្ភោតិ អាគតំ។ “អារម្ភតិ ច វិប្បដិសារី ច ហោតី”តិ ឯត្ថ អាបត្តិ។ “មហាយញ្ញា មហារម្ភា, ន តេ ហោន្តិ មហប្ផលា”តិ ឯត្ថ យូបុស្សាបនាទិក្រិយា។ “អារម្ភថ និក្កមថ, យុញ្ជថ ពុទ្ធសាសនេ”តិ ឯត្ថ វីរិយំ។ “សមណំ គោតមំ ឧទ្ទិស្ស បាណំ អារម្ភន្តី”តិ ឯត្ថ ហឹសា។ “ពីជគាមភូតគាមសមារម្ភា បដិវិរតោ ហោតី”តិ ឯត្ថ ឆេទនភញ្ជនាទិកំ វិកោបនំ។ តថ្ហេវ –

កម្មេ អាបត្តិយញ្ចេវ, វីរិយេ ហឹសាក្រិយាសុ ច;
វិកោបនេ ច **អារម្ភ**-សទ្ទោ ហោតីតិ និទ្ទិសេ;

លភ លាភេ។ លភតិ, លព្ភតិ។ លាភោ, លទ្ធំ, អលត្ថ, អលត្ថុំ។

សុភ ទិត្តិយំ។ សោភតិ។ សោភា, សោភនំ, សោភិតោ។

ខុភ សញ្ចលនេ។ ខោភតិ, សង្ខោភតិ។ ហត្ថិនាគេ បទិន្នម្ហិ, ខុព្ភិត្ថ នគរំ តទា។ ខោភា, សង្ខោភោ។

នភ តុភ ហឹសាយំ។ នភតិ។ តុភតិ។

សម្ភ វិស្សាសេ។ សម្ភតិ។ សម្ភត្តិ, សម្ភត្តោ។

លុភ វិមោហនេ។ លោភតិ, បលោភតិ។ ថុល្លកុមារិបលោភនំ។ ការិតេ បន “លោភេតិ, បលោភេតិ, បលោភេត្វា”តិ រូបានិ ភវន្តិ។ **ទិវាទិ**គណំ បន បត្វា គិទ្ធិយត្ថេ “លុព្ភតី”តិ រូបំ ភវតិ។

ទភិ គន្ថនេ។ ទម្ភតិ។ ទម្ភនំ។

រុភិ និវារណេ។ រុម្ភតិ, សន្និរុម្ភតិ។ សន្និរុម្ភោ, សន្និរុម្ភិត្វា។

ឧភ ឧព្ភ ឧម្ភ បូរណេ។ ឧភតិ។ ឧព្ភតិ។ ឧម្ភតិ។ ឧភនា។ ឧព្ភនា។ ឧម្ភនា។ ឱភោ។ កេដុភំ។ ឧព្ភំ។ កុម្ភោ។ កុម្ភី។ ការិតេ “ឱភេតិ។ ឧព្ភេតិ។ ឧម្ភេតី”តិ រូបានិ ភវន្តិ។

តត្ថ **កេដុភ**ន្តិ ក្រិយាកប្បវិកប្បោ កវីនំ ឧបការិយសត្ថំ។ តទំ បនេត្ថ និព្ពចនំ កិដេតិ គមេតិ ក្រិយាទិវិភាគំ, តំ វា អនវសេសបរិយាទានតោ កេដេន្តោ គមេន្តោ ឱភេតិ បូរេតីតិ កេដុភំ **កិដឧភ**ធាតុវសេន។ ឧព្ភតិ ឧព្ភេតិ បូរេតីតិ **ឧព្ភំ**, បូរណន្តិ អត្ថោ។ **ចរិយាបិដកេបិ** ហិ ឦទិសី សទ្ទគតិ ទិស្សតិ, តំ យថា? “មហាទានំ បវត្តេសិ, អច្ចុព្ភំ សាគរូបម”ន្តិ។ តត្ថ ច **អច្ចុព្ភ**ន្តិ អតិវិយ យាចកានំ អជ្ឈាសយំ បូរណំ។ **អក្កុម្ភ**ន្តិបិ បាឋោ។ **កុម្ភោ**តិ កំ វុច្ចតិ ឧទកំ, តេន ឧព្ភេតព្ពោតិ កុម្ភោ, សោ ឯវ ឥត្ថិលិង្គវសេន កុម្ភី។ ឯត្ថ ច “កុម្ភី ជោវតិ ឱនតោ”តិ បយោគោ។

កុម្ភសទ្ទោ ឃដេ ហត្ថិ-សិរោបិណ្ឌេ ទសម្ពណេ;
បវត្តតីតិ វិញ្ញេយ្យោ, វិញ្ញូនា នយទស្សិនា។

ភការន្តធាតុរូបានិ។

មការន្តធាតុ

មា មានេ សទ្ទេ ច។ មាតិ។ មាតា។ ឯត្ថ **មាតា**តិ ជនិកា វា ចូឡមាតា វា មហាមាតា វា។

មូ ពន្ធនេ។ មវតិ។ **កិយាទិ**គណស្ស បនស្ស “មុនាតី”តិ រូបំ។

មេ បដិទានអាទានេសុ។ មេតិ, មយតិ។ មេធា។

ឯត្ថ **មេធា**តិ បញ្ញា។ សា ហិ សុខុមម្បិ អត្ថំ ធម្មញ្ច ខិប្បមេវ មេតិ ច ធារេតិ ចាតិ មេធាតិ វុច្ចតិ។ ឯត្ថ បន **មេតី**តិ គណ្ហាតិ។ តថា ហិ **អដ្ឋសាលិនិយំ** វុត្តំ “អសនិ វិយ សិលុច្ចយេ កិលេសេ មេធតិ ហឹសតីតិ មេធា,

ខិប្បំ គហណធារណង្ហេន វា មេធា”តិ។ សង្គមត្ថវាចកស្ស បន **មេធ**ធាតុស្ស វសេន មេធតិ សីលសមាធិអាទីហិ សទ្ធម្មេហិ សិរិយា ច សង្គច្ឆតីតិ **មេធា**តិ អត្ថោ គហេតព្ពោ។ ឯត្ថេតំ វុច្ចតិ –

“ទ្វិធាតុយេកធាតុយា , ទ្វិរត្ថវតិយាបិ ច;
មេធាសទ្ទស្ស និប្ផត្តិ, ជញ្ញា សុគតសាសនេ”តិ។

ឱមា សាមត្ថិយេ។ សាមត្ថិយំ សមត្ថភាវោ។ អលុត្តន្តោយំ ធាតុ, ឱមាតិ, ឱមន្តិ។

អត្រាយំ បាឡិ “ឱមាតិ ភន្តេ ភគវា ឥទ្ធិយា មនោមយេន កាយេន ព្រហ្មលោកំ ឧបសង្កមិតុ”ន្តិ។ តត្ថ **ឱមាតី**តិ បហោតិ សក្កោតិ។

តិមុ អទ្ទភាវេ។ អទ្ទភាវោ តិន្តភាវោ។ តេមតិ។ តិន្តោ, តេមិយោ។ តេមិតុកាមា តេមីសុ។

ឯត្ថ **តេមិយោ**តិ ឯវំនាមកោ កាសិរញ្ញោ បុត្តោ ពោធិសត្តោ។ សោ ហិ រញ្ញោ ចេវ មហាជនស្ស ច ហទយំ តេមេន្តោ អទ្ទភាវំ បាបេន្តោ សីតលភាវំ ជនេន្តោ ជាតោតិ “តេមិយោ”តិ វុច្ចតិ។

និតមិ កិលមនេ។ និតម្មតិ។ ហទយំ ទយ្ហតេ និតម្មាមិ។

ចមុ ឆមុ ជបុ ឈមុ ឧមុ ជិមុ អទនេ។ ចមតិ។ ចមូ។ **ចមូ**តិ សេនា។ ឆមតិ។ ជមតិ។ ឈមតិ។ ឧមតិ។ ជេមតិ។

កមុ បទវិក្ខេបេ។ បទវិក្ខេបោ បទសា គមនំ។ ឥទំ បន វោហារសីសមត្តំ វចនំ, តស្មា “នាស្ស កាយេ អគ្គិ វា វិសំ វា សត្ថំ វា កមតី”តិអាទីសុ អបទវិក្ខេបត្ថោបិ គហេតព្ពោ។ កមតិ។ ចង្កមតិ, អតិក្កមតិ។ អភិក្កមតិ។ បដិក្កមតិ។ បក្កមតិ។ បរក្កមតិ។ វិក្កមតិ។ និក្កមតិ។ សង្កមតិ។ សង្កមនំ។ សង្កន្តិ។ កមនំ។ ចង្កមនំ។ អតិក្កមោ។ អភិក្កមោ។ បដិក្កមោ។ បក្កមោ។ វិក្កមោ។ និក្កមោ។ អតិក្កន្តោ បុរិសោ។ អភិក្កន្តា រត្តិ។ និក្ខមតិ។ អភិនិក្ខមតិ។ ការិតេ និក្ខាមេតិ។ អញ្ញានិបិ យោជេតព្ពានិ។ យស្មា បនាយំ ធាតុ **ចុរាទិ**គណំ បត្វា ឥច្ឆាកន្តិយត្ថេសុ វត្តតិ, តស្មា តេបិ អត្ថេ ឧបសគ្គវិសេសិតេ កត្វា ឥធ **អភិក្កន្ត**សទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារំ វត្តព្ពម្បិ អវត្វា ឧបរិ **ចុរាទិ**គណេយេវ កថេស្សាម។

យមុ ឧបរមេ។ ឧបរមោ វិរមនំ។ យមតិ។ យមោ។ “បរេ ច ន វិជានន្តិ, មយមេត្ថ យមាមសេ”តិ ឥទមេត្ថ និទស្សនំ។ តត្ថ **យមាមសេ**តិ ឧបរមាម, នស្សាម, មរាមាតិ អត្ថោ។

នម ពហុត្តេ សទ្ទេ។ ពហុត្តោ សទ្ទោ នាម ឧគ្គតសទ្ទោ។ នមតិ។

អម ទម ហម្ម មិម ឆម គតិម្ហិ។ អមតិ។ ទមតិ។ ហម្មតិ។ មិមតិ។ ឆមតិ។ ឆមា។

ឆមាតិ បថវី។ **ឆមា**សទ្ទោ ឥត្ថិលិង្គោ ទដ្ឋព្ពោ, “ន ឆមាយំ និសីទិត្វា អាសនេ និសិន្នស្ស អគិលានស្ស ធម្មំ ទេសេស្សាមីតិ សិក្ខា ករណីយា”តិ ច “ឆមាយំ បរិវត្តាមិ វារិចរោវ ឃម្មេ”តិ ច បយោគទស្សនតោ។ សោ ច ខោ សត្តមិ អដ្ឋមិ វា វិភត្តីហិ ទ្វីសុ ច វចនេសុ យោជេតព្ពោ។ ឆមន្តិ គច្ឆន្តិ ឯត្ថាតិ ឆមា។

ធម សទ្ទគ្គិសំ យោគេសុ។ ធមធាតុ សទ្ទេ ច មុខវាតេន សទ្ធិំ អគ្គិសំយោគេ ច វត្តតិ។ តត្ថ បឋមត្ថេ “សង្ខំ ធមតិ។ សង្ខធមកោ។ ភេរិំ ធមតិ។ ភេរិធមកោ។ ធមេ ធមេ នាតិធមេ”តិ បយោគោ។ ទុតិយត្ថេ “អគ្គិំ ធមតិ។ សមុដ្ឋាបេតិ អត្តានំ, អណុំ អគ្គិំវ សន្ធម”ន្តិ បយោគោ។

ភាម កោធេ។ ភាមតិ។

នមុ នមនេ។ នមតិ។ នមោ។ នតំ, នមនំ។ នតិ។ នមំ។ នមមានោ។ នមន្តោ។ នមិតោ។ នាមំ។ នាមិតំ។ នមិតុំ។ នត្វា, នត្វាន។ នមិត្វា, នមិត្វាន, នមិតុន។ ការិតេ “នាមេតិ, នាមយតិ។ នាមេត្វា។ នាមយិត្វា”តិ រូបានិ ភវន្តិ។ តត្រ ហិ “នមតិ នមិត្វា”តិ ឯវំបការានិ បទានិ នមនត្ថេ វន្ទនាយញ្ច ទដ្ឋព្ពានិ, “នមោ នត្វា”តិ ឯវំបការានិ បន វន្ទនាយមេវ។ អត្រាយមុបលក្ខណមត្តា បយោគរចនា –

> រុក្ខោ ផលី ផលភារគុរុតាយ នមិត្វាន ភិជ្ជតិ;
> វុទ្ធោ ជរាជជ្ជរតាយ នមតិ នមិត្វា គច្ឆតិ;
> សទ្ធោ ពុទ្ធំ នមតិ នមិត្វា គច្ឆតិ;
> នមោ ពុទ្ធស្ស សត្ថារំ នត្វាន អគមាសីតិ;

ឯត្ថ **នមោ**តិ បទំ និបាតេសុបិ លព្ភតិ។ តេន ហិ បច្ចត្តោបយោគវចនានិ អភិន្នរូបានិ ទិស្សន្តិ “ទេវរាជ នមោ ត្យត្ថុ។ នមោ កត្វា មហេសិនោ”តិ។ ឧបសគ្គេហិបិ អយំ យោជេតព្ពោ “បណមតិ, បណាមោ, ឧណ្ណមតិ, ឧណ្ណតិ” ឥច្ចាទិនា។

ខមុ សហនេ។ ខមតិ។ ខន្តិ។ ខមោ, ខមនំ, ឯវំ ភាវេ។ កត្តរិ បន “ខន្តា។ ខមិតា។ ខមោ ហោតិ សីតស្សបិ ឧណ្ហស្សបី”តិ បយោគា។

សម អទស្សនេ។ សមតិ, វូបសមតិ អគ្គិ។

យម បរិវេសនេ។ យមតិ។ យមោ។ យមរាជា។

សម សទ្ទេ។ សមតិ។

សម ថម វេលម្ពេ។ សមតិ។ ថមតិ។

វាយម ឦហាយំ។ វាយមតិ។ វាយាមោ។

គមុ គតិយំ។ គច្ឆតិ។ គមកោ។ គតោ។ គតិ។ គមនំ។ ការិតេ “គមេតិ, គមយតិ, គច្ឆាបេតី”តិអាទីនិ ភវន្តិ។

រមុ កីឡាយំ។ រមតិ។ វិរមតិ។ បដិវិរមតិ។ ឧបរមតិ។ អារតិ។ វិរតិ។ បដិវិរតិ។ ឧបរតិ។ វេរមណិ។ វិរមណំ។ រតិ។ រមណំ។ រតោ។ អារតោ វិរតោ បដិវិរតោ។ ឧបរតោ, ឧបរមោ។ អារាមោ។

វមុ ឧគ្គិរណេ។ វមតិ។ វមថុ។ វម្មិកោ។

> ធិរត្ថុ តំ វិសំ វន្តំ, យមហំ ជីវិតការណា;
> វន្តំ បច្ចាវមិស្សាមិ, មតំ មេ ជីវិតា វរំ។

តត្ថ **វម្មិកោ**តិ វមតីតិ, វន្តកោតិ, វន្តុស្សយោតិ, វន្តសិនេហសម្ពន្ធោតិ វម្មិកោ។ សោ ហិ អហិនកុលឧន្ទុរឃរគោឡិកាទយោ នានប្បការេ បាណកេ វមតីតិ វម្មិកោ។ ឧបចិកាហិ វន្តកោតិ វម្មិកោ។ ឧបចិកាហិ វមិត្វា មុខតុណ្ឌកេន ឧក្ខិត្តបំសុចុណ្ណេន កដិប្បមាណេនបិ បោរិសប្បមាណេនបិ ឧស្សិតោតិ វម្មិកោ។ ឧបចិកាហិ វន្តខេឡសិនេហេន អាពទ្ធតាយ សត្តសត្តាហំ ទេវេ វស្សន្តេបិ ន វិប្បកិរយតិ, និទាឃេបិ តតោ បំសុមុដ្ឋឹ គហេត្វា តស្មឹ មុដ្ឋិនា បីឡិយមានេ សិនេហោវ និក្ខមតិ, ឯវំ វន្តសិនេហសម្ពន្ធោតិ វម្មិកោ។

ឯត្ថ បន “ភគវា, ហិមវា”តិអាទីនិ បទានិ ន កេវលំ **វន្ត**បច្ចយវសេនេវ និប្ផាទេតព្ពានិ, អថ ខោ **វមុ**ធាតុវសេនបិ និប្ផាទេតព្ពានិ, តេនាហ **វិសុទ្ធិមគ្គការកោ** “យស្មា បន តីសុ ភវេសុ តណ្ហាសង្ខាតំ គមនមនេន វន្តំ, តស្មា ‘ភវេសុ វន្តគមនោ’តិ វត្តព្ពេ **ភវ**សទ្ទតោ **ភ**ការំ, **គមន**សទ្ទតោ **គ**ការំ, **វន្ត**សទ្ទតោ **វ**ការញ្ច ទីឃំ កត្វា អាទាយ **ភគវា**តិ វុច្ចតិ, យថា លោកេ ‘មេហនស្ស ខស្ស មាលា’តិ វត្តព្ពេ មេខលា”តិ វទតា និរុត្តិនយេន សទ្ទសិទ្ធិ ទស្សិតា។

ឯត្ថ, សិយា “វិសមមិទំ និទស្សនំ, យេន ‘មេហនស្ស ខស្ស មាលា’តិ ឯត្ថ **មេ**ការ**ខ**ការ**លា**ការានំ កមតោ គហណំ ទិស្សតិ, ‘ភវេសុ វន្តគមនោ’តិ ឯត្ថ បន **ភ**ការ**វ**ការ**គ**ការានំ កមតោ គហណំ ន ទិស្សតី”តិ? សច្ចំ, តថ បន “អគ្គាហិតោ, វិជ្ជាចរណសម្បន្នោ”តិអាទីសុ វិយ គុណសទ្ទស្ស បរនិបាតវសេន “ភវេសុ គមនវន្តោ”តិ វត្តព្ពេបិ ឯវមវត្វា សទ្ទសត្ថេ យេភុយ្យេន គុណសទ្ទានំ បុព្ពនិបាតភាវស្ស ឥច្ឆិតត្តា សទ្ទសត្ថវិទូនំ កេសញ្ចិ វិញ្ញូនំ មនំ តោសេតុំ “ភគវា”តិ បទេ អក្ខរក្កមំ អនបេក្ខិត្វា អត្ថមត្តនិទស្សនវសេន “អាហិតគ្គិ, សម្បន្នវិជ្ជាចរណោ”តិអាទីនិ វិយ បុព្ពនិបាតវសេន “ភវេសុ វន្តគមនោ”តិ វុត្តំ។ ឦទិសម្ហិ ហានេ “អាហិតគ្គី”តិ វា

“អគ្គាហិតោ”តិ វា “ឆិន្នហត្ថោ”តិ វា “ហត្ថច្ឆិន្នោ”តិ វា បទេសុ យថា តថា បិតេសុបិ អត្ថស្ស អយុត្តិ នាម នត្ថិ អញ្ញមញ្ញំ សមានត្ថត្តា តេសំ សទ្ទានំ។

វេទជាតោតិអាទីសុ បន ឋានេសុ អត្ថេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវំ វិសុទ្ធិមគ្គេ “ភគវា”តិ បទស្ស **វមុ**ធាតុវសេនបិ និប្ផត្តិ ទស្សិតា, **តដ្ដីកាយម្បិ** ច ទស្សិតា “ភគេ វមីតិ ភគវា។ ភាគេ វមីតិ ភគវា”តិ។ និព្ពចនំ បន ឯវំ វេទិតព្ពំ – ភគសង្ខាតំ សិរឹ ឥស្សរិយំ យសញ្ច វមិ ឧគ្គិរិ ខេឡបិណ្ឌំ វិយ អនបេក្ខោ ឆឌ្ឌយីតិ **ភគវា**។ អថ វា ភានិ នាម នក្ខត្តានិ, តេហិ សមំ គច្ឆន្តិ បវត្តន្តីតិ ភគា, សិនេរុយុគន្ធរឧត្តរកុរុហិមវន្តាទិភាជនលោកា, វិសេសសន្និស្សយ សោភាកប្បដ្ឋិយភាវតោ។ តេបិ ភគវា វមិ តន្និវាសិសត្តាវាសសមតិក្កមនតោ តប្បដិពទ្ធឆន្ទរាគប្បហានេន បជហីតិ **ភគវា**។

ចក្កវត្តិសិរឹ យស្មា, យសំ ឥស្សរិយំ សុខំ;
បហាសិ លោកចិត្តញ្ច, សុគតោ ភគវា តតោ។

តថា ខន្ធាយតនធាតាទិភេទេ ធម្មកោដ្ឋាសេ សព្ពំ បបញ្ច សព្ពំ យោគំ សព្ពំ គន្ថំ សព្ពំ សំយោជនំ សមុច្ឆិន្ទិត្វា អមតំ ធាតុំ សមធិគច្ឆន្តោ វមិ ឧគ្គិរិ អនបេក្ខោ ឆឌ្ឌយិ ន បច្ចាវមីតិ **ភគវា**។ អថ វា សព្ពេបិ កុសលាកុសលេ សាវជ្ជានវជ្ជេ ហីនប្បណីតេ កណ្ហសុក្កសប្បដិភាគេ ធម្មេ អរិយមគ្គញាណមុខេន វមិ ឧគ្គិរិ អនបេក្ខោ បរិច្ចជិ បជហីតិ **ភគវា**។

ខន្ធាយតនធាតាទី, ធម្មភេទា មហេសិនា;
កណ្ហសុក្កា យតោ វន្តា, តតោបិ ពគវា មតោ។

ជាតកដ្ឋកថាយំ បន **ហិមវា**តិ បទស្ស **វមុ**ធាតុវសេនបិ និប្ផត្តិ ទស្សិតា។ តថា ហិ **សម្ពុជាតកដ្ឋកថាយំ “ហិមវា**តិ ហិមបាតសមយេ ហិមយុត្តោតិ ហិមវា។ គិម្ហកាលេ ហិមំ វមតីតិ ហិមវា”តិ វុត្តំ។ ឯវំ ជាតកដ្ឋកថាយំ “ហិមវា”តិ បទស្ស **វមុ**ធាតុវសេនបិ និប្ផត្តិ ទស្សិតា, អយំ នយោ ព្លទិសេសុ ឋានេសុបិ នេតព្ពោ។ “គុណវាគណវា”តិអាទីសុ បន ន នេតព្ពោ។ យទិ នយេយ្យ, “គុណវា គណវា”តិ បទានំ “និគ្គុណោ បរិហីនគុណោ”តិ ឯវមាទិអត្ថោ ភវេយ្យ, តស្មា អយំ នយោ សព្ពត្ថបិ ន នេតព្ពោ។ ឯត្ថ សិយា “យទិ “ភគវា’តិអាទិបទានំ **វមុ**ធាតុវសេន និប្ផត្តិ ហោតិ, កថំ “ភគវន្តោ, ភគវន្ត”ន្តិអាទីនិ សិជ្ឈន្តី”តិ? យថា “ភគវា”តិ បទំ និរុត្តិនយេន សិជ្ឈតិ, តថា តានិបិ តេនេវ សិជ្ឈន្តិ។ អចិន្តេយ្យោ ហិ និរុត្តិនយោ កេវលំ អត្ថយុត្តិបដិពន្ធមត្តោវ, អត្ថយុត្តិយំ សតិ និប្ផាទេតុមសក្កុណេយ្យានិបិ រូបានិ អនេនេវ សិជ្ឈន្តិ។ ឯត្ថ ច យំ និរុត្តិលក្ខណំ អាហរិត្វា ទស្សេតព្ពំ សិយា, តំ ឧបរិ រូបនិប្ផាទនាធិការេ ឧទាហរណេហិ សទ្ធឹ បកាសេស្សាម។

ឥជ សារមតេ មុនិរាជមតេ,
បរមំ បដុតំ សុជនោ បិហយំ;
វិបុលត្ថធរំ ធនិនីតិមិមំ,
សតតំ ភជតំ មតិសុទ្ធករំ។

ឥតិ នវង្គេ សាដ្ឋកថេ បិដកត្តយេ ព្យប្បថគតីសុ វិញ្ញូនំ

កោសល្លត្ថាយ កតេ សទ្ទនីតិប្បករណេ

សរវគ្គបញ្ចកន្តិកោ នាម ធាតុវិភាគោ

បន្នរសមោ បរិច្ឆេទោ។

១៦. ភូវាទិគណិកបរិច្ឆេទ

តតោ បរំ **អវ**គ្គន្តា, មិស្សកា ចេវ ធាតុយោ;
វក្ខាមិ ធាតុភេទាទិ-កុសលស្ស មតានុគា។

យការន្តធាតុ

យា គតិបាបុណេសុ។ យាតិ, យន្តិ។ យាតុ, យន្តុ។ យេយ្យ, យេយ្យុំ, អនុបរិយេយ្យុំ។ យថាសម្ភវំ បទមាលា យោជេតព្ពា។ យន្តោ បុរិសោ។ យន្តី ឥត្ថី។ យន្តំ កុលំ។ យានំ, ឧបយានំ, ឧយ្យានំ ឥច្ចាទីនិ។ **ទិវាទិ**គណិកស្ស បទស្ស "យាយតិ, យាយន្តី"តិអាទីនិ រូបានិ ភវន្តិ។

តត្រ **យាន**ន្តិអាទីសុ យន្តិ ឯតេនាតិ យានំ, រថសកដាទិ។ ឧបយន្តិ ឯតេន ឥស្សរស្ស វា បិយមនាបស្ស វា សន្តិកំ គច្ឆន្តីតិ **ឧបយានំ**, បណ្ណាការំ។ "ឧបយានានិ មេ ទជ្ជំ, រាជបុត្ត តយិ គតេ"តិ ឯត្ថ ហិ បណ្ណាការានិ "ឧបយានានី"តិ វុច្ចន្តិ។ សម្បន្នទស្សនីយបុប្ផផលាទិតាយ ឧទ្ធំ ឱលោកេន្តា យន្តិ គច្ឆន្តិ ឯត្ថាតិ **ឧយ្យានំ**។

ព្យា ឧម្មិសនេ។ ព្យាតិ, ព្យន្តិ។ ព្យាសិ, ព្យាថ។ ព្យាមិ, ព្យាម។ យថាសម្ភវំ បទមាលា យោជេតព្ពា។ តត្រ បនាយំ បាឡិ "យាវ ព្យាតិ និម្មិសតិ, តត្រាបិ រសតិព្ពយោ"តិ។ តត្ថ **យាវ ព្យាតី**តិ យាវ ឧម្មិសតិ, បុរាណភាសា ឯសា, អយញ្ហិ យស្មឹ កាលេ ពោធិសត្តោ ចូឡពោធិបរិព្ពាជកោ អហោសិ, តស្មឹ កាលេ មនុស្សានំ វោហារោ។

យុ មិស្សនេ គតិយញ្ច។ យោតិ, យវតិ។ អាយុ, យោនិ។

តត្ថ "អាយូ"តិ **អា**សទ្ទោ ឧបសគ្គោ។ អាយវន្តិ មិស្សីភវន្តិ សត្តា ឯតេនាតិ **អាយុ**។ អថ វា អាយវន្តិ អាគច្ឆន្តិ បវត្តន្តិ តស្មឹ សតិ អរូបធម្មាតិ **អាយុ**។ តថា ហិ **អដ្ឋសាលិនិយំ** វុត្តំ "អាយវនដ្ឋេន អាយុ។ តស្មិញ្ហិ សតិ អរូបធម្មា អាយវន្តិ អាគច្ឆន្តិ បវត្តន្តិ, តស្មា **អាយូ**តិ វុច្ចតី"តិ។ "អាយុ, ជីវិតំ, បាណោ" ឥច្ចេតេ បរិយាយា លោកវោហារវសេន។ អភិធម្មវសេន បន "ឋិតិ យបនា យាបនា ជីវិតិន្ទ្រិយំ" ឥច្ចេតេបិ តេហេវ សទ្ធឹ បរិយាយា។ **យោនី**តិ អណ្ឌជាទីនំ អណ្ឌជាទីហិ សទ្ធឹ យាយ មិស្សីភាវោ ហោតិ, សា យោនិ។ ឥទំ បនេត្ថ និព្ពចនំ "យវន្តិ ឯត្ថ សត្តា ឯកជាតិសមន្វយេន អញ្ញមញ្ញំ មិស្សកា ហោន្តីតិ **យោនិ**" ឥតិ។ ឯត្ថ ច **យោនិ**សទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារោ នីយតេ។ **យោនី**តិ ខន្ធកោដ្ឋាសស្សបិ ការណស្សបិ បស្សាវមគ្គស្សបិ នាមំ។ "ចតស្សោ នាគយោនិយោ។ ចតស្សោ សុបណ្ណយោនិយោ"តិ ឯត្ថ ហិ ខន្ធកោដ្ឋាសោ យោនិ នាម។ "យោនិ ហេសា ភូមិជ ផលស្ស អធិគមាយា"តិ ឯត្ថ ការណំ។ "ន ចាហំ ព្រាហ្មណំ ព្រូមិ, យោនិជំ មត្តិសម្ភវ"ន្តិ ឯត្ថ បស្សាវមគ្គោ។ ឯត្ថេតំ វុច្ចតិ –

ខន្ធានញ្ចាបិ កោដ្ឋាសេ, មុត្តមគ្គេ ច ការណេ;
ឥមេសុ តីសុ អត្ថេសុ, **យោនិ**សទ្ទោ បវត្តតិ។

ព្យេ សំវរណេ។ ព្យាយតិ។

ព្យេ បវត្តិយំ។ ព្យេតិ សហព្យោ។

ឯត្ថ **សហព្យោ**តិ សហ ព្យេតិ សហ បវត្តតីតិ សហព្យោ, សហាយោ, ឯកភរូបគោ វា។ តថា ហិ "តាវតឹសានំ ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបន្នោ"តិអាទីសុ ឯកភរូបគោ "សហព្យោ"តិ វុច្ចតិ។

ហយ គតិយំ។ ហយតិ។ ហយោ។ **ហយោ**តិ អស្សោ។ សោ ហិ ហយតិ សីឃំ គច្ឆតីតិ ហយោតិ វុច្ចតិ។ ឥមានិ បនស្ស នាមានិ –

អស្សោ តុរង្គោ តុរគោ, វាជី វាហោ ហយោបិ ច;
ឃោដកោ សិន្ធវោ ចេវ, គោជោ អស្សតរោបិ ច។

ការណាការណញ្ញូ តុ, អាជានីយោ ហយុត្តមោ;
យោដកោ តុ ខឡុង្កស្សោ, វឡវោតិ ច វុច្ចតិ;

អស្សបោតោ កិសោរោតិ, ខឡុង្កោតិបិ វុច្ចតិ;

ហរិយ គតិគេលញ្ញេសុ។ ហរិយតិ។

អយ វយ បយ មយ តយ ចយ រយ គតិយំ។ អយតិ។ វយតិ។ បយតិ។ មយតិ។ តយតិ។ ចយតិ។ រយតិ។ អយោ, សមយោ, វយោ, បយោ, រយោ។ **មយតយចយ**ធាតូនំ នាមិកបទានិ ឧបបរិក្ខិតព្ពានិ។

តត្ថ **អយោ**តិ កាឡលោហំ, អយតិ នានាកម្មារកិច្ចេសុ ឧបយោគំ គច្ឆតីតិ អយោ។ **វយោ**តិ បឋមវយាទិ អាយុកោដ្ឋាសោ, វយតិ បរិហានឹ គច្ឆតីតិ វយោ។ **បយោ**តិ ខីរស្សបិ ឧទកស្សបិ នាមំ, បយតិ ជនេន បាតព្ពភាវំ គច្ឆតីតិ បយោ។ **រយោ**តិ វេគោ, យោ “ជវោ”តិបិ វុច្ចតិ, តស្មា រយនំ ជវនំ រយោ។ ឯត្ថ **សមយ** សទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារោ វុច្ចតេ អហ និព្ពចនេន។ **សមយ**សទ្ទោ –

សមវាយេ ខណេ កាលេ, សមយេ ហេតុទិដ្ឋីសុ;
បដិលាភេ បហានេ ច, បដិវេធេ ច ទិស្សតិ។

តថា ហិ “អប្បេវ នាម ស្វេបិ ឧបសង្កមេយ្យាម កាលញ្ច សមយញ្ច ឧបាទាយា”តិ ឯវមាទីសុ សមវាយោ អត្ថោ។ “ឯកោវ ខោ ភិក្ខវេ ខណោ ច សមយោ ច ព្រហ្មចរិយវាសាយា”តិអាទីសុ ខណោ។ “ឧណ្ហសមយោ បរិឡាហសមយោ”តិអាទីសុ កាលោ។ “មហាសមយោ បវនស្មិ”ន្តិអាទីសុ សមូហោ។ “សមយោបិ ខោ តេ ភទ្ទាលិ អប្បដិវិទ្ធោ អហោសី”តិអាទីសុ ហេតុ។ “តេន សមយេន ឧគ្គាហមានោ បរិព្ពាជកោ សមណមុណ្ឌិកាបុត្តោ សមយប្បវាទកេ តិន្ទុកាចីរេ ឯកសាលកេ មល្លិកាយ អារាមេ បដិវសតី”តិអាទីសុ ទិដ្ឋិ។

“ទិដ្ឋេ ធម្មេ ច យោ អត្ថោ, យោ ចត្ថោ សម្បរាយិកោ;
អត្ថាភិសមយា ធីរោ, បណ្ឌិតោតិ បវុច្ចតី”តិ

អាទីសុ បដិលាភោ។ “សម្មា មានាភិសមយា អន្តមកាសិ ទុក្ខស្សា”តិអាទីសុ បហានំ។ “ទុក្ខស្ស បីឡនដ្ឋោ សង្ខតដ្ឋោ សន្តាបដ្ឋោ អភិសមយដ្ឋោ”តិអាទីសុ បដិវេធោ។ ឯត្ថ ច ឧបសគ្គានំ ជោតកមត្តត្តា តស្ស តស្ស អត្ថស្ស វាចកោ **សមយ**សទ្ទោ ឯវាតិ **សមយ**សទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារេបិ សឧបសគ្គោ **អភិសមយ**សទ្ទោ វុត្តោ។

តត្ថ សហការីការណតាយ សន្និជ្ឈំ សមេតិ សមវេតីតិ **សមយោ,** សមវាយោ។ សមេតិ សមាគច្ឆតិ មគ្គ ព្រហ្មចរិយំ ឯត្ថ តទាធារបុគ្គលោតិ **សមយោ,** ខណោ។ សមេន្តិ ឯត្ថ, ឯតេន វា សង្គច្ឆន្តិ ធម្មា សហជាត ធម្មេហិ ឧប្បាទាទីហិ វាតិ **សមយោ,** កាលោ។ ធម្មប្បវត្តិមត្តតាយ អត្ថតោ អភូតោបិ ហិ កាលោ ធម្មប្បវត្តិយា អធិករណំ ករណំ វិយ ច បរិកប្បនាមត្តសិទ្ធេន រូបេន វោហរិយតីតិ។ សមំ, សហ វា អវយវានំ អយនំ បវត្តិ អវ ដ្ឋានន្តិ **សមយោ,** សមូហោ, យថា “សមុទាយោ”តិ។ អវយវសហាវដ្ឋានមេវ ហិ សមូហោ។ បច្ចយន្តរសមាគមេ ឯតិ ផលំ ឯតស្មា ឧប្បជ្ជតិ បវត្តតិ ចាតិ **សមយោ,** ហេតុ, យថា “សមុទយោ”តិ។ សមេតិ សំយោជនភាវតោ សម្ពន្ធា ឯតិ អត្តនោ វិសយេ បវត្តតិ, ទឡ្ហគ្គហណភាវតោ វា សំយុត្តា អយន្តិ បវត្តន្តិ សត្តា យថាភិនិវេសំ ឯតេនាតិ **សមយោ,** ទិដ្ឋិ។ ទិដ្ឋិសំយោជនេន ហិ សត្តា អតិវិយ ពជ្ឈន្តិ។ សមិតិ សង្គតិ សមោធានន្តិ **សមយោ,** បដិលាភោ។ សមស្ស និរោធស្ស យានំ, សម្មា វា យានំ អបគមោ អប្បវត្តីតិ **សមយោ,** បហានំ។ ញាណេន អភិមុខំ សម្មា ឯតព្ពោ អធិគន្តព្ពោតិ **សមយោ,** ធម្មានំ អវិបរីតោ សភាវោ, អភិមុខភាវេន សម្មា ឯតិ គច្ឆតិ ពុជ្ឈតីតិ **សមយោ**។ យថាភូតសភាវាវពោធោ។ ឯវំ តស្មឹ តស្មឹ អត្ថេ **សមយ**សទ្ទស្ស បវត្តិ វេទិតព្ពា។

ននុ ច អត្ថមត្តំ បតិ សទ្ទា អភិនិវិសន្តីតិ ន ឯកេន សទ្ទេន អនេកេ អត្ថា អភិធីយន្តីតិ? សច្ចមេតំ សទ្ទវិសេសេ អបេក្ខិតេ។ សទ្ទវិសេសេ ហិ អបេក្ខមានេ ឯកេន សទ្ទេន អនេកត្ថាភិធានំ ន សម្ភវតិ។ ន ហិ យោ កាលត្ថោ **សមយ**សទ្ទោ, សោយេវ សមូហាទិអត្ថំ វទតិ។ ឯត្ថ បន តេសំ តេសំ អត្ថានំ **សមយ** សទ្ទវចនីយតាសាមញ្ញមុបាទាយ អនេកត្ថតា **សមយ**សទ្ទស្ស វុត្តា។ ឯវំ សព្ពត្ថ អត្ថុទ្ធារេ អធិប្បាយោ វេទិតព្ពោ។

គតោ យាតោ អយតោ ច, និប្ផត្តិ សមុទីរយេ;
វិញ្ញូ **សមយ**សទ្ទស្ស, សមវាយាទិវាចិនោ។

គតោ យាតោ អយតោ ច, សមានត្ថេហិ ធាតុហិ;
ឯវំ សមានរូបានិ, ភវន្តីតិ ច ឦរយេ។

នយ រក្ខណេ ច។ ចការោ គតិបេក្ខកោ។ នយតិ។ នយោ។ **នយោ**តិ នយនំ គមនន្តិ នយោ, បាឡិគតិ។ នយន្តិ វា រក្ខន្តិ អត្ថំ ឯតេនាតិ **នយោ,** គថក្កនយាទិ។

ទយ ទានគតិហឹសាទានរក្ខាសុ។ ទយតិ។ ទយា។

ទយាតិ មេត្តាបិ វុច្ចតិ ករុណាបិ។ "ទយាបន្នោ"តិ ឯត្ថ ហិ មេត្តា "ទយា"តិ, មេត្តចិត្តតំ អាបន្នោតិ ហិ អត្ថោ។ "អទយាបន្នោ"តិ ឯត្ថ បន ករុណា "ទយា"តិ វុច្ចតិ។ និក្ករុណតំ អាបន្នោតិ ហិ អត្ថោ។ ឯវំ **ទយា**សទ្ទស្ស មេត្តាករុណាសុ បវត្តិ វេទិតព្ពា។ តថា ហិ **អភិធម្មដីកាយំ** វុត្តំ "**ទយា**សទ្ទោ យត្ថ យត្ថ បវត្តតិ, តត្ថ តត្ថ អធិប្បាយវសេន យោជេតព្ពោ។ **ទយា**សទ្ទោ ហិ អនុរក្ខណត្ថំ អន្តោនីតំ កត្វា បវត្តមានោ មេត្តាយ ច ករុណាយ ច បវត្តតី"តិ។

វចនត្ថោ បនេត្ថ ឯវំ វេទិតព្ពោ – ទយតិ ទទាតិ សត្តានំ អភយំ ឯតាយាតិ **ទយា**។ ទយតិ គច្ឆតិ វិភាគំ អកត្វា បាបកល្យាណជនេសុ សមំ វត្តតិ, សីតេន សមំ ផរន្តំ រជោមលញ្ច បវាហេន្តំ ឧទកមិវាតិបិ **ទយា,** មេត្តា។ ទយតិ វា ហឹសតិ ការុណិកំ យាវ យថាធិប្បេតំ បរស្ស ហិតនិប្ផត្តិំ ន បាបុណាតិ, តាវាតិ **ទយា**។ ទយតិ អនុគ្គណ្ហាតិ បាបជនម្បិ សជ្ជនោ ឯតាយាតិបិ **ទយា**។ ទយតិ អត្តនោ សុខម្បិ បហាយ ខេទំ គណ្ហាតិ សជ្ជនោ ឯតាយាតិ **ទយា**។ ទយន្តិ គណ្ហន្តិ ឯតាយ មហាពោធិសត្តា ពុទ្ធភាវាយ អភិនីហារករណកាលេ ហត្ថគតម្បិ អរហត្តផលំ ឆឌ្ឌេត្វា សំសារសាគរតោ សត្តេ សមុទ្ធរិតុកាមា អនស្សាសករំ អតិភយានកំ មហន្តំ សំសារទុក្ខំ, បច្ឆិមភវេ ច សហ អមតធាតុបដិលាភេន អនេកគុណសមលង្កតំ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណញ្ចាតិបិ **ទយា,** ករុណា។ ករុណាមូលកា ហិ សព្ពេ ពុទ្ធគុណា។

អបរោ នយោ – ទយន្តិ អនុរក្ខន្តិ សត្តេ ឯតាយ, សយំ វា អនុទយតិ, អនុទយមត្តមេវ វា ឯតន្តិ **ទយា,** មេត្តា ចេវ ករុណា ច។ កិញ្ចិ បយោគមេត្ថ កថយាម "សេយ្យថាបិ គហបតិ គិជ្ឈោ វា កង្កោ វា កុលលោ វា មំសបេសឹ អាទាយ ទយេយ្យ។ បុត្តេសុ មទ្ទី ទយេសិ, សស្សុយា សសុរម្ហិ ច។ ទយិតព្ពោ រថេសភ"។ តត្ថ **ទយេយ្យា**តិ ឧប្បតិត្វា គច្ឆេយ្យ, គត្យត្ថវសេនេតំ ទដ្ឋព្ពំ។ **ទយេសី**តិ មេត្តចិត្តំ ករេយ្យាសិ។ **ទយិតព្ពោ**តិ បិយាយិតព្ពោ។ ឧភយម្បេតំ វិវរណំ រក្ខណត្ថំ អន្តោគធំ កត្វា អធិប្បាយត្ថវសេន កតន្តិ វេទិតព្ពំ។

ឧយី តន្តសន្តានេ។ ឩយតិ។ ឩតោ, ឩតវា។

បូយី វិសរណេ ទុគ្គន្ធេ ច។ បូយតិ។ បូតោ, បូតវា។ បូតិមច្ឆំ កុសគ្គេន, យោ នរោ ឧបនយ្ហតិ។

កនុយី សទ្ទេ។ កនុយតិ។ កនុតោ, កនុតវា។

ខមាយ វិធូននេ។ ខមាយតិ។ ខមាតោ, ខមាតវា។

ផាយិ បាយិ វុឌ្ឍិយំ។ ផាយតិ។ ផីតោ, ផតវា។

តត្ថ **តតវន្តុ**បច្ចយា, **យ**ការលោបោ, ធាត្វន្តស្ស សរស្ស **ឥ**ការាទេសោ ច ទដ្ឋព្ពោ។ ឯស នយោ "បូតោ បូតវា"តិអាទីសុបិ យថាសម្ភវំ ទដ្ឋព្ពោ។ បាយតិ។ បាយោ។ អបាយោ។ ឯត្ថ ច នត្ថិ បាយោ វុឌ្ឍិ ឯត្ថាតិ **អបាយោ**។ អថ វា បន អយតោ សុខតោ អបេតោតិ **អបាយោ**តិបិ និព្ពចនីយំ។ **អបាយោ**តិ ច និរយោ តិរច្ឆានយោនិ បេត្តិវិសយោ អសុរកាយោតិ ចត្តារោ អបាយា។

តាយុ សន្តានបាលនេសុ។ តាយតិ។ តាយនំ។ **ទិវាទិ**គណេ បន **តា បាលនេ**តិ ធាតុំ បស្សថ, តស្ស "តាយតិ តាណ"ន្តិ រូបានិ។ ឧភយេសំ ក្រិយាបទំ សមំ។ **អ**ការ**យ**ការបច្ចយមត្តេនេវ នានត្តំ, នាមិកបទានិ បន វិសទិសានិ "តាយនំ, តាណ"ន្តិ។

ចាយុ បូជានិសាមនេសុ។ បូជា បូជនា។ **និសាមនំ** ឱលោកនំ សវនញ្ច វុច្ចតិ។ "តង្ឃ មទ្ទិ និសាមេហិ។ និសាមយថ សាធវោ"តិ ច អាទីសុ ហិ ឱលោកនសវនានិ **និសាមន**សទ្ទេន វុត្តានិ។ អបិច ញាណេន ឧបបរិក្ខណម្បិ និសាមនមេវាតិ គហេតព្ពំ។ ចាយតិ, អបចាយតិ។ អនគារេ បព្ពជិតេ, អបចេ ព្រហ្មចារិយេ។ យេ វុទ្ធមបចាយន្តិ។ អបចិតី ទស្សេតិ។ និច្ចំ វុទ្ធាបចាយិនោ។

យការន្តធាតុរូបានិ។

រការន្តធាតុ

រា អាទានេ។ រាតិ។

រិ សន្តានេ។ រេតិ។ រេណុ។ **រេ**ណូតិ រជោ។

រុ គតិយំ រោសនេ ច។ រវតិ, វិរវតិ។

រុ សទ្ទេ។ រោតិ, រវតិ។ រវោ, ឧបរវោ។ រុតមនុញ្ញំ រុចិយា ច បិដ្ឋិ។ **រុត**ន្តិ រវនំ រុតំ, សទ្ទោ។

រេ សទ្ទេ។ រាយតិ។ រា។ រត្តិ។ ឯត្ថ ច **រា**តិ សទ្ទោ។ **រត្តី**តិ និសាសង្ខាតោ សត្តានំ សទ្ទស្ស វូបសមកាលោ។ រាតិយ្យតិ ឧច្ឆិជ្ជតិ ឯត្ថាតិ **រត្តិ**។

ព្រូ វិយត្តិយំ វាចាយំ។ អបិ ហន្ត្វា ហតោ ព្រូតិ។

ព្រវីតិ, ព្រុន្តិ។ ព្រូសិ, ព្រូថ។ ព្រូមិ, ព្រូម។ ព្រូតេ, ព្រុវន្តេ។ ព្រូសេ, ព្រុវ្ហេ។ ព្រុវេ, ព្រុម្ហេ។

ព្រូតុ, ព្រុវិតុ, ព្រុវន្តុ។ ព្រូហិ, ព្រូថ។ ព្រូមិ, ព្រូម។ ព្រូតំ, ព្រុវន្តំ។

ឯត្ថ ច **អម្ពដ្ឋសុត្តេ** “បុន ភវំ គោតមោ ព្រុវិតូ”តិ បាឡិទស្សនតោ “ព្រុវិតូ”តិ វុត្តំ។ ឯវំ សព្ពត្ថាបិ ឧបបរិក្ខិត្វា នយោ គហេតព្ពោ។

ព្រុវេយ្យ, ព្រុវេ, ព្រុវេយ្យុំ។ ព្រុវេយ្យាសិ, ព្រុវេយ្យាថ។ ព្រុវេយ្យាមិ, ព្រុវេយ្យាម។ ព្រុវេថ, ព្រុវេរំ។ ព្រុវេថោ, ព្រុវេយ្យាវ្ហោ។ ព្រុវេយ្យំ។ ព្រុវេយ្យាម្ហេ។

បព្រូតិ។ អនុព្រូតិ។ បព្រូតុ, អនុព្រូតុ។ បព្រុវេយ្យ, អនុព្រុវេយ្យ។ ឯវំ សព្ពត្ថ **បអនុ**ឧបសគ្គេហិបិ យថាសម្ភវំ បទមាលា យោជេតព្ពា។

អាហ, អាហុ។ ព្រវេ, ព្រវិត្ថ, ព្រវិរេ។ ព្រវិត្ថោ, ព្រវិវ្ហោ។ ព្រវឹ, ព្រវិម្ហេ។ បរោក្ខាវសេន វុត្តានិ។

អព្រវា , អព្រវូ។ អព្រវោ, អព្រវត្ថ។ អព្រវំ, អព្រវម្ហា។ អព្រវត្ថ, អព្រវត្ថុំ។ អព្រវសេ, អព្រវ្ហំ។ អព្រវឹ, អព្រវិម្ហសេ។ ហិយ្យត្តនីវសេន វុត្តានិ។

អព្រវិ, អព្រវុំ។ អព្រវោ, អព្រវិត្ថ។ អព្រវឹ, អព្រវិម្ហា។ អព្រវា, អព្រវូ។ អព្រវសេ, អព្រវិវ្ហំ។ អព្រវំ, អព្រវិម្ហេ។ អជ្ជតនីវសេន វុត្តានិ។

ព្រុវិស្សតិ, ព្រុវិស្សន្តិ។ អព្រវិស្សា, អព្រវិស្សំសុ។ សេសំ សព្ពំ នេតព្ពំ។ កម្មបទំ អប្បសិទ្ធំ។ សចេ បន សិយា, “ព្រូយតី”តិ សិយា “លុយតិ, លូយតី”តិ បទានិ វិយ។

ជីរ ព្រូហនេ។ ព្រូហនំ វឌ្ឍនំ។ ជីរតិ។ ជីរំ។ ជីរមានោ។ ជីរណំ។ អប្បស្សុតាយំ បុរិសោ, ពលិពទ្ទោវ ជីរតិ។

បូរ បូរណេ។ បូរតិ។ បូរតោវ មហោទធិ។ សព្ពេ បូរេន្តុ សង្កប្បា។ បូរិតុំ, បូរិត្វា, បូរំ, បូរិតំ។ បុណ្ណំ, បរិបុណ្ណំ។ សម្បុណ្ណំ, បូរណំ។ បូរណោ កស្សបោ។ ការិតេ “បារមិយោ បូរេតិ, បូរយតិ, បូរាបេតិ, បូរាបយតិ។ បូរេត្វា, បូរយិត្វា, បូរាបេត្វា, បូរាបយិត្វា, បរិបូរេត្វា” ឥច្ចាទីនិ ភវន្តិ។

ឃោរ គតិបដិឃាតេ។ គតិបដិឃាតំ គតិបដិហននំ។ ឃោរតិ។

ជោរ គតិចាតុរិយេ។ គតិចាតុរិយំ គតិឆេកភាវោ។ ជោរេតិ។

សរ គតិយំ។ សរតិ, វិសរតិ, ឧស្សរតិ។ ឧស្សារណា។ សរោ។ សំសារោ ឥច្ចាទីនិ។ តត្ថ **សរោ**តិ រហទោ។ **សំសារោ**តិ វដ្ដំ, យោ “ភវោ”តិបិ វុច្ចតិ។

ចរ ចរណេ។ ចរតិ, វិចរតិ, អនុចរតិ, សញ្ចរតិ។

ចរ គតិភក្ខនេសុ។ ចរតិ, វិចរតិ, អនុចរតិ, សញ្ចរតិ, បដិចរតិ។ ចរិយា។ ចរិតា។ ចារោ។ វិចារោ។ អនុវិចារោ។ ឧបវិចារោ។ ចរណំ។ ចារកោ។ ឱចរកោ។ ព្រហ្មចរិយំ ឥច្ចាទីនិ។

តត្ថ **ចរតី**តិ គច្ឆតិ, ភក្ខតិ វា។ តថា ហិ **ចរ**ន្តិ បទស្ស គច្ឆន្តោ ខាទន្តោ ចាតិ អត្ថំ វទន្តិ គរូ។ **បដិចរតី**តិ បដិច្ឆាទេតិ។ **ចារកោ**តិ តំបវេសិតានំ សត្តានំ សុខំ ចរតិ ភក្ខតីតិ ចារកោ, រោធោ។ **ឱចរកោ**តិ អធោចារី។ **ព្រហ្មចរិយ**ន្តិ ទានម្បិ វេយ្យាវច្ចម្បិ សិក្ខាបទម្បិ ព្រហ្មវិហារោបិ ធម្មទេសនាបិ មេថុនវិរតិបិ សទារសន្តោសោបិ ឧបោសថោបិ អរិយមគ្គោបិ សកលំ សាសនម្បិ អជ្ឈាសយោបិ វុច្ចតិ។

កិន្តេ វតំ កី បន ព្រហ្មចរិយំ,
កិស្ស សុចិណ្ណស្ស អយំ វិបាកោ;
ឥទ្ធិជុតិពលវីរិយូបបត្តិ,
ឥទញ្ច តេ នាគ មហាវិមានំ។

អហញ្ច ភរិយា ច មនុស្សលោកេ,
សទ្ធា ឧភោ ទានបតី អហុម្ហា;
ឱបានភូតំ មេ ឃរំ តទាសិ,
សន្តប្បិតា សមណព្រាហ្មណា ច។

តំ មេ វតំ តំ បន ព្រហ្មចរិយំ,
តស្ស សុចិណ្ណស្ស អយំ វិបាកោ;
ឥទ្ធិជុតិពលវីរិយូបបត្តិ,
ឥទញ្ច មេ ធីរ មហាវិមាន”ន្តិ

ឥមស្មិញ្ហិ **បុណ្ណកជាតកេ** ទានំ “ព្រហ្មចរិយ”ន្តិ វុត្តំ។

“កេន បាណិ កាមទទោ, កេន បាណិ មធុស្សវោ;
កេន តេ ព្រហ្មចរិយេន, បុញ្ញំ បាណិម្ហិ ឥជ្ឈតិ។

តេន បាណិ កាមទទោ, តេន បាណិ មធុស្សវោ;
តេន មេ ព្រហ្មចរិយេន, បុញ្ញំ បាណិម្ហិ ឥជ្ឈតី”តិ

ឥមស្មិំ **អង្កុរបេតវត្ថុម្ហិ** វេយ្យាវច្ចំ “ព្រហ្មចរិយ”ន្តិ វុត្តំ។ “ឥទំ ខោ តំ ភិក្ខវេ តិត្តិរិយំ នាម ព្រហ្មចរិយំ អហោសី”តិ ឥមស្មិំ **តិត្តិរជាតកេ** សិក្ខាបទំ “ព្រហ្មចរិយ”ន្តិ វុត្តំ។ “តំ ខោ បន បញ្ចសិខ ព្រហ្មចរិយំ នេវ និព្ពិទាយ ន វិរាគាយ…បេ…. យាវទេវ ព្រហ្មលោកូបបត្តិយា”តិ ឥមស្មិំ **មហាគោវិន្ទសុត្តេ** ព្រហ្មវិហារា “ព្រហ្មចរិយ”ន្តិ វុត្តា។ “ឯកស្មិំ ព្រហ្មចរិយស្មិំ, សហស្សំ មច្ចុហាយិនោ”តិ ឯត្ថ ធម្មទេសនា “ព្រហ្មចរិយ”ន្តិ វុត្តា។ “បរេ អព្រហ្មចារី ភវិស្សន្តិ, មយមេត្ថ ព្រហ្មចារិនោ ភវិស្សាមា”តិ **សល្លេខសុត្តេ** មេថុនវិរតិ “ព្រហ្មចរិយ”ន្តិ វុត្តា។

មយញ្ច ភរិយា នាតិក្កមាម,
អម្ហេ ច ភរិយា នាតិក្កមន្តិ;
អញ្ញត្រ តាហ ព្រហ្មចរិយំ ចរាម;
តស្មា ហិ អម្ហំ ទហរា ន មីយរេ”តិ

មហាធម្មបាលជាតកេ សទារសន្តោសោ “ព្រហ្មចរិយ”ន្តិ វុត្តោ។

ហីនេន ព្រហ្មចរិយេន, ខត្តិយេ ឧបបជ្ជតិ;
មជ្ឈិមេន ច ទេវេសុ, ឧត្តមេន វិសុជ្ឈតី”តិ

ឯវំ **និមិជាតកេ** អវីតិក្កមវសេន កតោ ឧបោសថោ “ព្រហ្មចរិយ”ន្តិ វុត្តោ។ “ឥទំ ខោ បន បញ្ចសិខ ព្រហ្មចរិយំ ឯកន្តនិព្ពិទាយ វិរាគាយ…បេ…. អយមេវ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ”តិ **មហាគោវិន្ទសុត្តស្មិ◌ំ**យេវ អរិយមគ្គោ

“ព្រហ្មចរិយ”ន្តិ វុត្តោ។ “តយិទំ ព្រហ្មចរិយំ ឥទ្ធញ្ចេវ ផីតញ្ច វិត្ថារិកំ ពាហុជញ្ញំ បុថុភូតំ យាវទេវ មនុស្សេហិ សុប្បកាសិត”ន្តិ **បាសាទិកសុត្តេ** សិក្ខត្តយសង្គហំ សកលំ សាសនំ “ព្រហ្មចរិយ”ន្តិ វុត្តំ។

“អបិ អតរមានានំ, ផលាសាវ សមិជ្ឈតិ;
វិបក្កព្រហ្មចរិយោស្មិ, ឯវំ ជានាហិ គាមណី”តិ

ឯត្ថ អជ្ឈាសយោ “ព្រហ្មចរិយ”ន្តិ វុត្តោ។ ឥច្ចេវំ –

ទានំ វេយ្យាវដិយញ្ច, សិក្ខា ព្រហ្មវិហារកា;
ធម្មក្ខានំ មេថុនតា-វិរតិ ច ឧបោសថោ។

សទារេសុ ច សន្តោសោ, អរិយមគ្គោ ច សាសនំ;
អជ្ឈាសយោ ចិមេ **ព្រហ្ម-ចរិយ**សទ្ទេន វុច្ចរេ។

ហុរ កោដិល្លេ។ ហុរតិ។

សរ សទ្ទោបតាបេសុ។ សរតិ។ សរោ, សរណំ។

ឯត្ថ ច **សរោ**តិ សទ្ទោបិ វុច្ចតិ ឧសុបិ។ **សរណ**ន្តិ សរតិ ឧបតាបេតិ ហឹសតិ សរណគតានំ តេនេវ សរណគមនេន ភយំ សន្តាបំ ទុក្ខំ ទុគ្គតឹ បរិកិលេសញ្ចាតិ សរណំ, ពុទ្ធាទិរតនត្តយំ។ អថ វា សទ្ធា បសន្នា មនុស្សា “អម្ហាកំ សរណមិទ”ន្តិ សរន្តិ ចិន្តេន្តិ, តំ តត្ថ ច វាចំ និច្ឆរន្តិ គច្ឆន្តិ ចាតិបិ **សរណំ**។

សរ ចិន្តាយំ។ សរតិ, សុសរតិ ឥច្ចបិ បយោគោ។ អប្បក្ខរានញ្ហិ ពហុភាវោ អញ្ញថាភាវោ ច ហោតិ, យថា “ទ្វេ, ទុវេ, តណ្ហា តសិណា, បម្ហំ, បខុម”ន្តិ។ អនុស្សរតិ, បដិស្សរតិ។ សរន្តិ ឯតាយ សត្តា, សយំ វា សរតិ, សរណមត្តមេវ វា ឯតន្តិ **សតិ**។ អនុស្សតិ, បដិស្សតិ។ សរតីតិ សតោ។ បុនប្បុនំ សរតីតិ **បដិស្សតោ**។

ទ្វរ សំវរណេ។ **សំវរណំ** រក្ខណា។ ទ្វរតិ។ ទ្វារំ។ ទ្វិសទ្ទូបបទអរធាតុវសេនបិ ឥទំ រូបំ សិជ្ឈតិ។ តត្រិមានិ និព្ពចនានិ – ទ្វរន្តិ សំវរន្តិ រក្ខន្តិ ឯតេនាតិ **ទ្វារំ**, អថ វា ទ្វេ កវាដា អរន្តិ គច្ឆន្តិ បវត្តន្តិ ឯត្ថាតិបិ **ទ្វារ**ន្តិ។ គេហទ្វារម្បិ កាយទ្វារាទីនិបិ ឧបាយោបិ ទ្វារន្តិ វុច្ចតិ។ បាឡិយំ តុ “ទ្វារំ ទ្វារា”តិ ច ឥត្ថិនបុំសកវសេន **ទ្វារ**សទ្ទោ វុត្តោ។ តថា ហិ “ទ្វារម្បិ សុរក្ខិតំ ហោតី”តិ ច “ទ្វារាបេសា”តិ ច តស្ស ទ្វិលិង្គតា វុត្តា។

គរ ឃរ សេចនេ។ គរតិ។ ឃរតិ។ ឃរំ។

ធូរ ហុច្ឆនេ។ **ហុច្ឆន** កោដិល្លំ។ ធូរតិ។

តរ ប្លវនសរណេសុ។ តរតិ។ តរណំ។ តិត្ថំ។ តិណ្ណោ។ ឧត្តិណ្ណោ។ ឱតិណ្ណោ ឥច្ចាទីនិ។ តត្ថ **តរណំ** វុច្ចតិ នាវា, តរតិ ឧទកបិដ្ឋេ ប្លវតិ, តរន្តិ ឧត្តរន្តិ វា នទី ឯតេនាតិ អត្ថេន។

នាវា ប្លវោ តរំ បោតោ, តរណំ ឧត្តរំ តថា;
ជលយានន្តិ ឯតានិ, នាវានាមានិ ហោន្តិ តុ។

តរ សម្ភមេ។ **សម្ភមោ** អនវដ្ឋានំ។ តរតិ។ តរិតោ។ តុរង្គោ។

ឯត្ថ ច “សោ មាសខេត្តំ តរិតោ អវាសរិ”ន្តិ បាឡិ និទស្សនំ។ តត្ថ **តរិតោ**តិ តុរិតោ សម្ភមន្តោ។ **អវាសរិ**ន្តិ ឧបគច្ឆិ ឧបវិសី វា។

ជរ រោគេ។ ឯត្ថ ជររោគោយេវ **“រោគោ”**តិ អធិប្បេតោ បយោគវសេន។ **ជរ**សទ្ទស្ស ហិ ជររោគេ បវត្តនិយមនត្ថំ “រោគេ”តិ វុត្តំ។ តេន អញ្ញោ រោគោ ឥធ **រោគ**សទ្ទេន ន វុច្ចតិ។ ជរតិ។ ជរោ។ សជ្ជរោ។ បជ្ជររោគោ។ ជរេន បីឡិតា មនុស្សា។ យត្ថ តុ អយំ វយោហានិវាចកោ , តត្ថ បយោគេ “ជីរតិ, ជរា”តិ ចស្ស រូបានិ ភវន្តិ។

ទរ ភយេ។ ទរតិ។ ទរី។ “ពីលាសយា ទរីសយា”តិ និទស្សនំ។ តត្ថ **ទរី**តិ ភាយិតព្ពដ្ឋេន ទរី។

ទរ អាទរានាទរេសុ។ ទរតិ, អាទរតិ, អនាទរតិ។ អាទរោ, អនាទរោ។

ឯត្ថ ច **ទរតីតិ** ទរំ ករោតីតិ ច អនាទរំ ករោតីតិ ច អត្ថោ។ យថា ហិ **អារកា**សទ្ទោ ទូរាសន្នវាចកោ, តថាយម្បិ **ទរ**ធាតុ អាទរានាទរវាចកោ ទដ្ឋព្ពោ។ **ទរ**សទ្ទោ ច កាយទរថេ ចិត្តទរថេ កិលេសទរថេ ច វត្តតិ។ អយញ្ហិ –

> អាទិត្តំ វត មំ សន្តំ, ឃតសិត្តំវ បាវកំ;
> វារិនា វិយ ឱសិញ្ចិ, សព្ពំ និព្ពាបយេ ទរ”ន្តិ

ឯត្ថ កាយទរថេ ចិត្តទរថេ ច វត្តតិ។ “វីតទ្ទរោ វីតសោកោ វីតសល្លោ, សយំ អភិញ្ញាយ អភាសិ ពុទ្ធោ”តិ ឯត្ថ បន កិលេសទរថេ វត្តតិ។ **វីតទ្ទរោ**តិ ហិ អគ្គមគ្គេន សព្ពកិលេសានំ សមុច្ឆិន្នត្តា វិគតកិលេសទរថោតិ អត្ថោ។

នរ នយនេ។ នរតិ។ នរោ, នារី។

ឯត្ថ **នរោ**តិ បុរិសោ។ សោ ហិ នរតិ នេតីតិ នរោ។ យថា បឋមបកតិភូតោ សត្តោ ទតរាយ បកតិយា សេដ្ឋដ្ឋេន បុរិ ឧច្ចដ្ឋានេ សេតិ បវត្តតីតិ បុរិសោតិ វុច្ចតិ, ឯវំ នយនដ្ឋេន នរោតិ វុច្ចតិ។ បុត្តភាតុភូតោបិ ហិ បុគ្គលោ មាតុជេដ្ឋភគិនីនំ នេតុដ្ឋានេ តិដ្ឋតិ, បគេវ ឥតរោ ឥតរាសំ។ **នារី**តិ នរេន យោគតោ, នរស្សាយន្តិ វា នារី។ អបរម្បេត្ថ **នរ**សទ្ទស្ស និព្ពចនំ, នរិយតិ សកេន កម្មេន និយ្យតីតិ **នរោ**, សត្តោ មនុស្សោ វា។ “កម្មេន និយ្យតេឱ លោកោ”តិ ហិ វុត្តំ។ តត្ថ **នរ**សទ្ទស្ស តាវ បុរិសវចនេ “នរា ច អថ នារិយោ”តិ និទស្សនំ។ សត្ត មនុស្សវចនេ បន “ពុទ្ធោ អយំ ឯទិសកោ នរុត្តមោ។ អាមោទិតា នរមរូ”តិ ច និទស្សនំ, តស្មា “នរោតិ បុរិសោ, នរោតិ សត្តោ, នរោតិ មនុស្សោ”តិ តត្ថ តត្ថ យថាសម្ភវំ អត្ថោ សំវណ្ណេតព្ពោ។

ហរ ហរណេ។ ហរណំ បវត្តនំ។ ហរតិ។ សាវត្ថិយំ វិហរតិ។ វិហាសិ។ វិហំសុ។ វិហរិស្សតិ។ អប្បមត្តោ វិហិស្សតិ។ វោហរតិ។ សំវោហរតិ. សព្ពោ ហរតិ វា។ រូបិយសំវោហារោ, រូបិយសព្ពោហារោ វា។ បាដិហារិយំ។ បីតិបាមោជ្ជហារោ។ វិហារោ។ វោហារោ។ អភិហារោ។ ចិត្តំ អភិនីហរតិ។ សាសនេ វិហរំ, វិហរន្តោ, វិហរមានោ។ វិហាតព្ពំ, វិហរិតុំ។ វិហរិត្វា។ អញ្ញានិបិ យោជេតព្ពានិ។

តត្ថ **បាដិហារិយ**ន្តិ សមាហិតេ ចិត្តេ វិគតូបក្កិលេសេ កតកិច្ចេន បច្ឆា ហរិតព្ពំ បវត្តេតព្ពន្តិ បាដិហារិយំ។ **បដី**តិ ហិ អយំ សទ្ទោ “បច្ឆា”តិ ឯតស្ស អត្ថំ ពោធេតិ “តស្មឹ បដិបវិដ្ឋម្ហិ, អញ្ញោ អាគញ្ឆិ ព្រាហ្មណោ”តិអាទីសុ វិយ។ **វិហារោ**តិ ឋាននិសជ្ជាទិនា វិហរន្តិ ឯត្ថាតិ វិហារោ, ភិក្ខូនំ អាវាសោ។ វិហរណំ វា វិហារោ, វិហរណក្រិយា។ **វោហារោ**តិ ព្យវហារោបិ បណ្ណត្តិបិ វចនម្បិ ចេតនាបិ។ តត្ថ

> យោ ហិ កោចិ មនុស្សេសុ, វោហារំ ឧបជីវតិ;
> ឯវំ វាសេដ្ឋ ជានាតិ, វាណិជោ សោ នព្រាហ្មណោ”តិ។

អយំ **ព្យវហារវោហារោ** នាម។ “សង្ខា សមញ្ញា បញ្ញត្តិ វោហារោ”តិ អយំ **បណ្ណត្តិវោហារោ** នាម។ តថា តថា វោហរន្តិ បរាមសន្តីតិ អយំ **វចនវោហារោ** នាម។ “អដ្ឋ អរិយវោហារា, អដ្ឋ អនរិយវោហារា”តិ អយំ **ចេតនាវោហារោ** នាម។ ឥច្ចេវំ –

> ព្យវហារេ វចនេ ច, បណ្ណត្តិចេតនាសុ ច;
> **វោហារ**សទ្ទោ ចតូសុ, ឥមេស្វត្ថេសុ ទិស្សតិ។

ហរ អបនយនេ។ អបនយនំ នីហរណំ។ ទោសំ ហរតិ។ នីហរតិ។ នីហារោ, បរិហរតិ។ បរិហារោ។ រជោហរណំ។ សព្ពទោសហរោ ធម្មោ។ ភគវតោ ច សាសនស្ស ច បដិបក្ខេ តិត្ថិយេ ហរតីតិ **បាដិហារិយំ**។ មគ្គាវណ្ណភេទេនេត្ថ “បាដិហេរំ បាដិហីរំ បាដិហារិយ”ន្តិ តីណិ បទរូបានិ, ភវន្តិ។

ហរ អាទានេ។ អទិន្នំ ហរតិ។ ហរិស្សតិ។ ហាហិតិ ឥច្ចបិ។ “ខរាជិនំ បរ សុញ្ច, ខារិកាជញ្ច ហាហិតី”តិ ឥទមេត្ថ និទស្សនំ។ អាហរតិ, អវហរតិ, សំហរតិ, អបហរតិ, ឧបហរតិ, បហរតិ, សម្បហរតិ, សមាហរតិ។ មនោហរោ ជាសាទោ។ បរស្សហរណំ។ អាហារោ, អវហារោ, សំហារោ, ឧបហារោ, សម្បហារោ, សមាហារោ។ ហរិយ្យតិ, អាហរិយ្យតិ។ អាហរិយ្យន្តិ។ អាហដំ, ហរិតុំ, អាហរិតុំ, អាហរិត្វា, អាហរិត្វាន។ អញ្ញានិបិ យោជេតព្ពានិ។

ធរ ធរណេ។ ធរណំ វិជ្ជមានតា។ ធរតិ។ ធរតេ សត្ថុសាសនំ។

ធរ អវិទ្ធំសនេ។ និព្ពានំ និច្ចំ ធរតិ។

ខរ ខយេ។ ខរតិ។ ខរណំ។ នក្ខរន្តិ ន ខិយ្យន្តីតិ **អក្ខរានិ**។ នក្ខរន្តិ ន នស្សន្តីតិ **នក្ខត្តានី**តិ បោរាណា។

ជាគរនិទ្ទក្ខយេ ជាគរតិ។ ជាគរោ, ជាគរណំ, ជាគរំ។ ទីឃា ជាគរតោ រត្តិ។ ជាគរមានោ។ អយញ្ច ធាតុ **តនាទិ**គណំ បត្វា “ជាគរោតិ, បដិជាគរោតី”តិ រូបានិ ជនេតិ។

ឦរ វចនេ គតិកម្បនេសុ ច។ ឦរតិ។ ឦរិតំ។ ឯរិតំ។ សមីរណោ។ ជិនេរិតោ ធម្មោ។ កុប្បន្តិ វាតស្សបិ ឯរិតស្ស។

តត្ថ **សមីរណោ**តិ វាតោ។ សោ ហិ សមីរតិ វាយតិ, សមីរេតិ ច រុក្ខសាខាបណ្ណាទីនិ សុដ្ឋុ កម្បេតីតិ “សមីរណោ”តិ វុច្ចតិ។

ហរេ លជ្ជាយំ។ អលុត្តន្តោយមេការន្តោ ធាតុ, **គិលេ បីតិក្ខយេ**តិ ធាតុ វិយ។ ហរាយតិ។ ហរាយនំ។ អដ្ដីយាមិ ហរាយាមិ។

ឯត្ថ **ហរាយតី**តិ លជ្ជតិ, ហិរិំ ករោតីតិ អត្ថោ។

បរ បាលនបូរណេសុ។ “បរតិ, បរមោ”តិមស្ស រូបានិ, **នរ នយនេ**តិ ធាតុស្ស “នរតិ នរោ”តិ រូបានិ វិយ។

តត្ថ **បរតី**តិ បាលេតិ, បូរតិ វា។ សុទ្ធកត្តុវសេនិទំ បទំ វុត្តំ។ ហេតុកត្តុវសេន ហិ “បារេតិ បារយតី”តិអាទីនិ រូបានិ ភវន្តិ។ **បរមោ**តិ បាលកោ បូរកោ វា។ ឯត្ថ ច “បារមី”តិ បទំ ឯតស្សត្ថស្ស សាធកំ។ តថា ហិ **បារមី**តិ បរតិ, បារេតិ ចាតិ បរមោ, ទានាទីនំ គុណានំ បាលកោ បូរកោ ច មហាពោធិសត្តោ។ បរមស្ស ឥទំ, បរមស្ស វា ភាវោ, កម្មំ វា បារមី, ទានាទិក្រិយា។ គរូហិ បន “បូរេតីតិ បរមោ, ទានាទីនំ គុណានំ បូរកោ បាលកោ ចា”តិ វុត្តំ, តំ វីមំសិតព្ពំ។

វរ វរណេ។ វរតិ។ វារណោ, វរុណោ។

គិរ និគ្គិរណេ។ និគ្គិរណំ បគ្ឃរណំ។ គិរតិ, គិរិ។

ឯត្ថ **គិរី**តិ បព្ពតា, យោ ‘សេលោ”តិអាទីហិ អនេកេហិ នាមេហិ កថិយតិ។ សោ ហិ សន្ធិសង្ខាតេហិ បព្ពេហិ ចិតត្តា បព្ពមស្ស អត្ថីតិ បព្ពតោ។ ហិមវមនាទិវសេន ជលស្ស សារភូតានំ ភេសជ្ជាទិវត្ថូនញ្ច គិរណតោ **គិរី**តិ វុច្ចតិ។

ឥមានិ បនស្ស នាមានិ –

បព្ពតោ អចលោ សេលោ, នគោ គិរិ មហីធរោ;
អទ្ទិ សិលុច្ចយោ ចាតិ, គិរិបណ្ណត្តិយោ ឥមា។

សុរ ឥស្សរិយទិត្តីសុ។ សុរតិ។ សុរោ, អសុរោ។

តត្រ **សុរោ**តិ សុរតិ ឦសតិ ទេវិស្សរិយំ បាបុណាតិ វិរោចតិ ចាតិ សុរោ។ សុន្ទរា រា វាចា អស្សាតិ វា **សុរោ**, ទេវោ។ ទេវាភិធានានិ **ទិវាទិ**គណេ បកាសេស្សាម។ **អសុរោ**តិ ទេវោ វិយ ន សុរតិ ន ឦសតិ ន វិរោចតិ ចាតិ អសុរោ។ សុរានំ វា បដិបក្ខោ មិត្តបដិបក្ខា អមិត្តា វិយាតិ **អសុរោ**, ទានវោ, យោ “បុព្ពទេវោ”តិបិ វុច្ចតិ។ តថា ហិ **កុម្ភជាតកេ** វុត្តំ –

“យំ វេ បិវិត្វា បុព្ពទេវា បមត្តា,
តិទិវា ចុតា សស្សតិយា សមាយា;
តំ តាទិសំ មជ្ជមិមំ និរត្ថំ,

ជានំ មហារាជ កថំ បិវេយ្យា”តិ។

សគាថាវគ្គសំវណ្ណនាយំ បន “ន សុរំ បិវិម្ហ, ន សុរំ បិវិម្ហា’តិ អាហំសុ, តតោ បដ្ឋាយ អសុរា នាម ជាតា”តិ វុត្តំ។

ឥមានិ តទភិធានានិ –

អសុរោ បុព្ពទេវោ ច, ទានវោ ទេវតារិ តុ;
នាមានិ អសុរានន្តិ, ឥមានិ និទ្ទិសេ វិទូ។

បាកោ ឥតិ តុ យំ នាមំ, ឯកស្ស អសុរស្ស តុ;
បណ្ណត្តីតិបិ ឯកច្ចេ, គរវោ បន អព្រវុំ។

កុរ សទ្ទេ អក្កោសេ ច។ កុរតិ។ កុររោ, កុររី។ កុម្មោ, កុម្មី។

ខុរ ឆេទនេ វិលេខនេ ច។ ខុរតិ។ ខុរោ។

មុរ សំវេឋនេ។ មុរតិ។ មុរោ, មោរោ។

ឃុរ អភិមត្ត សទ្ទេសុ។ ឃុរតិ។ ឃោរោ។

បុរ អគ្គគមនេ។ អគ្គគមនំ នាម បធានគមនំ, បឋមមេវ គមនំ វា។ បុរតិ។ បុរំ, បុរី។ អវាបុរតិ។ អវាបុរេតំ អមតស្ស ទ្វារំ។ អវាបុរណំ អាទាយ គច្ឆតិ។

តត្ថ **បុរ**ន្តិ រាជធានី។ តថា ហិ “នគរំ បុរំ បុរី រាជធានី”តិ ឯតេ បរិយាយា។ “ឯសោ អាឡារិកោ បោសោ, កុមារី បុរមន្តរេ”តិអាទីសុ បន គេហំ “បុរ”ន្តិ វុច្ចតិ។ បធានតាយ បុរតោ បុរតោ គមនេន គន្តព្ពន្តិ **បុរំ,** រាជធានី ចេវ គេហញ្ច។ **អវាបុរណ**ន្តិ អវាបុរន្តិ វិវរន្តិ ទ្វារំ ឯតេនាតិ អវាបុរណំ, យំ “កុញ្ចិកា”តិបិ “តាឡោ”តិបិ វុច្ចតិ។ **អវាបុរតី**តិអាទីសុ **អវ អា**ឥច្ចុភោ ឧបសគ្គាតិ ទដ្ឋព្ពា។

ផរ ផរណេ។ ផរណំ នាម ព្យាបនំ គមនំ វា។ សមំ ផរតិ សីតេន។ អាហារត្ថំ ផរតិ។ ផរណំ។

គរ ឧគ្គមេ។ គរតិ។ គរុ។

គរូតិ មាតាបិតាទយោ គារវយុត្តបុគ្គលា។ តេ ហិ គរន្តិ ឧគ្គច្ឆន្តិ ឧគ្គតា បាកដា ហោន្តីតិ **គរូ**តិ វុច្ចន្តិ។ អបិច បាសាណច្ឆត្តំ វិយ ភារិយដ្ឋេន **គរូ**តិ វុច្ចន្តិ។ **គរុ**សទ្ទោ “ឥទមាសនំ អត្រ ភវំ និសីទតុ, ភវញ្ហិ មេ អញ្ញតរោ គរូន”ន្តិ ឯត្ថ មាតាបិតូសុ ទិស្សតិ។ “សនរាមរលោកគរុ”ន្តិ ឯត្ថ សព្ពលោកាចរិយេ សព្ពញ្ញុម្ហិ។ អបិច **គរុ**សទ្ទោ អញ្ញេស្វត្ថេសុបិ ទិស្សតិ។ សព្ពមេតំ ឯកតោ កត្វា អត្រិទំ វុច្ចតិ –

មាតាបិតាចរិយេសុ, ទុជ្ជរេ អលហុម្ហិ ច;
មហន្តេ ចុគ្គតេ ចេវ, និឆេកាទិករេសុ ច;
តថា វណ្ណវិសេសេសុ, **គរុ**សទ្ទោ បវត្តតិ។

កេចិ បនាចរិយា “គរុ គរូ”តិ ច ទ្វិធា គហេត្វា ភារិយវាចកត្តេ **គរុ**សទ្ទោ បិតោ។ អាចរិយវាចកត្តេ បន **គរូ**សទ្ទោតិ វទន្តិ, តំ ន គហេតព្ពំ។ បាឡិវិសយេ ហិ សព្ពេសម្បិ យថាវុត្តានំ អត្ថានំ វាចកត្តេ **គរុ**សទ្ទោយេវ ឥច្ឆិតព្ពោ, **អ**ការស្ស **អា**ការភាវេ “គារវ”ន្តិ សវុទ្ធិកស្ស តទ្ធិតន្តបទស្ស ទស្សនតោ។ សក្កដភាសាវិសយេ បន **គុរុ** សទ្ទោយេវ ឥច្ឆិតព្ពោ, **ឧ**ការស្ស វុទ្ធិភាវេ អញ្ញថា តទ្ធិតន្តបទស្ស ទស្សនតោ។

មរ បាណចាគេ។ មរតិ។ មត្តុំ។ មរិត្វា។ ហេតុកត្តរិ “បុរិសោ បុរិសំ មារេតិ, មារយតិ។ បុរិសោ បុរិសេន បុរិសំ មារាបេតិ, មារាបយតិ។ បុរិសោ បុរិសំ មារេតុំ មារេត្វា” ឥច្ចាទីនិ រូបានិ។ មច្ចោ។ មរុ។ មរណំ, មច្ចុ។ មដ្ឋុ។ មារោ។

តត្ថ **មត្តុន្តិ** មរិតុំ។ តថា ហិ **អលីនសត្តុជាតកេ** “យោ មត្តុមិច្ឆេ បិតុនោ បមោក្ខា”តិ បាឡិ ទិស្សតិ។ **មច្ចោ**តិ មរិតព្ពសភាវតាយ “មច្ចោ”តិ លទ្ធនាមោ សត្តោ ។ **មរូ**តិ ទីឃាយុកោបិ សមានោ មរណសីលោតិ មរុ, ទេវោ។ **មរណន្តិ** ចុតិ។

> មរណំ អន្តកោ មច្ចុ, ហិន្ទំ កាលោ ច មឌ្ឍុ ច;
> និក្ខេបោ ចុតិ ចេតានិ, នាមានិ មរណស្ស វេ។

មារោតិ សត្តានំ កុសលំ មារេតីតិ មារោ, កាមទេវោ។

ឥមានិស្ស នាមានិ –

> មារោ នមុចិ កណ្ហោ ច, វសវត្តិ បជាបតិ;
> បមត្តពន្ធុ មទ្ទនោ, បាបិមា ទព្ពកោបិ ច;
> កន្ទប្បោ ច រតិបតិ, កាមោ ច កុសុមាយុធោ។

អញ្ញេ អញ្ញានិបិ នាមានិ វទន្តិ, តានិ សាសនានុលោមានិ ន ហោន្តីតិ ឥធ ន ទស្សិតានិ។ **អដ្ឋកថាសុ** បន “មារោ, នមុចិ, កណ្ហោ, បមត្តពន្ធូ”តិ ចត្តារោវ នាមានិ អាគតានិ។

ឯត្ថ ច **មារោ**តិ ទេវបុត្តមារេន សទ្ធឹ បញ្ច មារា កិលេសមារោ ខន្ធមារោ អភិសង្ខារមារោ មច្ចុមារោ ទេវបុត្តមារោតិ។

ធរ អវត្ថានេ។ ធរតិ។

ភរ បោសនេ។ ភរតិ។ ភរិតោ, ភត្តា។

ថរ សន្ថរណេ។ ថរតិ, សន្ថរតិ។ សន្ថរណំ។

ទរ វិទារណេ។ ភូមិ ទរតិ។ កុទាលោ។

ទរ ទាហេ។ កាយោ ទរតិ។ ទរោ, ទរថោ។

តិរ អធោគតិយំ។ តិរតិ។ តិរច្ឆានោ, តិរច្ឆា វា។

អរ គតិយំ។ អរតិ។ អត្ថំ, អត្ថោ, ឧតុ។

ឯត្ថ **អត្ថំ** វុច្ចតិ និព្ពានំ។ តំ តំ សត្តកិច្ចំ អរតិ វត្តេតីតិ **ឧតុ**។

រការន្តធាតុរូបានិ។

លការន្តធាតុ

លា អាទានេ។ លាតិ។ លានំ, គរុឡោ, សីហឡោ, រាហុលោ, កុសលំ, ពាលោ, មហល្លកោ, មហល្លិកា។

តត្រ **គរុឡោ**តិ គរុំ លាតិ អាទទាតិ គណ្ហាតីតិ គរុឡោ, យោ “សុបណ្ណោ, ទិជាធិបោ, នាគារិ, ករោដី”តិ ច វុច្ចតិ។ **សីហឡោ**តិ សីហំ លាតិ អាទទាតិ គណ្ហាតីតិ សីហឡោ, បុព្ពបុរិសោ។ តព្ពំសេ ជាតា ឯតរហិ សព្ពេបិ **សីហឡា** នាម ជាតា។

រាហុលោតិអាទីសុ បន រាហុ វិយ លាតិ គណ្ហាតីតិ **រាហុលោ**, កោ សោ? សិក្ខាកាមោ អាយស្មា រាហុលភទ្ទោ ពុទ្ធបុត្តោ។ តស្ស ហិ ជាតទិវសេ សុទ្ធោទនមហារាជា “បុត្តស្ស មេ តុដ្ឋឹ និវេទេថា”តិ ឧយ្យានេ កីឡន្តស្ស ពោធិសត្តស្ស សាសនំ បហិណិ។ ពោធិសត្តោ តំ សុត្វា “រាហុ ជាតោ ពន្ធនំ ជាត”ន្តិ អាហ។ បុត្តស្ស ហិ ជាយនំ រាហុគ្គហោ វិយ ហោតិ។ តណ្ហាកិលិស្សនតាបាទនតោ ពាឡ្ហេន ច សង្ខលិកាទិពន្ធនេន ពន្ធំ វិយ ហោតិ មុច្ចិតុំ

អប្បទានតោតិ “រាហុ ជាតោ ពន្ធនំ ជាត”ន្តិ អាហ។ រាជា “កឹ មេ បុត្តោ អវចា”តិ បុច្ឆិត្វា តំ វចនំ សុត្វា “ឥតោ បដ្ឋាយ មេ នត្តា ‘រាហុលោ’ ត្វេវ ហោតូ”តិ អាហ, តតោ បដ្ឋាយ កុមារោ រាហុលោ នាម ជាតោ។

មហាបទានសុត្តដីកាយញ្ហិ “រាហុ ជាតោ”តិ ឯត្ថ **“រាហូ**តិ រាហុគ្គហោ”តិ វុត្តំ, តំ បន “រាហុលោ”តិ វចនស្សត្ថំ បាកដំ កាតុំ អធិប្បាយត្ថវសេន វុត្តំ។ ន ហិ កេវលោ “រាហូ”តិ សទ្ទោ “រាហុគ្គហោ”តិ អត្ថំ វទតិ, អថ ខោ **ជាត**សទ្ទសម្ពន្ធំ លភិត្វា វទតិ។ តថា ហិ “រាហុ ជាតោ”តិ ពោធិសត្តេន វុត្តវចនស្ស “រាហុគ្គហោ ជាតោ”តិ អត្ថោ ភវតិ, តស្មា សុទ្ធោទនមហារាជា “មម នត្តា រាហុ វិយ លាតីតិ រាហុលោតិ វត្តព្ពោ”តិ ចិន្តេត្វា “រាហុលោត្វេវ ហោតូ”តិ អាហាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

កេចិ បន “រាហុលោ ជាតោ ពន្ធនំ ជាត”ន្តិ បឋន្តិ, កត្ថចិ បោត្ថកេ ច លិខន្តិ, តំ ន សុន្ទរំ, អត្ថស្ស អយុត្តិតោ ដីកាយ ច សទ្ធិំវិរោធតោ។ ន ហិ “រាហុលោ”តិ កុមារស្ស នាមំ បឋមំ ឧប្បន្នំ, បច្ឆាយេវ បន ឧប្បន្នំ អយ្យកេន ទិន្នត្តា, តស្មា តទា ពោធិសត្តេន “រាហុលោ ជាតោ”តិ វត្តុំ ន យុជ្ជតិ។ យថា ហិ អនភិសិត្តេ អរាជិនិ បុគ្គលេ “មហារាជា”តិ វោហារោ នប្បវត្តតិ។ **ដីកាយញ្ច** “រាហូតិ រាហុគ្គហោ”តិ វុត្តំ។ អថាបិ តេសំ សិយា “រាហុលោ ជាតោ ពន្ធនំ ជាត”ន្តិ បទស្ស វិជ្ជមានត្តា ឯវ ដីកាយំ “រាហុគ្គហោ”តិ ភាវវសេន **លា**សទ្ទេន សមានត្ថោ អាទានត្ថោ **គហ**សទ្ទោ វុត្តោតិ ឯវម្បិ នុបបជ្ជតិ, “រាហុលានំ ជាតំ ពន្ធនំ ជាត”ន្តិ បាឋស្ស វត្តព្ពត្តា។ **រាហុលោ**តិ ហិ ឥទំ បទំ “សីហឡោ”តិ បទំ វិយ ទព្ពវាចកំ, ន កទាចិបិ ភាវវាចកំ, តស្មា “រាហុលោ ជាតោ ពន្ធនំ ជាត”ន្តិ ឯតំ ឯកច្ចេហិ ទុរោបិតំ បាឋំ អគ្គហេត្វា “រាហុ ជាតោ ពន្ធនំ ជាត”ន្តិ អយមេវ បាឋោ គហេតព្ពោ, សារតោ ច បច្ចេតព្ពោ សុបរិសុទ្ធេសុ អនេកេសុ បោត្ថកេសុ ទិដ្ឋត្តា, បោរាណេហិ ច គម្ភីរសុខុមញាណេហិ អាចរិយបចារិយេហិ បឋិតត្តា។

អយំ បនេត្ថ សាធិប្បាយា អត្ថប្បកាសនា – **រាហុ ជាតោ**តិ ពោធិសត្តោ បុត្តស្ស ជាតសាសនំ សុត្វា សំវេគប្បត្តោ “ឥទានិ មម រាហុ ជាតោ”តិ វទតិ, មុច្ចិតុំ អប្បទានវសេន មម គហណត្ថំ រាហុ ឧប្បន្នោតិ ហិ អត្ថោ។ **ពន្ធនំ ជាត**ន្តិ ឥមិនា “មម ពន្ធនំ ជាត”ន្តិ វទតិ។ តថា ហិ **ដីកាយំ** វុត្តំ “រាហូតិ រាហុគ្គហោ”តិ។ តត្ថ **រាហុគ្គហោ**តិ គណ្ហាតីតិ គហោ, រាហុ ឯវ គហោ រាហុគ្គហោ, មម គាហកោ រាហុ ជាតោតិ អត្ថោ។ អថ វា គហណំ គហោ, រាហុនោ គហោ **រាហុគ្គហោ,** រាហុគ្គហណំ មម ជាតន្តិ អត្ថោ។ បុត្តោ ហិ រាហុសទិសោ។ បិតា ចន្ទសទិសោ បុត្តរាហុនា គហិតត្តា។

ឯកច្ចេ បន “រាហុលោត្វេវ ហោតូ”តិ ឥមំ បទេសំ ទិស្វា “រាហុ ជាតោ”តិ វុត្តេ ឥមិនា ន សមេតិ, “រាហុលោ ជាតោ”តិ វុត្តេយេវ បន សមេតីតិ មញ្ញមានា ឯវំ បាឋំ បឋន្តិ លិខន្តិ ច, តស្មា សោ អនុបបរិក្ខិត្វា បឋិតោ ទុរោបិតោ បាឋោ ន គហេតព្ពោ, យថាវុត្តោ បោរាណកោ បោរាណាចរិយេហិ អភិមតោ បាឋោយេវ អាយស្មន្តេហិ គហេតព្ពោ អត្ថស្ស យុត្តិតោ, ដីកាយ ច សទ្ធិំ អវិរោធតោតិ។

តត្ថ **កុសល**ន្តិ កុច្ឆិតានំ បាបធម្មានំ សានតោ តនុករណតោ ញាណំ **កុសំ** នាម, តេន កុសេន លាតព្ពំ បវត្តេតព្ពន្តិ **កុសលំ។ ពាលោ**តិ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកសង្ខាតេ ទ្វេ អនត្ថេ ទេវទត្តកោកាលិកាទយោ វិយ លាតិ អាទទាតីតិ **ពាលោ**។ ឥមានិ បន តំនាមានិ –

> ពាលោ អវិទ្វា អញ្ញោ ច, អញ្ញាណី អវិចក្ខណោ;
> អបណ្ឌិតោ អកុសលោ, ទុម្មេធោ កុមតិ ជឡោ។
>
> ឯឡមូគោ ច និប្បញ្ញោ, ទុម្មេធី អវិទូ មគោ;
> អវិញ្ញូ អន្ធពាលោ ច, ទុប្បញ្ញោ ច អវិទ្ទសុ។

មហល្លកោតិ មហត្តំ លាតិ គណ្ហាតីតិ មហល្លកោ, ជិណ្ណបុរិសោ។ ឥមានិស្ស នាមានិ –

> ជិណ្ណោ មហល្លកោ វុទ្ធោ, ពុទ្ធោ វុឌ្ឍោ ច កត្តរោ;
> ថេរោ ចាតិ ឥមេ សទ្ទា, ជិណ្ណបញ្ញត្តិយោ សិយុំ។

តថា ហិ –

> “ទុរេ អបស្សំ ថេរោវ, ចក្ខុំ យាចិតុមាគតោ”;

ឯវមាទីសុ ទដ្ឋព្ពោ, **ថេរ**សទ្ទោ មហល្លកេ។

ឥមានិ បន នាមានិ ឥត្ថិយា ឥត្ថិលិង្គវសេន វត្តព្ពានិ –

ជិណ្ណា មហល្លិកា វុទ្ធី, ពុទ្ធី វុឌ្ឍី ច កត្ថរា;
ថេរី ចាតិ ឥមេ សទ្ទា, នាមំ ជិណ្ណាយ ឥត្ថិយា;

ទល ផល វិសរណេ។ ទលតិ។ ផលតិ។ ទលិតោ រុក្ខោ។ ផលិតោ ភូមិភាគោ។

អល ភូសនេ។ អលតិ។ អលង្ការោ, អលង្កតោ, អលង្កតំ។ "សាលង្កាននយោគេបិ, សាលង្កាននវជ្ជិតា"តិ ឥមិស្សំ ហិ ករីនំ កព្ពរចនាយំ **អលង្ក**សទ្ទោ ភូសនវិសេសំ វទតិ។ កេចិ បនេត្ថ **អល ភូសនបរិយាបនវារនេសូ**តិ ធាតុំ បឋន្តិ, "អលតី"តិ ច រូបំ ឥច្ឆន្តិ។ មយំ បន **អល**ធាតុស្ស បរិយត្តិនិវារណត្ថវាចកត្តំ ន ឥច្ឆាម បយោគាទស្សនតោ។ និបាតភូតោ បន **អលំ**សទ្ទោ បរិយត្តិនិវារណត្ថវាចកោ ទិស្សតិ "អលមេតំ សព្ពំ។ អលំ មេ តេន រជ្ជេនា"តិអាទីសុ។

មីល និមេលនេ។ មីលតិ, និមីលតិ, ឧម្មីលតិ។ និមីលនំ។

ពិល បតិត្ថម្ភេ។ ពិលតិ។

នីល វណ្ណេ។ នីលវត្ថំ។

សីល សមាធិម្ហិ។ សីលតិ។ សីលំ, សីលនំ។

ឯត្ថ **សីល**ន្តិ សីលនដ្ឋេន សីលំ។ វុត្តញ្ហេតំ **វិសុទ្ធិមគ្គេ** "សីលន្តិ កេនដ្ឋេន សីលំ? សីលនដ្ឋេន សីលំ, កិមិទំ សីលនំ នាម? សមាធានំ វា កាយកម្មាទីនំ សុសីល្យវសេន អវិប្បកិណ្ណតាតិ អត្ថោ។ ឧបធារណំ វា កុសលានំ ធម្មានំ បតិដ្ឋានវសេន អាធារភាវោតិ អត្ថោ។ ឯតទេវ ហិ ឯត្ថ អត្ថទ្វយំ សទ្ទលក្ខណវិទូ អនុជានន្តិ។ អញ្ញេ បន 'សិរដ្ឋោ សីលដ្ឋោ, សីតលដ្ឋោ សីលដ្ឋោ'តិ ឯវមាទិនា នយេនេត្ថ អត្ថំ វណ្ណេន្តី"តិ។ តត្ថ "អត្ថទ្វយំ សទ្ទលក្ខណ វិទូ អនុជានន្តី"តិ ឥទំ "**សីល** សមាធិម្ហិ **សីល** ឧបធារណេ"តិ ទ្វិគណិកស្ស **សីល**ធាតុស្ស អត្ថេ សន្ធាយ វុត្តំ។ ឥមស្ស ហិ **ចុរាទិ**គណំ បត្តស្ស ឧបធារណេ "សីលេតិ, សីលយតី"តិ រូបានិ ភវន្តិ, ឧបធារេតីតិបិ តេសំ អត្ថោ។ ឥធ បន **ភូវាទិ**គណិកត្តា សមាធានត្ថេ "សីលតី"តិ រូបំ ភវតិ, សមាធិយតីតិ តស្ស អត្ថោ។ បុនបិ ឯត្ថ សោតូនំ សុខគ្គហណត្ថំ និព្ពចនានិ វុច្ចន្តេ។ សីលតិ សមាធិយតិ កាយកម្មាទីនំ សុសីល្យវសេន ន វិប្បកិរតីតិ **សីលំ**។ អថ វា សីលន្តិ សមាទហន្តិ ចិត្តំ ឯតេនាតិ **សីលំ**។ ឥមានិ **ភូវាទិ**គណិកវសេន និព្ពចនានិ។ **ចុរាទិ** គណិកវសេន បន សីលេតិ កុសលេ ធម្មេ ឧបធារេតិ បតិដ្ឋាភាវេន ភុសោ ធារេតីតិ **សីលំ**។ សីលេន្តិ វា ឯតេន កុសលេ ធម្មេ ឧបធារេន្តិ ភុសោ ធារេន្តិ សាធវោតិ **សីល**ន្តិ និព្ពចនានិ។

កិល ពន្ធេ។ កិលតិ។ កិលំ។

កូល អាវរណេ។ កុលតិ។ កូលំ។ វហេ រុក្ខេ បកូលជេ។ កូលំ ពន្ធតិ។ នទីកូលេ វសាមហំ។ កូលតិ អាវរតិ ឧទកំ ពហិ និក្ខមិតុំ ន ទេតីតិ **កូលំ**។

សូល រុជាយំ។ សូលតិ។ សូលំ។ កណ្ណសូលំ ន ជនេតិ។

តូល និក្ករិសេ។ និក្ករិសំ នាម ករិសមត្តេនបិ អមិនេតព្ពតោ លហុភាវោយេវ។ តូលតិ។ តូលំ ភដ្ឋវមាលុតោ។

បុល សង្ឃាតេ។ បុលតិ។ បញ្ចបុលិ។

មូល បតិដ្ឋាយំ មូលតិ។ មូលំ។ **មូល**សទ្ទោ "មូលានិ ឧទ្ធរេយ្យ អន្តមសោ ឧសីរនាឡិមត្តានិបី"តិអាទីសុ មូលមូលេ ទិស្សតិ។ "លោភោ អកុសលមូល"ន្តិអាទីសុ អសាធារណហេតុម្ហិ។ "យាវមជ្ឈន្ហិកេ កាលេ ឆាយា ផរតិ, និវាតេ បណ្ណានិ បតន្តិ, ឯត្តាវតា រុក្ខមូល"ន្តិអាទីសុ សមីបេ។ អត្រិទំ វុច្ចតិ –

មូលមូលេ **មូល**សទ្ទោ, បទិស្សតិ តថេវ ច;
អសាធារណហេតុម្ហិ, សមីបម្ហិ ច វត្តតិ។

ផល និព្ផត្តិយំ។ រុក្ខោ ផលតិ។ រុក្ខផលានិ ភុញ្ជន្តា។ មហប្ផលំ មហានិសំសំ។ សោតាបត្តិផលំ។ តត្ថ **ផល**ន្តិ មហានិព្ផត្តិកំ។

ផល ភេទេ។ ផលតិ។ មុទ្ធា តេ ផលតុ សត្តធា។ បាទា ផលីសុ។ តត្ថ **ផលតូ**តិ ភជ្ជិតុ។

ផល អព្យត្តសទ្ទេ។ អសនី ផលតិ។ ទ្វេមេ ភិក្ខវេ អសនិយា ផលន្តិយា ន សន្តសន្តិ។ **ផលន្តិយា**តិ សទ្ទំ ករោន្តិយា។

ចុល្ល ហាវករណេ។ ហាវករណំ វិលាសករណំ។ ចុល្លតិ។

ផុល្ល វិកសនភេទេសុ។ ផុល្លតិ។ ផុល្លំ។ ផុល្លិតោ កឹសុកោ។ សុផុល្លិតមរវិន្ទវនំ។

អសីតិហត្ថមុព្ពេធោ, ទីបង្ករោ មហាមុនិ;
សោភតិ ទីបរុក្ខោវ, សាលរាជាវ ផុល្លិតោ។

ខណ្ឌផុល្លបដិសង្ខរណំ។

ចិល្ល សេថិល្លេ។ សិថិលភាវោ **សេថិល្លំ**។ ចិល្លតិ។

វេលុ ចេលុ កេលុ ខេលុ បេលុ ពេលុ សេលុ សល តិល គតិយំ។ វេលតិ។ ចេលតិ។ កេលតិ។ ខេលតិ។ បេលតិ។ ពេលតិ។ សេលតិ។ សលតិ។ តិលតិ។ ចេលំ, ពេលកោ។ ឯត្ថ **ចេល**ន្តិ វត្ថំ។ **បេលកោ**តិ សសោ។

ខល ចលនេ។ ខលតិ។ ខលោ។ **ខលោ**តិ ទុជ្ជនោ អសាធុ អសប្បុរិសោ បាបជនោ។

ខល សញ្ចិននេ។ ខលតិ។ ខលំ។ **ខល**ន្តិ វីហិដ្ឋបនោកាសភូតំ ភូមិមណ្ឌលំ។ តញ្ហិ ខលន្តិ សញ្ចិនន្តិ រាសី ករោន្តិ ឯត្ថ ធញ្ញានីតិ ខលន្តិ វុច្ចតិ។ “ខលំ សាលំ បសុំ ខេត្តំ, គន្តា ចស្ស អភិក្ខណ”ន្តិ បយោគោ។

គិល អជ្ឈោហរណេ។ គិលតិ។ គិលមក្ខំ បុរិសោ ន ពុជ្ឈតិ។

គល អទនេ។ គលតិ។ គលោ។ គលន្តិ អទន្តិ អជ្ឈោហរន្តិ ឯតេនាតិ គលោ។ **គលោ**តិ គីវា វុច្ចតិ។

សល សល្ល អាសុគតិយំ។ អាសុគតិ សីឃគមនំ។ សលតិ។ សល្លតិ។ សល្លំ។ ឯត្ថ ច “សល្លំ ឧសុ សរោ សល្លោ កណ្ឌោ តេជនោ”តិ បរិយាយា ឯតេ។

ខោល គតិបដិឃាតេ។ ខោលតិ។

គិលេ បីតិក្ខយេ។ គិលាយតិ។ គិលានោ, គេលញ្ញំ។ **គិលានោ**តិ អកល្លកោ។ **វិនយេបិ** ហិ វុត្តំ “នាហំ អកល្លកោ”តិ។ **អដ្ឋកថាយញ្ច “នាហំ អកល្លកោ**តិ នាហំ គិលានោ”តិ វុត្តំ។

មិលេ គត្តវិនាមេ។ មិលាយតិ។ មិលាយនោ, មិលាយន្តោ, មិលាយមានោ។

កេលេ មមាយនេ។ មមាយនំ តណ្ហាទិដ្ឋិវសេន “មម ឥទ”ន្តិ គហណំ។ កេលាយតិ។ តំ កំ កេលាយតិ។

សល ចលនេ សំវរណេ ច, វល វល្ល ចលនេ ច។ សំវរណាបេក្ខាយំ **ច**ការោ។ សលតិ។ កុសលំ។ វលតិ។ វល្លតិ។ វល្លូរោ។

តត្ថ **កុសល**ន្តិ កុច្ឆិតេ បាបធម្មេ សលយតិ ចលយតិ កម្បេតិ វិទ្ធំសេតីតិ កុសលំ។ កុច្ឆិតំ អបាយទ្វារំ សលន្តិ សំវរន្តិ បិទហន្តិ សាធវោ ឯតេនាតិ កុសលំ។ វល្លន្តិ សំវរន្តិ រក្ខន្តិ ឥតោ កាកសេនាទយោ សត្តេ

អខាទនត្ថាយាតិ **វល្លរោ**។

មល មល្ល ធារណេ។ មលតិ។ មលំ។ មល្លតិ។ មល្លោ។

ភល ភល្ល បរិភាសនហឹសាទានេសុ។ ភលតិ។ ភល្លតិ។

កល សង្ខ្យានេ។ កលតិ។ កលា, កាលោ។

ឯត្ថ **កលា**តិ សោឡសភាគាទិភាគោ។ **កាលោ**តិ “ឯត្តកោ អត្ថន្តោ”តិអាទិនា កលិតព្ពោ សង្ខាតព្ពោតិ កាលោ, បុព្ពណ្ហាទិសមយោ។

កល្ល អសទ្ទេ។ អសទ្ទោ។ និស្សទ្ទោ។ កល្លតិ។

ជល ទិត្តិយំ។ ជលតិ។ ជលំ, ជលន្តោ, បជ្ជលន្តោ, ជលមានោ។

កោ ឯតិ សិរិយា ជលំ។ ជលំវ យសសា អដ្ឋា, ទេវទត្តោតិ មេ សុតំ។ សទ្ធម្មបជ្ជោតោ ជលិតោ។

ហុល ចលនេ។ ហុលតិ។ ហលោ។ **ហលោ**តិ ផាលោ, សោ ហិ ហោលេតិ ភូមឹ ភិន្ទន្តោ មត្តិកខណ្ឌំ ចាលេតីតិ “ហលោ”តិ វុច្ចតិ **ឧ**ការស្ស **អ**ការំ កត្វា។

ចល កម្បនេ។ ចលតិ។ ចលិតោ, អចលោ។ មហន្តោ ភូមិចាលោ។ ចលនំ, ចាលោ។

ជល ធញ្ញេ។ ជលតិ។ ជលំ។

ដល ដុល វេលម្ពេ។ ដលតិ។ ដុលតិ។

ថល ឋានេ។ ថលតិ។ ថលោ។ **ថលោ**តិ និរុទកប្បទេសោ។ បព្ពជ្ជានិព្ពានេសុបិ តំសទិសត្តា តព្ពោហារោ។ យថា ហិ លោកេ ឧទកោឃេន អនោត្ថរណដ្ឋានំ “ថលោ”តិ វុច្ចតិ, ឯវំ កិលេសោឃេន អនោត្ថរណីយត្តា បព្ពជ្ជា និព្ពានញ្ច “ថលោ”តិ វុច្ចតិ, “តិណ្ណោ បារង្គតោ ថលេ តិដ្ឋតិ ព្រាហ្មណោ”តិ ហិ វុត្តំ។

ផាល វិលេខនេ។ ផាលតិ ភូមឹ វិលេខតិ ភិន្ទតីតិ **ផាលោ**។

នល គន្ធេ។ នលតិ។

ពល បាណនេ។ តហ **បាណនំ** ជីវនំ សសនញ្ច។ ពលតិ។ ពលំ, ពាលោ។

ឯត្ថ ពលន្តិ ជីវិតំ កប្បេន្តិ ឯតេនាតិ ពលំ, កាយពលភោគពលាទិកំ ពលំ។ អថ វា ពលន្តិ សម្មាជីវនំ ជីវន្តិ ឯតេនាតិ **ពលំ**, សទ្ធាទិកំ ពលំ។ **អាគមដ្ឋកថាយំ** បន “អស្សទ្ធិយេ ន កម្បតីតិ សទ្ធាពល”ន្តិអាទិ វុត្តំ, តំ ទន្ទឡ្ហេន ពលន្តិ វត្តព្ពានំ សទ្ធាទីនំ អកម្បនភាវទស្សនត្ថំ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ អថ វា ធាតូនំ អត្ថាតិសយយោគតោ អស្សទ្ធិយាទីនំ អភិភវនេន សទ្ធាទិពលានំ អភិភវនត្តោបិ គហេតព្ពោ “អពលា នំ ពលិយន្តី”តិ ឯត្ថ វិយ។ **ពាលោ**តិ ពលតិ អស្សសតិ ចេវ បស្សសតិ ចាតិ ពាលោ, អស្សសិតបស្សសិតមត្តេន ជីវតិ, ន សេដ្ឋេន បញ្ញាជីវិតេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តថា ហិ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ “ពលន្តីតិ ពាលា, អស្សសិតបស្សសិតមត្តេន ជីវន្តិ, ន បញ្ញាជីវិតេនាតិ អត្ថោ”តិ។ បញ្ញាជីវិនោយេវ ហិ ជីវិតំ **សេដ្ឋំ** នាម។ តេនាហ ភគវា “បញ្ញាជីវិំ ជីវិតមាហុ សេដ្ឋ”ន្តិ។

បុល មហត្តេ។ បុលតិ។ វិបុលំ។

កុល សង្ខានេ ពន្ធុម្ហិ ច។ កោលតិ។ កុលំ, កោលោ។

សល គមនេ។ សលតិ។

កិល បីតិយ កីឡនេសុ។ បីតស្ស ភាវោ **បីតិយំ** យថា ទក្ខិយំ។ **កីឡនំ** កីឡាយេវ។ កិលតិ។

ឥល កម្បនេ។ ឥលតិ។ ឯលំ, ឯលា។ ឯត្ថ **ឯលំ** វុច្ចតិ ទោសោ។ កេនដ្ឋេន? កម្បនដ្ឋេន។ **ទោសោ**តិ ចេត្ថ អគុណោ វេទិតព្ពោ, ន បដិឃោ។ “នេលង្គោ សេតបច្ឆាទោ”តិ ឥទមេត្ថ និទស្សនំ។

អបិច **ឯលំ** វុច្ចតិ ឧទកំ។ តថា ហិ “ឯលម្ពុជំ កណ្ដកី វារិជំ យថា”តិ ឥមិស្សា បាឡិយា អត្ថំ និទ្ទិសន្តោ អាយស្មា សារិបុត្តោ “ឯលំ វុច្ចតិ ឧទក”ន្តិ អាហ។ **ឯលា**តិ លាលា វុច្ចតិ “ឯលមូគោ”តិ ឯត្ថ វិយ។ អបិច **ឯលា**តិ ខេឡោ វុច្ចតិ “សុត្វា នេលបតី វាចំ, វាឡា បន្ថា អបក្កមុ”ន្តិ ឯត្ថ វិយ។ ឯត្ថ **នេលបតី វាច**ន្តិ ខេឡពិន្ទុនិបាតវិរហិតំ វចនន្តិ អត្ថោ។ លាលាខេឡវាចកស្ស តុ **ឯលា**សទ្ទស្ស អញ្ញំ បវត្តិនិមិត្តំ បរិយេសិតព្ពំ។ អនេកប្បវត្តិនិមិត្តា ហិ សទ្ទា។ កឹ វា អញ្ញេន បវត្តិនិមិត្តេន, **ឥល កម្បនេ**តិ ឯវំ វុត្តំ កម្បនំ ឯវ លាលាខេឡវាចកស្ស **ឯលា**សទ្ទស្ស បវត្តិនិមិត្តំ, តស្មា ឥលន្តិ ជិគុច្ឆិតព្ពភាវេន កម្បេន្តិ ហទយចលនំ បាបុណន្តិ ជនា ឯត្ថាតិ ឯលាតិ អត្ថោ គហេតព្ពោ។ សមានបវត្តិនិមិត្តាយេវ ហិ សទ្ទា លោកសង្កេតវសេន នានាបទត្ថវាចកាបិ ភវន្តិ។ តំ យថា? ហិនោតិ គច្ឆតីតិ **ហេតុ**, សប្បតិ គច្ឆតីតិ **សប្បោ**, គច្ឆតីតិ **គោ**តិ។ តថា អសមានប្បវត្តិនិមិត្តាយេវ សមានបទត្ថវាចកាបិ ភវន្តិ។ តំ យថា? រញ្ជតីតិ **រាជា**, ភូមឹ បាលេតីតិ **ភូមិបាលោ**, នរេ ឥន្ទតីតិ **នរិន្ទោ**តិ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថាបិ វិភាវេតព្ពោ។

ឥល គតិយំ។ ឥលតិ។

ហិល ហាវករណេ។ ហេលតិ។

សិល ឧញ្ឆេ។ សិលតិ។

តិល សិនេហនេ។ តិលតិ។ តិលំ, តេលំ, តិលោ។

ចិល វសនេ។ ចិលតិ។

វល វិលាសនេ។ វលតិ។

បិល គហណេ។ បិលតិ។

មិល សិនេហនេ។ មិលតិ។

ផុល សញ្ចលេ ផរណេ ច។ ផុលតិ។

លការន្តធាតុរូបានិ។

វការន្តធាតុ

វា គតិគន្ធនេសុ។ វាតិ។ វាតោ។

វី បជនកន្តិ អសនខាទន គតីសុ។ បជនំ ចលនំ។ **កន្តិ** អភិរុចិ។ **អសនំ** ភត្តបរិភោគោ។ **ខាទនំ** បូវាទិភក្ខនំ។ **គតិ** គមនំ។ វេតិ។

វេ តន្តសន្តានេ។ វាយតិ។ តន្តវាយោ។

វេ សោសនេ។ វាយតិ។

ធិវុ ខិវុ និទស្សនេ។ ធេវតិ។ ខេវតិ។

ថិវុ ទិត្តិយំ។ ថេវតិ។ មធុមធុកា ថេវន្តិ។

ជីវ បាណធារណេ។ ជីវតិ។ ជីវិតំ, ជីវោ, ជីវិកា។ អត្ថិ នោ ជីវិកា ទេវ, សា ច យាទិសកីទិសា។ ជីវិតំ កប្បេតិ។

ပိဝ မိဝ တိဝ နိဝ ထူလိယေ။ ပိဝတိ။ ပိဝရော။ မိဝတိ။ တိဝတိ။ နိဝတိ။

ဧတ္ထ စ **ပိဝရော**တိ ကစ္ဆပော, ယော ကောစိ ဝါ ထူလသရီရော။ တထာ ဟိ "ပိဝရေ ကစ္ဆပေ ထူလေ"တိ ပုဏ္ဏာစရိယေဟိ ဝုတ္တံ။

အဝ ပါလနေ။ အဝတိ။ ဗုဒ္ဓော မမ အဝတံ။

ဘဝ ဂတိယံ။ သဝတိ။

ကဝ ဝဏ္ဏေ။ ကဝတိ။

ခိဝု မဒေ။ ခိဝတိ။

ဓောဝု ဓောဝနေ။ ဓောဝတိ။

ဒေဝု ဒေဝ ဒေဝနေ။ ဒေဝတိ အာဒေဝတိ, ပရိဒေဝတိ, အာဒေဝေါ, ပရိဒေဝေါ, အာဒေဝနာ, ပရိဒေဝနာ, အာဒေဝိတတ္တံ, ပရိဒေဝိတတ္တံ။

သေဝု ကေဝု ခေဝု ဂေဝု ဂိလေဝု မေဝု မိလေဝု သေစနေ။ သေဝတိ။ ကေဝတိ။ ခေဝတိ။ ဂေဝတိ။ ဂိလေဝတိ။ မေဝတိ မိလေဝတိ။

ဒေဝု ပ္လုတဂတိယံ။ ပ္လုတဂတိ ပရိပ္လုတဂမနံ။ ဒေဝတိ။

ဓာဝု ဂတိသုဒ္ဓိယံ။ ဓာဝတိ, ဝိဓာဝတိ။ အာဓာဝတိ, ပရိဓာဝတိ။ ဓာဝကော။

ဓိဝု အာဒါနသံဝရေသု။ ဓိဝတိ။

စေဝိ စေတနာတုလျေ။ စေဝတိ။

ဝကာရန္တဓာတုရူပါနိ။

သကာရန္တဓာတု

သာ ပါကေ။ သာတိ။

သိ သေဝါယံ။ သေဝတိ။ သေဝနာ, သေဝကော, သေဝိတော, သိဝေါ, သိဝံ။

နိဟီယတိ ပုရိသော နိဟီနသေဝီ,
န စ ဟာယေထ ကဒါစိ တုလျသေဝီ;
သေဋ္ဌမုပဂမံ ဥဒေတိ ခိပ္ပံ,
တသ္မာ အတ္တနော ဥတ္တရိတရံ ဘဇေထ;

သိ ဂတိဝုဒ္ဓီသု။ သေတိ, အတိသေတိ။ အတိသိတုံ, အတိသိတွာ, သေတု။

သီ သယေ။ သယော သုပနံ။ သေတိ။ သယတိ။ သေနံ။ သယနံ။

သု ဂတိယံ။ သဝတိ။ ပသဝတိ။ ပသုတော, သုတော။

ဧတ္ထ **သုတော**တိ ဒူတော, "ဝိတ္တိဉှိ မံ ဝိန္ဒတိ သုတ ဒိသွာ"တိ "ဒေဝသုတော စ မာတလီ"တိ စ ဣမာနိ ဧတ္ထ ပယောဂါနိ။

သု သဝနေ။ သဝနံ သန္ဒနံ။ သဝတိ။ အာသဝေါ။

သူ ပသဝေ။ ပသဝေါ ဇနနံ။ သဝတိ, ပသဝတိ။ သုတ္တံ။

ឯត្ថ បន **សុត្តន្តិ** អត្ថេ សវតិ ជនេតីតិ សុត្តំ, តេបិដកំ ពុទ្ធវចនំ, តទញ្ញម្បិ វា ហត្ថិសុត្តាទិ សុត្តំ។

សូ បាណគព្ភវិមោចនេសុ។ សូតិ។ បសូតិ។ បសូតោ។

សុ បេរណេ។ សុតិ។

សេ ខយេ។ សីយតិ។ **ឯ**ការ**ស្សីយា**ទេសោ។

សេ បាកេ។ សេតិ។

សេ គតិយំ។ សេតិ។ សេតុ។

ហីស ហីសាយំ។ ហីសតិ។ ហីសកោ, ហីសនា, ហីសា។

ឥស្ស ឥស្សាយំ។ ឥស្សតិ។ បុរិសបរក្កមស្ស ទេវា ន ឥស្សន្តិ។ ឥស្សា, ឥស្សាយនា។

នមស្ស វន្ទនានតិយំ។ វន្ទនានតិ នាម វន្ទនាសង្ខាតំ នមនំ, សកម្មកោយេវាយំ ធាតុ, ន **នមុ**ធាតុ វិយ សកម្មកោ ចេវ អកម្មកោ ច។ នមស្សតិ។

ឃុស សទ្ទេ។ ឃុសតិ, ឃោសតិ។ បដិឃោសោ, និគ្ឃោសោ, វចីឃោសោ។

ចុស បានេ។ ចុសតិ។

បុស ពុទ្ធិយំ។ បុសតិ។ បោសោ។ សម្បីឡេ មម បោសនំ។ **បោសន**ន្តិ វឌ្ឍនំ។

មុស ថេយ្យេ។ ថេននំ **ថេយ្យំ** ចោរិកា។ មុសតិ។ ទុទ្ទិក្ខោ ចក្ខុមុសនោ។ មុសលោ។

បុស បសវេ។ បុសតិ។

វាសិ ភូស អលង្ការេ។ វាសតិ។ ភូសតិ, វិភូសតិ។ ភូសនំ, វិភូសនំ។

ឧស រុជាយំ។ ឧសតិ។

ឥស ឧញ្ឆេ។ ឯសតិ។ ឥសិ។

ឯត្ថ បន សីលាទយោ គុណេ ឯសន្តីតិ **ឥសយោ,** ពុទ្ធាទយោ អរិយា តាបសបព្ពជ្ជាយ ច បព្ពជិតា នរា។ “ឥសិ តាបសោ ជដិលោ ជដី ជដាធរោ”តិ ឯតេ តាបសបរិយាយា។

កស វិលេខនេ។ កសតិ, កស្សតិ។ កស្សកោ, អាកាសោ។

ឯត្ថ **កស្សកោ**តិ កសិការកោ។ **អាកាសោ**តិ នភំ។ តញ្ហិ ន កស្សតីតិ **អាកាសោ**។ កសិតុំ វិលេខិតុំ ន សក្កាតិ អត្ថោ។ ឥមានិ តទភិធានានិ –

អាកាសោ អម្ពរំ អព្ភំ, អន្តលិក្ខ’មឃំ នភំ;
វេហាសោ គគនំ ទេវោ, ខ’មាទិច្ចបថោបិ ច។

តារាបថោ ច នក្ខត្ត-បថោ រវិបថោបិ ច;
វេហាយសំ វាយុបថោ, អបថោ អនិលញ្ជសំ។

កស សិស ជស ឈស វស មស ទិស ជុស យុស ហីសត្ថា។ កសតិ។ សិសតិ។ ជសតិ។ ឈសតិ។ វសតិ។ មសតិ។ មសកោ។ ឱមសតិ, ឱមសវាទោ។ ទិសតិ។ ជុសតិ។ យូសតិ។

តត្ថ **ឱមសតីតិ** វិជ្ឈតិ។ **ឱមសវាទោ**តិ បរេសំ សូចិយា វិយ វិជ្ឈនវាទោ។ **មសកោ**តិ មកសោ។

ភស្ស ភស្សនេ។ ភស្សន្តិ កថនំ វុច្ចតិ “អារាវសោ គោចរោ ភស្សំ។ ភស្សការក”ន្តិអាទីសុ វិយ។ ភស្សតិ។ ភដ្ឋំ។ **ភដ្ឋន្តិ** ភាសិតំ, វចនន្តិ អត្ថោ។ ឯត្ថ បន –

> “សុភាសិតា អត្ថវតី, គាថាយោ តេ មហាមុនិ;
> និជ្ឈត្តោម្ហិ សុភដ្ឋេន, ត្វញ្ច មេ សរណំ ភវា”តិ

បាឡិ និទស្សនំ។ តត្ថ **និជ្ឈត្តោ**តិ និជ្ឈាបិតោ ធម្មោជបញ្ញាយ បញ្ញត្តិកតោ អម្ហិ។ **សុភដ្ឋេនា**តិ សុភាសិតេន។

ជិសុ និសុ វិសុ មិសុ វស្ស សេចនេ។ ជេសតិ។ នេសតិ។ វេសតិ។ មេសតិ។ ទេវោ វស្សតិ។

មរិសុ សហនេ ច។ ចការោ សេចនាបេក្ខកោ។ មរិសតិ។

បុស បោសនេ។ បោសតិ។ បោសោ។ កម្មចិត្តឧតុអាហិអារេហិ បោសិយតីតិ **បោសោ**។ “អញ្ញោបិ ទេវោ បោសេតី”តិ ទស្សនតោ បន **ចុរាទិ**គណេបិ ឥមំ ធាតុំ វក្ខាម។

បិសុ សិលិសុ បុសុ បលុសុ ឧសុ ឧបទាហេ។ បេសតិ។ សិលេសតិ។ សិលេសោ។ បោសតិ។ បលោសតិ។ ឱសតិ។ ឧសុ។

យសុ សំហរិសេ។ សំហរិសោ សង្ឃដ្តនំ។ យស្សតិ។

ហសុ អាលិង្គេ។ អាលិង្គោ ឧបគូហនំ។ ហស្សតិ។

ហស ហសនេ។ ហសតិ។ អស្សា ហសន្តិ, អាជានីយា ហសន្តិ, បហសតិ, ឧហសតិ។ ការិតេ “ហាសេតិ”ឥច្ចាទិ, ឧហសិយមានោ, ហាសោ, បហាសោ, ហសនំ, បហសនំ, ហសិតំ។ **ហ**ការលោបេន មន្ទហសនំ “សិត”ន្តិ វុច្ចតិ “សិតំ បាត្វាកាសី”តិអាទីសុ។

តត្ថ **ឧហសតីតិ** អវហសតិ។ **ឧទសិយមានោ**តិ អវហសិយមានោ។ តត្រាយំ បាឡិ “ឥធ ភិក្ខុំ អរញ្ញគតំ វា រុក្ខមូលគតំ វា សុញ្ញាគារគតំ វា មាតុគាមោ ឧបសង្កមិត្វា ឧហសតិ” ឥតិ ច “សោ មាតុគាមេន ឧហសិយមានោ” ឥតិ ច។ **ហាសោ**តិ ហសនំ វា សោមនស្សំ វា “ហាសោ មេ ឧបបជ្ជថា”តិអាទីសុ វិយ។

តុស ហស ហិស រស សទ្ទេ។ តុសតិ, ហសតិ, ហិសតិ, រសតិ, រសិតំ។ អត្រាយំ បាឡិ “ភេរិយោ សព្ពា វជ្ជន្តុ, វីណា សព្ពា រសន្តុ តា” ឥតិ។

រស អស្សាទនេ។ រសតិ។ រសោ។

រស អស្សាទសិនេហេសុ។ រសតិ។ រសោ។

រស ហានិយំ។ រសតិ។ រសនំ, រសោ។

អត្រាយំ បាឡិ –

> “នហេវ ឋិតំ នា’សីនំ, ន សយានំ ន បទ្ធគុំ;
> យាវ ព្យាតិ និមីសតិ, តត្រាបិ រសតិព្ពយោ”តិ។

តត្ថ **រសតិព្ពយោ**តិ សោ សោ វយោ រសតិ បរិហាយតិ, ន វឌ្ឍតីតិ អត្ថោ។

លស សិលេសនកីឡនេសុ។ លសតិ។ លាសោ។ លសី ច តេ និប្បលិតា។ **លសិ** វុច្ចតិ មត្ថលុង្គំ។ **និប្បលិតា**តិ និក្ខន្តា។

និស សមាធិម្ហិ។ សមាធិ សមាធានំ ចិត្តេកគ្គតា។ នេសតិ។

មិស មស សទ្ទេ រោសេ ច។ មេសតិ។ មសតិ។ មេសោ។ មសកោ។

បិសិ បេសុ គតិយំ។ បិសតិ។ បេសតិ។

សសុ ហឹសាយំ។ សសតិ។ សត្ថំ។ **សត្ថំ** វុច្ចតិ អសិ។

សំស ថុតិយញ្ច។ ចការោ ហឹសាបេក្ខាយ។ សំសតិ, បសំសតិ។ បសំសា, បសំសនា។ បសត្ថោ ភគវា។ បសំសមានោ, បសំសិតោ, បសំសកោ, បសំសិតព្ពោ, បសំសនីយោ, បាសំសោ, បសំសិត្វា ឥច្ចាទីនិ។

ទិស បេក្ខនេ។ ឯតិស្សា បន នានារូបានិ ភវន្តិ – “ទិស្សតិ បទិស្សតិ” ឥច្ចាទិ **អកម្មកំ**។ “បស្សតិ ទក្ខតិ”ឥច្ចាទិ **សកម្មកំ**។

ទិស្សតុ, បស្សតុ, ទក្ខតុ។ ទិស្សេយ្យ, បស្សេយ្យ, ទក្ខេយ្យ។ ទិស្សេ, បស្សេ, ទក្ខេ។ ទិស្ស, បស្ស, ទក្ខ។ អទិស្សា, អបស្សា។ អទ្ទា សីទន្តរេ នគេ។ អទ្ទក្ខា, អទ្ទក្ខុំ, អទស្សុំ។ អទស្សិ, អបស្សិ, អទក្ខិ។

ទស្សិស្សតិ, បស្សិស្សតិ, ទក្ខិស្សតិ។ អទស្សិស្សា, អបស្សិស្សា, ទក្ខិស្សា។ ឯវំ វត្តមានបញ្ចមិយាទិវសេន វិត្ថារេតព្ពានិ។ **ការិតេ** “ទស្សេតិ ទស្សយតី”តិ រូបានិ។ កម្មេ “បស្សិយតិ” ឥច្ចាទីនិ។

ទិសា។ បស្សោ។ បស្សំ។ បស្សិតា។ ទស្សេតា។ ទស្សនំ។ វិបស្សនា, ញាណទស្សនន្តិ នាមិកបទានិ។ តទត្ថេ បន តុមត្ថេ ច “ទក្ខិតាយេ”តិ រូបំ។ “អាគតាម្ហ ឥមំ ធម្មសមយំ, ទក្ខិតាយេ អបរាជិតសង្ឃ”ន្តិ ហិ បាឡិ។ ឥមស្មឹ បន បាឡិប្បទេសេ “ទក្ខិតាយេ”តិ ឥទំ តទត្ថេ តុមត្ថេ វា ចតុត្ថិយា រូបំ។ តថា ហិ **ទក្ខិតាយេ**តិ ឥមស្ស ទស្សនត្ថាយាតិ វា បស្សិតុន្តិ វា អត្ថោ យោជេតព្ពោ។ **ទិសា**តិអាទីសុ បន បុរត្ថិមាទិភេទាបិ ទិសាតិ វុច្ចតិ។ យថាហ –

> “ទិសា ចតស្សោ វិទិសា ចតស្សោ,
> ឧទ្ធំ អធោ ទស ទិសតា ឥមាយោ;
> កតមំ ទិសំ តិដ្ឋតិ នាគរាជា,
> យមទ្ទសា សុបិនេ ឆព្ពិសាណ”ន្តិ។

មាតាបិតាទយោបិ។ យថាហ –

> “មាតាបិតា ទិសា បុព្វា, អាចរិយា ទក្ខិណា ទិសា;
> បុត្តទារា ទិសា បច្ឆា, មិត្តាមច្ចា ច ឧត្តរា;
>
> ទាសកម្មករា ហេដ្ឋា, ឧទ្ធំ សមណព្រាហ្មណា;
> ឯតា ទិសា នមស្សេយ្យ, អលមត្តោ កុលេ គិហី”តិ;

បច្ចយទាយកាបិ។ យថាហ – “អគារិនោ អន្នទបានវត្ថទា, អវ្ហាយិកា នម្បិ ទិសំ វទន្តិ”តិ។

និព្ពានម្បិ។ យថាហ –

> “ឯតាទិសា បរមា សេតកេតុ,
> យំ បត្វា និទ្ទុក្ខា សុខិនោ ភវន្តី”តិ;

ឯវំ **ទិសា**សទ្ទេន វុច្ចមានំ អត្ថរូបំ ញត្វា ឥទានិស្ស និព្ពចនមេវំ ទដ្ឋព្ពំ។ ទិស្សតិ ចន្ទាវដ្ដនាទិវសេន “អយំ បុរិមា អយំ បច្ឆិមា”តិអាទិនា នានប្បការតោ បញ្ញាយតីតិ **ទិសា,** បុរត្ថិមទិសាទយោ។ តថា “ឥមេ អម្ហាកំ គរុដ្ឋាន”ន្តិអាទិនា បស្សិតព្ពាតិ **ទិសា,** មាតាបិតាទយោ។ ទិស្សន្តិ សកាយ បុញ្ញក្រិយាយ ឥមេ ទាយកាតិ បញ្ញាយន្តីតិ **ទិសា,** បច្ចយទាយកា។ ទិស្សតិ ឧប្បាទវយាភាវេន និច្ចធម្មត្តា សព្ពកាលម្បិ វិជ្ជតីតិ **ទិសា,** និព្ពានំ។ **បស្សោ**តិ ការណាការណំ បស្សតីតិ បស្សោ។ ឯវំ បស្សតីតិ **បស្សំ**។ អត្រាយំ បាឡិ –

“បស្សតិ បស្សោ បស្សន្តំ, អបស្សន្តម្បិ បស្សតិ;
អបស្សន្តោ អបស្សន្តំ, បស្សន្តម្បិ ន បស្សតី”តិ។

បស្សតីតិ **បស្សិតា**។ ទស្សេតីតិ **ទស្សិតា**។ **ទស្សន**ន្តិ ទស្សនក្រិយា។ អបិច **ទស្សន**ន្តិ ចក្ខុវិញ្ញាណំ។ តញ្ហិ រូបារម្មណំ បស្សតីតិ ទស្សនន្តិ វុច្ចតិ។ តថា “ទស្សនេន បហាតព្ពា ធម្មា”តិ វចនតោ **ទស្សនំ** នាម សោតាបត្តិមគ្គោ។ កស្មា សោតាបត្តិមគ្គោ ទស្សនំ? បឋមំ និព្ពានទស្សនតោ។ ននុ គោត្រភូ បឋមតរំ បស្សតីតិ? នោ ន បស្សតិ, ទិស្វា កត្តព្ពកិច្ចំ បន ន ករោតិ សំយោជនានំ អប្បហានតោ, តស្មា “បស្សតី”តិ ន វត្តព្ពោ។ យត្ថ កត្ថចិ រាជានំ ទិស្វាបិ បណ្ណាការំ ទត្វា កិច្ចនិប្ផត្តិយា អទិដ្ឋត្តា អជ្ជាបិ រាជានំ ន បស្សាមីតិ វទន្តោ គាមវាសី និទស្សនំ។

វិបស្សនាតិ អនិច្ចាទិវសេន ខន្ធានំ វិបស្សនកំ ញាណំ។ **ញាណទស្សន**ន្តិ ទិព្ពចក្ខុបិ វិបស្សនាបិ មគ្គោបិ ផលម្បិ បច្ចវេក្ខណញាណម្បិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណម្បិ វុច្ចតិ។ “អប្បមត្តោ សមានោ ញាណទស្សនំ អារាធេតី”តិ ឯត្ថ ហិ ទិព្ពចក្ខុ ញាណទស្សនំ នាម។ “ញាណទស្សនាយ ចិត្តំ អភិនីហរតិ អភិនិន្នាមេតី”តិ ឯត្ថ វិបស្សនាញាណំ។ “អភព្ពា តេ ញាណទស្សនាយ អនុត្តរាយ សម្ពោធាយា”តិ ឯត្ថ មគ្គោ, “អយមញ្ញោ ឧត្តរិមនុស្សធម្មោ អលមរិយញាណទស្សនវិសេសោ អធិគតោ ផាសុវិហារោ”តិ ឯត្ថ ផលញាណំ។ “ញាណញ្ច បន មេ ទស្សនំ ឧទបាទិ, អកុប្បា មេ ចេតោវិមុត្តិ, អយមន្តិមា ជាតិ, នត្ថិ ទានិ បុនព្ភវោ”តិ ឯត្ថ បច្ចវេក្ខណញាណំ។ “ញាណញ្ច បន មេ ទស្សនំ ឧទបាទិ សត្តាហកាលង្កតោ អាឡារោ កាលាមោ”តិ ឯត្ថ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ។ ឯត្ថេតំ ភវតិ –

“ទិព្ពចក្ខុបិ មគ្គោបិ, ផលញ្ចាបិ វិបស្សនា;
បច្ចវេក្ខណញាណម្បិ, ញាណំ សព្ពញ្ញុតាបិ ច;
ញាណទស្សនសទ្ទេន, ឥមេ អត្ថា បវុច្ចរេ”តិ។

ទំស ទំសនេ។ ទំសតិ, វិទំសតិ។ ទន្តោ។ ការិតេ អាលោកំ វិទំសេតិ។

ឯស ពុទ្ធិយំ។ ឯសតិ។

សំស កថនេ។ សំសតិ។ យោ មេ សំសេ មហានាគំ។

កិលិស ពាធនេ។ កិលិសតិ។ កិលេសោ។

ឯត្ថ ពាធនដ្ឋេន រាគាទយោបិ “កិលេសា”តិ វុច្ចន្តិ ទុក្ខម្បិ។ ឯតេសុ ទុក្ខវសេន –

“ឥទញ្ច បច្ចយំ លទ្ធា, បុព្ពេ កិលេសមត្តនោ;
អានន្ទិយំ វិចរិំសុ, រមណីយេ គិរិព្ពជេ”តិ

បយោគោ វេទិតព្ពោ។ **ទិវាទិ**គណំ បន បត្តស្ស “កិលិស្សតី”តិ រូបំ។

វស សិនេហនេ។ វសតិ។ វសា។

ឯត្ថ ច **វសា** នាម វិលីនសិនេហោ។ សា វណ្ណតោ នាឡិកេរតេលវណ្ណា។ អាចាមេ អាសិត្តតេលវណ្ណាតិបិ វត្តុំ វដ្ដតិ។

ល្ហស ហីសាគតិទស្សនេសុ។ ល្ហសតិ។ ល្ហសោ។

ភាសព្យត្តាយំ វាចាយំ។ ភាសតិ។ ភាសា, ភាសិតំ, ភាតា។ បរិភាសតិ។ បរិភាសា, បរិភាសកោ។

តត្រ ភាសន្តិ អត្ថំ ឯតាយាតិ **ភាសា,** មាគធភាសាទិ។ **ភាសិត**ន្តិ វចនំ។ វចនត្ថោ ហិ **ភាសិត**សទ្ទោ និច្ចំ នបុំសកលិង្គោ ទដ្ឋព្ពោ។ យថា “សុត្វា លុទ្ទស្ស ភាសិត”ន្តិ។ វាច្ចលិង្គោ បន **ភាសិត**សទ្ទោ តិលិង្គោ ទដ្ឋព្ពោ។ យថា “ភាសិតោ ធម្មោ, ភាសិតំ ចតុសច្ចំ, ភាសិតា វាចា”តិ។ បុព្ពេ ភាសតីតិ **ភាតា,** ជេដ្ឋភាតាតិ វុត្តំ ហោតិ។ សោ ហិ បុព្ពេ ជាតត្តា ឯវំ វត្តុំលភតិ។ កិញ្ចាបិ **ភាតុ**សទ្ទោ “ភាតិកសតំ, សត្តភាតរោ។ ភាតរំ កេន ទោសេន,

ទុដ្ឋាសិ ទករក្ខិនោ”តិអាទីសុ ជេដ្ឋកនិដ្ឋភាតូសុ វត្តតិ, តថាបិ យេភុយ្យេន ជេដ្ឋកេ និរូឡ្ហោ, “ភាតា”តិ ហិ វុត្តេ ជេដ្ឋភាតាតិ វិញ្ញាយតិ, តស្មា កត្ថចិ ឋានេ “កនិដ្ឋភាតា”តិ វិសេសេត្វា វុត្តំ។

ននុ ច ភោ កត្ថចិ “ជេដ្ឋភាតា”តិ វិសេសេត្វា វុត្តន្តិ? សច្ចំ, តំ បន **ភាតា**សទ្ទស្ស កនិដ្ឋេបិ វត្តនតោ បាកដីករណត្ថំ “ជេដ្ឋភាតា”តិ វុត្តំ។ យថា ហិ ហរិណេសុ វត្តមានស្ស **មិគ**សទ្ទស្ស កទាចិ អវសេសចតុប្បទេសុបិ វត្តនតោ “ហរិណមិគោ”តិ វិសេសេត្វា វាចំ ភាសន្តិ, ឯវំ សម្បទមិទំ វេទិតព្ពំ។ យថា ច គោហត្ថិមហឹសអច្ឆសូករសសពិឡារាទីសុ សាមញ្ញវសេន **មិគ**សទ្ទេ វត្តមានេបិ “មិគចម្មំ មិគមំស”ន្តិ អាគតដ្ឋានេ “ហរិណស្សា”តិ វិសេសនសទ្ទំ វិនាបិ “ហរិណមិគចម្មំ ហរិណមិគមំស”ន្តិ វិសេសត្ថាធិគមោ ហោតិ, ឯត្ថ ន គោហត្ថិអាទីនំ ចម្មំ វា មំសំ វា វិញ្ញាយតិ។ តថា “មិគមំសំ ខាទន្តី”តិ វចនស្ស គោហត្ថិអាទីនំ មំសំ ខាទន្តីតិ អត្ថោ ន សម្ភវតិ, ឯវមេវ កត្ថចិ វិនាបិ **ជេដ្ឋក**ឥតិ វិសេសនសទ្ទំ “ភាតា”តិ វុត្តេយេវ “ជេដ្ឋកភាតា”តិ អត្ថោ វិញ្ញាយតីតិ។ ននុ ច ភោ “មិគចម្មំ, មិគមំស”ន្តិ ឯត្ថ **ចម្មមំស**សទ្ទេហេវ វិសេសត្ថាធិគមោ ហោតីតិ? ន ហោតិ, **មិគ**សទ្ទស្ស ឥវ **ចម្មមំស**សទ្ទានំ សាមញ្ញវសេន វត្តនតោ, ឯវញ្ច សតិ កេន វិសេសត្ថាធិគមោ ហោតីតិ ចេ? លោកសង្កេតវសេន, តថា ហិ **មិគ**សទ្ទេ ច **ចម្ម**សទ្ទាទីសុ ច សាមញ្ញវសេន វត្តមានេសុបិ លោកសង្កេតេន បរិច្ឆិន្នត្តា គោហត្ថិអាទីនំ ចម្មាទីនិ ន ញាយន្តិ លោកេន, អថ ខោ ហរិណចម្មាទីនិយេវ ញាយន្តិ។ “សង្កេតវចនំ សច្ចំ, លោកសម្មុតិ ការណ”ន្តិ ហិ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

គិលេសុ អន្និច្ឆាយំ។ បុនប្បុនំ ឥច្ឆា **អន្និច្ឆា**។ គិលេសតិ។

យេសុ បយតនេ។ យេសតិ។

ជេសុ នេសុ ឯសុ ហេសុ គតិយំ។ ជេសតិ។ នេសតិ។ ឯសតិ។ ហេសតិ។ ធាតូនន្តស្ស បន សញ្ញោគវសេន “ជេស្សតិ, នេស្សតី”តិអាទីនិបិ គហេតព្ពានិ។ ជេស្សមានោ។ ជេស្សំ, ជេស្សន្តោ។ ឯត្ថ ច –

> “យថា អារញ្ញកំ នាគំ, ទន្តឹ អន្វេតិ ហត្ថិនី;
> ជេស្សន្តំ គិរិទុគ្គេសុ, សមេសុ វិសមេសុ ចា”តិ

បាឡិ និទស្សនំ។

ទេសុ ហេសុ អព្យត្តសទ្ទេ។ ទេសតិ។ ហេសតិ។

កាស សទ្ទកុច្ឆាយំ។ កាសតិ, ឧក្កាសតិ។ កាសោ។ កាសំ សាសំ ទរំ ពល្យំ, ខីណមេធោ និគច្ឆតិ។

កាសុ ភាសុ ទិត្តិយំ។ ទិត្តីតិ បាកដតា, វិរាជនតា វា។ កាសតិ, បកាសតិ។ បកាសតិ តេជោ។ ទូរេ សន្តោ បកាសេន្តិ។ ភាសតិ។ បភាសតិ មិទំ ព្យម្ហំ។ បកាសោ។ កាសុ ឱភាសោ។

តត្រ បកាសតីតិ **បកាសោ**, បាកដោ ហោតីតិ អត្ថោ។ តុច្ឆភាវេន បុញ្ញភាវេន វា កាសតិ បកាសតិ បាកដា ហោតីតិ **កាសុ**។ “កាសុ” ឥតិ អាវាដោបិ វុច្ចតិ រាសិបិ។

> “កឹនុ សន្តរមានោវ, កាសុំ ខនសិ សារថិ;
> បុដ្ឋោ មេ សម្ម អក្ខាហិ, កឹកាសុយា ករិស្សសី”តិ

ឯត្ថ ហិ អាវាដោ កាសុ នាម។ “អង្គារកាសុំ អបរេ ផុណន្តិ, នរា រុទន្តា បរិទឌ្ឍគត្តា”តិ ឯត្ថ រាសិ។ ការិតេ – បកាសេតីតិ បកាសកោ។ ឱភាសេតីតិ ឱភាសកោ។ កម្មេ បកាសិយតីតិ បកាសិតោ។ ឯវំ ភាសិតោ។ ភាវេ – កាសនា។ សង្កាសនា។ បកាសនា។ **តុ**មន្តាទិត្តេ “បកាសិតុំ, បកាសេតុំ, ឱភាសិតុំ, ឱភាសេតុំ។ បកាសិត្វា, បកាសេត្វា, ឱភាសិត្វា, ឱភាសេត្វា”តិ រូបានិ ភវន្តិ។ តទ្ធិតេ ភាសុ ឯតស្ស អត្ថីតិ ភាសុរោ, បភស្សរោ យោ កោចិ។ ភាសុរោតិ វា កេសរសីហោ។ ឥមស្មឹ អត្ថេ **ភាសុ**សទ្ទោ **“រាជ ទិត្តិយ”**ន្តិ ឯត្ថ **រាជ**សទ្ទោ វិយ វិរាជនវាចកោ សិយា, តស្មា រូបសិរិយា វិរាជនសម្បន្នតាយ ភាសុ វិរាជនតា ឯតស្ស អត្ថីតិ **ភាសុរោ**តិ និព្ពចនំ ញេយ្យំ។

នាសុ រាសុ សទ្ទេ។ នាសតិ។ រាសតិ។ នាសា, នាសិកា។

តត្រ **នាសា**តិ ហត្ថិសោណ្ឌាបិ នាសាតិ វុច្ចតិ “សចេ មំ នាគនាសូរូ, ឱលោកេយ្យ បភាវតី”តិអាទីសុ វិយ។ មនុស្សាទីនំ នាសិកាបិ នាសាតិ វុច្ចតិ “យោ តេ ហត្ថេ ច បាទេ ច, កណ្ណនាសញ្ច ឆេទយី”តិអាទីសុ វិយ។ នាសន្តិ អព្យត្តសទ្ទំ ករោន្តិ ឯតាយាតិ នាសា។ នាសា ឯវ **នាសិកា**។ យត្ថ និព្ពចនំ ន វទាម, តត្ថ តំ សុវិញ្ញេយ្យត្តា អប្បសិទ្ធត្តា វា ន វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ, អវុត្តម្បិ បយោគវិចក្ខណេហិ ឧបបរិក្ខិត្វា យោជេតព្ពំ។ អត្រិទំ វុច្ចតិ –

> នាសា សោណ្ឌា ករោ ហត្ថោ,
> ហត្ថិទព្ពេ សមា មតា;
> នាសា ច នាសិកា ច ទ្វេ,
> នរាទីសុ សមា មតា”តិ។

នស កោដិល្លេ។ នសតិ។

ភិសិ ភយេ។ ភីសតិ។ ភីសនកោ។ តទាសិ យំ ភីសនកំ។ ភេស្មាកាយោ។

អាសិសិ ឥច្ឆាយំ។ អាបុព្ពោ **សិសិ** ឥច្ឆាយំ វត្តតិ។ អាសិសតិ។ អាសិសតេវ បុរិសោ។ អាសិសនា។ អាសិសត្តំ។ អាសិសន្តោ, អាសិសមានោ, អាសមានោ។ “សុគ្គតិមាសមានា”តិ បាឡិ ឯត្ថ និទស្សនំ។

គសុ អទនេ។ គសតិ។

ឃុសី កន្តិករណេ។ ឦការន្តោយំ, តេន ឥតោ ន និគ្គហីតាគមោ។ ឃុសតិ។

បំសុ ភំសុ អវសំសនេ។ បំសតិ។ ភំសតិ។

ធំសុ គតិយំ។ ធំសតិ។ រជោ នុទ្ធំសតិ ឧទ្ធំ។

បស វិត្ថារេ។ បសតិ។ បសុ។

កុស អវ្ហានេ រោទនេ ច។ កោសតិ, បក្កោសតិ។ បក្កោសកោ, បក្កោសិតោ, បក្កោសនំ។

កស្ស គតិយំ។ កស្សតិ, បរិកស្សតិ។ បដិកស្សតិ។ មូលាយ បដិកស្សេយ្យ។ **បដិកស្សេយ្យា**តិ អាកឌ្ឍេយ្យ, មូលាបត្តិយំយេវ បតិដ្ឋាបេយ្យាតិ អត្ថោ។

អស ទិត្យាទានេសុ ច។ ចការោ គតិបេក្ខកោ។ អសតិ។

ទិស អាទានសំវរណេសុ។ ទិស្សតិ បុរិសោ។

ទាសុ ទានេ។ ទាសតិ។

រោស ភយេ។ រោសតិ។ រោសកោ។

ភេសុ ចលនេ។ ភេសតិ។

បស ពាធនផស្សនេសុ។ បសតិ។ បាសោ, នាគបាសោ, ហត្ថបាសោ។

លស កន្តិយំ។ លសតិ, អភិលសតិ, វិលសតិ។ លាសោ, វិលាសោ, វិលសនំ។

ចស ភក្ខណេ។ ចសតិ។

កស ហឹសាយំ។ កសតិ។

តិស តិត្តិយំ។ តិត្តិ គប្បនំ បរិបុណ្ណតា សុហិតតា។ តិសតិ។ តិត្តិ។

វស និវាសេ។ វសតិ, វសិយតិ, វុច្ចតិ។ វត្ថុ, វត្ថំ, បរិវាសោ, និវាសោ, អាវាសោ, ឧបវាសោ, ឧបោសថោ, វិប្បវាសោ, ចិរប្បវាសី, ចិរប្បវុត្ថោ, វសិត្វា, វត្ថុំ, វសិតុំ ឥច្ចាទីនិ។

អត្រ **ឧបវាសោ**តិ អនេ្នន វជ្ជិតោ វាសោ ឧបវាសោ។ **ឧបោសថោ**តិ ឧបវសន្តិ ឯត្ថាតិ ឧបោសថោ, ឧបវសន្តិ សីលេន វា អនសនេន វា ឧបេតា ហុត្វា វសន្តីតិ អត្ថោ។ អយំ បនេត្ថ អត្ថុទ្ធារោ – “អាយាមាវុសោ កប្បិន ឧបោសថំ គមិស្សាម”តិអាទីសុ បាតិមោក្ខុទ្ទេសោ ឧបោសថោ។ “ឯវំ អដ្ឋង្គសមន្នាគតោ ខោ វិសាខេ ឧបោសថោ ឧបវុត្ថោ”តិអាទីសុ សីលំ។ “សុទ្ធស្ស វេ សទា ផគ្គុ, សុទ្ធស្សុបោសថោ សទា”តិអាទីសុ ឧបវាសោ។ “ឧបោសថោ នាម នាគរាជា”តិអាទីសុ បញ្ញត្តិ។ “ន ភិក្ខវេ តទហុបោសថេ សភិក្ខុកា អាវាសា”តិអាទីសុ ឧបវសិតព្ពទិវសោតិ។

វស កន្តិយំ។ វុច្ចតិ។ ជិនវុច្ចយោ។

សស សុសនេ។ សសតិ។ សសោ។

សស បាណនេ។ សសតិ។ សតោវ អស្សសតិ, សតោវ បស្សសតិ។ សសោ, សសនំ។ អស្សាសោ បស្សាសោ អស្សសន្តោ បស្សសន្តោ។

អស ភុវិ។ អត្ថិ។ អស។

ឯត្ថ **អត្ថី**តិ អាខ្យាតបទំ។ ន អត្ថិ ខីរា ព្រាហ្មណី។ អត្ថិតា, អត្ថិភាវោ, “យំ កិញ្ចិ រតនំ អត្ថី”តិអាទីសុ វិយ និបាតបទំ។ តស្មា **អត្ថី**តិ បទំ អាខ្យាតនិបាតវសេន ទុវិធន្តិ វេទិតព្ពំ។ **អស**ឥតិ អវិភត្តិកំ នាមិកបទំ។ ឯត្ថ ច “អសស្មីតិ ហោតី”តិ បាឡិ និទស្សនំ។ តត្ថ **អត្ថី**តិ អស, និច្ចស្សេតំ អធិវចនំ។ ឥមិនា សស្សតទិដ្ឋិ វុត្តា។

តត្រាយំ បទមាលា – “អត្ថិ, សន្តិ។ អសិ, អត្ថ។ អស្មិ, អស្ម, អម្ហិ, អម្ហ” ឥច្ចេតានិ បសិទ្ធានិ។ “អត្ថុ, សន្តុ។ អាហិ, អត្ថ។ អស្មិ, អស្ម អម្ហិ, អម្ហ” ឥច្ចេតានិ ច, “សិយា, អស្សុ, សិយុំ, អស្សុ, សិយំសុ។ អស្ស, អស្សថ។ សិយំ, អស្ស, អស្សាម” ឥច្ចេតានិ ច បសិទ្ធានិ។

ឯត្ថ បន “តេសញ្ច ខោ ភិក្ខវេ សមគ្គានំ សម្មោទមានានំ...បេ.... សិយំសុ ទ្វេ ភិក្ខូ អភិធម្មេ នានាវាទា”តិ បាឡិ និទស្សនំ ។ តត្ថ **សិយំសូ**តិ ភវេយ្យុំ។ **អភិធម្មេ**តិ វិសិដ្ឋេ ធម្មេ។

ឥទានិ **សិយា**សទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារោ បភេទោ ច វុច្ចតេ។ **សិយា**តិ ឯកំសេ ច វិកប្បនេ ច “បថវីធាតុ សិយា អជ្ឈត្តិកា, សិយា ពាហិរា”តិ ឯកំសេ។ “សិយា អញ្ញតរស្ស ភិក្ខុនោ អាបត្តិវីតិក្កមោ”តិ វិកប្បនេ។

សិយាតិ ឯកមាខ្យាតបទំ, ឯកមព្យយបទំ។ អាខ្យាតត្តេ ឯកវចនន្តំ, អព្យយត្តេ យថាបាវចនំ។ “បុត្តា មត្ថិ ធនា មត្ថី”តិ ឯត្ថ អត្ថីតិ អព្យយបទមិវ ឯកវចនន្តម្បិ ពហុវចនន្តម្បិ ភវតិ។ តស្សាខ្យាតត្តេ បយោគោវិទិតោវ។ អព្យយត្តេ បន “សុខំ ន សុខសហគតំ, សិយា បីតិសហគត”ន្តិ “ឥមេ ធម្មា សិយា បរិត្តារម្មណា”តិ ច ឯកវចនពហុវចនប្បយោគា វេទិតព្ពា។ ឯត្ថ ធាតុយា កិច្ចំ នត្ថិ។ បរោក្ខាយំ “ឥតិហ អស ឥតិហ អសា”តិ ទស្សនតោ **អស** ឥតិ បទំ គហេតព្ពំ។ ហិយ្យត្តនីរូបានិ អប្បសិទ្ធានិ។ អជ្ជតនិយា បន “អាសិ, អាសិសុ, អាសុំ។ អាសិ, អាសិត្ថ។ អាសឹ, អាសិម្ហា” ឥច្ចេតានិ បសិទ្ធានិ។ ភវិស្សន្តិយា “ភវិស្សតិ, ភវិស្សន្តិ” ឥច្ចាទីនិ។ កាលាតិបត្តិយា “អភវិស្សា, អភវិស្សំសុ” ឥច្ចាទីនិ ភវន្តិ។

សាស អនុសិដ្ឋិយំ។ សាសតិ, អនុសាសតិ។ កម្មន្តំ វោ សាសតិ, សាសនំ, អនុសាសនំ, អនុសាសនី, អនុសិដ្ឋិ, សត្ថា, សត្ថុំ, អនុសាសកោ, អនុសាសិកា។

តត្រ **សាសន**ន្តិ អធិសីលាទិសិក្ខត្តយសង្គហិតសាសនំ, បរិយត្តិបដិបត្តិបដិវេធសង្ខាតំ វា សាសនំ។ តញ្ហិ សាសតិ ឯតេន, ឯត្ថ វាតិ “សាសន”ន្តិ បវុច្ចតិ។ អបិច **សាសន**ន្តិ “រញ្ញោ សាសនំ បេសេតី”តិអាទីសុ វិយ បាបេតព្ពវចនំ។ តថា សាសនន្តិ ឱវាទោ, យោ “អនុសាសនី”តិ ច, “អនុសិដ្ឋី”តិ ច វុច្ចតិ។ **សត្ថា**តិ តិវិធយានមុខេន សទេវកំ លោកំ សាសតីតិ សត្ថា, ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកបរមត្ថេហិ យថារហំ សត្តេ អនុសាសតីតិ អត្ថោ។ **សត្ថុ**ន្តិ សទ្ទេ ច អត្ថេ ច សាសតិ អាចិក្ខតិ ឯតេនាតិ សត្ថុំ។ កីតំ? ព្យាករណំ។

ឦស ឥស្សរិយេ។ ឥស្សរិយំ ឥស្សរភាវោ។ ឦសតិ។ វង្គីសោ, ជនបទេសោ, មនុជេសោ។

តត្រ **វង្គីសោ**តិ វាចាយ ឦសោ ឥស្សរោតិ វង្គីសោ។ កោ សោ? អាយស្មា វង្គីសោ អរហា។ អាហ ច សយមេវ –

“វង្គេ ជាតោតិ វង្គីសោ, វចនេ ឥស្សរោតិ ច;
‘វង្គីសោ’ ឥតិ មេ នាមំ, អភវី លោកសម្មត”ន្តិ;

អាស ឧបវេសនេ។ ឧបវេសនំ និសីទនំ “អាសនេ ឧបវិដ្ឋោ សង្ឃោ”តិ ឯត្ថ វិយ។ អាសតិ។ អច្ឆតិ។ អាសីនោ។ អាសនំ។ ឧបាសតិ។ ឧបាសកោ។

តត្ថ **អាសន**ន្តិ អាសតិ និសីទតិ ឯត្ថាតិ អាសនំ, យំ កិញ្ចិ និសីទនយោគ្គំ មញ្ចបីឋាទិ។

កសី គតិសោសនេសុ។ ឦការន្តោយំ ធាតុ, តេនិតោ ន និគ្គហីតាគមោ។ កសតិ។

និសី ចុម្ពនេ។ និសតិ។

ទិសី អប្បីតិយំ។ ធម្មំ ទេស្សតិ។ ទិសោ។ ទិដ្ឋោ។ ទេស្សី។ ទេស្សោ។ ទេស្សិយោ។

តត្រ **ទិសោ**តិ ច **ទិដ្ឋោ**តិ ច បច្ចាមិត្តស្សាធិវចនមេតំ។ សោ ហិ បរេ ទេស្សតិ នប្បិយាយតិ, បរេហិ វា ទេស្សិយតិ បិយោ ន ករិយតីតិ “ទិសោ”តិ ច “ទិដ្ឋោ”តិ ច វុច្ចតិ។ អថ វា **ទិសោ**តិ ចោរោ វាបច្ចាមិត្តោ វា។ **ទិដ្ឋោ**តិ បច្ចាមិត្តោយេវ។ អត្រិមេ បយោគា –

“ទិសោ ទិសំ យំ តំ កយិរា, វេរី វា បន វេរិនំ;
មិច្ឆាបណិហិតំ ចិត្តំ, បាបិយោ នំ តតោករេ”តិ ច។

“ទិសា ហិ មេ ធម្មកថំ សុណន្តូ”តិ ច, “ទិសា ហិ មេ តេ មនុស្សេ ភជន្តុ យេ ធម្មមេវាទបយន្តិ សន្តោ”តិ ច,

“យស្សេតេ ចតុរោ ធម្មា, វានរិន្ទ យថា តវ;
សច្ចំ ធម្មោ ធិតិ ចាគោ, ទិដ្ឋំ សោ អតិវត្តតី”តិ ច។

ទេស្សីតិ ទេស្សនសីលោ អប្បិយាយនសីលោតិ ទេស្សី។ “ធម្មកាមោ ភវំ ហោតិ, ធម្មទេស្សី បរាភវោ”តិ ឥទមេត្ថ បយោគនិទស្សនំ។ **ទេស្សោ**តិ អប្បិយោ, តថា ទេស្សិយោតិ។ ឯត្ថ ច –

“ន មេ ទេស្សា ឧភោ បុត្តា, មទ្ទីទេវី ន ទេស្សិយា;
សព្ពញ្ញុតំ បិយំ មយ្ហំ, តស្មា បិយេ អទាសហ”ន្តិ ច,

“ន មេ សា ព្រាហ្មណី ទេស្សា, នបិ មេ ពលំ ន វិជ្ជតី”តិ ច,

“មាតា បិតា ន មេ ទេស្សា, នបិ ទេស្សំ មហាយសំ;
សព្ពញ្ញុតំ បិយំ មយ្ហំ, តស្មា វតមធិដ្ឋហិ”ន្តិ ច

បយោគា។ សព្ពត្ថ **មេ**តិ ច **មយ្ហ**ន្តិ ច សាមិវចនំ ទដ្ឋព្ពំ។

ឥមានិ បន បច្ចាមិត្តស្ស នាមានិ –

“បច្ចមិត្តោ រិបុ ទិដ្ឋោ, ទិសោ វេរី ច សត្ទ’រិ;
អមិត្តោ ច សបត្តោ ច, ឯវំ បណ្ណត្តិការិស្វ”តិ។

ឯសុ គតិយំ។ ឯសតិ។

ភស្ស ភស្សនទិត្តីសុ។ ភស្សនំ វចនំ។ **ទិត្តិ** សោភា។ ភស្សតិ។ ភស្សំ, បភស្សរំ។

ធិស សទ្ទេ។ ធិសតិ។

ទិស អតិសជ្ជនេ។ ទិសតិ, ឧបទិសតិ, សន្ទិសតិ, និទ្ទិសតិ, បច្ចាទិសតិ, បដិសន្ទិសតិ, ឧទ្ទិសតិ។ ទេសោ, ឧទ្ទេសោ ឥច្ចាទីនិ។

បិសុ អវយវេ។ បិសតិ។

ឥសិ គតិយំ។ ឥសតិ។

ផុស សម្ផស្សេ។ ផុសតិ។ ផស្សោ, ផុសនា, សម្ផុសនា, សម្ផុសិតត្តំ។ ឯវរូបោ កាយសម្ផស្សោ អហោសិ។ ផោដ្ឋព្ពំ, ផុសិតំ។ ទេវោ ច ឯកមេកំ ផុសាយតិ។ ផុដ្ឋុំ, ផុសិតុំ, ផុសិត្វា, ផុសិត្វាន, ផុសិយ, ផុសិយាន។ ផុស្ស ផុស្ស ព្យន្តីំ ករោតិ។

តត្រ **ផស្សោ**តិ អារម្មណំ ផុសន្តិ ឯតេន, សយំ វា ផុសតិ, ផុសនមត្តមេវ វា ឯតន្តិ ផស្សោ, អារម្មណេ ផុសនលក្ខណោ ធម្មោ។

រុស រិស ហឹសាយំ។ រោសតិ។ រិសតិ។ បុរិសោ។

ឯត្ថ ច "បុំ វុច្ចតិ និរយោ, តំ រិសតីតិ **បុរិសោ**"តិ អាចរិយា វទន្តិ។

រិស គតិយំ។ រេសតិ។

វិស បវេសនេ។ វិសតិ, បវិសតិ។ បវេសោ, បវេសនំ, និវេសនំ, បវិសំ។ ឯត្ថ **និវេសនំ** វុច្ចតិ គេហំ។

មស អាមសនេ។ មសតិ, អាមសតិ, បរាមសតិ។ បរាមាសោ, បរាមសនំ។

ឯត្ថ **បរាមាសោ**តិ បរតោ អាមសតីតិ បរាមាសោ, អនិច្ចាទិធម្មេ និច្ចាទិវសេន គណ្ហាតីតិ អត្ថោ។ "បរាមាសោ មិច្ឆាទិដ្ឋិ កុម្មគ្គោ មិច្ឆាបថោ"តិអាទីនិ ពហូនិ វេវចនបទានិ អភិធម្មតោ គហេតព្ពានិ។

ឥសុ ឥច្ឆាយំ។ ឥច្ឆតិ, សម្បដិច្ឆតិ។ សម្បដិច្ឆនំ, ឥច្ឆា, អភិច្ឆា, ឥច្ឆំ, ឥច្ឆមានោ។

វេសុ ទានេ។ វេច្ឆតិ, បវេច្ឆតិ, បវេច្ឆេតិ។ បវេច្ឆំ, បវេច្ឆន្តោ។

និស ពទ្ធាយំ។ ពទ្ធាតិ វិនិពទ្ធោ, អហង្ការស្សេតំ អធិវចនំ។ និសតិ។

ជុសិ បីតិសេវនេសុ។ ជោសតិ។

ឥស បរិយេសនេ។ ឯសតិ។ ឥសិ, ឥដ្ឋំ, អនិដ្ឋំ, ឯសំ, ឯសមានោ។

សំកសេ អច្ឆនេ។ អច្ឆនំ និសីទនំ។ សង្កសាយតិ។

សការន្តធាតុរូបានិ។

ហការន្តធាតុ

ហា ចាគេ។ ជហតិ, វិជហតិ។ វិជហនំ, ជហិតុំ, ជហាតវេ, ជហិត្វា, ជហាយ។

មុ្ហ ឦ្លសំហសនេ។ មុ្ហយតេ, ឧមុ្ហយតេ វិមុ្ហយតេ។

តត្ថ **ម្ហយតេ**តិ សិតំ ករោតិ។ **ឧម្ហយតេ**តិ បហដ្ឋាការំ ទស្សេតិ។ **វិម្ហយតេ**តិ វិម្ហយនំ ករោតិ។ តត្រាយំ បាឡិ “ន នំ ឧម្ហយតេ ទិស្វា។ បេក្ខិតេន ម្ហិតេន ច។ ម្ហិតបុព្វំ ភាសតិ។ យទា ឧម្ហយមានា មំ, រាជបុត្តី ឧទិក្ខតិ។ ឧម្ហាបេយ្យ បភាវតី។ បម្ហាបេយ្យ បភាវតី”តិ។

តត្ថ **ឧម្ហយមានា**តិ បហដ្ឋាការំ ទស្សេន្តា ហសមានា។ **ឧម្ហាបេយ្យា**តិ សិតវសេន បហំសេយ្យ។ **បម្ហាបេយ្យា**តិ មហាហសិតវសេន បរិហាសេយ្យ។

ហុ ទានេ។ ហវតិ។ ហុតិ។

ហុ បសជ្ជករណេ។ បសជ្ជករណំ បការេន សជ្ជនក្រិយា។ ហវតិ។ ហុតោ, ហុតវា, ហុតាវី, អាហុតិ។

ហូ សត្តាយំ។ ហោតិ, ហោន្តិ។ ហោសិ, ហោថ។ ហោមិ, ហោម។ បហោតិ, បហោន្តិ។ បហូតំ, បហូតា, កុតោ បហូតា កលហា វិវាទា។ ហោន្តោ, ហោន្តា, ហោន្តំ, បហោន្តោ។ បច្ឆាសមណេន ហោតព្វំ។ ហោតុំ ហោតុយេ, បហោតុំ, ហុត្វាន។ វត្តមានាវិភត្តិរូបាទីនិ។ ឯត្ថ បសិទ្ធរូបានេវ គហិតានិ។

ហោតុ, ហោន្តុ។ ហោសិ, ហោថ។ ហោមិ, ហោម។ បញ្ចមីវិភត្តិរូបានិ។ ឯត្ថាបិ បសិទ្ធរូបានេវ គហិតានិ។

ហុវេយ្យ, ហុវេយ្យុំ។ ហុវេយ្យាសិ, ហុវេយ្យាថ។ ហុវេយ្យាមិ, ហុវេយ្យាម។ ហុវេថ, ហុវេរំ។ ហុវេថោ, ហុវេយ្យាវ្ហោ។ ហុវេយ្យំ, ហុវេយ្យាម្ហេ។ សត្តមិយា រូបានិ។ ឯត្ថ បន “ឧបកោ អាជីវកោ ‘ហុវេយ្យ បាវុសោ’តិ វត្វា សីសំ ឱកម្បេត្វា ឧម្មគ្គំ គហេត្វា បក្កាមី”តិ **បាឡិយំ ហុវេយ្យា**តិ បទស្ស ទស្សនតោ នយវសេន ‘ហុវេយ្យ, ហុវេយ្យុ’ន្តិអាទីនិ វុត្តានិ។ **ហុបេយ្យា**តិបិ បាឋោ ទិស្សតិ, យថា បច្ចបេក្ខណា។ តព្ពសេន “ហុបេយ្យ, ហុបេយ្យុំ ។ ហុបេយ្យាសី”តិអាទិនា **វ**ការស្ស **ប**ការាទេសភូតានិ រូបានិបិ គហេតព្ពានិ។

អបរោ នយោ – ហេយ្យ, ហេយ្យុំ។ ហេយ្យាសិ, ហេយ្យាថ។ ហេយ្យាមិ, ហេយ្យាម។ ហេថ, ហេរំ។ ហេថោ, ហេយ្យាវ្ហោ។ ហេយ្យំ, ហេយ្យាម្ហេ។ ឥមានិ អដ្ឋកថានយេន គហិតរូបានិ។ ឯត្ថ បន “ន ច ឧប្បាទោ ហោតិ។ សចេ ហេយ្យ, ឧប្បាទស្សាបិ ឧប្បាទោ បាបុណេយ្យា”តិ ឥទម្បិ និទស្សនំ ទដ្ឋព្វំ។

ហុវ, ហុវុ។ ហុវេ, ហុវិត្ថ។ ហុវំ, ហុវិម្ហ។ ហុវិត្ថ, ហោថ ឥច្ចបិ សញ្ញោគតការលោបេន អហោសីតិ អត្ថោ។ តថាហិ “កសិរា ជីវិកា ហោថា”តិ បទស្សត្ថំ វណ្ណេន្តេហិ “ទុក្ខា នោ ជីវិកា អហោសី”តិ អត្ថោ វុត្តោ។ ហុវិរេ។ ហុវិត្ថោ, ហុវិវ្ហោ។ ហុវឹ, ហុវិម្ហេ។ បរោក្ខាយ រូបានិ។

អហុវា, អហុវូ។ អហុវោ, អហុវត្ថ។ អហុវំ, អហុវម្ហ។ អហុវត្ថ, អហុវត្ថុំ។ អហុវសេ, អហុវវ្ហំ។ អហុវឹ, អហុវម្ហសេ។ ហិយ្យត្តនីរូបានិ។

ឯត្ថ **អហុវម្ហសេ**តិ មយំ ភវម្ហសេតិ អត្ថោ។ “អករម្ហស តេ កិច្ចំ, យំ ពលំ អហុវម្ហសេ”តិ **បាឡិយំ** បន “អហុវ អម្ហសេ” ឥតិ វា បទច្ឆេទោ កាតព្ពោ “អហុ អម្ហសេ”តិ វា។ បច្ឆិមនយេ **វ**ការាគមោ “អហុវា”តិ ច “អហូ”តិ ច ទ្វិន្នម្បិ អហោសីតិ អត្ថោ។ **អម្ហ**ន្តិ អម្ហាកំ។ **សេ**តិ និបាតមត្តំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – អម្ហាកំ យំ ពលំ អហោសិ, មយំ តេន ពលេន តវ កិច្ចំ អករម្ហាតិ។

អហោសិ, អហុំ, អហេសុំ។ អហុវោ, អហុវិត្ថ។ អហោសិត្ថឥច្ចបិ។ អហោសឹ, អហុវាសឹ ឥច្ចបិ, អហោសិម្ហា, អហុម្ហា ។ អហុវា, អហុវូ, អហុវសេ, អហុវិវ្ហំ។ អហុវំ, អហុំ ឥច្ចបិ។ អហុវិម្ហេ។ អជ្ជតនិយា រូបានិ។

ឯត្ថ “អហំ កេវដ្តគាមស្មឹ, អហុំ កេវដ្តទារកោ”តិ ទស្សនតោ “អហុ”ន្តិ វុត្តំ, អហោសិន្តិ អត្ថោ។ “អហំ ភទន្តេ អហុវាសី បុព្ពេ សុមេធនាមស្ស ជិនស្ស សាវកោ”តិ ទស្សនតោ “អហុវាសិ”ន្តិ ឥច្ចេវត្ថោ។ តថា ហិ **អនេកវណ្ណវិមានវត្ថុអដ្ឋកថាយំ** ឥមិស្សា បាឡិយា អត្ថំ វណ្ណេន្តេហិ **អហុវាសិ**ន្តិ អហោសិន្តិ អត្ថោ បកាសិតោ។

“ហេស្សតិ, ហេហិស្សតិ, ហេហិតិ, ហោហិតី”តិ ឥមានិ ចត្តារិ ភវិស្សន្តិយា មាតិកាបទានិ វេទិតព្ពានិ។

ឥទានិ តានិ វិភជិស្សាមិ – ហេស្សាតិ, ហេស្សន្តិ។ ហេស្សសិ, ហេស្សថ។ ហេស្សាមិ, ហេស្សាម។ ហេស្សតេ, ហេស្សន្តេ។ ហេស្សសេ, ហេស្សវ្ហេ។ ហេស្សំ, ហេស្សាម្ហេ។ ឥមានិ “អនាគតម្ហិ អទ្ធានេ, ហេស្សាម សម្មុខា ឥម”ន្តិ ទស្សនតោ វុត្តានិ។

ហេហិស្សតិ, ហេហិស្សន្តិ។ ហេហិស្សសិ។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។

ហោហិស្សតិ, ហោហិស្សន្តិ។ ហោហិស្សសិ។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។

ហេហិតិ, ហេហិន្តិ។ ហេហិសិ។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។

ហោហិតិ, ហោហិន្តិ។ ហោហិសិ។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។ ភវិស្សន្តិយា រូបានិ។

អហុវិស្សា, អហុវិស្សំសុ។ អហុវិស្សសេ, អហុវិស្សថ។ អហុវិស្សំ, អហុវិស្សម្ហា។ អហុវិស្សថ, អហុវិស្សិសុ។ អហុវិស្សសេ , អហុវិស្សវ្ហេ។ អហុវិស្សិំ, អហុវិស្សាម្ហសេ។ កាលាតិបត្តិរូបានិ។

វេ អភ្ញាយនេ ពទ្ធាយំ សទ្ទេ ច។ អភ្ញាយនំ បក្កោសនំ។ **ពទ្ធា**តិ អហង្ការោ, យទ្ធនំ វា សារម្ភករណំ វា។ **សទ្ទោ** រវោ។ វ្ហេតិ, វ្ហាយតិ, អវ្ហេតិ, អវ្ហាយតិ, អវ្ហាសិ ឥច្ចបិ។ កច្ចាយនោ មាណវកោស្មិ រាជ, អន្វូននាមោ ឥតិ មវ្ហយន្តិ។ **អា**សទ្ទោ ឧបសគ្គោវ, សោ សញ្ញោគបរត្តា រស្សោ ជាតោ។ អវ្ហិតោ។ អនវ្ហិតោ តតោ អាគា។ អវ្ហា, អវ្ហយនា។ វារណវ្ហយនា រុក្ខា។ កាមវ្ហេ វិសយេ។ កុមារោ ចន្ទសវ្ហយោ។

> “សត្តតន្តិំ សុមធុរំ,
> រាមណេយ្យំ អវាចយិំ;
> សោ មំ រង្គម្ហិ អវ្ហេតិ,
> សរណំ មេ ហោហិ កោសិយា”តិ។

ឯត្ថ **អវ្ហេតី**តិ សារម្ភវសេន អត្តនោ វិសយំ ទស្សេតុំ សង្ឃដ្ដតីតិ អត្ថោ។ “សមាគតេ ឯកសតំ សមគ្គេ, អវ្ហេត្ថ យក្ខោ អវិកម្បមានោ”តិ ឯត្ថាបិ សារម្ភវសេន យទ្ធនំ អវ្ហាយនំ នាម។

> “តត្ថ នច្ចន្តិ គាយន្តិ, អវ្ហាយន្តិ វរាវរំ;
> អច្ឆរា វិយ ទេវេសុ, នារិយោ សមលង្កតា”តិ

ឯត្ថ បន **អវ្ហាយន្តិ វរាវរ**ន្តិ វរតោ វរំ នច្ចញ្ច គីតញ្ច ករោន្តិយោ សារម្ភំ ករោន្តីតិ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

បញ្ហ បុច្ឆាយំ។ ភិក្ខុ គរុំ បញ្ហំ បញ្ហតិ។ បញ្ហោ។ អយំ បន បាឡិ “បរិបុច្ឆតិ បរិបញ្ហតិ ឥទំ ភន្តេ កថំ ឥមស្ស កោ អត្ថោ”តិ។ **បញ្ហ**សទ្ទោ បុល្លិង្គវសេន គហេតព្ពោ។ “បញ្ហោ មំ បដិភាតិ, តំ សុណា”តិ យេភុយ្យេន បុល្លិង្គប្បយោគទស្សនតោ។ កត្ថចិ បន ឥត្ថិលិង្គោបិ ភវតិ នបុំសកលិង្គោបិ។ តថា ហិ “បញ្ហា មេសា កុសលេហិ ចិន្តិតា។ កោណ្ឌញ្ញ បញ្ហានិ វិយាករោហី”តិ ឥទ្ទិបិកា បាឡិយោ ទិស្សន្តិ, លិង្គវិបល្លាសោ វា ឥត្ថ ទដ្ឋព្ពោ។

បញ្ហ ឥច្ឆាយំ។ បញ្ហតិ។ បញ្ហោ។ ឯត្ថ ច **បញ្ហោ**តិ ញាតុំ ឥច្ឆិតោ អត្ថោ។ ឥទំ បនេត្ថ និព្ពចនំ បញ្ហិយតិ ញាតុំ ឥច្ឆិយតិ សោតិ **បញ្ហោ**តិ។ តថា ហិ វុត្តំ “វិស្សជ្ជិតម្ហិ បញ្ហេ”តិ ឥមិស្សា **នេត្តិបាឡិយា** អត្ថំ សំវណ្ណេន្តេន **“បញ្ហោ**តិ ញាតុំ ឥច្ឆិតោ អត្ថោ”តិ។

មិហ សេចនេ។ មិហតិ, ឧម្មិហតិ។ មេឃោ, មេហនំ។

តត្ថ **ឧម្មិហតី**តិ បស្សាវំ ករោតិ។ **មេឃោ**តិ មិហតិ សិញ្ចតិ លោកំ វស្សធារាហីតិ មេឃោ, បជ្ជុន្នោ។ **មេហន**ន្តិ ឥត្ថីនំ គុយ្ហដ្ឋានំ។

ទហ ភស្មីករណេ ធារណេ ច។ អាគារានិ អគ្គិ ទហតិ។ អយំ បុរិសោ ឥមំ ឥត្ថឹ អយ្យិកំ ទហតិ, មម អយ្យិកាតិ ធារេតីតិ អត្ថោ។ ឥមស្ស បុរិសស្ស អយំ ឥត្ថី អយ្យិកា ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ អត្រ បនាយំ បាឡិ “សក្យា ខោ អម្ពដ្ឋ រាជានំ ឧក្កាកំ បិតាមហំ ទហន្តី”តិ។ អគ្គិនា ទឌ្ឍំ គេហំ, ទយ្ហតិ, ទយ្ហមានំ។ **ទ**ស្ស **ឌា**ទេសេ “ឌហតី”តិ រូបំ។ “ឌហន្តំ ពាលមន្វេតិ, ភស្មាឆន្នោវ បាវកោ”តិអាទយោ បយោគា ឯត្ថ និទស្សនានិ ភវន្តិ។

ចហ បរិសក្កនេ។ ចហតិ។

រហ ចាគេ។ រហតិ។ រហោ, រហិតោ។

រហិ គតិយំ។ រហតិ។ រហោ, រហំ។

ទហិ ពហិ វុទ្ធិយំ។ ទហតិ។ ពហតិ។

ពហិ សទ្ទេ ច។ ចការោ វុទ្ធាបេក្ខោ។ ពហតិ។

តុហិ ទុហិ អទ្ទនេ។ តុហតិ។ ទុហតិ។

អរហ មហ បូជាយំ។ អរហតិ។ អរហំ, អរហោ។ មហតិ។

មហនំ, មហោ។ វិហារមហោ។ ចេតិយមហោ។

តត្រ និក្កិលេសត្តា ឯកន្តទក្ខិណេយ្យភាវេន អត្តនោ កតបូជាសក្ការាទីនំ មហប្ផលភាវករណេន អរហណិយោ បូជនីយោតិ **អរហោ,** ខីណាសវោ។

ឡ្ហហ ចេតាយំ។ ឡ្ហហតិ។ ឡ្ហហោ។ **ឡ្ហហោ** វុច្ចតិ វីរិយំ។

វហ មហ ពុទ្ធិយំ។ វហតិ, មហតិ។

អហិ បិលហិ គតិយំ។ អហតិ។ បិលហតិ, អហិ។

ឯត្ថ ច **អហី**តិ និប្បាទោបិ សមានោ អហតិ គច្ឆតិ គន្តុំ សក្កោតីតិ អហិ។

គរហ កលហ កុច្ឆនេ។ គរហតិ។ គរហា, កលហតិ, កលហោ។

វរហ វលហ បធានិយេ បរិភាសនហឹសាទានេសុ ច។ វរហតិ។ វលហតិ។ វរាហោ។

ឯត្ថ ច **វរាហោ**តិ សូករោបិ ហត្ថីបិ វុច្ចតិ។ តថា ហិ “ឯនេយ្យា ច វរាហា ច។ មហាវរាហោវ និវាបបុដ្ឋោ”តិអាទីសុ សូករោ “វរាហោ”តិ នាមេន វុច្ចតិ។ “មហាវរាហស្ស នទីសុ ជគ្គតោ, ភិសំ ឃសមានស្សា”តិអាទីសុ បន ហត្ថី “វរាហោ”តិ នាមេន វុច្ចតិ។ **មហាវរាហស្សា**តិ ហិ មហាហត្ថិនោតិ អត្ថោ។

វេហុ ជេហុ វាហុ បយតនេ។ វេហតិ, ជេហតិ។ វាហតិ។ វាហនោ។

វាហនោ វុច្ចតិ អស្សោ។ សោ ហិ វាហន្តិ សង្គាមាទីសុ កិច្ចេ ឧប្បន្នេ បយតន្តិ វីរិយំ ករោន្តិ, ឯតេនាតិ **វាហនោ**តិ វុច្ចតិ។

ទាហុ និទ្ទក្ខយេ។ ទាហតិ។

ឩហ វិតក្កេ។ ឩហតិ, អាយូហតិ, វិយូហតិ, ព្យូហតិ អបោហតិ។ ឩហនំ, អាយូហនំ, ព្យូហោ, អបោហោ។

តត្ថ **ឩហតី**តិ វិតក្កេតិ, **អាយូហតី**តិ វាយមតិ, **វិយូហតី**តិ បំសុំ ឧទ្ធរតិ។ ឯវំ **ព្យូហតី**តិ ឯត្ថាបិ។ **អបោហតី**តិ ឆឌ្ឌេតិ, អថ វា វិវេចេតិ។

គាហុ វិលោឡនេ។ គាហតិ។ គាហោ, ចន្ទគ្គាហោ, សូរិយគ្គាហោ, នក្ខត្តគ្គាហោ។

គហ គហណេ។ គហតិ, បគ្គហតិ។ អាហុតឹបគ្គហិស្សាមិ។ បគ្គហោ, បគ្គាហោ។

បគ្គហោតិ បគ្គោ។ **បគ្គាហោ**តិ វីរិយំ។

សហ បរិសហនេ។ បរិសហនំ ខន្តិ។ សហតិ។ សហោ, អសហោ, អសយ្ហោ។

វុហ ចម្ពនិ បាតុភាវេ។ វុហតិ។ វុក្ខោ។

មាតុ មានេ។ មាហតិ។

គុហូ សំវរណេ។ គុហតិ និគ្គុហតិ។ គុហោ, គុយ្ហកោ។

វហ បាបុណេ។ វហតិ។ វារិវហោ។

ទុហ បបូរណេ។ ទុហតិ, ទោហតិ។ ទុយ្ហមានា គាវី។

ទិហ ឧបចយេ។ ទេហតិ។ ទេហោ។ **ទេហោ**តិ សរីរំ។

លិហ អស្សាទនេ។ លេហតិ, បលេហតិ។ លេហនីយំ។ អគ្រាយំ បាឡិ "សុនខា ហិមស្ស បលិហឹសុ បាទេ"តិ។ អយំ បនត្ថោ – សុនខា ឥមស្ស កុមារស្ស បាទតលេ អត្តនោ ជិវ្ហាយ បលិហឹសូតិ។

ឱហ ចាគេ។ ឱហតិ។ សព្ពមនត្ថំ អបោហតិ។ អបោហោ។

ព្រហ្ម ឧគ្គមេ។ ព្រហតិ។ ព្រហា។

ទហ ថហ ហឹសត្ថា។ ទហតិ។ ថហតិ។

ព្រូហ វឌ្ឍនេ។ ឧបរូបរិ ព្រូហតីតិ **ព្រហ្មា**។ ការិតេ "វិវេកមនុព្រូហេតុំ វដ្តតី"តិ បយោគោ។

ព្រហ្មាតិ តេហិ តេហិ គុណវិសេសេហិ ព្រូហិតោតិ ព្រហ្មា។ **ព្រហ្មា**តិ មហាព្រហ្មាបិ វុច្ចតិ តថាគតោបិ ព្រាហ្មណោបិ មាតាបិតរោបិ សេដ្ឋម្បិ។ "សហស្សោ ព្រហ្មា ទ្វិសហស្សោ ព្រហ្មា"តិអាទីសុ ហិ មហាព្រហ្មា "ព្រហ្មា"តិ វុច្ចតិ។ "ព្រហ្មាតិ ខោ ភិក្ខវេ តថាគតស្សេតំ អធិវចន"ន្តិ ឯត្ថ តថាគតោ។

"តមោនុទោ ពុទ្ធោ សមន្តចក្ខុ,
លោកន្តគូ សព្ពភវាតិវត្តោ;
អនាសវោ សព្ពទុក្ខប្បហីនោ,
សច្ចវ្ហយោ ព្រហ្មេ ឧបាសិតោ មេ"តិ

ឯត្ថ ព្រាហ្មណោ។ "ព្រហ្មាតិ មាតាបិតរោ, បុព្ពាចរិយាតិ វុច្ចរេ"តិ ឯត្ថ មាតាបិតរោ។ "ព្រហ្មចក្កំ បវត្តេតី"តិ ឯត្ថ សេដ្ឋំ។ ឯត្ថេតំ វុច្ចតិ –

"មហាព្រហ្មនិ វិប្បេ ច, អថោ មាតាបិតូសុ ច;
តថាគតេ ច សេដ្ឋេ ច, **ព្រហ្ម**សទ្ទោ បវត្តតី"តិ។

អបរោ នយោ – **ព្រហ្មា**តិ តិវិធា ព្រហ្មានោ សម្មុតិព្រហ្មានោ ឧបបត្តិព្រហ្មានោ វិសុទ្ធិព្រហ្មានោតិ។

"សម្បន្នំ សាលិកេទារំ, សុវា ភុញ្ជន្តិ កោសិយ;
បដិវេទេមិ តេ ព្រហ្មេ, ន នេ វារេតុមុស្សហេ,
បរិព្ពជ មហាព្រហ្មេ, បចន្តញ្ញេបិ បាណិនោ"តិ ច

ឯវមាទីសុ ហិ **ព្រហ្ម**សទ្ទេន សម្មុតិព្រហ្មានោ វុត្តា។

"អបារុតា តេសំ អមតស្ស ទ្វារា,
យេ សោតវន្តោ បមុញ្ចន្តុ សទ្ធំ;
វិហឹសសញ្ញី បគុណំ ន ភាសឹ,
ធម្មំ បណីតំ មនុជេសុ ព្រហ្មេ,

អថ ខោ ព្រហ្មា សហម្បតី”តិ ច ឯវមាទីសុ **ព្រហ្ម**សទ្ទេន ឧបបត្តិព្រហ្មា។ “ព្រហ្មចក្កំ បវត្តេតី”តិអាទិវចនតោ **ព្រហ្ម**ន្តិ អរិយធម្មោ វុច្ចតិ។ តតោ និព្ពត្តា អវិសេសេន សព្ពេបិ អរិយា វិសុទ្ធិព្រហ្មានោ នាម បរមត្ថព្រហ្មតាយ។ វិសេសតោ បន “ព្រហ្មាតិ ខោ ភិក្ខវេ តថាគតស្សេតំ អធិវចន”ន្តិ វចនតោ សម្មាសម្ពុទ្ធោ ឧត្តមព្រហ្មា នាម សទេវកេ លោកេ ព្រហ្មភូតេហិ គុណេហិ ឧក្កំសបារមិប្បត្តិតោ។ ឯត្ថេតំ វុច្ចតិ –

“សម្មុតិយុបបត្តីនំ, វិសុទ្ធីនំ វសេន ច;
ព្រហ្មានោ តិវិធា ហោន្តិ, ឧត្តមេន ចតុព្ពិធា”តិ។

ធិម្ហ និដ្ឋុភនេ។ ធិម្ហេតិ។ “បដិវាមគតំ សល្លំ, បស្ស ធិម្ហាមិ លោហិត”ន្តិ បាឡិ និទស្សនំ។

តត្ថ **ធិម្ហាមី**តិ និដ្ឋុភាមីតិ អត្ថោ។

ហការន្តធាតុរូបានិ។

ឡការន្តធាតុ

ពិឡ អក្កោសេ។ ពេឡតិ។ ពិឡារោ។

កីឡ វិហារេ។ កីឡតិ។ កីឡា។

អឡ ឧគ្គមេ។ អឡតិ។ វាឡោ។

លឡ វិលាសេ។ លឡតិ។ លឡិតោ អស្សោ។

កឡ មទេ កក្កស្សេ ច។ កក្កស្សំ កស្សសិយំ ផរុសភាវោ។ កឡតិ។

តុឡ តោឡនេ។ តោឡតិ។

ហុឡ ហោឡ គតិយំ។ ហុឡតិ។ ហោឡតិ។

រោឡ អនាទរេ។ រោឡតិ។

លោឡ ឧម្មាទេ។ លោឡតិ។

ហេឡ ហោឡ អនាទរេ។ ហេឡតិ។ ហោឡតិ។

វាឡ អាលបេ។ វាឡតិ។

ទាឡ ធាឡ វិសរណេ។ ទាឡតិ។ ធាឡតិ។

ហឡ សិលាឃាយំ។ ហឡតិ។

ហីឡ អនាទរេ។ ហីឡតិ។ ហីឡា, ហីឡិកោ, ហីឡិតោ។

កឡ សេចនេ។ កឡតិ។ កឡនំ។

ហេឡ វេឋនេ។ ហេឡតិ។

ឦឡ **ថុតិយំ**។ ឦឡតិ។

ជុឡ គតិយំ។ ជុឡតិ, ជោឡតិ។

បុឡ មុឡ សុខនេ។ បុឡតិ។ មុឡតិ។

គុឡ រក្ខាយំ។ គុឡតិ។ គុឡោ។

ជុឡ ពន្ធនេ។ ជុឡតិ។

កុឡ ឃសនេ។ កុឡតិ។

ខុឡ ពាល្យេ ច។ ចការោ ឃសនាបេក្ខកោ។ ខុឡតិ។

សុឡ ពុឡ សំវរណេ។ សុឡតិ។ ពុឡតិ។

បុឡ សង្ឃាតេ។ បុឡតិ។ បុឡិនំ។

សឡ អព្យត្តសទ្ទេ។ សឡតិ។ សាឡិកោ, សាឡិកា។

"ឧសភោវ មហី នទតិ,
មិគរាជាវ កូជតិ;
សុសុមារោវ សឡតិ,
កឹ វិបាកោ ភវិស្សតី"តិ និទស្សនំ;

ឥមានិ **ឡ**ការន្តធាតុរូបានិ។

ឥតិ **ភូវាទិ**គណេ **អវគ្គ**ន្តធាតុរូបានិ សមត្តានិ។ ឯត្តាវតា សព្ពាបិ **ភូវាទិ**គណេ ធាតុយោ បកាសិតា។

ឥទានិ **ភូវាទិ**គណិកធាតូនំយេវ កាចិ អសមានសុតិកា, កាចិ អសមានន្តិកា។ តាសុ កាចិ សមានត្ថវសេន សមោធានេត្វា បុព្ពាចរិយេហិ វុត្តា, តាយេវ ធាតុយោ ឯកទេសេន រូបវិភាវនាទីហិ សទ្ធឹ បកាសយិស្សាម។ តំ យថា?

ហូ ភូ សត្តាយំ ហោតិ, ភវតិ។ បហោតិ, បភវតិ។ ហុវេយ្យ បារុសោ។ សចេ ឧប្បាទោ ហេយ្យ។ អជេសិ យក្ខោ នរវីរសេដ្ឋំ, តត្ថប្បនាទោ តុមុលោ ពហូវ។ អម្ពា'យំ អហុវា បុរេ។ អហុ រាជា វិទេហានំ។ បហូតំ មេ ធនំ សក្ក។ បហូតមរិយោ បករោតិ បុញ្ញំ។ បហូតវិត្តោ បុរិសោ។ បហូតជិវ្ហោ ភគវា។ បិយប្បភូតា កលហា វិវាទា។ បច្ចាសមណេន ហោតព្ពំ។ ភវិតព្ពំ។ ហោតុំ, ហេតុយេ, ភវិតុំ។ ហុត្វា, ហុត្វាន។ ភវិត្វា, ភវិត្វាន។

ឯត្ថ បន "អត្ថិ ហេហិតិ សោ មគ្គោ, ន សោ សក្កា ន ហេតុយេ"តិ បាឡិ និទស្សនំ។ តត្ថ **នហេតុយេ**តិ អភវិតុំ។ **ហូ**ធាតុតោ **តុំ**បច្ចយស្ស **តវេ**បច្ចយស្ស វា **តុយេ** អាទេសោ, **ឩ**ការស្ស ច **ឯ**ការាទេសោ កតោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អថ វា ហេតុភាវាយ **ន** ន សក្កាតិបិ អត្ថោ។ អយំ បនត្ថោ ឥធ នាធិប្បេតោ, បុរិមោយេវត្ថោ អធិប្បេតោ **ហោតិ**ស្ស ធាតុនោ បយោគភាវាយ ឧទាហរិតបទស្សត្ថភាវតោ។ តត្ថ **បហោតី**តិ ឥទំ វត្ថំ វិបុលភាវេន ចីវរំ កាតុំ បហោតិ, នោ នប្បហោតិ។ **បហោតី**តិ វា បុរិសោ អរយោ ជេតុំ សក្កោតិ។ អថ វា **បហោតី**តិ ហោតិ។ **បភវតី**តិ សន្ទតិ។ **បហូត**ន្តិ វិបុលំ, មហន្តន្តិ អត្ថោ។ **បហូតវិត្តោ**តិ វិបុលវិត្តោ មហទ្ធនោ។ **បហូតជិវ្ហោ**តិ សុបុថុលសុទីឃសុមុទុកជិវ្ហោ, **បិយប្បភូតា**តិ បិយតោ និព្ពត្តា។

គមុ សប្ប គតិយំ។ គច្ឆតិ, គមតិ, ឃម្មតិ, អាគច្ឆតិ, ឧគ្គច្ឆតិ, អតិគច្ឆតិ, បដិគច្ឆតិ, អវគច្ឆតិ, អធិគច្ឆតិ, អនុគច្ឆតិ, ឧបគច្ឆតិ, អបគច្ឆតិ, វិគច្ឆតិ, និគច្ឆតិ, និគ្គច្ឆតិ។ អញ្ញានិបិ យោជេតព្ពានិ។ "សមុគ្គច្ឆតី"តិអាទិនា ឧបសគ្គទ្វយវសេនបិ យថាសម្ភវំ យោជេតព្ពានិ។ សប្បតិ, សំសប្បតិ, បរិសប្បតិ។ អញ្ញានិបិ យោជេតព្ពានិ។

តត្ថ **គមតី**តិ គច្ឆតិ។ ការិតេ "ទេវទត្តំ គមេតិ គមយតី"តិ រូបានិ ភវន្តិ។ "អបាយំ គមេតីតិ អបាយគមនីយ"ន្តិ ឥទមេត្ថ និទស្សនំ។ **ចុរាទិ**គណំ បត្តស្ស **អា**បុព្ពស្ស ឥមស្ស "អាគមេតិ, អាគមយតិ, អាគមេន្តោ, អាគមយមានោ"តិ សុទ្ធកត្តុរូបានិ ភវន្តិ។

តត្ថ **អាគមេតីតិ** មុហុត្តំ អធិវាសេតីតិ អត្ថោ។ **ឃម្មតីតិ** គច្ឆតិ។ **អាគច្ឆតីតិ** អាយាតិ។ **ឧគ្គច្ឆតីតិ** ឧយ្យាតិ ឧទ្ធំ គច្ឆតិ។ **អតិគច្ឆតីតិ** អតិក្កមិត្វា គច្ឆតិ។ **បដិគច្ឆតីតិ** បុន គច្ឆតិ។ **អវគច្ឆតីតិ** ជានាតិ។ **អធិគច្ឆតីតិ** លភតិ ជានាតិ វា។ **អនុគច្ឆតីតិ** បច្ឆតោ គច្ឆតិ។ **ឧបគច្ឆតីតិ** សមីបំ គច្ឆតិ។ **អបគច្ឆតីតិ** អបេតិ។ **វិគច្ឆតីតិ** វិគមតិ។ **និគច្ឆតីតិ** លភតិ។ “យសំ បោសោ និគច្ឆតី”តិ ឥទំ និទស្សនំ។ **និក្ខច្ឆតីតិ** និក្ខមតិ។ **សប្បតីតិ** គច្ឆតិ។ **សំសប្បតីតិ** សំសរន្តោ គច្ឆតិ។ **បរិសប្បតីតិ** សមន្តតោ គច្ឆតិ។

ឥទានិ បន វិញ្ញូនំ សាធុកថេ តេបិដកេ ពុទ្ធវចនេ បរមកោសល្លជននត្ថំ សប្បយោគំ បទមាលំ កថយាម។ សេយ្យថិទំ? សោ គច្ឆតិ, តេ គច្ឆន្តិ, គច្ឆរេ។ ត្វំ គច្ឆសិ, តុម្ហេ គច្ឆថ។ អហំ គច្ឆាមិ, មយំ គច្ឆាម។ សោ គច្ឆតេ, តេ គច្ឆន្តេ។ ត្វំ គច្ឆសេ, តុម្ហេ គច្ឆវ្ហេ។ អហំ គច្ឆេ, មយំ គច្ឆាម្ហេ។ វត្តមានាយ រូបានិ។

សោ គច្ឆតុ, តេ គច្ឆន្តុ។ ត្វំ គច្ឆាហិ, គច្ឆ, គច្ឆស្សុ, តុម្ហេ គច្ឆថ។ អហំ គច្ឆាមិ, មយំ គច្ឆាម។ សោ គច្ឆតំ, តេ គច្ឆន្តំ។ ត្វំ គច្ឆស្សុ, តុម្ហេ គច្ឆវ្ហោ។ អហំ គច្ឆេ, មយំ គច្ឆាមសេ។ បញ្ចមិយា រូបានិ។

សោ គច្ឆេយ្យ, គច្ឆេ, តេ គច្ឆេយ្យុំ។ ត្វំ គច្ឆេយ្យាសិ, តុម្ហេ គច្ឆេយ្យាថ។ អហំ គច្ឆេយ្យាមិ, មយំ គច្ឆេយ្យាម, គច្ឆេមុ។ សោ គច្ឆេថ, តេ គច្ឆេរំ។ ត្វំ គច្ឆេថោ, តុម្ហេ គច្ឆេយ្យាវ្ហោ។ អហំ គច្ឆេយ្យំ, មយំ គច្ឆេយ្យាម្ហេ។ សត្តមិយា រូបានិ។

សោ គច្ឆ, តេ គច្ឆុ។ ត្វំ គច្ឆេ, តុម្ហេ គច្ឆិត្ថ, គញ្ជិត្ថ។ អហំ គច្ឆំ, មយំ គច្ឆិម្ហ, គញ្ជិម្ហ។ សោ គច្ឆិត្ថ, គញ្ជិត្ថ, តេ គច្ឆិរេ។ ត្វំ គច្ឆិត្ថោ, តុម្ហេ គច្ឆិវ្ហោ។ អហំ គច្ឆី, គញ្ជី, មយំ គច្ឆិម្ហេ។ បរោក្ខាយ រូបានិ។

សោ អគច្ឆា, តេ អគច្ឆូ។ ត្វំ អគច្ឆេ, តុម្ហេ អគច្ឆថ។ អហំ អគច្ឆំ, មយំ អគច្ឆម្ហា។ សោ អគច្ឆថ, តេ អគច្ឆត្ថុំ។ ត្វំ អគច្ឆសេ, តុម្ហេ អគច្ឆិវ្ហំ។ អហំ អគច្ឆំ, មយំ អគច្ឆិម្ហេ។ អជ្ជតនិយា រូបានិ។

សោ គច្ឆិស្សតិ, តេ គច្ឆិស្សន្តិ។ ត្វំ គច្ឆិស្សសិ, តុម្ហេ គច្ឆិស្សថ។ អហំ គច្ឆិស្សាមិ, មយំ គច្ឆិស្សាម។ សោ គច្ឆិស្សតេ, តេ គច្ឆិស្សន្តេ។ ត្វំ គច្ឆិស្សសេ, តុម្ហេ គច្ឆិស្សវ្ហេ។ អហំ គច្ឆិស្សំ, មយំ គច្ឆិស្សាម្ហេ។ ភវិស្សន្តិយា រូបានិ។

សោ អគច្ឆិស្សា, តេ អគច្ឆិស្សំសុ។ ត្វំ អគច្ឆិស្សេ, តុម្ហេ អគច្ឆិស្សថ។ អហំ អគច្ឆិស្សំ, មយំ អគច្ឆិស្សាម្ហា។ សោ អគច្ឆិស្សថ, តេ អគច្ឆិស្សិសុ។ ត្វំ អគច្ឆិស្សសេ, តុម្ហេ អគច្ឆិស្សវ្ហេ។ អហំ អគច្ឆិស្សំ, មយំ អគច្ឆិស្សាម្ហសេ។ កាលាតិបត្តិយា រូបានិ។

តត្ថ អជ្ជតនិយា កាលាតិបត្តិយា ច **អ**ការាគមំ សព្ពេសុ បុរិសេសុ សព្ពេសុ វចនេសុ លព្ភមានម្បិ សាសនេ អនិយតំ ហុត្វា លព្ភតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ តថា ហិ “អគច្ឆិ, គច្ឆិ, អគច្ឆិស្សា, គច្ឆិស្សា”តិអាទិនា ទ្វេ ទ្វេ រូបានិ ទិស្សន្តិ។ គមតិ, គមន្តិ។ គមតុ, គមន្តុ។ គមេយ្យ។ គមេយ្យុំ។ សេសំ សព្ពំ វិត្ថារេតព្ពំ។

ឥទានិ បរោក្ខាហិយ្យត្តនជ្ជតនីសុ វិសេសោ វុច្ចតេ – សោ បុរិសោ មគ្គំ គ, សា ឥត្ថី យវ’មាគ។ តេ មគ្គំ គុ, តា យវ’មាគុ។ **ឯ**ការស្ស **អ**ការាទេសំ ត្វំ មគ្គំ គ, ត្វំ យវ”មាគ។ តុម្ហេ មគ្គំ គុត្ថ, តុម្ហេ យវ’មាគុត្ថ។ អហំ មគ្គំ គំ, អហំ យវ’មាគំ។ អហំ តំ បុរិសំ អន្វគំ, មយំ មគ្គំ គុម្ហ, មយំ យវំ អាគុម្ហ, មយំ តំ បុរិសំ អន្វគុម្ហ។ អយំ តាវ បរោក្ខាយ វិសេសោ។

“សោ មគ្គំ អគមា, តេ មគ្គំ អគមូ” ឥច្ចាទិ ហិយ្យត្តនិយា រូបំ។ “សោ អគមិ, តេ អគមុំ, តេ គុំ” ឥច្ចាទិ អជ្ជតនិយា រូបំ។

ឥទានិ តេសំ បទរូបានិ បាកដីករណត្ថំ កិញ្ចិ សុត្តំ កថយាម – “សោបាគា សមិតិំ វនំ។ អថេត្ថ បញ្ចមោ អាគា។ អាគុំ ទេវា យសស្សិនោ។ មាហំ កាកោវ ទុម្មេធោ, កាមានំ វសមន្វគំ។ អគមា រាជគហំ ពុទ្ធោ។ វង្កំ អគមុ បព្ពតំ។ ព្រាហ្មណា ឧបគច្ឆុ ម”ន្តិ ឯវមាទីនិ ភវន្តិ។

> គ គុ គ គុត្ថ គំ គុម្ហ, អគុ អគមុ អគមុំ;
> អគមា’គមិ គច្ឆន្តិ, អាទិភេទំ មនេ ករេ។

ឥទានិ នាមិកបទានិ វុច្ចន្តេ – គតោ, គន្តា, គច្ឆំ, គច្ឆន្តី, គច្ឆន្តំ កុលំ, សហគតំ, គតិ, គមនំ, គមោ, អាគមោ, អវគមោ, គន្តព្ពំ, គមនីយំ, គម្មំ, គម្មមានំ, គមិយមានំ, គោ, មាតុគាមោ, ហិង្គុ, ជគុ, ឥន្ទគូ,

មេធគោ ឥច្ចាទីនិ, ការិតេ – គច្ឆាបេតិ, គច្ឆាបយតិ, គច្ឆេតិ, គច្ឆយតិ, គម្មេតិ។ កម្មេ – គម្មតិ, គមិយតិ, អធិគម្មតិ, អធិគមិយតិ។ **តុ**មន្តាទិត្តេ “គន្តុំ, គមិតុំ, គន្ត្វា, គន្ត្វាន, គមិត្វា, គមិត្វាន, គមិយ, គមិយាន, គម្ម, អាគម្ម, អាគន្ត្វា, អធិគម្ម, អធិគន្ត្វា” ឥច្ចាទីនិ ។ **សប្ប**ធាតុស្ស បន “សប្បោ, សប្បិនី, បិបសប្បី, សប្បិ” ឥច្ចាទីនិ រូបានិ ភវន្តិ។

តត្ថ **សហគត**សទ្ទោ តព្ភាវេ វោកិណ្ណេ និស្សយេ អារម្មណេ សំសដ្ឋេតិ ឥមេសុ អត្ថេសុ ទិស្សតិ។ តត្ថ “យាយំ តណ្ហា បោនោព្ភវិកា នន្ទិរាគសហគតា”តិ តព្ភាវេ វេទិតព្ពោ, នន្ទិរាគភូតាតិ អត្ថោ។ “យាយំ ភិក្ខវេ វីមំសា កោសជ្ជសហគតា កោសជ្ជសម្បយុត្តា”តិ វោកិណ្ណេ វេទិតព្ពោ, អន្តរន្តរា ឧប្បជ្ជមានេន កោសជ្ជេន វោកិណ្ណាតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។ “អដ្ឋិកសញ្ញាសហគតំ សតិសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតី”តិ និស្សយេ វេទិតព្ពោ, អដ្ឋិកសញ្ញំ និស្សាយ អដ្ឋិកសញ្ញំ ភាវេត្វា បដិលទ្ធន្តិ អត្ថោ។ “លាភី ហោតិ រូបសហគតានំ វា សមាបត្តីនំ អរូបសហគតានំ វា”តិ អារម្មណេ, រូបារូបារម្មណានន្តិ អត្ថោ។ “ឥទំ សុខំ ឥមាយ បីតិយា សហគតំ សហជាតំ សម្បយុត្ត”ន្តិ សំសដ្ឋេ, ឥមិស្សា បីតិយា សំសដ្ឋន្តិ អត្ថោ។ ឯត្ថេតំ វុច្ចតិ –

តព្ភាវេ ចេវ វោកិណ្ណេ, និស្សយារម្មណេសុ ច;
សំសដ្ឋេ ច **សហគត**-សទ្ទោ ទិស្សតិ បញ្ចសុ;

គតីតិ គតិគតិ និព្ពត្តិគតិ អជ្ឈាសយគតិ វិភវគតិ និប្ផត្តិគតិ ញាណគតីតិ ពហុវិធា គតិ នាម។

តត្ថ “តំ គតី បេច្ច គច្ឆាមី”តិ ច “យស្ស គតី ន ជានន្តិ, ទេវា គន្ធព្ពមានុសា”តិ ច អយំ **គតិគតិ**នាម។ “ឥមេសំ ខោ អហំ ភិក្ខូនំ សីលវន្តានំ នេវ ជានាមិ គតឹវា អគតឹវា”តិ អយំ **និព្ពត្តិគតិ** នាម។ “ឯវំ ខោ តេ អហំ ព្រហ្មេ គតិញ្ច ជានាមិ ជុតិញ្ច ជានាមី”តិ អយំ **អជ្ឈាសយគតិ** នាម។ “វិភវោ គតិ ធម្មានំ, និព្ពានំ អរហតោ គតី”តិ អយំ **វិភវគតិ** នាម។ “ទ្វេ គតិយោ ភវន្តិ អនញ្ញា”តិ អយំ **និប្ផត្តិគតិ** នាម។ “តំ តត្ថ គតិមា ធិតិមា”តិ ច “សុទ្ធវំ និព្ពានំ គតោ”តិ ច អយំ **ញាណគតិ** នាម។ ឯត្ថេតំ វុច្ចតិ –

គតិគត្យញ្ច និព្ពត្យំ, វិភវជ្ឈាសយេសុ ច;
និប្ផត្តិយញ្ច ញាណេ ច, **គតិ**សទ្ទោ បវត្តតិ។

គច្ឆតីតិ **គោ**។ មាតុយា សមភាវំ មិស្សីភាវញ្ច គច្ឆតិ បាបុណាតីតិ **មាតុគាមោ**។ រោគំ ហីសន្តំ គច្ឆតីតិ **ហិង្គុ**។

ឥមានិ តស្ស នាមានិ

ហិង្គុ ហិង្គុជតុច្ចេវ, តថា ហិង្គុសិបាដិកា;
ហិង្គុជាតីតិ កថិតា, **វិនយដ្ឋកថាយ** ហិ។

ជគូតិ ចុតិតោ ជាតឹ គច្ឆតីតិ ជគុ។ ឥន្ទ្រិយេន គច្ឆតីតិ **ឥន្ទគូ**។ អថ វា ឥន្ទភូតេន កម្មុនា គច្ឆតីតិ **ឥន្ទគុ**។ “ហិន្ទគូ”តិបិ បាឡិ។ តត្ថ **ហិន្ទ**ន្តិ មរណំ។ តំ គច្ឆតីតិ **ហិន្ទគូ**។ សព្ពមេតំ សត្តាធិវចនំ, លិង្គតោ បុល្លិង្គំ។ **មេធគោ**តិ អត្តនោ និស្សយញ្ច បរញ្ច មេធមានោ ហឹសមានោ គច្ឆតិ បវត្តតីតិ មេធគោ, កលហោ។ “តតោ សម្មន្តិ មេធគា”តិ ឯត្ថ ហិ កលហោ **មេធគ**សទ្ទេន ភគវតា វុត្តោ។ គមិត្វាតិ ឯត្ថ –

“ឥសិវ្ហយំ គមិត្វាន, វិនិត្វា បញ្ចវគ្គិយេ;
តតោ វិនេសិ ភគវា, គន្ត្វា គន្ត្វា តហឹ តហិ”ន្តិ

អយំ បាឡិ និទស្សនំ។ **សប្បោ**តិ សប្បតីតិ សប្បោ, សំសប្បន្តោ គច្ឆតីតិ អត្ថោ។ តេនាហ អាយស្មា សារិបុត្តោ “យោ កាមេ បរិវជ្ជេតិ, សប្បស្សេវ បទាសិរោ”តិ ឥមិស្សា **បាឡិយា** និទ្ទេសេ “**សប្បោ** វុច្ចតិ អហិ។ កេនដ្ឋេន សប្បោ? សំសប្បន្តោ គច្ឆតីតិ **សប្បោ**។ ភុជន្តោ គច្ឆតីតិ **ភុជគោ**។ ឧរេន គច្ឆតីតិ **ឧរគោ**។ បន្នសិរោ គច្ឆតីតិ **បន្នគោ**។ សរីរេន សប្បតីតិ **សរីសបោ**។ ពិលេ សយតីតិ **ពិលាសយោ**។ ទាឋា តស្ស អាវុធោតិ **ទាឋាវុធោ**។ វិសំ តស្ស ឃោរន្តិ **ឃោរវិសោ**។ ជិវ្ហា តស្ស ទុវិធាតិ **ទុជិវ្ហោ**។ ទ្វីហិ ជិវ្ហាហិ រសំ សាយតីតិ **ទ្វិរសញ្ញូ**”តិ។ **សប្បិនី**តិ ឧរគី។ **បិបសប្បី**តិ បិបេន សប្បតិ គច្ឆតីតិ **បិបសប្បី**, បង្គុឡោ។ **សប្បី**តិ យោ ន បរិភុញ្ជតិ, តស្ស ពលាយុវឌ្ឍនត្ថំ សប្បតិ គច្ឆតិ បវត្តតីតិ **សប្បិ**, ឃតំ។

សក្ក ដេក លង្ឃ គត្យត្ថា។ សក្កតិ, និសក្កតិ, បរិសក្កតិ។ និសក្កោ, បរិសក្កនំ។ ដេកតិ។ ដីកា។ លង្ឃតិ, ឧល្លង្ឃតិ, ឱលង្ឃតិ, លង្ឃកោ, ឧល្លង្ឃិកា បីតិ។

គេ រេ គេ សទ្ទេ។ កាយតិ។ រាយតិ។ គាយតិ។ ជាតកំ។ រា។ គីតំ។ កាយិតុំ។ រាយិតុំ, គាយិតុំ។ កាយិត្វា។ រាយិត្វា។ គាយិត្វា។

តត្ថ **ជាតក**ន្តិ ជាតំ ភូតំ អតីតំ អត្តនោ ចរិតំ កាយតិ កថេតិ ភគវា ឯតេនាតិ ជាតកំ។ ជាតកបាឡិ ហិ តេជ ជាតកន្តិ វុត្តំ។ អញ្ញត្រ បន ជាតំ ឯវ ជាតកន្តិ គហេតព្ពំ។ តថា ហិ **ជាតក**សទ្ទោ បរិយត្តិយម្បិ វត្តតិ "តេតិវុត្តកំ ជាតកំ អព្ភុតធម្ម"ន្តិអាទីសុ, ជាតិយម្បិ វត្តតិ "ជាតកំ សមោធានេសី"តិអាទីសុ។ **រា** វុច្ចតិ សទ្ទោ។ **គីត**ន្តិ គាយនំ។

ខេ ជេ សេ ខយេ។ ខាយតិ។ ជាយតិ។ សាយតិ។ ខយំ គច្ឆតីតិ អត្ថោ។

ឯត្ថ បន សិយា "ននុ ច ភោ **ខាយតី**តិ បទស្ស ខាទតីតិ វា បញ្ញាយតីតិ វា អត្ថោ ភវតិ, តថា **ជាយតី**តិ បទស្ស និព្ពត្តតីតិ អត្ថោ, **សាយតី**តិ បទស្ស រសំ អស្សាទេតីតិ អត្ថោ, ឯវំ សន្តេ ភោ កស្មា តេជ ឯវំ អត្ថោ តុម្ហេហិ កថិយតី"តិ? សច្ចំ, ធាតូនន្តុ អនេកត្ថត្តា ឯវំ អត្ថោ កថេតុំ លព្ភតិ។ តថា ហិ "អប្បស្សុកាយំ បុរិសោ, ពលិពទ្ទោវ ជីរតី"តិ ឯត្ថ **ជីរតី**តិ អយំ សទ្ទោ ជរំ បាបុណាតីតិ អត្ថំ អវត្វា វឌ្ឍតីតិ អត្ថមេវ វទតិ, ឯវំ សម្បទមិទំ ទដ្ឋព្ពំ។

គុ ឃុ កុ ឧ សទ្ទេ។ គវតិ។ ឃវតិ។ កវតិ។ អវតិ។

ខុ រុ កុ សទ្ទេ។ ខោតិ។ រោតិ។ កោតិ។

ចុ ជុ បុ ប្លុ គា សេ គតិយំ។ ចវតិ។ ជវតិ។ បវតិ។ ប្លវតិ។ គាតិ។ សេតិ។ ចវនំ, ចុតិ។ ជវនំ, ជវោ។ បវនំ, ប្លវនំ។ គានំ។ សេតុ។ បោតោ។ ប្លវោ។

ឯត្ថ **គាន**ន្តិ គមនំ។ **បោតោ**តិ បវតិ គច្ឆតិ ឧទកេ ឯតេនាតិ បោតោ, នាវា។ តថា ប្លវតិ ន សីទតីតិ **ប្លវោ**, នាវា ឯវ។ "ភិន្នប្លវោ សាគរស្សេវ មជ្ឈេ"តិ ហិ **ជាតកបាឡិ** ទិស្សតិ។ "នាវា, បោតោ, ប្លវោ, ជលយានំ, តរណ"ន្តិ នាវាភិធានានិ។

ធេ ថេ សទ្ទសង្ឃាតេសុ។ ធាយតិ។ ថាយតិ។ ភាវេ – ធិយតិ, ថិយតិ។ តត្តី។ ថី។

ទេ តេ បាលនេ។ ទាយតិ។ ទយា។ តាណំ។

រា លា អាទានេ។ រាតិ។ លាតិ។

អតិ អទិ ពន្ធនេ។ អន្តតិ។ អន្ទតិ។ អន្តំ។ អន្ទុ។

ជុតសុភ រុច ទិត្តិយំ។ ជោតតិ។ សោភតិ។ រោចតិ, វិរោចតិ។

អក អគ កុដិលាយំ គតិយំ។ អកតិ។ អគតិ។

នាថ នាធ យាចនោបតាបិស្សរិយាសីសាសុ។ នាថតិ។ នាធតិ។

សល ហុល ចល កម្បនេ។ សលតិ។ ហុលតិ។ ចលតិ។ កុសលំ។

ឯត្ថ ច កុច្ឆិតេ បាបកេ ធម្មេ សលយតីតិ **កុសលំ,** ហេតុកត្តុវសេនិទំ និព្ពចនំ ទដ្ឋព្ពំ។ តថា ហិ **អដ្ឋសាលិនិយំ** "កុច្ឆិតេ បាបកេ ធម្មេ សលយន្តិ ចលយន្តិ កម្បេន្តិ វិទ្ធំសេន្តីតិ កុសលា"តិ ហេតុកត្តុវសេន អត្ថោ កថិតោ។ តេទំ **សល**ធាតុវសេន **កុសល**សទ្ទស្ស និព្ពចនំ។ អញ្ញេសម្បិ ធាតូនំ វសេន **កុសល**សទ្ទស្ស និព្ពចនំ ភវតិ។ តថា ហិ **អដ្ឋសាលិនិយំ** អញ្ញានិបិ និព្ពចនានិ ទស្សិតានិ។ កថំ? "កុច្ឆិតេន វា អាការេន សយន្តីតិ កុសា, តេ អកុសលធម្មសង្ខាតេ កុសេ លុនន្តិ ឆិន្ទន្តីតិ **កុសលា**។ កុច្ឆិតានំ វា សានតោ តនុករណតោ

ញាណំ កុសំ នាម, តេន កុសេន លាតព្ពាតិ **កុសលា**, គហេតព្ពា បវត្តេតព្ពាតិ អត្ថោ។ យថា វា កុសា ឧភយភាគគតំ ហត្ថប្បទេសំ លុនន្តិ, ឯវមិមេបិ ឧប្បន្នានុប្បន្នភាវេន ឧភយភាគគតំ កិលេសបក្ខំ លុនន្តិ, តស្មា កុសា វិយ លុនន្តីតិបិ **កុសលា**”តិ។ ឯវំ អញ្ញានិបិ និព្ពចនានិ ទស្សិតានិ។ តត្រ “ធម្មា” ឥតិ បទាបេក្ខំ កត្វា តទនុរូបលិង្គវចនវសេន “កុសលា”តិ និទ្ទេសោ កតោ, ឥធ បន សាមញ្ញនិទ្ទេសវសេន “កុសល”ន្តិ នបុំសកេកវចននិទ្ទេសោ អម្ហេហិ កតោ។ បុញ្ញវាចកោ ហិ **កុសល**សទ្ទោ អារោគ្យវាចកោ ច ឯកន្តេន នបុំសកលិង្គោ, ឥតរត្ថវាចកោ បន តិលិង្គិកោ, យថា កុសលោ ផស្សោ, កុសលា វេទនា។ កុសលំ ចិត្តន្តិ។ **កុសល**សទ្ទោ ឥមស្មឹ **ភូវាទិ**គណេ **លា**ធាតុ**សល**ធាតុវសេន និប្ផត្តឹ គតោតិ វេទិតព្ពោ។ ឥតិ **ភូវាទិ**គណេ សមោធានគតធាតុយោ សមត្តា។

ឥច្ចេវំ –

វិត្ថារតោ ច សង្ខេបា, **ភូវាទីនំ** គណោ មយា;
យោ វិភត្តោ សឧទ្ទេសោ, សនិទ្ទេសោ យថារហំ។

ឧបសគ្គនិបាតេហិ, នានាអត្ថយុតេហិ ច;
យោជេត្វាន បទានេត្ថ, ទស្សិតានិ វិសុំ វិសុំ។

បាឡិនិទស្សនាទីហិ, ទស្សិតានិ សហេវ តុ;
ត្យាទ្យន្តានិ ច រូបានិ, **ស្យា**ទ្យន្តានិ ច សព្ពសោ។

បទានំ សទិសត្តញ្ច, តថា វិសទិសត្តនំ;
ចោទនាបរិហារេហិ, សហិតោ ចត្ថនិច្ឆយោ។

អត្ថុទ្ធារោ’ភិធានញ្ច, លិង្គត្តយវិមិស្សនំ;
អភិធេយ្យកលិង្គេសុ, សវិសេសបទានិ ច។

នានាបទពហុប្បទ-សមោធានញ្ច ទស្សិតំ;
វុឌ្ឍិសទ្ទាទយោ ចេវ, សុវិភត្តា អនាកុលា។

សព្ពនាមំ សព្ពនាម-សទិសានិ បទានិ ច;
នានាបទេហិ យោជេតុំ, ទស្សិតានិ យថារហំ។

តុមន្តានិ ច រូបានិ, **ត្វា**ទ្យន្តានិ ច វិញ្ញូនំ;
បិដកេ បាដវត្ថាយ, សព្ពមេតំ បកាសិតំ។

យេ សទ្ទនីតិម្ហិ ឥមំ វិភាគំ,
ជានន្តិ សម្មា មុនិសាសនេ តេ;
អត្ថេសុ សព្ពេសុបិ វីតកង្ខា,
អច្ឆម្ភិនោ សីហសមា ភវន្តិ។

វិភូតភុតគ្គសយម្ភុចក្កេ ,
សុភូតភូរី វទតា នរានំ;
យោ សទ្ទនីតិម្ហិ **ភុវាទិ**កណ្ឌោ,
វុត្តោ មយា តំ ភជថត្ថកាមោ។

ឥតិ នវង្គេ សាដ្ឋកថេ បិដកត្តយេ ព្យប្បថគតីសុ វិញ្ញូនំ

កោសល្លត្ថាយ កតេ សទ្ទនីតិប្បករណេ

បន្នរសហិ បរិច្ឆេទេហិ មណ្ឌិតោ **ភូវាទិ**គណោ នាម

សោឡសមោ បរិច្ឆេទោ។

១៧. រុធាទិឆក្ក

រុធាទិគណិក

ឥតោ បរំ បវក្ខាមិ, **រុធាទិក**គណាទយោ;
សាសនស្សោបការាយ, គណេ តុ ឆព្ពិធេ កថំ។

រុធិ អាវរណេ។ រុធិធាតុ អាវរណេ វត្តតិ។ ឯត្ថ ***អាវរណំ*** នាម បិទហនំ វា បរិរុន្ធនំ វា បលិពុទ្ធនំ វា ហរិតុំ វា អប្បទានំ, សព្ពមេតំ វដ្ដតិ។ រុន្ធតិ, រុន្ធិតិ, រុន្ធីតិ, រុន្ធេតិ, អវរុន្ធេតិ។ កម្មនិ – មគ្គោ បុរិសេន រុន្ធិយតិ។ រោធោ, ឱរោធោ, វិរោធោ, បដិវិរោធោ, វិរុទ្ធោ, បដិវិរុទ្ធោ, បរិរុទ្ធោ។ រុន្ធិតុំ, បរិរុន្ធិតុំ។ រុន្ធិត្វា។ បរិរុន្ធិត្វា។

តត្រ **រោធោ**តិ ចារកោ។ សោ ហិ រុន្ធតិ បវេសិតានំ ក្សូរកម្មន្តានំ សត្តានំ គមនំ អាវរតីតិ **រោធោ**តិ វុច្ចតិ។ **ឱរោធោ**តិ រាជុព្ពរី, សា បន យថាកាមចារំ ចរិតុំ អប្បទានេន ឱរុន្ធិយតិ អវរុន្ធិយតីតិ **ឱរោធោ។ វិរោធោ**តិ អននុកូលតា។ **បដិវិរោធោ**តិ បុនប្បុនំ អននុកូលតា។ **វិរុទ្ធោ**តិ វិរោធំ អាបន្នោ។ **បដិវិរុទ្ធោ**តិ បដិសត្តុភាវេន វិរោធំ អាបន្នោ។ **បរិរុទ្ធោ**តិ គហណត្ថាយ សម្បរិវារិតោ។ វុត្តញ្ហិ “យថា អរីហិ បរិរុទ្ធោ, វិជ្ជន្តេ គមនេ បថេ”តិ។ **អវរុទ្ធោ**តិ បព្ពាជិតោ។

មុច មោចនេ។ មិគំ ពន្ធនា មុញ្ចតិ។ មុញ្ចនំ, មោចនំ។ ទុក្ខប្បមោចនំ, មោចោ។

មោចោតិ ចេត្ថ អដ្ឋិកកទលីរុក្ខោ។ មុញ្ចិតុំ។ មុញ្ចិត្វា។ ការិតេ “មោចេតិ, មោចេតុំ, មោចេត្វា”តិអាទីនិ។

វិច វិវេចនេ។ វិញ្ចតិ។ វិញ្ចនំ, វិវេចនំ, វិវេកោ, វិវេចកោ។ វិញ្ចិតុំ។ វិញ្ចិត្វា។

សិច បគ្ឃរណេ។ ឧទកេន ភូមឹ សិញ្ចតិ។ បុត្តំ រជ្ជេ អភិសិញ្ចិ។ អភិសេកោ។ មុទ្ធាភិសិត្តោ ខត្តិយោ។ សិញ្ច ភិក្ខុ ឥមំ នាវំ, សិត្តា តេ លហុមេស្សតិ។ សិត្តដ្ឋានំ។ សិញ្ចិតុំ។ សិញ្ចិត្វា។

យុជ យោគេ។ យុញ្ជតិ, អនុយុញ្ជតិ។ កម្មនិ “យុញ្ជិយតី”តិ រូបានិ។ កេចិ “យុញ្ជតេ”តិ ឥច្ឆន្តិ។ យុញ្ជនំ, សំយោគោ, អនុយោគោ, ភាវនានុយុត្តោ, សញ្ញោគោ, សញ្ញោជនំ, អត្ថយោជនា។ ទីឃំ សន្ធស្ស យោជនំ។ យុញ្ជិតុំ, អនុយុញ្ជិតុំ។ អនុយុញ្ជិត្វា។ យោជេតិ។ តត្ថ **សំយោជន**ន្តិ ពន្ធនំ កាមរាគាទិ។ **យោជន**ន្តិ –

វិទត្ថិ ទ្វាទសង្គុល្យោ, តទ្វយំ រតនំ មតំ;
សត្តរតនិកា យដ្ឋិ, ឧសភំ វីសយដ្ឋិកំ;
គាវុតំ ឧសភាសីតិ, យោជនំ ចតុគាវុតំ។

ភុជ បាលនព្យវហរណេសុ។ បាលនំ រក្ខណំ។ **ព្យវហរណំ** អជ្ឈោហរណំ។ ភុញ្ជតិ, បរិភុញ្ជតិ, សំភុញ្ជតិ។ ទាស បរិភោគេន បរិភុញ្ជិ។ ការិតេ “ភោជេតិ ភោជយតី”តិអាទីនិ រូបានិ។ ភោជនំ, សម្ភោគោ, មហិភុជោ, គាមភោជកោ , ឧបភោគោ, បរិភោគោ។ ភុត្តោ ឱទនោ ភវតា។ សចេ ភុត្តោ ភវេយ្យាហំ។ ឱទនំ ភុត្តោ ភុត្តវា ភុត្តាវី។ តុមន្តាទិត្តេ “ភុញ្ជិតុំ, បរិភុញ្ជិតុំ, ភោជេតុំ, ភោជយិតុំ, ភុញ្ជិត្វា, ភុញ្ជិត្វាន, ភុញ្ជិយ, ភុញ្ជិយាន, ភោជេត្វា, ភោជេត្វាន, ភោជយិត្វា, ភោជយិត្វាន” ឥច្ចាទីនិ **បរិ**សទ្ទាទីហិ វិសេសិតព្ពានិ។

តត្រ **ភុញ្ជតី**តិ ភត្តំ ភុញ្ជតិ, ភោជនីយំ ភុញ្ជតិ។ តថា ហិ “ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា ខាទតិ វា ភុញ្ជតិ វា”តិអាទិ វុត្តំ។ អបិច កទាចិ ខាទនីយេបិ “ភុញ្ជតី”តិ វោហារោ ទិស្សតិ។ “ផលានិ ខុទ្ទកប្បានិ, ភុញ្ជ រាជ វរាវរ”ន្តិ ហិ វុត្តំ។ **បរិភុញ្ជតី**តិ ចីវរំ បរិភុញ្ជតិ, បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជតិ, គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ បរិភុញ្ជតិ, បដិសេវតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេនេវ ច **បដិសេវតី**តិ បរិភុញ្ជតីតិ អត្ថោ សំវណ្ណិយតិ។ អបិច “កាមេ ភុញ្ជតី”តិ ច “បញ្ចកាមគុណេ បរិភុញ្ជតី”តិ ច ទស្សនតោ បន **ភុញ្ជនបរិភុញ្ជន**សទ្ទា បដិសេវនត្ថេន កត្ថចិ សមានត្ថាបិ ហោន្តីតិ អវគន្តព្ពា។ **សំភុញ្ជតី**តិ សម្ភោគំ ករោតិ, ឯកតោ វាសំ ករោតីតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ សិយា “ននុ ច ភោ អត្រ **ភុជ**ធាតុ បាលនព្យវហរណេសុ វុត្តោ, សោ កថំ ឯត្ថកេសុបិ អត្ថេសុ វត្តតី”តិ? វត្តតេវ, អនេកត្ថា ហិ ធាតវោ, តេ ឧបសគ្គសហាយេ លភិត្វាបិ អនេកត្ថតរាវ ហោន្តិ។ ឥតោ បដ្ឋាយ **តុ**មន្តាទីនិ រូបានិ ន វក្ខាម។ យត្ថ បន វិសេសោ ទិស្សតិ, តត្ថ វក្ខាម។

កតិ ឆេទនេ។ កន្តតិ, វិកន្តតិ។ សល្លកត្តោ។

ភិទិ វិទារណេ។ ភិន្ទតិ។ អនាគតត្ថេ វត្តព្ពេ “ភេជ្ជិស្សតិ, ភិន្ទិស្សតី”តិ ទ្វិធា ភវន្តិ រូបានិ។ បាបកេ អកុសលេ ធម្មេ ភិន្ទតីតិ **ភិក្ខុ**។ តេនាហ –

“ន តេន ភិក្ខុ សោ ហោតិ, យាវតា ភិក្ខតេ បរេ;
វិសំ ធម្មំ សមាទាយ, ភិក្ខុ ហោតិ ន តាវតា។

យោធ បុញ្ញញ្ច បាបញ្ច, ពាហិត្វា ព្រហ្មចរិយំ;
សង្ខាយ លោកេ ចរតិ, សវេ ‘ភិក្ខូ’តិ វុច្ចតី”តិ។

ឥទញ្ច ខីណាសវំ សន្ធាយ វុត្តំ, សេក្ខបុថុជ្ជនសមណាបិ យថាសម្ភវំ “ភិក្ខូ”តិ វត្តព្ពតំ បាបុណន្តិយេវ។ សង្ឃំ ភិន្ទតីតិ **សង្ឃភេទកោ**។ ទេវទត្តេន សង្ឃោ ភិន្នោ,។ ភិន្ទិយតីតិ **ភិន្នោ**តិ ហិ និព្ពចនំ។ ន តេ កដ្ឋានិ ភិន្នានិ។ ភិន្ទតីតិ **ភេត្តា**។

ឆិទិ ទ្វេធាករណេ។ ឆិន្ទតីតិ **ឆេទកោ,** ឯវំ ឆេត្តា។ កេសេ ឆេត្តុំ វដ្តតិ។ ឆិន្ទិយតីតិ **ឆិន្នោ**។ ឆិន្នោបិ រុក្ខោ បុនទេវ រូហតិ។ ឥទំ បន **ភិទិឆិទិ**ទ្វយំ **ទិវាទិ**គណំ បត្វា “ភិជ្ជតិ ឆិជ្ជតី”តិ សុទ្ធកត្តុវាចកំ រូបទ្វយំ ជនេតិ, តស្មា “ភិជ្ជតីតិ **ភិន្នោ**”តិអាទិនា សុទ្ធកត្តុវសេនបិ និព្ពចនំ កាតព្ពំ។

តទិ ហឹសានាទរេសុ។ តន្ទតិ។ តន្ទី, តន្ទុ។ **តទ្ទ**តិ កច្ឆុ។

ឧទិ បសវកិលេទនេសុ។ បសវនំ សន្ទនំ។ កិលេទនំ តិន្ទតា។ ឧន្ទតិ។ ឧន្ទូរោ, សមុទ្ទោ។

វិទ លាភេ។ វិន្ទតិ។ គោវិន្ទោ, វិត្តិ។ ឯត្ថ **វិត្តី**តិ អនុភវនំ, វេទនា វា។

វិទ តុដ្ឋិយំ។ វិន្ទតិ, និព្ពិន្ទតិ។ និព្ពិន្ទនំ។ វិរជ្ជតិ។ និព្ពិន្នោ កាមរតិយា។ វិត្តិ, វិត្តំ, វេទោ។ លភតិ អត្ថវេទំ ធម្មវេទំ។

ឯត្ថ **វិត្តី**តិ សោមនស្សំ។ “វិត្តិ ហិ មំ វិន្ទតិ សុត ទិស្វា”តិ ហិ វុត្តំ។ **វិត្ត**ន្តិ វិត្តិជននត្តា វិត្តសង្ខាតំ ធនំ។ **វេទោ**តិ គន្ថោបិ ញាណម្បិ សោមនស្សម្បិ វុច្ចតិ។ “តិណ្ណំ វេទានំ បារគូ”តិអាទីសុ ហិ គន្ថោ “វេទោ”តិ វុច្ចតិ។ “ព្រាហ្មណំ វេទគុមភិជញ្ញា អកិញ្ចនំ កាមភវេ អសត្ត”ន្តិអាទីសុ ញាណំ។ “យេ វេទជាតា វិចរន្តិ លោកេ”តិអាទីសុ សោមនស្សំ។

វេទគន្ថេ ច ញាណេ ច, សោមនស្សេ ច វត្តតិ;
វេទសទ្ទោ ឥមំ នានា-ធាតុតោ សមុទីរយេ។

លិប លិម្បនេ។ លិម្បតិ, លិម្បកោ។ អវលេបោ។ **អវលេបោ**តិ អហង្ការោ។

លុប អច្ឆេទនេ។ លុម្បតិ។ វិលុម្បកោ, វិលុត្តោ វិលោបោ។

វិលុម្បតេវ បុរិសោ, យាវស្ស ឧបកប្បតិ;
យទា ចញ្ញេ វិលុម្បន្តិ, សោ វិលុត្តោ វិលុម្បតីតិ។

បិស ចុណ្ណនេ។ បឹសតិ។ បិសកោ។ បិសុណា វាចា។ **អាគមដ្ឋកថាយំ** បន “អត្តនោ បិយភាវំ បរស្ស ច សុញ្ញភាវំ យាយ វាចាយ ភាសតិ, សា បិសុណា វាចា”តិ វុត្តំ, តំ និរុត្តិលក្ខណេន វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

ហិសិ វិហឹសាយំ។ ហឹសតិ, វិហឹសតិ។ ហឹសកោ។

អហឹសកោតិ មេ នាមំ, ហឹសកស្ស បុរេ សតោ;
អជ្ជាហំ សច្ចនាមោម្ហិ, ន នំ ហឹសាមិ កិញ្ចនំ។

ហឹសិតព្ពំ កីសតីតិ **សីហោ**។ អាទិអន្តក្ខរវិបល្លាសវសេន សទ្ទសិទ្ធិ, យថា “កន្តនដ្ឋេន តក្ក”ន្តិ។ វិហេសកោ, វិហេសនំ។

សុម្ភ បហារេ។ យោ នោ គាវោវ សុម្ភតិ។ បរិសុម្ភតិ។ សុម្ភោតិ។ អត្រិមេ បាឡិតោ បយោគា –

“សំសុម្ភមានា អត្តានំ, កាលមាគមយាមសេ”តិ ច,

“កេសគ្គហណមុក្ខេបា, ភូម្យា ច បរិសុម្ភនា;
ទត្វា ច នោ បក្កមតិ, ពហុទុក្ខំ អនប្បក”ន្តិ ច,

“ភូមឹ សុម្ភាមិ វេគសា”តិ ច។

អញ្ញត្ថ បន អញ្ញាបិ វុត្តា។ តា ឥធ អនុបបត្តិតោ ន វុត្តា។ កេចេត្ថ មញ្ញេយ្យុំ, យថា **ភូវាទិ**គណេ **“សកិ សង្កាយំ ខជិ គតិវេកល្លេ”**តិអាទីនំ ធាតូនំ បដិលទ្ធវគ្គន្តភាវស្ស និគ្គហីតាគមស្ស វសេន “សង្កតិ ខញ្ជតី”តិ រូបានិ ភវន្តិ, តថា ឥមស្មឹ **រុធាទិ**គណេ **“មុច មោចនេ កតិ ឆេទនេ”**តិអាទីនំ ធាតូនំ បដិលទ្ធវគ្គន្តភាវស្ស និគ្គហីតាគមស្ស វសេន “មុញ្ចតិ កន្តតី”តិអាទីនិ រូបានិ ភវន្តិ។ ឯវំ សន្តេ កោ ឥមេសំ តេសញ្ច វិសេសោតិ? ឯត្ថ វុច្ចតេ – យេ **ភូវាទិ**គណស្មឹ អនេកស្សរា អសំយោគន្តា **ឥ**ការន្តវសេន និទ្ទិដ្ឋា, តេ អាខ្យាតត្តញ្ច នាមិកត្តញ្ច បត្វា សុទ្ធកត្តុហេតុកត្តុវិសយេសុ ឯកន្តតោ និគ្គហីតាគមេន និប្ផន្នរូបា ភវន្តិ, ន កត្ថចិបិ តេសំ វិនា និគ្គហីតាគមេន រូបប្បវត្តិ ទិស្សតិ។ តំ យថា? សង្កតិ, សង្កា, ខញ្ជតិ, ខញ្ជោ ឥច្ចាទិ។ អយំ អនេកស្សរានំ **ឥ**ការន្តវសេន និទ្ទិដ្ឋានំ **ភូវាទិ**គណិកានំ វិសេសោ។

យេ ច **រុធាទិ**គណស្មឹ អនេកស្សរា អសំយោគន្តា **អ**ការន្តវសេន វា **ឧ**ការន្តវសេន វា និទ្ទិដ្ឋា, តេ អាខ្យាតត្តំ បត្វា សុទ្ធកត្តុវិសយេយេវ ឯកន្តតោ និគ្គហីតាគមេន និប្ផន្នរូបា ភវន្តិ, ន ហេតុកត្តុវិសយេ។ នាមិកត្តំ បន សហនិគ្គហីតាគមេន វិនា ច និគ្គហីតាគមេន និប្ផន្នរូបា ភវន្តិ។ យត្ថ វិនា និគ្គហីតាគមេន និប្ផន្នរូបា, តត្ថ សសំយោគរូបាយេវ ភវន្តិ។ តំ យថា? មុញ្ចតិ, មុញ្ចាបេតិ, មោចេតិ, មោចាបេតិ។ ឆិន្ទាបេតិ។ ឆេទេតិ, ឆេទាបេតិ។ ឆិន្ទនំ, ឆេទោ។ មុញ្ចនំ, មោចនំ។ កន្តតិ, កន្តនំ, សល្លកត្តោ។ បិដ្ឋិមំសានិ អត្តនោ, សាមំ ឧក្កច្ច ខាទសិ ឥច្ចាទីនិ។ តត្ថ **ឧក្កច្ចា**តិ ឧក្កន្តិត្វា, ឆិន្ទិត្វាតិ អត្ថោ។

ននុ ច ភោ ឯវំ សន្តេ អាខ្យាតនាមិកភាវំ បត្វា សុទ្ធកត្តុហេតុកត្តុវិសយេសុ ឯកន្តតោ បដិលទ្ធនិគ្គហីតាគមេហិ **សកិ ខជិ** អាទីហិយេវ **រុធាទិ**គណិកេហិ ភវិតព្ពំ, ន បន **មុចឆិទិ**អាទីហីតិ? តន្ន, **មុចឆិទិ**អាទីហិយេវ **រុធាទិ**គណិកេហិ ភវិតព្ពំ **រុធ**ធាតុយា សមានគតិកត្តា, តថា ហិ យថា “រុន្ធិស្ស, រុន្ធយតិ, រុន្ធាបេតិ, រុន្ធនំ, រោធោ, វិរោធោ”តិអាទីសុ និគ្គហីតាគមានិគ្គហីតាគមវសេន ទ្វិប្បការានិ រូបានិ ទិស្សន្តិ, តថា **មុចឆិទិ**អាទីនម្បីតិ។

ននុ **កច្ចាយនេ** និគ្គហីតាគមស្ស និច្ចវិធានត្ថំ “រុធាទិតោ និគ្គហីតបុព្ពញ្ច”តិ លក្ខណំ វុត្តន្តិ? សច្ចំ, តំ បន ក្រិយាបទត្តំ សន្ធាយ វុត្តំ។ យទិ ច នាមិកបទត្តម្បិ សន្ធាយ វុត្តំ ភវេយ្យ, “វិរោធោ”តិអាទីនំ ទស្សនតោ **វា**សទ្ទំ បក្ខិបិត្វា វត្តព្ពំ សិយា, ន ច **វា**សទ្ទំ បក្ខិបិត្វា វុត្តំ, តេន ញាយតិ ក្រិយាបទត្តំយេវ សន្ធាយ វុត្តន្តិ។

ននុ ច ភោ ឯវំ សន្តេ **សកិខជិ**អាទីនំ និច្ចំ សនិគ្គហីតាគមក្រិយាបទត្តំយេវ សន្ធាយ “រុធាទិតោ និគ្គហីតបុព្ពញ្ច”តិ ឥទំ វុត្តន្តិ សក្កា មន្តុន្តិ? ន សក្កា, **សកិខជិ**អាទីនំ **រុធ**ធាតុយា អសមានគតិកត្តា នាមិកត្តេ ទ្វិប្បការស្ស អសម្ភវតោ។ តថា ហិ យេសំ យា នាមិកត្តេ និគ្គហីតាគមានិគ្គហីតាគមវសេន ទ្វិប្បការវន្តតា, សា ឯវ តេសំ **រុធាទិ**គណភាវស្ស លក្ខណំ។ តញ្ច **សកិខជិ**អាទីនំ នត្ថិ។ “សង្កា ខញ្ជោ”តិអាទិនា ហិ នាមត្តេ ឯកោយេវ បការោ ទិស្សតិ សនិគ្គហីតាគមោ, **“កមុ បទវិក្ខេបេ”**ឥច្ចាទីនំ បន “កមោ, កមនំ, ចង្កមោ, ចង្កមន”ន្តិអាទិនា នាមិកត្តេ ទ្វិប្បការវន្តតាសម្ភវេបិ និគ្គហីតាគមស្ស អព្ភាសវិសយេ បវត្តត្តា សា ទ្វិប្បការវន្តតា **រុធាទិ**គណភាវស្ស លក្ខណំ ន ហោតិ, តស្មា អព្ភាសវិសយេ បវត្តំ និគ្គហីតាគមំ វជ្ជេត្វា យា ទ្វិប្បការវន្តតា, សាយេវ **រុធាទិ**គណិកភាវស្ស លក្ខណន្តិ សន្និដ្ឋានំ កាតព្ពំ។ អយំ នយោ អតីវ សុខុមោ សម្មា មនសិកាតព្ពោ។

រុធាទី ឯត្តកា ទិដ្ឋា, ធាតវោ មេ យថាពលំ;
សុត្តេស្វញ្ញេបិ បេក្ខិត្វា, គណ្ហវ្ហោ អត្ថយុត្តិតោតិ។

ទុធាទិគណោយំ។

ទិវាទិគណិក

ទិវុ កីឡាវិជិគិសាព្យវហារជុតិថុតិកន្តិគតិសត្តីសុ។ ឯត្ថ ច **កីឡា**តិ លឡនា, វិហារោ វា។ **លឡនា**តិ ច លឡិតានុភវនវសេន រមណំ។ **វិហារោ** ឥរិយាបថបរិវត្តនាទិនា វត្តនំ។ **វិជិគិសា**តិ វិជយិច្ឆា។ **ព្យវហារោ**តិ វោហារោ។ **ជុតី**តិ សោភា។ **ថុតី**តិ ថោមនា។ **កន្តី**តិ កមនីយតា។ **គតី**តិ គមនំ។ **សត្តី**តិ សាមត្ថិយំ។ ឥមេសុ អត្ថេសុ **ទិវុ**ធាតុ វត្តតិ។ ទិព្វតិ។ ទេវោ។ ទេវី។ ទេវតា។

ឯត្ថ **ទេវោ**តិ តិវិធា ទេវា សម្មុតិទេវា ឧបបត្តិទេវា វិសុទ្ធិទេវាតិ។ តេសុ មហាសម្មតកាលតោ បដ្ឋាយ លោកេន “ទេវា”តិ សម្មតត្តា រាជរាជកុមារាទយោ **សម្មុតិទេវា** នាម។ ទេវលោកេ ឧបបន្នា **ឧបបត្តិទេវា** នាម។ ខីណាសវា **វិសុទ្ធិទេវា** នាម។ វុត្តម្បិ ចេតំ “សម្មុតិទេវា នាម រាជានោ ទេវិយោ កុមារា។ ឧបបត្តិទេវា នាម ភុម្មទេវេ ឧបាទាយ តទុត្តរិទេវា។ វិសុទ្ធិទេវា នាម ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធខីណាសវា”តិ។

ឥទំ បនេត្ថ និព្ពចនំ – ទិព្វន្តិ កាមគុណឈានាភិញ្ញាចិត្តិស្សរិយាទីហិ កីឡន្តិ, តេសុ វា វិហរន្តីតិ **ទេវា**។ ទិព្វន្តិ យថាភិលាសិតំ វិសយំ អប្បដិឃាតេន គច្ឆន្តីតិ **ទេវា**។ ទិព្វន្តិ យថិច្ឆិតនិប្ផាទនេ សក្កោន្តីតិ **ទេវា**។ អថ វា តំតំព្យសននិត្ថរណត្ថិកេហិ សរណំ បរាយណន្តិ ទេវនីយា អភិត្ថវនីយាតិ **ទេវា**។ សោភាវិសេសយោគេន កមនីយាតិ វា **ទេវា**។

ឯត្ថ ច **ថុតិកន្តិ** អត្ថា កម្មសាធនវសេន ទដ្ឋព្ពា, **កីឡា**ទយោ ឆ អត្ថា កត្តុសាធនវសេន។ កេចិ បន “ទិវុ កីឡាវិជិគិសាព្យវហារជុតិថុតិគតីសូ”តិ បឋន្តិ។ កេចិ “គតី”តិ បទំ វិហាយ “ជុតិថុតីសូ”តិ បឋន្តិ។ កេចិ “ថុតី”តិ បទំ វិហាយ “ជុតិគតីសូ”តិ បឋន្តិ, កេចិ បន **ទិវុ**ធាតុំ **“សត្តិថុតិក”**ន្តិអត្ថេបិ ឥច្ឆន្តិ។ តេនាហ អភិធម្មស្ស **អនុដីកាការោ “ទេវ**សទ្ទោ យថា កីឡាវិជិគិសាវោហារជុតិគតិអត្ថោ, ឯវំ សត្តិអភិត្ថវកមនត្ថោបិ ហោតិ ធាតុសទ្ទានំ អនេកត្ថភាវតោ”តិអាទិ។

ឥទំ បន យថាវុត្តេសុ សម្មុតិទេវាទីសុ បច្ចេកំ និព្ពចនំ – ទិព្វន្តិ កីឡន្តិ អត្តនោ វិសយេ ឥស្សរិយំ ករោន្តីតិ **ទេវា**, រាជានោ។ ទិព្វន្តិ កីឡន្តិ បញ្ចហិ កាមគុណេហិ, បដិបក្ខេ វា វិជេតុំ ឥច្ឆន្តិ, វោហរន្តិ ច លោកស្ស យុត្តាយុត្តំ, ជោតន្តិ បរមាយ សរីរជុតិយា, ថោមិយន្តិ តព្ភាវត្ថិកេហិ, កាមិយន្តិ ទដ្ឋុំ សោតុញ្ច សោភាវិសេសយោគេន, គច្ឆន្តិ ច យថិច្ឆិតដ្ឋានំ អប្បដិហតគមនេន, សក្កោន្តិ ច អានុភាវសម្បត្តិយា តំតំកិច្ចំ និប្ផាទេតុន្តិ **ទេវា**, ចាតុមហារាជិកាទយោ។ កីឡន្តិ បរមាយ ឈានកីឡាយ, វិជេតុំ ឥច្ឆន្តិ បដិបក្ខំ, បរមសុខុមញាណវិសេសវិសយំ អត្ថញ្ច វោហរន្តិ, ជោតន្តិ សព្ពកិលេសទោសកលុសាភាវា បរមវិសុទ្ធាយ ញាណជុតិយា, ថោមិយន្តិ ច វិញ្ញូតសភាវេហិ បរមនិម្មលគុណវិសេសយោគតោ, កាមិយន្តិ ច អនុត្តរបុញ្ញក្ខេត្តតាយ ទដ្ឋុំ សោតុំ បូជិតុញ្ច, គច្ឆន្តិ ច អមតមហានិព្ពានំ អបច្ចាគមនីយាយ គតិយា, សក្កោន្តិ ច ចិត្តាចារំ ញត្វា តេ តេ សត្តេ ហិតេ និយោជេតុំ អមតមហានិព្ពានសុខេ ច បតិដ្ឋាបេតុន្តិ **ទេវា**, វិសុទ្ធិទេវា។

ទេវសទ្ទ “វិទ្ធេ វិគតវលាហកេ ទេវេ”តិអាទីសុ អជដាកាសេ អាគតោ។ “ទេវោ ច ថោកំ ថោកំ ផុសាយតី”តិអាទីសុ មេឃេ។ “អយញ្ហិ ទេវ កុមារោ”តិអាទីសុ ខត្តិយេ។ “អហំ ទេវ សកលជម្ពុទីបេ អញ្ញស្ស រញ្ញោ សន្តិកេ កិញ្ចិ ភយំ ន បស្សាមី”តិអាទីសុ ឥស្សរបុគ្គលេ។ “បញ្ចហិ កាមគុណេហិ សមប្បិតោ សមង្គីភូតោ បរិចារេតិ ទេវោ មញ្ញេ”តិអាទីសុ ឧបបត្តិទេវេ។ “ទេវាតិទេវំ នរទម្មសារថិ”ន្តិអាទីសុ វិសុទ្ធិទេវេ អាគតោ។

ទេវីតិ រាជភរិយាបិ ទេវធីតាបិ “ទេវី”តិ វុច្ចតិ។ ទេវស្ស ភរិយាតិ ហិ ទេវី, សាបិ អត្ថតោ “ទិព្វតីតិ ទេវី”តិ វត្តព្ពា, យថា “ភិក្ខតីតិ ភិក្ខុនី”តិ។ តថា ហិ វុត្តំ **វិមានវត្ថុអដ្ឋកថាយំ** “ទិព្វតិ អត្តនោ បុញ្ញិទ្ធិយា កីឡតីតិ ទេវី”តិ។

ទេវតាតិ ទេវបុត្តោបិ ព្រហ្មាបិ ទេវធីតាបិ។ “អថ ខោ អញ្ញតរា ទេវតា អភិក្កន្តាយ រត្តិយា អភិក្កន្តវណ្ណា”តិអាទីសុ ហិ ទេវបុត្តោ “ទេវតា”តិ វុត្តោ “ទេវោយេវ ទេវតា”តិ កត្វា, តថា “តា ទេវតា សត្តសតា ឧឡារា, ព្រហ្មា វិមានា អភិនិក្ខមិត្វា”តិអាទីសុ ព្រហ្មានោ។

> “អភិក្កន្តេន វណ្ណេន, យា ត្វំ តិដ្ឋសិ ទេវតេ;
> ឱភាសេន្តី ទិសា សព្ពា, ឱសធី វិយ តារកា”តិ-

អាទីសុ ទេវថិកា។

ឥមានិ ឧបបត្តិទេវានំ នាមានិ –

ទេវោ សុរោ ច វិពុធោ, និជ្ជរោ អមរោ មរុ;
សុធាសី តិទសោ សគ្គ-វាសី អនិមិសោបិ ច;
ទិវោកោ’មតបាយី ច, សគ្គដ្ឋោ ទេវតានិ ច។

ខិ ខយេ។ ខិយតិ។ ខយោ។ ខិយនំ។ រាគក្ខយោ។

ខិ និវាសេ កោធហីសាសុ ច។ ខិយតិ។ ន គច្ឆសិ យមក្ខយំ។ នាគទានេន ខិយន្តិ។

តត្ថ **ខិយតី**តិ និវសតិ។ **យមក្ខយ**ន្តិ យមនិវេសនំ។ **ខិយន្តី**តិ កុជ្ឈន្តិ ហីសន្តិ វា។

ឃា គន្ធោបាទានេ។ ឃាយតីតិ **ឃានំ**។ ឃានេន គន្ធំ ឃាយិតុំ ឃាយិត្វា។

រុច រោចនេ។ រោចនំ រុចិ។ ភត្តំ មេ រុច្ចតិ។ ភត្តម្បិតស្ស ន រុច្ចតិ។ បព្ពជ្ជា មម រុច្ចតិ។ រុច្ចិតុំ, រុច្ចិត្វា។ កេចិ បន ឥមស្មិំ **ទិវាទិ**គណេ “**រុច ទិត្តិម្ហិ**”តិ បឋន្តិ។ តំ ន យុត្តំ កត្ថចិបិ ទិត្តិសង្ខាតសោភនត្ថវាចកស្ស **រុច** ធាតុនោ “រុច្ចតី”តិ រូបាភាវតោ។ តស្មា ឯវំ សល្លក្ខេតព្ពំ, ទិត្តិរុចីនំ វាចកោ **រុច**ធាតុ ភុវាទិគណិកោ។ តស្ស ហិ “រោចតិ, វិរោចតិ។ ឯកត្ថមុបរោចិត”ន្តិ រូបានិយេវ ភវន្តិ, ន “រុច្ចតី”តិ រូបំ។ រុចិយាយេវ វាចកោ បន **ទិវាទិ** គណិកោបិ ហោតិ **ចុរាទិ**គណិកោបិ។ តស្ស ហិ **ទិវាទិ**គណិកកាលេ “គមនំ មយ្ហំ រុច្ចតី”តិ រូបំ។ **ចុរាទិ**គណិក កាលេ “កឹ នុ ជាតឹ ន រោចេសី”តិ រូបំ។ **អា**បុព្ពោ ចេ អាចិក្ខនេ វត្តតិ, “អារោចេតិ, អារោចយតី”តិ រូបានិ ទិស្សន្តិ។

មុច មោក្ខេ។ ទុក្ខតោ មុច្ចតិ។ សទ្ធាយ អធិមុច្ចតិ។ មុត្តិ, វិមុត្តិ, អធិមុត្តិ, មុច្ចមានោ។

ឧច សមវាយេ។ ឧច្ចតិ។ ឱកោ, ឩកា, ឧក្កា។

ឱកោតិ ឧទកម្បិ អាវាសោបិ។ “ឱកបុណ្ណេហិ ចីវរេហី”តិ ច, “វារិជោវ ថលេ ខិត្តោ, ឱកមោកតមុព្ភតោ”តិ ចេត្ថ បយោគោ។ **ឩកា**តិ សីសេ និព្ពត្តកិមិវិសេសោ។

ឧក្កាតិ ទីបិកាទយោ វុច្ចន្តិ។ “ឧក្កាសុ ធារិយមានាសូ”តិ ហិ អាគតដ្ឋានេ ទីបិកា “ឧក្កា”តិ វុច្ចតិ។ “ឧក្កំ ពន្ធេយ្យ, ឧក្កំ ពន្ធិត្វា, ឧក្កាមុខំ អាលិម្បេយ្យា”តិ អាគតដ្ឋានេ អង្គារកបល្លំ។ “កម្មារានំ យថា ឧក្កា, អន្តោ ឈាយតិ នោ ពហី”តិ អាគតដ្ឋានេ កម្មារុទ្ធនំ។ “ឯវំ វិបាកោ ឧក្កាបាតោ ភវិស្សតី”តិ អាគតដ្ឋានេ វាតវេគោ “ឧក្កា”តិ វុច្ចតិ។ “សណ្ឋាសេន ជាតរូបំ គហេត្វា ឧក្កាមុខេ បក្ខិបេយ្យា”តិ អាគតដ្ឋានេ សុវណ្ណការានំ មូសា “ឧក្កា”តិ វេទិតព្ពា។ តេច្ចេវំ –

ទីបិកាវាតវេគេសុ, កម្មារានញ្ច ឧទ្ធនេ;
មូសាយម្បិ ច អង្គារ-កបល្លេ ចាតិ បញ្ចសុ;
វិសយេសុ បនេតេសុ, **ឧក្កា**សទ្ទោ បវត្តតិ;

ឆេ ឆេទនេ។ ឆិយតិ, ឆិយន្តិ។ អវច្ឆិតំ, អវច្ឆាតំ។ ឆេត្វាន មោឡឹ វរគន្ធវាសិតំ។

សជ សង្គេ។ សង្គោ លគនំ។ សជ្ជតិ។ សជ្ជនំ, សជ្ជិតោ, សត្តោ។

យុជ សមាធិម្ហិ។ សមាធានំ **សមាធិ,** កាយកម្មាទីនំ សម្មាបយោគវសេន អវិប្បកិណ្ណតាតិ អត្ថោ។ យុជ្ជតិ។ យោគោ, យោគី។

ឯត្ថ **យោគោ**តិ វីរិយំ។ តញ្ហិ –

“វាយមេថេវ បុរិសោ, ន និព្ពិន្ទេយ្យ បណ្ឌិតោ;

បស្សាមិ វោ’ហ’មត្ថានំ, យថា តច្ឆី តថា អហុ’’ន្តិ

វចនតោ អវស្សំ កាតុំ យុជ្ជតិ ឧបបជ្ជតីតិ **យោគោ**តិ វុច្ចតិ។

រន្ជ រាគេ។ រជ្ជតិ។ វិរជ្ជតិ។ រជ្ជមានោ, រជ្ជំ, រជ្ជន្តោ, រាគោ, វិរាគោ, រជ្ជនំ, វិរជ្ជនំ, រជនីយំ។ ឧបសគ្គវសេន អញ្ញោ អត្ថោ ភវតិ។ សម្មា រជ្ជា និរជ្ជតិ, អត្តនោ រជ្ជា និក្ខច្ឆតីតិ អត្ថោ។

តត្ថ **វិរាគោ**តិ វិរជ្ជន្តិ ឯត្ថ សំកិលេសធម្មាតិ វិរាគោ, និព្ពានំ មគ្គោ ច។

វិជី ភយចលនេសុ។ វិជ្ជតិ, សំវិជ្ជតិ។ សំវេគោ, សំវេជនីយំ។ ឧព្ពិជ្ជតិ។ ឧព្ពេគោ, ឧព្ពិគ្គហទយោ។

លុជ វិនាសេ។ លុជ្ជតីតិ **លោកោ**។ លោបោ, លុត្តិ, លុជ្ជនំ, លុត្តោ។

ហា គតិនិវត្តិយំ។ ហាយតិ។ ហាយិ, ឋិតិ, ហានំ, ឋិតោ, តត្រដ្ឋោ, តិដ្ឋំ, កប្បដ្ឋាយិ, អាសភដ្ឋានដ្ឋាយី។

“សុខំ សយាមិ ហាយាមិ, សុខំ កប្បេមិ ជីវិតំ;
អហត្ថបាសោ មារស្ស, អហោ សត្ថានុកម្បកោ’’តិ

បាឡិ និទស្សនំ។ លាបំ គោចរដ្ឋាយិនន្តិ ច។ តត្ថ **ហាយាមី**តិ តិដ្ឋាមិ។

ខិគតិយំ។ ខិយតិ។ ខេមានោ។ ខិនោ វា។ “ឧច្ចេ សកុណ ខេមាន, បត្តយាន វិហង្គម។ វជ្ជេសិ ខោ ត្វំ វាម្ហូរុ’’ន្តិ និទស្សនំ។

ឯត្ថ ខិយតីតិ **ខេមានោ**តិ និព្ពចនំ គហេតព្ពំ។

តា បាលនេ។ តាយតិ។ អយស្ស តាតា។ សោ នូន កបណោ តាតោ, ចិរំ រុជ្ជតិ អស្សមេ។ តាណំ, បរិត្តំ, គោត្តំ។ ត្វំ ខោសិ ឧបាសក កតកល្យាណោ កតភីរុត្តាណោ។

តត្រ **បរិត្ត**ន្តិ មហាតេជវន្តតាយ សមន្តតោ សត្តានំ ភយំ ឧបទ្ទវំ ឧបសគ្គញ្ច តាយតិ រក្ខតីតិ បរិត្តំ, គំ តាយតីតិ **គោត្តំ**។

នត គត្តវិនាមេ។ គត្តវិនាមោ គត្តវិក្ខេបោ។ នច្ចតិ។ នច្ចំ។ និគណ្ឋោ នាដបុត្តោ។

ទា សោធនេ។ ទាយតិ។ ទានំ។ អនុយោគទាបនត្ថំ។ អនុយោគំ ទត្វា។ ទានំ ទត្វា។

ទា សុបនេ។ ទាយតិ។ និទ្ទាយតិ។ និទ្ទាយនំ, និទ្ទាយមានោ, និទ្ទាយន្តោ។

ទាទានេ។ បុរិសោ ទានំ ទាយតិ។ **អា**បុព្ពោ គហណេ។ អទិន្នំ អាទិយតិ។ សីលំ សមាទិយតិ។ កម្មេ – បុរិសេន ទានំ ទីយតិ, អទិន្នំ អាទិយតិ។ ការិតេ – អាទបេតិ, សមាទបេតិ, អាទបយតិ, សមាទបយតិ, យេ ធម្មមេវាទបយន្តិ សន្តោ។

ទា អវខណ្ឌនេ។ ទិយតិ, ទិយន្តិ។ បរិត្តំ។

ឯត្ថ ច **បរិត្ត**ន្តិ សមន្តតោ ខណ្ឌិតត្តា បរិត្តំ។ អប្បមត្តកញ្ហិ គោមយបិណ្ឌំ **បរិត្ត**ន្តិ វុច្ចតិ។ តស្មា **បរិត្ត**ន្តិ អប្បកស្ស នាមំ កាមាវចរស្ស ច ធម្មស្ស អប្បេសក្ខត្តា។

ទា សុទ្ធិយំ។ ទាយតិ។ វោទាយតិ។ វោទានំ។ អកម្មកោយំ ធាតុ។ តថា ហិ “វោទាយតិ សុជ្ឈតិ ឯតេនាតិ **វោទានំ**, សមថវិបស្សនា’’តិ **នេត្តិសំវណ្ណនាយំ** វុត្តំ។

ទី ខយេ។ ទីយតេ។ ទីនោ, អាទីនវោ។

តត្រ ទីនោតិ បរិក្ខីណញាតិធនាទិភាវេន ទុក្ខិតោ។ **អាទីនវោ**តិ អាទីនំ ទុក្ខំ វាតិ អធិគច្ឆតិ ឯតេនាតិ អាទីនវោ, ទោសោ។

ទុ បរិតាបេ។ ទុយតេ។ ទុនោ, ទូតោ។

ភិទិ ភិជ្ជនេ។ ភិជ្ជនធម្មំ ភិជ្ជតិ។ ភិជ្ជតីតិ ភិន្នោ។ ភិជ្ជនំ ភេទោ។

ឆិទិ ឆិជ្ជនេ។ សុត្តំ ឆិជ្ជតិ។ ឆិជ្ជតីតិ ឆិន្នោ។ ឯវំ ឆិទ្ទំ។ ឆិជ្ជនំ ឆេទោ។

ខិទិ ទីនិយេ។ ទីនភាវោ **ទីនិយំ**, យថា ទក្ខិយំ។ ខិជ្ជតិ, ខិន្នោ, អខិន្នមតិ, ខេទោ, ខេទង្កតោ លោក ហិតាយ នាថោ។

ឯត្ថ **ខេទង្កតោ**តិ កាយិកទុក្ខសង្ខាតំ បរិស្សមំ បត្តោ, ទុក្ខមនុភវីតិ អត្ថោ។

បទ គតិយំ។ បជ្ជតិ។ មគ្គំ បដិបជ្ជតិ។ បដិបត្តិំ បដិបជ្ជតិ។ អទ្ធានមគ្គប្បដិបន្នោ ហោតិ, ផលសមាបត្តិំ សមាបជ្ជតិ។ អាបត្តិំ អាបជ្ជតិ។ អកម្មកម្បិ ភវតិ, តេសំ អធម្មោ អាបជ្ជតិ, បជ្ជោ, ព្យគ្ឃបជ្ជោ, សម្បទាយោ។

ឯត្ថ ច **បជ្ជោ**តិ មគ្គោ។ ព្យគ្ឃបជ្ជេ សទ្ទូលបថេ ជាតោតិ **ព្យគ្ឃបជ្ជោ**, ឯវំនាមកោ កុលបុត្តោ។ សម្បទិយតិ ញាបិយតិ ធម្មោ ឯតេនាតិ **សម្បទាយោ**, អក្ខាតា។

វិទ សត្តាយំ។ សត្តា វិជ្ជមានាការោ។ វិជ្ជតិ, សំវិជ្ជតិ។ ជាតវេទោ, វិជ្ជា, អវិជ្ជា, វិទិតោ។

តត្ថ **ជាតវេទោ**តិ អគ្គិ។ សោ ហិ ជាតោវ វេទយតិ ធូមជាលុដ្ឋានេន បញ្ញាយតិ, តស្មា **ជាតវេទោ**តិ វុច្ចតិ។ **វិជ្ជា**តិ ធម្មានំ សភាវំ វិទិតំ ករោតីតិ វិជ្ជា, ញាណំ។ **អវិជ្ជា**តិ ខន្ធានំ រាសដ្ឋំ, អាយតនានំ អាយតនដ្ឋំ, ធាតូនំ សុញ្ញដ្ឋំ, សច្ចានំ តថដ្ឋំ, ឥន្ទ្រិយានំ អធិបតិយដ្ឋំ អវិទិតំ ករោតីតិ អវិជ្ជា។ ទុក្ខាទីនំ បីឡនាទិវសេន វុត្តំ ចតុព្ពិធំ អត្ថំ អវិទិតំ ករោតីតិ **អវិជ្ជា**, មោហោ។

មទ ឧម្មាទេ។ ឧម្មាទោ នាម មុយ្ហនំ វា សតិវិប្បវាសោ វា ចិត្តវិក្ខេបោ វា។ មជ្ជតិ, បមជ្ជតិ។ មត្តោ, សុរាមទមត្តោ។ មត្តោ អហំ មហារាជ។ បុត្តមំសានិ ខាទយឹ។ មត្តហត្ថី, បមត្តោ, ឧម្មត្តោ។

អប្បមាទោ អមតំ បទំ, បមាទោ មច្ចុនោ បទំ;
អប្បមត្តា ន មិយ្យន្តិ, យេ បមត្តា យថា មតា។

មិទ សិនេហនេ។ មេជ្ជតិ។ មេត្តា, មេត្តិ, មិត្តំ, មិត្តោ។

អន្តរធា អទស្សនេ។ អន្តរបុព្ពោ **ធា**ធាតុ វិជ្ជមានស្ស វត្ថុនោ អទស្សនេ វត្តតិ។ អន្តរធាយតិ។ អន្តរធានំ, អន្តរធាយន្តោ។ សា ទេវតា អន្តរហិតា។ អន្តរាបិធាយតិ។

ពុធ អវគមនេ។ អវគមនំ ជាននំ។ ពុជ្ឈតិ, ពុទ្ធោ, ពុទ្ធិ, ពុទ្ធំ, ពោធោ, ពោធិ។ ពុជ្ឈិតា សច្ចានិ។ សកលំ ពុទ្ធោ, ពុទ្ធវា, វិពោធេតិ, ពោធេតា, ពុទ្ធោ, វិពុទ្ធោ ឥច្ចាទីនិ។

តត្រ ពុទ្ធោតិ ពុជ្ឈិតា សច្ចានីតិ ពុទ្ធោ, ពោធេតា បជាយាតិ **ពុទ្ធោ**។ អថ វា បារមិតាបរិភាវិតាយ បញ្ញាយ សព្ពម្បិ ញេយ្យំ អពុជ្ឈីតិ **ពុទ្ធោ**។ កេចិ បន កម្មេនបិ **ពុទ្ធ**សទ្ទស្ស សិទ្ធំ ឥច្ឆន្តា ឯវំ និព្ពចនំ ករោន្តិ "សម្មាសម្ពុទ្ធោ វត សោ ភគវាតិ អធិគតគុណវិសេសេហិ ខីណាសវេហិ ពុជ្ឈិតព្ពោតិ ពុទ្ធោ"តិ។ វិត្ថារោ បន **និទ្ទេសេ** វុត្តនយេន គហេតព្ពោ។ ពុទ្ធីតិ ពុជ្ឈតីតិ **ពុទ្ធិ**។ ឯវំ **ពុទ្ធំ ពោធោ ពោធិ** ច។ អថ វា ពុជ្ឈនំ **ពុទ្ធិ**។ ឯវំ **ពោធោ ពោធិ** ច, សព្ពមេតំ បញ្ញាយាធិវចនំ។

ឥទានិ **ពោធិ**សទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារំ វទាម។ **ពោធី**តិ ហិ រុក្ខោបិ មគ្គោបិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណម្បិ និព្ពានម្បិ ឯវំបណ្ណត្តិកោ បុគ្គលោបិ វុច្ចតិ, តថា ហិ "ពោធិរុក្ខមូលេ បឋមាភិសម្ពុទ្ធោ"តិ ច, "អន្តរា ច ពោធឹ អន្តរា ច គយ"ន្តិ ច អាគតដ្ឋានេ រុក្ខោ ពោធីតិ វុច្ចតិ។ "ចតូសុ មគ្គេសុ ញាណ"ន្តិ អាគតដ្ឋានេ មគ្គោ។ "បប្បោតិ ពោធឹ វរភូរិ សុមេធសោ"តិ អាគតដ្ឋានេ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ។ "បត្វាន ពោធឹ អមតំ អសង្ខត"ន្តិ អាគតដ្ឋានេ

និព្ពានំ។ “ពោធិ ភន្តេ រាជកុមារោ ភគវតោ បាទេ សិរសា វន្ទតី”តិ “អរិយសាវកោ ពោធីតិ វុច្ចតី”តិ ច អាគតដ្ឋានេ ឯវំបណ្ណត្តិកោ បុគ្គលោ។

អត្រិទំ វុច្ចតិ –

រុក្ខេ មគ្គេ ច និព្ពានេ, ញាណេ សព្ពញ្ញុតាយ ច;
តថា បណ្ណត្តិយញ្ចេវ, **ពោធិ**សទ្ទោ បវត្តតិ។

ពុជ្ឈតីតិ **ពុជ្ឈិតា**, ពោធេតីតិ **ពោធេតា**។

ឯត្ថ ច កោចិ បយោគោ **តុ**មន្តាទីនិ ច រូបានិ វុច្ចន្តេ – “គុយ្ហមត្ថមសម្ពុទ្ធំ, សម្ពោធយតិ យោ នរោ។ បរំ សម្ពុទ្ធមរហតិ។ ពុជ្ឈិតុំ, ពុទ្ធុំ, ពុជ្ឈិត្វា, ពុជ្ឈិត្វាន, ពុជ្ឈិតុន, ពុទ្ធិយ, ពុទ្ធិយាន, ពុទ្ធា, ពុទ្ធាន” ឥតិ ភវន្តិ។

តត្រ **អសម្ពុទ្ធ**ន្តិ បរេហិ អញ្ញាតំ, “អសម្ពោធ”ន្តិបិ បាឋោ, បរេសំ ពោធេតុំ អយុត្តន្តិ អត្ថោ។ **សម្ពុទ្ធុ**ន្តិ សំពុជ្ឈិតុំ។ **ពុទ្ធា**តិ ពុជ្ឈិត្វា, ឯវំ **ពុទ្ធានា**តិ ឯត្ថាបិ។

កេចិ បន “**នាមរូបបរិច្ឆេទេ** ‘ពោធិមគ្គេន ពុទ្ធា’តិ ច, “ពុទ្ធា ពោធិតលេ យមាហ សុគតោ’តិ ច **ធ**ការវការសញ្ញោគវតោ បទស្ស ទស្សនតោ **ត្វា**បច្ចយន្តភាវតោ ច **ធ**ការវការសំយោគវសេន “ពុទ្ធា”តិ បទសិទ្ធិ ឥច្ឆិតព្ពា”តិ វទន្តិ, តំ តាទិសស្ស បទរូបស្ស ពុទ្ធវចនេ អទស្សនតោ ច, ពុទ្ធវចនស្ស អននុកូលតាយ ច, បរិសុទ្ធេ ច បោរាណបោត្ថកេ **វ**ការសំយោគរហិតស្ស “ពោធិមគ្គេន ពុទ្ធា”តិច, “ពុទ្ធា ពោធិតលេ”តិ ច បទស្ស ទស្សនតោ ន គហេតព្ពំ។ តថា ហិ ន តាទិសោ បាឋោ ពុទ្ធវចនស្ស អនុកូលោ ហោតីតិ។ ន ហិ ពុទ្ធវចនេ វស្សសតម្បិ វស្សសហស្សម្បិ បរិយេសន្តា តាទិសំ **វ**ការ**ធ**ការសញ្ញោគបទំ បស្សិស្សន្តិ។ ឯវំ “ពុទ្ធា”តិ បទរូបស្ស ពុទ្ធវចនស្ស អននុកូលតា ទដ្ឋព្ពា។ តញ្ហិ សក្កដគន្ថេ កតបរិចយភាវេន វញ្ចិតេហិ វិទូហិ ឥច្ឆិតំ, ន សទ្ទម្មនីតិវិទូហិ។ ឯត្ថ ឥមានិ និទស្សនបទានិ វេទិតព្ពានិ –

កោ មំ វិទ្ធា និលីយតិ។ លទ្ធា មច្ចោ យទិច្ឆតិ។ លទ្ធាន បុព្ពាបរិយំ វិសេសំ, អទស្សនំ មច្ចុរាជស្ស គច្ឆេ។

ឧម្មាទន្តិមហំ ទិដ្ឋា, អាមុក្កមណិកុណ្ឌលំ;
ន សុបាមិ ទិវារត្តិំ, សហស្សំវ បរាជិតោ”តិ;

តត្ថ **វិទ្ធា**តិ វិជ្ឈិត្វា។ **លទ្ធា**តិ លភិត្វា។ **លទ្ធានា**តិ លភិត្វាន។ **ទិដ្ឋា**តិ ទិស្វា។ ឥតិ “វិទ្ធា លទ្ធា លទ្ធាន ទិដ្ឋា”តិ បទានិ **ត្វា**បច្ចយេន សទ្ធិំ គតានិបិ សញ្ញោគវសេន **វ**ការបដិពទ្ធានិ ន ហោន្តិ, តស្មា “ពុទ្ធា ពុទ្ធាន” ឥច្ចេតានិបិ “លទ្ធា លទ្ធាន” ឥច្ចាទីនិ វិយ បរិហីន**វ**ការសញ្ញោគានិ ឯវ គហេតព្ពានិ។ យេ “ពុទ្ធា”តិ រូបំ ឥច្ឆន្តិ បបន្តិ ច, មញ្ញេ តេ **ត្វា**បច្ចយោ វញ្ចេតិ, តេន តេ វញ្ចនំ បាបុណន្តិ, តស្មា តាទិសំ រូបំ អគ្គហេត្វា យោ សទ្ទនីតិយំ សទ្ទវិនិច្ឆយោ វុត្តោ, សោយេវ អាយស្មន្តេហិ សារតោ បច្ចេតព្ពោ។

ពុធ ពោធនេ។ សកម្មកាកម្មកោយំ ធាតុ។ តថា ហិ ពោធនសទ្ទុច្ចារណេន ជាននំ វិកសនំ និទ្ទក្ខយោ ច គហិតោ, តស្មា “**ពុធ** ញាណេ, **ពុធ** វិកសនេ, **ពុធ** និទ្ទក្ខយេ”តិ វុត្តំ ហោតិ។ ពុជ្ឈតិ ភគវា, ធម្មេ ពុជ្ឈតិ, បពុជ្ឈតិ, បទុមំ ពុជ្ឈតិ។ បុរិសោ ពុទ្ធោ, បពុទ្ធោ, ពោធតិ, បពោធតិ ឥច្ចាទីនិ។

សំធា សន្ធិម្ហិ។ សំបុព្ពោ **ធា**ធាតុ សន្ធិម្ហិ វត្តតិ។ នេវស្ស មទ្ទី ភាកុដិ, ន សន្ធិយតិ ន រោទតិ។ **ន សន្ធិយតី**តិ ឥទំ អញ្ញេហិ បករណេហិ អសាធារណំ **ទិវាទិ**រូបំ។

ធនុ យាចនេ។ មាតា ហិ តវ ឥរន្ធតិ, វិធុរស្ស ហទយំ ធនិយ្យតិ។ ឥទម្បិ អសាធារណំ **ទិវាទិ**រូបំ។

ធី អនាទរេ។ ធីយតេ។ ធីនោ។

យុធ សម្បហារេ។ យុជ្ឈតិ។ យោធោ, យុទ្ធំ, ចរណាយុធោ, **យ**ការស្ស **វ**ការភាវេ “អាវុធ”ន្តិ រូបំ។ តត្រ **ចរណាយុធោ**តិ កុក្កុដោ។

កុធ កោបេ។ កុជ្ឈតិ។ កោធោ, កុជ្ឈនា, កុជ្ឈិតត្តំ។ កុទ្ធោ អត្ថំ ន ជានាតិ, កុទ្ធោ ធម្មំ ន បស្សតិ។

សុធ សោចេយ្យេ។ សោចេយ្យំ សុចិភាវោ។ សុជ្ឈតិ។ សុទ្ធិ, វិសុទ្ធិ, សុជ្ឈនំ, សុទ្ធោ, វិសុទ្ធោ, បរិសុទ្ធោ។ ការិតេ “សោធេតិ, សោធកោ” ឥច្ចាទីនិ។

សិធុ សំរាធនេ។ សិជ្ឈតិ។ សិទ្ធិ។

រធ ហឹសាយំ។ រជ្ឈតិ, វិរជ្ឈតិ, អបរជ្ឈតិ។ អបរាធោ។

រាធ សាធ សំសិទ្ធិយំ។ រាធយតិ, សាធយតិ។ អារាធនំ, សាធនំ។ សបរហិតំ សាធេតីតិ **សាធុ,** សប្បុរិសោ។ អច្ចន្តំ សាធេតព្ពន្តិ **សាធុ,** លទ្ធកំ សុន្ទរំ ទានសីលាទិ។

វិធ វិជ្ឈនេ។ វិជ្ឈតិ។ បដិវិជ្ឈតិ។ ខណ វិទ្ធ, វិធុ, វិជ្ឈនកោ, វិទ្ធោ, បដិវិទ្ធោ, វិជ្ឈនំ, វេធោ, បដិវេធោ, វិជ្ឈិត្វា, វិទ្ធា, វិទ្ធាន។ កោ មំ វិទ្ធា និលីយតិ។

ឥធ វុទ្ធិយំ។ ឥជ្ឈតិ, សមិជ្ឈតិ។ ឥទ្ធិ, ឥជ្ឈនំ, សមិជ្ឈនំ, ឥទ្ធោ។ តត្ថ **ឥទ្ធី**តិ ឥជ្ឈនំ ឥទ្ធិ។ ឥជ្ឈន្តិ វា សត្តា ឯតាយ ឥទ្ធា វុទ្ធា ឧក្កំសគតា ហោន្តីតិ **ឥទ្ធិ**។

គិធុ អភិកង្ខាយំ។ គិជ្ឈតិ, គិជ្ឈោ។ គទ្ធោ។ គទ្ធពាធិបុព្ពោ។ កាមគិទ្ធោ ន ជានាសិ។ គេធោ។

រុធិ អាវរណេ។ រុជ្ឈតិ, វិរុជ្ឈតិ, បដិវិរុជ្ឈតិ។ វិរោធកោ, វិរុទ្ធោ។ រោធោ, វិរោធោ, បដិវិរោធោ, អនុវិរោធោ។

អនុវិធា អនុករណេ។ អនុវិបុព្ពោ **ធា**ធាតុ អនុក្រិយាយំ វត្តតិ។ បុរិសោ អញ្ញស្ស បុរិសស្ស ក្រិយំ អនុវិធីយតិ តក្រាយំ បាឡិ –

ទូសិតោ គិរិទត្តេន, ហយោ សាមស្ស បណ្ឌវោ;
បោរាណំ បកតឹ ហិត្វា, តស្សេវានុវិធីយតី”តិ។

ឥទម្បិ អសាធារណំ **ទិវាទិ**រូបំ។

អនុរុធ កាមេ។ កាមោ ឥច្ឆា។ **អនុ**បុព្ពោ **រុធ**ធាតុ ឥច្ឆាយំ វត្តតិ។ អនុរុទ្ធោ, អនុរោធោ។ អនុស្មាតិ កឹ វិរោធោ។

តត្ថ **អនុរុទ្ធោ**តិ អនុរុជ្ឈតិ បណីតំ បណីតំ វត្ថុំ កាមេតីតិ អនុរុទ្ធោ។ **អនុរោធោ**តិ អនុកូលតា។ អយំ បាឡិ “សោ ឧប្បន្នំ លាភំ អនុរុជ្ឈតិ, អលាភេ បដិវិរុជ្ឈតី”តិ។

ព្យធ តាឡនេ។ ព្យជ្ឈតិ។ ព្យាធោ។ **ព្យាធោ**តិ លុទ្ធោ។ តំ តំ មិគំ ព្យជ្ឈតិ តាឡេតិ ហឹសតីតិ **ព្យាធោ**។

គុធ បរិវេឋនេ។ គុជ្ឈតិ។ គោធា។

មន ញាណេ។ មញ្ញតិ, អវមញ្ញតិ, អតិមញ្ញតិ។ សេយ្យាទិវសេន មញ្ញតីតិ **មានោ**។ “មញ្ញនា, មញ្ញិតត្តំ, មានោ, អហង្ការោ, ឧន្នតិ, កេតុ, បគ្គហោ, អវលេបោ”តិ បរិយាយា។

ជន ជននេ។ សកម្មកោយំ ធាតុ។ “ជញ្ញតី”តិមស្ស រូបំ, ករោតីតិ អត្ថោ។ ការិតេ – ជនេសិ ផុស្សតី មមំ។ ជនយតិ, សុខំ ជនេតិ, ជនយតីតិ **ជនកោ,** បិតា, យោ កោចិ វា និព្ពត្តេតា។ បុថុ កិលេសេ ជនេតីតិ **បុថុជ្ជនោ**។ តត្ថ “ជនេតិ ជនយតី”តិ រូបានិ **ចុរាទិ**គណំ បត្វា សុទ្ធកត្តុរូបានិ ភវន្តិ។ ករោតីតិ ហិ តេសំ អត្ថោ។ ហេតុកត្តុវសេនបិ តទត្ថោ វត្តព្ពោ “និព្ពត្តេតី”តិ។

ជនី បាតុភាវេ។ ឦការន្តោយំ អកម្មកោ ធាតុ, **វិ**បុព្ពោ ចេ, សកម្មកោ។ បុត្តោ ជាយតិ, ជាតោ។ បុថុ កិលេសា ជាយន្តិ ឯត្ថាតិ **បុថុជ្ជនោ**។ ជននំ ជាតិ, “សញ្ជាតិ, និព្ពត្តិ, អភិនិព្ពត្តិ, ខន្ធានំ បាតុភាវោ”តិ បរិយាយា។ ឥត្ថី បុត្តំ វិជាយតិ, ឥត្ថី បុត្តំ វិជាតា។ សោ បុរិសោ វិជាតមាតុយាបិ អមនាបោ។ ឧបវិជញ្ញា ឥត្ថី។ ការិតេ “ជាបេតិ, ជាបយតិ។ អត្តជាបិកា បញ្ញា”តិ រូបានិ។

ហន ហឹសាយំ។ តថ **ហឹសា**វចនេន ឃដ្ដនំ គហេតព្ពំ។ សទ្ទោ សោតម្ហិ ហញ្ញតិ។ បដិហញ្ញតិ។ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ វោហារោ លោកិលេ សោតេ បដិហញ្ញតិ។ ឥមានិ កត្ដុបទានិ។ **ភូវាទិ**គណំ បន បត្វា “លោហេន វេ ហញ្ញតិ ជាតរូបំ, ន ជាតរូបេន ហនន្តិ លោហ”ន្តិ **ជាទ្យឡិយំ** “ហញ្ញតី”តិ បទំ កម្មបទំ, ជាតរូបំ លោហេន កម្មារេហិ ហញ្ញតីតិ អត្ថោ។ “ហនន្តី”តិ បទំ កត្ដុបទំ, លោហំ ជាតរូបេន កម្មារា ហនន្តីតិ ហិ អត្ថោ។ ឯត្ថ **ហននំ** បហរណន្តិ គហេតព្ពំ។

រូប រុប្បនេ។ រុប្បនំ កុប្បនំ ឃដ្ដនំ បីឡនំ។ រុប្បតិ។ រូបំ, រុប្បនំ។ ឥមស្ស បន **“រូប** រូបក្រិយាយ”ន្តិ **ចុរាទិ**គណេ ឋិតស្ស “រូបេតិ រូបយតី”តិ រូបានិ ភវន្តិ។

តត្ថ **រូប**ន្តិ កេនដ្ឋេន រូបំ? រុប្បនដ្ឋេន រូបំ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា “កិញ្ច ភិក្ខវេ រូបំ? រុប្បតីតិ ខោ ភិក្ខវេ តស្មា ‘រូប’ន្តិ វុច្ចតិ។ កេន រុប្បតិ? សីតេនបិ រុប្បតិ, ឧណ្ហេនបិ រុប្បតិ, ជិឃច្ឆាយបិ រុប្បតិ, បិបាសាយបិ រុប្បតិ, ឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សេនបិ រុប្បតិ, រុប្បតីតិ ខោ ភិក្ខវេ តស្មា ‘រូប’ន្តិ វុច្ចតី”តិ។

តត្ថ **រុប្បតី**តិ កុប្បតិ ឃដ្ដិយតិ បីឡិយតិ, ភិជ្ជតីតិ អត្ថោ។ **ភិជ្ជតី**តិ វិការំ អាបជ្ជតិ, វិការាបត្តិ ច សីតាទិសន្និបាតេ វិសទិសរូបប្បវត្តិយេវ។ ឯត្ថ ច **កុប្បតី**តិ ឯតេន កត្ដុអត្ថេ រូបបទសិទ្ធី ទស្សេតិ, **ឃដ្ដិយតិ បីឡិយតី**តិ ឯតេហិ កម្មត្ថេ។ កោបាទិក្រិយាយេវ ហិ រុប្បនក្រិយាតិ, សោ បន កត្តុភូតោ កម្មភូតោ ច អត្ថោ ភិជ្ជមានោ នាម ហោតីតិ ឥមស្ស អត្ថស្ស ទស្សនត្ថំ **“ភិជ្ជតីតិ អត្ថោ”**តិ វុត្តំ។

អថ វា **រុប្បតីតិ រូប**ន្តិ កម្មកត្តុត្ថេ រូបបទសិទ្ធិ វុត្តា។ វិការោ ហិ រុប្បនន្តិ វុច្ចតិ, តេនេវ **ភិជ្ជតីតិ អត្ថោ**តិ កម្មកត្តុត្ថេន **ភិជ្ជតី**តិ សទ្ទេន អត្ថំ ទស្សេតិ។ តត្ថ យទា កម្មត្ថេ “រុប្បតី”តិ បទំ, តទា “សីតេនា”តិអាទិ កត្ដុអត្ថេ ករណវចនំ។ យទា បន “រុប្បតី”តិ បទំ កត្តុអត្ថេ កម្មកត្តុអត្ថេ វា, តទា ហេតុម្ហិ ករណវចនំ ទដ្ឋព្ពំ។

រូបសទ្ទោ ខន្ធ ភវ និមិត្ត បច្ចយ សរីរ វណ្ណសណ្ឋានាទីសុ អត្ថេសុ វត្តតិ។ អយញ្ហិ “យំ កិញ្ចិ រូបំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្ន”ន្តិ ឯត្ថ រូបក្ខន្ធេ វត្តតិ។ “រូបូបបត្តិយា មគ្គំ ភាវេតី”តិ ឯត្ថ រូបភវេ។ “អជ្ឈត្តំ អរូបសញ្ញី ពហិទ្ធារូបានិ បស្សតី”តិ ឯត្ថ កសិណនិមិត្តេ។ “សរូបា ភិក្ខវេ ឧប្បជ្ជន្តិ បាបកា អកុសលា ធម្មា, នោ អរូបា”តិ ឯត្ថ បច្ចយេ។ “អាកាសោ បរិវារិតោ រូបន្ត្វេវ សង្ខំ គច្ឆតី”តិ ឯត្ថ សរីរេ។ “ចក្ខុញ្ច បដិច្ច រូបេ ច ឧប្បជ្ជតិ ចក្ខុវិញ្ញាណ”ន្តិ ឯត្ថ វណ្ណេ។ “រូបប្បមាណោ រូបប្បសន្នោ”តិ ឯត្ថ សណ្ឋានេ។ ឥច្ចេវំ –

ខន្ធេ ភវេ និមិត្តេ ច, សរីរេ បច្ចយេបិ ច;
វណ្ណេ សណ្ឋានអាទិម្ហិ, **រូប**សទ្ទោ បវត្តតិ។

កុប កោបេ។ កុប្បតិ។ កុប្បន្តិ វាតស្សបិ ឯវិតស្ស។ កោបោ, បកោបោ។ វចីបកោបំ រក្ខេយ្យ។

តប សន្តាបេ។ តប្បតិ, សន្តប្បតិ។ សន្តាបោ។

តប បីណនេ។ តប្បតិ។ តប្បនំ។

ទប ហាសេ។ ទប្បតិ។

ទីប ទិត្តិយំ។ ទិប្បតិ។ ទីបោ។

លុប អទស្សនេ។ លុប្បនំ, លោបោ, លុត្តិ។

ខិប បេរណេ។ ខិប្បតិ។ ខិប្បំ។

លុភ គិទ្ធិយំ។ លុព្ភតិ។ អត្តនោយេវ ជណ្ណកំ ឱលុព្ភ តិដ្ឋតិ។ លុព្ភនំ, លោភោ, លុព្ភិត្វា, លុព្ភិត្វាន, លុព្ភិយ, លុព្ភិយាន, ឱលុព្ភិត្វា, ឱលុព្ភិត្វាន, ឱលុព្ភិយ, ឱលុព្ភិយាន, លុព្ភិតុំ, ឱលុព្ភិតុំ។

តត្ថ **លោភោ**តិ លុព្ភន្តិ តេន សត្តា, សយំ វា លុព្ភតិ, លុព្ភនមត្តមេវ វា តន្តិ លោភោ។ ឯត្ថ បន “លោភោ លុព្ភនា លុព្ភិតត្តំ រាគោ តណ្ហា តសិណា មុច្ឆា ឯជា វនំ វនថោ” ឥច្ចាទីនិ លោភស្ស ពហុនាមានិ វេទិតព្ពានិ។

ខុភ សញ្ចលនេ។ ខុព្ភតិ, សំខុព្ភតិ។ ខុព្ភិត្ថនគរំ។ សង្ខោភោ។ ការិតេ – ខោភេតិ, ខោភយតិ។

សមុ ឧបសមេ។ ចិត្តំ សម្មតិ, ឧបសម្មតិ, វូបសម្មតិ, សមណោ, សន្តិ, សន្តោ។

ឯត្ថ **សមណោ**តិ សម្មតិ សន្តចិត្តោ ភវតីតិ សមណោ។ ការិតវសេន បន កិលេសេ សមេតិ ឧបសមេតីតិ **សមណោ**តិ និព្ពចនំ ទដ្ឋព្ពំ។ តថា ហិ “យំ សមេតីតិ ឥទំ អរិយំ។ សមយតីតិច សត្ថាន”ន្តិ ទ្វេ ការិតរូបានិ។

សមុ ខេទេ និរោធេ ច។ ខេទោ។ កិលមនំ។ **និរោធោ** អភាវគមនំ។ អទ្ធានមគ្គប្បដិបន្នស្ស កាយោ សម្មតិ។ អគ្គិ សម្មតិ។ សន្តោ។

សន្តសទ្ទោ “ទីឃំ សន្តស្ស យោជន”ន្តិអាទីសុ កិលន្តភាវេ អាគតោ។ “អយញ្ច វិតក្កោ អយញ្ច វិចារោ សន្តា ហោន្តិ សមិតា”តិអាទីសុ និរុទ្ធភាវេ។ “អធិគតោ ខោ ម្យាយំ ធម្មោ គម្ភីរោ ទុទ្ទសោ ទុរនុពោធោ សន្តោ បណីតោ”តិអាទីសុ សន្តញាណគោចរតាយំ។ “ឧបសន្តស្ស សទា សតីមតោ”តិអាទីសុ កិលេសវូបសមេ។ “សន្តោ ហវេ សព្ភិ បវេទយន្តី”តិអាទីសុ សាធូសុ។ “បញ្ចិមេ ភិក្ខវេ មហាចោរា សន្តោ សំវិជ្ជមានា”តិអាទីសុ អត្ថិភាវេ។ ឯត្ថេតំ វុច្ចតិ –

“កិលន្តត្តេ និរុទ្ធត្តេ, សន្តធីគោចរត្តនេ;
កិលេសូបសមេ ចេវ, អត្ថិភាវេ ច សាធុសុ;
ឥមេសុ ឆសុ ឋានេសុ, **សន្ត**សទ្ទោ បនាគតោ”តិ។

ទមុ ទមនេ។ ទម្មតិ។ ទន្តោ, ទមោ, ទមនំ។ ការិតេ “ចិត្តំ ទមេតិ, ទមយតី”តិ រូបានិ។

តត្ថ **ទមោ**តិ ឥន្ទ្រិយសំវរាទីនំ ឯតំ នាមំ។ “សច្ចេន ទន្តោ ទមសា ឧបេតោ។ វេទន្តគូ វុសិតព្រហ្មចរិយោ”តិ ឯត្ថ ហិ ឥន្ទ្រិយសំវរោ “ទមោ”តិ វុត្តោ។ “យទិ សច្ចា ទមា ចាគា, ខន្ត្យា ភិយ្យោធ វិជ្ជតី”តិ ឯត្ថ បញ្ញា “ទមោ”តិ វុត្តា។ “ទានេន ទមេន សំយមេន សច្ចវជ្ជេនា”តិ ឯត្ថ ឧបោសថកម្មំ “ទមោ”តិ វុត្តំ។ “ទមុបសមេនា”តិ ឯត្ថ ខន្តិ “ទមោ”តិ វុត្តា។ ឥច្ចេវំ –

“ឥន្ទ្រិយសំវរេ បញ្ញា, ខន្តិ ចាបិ ឧបោសថោ;
ឥមេ អត្ថា បវុច្ចន្តិ, **ទម**សទ្ទេន សាសនេ”តិ។

យា គតិបាបុណេសុ។ យាយតិ, យាយន្តិ។ បរិយាយោ។ យាយមានោ មហារាជា, អទ្ទា សីទន្តរេ នគេ។ យាយន្តោ។ យាយន្តមនុយាយតិ។ យាតានុយាយី។ យាយិតុំ, យាយិត្វា ឥច្ចាទីនិ។

ឯត្ថ **បរិយាយ**សទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារោ វុច្ចតេ, **បរិយាយ**សទ្ទោ វារទេសនាការណេសុ សមន្តតោ គន្តព្ពដ្ឋានេ ច សទិសេ ច វត្តតិ។ “កស្ស នុ ខោ អានន្ទ អជ្ជ បរិយាយោ ភិក្ខុនិយោ ឱវទិតុ”ន្តិអាទីសុ ហិ វារេ វត្តតិ។ “មធុបិណ្ឌិកបរិយាយោតិនំ ធារេហី”តិអាទីសុ ទេសនាយំ។ “ឥមិនាបិ ខោ តេ រាជញ្ញ បរិយាយេន ឯវំ ហោតូ”តិអាទីសុ ការណេ។ “បរិយាយបថោ”តិអាទីសុ សមន្តតោ គន្តព្ពដ្ឋានេ។ **“កោប**សទ្ទោ ខោភ បរិយាយោ”តិអាទីសុ សទិសេ វត្តតិ។ ឥច្ចេវំ –

បរិយាយរវោ វារ-ទេសនាការណេសុ ច;
សមន្តតោវ គន្តព្ព-ដ្ឋានេ ច សទិសេ សិយា។

រិ វសនេ។ រិយតិ។

វិលី វិលីនភាវេ។ សប្បិ វិលីយតិ។ ការិតេ វិលាបយតិ។

វា គតិគន្ធនេសុ។ វាយតិ។ វាយោ, វាតោ។

សិវុ តន្តសន្តានេ។ សិព្ពតិ, សំសិព្ពតិ។ សិព្ពំ, សិព្ពន្តោ។ ការិតេ – សិព្ពេតិ, សិព្ពយតិ, សិព្ពាបេតិ, សិព្ពាបយតិ។

សិវុ គតិសោសនេសុ។ សិព្ពតិ។

ផិវុ ខិវុ និទស្សនេ។ ផិព្ពតិ។ ខិព្ពតិ។

សា តនុករណេ។ សិយតិ, សិយន្តិ។

សា អន្តកម្មនិ។ សិយតិ អនវសេសតោ មានំ សិយតិ សមុច្ឆិន្ទតីតិ អគ្គមគ្គោ **មានស**ន្តិ ហិ វុត្តំ។

សា អស្សាទនេ។ រសំ សាយតិ។ សាយិតំ, សាយនំ។

សិ បាណិប្បសវេ។ សូយតិ, បសូយតិ។ បសូតា គាវី។

កុសុ ហរណទិត្តីសុ។ កុសយតិ។

សិលិស អាលិង្គនេ។ សិលិស្សតិ។ សិលេសោ។

កិលិស ឧបតាបេ។ កិលិស្សតិ, សំកិលិស្សតិ។ កិលេសោ, សំកិលេសោ។ **ឥ**ការលោបេ ក្លិស្សតិ ក្លេសោ ឥច្ចាទីនិ។ អបិច មលីនតាបិ **កិលិស**សទ្ទេន វុច្ចតិ, កិលិដ្ឋវត្ថំ បរិទហតិ។ “ចិត្តេន សំកិលិដ្ឋេន, សំកិលិស្សន្តិ មាណវា”តិអាទីសុ ជាតូនំ អនេកត្ថតាយ។

មស អប្បីភាវេ ខមាយញ្ច។ មស្សតិ។

លីស អប្បីភាវេ។ លិស្សតិ។ លេសោ។ “លិស លេសនេ”តិបិ បឋន្តិ អាចរិយា។

តស បិបាសាយំ។ តស្សតិ, បរិតស្សតិ។ បរិតស្សនា, តសិណា, តសិតោ។

ទុស ទោសនេ។ ទុស្សតិ។ ទោសោ, ទោសនំ, ទោសិតោ។

ទុស អប្បីតិយំ។ ទុស្សតិ, បទុស្សតិ។ ទោសោ, បទោសោ, ទុដ្ឋោ, បទុដ្ឋោ, ទូសកោ, ទូសិតោ, ទូសនា។

អសុ ខេបេ។ ខេបោ ខិបនំ។ អស្សតិ។ និរស្សតិអាទិយតិ ច ធម្មំ។ ឥស្សាសោ។

ឯត្ថ ច **និរស្សតី**តិ ឆឌ្ឌេតិ សត្ថារំ តថា ធម្មក្ខានាទីនិ។ **ឥស្សាសោ**តិ ឧសុំ អស្សតិ ខិបតីតិ ឥស្សាសោ, ធនុគ្គហោ។

យសុ បយតនេ។ យស្សតិ។ និយសកម្មំ។

ឯត្ថ ច យេន វិនយកម្មេន “និស្សាយ តេ វត្ថព្ព”ន្តិ និយស្សិយតិ ភជាបិយតីតិ និយសោ ពាលំ, តំ និយសកម្មំ នាម។ “ករោហិ មេ យក្ខ និយសកម្ម”ន្តិ ឯត្ថ បន និគ្គហកម្មំ និយសកម្មំ នាម។

ភស្ស ភស្សនេ។ ភស្សតិ។ ភស្សំ, ភស្សការកោ។

វស សទ្ទេ។ សកុណោ វស្សតិ។ អជមោ មិគជាតានំ, សិង្គាលោ គាត វស្សតិ។ មណ្ឌូកោ វស្សតិ។

នស អទស្សនេ។ នស្សនធម្មំ នស្សតិ។ បនស្សតិ។ វិនស្សតិ។ នស្ស វសលិ, ចរ បិរេ វិនស្ស។ នដ្ឋោ, វិនដ្ឋោ។ ការិតេ – នាសេតិ, នាសយតិ។

សុស សោសនេ។ បណ្ណំ សុស្សតិ។ ការិតេ – វាតោ បណ្ណំ សោសេតិ, សោសយតិ។ កម្មេ – វាតេន បណ្ណំ សោសិយតិ។ ភាវេ ក្រិយាបទមប្បសិទ្ធំ។ សោសោ, សុក្ខំ កដ្ឋំ។ សុស្សំ, សុស្សន្តោ។ សុស្សមានោ ទហទោ។

តុស តុដ្ឋិយំ។ តុស្សតិ, សន្តុស្សតិ។ សន្តុដ្ឋិ, សន្តោសោ, តោសនំ, តុដ្ឋព្ពំ, តុស្សិតព្ពំ, តុសិតា។ ការិតេ “តោសេតិ” ឥច្ចាទីនិ។

ហា បរិហានិយំ។ ហាយតិ, បរិហាយតិ។ ហាយន្តិ តត្ថ វឡវា។ ភាវេ “ភយំ វា ឆម្ភិតត្តំ វា លោមហំសោ វា, សោ បហីយិស្សតី”តិ ច “រាគោ បហីយតី”តិ ច រូបំ។ កម្មេ ក្រិយាបទមប្បសិទ្ធំ។ “រាគោ បហីយតី”តិ ឥទំ បន **“ហា** ចាគេ”តិ វុត្តស្ស **ភូវាទិ**គណិកធាតុស្ស រូបំ “រាគំ បជហតី”តិ កត្តុបទស្ស ទស្សនតោ។

នហ ពន្ធនេ។ នយ្ហតិ។ ឧបនយ្ហតិ។ សន្នយ្ហតិ។ សន្នាហោ។ សន្នទ្ធោ។

មុហ វេចិត្តេ។ មុយ្ហតិ, សម្មុយ្ហតិ, បមុយ្ហតិ។ មោហោ, បមោហោ។ មូឡ្ហោ។ មោមូហោ បុរិសោ។ មោមូហំ ចិត្តំ។ ការិតេ – មោហេតិ។ បមោហកោ។ ឯត្ថ ច **មោមូហោ**តិ អវិសទតាយ មោមូហោ, មហាមូឡ្ហោតិ អត្ថោ។

សហ សុហ សត្តិយំ។ សយ្ហតិ។ សុយ្ហតិ។

ន្ហា សោចេយ្យេ។ ន្ហាយតិ, អប្បក្ខរានំ ពហុភាវេ នហាយតិ។ នហាយិត្វា, ន្ហាយិត្វា។ នហានំ, ន្ហានំ។ សីសំ ន្ហាតោ។ ឯត្ថ ច **សីសំ ន្ហាតោ**តិ សីសំ ធោវិត្វា ន្ហាតោតិ អត្ថោ គហេតព្ពោ បោរាណេហិ អនុមតត្តា។

សិនិហ បីតិយំ។ សិនិយ្ហតិ។ សិនេហកោ, សិនេហិតោ, សិនិទ្ធោ។ បុត្តេ សិនេហោ អជាយថ។ **ឥ**ការលោបេន ស្នេហោ។ តថា ហិ “និស្នេហមភិកង្ខាមី”តិ បាឡិ ទិស្សតិ។

វិរិឡ្ហ លជ្ជាយំ ចោទនេ ច។ វិរិឡ្ហិតោ។ លជ្ជាវសេន អត្ថោ បសិទ្ធោ, ន ចោទនាវសេន។ តថា ហិ “**វិរិឡ្ហិតោ**តិ លជ្ជិតោ”តិ អត្ថសំវណ្ណកា គរូ វទន្តិ “លជ្ជនាការប្បត្តោ”តិ ច។

> **ទិវាទី** ឯត្តកា ទិដ្ឋា, ធាតវោ មេ យថាពលំ;
> សុត្តេស្វញ្ញេបិ បេក្ខិត្វា, គណ្ហេថ្វ អត្ថយុត្តិតោតិ។

ទិវាទិគណោយំ។

ស្វាទិគណិក

សុ សវនេ។ “សុណោតិ, សុណាតិ។ សុណីសុ។ បដិស្សុណិ, បដិស្សុណីសុ។ អស្សោសិ, អស្សោសុំ។ បច្ចស្សោសិ, បច្ចស្សោសុំ” ឥច្ចាទីនិ, “សុណិស្សតិ, សោស្សតិ” ឥច្ចាទីនិ ច ភវន្តិ។ អព្ភាសវិសយេ “សុស្សូសតិ, សុស្សូសា” ឥច្ចាទីនិ។ អនព្ភាសវិសយេ – សាវកោ, សោតោ, សុណំ, សុណន្តោ, សុណមានោ, សុយ្យមានោ, សវនំ, សុតំ។ អសុយិត្ថាតិ វា សុតំ។ សុតវា, សោតំ, សោណោ, សុណិតុំ, សោតុំ។ សុណិត្វា, សុណិយ, សុណិយាន, សុត្វា, សុត្វាន។ ការិតេ – សាវេតិ, សាវយតិ។ កម្មេ – សទ្ទោ សុយ្យតិ, សូយតិ ច។ ភាវេ បទរូបមប្បសិទ្ធំ។

តត្ថ **សាវកោ**តិ អន្តេវាសិកោ, សោ ទុវិធោ អាគតប្ផលោ អនាគតប្ផលោ ច, តត្ថ អាគតប្ផលោ សវនន្តេ អរិយាយ ជាតិយា ជាតោតិ “សាវកោ”តិ វុច្ចតិ, ឥតរោ គរូនំ ឱវាទំ សុណាតីតិ “សាវកោ”តិ។ សាវកោ, អន្តេវាសិកោ, សិស្សោតិ បរិយាយា។

ឯត្ថ **សុត**សទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារំ វទាម សទ្ធឹ **សោត**សទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារេន។ **សុត**សទ្ទោ សឧបសគ្គោ អនុបសគ្គោ ច អនុបបទេន, **សុត**សទ្ទោ ច –

> គមនេ វិស្សុតេ តិន្តេ, និយោគោ'បចិតេបិ ច;
> សទ្ទេ ច សោតទ្វារានុ-សារញ្ញាតេសុ ទិស្សតិ។

តថា ហិ “សេនាយ បសុតោ”តិអាទីសុ គច្ឆន្តោតិ អត្ថោ។ “សុតធម្មស្ស បស្សតោ”តិអាទីសុ វិស្សុតធម្មស្សាតិ អត្ថោ។ “អវស្សុតា អវស្សុតស្ស បុរិសបុគ្គលស្សា”តិអាទីសុ តិន្តស្សាតិ អត្ថោ។ “យេ ឈានប្បសុតា ធីរា”តិអាទីសុ អនុយុត្តាតិ អត្ថោ។ “តុម្ហេហិ បុញ្ញំ បសុតំ អនប្បក”ន្តិអាទីសុ ឧបចិតន្តិ អត្ថោ។ “ទិដ្ឋំ សុតំ មុតំ វិញ្ញាត”ន្តិអាទីសុ សទ្ទោតិ អត្ថោ។ “ពហុស្សុតោ ហោតិ សុតធរោ សុតសន្និចយោ”តិអាទីសុ សោតទ្វារានុសារវិញ្ញាតធម្មធរោតិ អត្ថោ។

សោតសទ្ទោបិ អនេកត្ថប្បភេទោ។ តថា ហេស –

មំសវិញ្ញាណញាណេសុ, តណ្ហាទីសុ ច ទិស្សតិ;
ធារាយំ អរិយមគ្គេ, ចិត្តសន្តតិយម្បិ ច។

“សោតាយតនំ , សោតធាតុ, សោតិន្ទ្រិយ”ន្តិអាទីសុ **សោត**សទ្ទោ មំសសោតេ ទិស្សតិ, “សោតេន សទ្ទំ សុត្វា”តិអាទីសុ សោតវិញ្ញាណេ។ “ទិព្ពាយ សោតធាតុយា”តិអាទីសុ ញាណសោតេ។ “យានិ សោតានិ លោកស្មិន្តិ, យានិ ឯតានិ សោតានិ មយា កិត្តិតានិ បកិត្តិតានិ អាចិក្ខិតានិ ទេសិតានិ បញ្ញបិតានិ បដ្ឋបិតានិ វិវរិតានិ វិភត្តានិ ឧត្តានីកតានិ បកាសិតានិ។ សេយ្យថិទំ? តណ្ហាសោតោ ទិដ្ឋិសោតោ កិលេសសោតោ ទុច្ចរិតសោតោ អវិជ្ជាសោតោ”តិអាទីសុ បញ្ចសុ ធម្មេសុ។ “អទ្ទសា ខោ ភគវា មហន្តំ ទារុក្ខន្ធំ គង្គាយ នទិយា សោតេន វុយ្ហមាន”ន្តិអាទីសុ ឧទកធារាយំ។ “អរិយស្សេតំ អាវុសោ អដ្ឋង្គិកស្ស មគ្គស្ស អធិវចនំ, យទិទំ សោតោ”តិអាទីសុ អរិយមគ្គេ។ “បុរិសស្ស ច វិញ្ញាណសោតំ បជានាតិ ឧភយតោ អព្ពោច្ឆិន្នំ ឥធលោកេ បតិដ្ឋិតញ្ច បរលោកេ បតិដ្ឋិតញ្ចា”តិអាទីសុ ចិត្តសន្តតិយន្តិ។

សោណោតិ សុនខោ។ សោ ហិ សាមិកស្ស វចនំ សុណាតីតិ សោណោតិ វុច្ចតិ។

ឥមានិ តទភិធានានិ –

សុនខោ សារមេយ្យោ ច, សុណោ សូនោ ច កុក្កុរោ;
សោណោ ស្វានោ សុវានោ ច, សាឡូរោ មិគទំសនោ។

សា សុនិធាតិ’មេ សទ្ទា, បុមានេសុ បវត្តរេ;
សុនខី កុក្កុរី សី’តិ, ឥមេ ឥត្ថីសុ វត្តរេ។

សុនខា សារមេយ្យាតិ, អាទិ ពហុវចោ បន;
បវត្តតិ បុមិត្ថីសុ, អញ្ញត្រាបិ អយំ នយោ;

កុក្កុរោតិ អយំ តត្ថ, ពាលកាលេ រវេន វេ;
មហល្លកេបិ សុនខេ, រុឡ្ហិយា សម្បវត្តតិ។

តថា ហិ អដ្ឋកថាចរិយា **កុក្កុរជាតកេ** “យេ កុក្កុរា រាជកុលម្ហិ វឌ្ឍា, កោលេយ្យកា វណ្ណពលូបបន្នា”តិឥមស្មិំបទេសេ ឯវមត្ថំ វណ្ណយឹសុ “យេ កុក្កុរាតិ យេ សុនខា។ យថា ហិ តរុណោបិ បស្សាវោ បូតិមុត្តន្តិ តទហុជាតោបិ សិង្គាលោ “ជរសិង្គាលោ’តិ, កោមលាបិ គឡោចីលតា ‘បូតិលតា’តិ, សុវណ្ណវណ្ណោបិ កាយោ ‘បូតិកាយោ’តិ វុច្ចតិ, ឯវមេវ វស្សសតិកោបិ សុនខោ ‘កុក្កុរោ’តិ វុច្ចតិ, តស្មា មហល្លកា កាយូបបន្នាបិ តេ ‘កុក្កុរា’ត្វេវ វុត្តា”តិ។

កិ ហឹសាយំ។ កិណោតិ, កិណាតិ, កិណន្តិ។

សក សាមត្ថិយេ។ សមត្ថភាវោ **សាមត្ថិយំ,** យថា ទក្ខិយំ។ សក្កុណាតិ, សក្កុណន្តិ។ អសក្ខិ។ សក្ខិស្សតិ។ សក្កោ។ សក្កី។

ឯត្ថ **សក្កោ**តិ ទេវរាជា។ សោ ហិ បរហិតំ សកហិតញ្ច កាតុំ សក្កុណាតីតិ សក្កោ។ អបិច សក្យកុលជាតោ យោ កោចិបិ។ តថា ហិ “អថ ខោ មហានាមោ សក្កោ”តិអាទិ វុត្តំ។ “ភគវន្តញ្ច បិង្គិយោ មំ សក្ក សមុទ្ទរាហីតិ អាលបិ។ សក្យា វត ភោ កុមារា បរមសក្យា វត ភោ កុមារា”តិ វចនមុបាទាយ សព្ពេបិ សក្យកុលេ ជាតា “សក្យា”តិ ច “សាកិយា”តិ ច “សក្កា”តិ ច វុច្ចន្តិ។ ឯត្ថ **ស្វាទិ**ត្តេបិ អនេកស្សរធាតុតោ ឯកោវ ឧណាបច្ចយោ ហោតិ, ន ណុ ណាបច្ចយាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ខី ខយេ។ ខីណោតិ។ ខីណាតិ។ ខីណា ជាតិ។ ខីណោ។ អយោគា ភូរិសង្ខយោ។

គេ សទ្ទេ។ គិណោតិ, គិណាតិ។

ចិ ចយេ។ ណការស្ស **ន**ការត្តំ។ បាការំ ចិនោតិ។ ចិតំ កុសលំ។ ចេតោ បុគ្គលោ។

វុ ឧបតាបេ។ វុណោតិ, វុណាតិ។

រាធ សាធ សំសិទ្ធិយំ។ រាធុណាតិ។ សាធុណាតិ។ រាធនំ។ អារាធនំ។ សាធនំ។

បី បីតិយំ។ បីណោតិ, បីណាតិ។ បីតិ, បិយោ។

អប បាបុណេ សម្ភ ច។ បាបុណោតិ, បាបុណាតិ។ បត្តោ។ សព្ពញ្ញុតំ សត្ថា បត្តោ។ សម្បត្តោ យមសាធនំ។ សម្ភុណាតិ, ន កិញ្ចិ អត្ថំ អភិសម្ភុណាតិ។ សម្ភុណន្តោ, អភិសម្ភុណមានោ។

តត្ថ **បត្តោ**តិ **ប**សទ្ទោ ឧបសគ្គោ "បប្បោតី"តិ ឯត្ថ **ប**សទ្ទោ វិយ។ តថា ហិ "បត្តោ"តិ ឯត្ថ បាបុណីតិ អត្ថេ **ប**បុព្ពស្ស **អប**ធាតុស្ស **ប**ការេ លុត្តេ **ត**បច្ចយស្ស ទ្វិភាវោ ភវតិ។ តត្ថ **ន អភិសម្ភុណាតី**តិ ន សម្បាបុណាតិ, ន សាធេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

ខិប ខេបេ។ ខិបុណាតិ។ ខិប្បំ។ **ខិប្ប**ន្តិ មច្ឆបញ្ជរោ។

អាប ព្យាបនេ។ អាបុណាតិ។ អាបោ។

មិ បក្ខេបនេ។ មិនោតិ។ មិត្តោ។

ឯត្ថ ច សព្ពគុយ្ហេសុ និមិយតិ បក្ខិបិយតីតិ **មិត្តោ**។ "មិត្តោ ហវេ សត្តបទេន ហោតី"តិ វចនំ បន វោហារវសេន វុត្តំ, ន អត្ថវសេន។ វុច្ចេយ្យ ចេ, យោ កោចិ អវិស្សាសិកោ អត្តនោ បដិវិរុទ្ធោបិ ច មិត្តោ នាម ភវេយ្យ, ន ចេវំ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវញ្ច បន ទដ្ឋព្ពំ "សត្តបទវីតិហារមត្តេនបិ សហ គច្ឆន្តោ សហ គច្ឆន្តស្ស បិយវាចា និច្ឆារណេន អញ្ញមញ្ញំ អាលាបសល្លាបករណមត្តេន មិត្តោ នាម ហោតីតិ វត្តព្ពំ។ កីការណា? ទឡ្ហវិស្សាសោ មិត្តោ នាម ន ភវេយ្យាតិ មិត្តស្ស គុណបសំសាវសេន ឯវំ វុត្ត"ន្តិ។

វុ សំវរណេ។ វុណោតិ, វុណាតិ, សំវុណោតិ, សំវុណាតិ។ បណ្ឌិតោ សីលសំវុតោ។

សុ អភិសវេ។ អភិសវោ នាម បីឡនំ មន្ថនំ សន្ធានំ សិន្នានំ វា។ សុណោតិ, សុណាតិ។

សិ ពន្ធនេ។ សិនោតិ។

សិ និសានេ។ សិណោតិ, សិណាតិ។ និសិតសត្ថំ។

> ន ហិ នូនាយំ សា ខុជ្ជា, លភតិ ជិវ្ហាយ ឆេទនំ;
> សុនិសិតេន សត្ថេន, ឯវំ ទុព្ភាសិតំ ភណំ;

ឯត្ថ **ភណ**ន្តិ ភណន្តី។

វុស បាគព្ភិយេ។ បាគព្ភិយំ នាម កាយវាចាមនេហិ បគព្ភភាវោ។ វុសុណាតិ។

អសុ ព្យាបនេ។ អសុណាតិ។ អស្សុ។

ហិ គតិពុទ្ធីសុ ឧបតាបេ ច។ ហិនោតិ។

ឯត្ថ បន អសមានន្តត្តេបិ សមានត្ថានំ សមោធានំ វុច្ចតិ។

តិក តិគ សឃ ទិក្ខ កិវិ ចិរិ ជិរិ ទាស ទុ ហីសាយំ។ តិកុណាតិ។ តិគុណាតិ។ សឃុណាតិ។ ទិក្ខុណាតិ។ កិវុណាតិ ។ ចិរុណាតិ។ ជិរុណាតិ។ ទាសុណាតិ។ ទុណោតិ, ទុណាតីតិ រូបានិ ហីសាវាចកានិ ភវន្តិ។

> **សុវាទី** ឯត្តកា ទិដ្ឋា, ធាតវោ មេ យថាពលំ;
> សុត្តេស្វញ្ញេបិ បេក្ខិត្វា, គណេ្ហ អត្ថយុត្តិតោ។

កិយាទិគណិក

កី ទព្ពវិនិមយេ។ ទព្ពវិនិមយោ កយវិក្កយវសេន ភណ្ឌស្ស បរិវត្តនំ។ កិណាតិ, កិណន្តិ។ វិក្កិណាតិ, វិក្កិណន្តិ។ កេតុំ, កិណិតុំ។ វិក្កេតុំ, វិក្កិណិតុំ។ កិណិត្វា, វិក្កិណិត្វា។ កីតំ ភណ្ឌំ។ កយោ, វិក្កយោ។ វិក្កិណេយ្យ ហនេយ្យ វា។

ខិ គតិយំ។ ខិណាតិ។ អតិខិណោ សរោ។ ខំ, ខានិ។ **ន**ការស្ស **ណ**ការត្តំ។

តត្ថ **ខិណាតី**តិ គច្ឆតិ។ **អតិខិនោ**តិ អតិគតោ។ អត្រាយំ បាឡិ "សេន្តិ ចាបាតិខិណាវ, បុរាណានិ អនុត្ថុន"ន្តិ។ តត្ថ **ចាបាតិខិណា**'តិ ចាបតោ អតិខិណា អតិគតា។ **អដ្ឋកថាយំ** បន "**ចាបាតិខិណា**តិ ចាបតោ អតិខិណា ចាបា វិនិមុត្តាតិ អត្ថោ"តិ បទត្ថវិវរណំ កតំ, តម្បិ គតត្ថញ្ញេវ សន្ធាយ អធិប្បាយត្ថវសេន កតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ តត្រ **ខ**ន្តិ សគ្គោ។ សោ ហិ កតបុញ្ញេហិ គន្តព្ពត្តា "ខ"ន្តិ វុច្ចតិ។ **ខានី**តិ សគ្គា។

ចិ ចយេ។ បុញ្ញំ ចិនាតិ។ បាការំ ចិនាតិ។ បារមិយោ វិចិនាតិ, វិចិនតិ ច។ បុប្ផំ ឱចិនាតិ, ឱចិនតិ វា។ បចិនាតិ។ បចិនិត្វា។ ចិតំ កុសលំ។ ចយោ សញ្ចយោ។ ចិតោ បាការោ។ ចិនាតីតិ ចេតោ, ឥដ្ឋកវឌ្ឍកី។ យោ សត្តោ បុញ្ញសញ្ចយោ ។ "សញ្ចយោ រាសិ សមូហោ បិណ្ឌោ គណោ សង្ឃោ កទម្ពោ វគ្គោ ករោ យដា"ឥច្ចេវមាទយោ បរិយាយា។

ជិ ជយេ។ ជិនាតិ, វិជិនាតិ, ជិនិយតិ។ ជេតា, ជិនោ។ ជិតោ មារោ។ មារំ ជិតោ។ ជិតវា, ជិតាវី, ជិតព្ពោ, ជេយ្យោ, ជយនំ, ជិតំ, វិជិតំ, ជយោ, បរាជយនំ, បរាជយោ។ យស្ស ជិតំ នាវជីយតិ។ ជិតមស្ស នោយាតិ កោចិ លោកេ។ ជយោ ហិ ពុទ្ធស្ស សិរីមតោ អយំ, មារស្ស ច បាបិមតោ បរាជយោ។

តត្ថ **ជេតា**តិ ជិនាតីតិ ជេតា, យោ កោចិ បុគ្គលោ។ អជិនីតិ **ជិនោ**, សព្ពញ្ញូ ធម្មរាជា។ កី សោ អជិនិ? បាបកេ អកុសលេ ធម្មេ មារាទិអរយោ ច។ ឥតិ បាបកេ អកុសលេ ធម្មេ មារាទយោ ច អរយោ អជិនីតិ **ជិនោ**។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

"មាទិសា វេ ជិនា ហោន្តិ, យេ បត្តា អាសវក្ខយំ;
ជិតា មេ បាបកា ធម្មា, តស្មាហំ ឧបក ជិនោ"តិ,

"តថាគតោ ភិក្ខវេ អភិភូ អនភិភូតោ"តិ ច។

ជិនសទ្ទោ ហិ កេវលោ សព្ពញ្ញុម្ហិ បវត្តតិ, សោបបទោ បន បច្ចេកពុទ្ធាទីសុ តម្ហិ ច យថារហំ បវត្តតិ។ "បច្ចេកជិនោ, ឱធិជិនោ, អនោធិជិនោ, វិបាកជិនោ, អវិបាកជិនោ"តិ ឥមានេត្ថ និទស្សនបទានិ។

ជិ ជានិយំ។ ជិនាតិ, ន ជិនាតិ ន ជាបយេ, ជិនោ រថស្សំ មណិកុណ្ឌលេ ច, បុត្តេ ច ទារេ ច តថេវ ជិនោ។ ជិនោ ធនញ្ច ទាសេ ច។

ញា អវពោធនេ។ ជានាតិ, ញាយតិ, នាយតិ។ អនិមិត្តា ន នាយរេ។ ជញ្ញា សោ យទិ ហាបយេ។ មា មំ ជញ្ញូតិ ឥច្ឆតិ។ "ឥមេ អម្ហាក"ន្តិ ញាតព្ពដ្ឋេន ញាតិ, ញាតកោ។ ញាតិមិត្តា សុហជ្ជា ច។ ញាតកោ នោ និសិន្នោតិ។ ញាតព្ពំ ញេយ្យំ, សង្ខារវិការលក្ខណនិព្ពានបញ្ញត្តិធម្មា។ ឦទិសេសុ ឋានេសុ **ញេយ្យ**សទ្ទោ ឯកន្តេន នបុំសកោ, វាច្ចលិង្គត្តេ សព្ពលិង្គិកោ, យថា? ញេយ្យោ ផស្សោ។ ញេយ្យា វេទនា។ ញេយ្យំ ចិត្តំ។ ញេយ្យោ បុរិសោ, ញេយ្យា ឥត្ថី, ញេយ្យំ ធនន្តិ ច។

ថុ អភិត្ថវេ។ ថុនាតិ។ អភិត្ថុនាតិ។ ថុតិ, អភិត្ថុតិ។ ថវនា, អភិត្ថវនា, ថុតោ, អភិត្ថុតោ។

ថុ និត្ថុននេ។ ថុនាតិ។

ឧង្ហេហិ រេវតេ សុបាបធម្មេ,
អបារុតទ្វារេ អទានសីលេ;

នេស្សាម តំ យត្ថ ថុនន្តិ ទុគ្គតា,
សមប្បិតា នេរយិកា ទុក្ខេន;
បុរាណានិ អនុត្ថុន"ន្តិ ច បយោគោ។

ទុ ហឹសាយំ។ ទុនាតិ។ មិត្តទ្ទុ។ ទុមោ។

ឯត្ថ **មិត្តទ្ទូ**តិ មិត្តំ ទុនាតិ ហឹសតិ ទុព្ភតីតិ មិត្តទ្ទុ។ អត្រ "វេទា ន តាណាយ ភវន្តិ តស្ស, មិត្តទ្ទុនោ ភូនហុនោ នរស្សា"តិ បាឡិ និទស្សនំ។ **ទុមោ**តិ ទុនិយតិ គេហសម្ភារាទិអត្ថាយ ហឹសិយតិ ឆិន្ទិយតិ, បណ្ណបុប្ផាទិអត្ថិកេហិ វា បណ្ណបុប្ផាទិហរណេន បីឡិយតីតិ **ទុមោ**។

ធូ កម្បនេ។ ធុនាតិ។ ធូមោ, ធោនា, ធោនោ, ធុតោ។ ធុនន្តោ វាកចីរានិ, គច្ឆាមិ អម្ពរេ តទា។

តត្ថ **ធូមោ**តិ ធុនាតិ កម្បតីតិ ធូមោ។ **ធូម**សទ្ទោ កោធេ តណ្ហាយ វិតក្កេ បញ្ចសុ កាមគុណេសុ ធម្មទេសនាយំ បកតិធូមេតិ ឥមេសុ អត្ថេសុ វត្តតិ។ "កោធោ ធូមោ ភស្មានិ មោសវជ្ជ"ន្តិ ឯត្ថ ហិ កោធេ វត្តតិ។ "ឥច្ឆា ធូមាយិតោ សទា"តិ ឯត្ថ តណ្ហាយំ។ "តេន ខោ បន សមយេន អញ្ញតរោ ភិក្ខុ ភគវតោ អវិទូរេ ធូមាយន្តោ និសិន្នោ ហោតី"តិ ឯត្ថ វិតក្កេ។

"បង្កោ ច កាមា បលិបោ ច កាមា,
ភយញ្ច មេតំ តិមុលំ បវុត្តំ;
រជោ ច ធូមោ ច មយា បកាសិតោ,
ហិត្វា តុវំ បព្ពជ ព្រហ្មទត្តា"តិ

ឯត្ថ បញ្ចសុ កាមគុណេសុ។ "ធូមំ កត្តា ហោតី"តិ ឯត្ថ ធម្មទេសនាយំ។ "ធជោ រថស្ស បញ្ញានោ, ធូមោ បញ្ញានមគ្គិនោ"តិ ឯត្ថ បកតិធូមេ។ តេនេវំ –

កោធតណ្ហាវិតក្កេសុ, បញ្ចកាមគុណេសុ ច;
ទេសនាយញ្ច បកតិ-ធូមេ **ធូមោ** បវត្តតិ។

ធោនាតិ បញ្ញា។ វុត្តញ្ហេតំ **និទ្ទេសេ** "ធោនា វុច្ចតិ បញ្ញា, យា បញ្ញា បជានានា សម្មាទិដ្ឋិ, កឹការណា ធោនាតិ វុច្ចតិ បញ្ញា? យំ តាយ បញ្ញាយ កាយទុច្ចរិតំ ធុតញ្ច ធោតញ្ច សន្ធោតញ្ច និទ្ធោតញ្ច, វចីទុច្ចរិតំ មនោទុច្ចរិតំ ធុតញ្ច ធោតញ្ច សន្ធោតញ្ច និទ្ធោតញ្ច។ តំការណា ធោនា វុច្ចតិ បញ្ញា។ អថ វា សម្មាទិដ្ឋិ មិច្ឆាទិដ្ឋឹ ធុតា ច ធោតា ច សន្ធោតា ច និទ្ធោតា ច, តំការណា ធោនា វុច្ចតិ បញ្ញា"តិ។ "ធោនស្ស ហិ នត្ថិ កុហិញ្ចិ លោកេ, បកប្បិតា ទិដ្ឋិ ភវាភវេសូ"តិ អយមេត្ថ បាឡិ និទស្សនំ ។ អត្រ ធោនា អស្ស អត្ថីតិ ធោនោ, តស្ស ធោនស្សាតិ និព្ពចនំ។ ធាតូនមនេកត្ថតាយ **ធូ**ធាតុ កម្បនត្ថេបិ ធោវនត្ថេបិ វត្តតិ។

មុន ញាណេ។ មុនាតិ។ មោនំ, មុនិ។ ឥមស្មឹ ឋានេ ធាតុយា អាខ្យាតត្តេ ឯកន្តេន អន្តលោបោ ភវតិ។ **សោភិតត្ថេរគាថាយំ** បន អនាគតវចនេ **ឧ**ការស្ស វុទ្ធិវសេន "អហំ មោនេន មោនិស្ស"ន្តិ រូបន្តរញ្ច ទិស្សតិ។ តត្ថ **មោនិស្ស**ន្តិ ជានិស្សំ។ នាមត្តេ អន្តលោបោ ន ហោតិ។ តត្ថ មោនន្តិ កិញ្ចាបិ "ន មោនេន មុនិ ហោតី"តិ ឯត្ថ តុណ្ហីភាវោ "មោន"ន្តិ វុច្ចតិ, តថាបិ ឥធ "ញាណេ"តិ វចនតោ ន សោ អធិប្បេតោ, ញាណមេវាធិប្បេតំ, តស្មា មោនេយ្យបដិបទាសង្ខាតំ មគ្គញាណមោនម្បិ គហេតព្ពំ។ **មុនី**តិ មុនាតិ ជានាតិ ហិតាហិតំ បរិច្ឆិន្ទតីតិ មុនិ។ អថ វា ខន្ធាទិលោកេ តុលំ អារោបេត្វា មិនន្តោ វិយ "ឥមេ អជ្ឈត្តិកា ខន្ធា, ឥមេ ពាហិរា"តិអាទិនា នយេន ឥមេ ឧភោ អត្ថេ មុនាតីតិ **មុនិ**។ តេនាហ ភគវា –

"ន មោនេន មុនិ ហោតិ, មូឡ្ហរូបោ អវិទ្ទសុ;
យោ ច តុលំវ បគ្គយ្ហ, វរមាទាយ បណ្ឌិតោ។

បាបានិ បរិវជ្ជេតិ, ស មុនិ តេន សោ មុនិ;
យោ មុនាតិ ឧភោ លោកេ, មុនិ តេន បវុច្ចតី"តិ។

អបរាបេត្ថ ភវតិ អត្ថវិភាវនា។ **មុនី**តិ មោនំ វុច្ចតិ ញាណំ, កាយមោនេយ្យាទីសុ វា អញ្ញតរំ, តេន សមន្នាគតត្តា បុគ្គលោ "មុនី"តិ វុច្ចតិ។ សោ បនេស អគារិយមុនិ អនគារិយមុនិ សេក្ខមុនិ អសេក្ខមុនិ

បច្ចេកមុនិ មុនិមុនីតិ អនេកវិធោ ។ តត្ថ **អគារិយមុនី**តិ គិហិបិ អាគតផលោ វិញ្ញាតសាសនោ។ **អនគារិយមុនី**តិ តថារូបោវ បព្ពជិតោ។ **សេក្ខមុនី**តិ សត្ត សេក្ខា។ **អសេក្ខមុនី**តិ ខីណាសវោ។ **បច្ចេកមុនី**តិ បច្ចេកពុទ្ធោ។ **មុនិមុនី**តិ សម្មាសម្ពុទ្ធោ។ តថា ហិ **អាយស្មាបិ សារិបុត្តោ** អាហ "មុនីតិ វុច្ចតិ តថាគតោ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ"តិ។

បូ បវនេ។ បវនំ សោធនំ។ បុនាតិ។ បុញ្ញំ, បុត្តោ, ទន្តបោណំ។

ឯត្ថ ច **បុញ្ញ**ន្តិ អត្តនោ ការកំ បុនាតិ សោធេតីតិ បុញ្ញំ។ អថ វា យត្ថ សយំ ឧប្បន្នំ តំសន្តានំ បុនាតិ វិសោធេតីតិ **បុញ្ញំ**។ កិន្តំ? សុចរិតំ កុសលកម្មំ។ សកម្មិកត្តា ធាតុស្ស ការិតវសេន អត្ថវិវរណំ លព្ភតិ។ **បុត្តោ**តិ អត្តនោ កុលំ បុនាតិ សោធេតីតិ បុត្តោ។ ឯវញ្ច សតិ ហីនជច្ចានំ ចណ្ឌាលាទីនំ បុត្តោ នាម ន ភវេយ្យាតិ ន វត្តព្ពំ សទ្ទានមត្ថកថនស្ស នានប្បការេន បវត្តិតោ, តស្មា អត្តនោ បិតុ ហទយំ បូរេតីតិ បុត្តោតិ ឯវមាទិនាបិ និព្ពចនំ គហេតព្ពមេវ។ នានាធាតុវសេនបិ ហិ បទានិ សិទ្ធី សមុបគច្ឆន្តិ។

បុត្តោ ច នាម អត្រជោ ខេត្រជោ អន្តេវាសិកោ ទិន្នកោតិ ចតុព្ពិធោ។ តត្ថ អត្តានំ បដិច្ច ជាតោ **អត្រជោ** នាម។ សយនបិដេ បល្លង្កេ ឧរេតិ ឯវមាទីសុ និព្ពត្តោ **ខេត្រជោ** នាម។ សន្តិកេ សិប្បុគ្គណ្ហនកោ **អន្តេវាសិកោ** នាម។ បោសាបនត្ថាយ ទិន្នោ **ទិន្នកោ** នាម **ទន្តបោណ**ន្តិ ទន្តេ បុនន្តិ វិសោធេន្តិ ឯតេនាតិ ទន្តបោណំ, ទន្តកដ្ឋំ។

បី តប្បនកន្តីសុ។ បិណាតីតិ **បីតិ**។ ឯត្ថ ច **បីតី**តិ បីណនំ បីតិ, តប្បនំ កន្តីតិ ច វុត្តំ ហោតិ។ ឥទំ ភាវវសេន និព្ពចនំ។ ឥទំ បន ហេតុកត្តុវសេន បិណយតីតិ **បីតិ**, តប្បេតីតិ អត្ថោ។

សា បនេសា ខុទ្ទកាបីតិ ខណិកាបីតិ ឱក្កន្តិកាបីតិ ឧព្ពេគាបីតិ ផរណាបីតីតិ បញ្ចវិធា ហោតិ។ តត្ថ **ខុទ្ទកាបីតិ** សរីរេ លោមហំសនមត្តមេវ កាតុំ សក្កោតិ។ **ខណិកាបីតិ** ខណេ ខណេ វិជ្ជុប្បាទសទិសា ហោតិ។ **ឱក្កន្តិកាបីតិ** សមុទ្ទតីរំ វីចិ វិយ កាយំ ឱក្កមិត្វា ឱក្កមិត្វា ភិជ្ជតិ។ **ឧព្ពេគាបីតិ** ពលវតី ហោតិ កាយំ ឧទ្ធគ្គំ កត្វា អាកាសេ លង្ឃាបនប្បមាណា ហោតិ។ **ផរណាបីតិយា** បន ឧប្បន្នាយ សកលសរីរំ ធមិត្វា បូរិតវត្ថិ វិយ មហតា ឧទកោឃេន បក្ខន្ទបព្ពតកុច្ឆិ វិយ ច អនុបរិផុដំ ហោតិ, ឯវំ បញ្ចវិធា បីតិ, សា សម្បិយាយន លក្ខណត្តា "បិណាតី"តិ បីតីតិ សុទ្ធកត្តុវសេនបិ វត្តុំ យុជ្ជតិ។ ឯត្ថ "បិយាយតិ, បិតា, បិយោ, បេមោ"តិអាទីនិ **បី**ធាតុយា ឯវ រូបានិ។ តត្ថ "បុត្តំ បិយាយតីតិ បិតា"តិ វទន្តិ។ បិយាយិតព្ពោតិ **បិយោ**។ បេមនំ បេមោ។

មា បរិមាណេ។ មិនាតិ។ មានំ, បរិមាណំ, មត្តំ, មត្តា, មនោ, វិមានំ, មិនិតព្ពំ, មេតព្ពំ, ឆាយា មេតព្ពា។ ឦទិសេសុ ឋានេសុ **អនីយ**បច្ចយោ ន លព្ភតិ។

ឯត្ថ **មនោ**តិ ឯកាយ នាឡិយា ឯកាយ ច តុលាយ មិនមានោ វិយ អារម្មណំ មិនាតិ បរិច្ឆិន្ទតីតិ មនោ។ វិសេសតោ មិនិយតេ បរិច្ឆិន្ទិយតេតិ **វិមានំ**, ទេវានំ បុញ្ញពលេន និព្ពត្តព្យម្ហំ ទេវនិកេតំ។ យំ វិមានំ ឧបសោភិតំ, បភាសតិមិទំ ព្យម្ហន្តិ ច អាទិនា ថោមិយតិ។

មី ហឹសាយំ។ មិនាតិ។ មីនោ, កុមីនំ។

ឯត្ថ **មីនោ**តិ មច្ឆោ។ មច្ឆស្ស ហិ "មីនោ មច្ឆោ អម្ពុជោ វារិជោ វារិចរោ"តិ អនេកានិ នាមានិ។ វិសេសនាមានិ បន "អមរោ ខលិសោ ចន្ទកុលោ កន្ទផលិ ឥន្ទផលិ ឥន្ទវលោ កុលិសោ វាមិ កុង្កុតលោ កណ្ឋិកោ សកុលោ មង្គុរោ សិង្គី សតវង្កោ រោហិតោ បាឋីនោ កាណោ សវង្កោ បាវុសោ" ឥច្ចេវមាទីនិ, "តិមិ តិមិង្គលោ" ឥច្ចេវមាទីនិ ច ភវន្តិ។ **កុមីន**ន្តិ កុច្ឆិតេនាការេន មច្ឆេ មិនន្តិ ហឹសន្តិ ឯតេនាតិ កុមីនំ, មច្ឆពន្ធនបញ្ជរោ។ សោ បន បាឡិយំ **កុមីន**សទ្ទេន វុច្ចតិ។ តថា ហិ –

"វារិជស្សេវ មេ សតោ, ពន្ធស្ស កុមិនាមុខេ;
អក្កោសតិ បហរតិ, បិយេ បុត្តេ អបស្សតោ"តិ

បាឡិ ទិស្សតិ។

មូ ពន្ធនេ។ មុនាតិ។ មុនិ។

ឯត្ថ **មុនី**តិ អត្តនោ ចិត្តំ មុនាតិ មវតិ ពន្ធតិ រាគទោសាទិវសំ គន្តុំ ន ទេតីតិ មុនិ។

វិ គតិទេសនេសុ។ វិកាតិ។ វេណុ។ **ន**ការស្ស **ណ**ត្តំ។

លី សិលេសេ។ លិនាតិ, និលិនាតិ។ លីនំ, សល្លីនំ, បដិសល្លានំ។

វី តន្តសន្តានេ។ វត្ថំ វិនាតិ។ ឥមិនា សុត្តេន ចីវរំ វិនាហិ។ កម្មេ – ឥទំ ខោ អាវុសោ ចីវរំ មំ ឧទ្ទិស្ស វិយ្យតិ។ វីតំ។ សុវីតំ។ អប្បកំ ហោតិ វេតព្ពំ។ ការិតេ “វាយាបេតិ, តន្តវាយេហិ ចីវរំ វាយាបេស្សាមា’តិ ចីវរំ វាយាបេសុំ” ឥច្ចេវមាទីនិ ភវន្តិ។

វី ហឹសាយំ។ វិនាតិ។ វេណុ។ **វេណូ**តិ វំសោ។

លូ ឆេទនេ។ លុនាតិ។ លោណំ, កុសលំ, ពាលោ, លូតោ។

ឯត្ថ ច **លោណ**ន្តិ លុនាតិ វិតរសភាវំ វិនាសេតិ សរសភាវំ ករោតីតិ លោណំ, លវណំ។ កុសោ វិយ ហត្ថប្ប ទេសំ អកុសលធម្មេ លុនាតីតិ **កុសលំ**, អនវជ្ជឥដ្ឋវិបាកលក្ខណោ ធម្មោ។ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកេ ទ្វេ អត្ថេ លុនាតីតិ **ពាលោ**, អវិទ្វា។ **លូតោ**តិ មក្កដកោ វុច្ចតិ។ តស្ស ហិ សុត្តំ “លូតសុត្ត”ន្តិ វទន្តិ។ យូសំ បាតុំ បដង្គមក្ខិកាទីនំ ជីវិតំ លុនាតីតិ **លូតោ**។

សិ ពន្ធនេ។ សិនាតិ។ សីមា, សីសំ។

ឯត្ថ **សីមា**តិ សិនីយតេ សមគ្គេន សង្ឃេន កម្មវាចាយ ពន្ធិយតេតិ សីមា។ សា ទុវិធា ពទ្ធសីមា អពទ្ធសីមាតិ។ តាសុ អពទ្ធសីមា មរិយាទករណវសេន “សីមា”តិ វេទិតព្ពា។ សិនាតិ ពន្ធតិ កេសេ មោឡិករណវសេន ឯត្ថាតិ សីសំ។ អញ្ញានិបិ យោជេតព្ពានិ។

សា បាកេ។ សិនាតិ។

សុ ហឹសាយំ។ សុណាតិ។ បរសុ។ បរំ សុណន្តិ ហឹសន្តិ ឯតេនាតិ **បរសុ**។

អស ភោជនេ។ វុត្តានំ ផលមស្នាតិ។ អសនំ។

ឯត្ថ **អសន**ន្តិ អាហារោ។ សោ ហិ អសិយតិ ភុញ្ជិយតីតិ “អសន”ន្តិ វុច្ចតិ។ “អស្នាថ ខាទថ បិវថា”តិ ឥទ មេត្ថ និទស្សនំ។

កិលិស វិពាធនេ។ កិលិស្នាតិ។ កិលេសោ។

ឯត្ថ ច **កិលេសោ**តិ រាគាទយោបិ ទុក្ខម្បិ វុច្ចតិ។

ឧទ្ធស ឧញ្ឆេ។ ឧញ្ឆោ បរិយេសនំ។ ឧទ្ធស្នាតិ។

ឥស អភិក្ខណេ។ ឥស្នាតិ។

វិស វិប្បយោគេ។ វិស្នាតិ។ វិសំ។

បុស សិនេហសវនបូរណេសុ។ បុស្នាតិ។

បុស បោសនេ។ បុស្នាតិ។

មុស ថេយ្យេ។ មុស្នាតិ។ មុសលោ។

កិយាទី ឯត្តកា ទិដ្ឋា, ធាតវោ មេ យថាពលំ;

សុត្តេស្វញ្ញេបិ បេក្ខិត្វា, គណ្ហេ អត្ថយុត្តិតោ។

សាសនា លោកតោ ចេតេ,
ទស្សិតា តេសុ លោកតោ;
សាសនស្សោបការាយ,
វុត្តា តទនុរូបកា។

កិយាទិគណោយំ។

គហាទិគណិក

ឥទានិ **គហាទិ**គណោ វុច្ចតេ។ ឯត្ថេកេ ឯវំ មញ្ញន្តិ។

គហាទីនំ គណោ នាម, បច្ចេកំ នុបលព្ភតិ;
អថមេកោ **គហ**ធាតុ, **គហាទី**នំ គណោ សិយា។

យតោ **ប្បណ្ហ** បរា ហេយ្យុំ, ធាតុតោ ជិនសាសនេ;
តេបិ អញ្ញេ ន វិជ្ជន្តិ, អញ្ញត្រ **គហ**ធាតុយា។

ឥតិ ចិន្តាយ ឯកច្ចេ, **គហ**ធាតុំ **កិយាទិ**នំ;
បក្ខិបឹសុ គណេ ឯវំ, ន វទឹសុ **គហាទិ**កំ។

ន តេសំ គហណំ ធីរោ, គណ្ហេយ្យ សុវិចក្ខណោ;
យតោ **កច្ចាយនេ** វុត្តោ, **គហាទី**នំ គណោ វិសុំ។

“គហាទិតោ ប្បណ្ហា” ឥតិ, លក្ខណំ វទតា ហិ សោ;
កច្ចាយនេន គរុនា, ទស្សិតោ ននុ សាសនេ។

សចេ វិសុំ **គហាទីនំ,** គណោ នាម ន លព្ភតិ;
គហាទិទីបកេ សុត្តេ, ហិត្វាន ពាហិរំ ឥទំ។

“គហតោ ប្បណ្ហា” ឥច្ចេវ, វត្តព្ពំ អថ វា បន;
“កិយាទិតោ នាប្បណ្ហា”តិ, កាតព្ពំ ឯកលក្ខណំ។

យស្មា តថា ន វុត្តញ្ច, ន កតញ្ចេកលក្ខណំ;
តស្មា អយំ វិសុំយេវ, គណោ ឥច្ចេវ ញាយតិ។

“សរា សរេ លោប”មិតិ-អាទីនិ លក្ខណានិវ;
គម្ភីរំ លក្ខណំ ឯតំ, ទុដ្ឋានំ តក្កគាហិនា។

ឧសាទយោបិ សន្ធាយ, **អាទិ**គ្គហោ កតោ តហឹ;
តថា ហិ “ឧណ្ហាបេតី”តិ, អាទិរូបានិ ទិស្សរេ។

ឥទានិ បាកដំ កត្វា, **អាទិ**សទ្ទផលំ អហំ;
សប្បយោគំ **គហាទី**នំ, គណំ វក្ខាមិ មេ សុណ។

គហ ឧបាទានេ។ ឧបាទានំ គហណំ, ន កិលេសុបាទានំ។ **ឧប**សទ្ទោ ហេត្ថ ន កិញ្ចិ អត្ថវិសេសំ វទតិ។ អថ វា កាយេន ចិត្តេន វា ឧបគន្ត្វា អាទានំ គហណំ ឧបាទានន្តិ សមីបត្ថោ **ឧប**សទ្ទោ។ កត្ថចិ ហិ **ឧប**សទ្ទោ **អាទាន**សទ្ទសហិតោ ទឡ្ហគ្គហណេ វត្តតិ “កាមុបាទាន”ន្តិអាទីសុ។ ឥធ បន ទឡ្ហគ្គហណំ វា ហោតុ សិថិលគ្គហណំ វា, យំ កិញ្ចិ គហណំ ឧបាទានមេវ, តស្មា **គហ**ធាតុ គហណេ វត្តតីតិ អត្ថោ គហេតព្ពោ។ ឃេប្បតិ, គណ្ហាតិ វា។ បរិគ្គណ្ហាតិ, បដិគ្គណ្ហាតិ, អធិគណ្ហាតិ, បគ្គណ្ហាតិ, និគ្គណ្ហាតិ។ បធានគណ្ហនកោ។ គណ្ហិតុំ, ឧគ្គណ្ហិតុំ។ គណ្ហិត្វា,

ឧគ្គណ្ហិត្វា។ អញ្ញថាបិ រូបានិ ភវន្តិ។ អហំ ជាលឹ គហេស្សាមិ។ គហេតុំ។ គហេត្វា។ ឧគ្គាហកោ, សង្គាហកោ, អជ្ឈោគាឡ្ហោ។ ការិតេ “គណ្ហាបេតិ, គណ្ហាបយតិ, អញ្ញតរំ សតិបដ្ឋានំ ឧគ្គណ្ហាបេន្តិ, សទ្ធឹ អមច្ចសហស្សេន គណ្ហាបេត្វា។ ឧបជ្ឈំ គាហាបេតព្ពោ។ ឧបជ្ឈំ គាហាបេត្វា ។ គាហេតិ, គាហយតិ, គាហាបេស្សតិ។ គាហាបយន្តិ សញ្ញាវំ។ គាហកោ, គាហេត្វា” ឥច្ចាទីនិ។ កម្មនិ – គយ្ហតិ, សង្គយ្ហតិ, គណ្ហិយតិ វា។ តថា ហិ “គណ្ហិយន្តិ ឧគ្គណ្ហិយន្តី”តិ **និទ្ទេសបាឡិ** ទិស្សតិ។ “គេហំ, គាហោ, បរិគ្គហោ, សង្គាហកោ, សង្គហេតា” ឥច្ចាទីនិ យោជេតព្ពានិ។

តត្រ **អ**ការានន្តរ**ត្យ**ន្តបទានំ “ឃេប្បតិ, ឃេប្បន្តិ។ ឃេប្បសី”តិ ច “គណ្ហតិ, គណ្ហន្តិ។ គណ្ហសី”តិ ច អាទិនា នយេន សព្ពាសុ វិភត្តីសុ សព្ពថា បទមាលា យោជេតព្ពា។ **អា**កា**រេ**ការានន្តរ**ត្យ**ន្តបទានំ “គណ្ហាតិ គណ្ហាបេតី”តិអាទិនា យថាសម្ភវំ បទមាលា យោជេតព្ពា វជ្ជេតព្ពដ្ឋានំ វជ្ជេត្វា។

ឥមានិ បន បសិទ្ធានិ កានិចិ អដ្ឋតនីរូបានិ “អគ្គហី មត្តិកាបត្តំ។ អគ្គហុំ, អគ្គហីសុ, អគ្គហេសុ”ន្តិ។ ភវិស្សន្តីអាទីសុ គហេស្សតិ, គហេស្សន្តិ។ សេសំ បរិបុណ្ណំ កាតព្ពំ។ អគ្គហិស្សា, អគ្គហិស្សំសុ។ សេសំ បរិបុណ្ណំ កាតព្ពំ។

ឧស ទាហេ។ ទាហោ ឧណ្ហំ។ ឧសតិ ទហតីតិ ឧណ្ហំ។ **ឧណ្ហ**សទ្ទោ “ឧណ្ហំ ភត្តំ ភុញ្ជតី”តិអាទីសុ ទព្ពមបេក្ខតិ, “សីតំ ឧណ្ហំ បដិហនតី”តិអាទីសុ បន គុណំ ឧណ្ហភាវស្ស ឥច្ឆិតត្តា។ ឧណ្ហភាវោ ហិ សីតភាវោ ច គុណោ។

តស វិបាសាយំ។ តណ្ហា។ កេនដ្ឋេន **តណ្ហា**? តស្សតិ បរិតស្សតីតិ អត្ថេន។

ជុសិ បីតិសេវនេសុ។ ជុណ្ហោ សមយោ។ កាឡេ វា យទិ វា ជុណ្ហេ, យទា វាយតិ មាលុតោ។

តត្ថ **ជុណ្ហោ**តិ ជោសេតិ លោកស្ស បីតីសោមនស្សញ្ច ឧប្បាទេតីតិ ជុណ្ហោ។

ជុត ទិត្តិយំ។ ជុណ្ហា រត្តិ។ ជោតតិ សយំ និប្បភាបិ សមានា ចន្ទតារកប្បភាសេនបិ ទិព្ពតិ វិរោចតិ សប្បភា ហោតីតិ ជុណ្ហា។

សា តនុករណេ។ សណ្ហវាចា។ សិយតិ តនុករិយតិ, ន ផរុសភាវេន កក្កសា ករិយតីតិ **សណ្ហា**។

សោ អន្តកម្មនិ។ សណ្ហំ, ញាណំ។ សិយតិ សយំ សុខុមភាវេន អតិសុខុមម្បិ អត្ថំ អន្តំ ករោតិ និប្ផត្តឹ បាបេតីតិ សណ្ហំ។

តិជ និសានេ។ និសានំ តិក្ខតា។ តិណ្ហោ បរសុ។ តិតិក្ខតីតិ **តិណ្ហោ**។

សិ សេវាយំ។ អត្តនោ ហិតមាសីសន្តេហិ សេវិយតេតិ **សិប្បំ**, យំ កិញ្ចិ ជីវិតហេតុ សិក្ខិតព្ពំ សិប្បាយតនំ។ អបិច **សិប្ប**ន្តិ អដ្ឋារស មហាសិប្បានិ – សុតិ ស្វរមតិ ព្យាករណំ ឆន្ទោវិចិតិ និរុត្តិ ជោតិសត្ថំ សិក្ខា មោក្ខញាណំ ក្រិយាវិធិ ធនុព្ពេទោ ហត្ថិសិក្ខា កាមតន្តំ អស្សលក្ខណំ បុរាណំ ឥតិហាសោ នីតិ តក្កោ វេជ្ជកញ្ចាតិ។

កុ កុច្ឆាយំ។ កុច្ឆា គរហា។ កណ្ហា ធម្មា។ កណ្ហោ បុរិសោ។

តត្ថ **កណ្ហា**តិ អបភស្សរភាវករណត្តា បណ្ឌិតេហិ កុច្ឆិតព្ពា គរហិតព្ពាតិ កណ្ហា, អកុសលធម្មា។ កាឡវណ្ណត្តា សុវណ្ណវណ្ណាទិកំ ឧបនិធាយ កុច្ឆិតព្ពោ និន្ទិតព្ពោតិ **កណ្ហោ**, កាឡវណ្ណោ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

> “កណ្ហោ វតាយំ បុរិសោ, កណ្ហំ ភុញ្ជតិ ភោជនំ;
> កណ្ហេ ភូមិប្បទេសស្មឹ, ន មយ្ហំ មនសោ បិយោ”តិ ច,
>
> “ន កណ្ហោ តចសា ហោតិ,
> អន្តោសារោ ហិ ព្រាហ្មណោ;
> យស្មឹ បាបានិ កម្មានិ,
> ស វេ កណ្ហោ សុជម្បតី”តិ ច។

ឥច្ចេវំ –

គហាទិកេ ធាតុគណេ, សន្ទាយ **តសិ**អាទយោ;
អាទិគ្គហោ កតោ **ប្បណ្ហា**, **គហាទី**សុ យថារហំ។

គហតោ ធាតុតោ ហិ **ប្បោ**,អាខ្យាតត្តេវទិស្សតិ;
អាខ្យាតត្តេ ច នាមត្តេ, **ណ្ហា**សទ្ទោ **ឧស**តោ តថា។

ឧសគហេហិ អញ្ញស្មា, នាមត្តេវ ទុវេ មតា;
ឯវំ វិសេសតោ ញេយ្យោ, **គហាទិ**គណនិច្ចយោ។

ឯត្ថ បន កិញ្ចាបិ សាសនេ "តណ្ហាយតី"តិ ក្រិយាបទម្បិ ទិស្សតិ, តថាបិ តស្ស "បព្ពតាយតិ, មេត្តាយតី"តិអាទីនិ វិយ នាមស្មា វិហិតស្ស **អាយ**បច្ចយស្ស វសេន សិទ្ធត្តា ក្រិយាបទត្តេបិ **ណ្ហា**បច្ចយោ មុខ្យតោ លព្ភតីតិ ន សក្កា វត្តុំ។ "តណ្ហាយតី"តិ ហិ ឥទំ **ណ្ហា**បច្ចយវតា **តស**ធាតុតោ និប្ផន្ន**តណ្ហា**សទ្ទស្មា បរស្ស **អាយ**បច្ចយស្ស វសេន និប្ផន្នំ។ តថា កិញ្ចាបិ **រូបិយសំវោហារសិក្ខាបទវណ្ណនាយំ** "វាសិផលំ តាបេត្វា ឧទកំ វា ខីរំ វា ឧណ្ហាបេតី"តិ ឥមស្មិំ បទេសេ "ឧណ្ហាបេតី"តិ ហេតុកត្តុវាចកំ ក្រិយាបទំ ទិស្សតិ, តថាបិ តស្ស **ណ្ហា**បច្ចយវតោ **ឧស**ធាតុតោ និប្ផន្ន**ឧណ្ហា**សទ្ទតោ វិហិតស្ស ការិតសញ្ញស្ស **ណាបេ**បច្ចយស្ស វសេន និប្ផន្នត្តា ក្រិយាបទត្តេបិ **ណ្ហា**បច្ចយោ មុខ្យតោ លព្ភតីតិ ន សក្កា វត្តុំ។ "ឧណ្ហាបេតី"តិ ឥទំ វុត្តប្បការ**ឧណ្ហា**សទ្ទតោ **ណាបេ**បច្ចយវសេន និប្ផន្នំ, ឯតស្មិំ ទិដ្ឋេ "ឧណ្ហាបយតី"តិ បទម្បិ ទិដ្ឋមេវ ហោតិ។

កិញ្ច ភិយ្យោ **វិនយដ្ឋកថាយំ** "ឧណ្ហាបេតី"តិ ការិតបទស្ស ទិដ្ឋត្តាយេវ "ឧណ្ហតី"តិ កត្តុបទម្បិ នយតោ ទិដ្ឋមេវ ហោតិ កត្តុការិតបទានំ ឯកធាតុម្ហិ ឧបលព្ភមានត្តា, យថា? គណ្ហតិ, គណ្ហាបេតិ, គច្ឆតិ, គច្ឆាបេតីតិ, តស្មា **"ឧស ទាហេ"**តិ ធាតុស្ស "ឧណ្ហតី"តិ រូបំ ឧបលព្ភតីតិ មន្ត្វា "ឧណ្ហតីតិ ឧណ្ហ"ន្តិ និព្ពចនំ កាតព្ពំ។ ឥតិ **ប្ប**បច្ចយោ **គហ**តោ ច អញ្ញតោ ច ឯកធា លព្ភតិ, **ណ្ហា**បច្ចយោ បន **គហ**តោ **ឧស**តោ ច ទ្វិធា អញ្ញតោ ឯកធា លព្ភតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ កិញ្ចាបេត្ថ ឯវំ និយមោ វុត្តោ, តថាបិ សាដ្ឋកថេ តេបិដកេ ពុទ្ធវចនេ អញ្ញានិបិ ឯកេកស្ស ធាតុស្ស នាមិកបទានិ ទ្វេ ទ្វេ ក្រិយាបទានិ វិចិនិតព្ពានិ។ យេន បន ពុទ្ធវចនានុរូបេន នយេន **គហាទិ**គណេ **អាទិ**សទ្ទេន **តស**ធាតាទយោ អម្ហេហិ គហិតា, ឥមស្មា នយា អញ្ញោ នយោ បសត្ថតរោ នត្ថិ, អយមេវ បសត្ថតរោ, តស្មា អយំ នីតិ សាសនដ្ឋិតិយា អាយស្មន្តេហិ សាធុកំ ធារេតព្ពា វាចេតព្ពា ច។

គហាទី ឯត្តកា ទិដ្ឋា, ធាតវោ មេ យថាពលំ;
សុត្តេស្វញ្ញេបិ បេក្ខិត្វា, គណ្ហវ្ហោ អត្ថយុត្តិតោ។

គហាទិគណោយំ។

តនាទិគណិក

តនុ វិត្ថារេ។ តនោតិ។ អាយតនំ, តន្តុ។ កម្មនិ "តនិយ្យតិ, តនិយ្យន្តិ។ វិតនិយ្យតី"តិ រូបានិ។ អត្រាយំ បាឡិ "យថា ហិ អាសភំ ចម្មំ, បថព្យា វិតនិយ្យតី"តិ។ គរូ បន "បតាយតេ, បតញ្ញតី"តិ រូបានិ វទន្តិ។ តនិតុំ, តនិត្វាន។ **តុំ**មន្តាទិរូបានិ។

តត្ថ **អាយតន**ន្តិ អាយភូតេ ធម្មេ តនោតិ វិត្ថារេតីតិ អាយតនំ។ **តន្វូ**តិ សរីរំ។ តញ្ហិ កលលតោ បដ្ឋាយ កម្មាទីហិ យថាសម្ភវំ តនិយ្យតិ វិត្ថារិយតិ មហត្តំ បាបិយតីតិ "តន្វូ"តិ វុច្ចតិ។ "តនុ វបុ សរីរំ បុំ កាយោ ទេហោ"តិអាទយោ សរីរវាចកា សទ្ទា។ សរីរំ ខន្ធបញ្ចកំ។ យញ្ហិ មហាជនោ សរីរន្តិ វទតិ, តំ បរមត្ថតោ ខន្ធបញ្ចកមត្តមេវ, ន តតោ អត្តា វា អត្តនិយំ វា ឧបលព្ភតិ។ "កាមរាគព្យាបាទានំ តនុត្តករំ សកទាគាមិមគ្គចិត្ត"ន្តិអាទីសុ បន **តនុ**សទ្ទោ អប្បត្ថវាចកោ, អប្បត្ថវាចកស្ស ច តស្ស ក្រិយាបទំ ន បស្សាម, តស្មា និបាតបទេន តេន ភវិតព្ពំ។ **តនុ**សទ្ទោ និបាតបទន្តិ វុត្តដ្ឋានម្បិ ន បស្សាម, និច្ចយេន បន អនិប្ផន្នបាដិបទិកោតិ គហេតព្ពោ។

តនោតិ, តនោន្តិ។ តនោសិ, តនោថ។ តនោមិ, តនោម។ តនុតេ, តនុន្តេ។ តនុសេ, តនុសេ, តនុវ្ហេ។ តនេ, តនុម្ហេ។ សេសំ យថាសម្ភវំ វិត្ថារេតព្ពំ។

គនោតុ, គនោន្តុ។ គនេយ្យ, គនេ, គនេយ្យុំ។ វិគន, វិគនុ។ អគនា, អគនុ។ អម្ហាយ បគនុ កេសា។ អគនិ, អគនីសុ។ គនិស្សតិ, គនិស្សន្តិ។ អគនិស្សា, អគនិស្សំសុ។ កម្មនិ “គនិយ្យតិ, គនិយ្យន្តិ។ គនិយ្យសិ”តិអាទិនា វិត្ថារេតព្ពំ។

សក សត្តិយំ។ សត្តិ សមត្ថភាវោ។ សក្កោតិ សក្កោ។ វិញ្ញាបេតុំ អសក្ខិ។ សក្ខិស្សសិ។ សក្ខតិ។ ត្វម្បិ អម្ហ បព្ពជិតុំ សក្ខិស្សសិ។ សក្កតេ ជរាយ បដិកម្មំ កាតុន្តិ បាឡិ។

តត្ថ **សក្កោ**តិ ទេវរាជា។ សោ ហិ អត្ថានំ សហស្សម្បិ មុហុត្តេន ចិន្តនសមត្ថតាយ សបរហិតំ កាតុំ សក្កោតីតិ “សក្កោ”តិ វុច្ចតិ។ អញ្ញត្រ បន ធាតូនំ អវិសយេ តទ្ធិតវសេន សក្កច្ចំ ទានំ អទាសីតិ សក្កោតិ ឯវម្បិ អត្ថំ គហេត្វា **សក្ក**សទ្ទោ និរុត្តិនយេន សាធេតព្ពោ។ វុត្តញ្ហិ ភគវតា “សក្កោ មហាលិ ទេវានមិន្ទោ បុព្ពេ មនុស្សភូតោ សមានោ សក្កច្ចំ ទានំ អទាសិ, តស្មា ‘សក្កោ’តិ វុច្ចតី”តិ។ សក្កោន្តោ។ សក្កោន្តិ។ សក្កោន្តំ កុលំ។

ខុណុ ខិណុ ហឹសាយំ។ ខុណោតិ។ ខិណោតិ។

ឥណុ គតិយំ។ ឥណោតិ។ ឥណំ ឥណាយិកោ។

តិណុ អទនេ។ តិណោតិ។ តិណំ។ ឯត្ថ **តិណ**ន្តិ យវសំ។ តញ្ហិ តិណិយតេ តិណភក្ខេហិ គោណាទីហិ អទិយតេ ខាទិយតេតិ **តិណំ**។

ឃិណុ ទិត្តិយំ។ ឃិណោតិ។

ហនុ អបនយនេ។ អបនយនំ អនាលាបករណំ និព្ពចនតាករណំ។ ហនោតិ។ ហនុតេ។

បនុ ទានេ បនោតិ។ បនុតេ។

មនុ ពោធនេ។ មនោតិ។ មនុតេ។ មនោ។ មនំ។ មានសំ។ មនុស្សោ។ មានវោ។ មាណវោ។

ឯត្ថ **មនោ**តិ មនុតេ ពុជ្ឈតីតិ មនោ, ឯវំ មនំ។ ឥមេសំ បន ទ្វិន្នំ **មន**សទ្ទានំ “យស្មឹ មនោ និវិសតិ។ សន្តំ តស្ស មនំ ហោតី”តិអាទីសុ បុន្នបុំសកលិង្គតា ទដ្ឋព្ពា។ **មានស**ន្តិ រាគោបិ ចិត្តម្បិ អរហត្តម្បិ។ “អន្តលិក្ខចរោ បាសោ, ឃ្វាយំ ចរតិ មានសោ”តិ ឯត្ថ ហិ រាគោ មានសំ។ “ចិត្តំ មនោ មានស”ន្តិ ឯត្ថ ចិត្តំ។ “អប្បត្តមានសោ សេក្ខោ, កាលំ កយិរា ជនេ សុតោ”តិ ឯត្ថ អរហត្តំ។ ឯត្ថេតំ វុច្ចតិ –

> រាគោ ចិត្តំ អរហត្តញ្ច, “មានស”ន្តិ សមីរិតំ;
> សត្ថុនោ សាសនេ បាប-សាសនេ’ខិលសាសនេ។

តត្ថ **សម្បយុត្តមនសិ ភវោ**តិ រាគោ **មានសោ**។ មនោ ឯវ មានសន្តិ កត្វា ចិត្តំ **មានសំ**។ អនវសេសតោ មានំ សិយតិ សមុច្ឆិន្ទតីតិ អគ្គមគ្គោ **មានសំ**។ តន្និព្ពត្តត្តា បន អរហត្តស្ស មានសតា ទដ្ឋព្ពា។ **មនូ**តិ សត្តោ។ “យេន ចក្ខុបសាទេន, រូបានិ មនុ បស្សតី”តិ ឯត្ថ ហិ “មនូ”តិ សត្តោ វុត្តោ។ អថ វា **មនូ**តិ បឋមកប្បិកកាលេ មនុស្សានំ មាតាបិតុដ្ឋានេ ឋិតោ មនុនាមកោ បុរិសោ, យោ សាសនេ “មហាសម្មតរាជា”តិ វុត្តោ។ សោ ហិ សកលលោកស្ស ហិតំ កាតុំ មនុតេ ជានាតីតិ “មនូ”តិ វុច្ចតិ។ យថាពលំ អត្តនោ ហិតំ មនុតេ ជានាតីតិ **មនុស្សោ**, មនស្ស វា ឧស្សន្នត្តា **មនុស្សោ**។ អថ វា វុត្តប្បការស្ស មនុនោ អបច្ចំ **មនុស្សោ**។ ឯវំ **មានវោ មាណវោ** ច, **ន**ការស្ស ហិ **ណ**ការេ កតេ “មាណវោ”តិ រូបំ សិជ្ឈតិ។ កេចិ បនាហុ “ទន្តជនការសហិតោ **មានវ**សទ្ទោ សព្ពសត្តសាធារណវចនោ, មុទ្ធជ**ណ**ការសហិតោ បន **មាណវ**សទ្ទោ កុច្ឆិតមុឡ្ហបច្ចវចនោ”តិ, តំ វីមំសិត្វា យុត្តញ្ចេ, គហេតព្ពំ, ន បនេត្ថ វត្តព្ពំ “**មាណវ**សទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារវចនេ ឥទំ វចនំ វិរុជ្ឈតី”តិ **អន្តរ**សទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារេ **អន្តរ អន្តរិកា**សទ្ទានម្បិ អាហរណស្ស ទស្សនតោ។

តត្រ បនាយំ វីមំសនា – **ចូឡកម្មវិភង្គសុត្តស្មិញ្ហិ** “សុភោ មាណវោតោទេយ្យបុត្តោ”តិ ឥមស្មឹ បទេសេ អដ្ឋកថាចរិយេហិ “សុភោតិ សោ កិរ ទស្សនីយោ អហោសិ បាសាទិកោ, តេនស្ស អង្គសុភតាយ ‘សុភោ’ត្វេវ នាមំ អកំសុ។ ‘មាណវោ’តិ បន តំ តរុណកាលេ វោហរិំសុ, សោ មហល្លកកាលេបិ តេនេវ វោហារេន វោហរិយតី”តិ ឯវំ មុទ្ធជ**ណ**ការស្ស **មាណវ**សទ្ទស្ស អត្ថោ បកាសិតោ, **តដ្ដីកាយម្បិ** គរូហិ “យំ អបច្ចំ កុច្ឆិតំ មុទ្ធំ វា, តត្ថ លោកេ មាណវវោហារោ, យេភុយ្យេន ច សត្តា ទហរកាលេ មុទ្ធធាតុកា ហោន្តីតិ វុត្តំ ‘តរុណកាលេ

វោហរិស្វា”តិ, ឯវំ មុទ្ធ**ជណ**ការស្ស **មាណវ**សទ្ទស្ស អត្ថោ បកាសិតោ។ ឥទានិ **មាណវ**សទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារោ ភវតិ, **មាណវោ**តិ សត្តោបិ ចោរោបិ តរុណោបិ វុច្ចតិ។ “ចោទិតា ទេវទូតេហិ, យេ បមជ្ជន្តិ មាណវា”តិអាទីសុ ហិ សត្តោ “មាណវោ”តិ វុត្តោ។ “មាណវេហិ សហ គច្ឆន្តិ កតកម្មេហិបិ អកតកម្មេហិបី”តិអាទីសុ ចោរោ។ “អម្ពដ្ឋោ មាណវោ”តិអាទីសុ តរុណោ “មាណវោ”តិ វុត្តោ។

អប្ប បាបុណេ។ អប្បោតិ។ អាបោ។

ឯត្ថ **អាបោ**តិ អប្បោតិ តំ តំ ឋានំ វិស្សរតីតិ អាបោ។

មា បរិមាណេ។ មិនោតិ។ ឧបមា, ឧបមានំ, វិមានំ។ អញ្ញានិបិ យោជេតព្ពានិ។

ឯត្ថ ច យា អច្ចន្តំ ន មិនោតិ ន វិច្ឆិន្ទតិ, សា មានស្ស សមីបេ វត្តតីតិ **ឧបមា** យថា “គោណោ វិយ គវជោ”តិ។ **ឧបមាន**ន្តិ ឧបមា ឯវ។ តថា ហិ “វីតោបមានមប្បមាណមនាថនាថ”ន្តិ។ ឯត្ថ **វីតោបមាន**ន្តិ ឥមស្ស វីតោបមំ, និរុបមន្តិ អត្ថោ។ អថ វា **ឧបមាន**ន្តិ ឧបមេតព្ពាការោ “សីហោ វិយ ភគវា”តិ។ ឯត្ថ ហិ សីហោ ឧបមា, ភគវា ឧបមេយ្យោ តេជោបរក្កមាទីហិ ឧបមេតព្ពត្តា, តេជោបរក្កមាទយោ ឧបមេតព្ពាការោ។ ឯត្ថ បន សាតិសយត្តា កិញ្ចាបិ សីហស្ស តេជាទីហិ ភគវតោ តេជាទិឧបមេតព្ពាការោ នត្ថិ, តថាបិ ហីនូបមាវសេន “សីហោ វិយ ភគវា”តិ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **វិមាន**ន្តិ ឧតុសមុដ្ឋានត្តេបិ កម្មបច្ចយឧតុសមុដ្ឋានត្តា កម្មេន វិសេសតោ មិនិយតិ បរិច្ឆិន្ទិយតីតិ វិមានំ។

ករ ករណេ។ “ករោតិ, កយិរតិ, កុព្ពតិ, ក្រុព្ពតិ, បករោតិ, ឧបករោតិ, អបករោតិ, បដិករោតិ, និរាករោតិ, បដិសង្ខរោតិ, អភិសង្ខរោតិ” ឥច្ចេវមាទីនិ កត្តរិ ភវន្តិ។ កម្មេ បាឡិនយវសេន **ឥ**ការាគមដ្ឋានេ **យ**ការស្ស ទ្វេភាវោ។ តស្មិំយេវឋានេ **រយ**ការានំ វិបរិយាយេ សតិ ន ទ្វេភាវោ។ តថា **ឦ**ការាគមដ្ឋានេ “ករិយ្យតិ, កយិរតិ, ករីយតិ, កយ្យតិ, បករីយតិ, បករិយ្យតិ, បដិសង្ខរិយ្យតិ, អភិសង្ខរិយ្យតិ” ឥច្ចេវមាទីនិ កម្មនិ ភវន្តិ។

ឯត្ថ ច **កយិរតី**តិ បទំ ទ្វីសុ ឋានេសុ ទិស្សតិ កត្តរិ កម្មេ ច។ តេស កត្តុវសេន “បុរិសោ កម្មំ កយិរតី”តិ យោជេតព្ពំ, កម្មវសេន បន អយំ បាឡិ “កុដិ មេ កយិរតិ អទេសិតវត្ថុកា”តិ។ តត្ថ ច កត្តុវសេន វុត្តំ កត្តុបទំ **យិរ**បច្ចយេន សិទ្ធំ។ កម្មវសេន បន វុត្តំ កម្មបទំ **ឥ**ការាគមស្ស អាទិអន្តភូតានំ **រយ**ការានំ វិបរិយាយេនាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ “ការេតិ, ការយតិ, ការាបេតិ, ការាបយតី”តិ ចត្តារិ ការិតរូបានិ, យានិ “ហេតុកត្តុរូបានី”តិ វុច្ចន្តិ តទ្ទីបកត្តា។

ឥទានិ បន បទមាលា វត្តព្ពា, តត្រ បឋមំ “កុព្ពតី”តិ បទស្សេវ បទមាលំ យោជេស្សាម សព្ពាសុ វិភត្តីសុ ឯកាការេន យោជេតព្ពត្តា។ “ករោតី”តិ **ឱ**ការានន្តរ**ត្យ**ន្តបទស្ស បន “ការេតី”តិ **ឯ**ការានន្តរ**ត្យ**ន្តបទស្ស ច បទមាលំ យថាសម្ភវំ បច្ឆា យោជេស្សាម ឯកាការេន អយោជេតព្ពត្តា។

តត្រ កុព្ពតិ, កុព្ពន្តិ។ កុព្ពសិ, កុព្ពថ។ កុព្ពាមិ, កុព្ពាម។ កុព្ពតេ, កុព្ពន្តេ។ កុព្ពសេ, កុព្ពវ្ហេ។ កុព្ពេ, កុព្ពម្ហេ។ វត្តមានាវសេន វុត្តរូបានិ។

បញ្ចមិយាទីនំ វសេន បន កុព្ពតុ, កុព្ពន្តុ។ កុព្ពេយ្យ, កុព្ពេយ្យុំ។ សេសំ “ភវតិ, ភវន្តី”តិ វុត្តនយានុសារេន សព្ពត្ថ វិត្ថារេតព្ពំ។

“ករិយតី”តិអាទីនិបិ **អ** ការានន្តរ**ត្យ**ន្តបទានិ ឯវមេវ យោជេតព្ពានិ។ ឯត្ថ ច “កុព្ពតិ, កុព្ពន្តិ។ កុព្ពសី”តិអាទិនា វុត្តា អយំ បទមាលា បាឡិនយទស្សនតោ ឯទិសី វុត្តា។ សទ្ទសត្ថវិទូ បន សាសនិកា សទ្ទសត្ថេយេវ អាទរំ កត្វា “កុព្ពតិ, កុព្ពសី”តិ ឯវំបការានិ រូបានិ បាឡិយំ នត្ថីតិ មញ្ញន្តា ន ឥច្ឆន្តិ។ តេហិ សទ្ទសត្ថេ វិយ បាឡិយម្បិ “អសន្តោ នានុកុព្ពន្តី”តិអាទីសុ **ឱ**ការបច្ចយស្សាទេសភូតោ **ឧ**ការោ សរេយេវ បរេ **វ** ការំ បប្បោតីតិ មញ្ញមានា “កុព្ពន្តិ, កុព្ពន្តេ”តិអាទីនិយេវ រូបានិ ឥច្ឆន្តិ, បរសវស្សាភាវតោ “កុព្ពតិ, កុព្ពសី”តិអាទីនិ បាឡិយំ នត្ថីតិ ន ឥច្ឆន្តិ។ មយំ បន បាឡិនយទស្សនតោ តានិ រូបានិ ឥច្ឆាម។ អត្រ សោតារានំ កង្ខាវិនោទនត្ថំ កិញ្ចិ បាឡិនយំ វទាម – “សីលវន្តោ ន កុព្ពន្តិ, ពាលោ សីលានិ កុព្ពតី”តិ ច, “កស្មា ភវំ វិជនមរញ្ញនិស្សិតោ, តបោ ឥធ ក្រុព្ពតី”តិ ច, “ផរុសាហិ វាចាហិ បក្រុព្ពមានោ”តិ ច។ ឦទិសេសុ បន ឋានេសុ **អ**ការាគមោ កាតព្ពោ ។ អចិន្តេយ្យោ ហិ បាឡិនយោ, យេភុយ្យេន សទ្ទសត្ថនយវិទូរោ ច។ តថា ហិ យថា “អគ្គិនី សម្បជ្ជលិតំ បវិសន្តី”តិ បាឡិគតិទស្សនតោ “អគ្គិនិ, អគ្គិនី, អគ្គិនយោ។ អគ្គិនី, អគ្គិនី,

អគ្គិនយោ។ អគ្គិនិនា”តិ បទមាលា កាតព្វា ហោតិ, ឯវមេវ “ពាលោ សីលានិ កុព្ពតី”តិ បាឡិគតិទស្សនតោ “កុព្ពតិ, កុព្ពន្តិ។ កុព្ពសី”តិ បទមាលាបិ យោជេតព្ពាវ។

យថា ច “ពហុម្បេតំ អសព្ភិ ជាតវេទា”តិ បាឡិគតិទស្សនតោ “សន្តោ សព្ភីហិ សទ្ធឹ សតំ ធម្មោ ន ជរំ ឧបេតីតិ បវេទយន្តី”តិ អដ្ឋកថាគតិទស្សនតោ ច “សព្ភិ, សព្ភី, សព្ភយោ។ សព្ភឹ, សព្ភី, សព្ភយោ។ សព្ភិនា”តិ បទមាលា យោជេតព្ពា ហោតិ, ឯវមេវ “ពាលោ សីលានិ កុព្ពតី”តិ បាឡិគតិទស្សនតោ “កុព្ពតិ, កុព្ពន្តិ។ កុព្ពសី”តិ បទមាលាបិ យោជេតព្ពាវ។ តថា “ក្រុព្ពតិ, ក្រុព្ពន្តិ។ ក្រុព្ពសី”តិអាទិ សព្ពំ សព្ពត្ថ យោជេតព្ពំ។

ឥទានិ យថាបដិញ្ញាតា បទមាលា អនុប្បត្តា។ ករោតិ, ករោន្តិ។ ករោសិ, ករោថ។ ករោមិ, កុម្មិ, ករោម, កុម្ម។ កុរុតេ, កុព្ពន្តេ។ កុរុសេ, កុរុវ្ហេ។ ករេ, កុរុម្ហេ។ វត្តមានាវសេន វុត្តរូបានិ។

ករោតុ, កុរុតុ, ករោន្តុ។ ករោហិ, ករោថ។ ករោមិ, កុម្មិ, ករោម, កុម្ម។ កុរុតំ, កុព្ពន្តំ។ ករស្សុ, កុរុស្សុ, កុរុវ្ហោ។ ករេ, កុព្ពាមសេ។ បញ្ចមីវសេន វុត្តរូបានិ។

ឯត្ថ បន កោចិ វទេយ្យ –

“ន នោ វិវាហោ នាគេហិ, កតបុព្ពោ កុទាចនំ;
តំ វិវាហំ អសំយុត្តំ, កថំ អម្ហេ ករោមសេ”តិ

បាឡិទស្សនតោ “ករោមសេ”តិ បទំ កស្មា ឥធ ន វុត្តំ, ននុ **ករ**ធាតុតោ បរំ **ឱ**ការំ បដិច្ច **អាមសេ**វចនស្សាវយវភូតោ **អា**ការោ លោបំ បប្បោតីតិ? តន្ន, “ករោមសេ”តិ ឯត្ថ “អាមសេ”តិ វចនស្ស អភាវតោ មវចនស្ស សព្ភាវតោ។ ឯត្ថ ហិ **សេ**ការោ អាគមោ, តស្មា “ករោមា”តិ វត្តមានាវចនវសេន អត្ថោ គហេតព្ពោ, ន បន បញ្ចមីវចនវសេន។ ឯវំភូតោ ច **សេ**ការោ កត្ថចិ នាមិកបទតោ បរោ ហោតិ “យេ កេចិ ពុទ្ធំ សរណំ គតាសេ។ យំ ពលំ អហុវម្ហសេ”តិអាទីសុ។ កត្ថចិ បនាខ្យាតិកបទតោ សាទេសនិរាទេសវសេន –

“អករម្ហស តេ កិច្ចំ; ឱក្កន្តាមសិ ភូតានិ;
សុតំ នេតំ អភិណ្ហសោ, តស្មា ឯវំ វទេមសេ”តិ

អាទីសុ។

ករេយ្យ, ករេយ្យុំ។ ករេយ្យាសិ, ករេយ្យាថ។ ករេយ្យាមិ, ករេយ្យាម។ កុព្ពេថ, កុព្ពេរំ។ កុព្ពេថោ, កុព្ពេយ្យវ្ហោ។ ករេយ្យំ, ករេ, ករេយ្យាម្ហេ។ សត្តមីវសេន វុត្តរូបានិ។

ករ, ករុ។ ករេ, ករិត្ថ។ ករំ, ករិម្ហ។ ករិត្ថ, ករិរេ។ ករិត្ថោ, ករិវ្ហោ។ ករឹ, ករិម្ហេ។ បរោក្ខាវសេន វុត្តរូបានិ។

ឯត្ថ **ករា**តិ បុរិសោ កម្មំ ករីតិ បឋមបុរិសយោជនាយ យោជេតព្ពំ។ “អាគុំ ករ មហារាជ, អករំ កម្ម ទុក្កដ”ន្តិ ឯត្ថាបិ “មហារាជ ភវំ អាគុំ ករី”តិ បឋមបុរិសយោជនាយ យោជេតព្ពំ។ ឯវញ្ហិ សតិ អយំ បយោគោ “មញ្ញេ ភវំ បត្ថយតិ, រញ្ញោ ភរិយំ បតិព្ពត”ន្តិអាទយោ វិយ បឋមបុរិសប្បយោគោ ភវតិ។

ជាតកដ្ឋកថាយំ បន មជ្ឈិមបុរិសប្បយោគោ វុត្តោ **“អាគុំ ករា**តិ មហារាជ ត្វំ មហាបរាធំ មហាបាបំ ករិ។ **ទុក្កដ**ន្តិ យំ កតំ ទុក្កដំ ហោតិ,តំ លាមកំ កម្មំ អករ”ន្តិ, តស្មា ជាតកដ្ឋកថាវសេនាបិ កទាចិ **ករ**ឥតិ ច **ករី**តិ ច **អករ**ន្តិ ច មជ្ឈិមបុរិសប្បយោគោ ភវតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ យេភុយ្យវសេន បន “បុរិសោ កម្មំ ករ, បុរិសោ កម្មំ ករិ, អហំ កម្មំ អករ”ន្តិ បឋមុត្តមបុរិសប្បយោគោ ទដ្ឋព្ពោ។ ឯត្ថ ច **ករ**ឥតិ យថាវុត្តវិភត្តិវសេន, **ករី**តិ អជ្ជតនីវសេន, **អករ**ន្តិ ហិយ្យត្តនីវសេន វុត្តំ។ តត្ថ “ករិត្ថោ”តិ បទំ “អញ្ញំ ភត្តារំ បរិយេស, មា កិសិត្ថោ មយា វិនា”តិ ឯត្ថ “កិសិត្ថោ”តិ បទេន សមំ បរោក្ខាយត្តនោបទមជ្ឈិមបុរិសេកវចនវសេន, ឯទិសោ បន នយោ អញ្ញត្រាបិ យថាសម្ភវំ យោជេតព្ពោ។

អកា, អករា, អករ ឥតិ រស្សបាឋោបិ។ អករុ។ ឯត្ថ “សព្ពាវិជយំ អកា”តិ បទំ និទស្សនំ។ **អករា**តិ បុរិសោ កម្មំ អកាសីតិ អតីតក្រិយាវាចកោ បឋមបុរិសប្បយោគោ ទដ្ឋព្ពោ។ តថា ហិ “រជ្ជស្ស កិរ សោ ភីតោ, អករា អាលយេ ពហូ”តិ បាឡិ ទិស្សតិ។ “មា មេតំ អករា កម្មំ, មា មេ ឧទកមាហរី”តិ ឯត្ថ បន សន្តេបិ អតីត

វាចកបឋមបុរិសប្បយោគភាវេ **មា**សទ្ទយោគតោ ហិយ្យត្តនជ្ជតនីវិភត្តិយោ បញ្ចមីវិភត្តិអត្ថេ អនុត្តកាលិកា ហុត្វា "ត្វំ មា ករោសិ, មា អាហរសី"តិ មជ្ឈិមបុរិសប្បយោគារហា ភវន្តិ។

កិញ្ច ភិយ្យោ "ជរាជម្មំ មា ជីរីតិ អលព្ភនេយ្យំ ឋាន"ន្តិអាទីសុបិ សន្តេបិ អតីតវាចកបឋមបុរិសប្បយោគភាវេ **មា**សទ្ទយោគតោ អជ្ជតនីវិភត្តិបញ្ចមីវិភត្តិអត្ថេ អនុត្តកាលិកា ហុត្វា "មា ជីរតូ"តិអាទិនា បឋមបុរិសប្បយោគារហា ភវន្តិ។ តេនាហុ **អដ្ឋកថាចរិយា "ជរាធម្មំ មា ជីរី**តិ យំ មយ្ហំ ជរាសភាវំ, តំ មា ជីរតុ។ ឯស នយោ សេសេសុបី"តិ។ យំ បនម្ហេហិ "អករ ឥតិ វស្សបាហោបី"តិ វុត្តំ, តស្ស "អតិករ'មករា'ចរិយ, មយ្ហម្បេតំ ន រុច្ចតី"តិ ឥមាយ បាឡិយា វសេន អត្ថិតា វេទិតព្ពា។ តស្សាយមត្ថោ "អាចរិយ ភវំ អតិក្កន្តករណំ អករា"តិ បឋមបុរិសវសេន គហេតព្ពោ។ អបិច "ភវ"ន្តិ វត្តព្ពេ អត្ថេ "ត្វ"ន្តិ វចនំ វត្តព្ពមេវាតិ អធិប្បាយវសេន "អាចរិយ ត្វំ អតិក្កន្តករណំ ករោសី"តិ យោជនាបិ កាតព្ពាវ។

អករោ, អកត្ថ, អករោថ។ អករំ, អកំ, អករម្ហ, អកម្ហ។ ឯត្ថ "សំវឡ្ហយិត្វា បុឡិនំ, អកំ បុឡិនចេតិយ"ន្តិ បាឡិ និទស្សនំ។ អកត្ថ, អកត្ថុំ។ អកុរុសេ, អករវ្ហំ។ អករិ, អករំ, អករម្ហសេ។ ហិយ្យត្តនីវសេន វុត្តរូបានិ។

ឯត្ថ ច បញ្ចវិធោ **សេ**ការោ អាហរិត្វា ទស្សេតព្ពោ។ តថា ហិ បញ្ចវិធោ **សេ**ការោ បទាវយវ អបទាវយវ អនេកន្តបទាវយវ សោសទ្ទត្ថ អាទេសវសេន។ តត្ថ បទាវយវោ **សេ**ការោ "ត្វំ កម្មំ កុរុសេ, ត្វំ អត្ថកុសលោ អភវសេ"តិអាទីសុ ទដ្ឋព្ពោ។ អបទាវយវោ បន "តស្មា ឯវំ វទេមសេ។ មូលា អកុសលា សមូហតាសេ"តិអាទីសុ ទដ្ឋព្ពោ។ អនេកន្តបទាវយវោ "អរោគា ច ភវាមសេ។ មណី តាត គណ្ហាមសេ"អាទីសុ ទដ្ឋព្ពោ។ ឯត្ថ ហិ **សេ**ការោ យទិ បញ្ចមីវិភត្តិយំ **អាមសេ**វចនស្សាវយវោ, តទា បញ្ចមីវិភត្តិយុត្តានំ បត្ថនាសីសនត្ថានំ "ភវាមសេ, គណ្ហាមសេ"តិ បទានំ អវយវោ ហោតិ។ យទិ បន អាគមោ, បញ្ចមីវិភត្តិយុត្តានំ បត្ថនាសីសនត្ថានំ "ភវាម, គណ្ហាមា"តិ បទានំ អវយវោ ន ហោតិ, ឯវំ "ភវាមសេ"តិអាទីសុ **សេ**ការស្ស អនេកន្តបទាវយវត្តំ វេទិតព្ពំ។ **សោ**សទ្ទត្ថោ "ឯសេសេ ឯកេ ឯកដ្ឋេ"តិ ឯត្ថ ទដ្ឋព្ពោ។ **ឯសេសេ**តិ ឥមស្ស ហិ "ឯសោសោ ឯកោ ឯកដ្ឋោ"តិ អត្ថោ។ អាទេសោ "អករម្ហស តេ កិច្ច"ន្តិ ឯត្ថ, "ឱក្កន្តាមសិ ភូតានី"តិ ចេត្ថ ទដ្ឋព្ពោ **ឯ**ការស្ស **អ**ការ**ិ**ការាទេសករណវសេន។ តត្ថ "អករម្ហស តេ កិច្ច"ន្តិ ឥមស្ស "អករម្ហសេ តេ កិច្ច"ន្តិ អត្ថោ។ "អករម្ហសេ"តិ ចេត្ថ សចេ **សេ**ការោ អាគមោ, តទា "ករម្ហា"តិ បទំ ហិយ្យត្តនីបរស្សបទេ ឧត្តមបុរិសពហុវចនន្តំ។ សចេ បន **ម្ហសេ**វចនស្សាវយវោ, តទា "អករម្ហសេ"តិ បទំ ហិយ្យត្តនីអត្តនោបទេ ឧត្តមបុរិសពហុវចនន្តំ។ ឯវំ បញ្ចវិធោ **សេ**ការោ ភវតីតិ អវគន្តព្ពំ។

អករិ, ករិ, អកាសិ, អករុំ, អករឹសុ, អកំសុ, អកំសុំ។ អករោ, អករិត្ថ, អកាសិត្ថ។

ឯត្ថ ច **អករោ**តិ ត្វំ អករោតិ យោជេតព្ពំ។ "អករោ" ឥតិ ហិ បទំ "វរញ្ចេ មេ អទោ សក្កា"តិ ឯត្ថ មជ្ឈិមបុរិសេកវចនត្តំ "អទោ"តិ បទមិវ ទដ្ឋព្ពំ បាឡិយំ អវិជ្ជមានត្តេបិ នយវសេន គហេតព្ពត្តា។ គរូ បន "អករោ"តិ វុត្តដ្ឋានេ "អកាសី"តិ មជ្ឈិមបុរិសវចនំ ឥច្ឆន្តិ។ តាទិសញ្ហិ បទំ យេភុយ្យេន បឋមបុរិសវចនមេវ ហោតិ។ តថា ហិ "អទាសិ មេ, អកាសិ មេ"តិ បឋមបុរិសបាឡិយោ ពហូ សន្ទិស្សន្តិ។ "មាកាសិ មុខសា បាបំ, មា ខោ សូករមុខោ អហូ"តិអាទីសុ បន **មា**សទ្ទយោគតោ "ត្វំ បាបំ មា អកាសិ, មា សូករមុខោ អហោសី"តិ បទយោជនា កាតព្ពា ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

អករឹ , ករឹ, អកាសឹ, អករិម្ហ, ករិម្ហ, អកាសិម្ហ។ អករា, អករូ។ អករុសេ, អករិវ្ហំ។ អករំ, អករិម្ហេ។ អជ្ជតនីវសេន វុត្តរូបានិ។

ករិស្សតិ, ករិស្សន្តិ។ ករិស្សសិ, ករិស្សថ។ ករិស្សាមិ, ករិស្សាម។ ករិស្សតេ, ករិស្សន្តេ។ ករិស្សសេ, ករិស្សវ្ហេ។ ករិស្សំ, កស្សំ ឥច្ចបិ។ តថា ហិ បាឡិ ទិស្សតិ "កស្សំ បុរិសការិយ"ន្តិ។ ករិស្សម្ហេ។ តថា កាហតិ, កាហន្តិ។ កាហសិ, កាហថ។ កាហាមិ, កាហាម។ កាហិតិ, កាហិន្តិ។ កាហិសិ ឥច្ចេវមាទិនា យថាសម្ភវំ យោជេតព្ពំ។ ភវិស្សន្តីវសេន វុត្តរូបានិ។

អករិស្សា, អករិស្ស, អករិស្សំសូតិ សេសំ សព្ពំ យោជេតព្ពំ។ កាលាតិបត្តិវសេន វុត្តរូបានិ។

កយិរតិ, កយិរន្តិ។ កយិរសិ, កយិរាថ។ កយិរាមិ, កយិរាម។ កយិរតេ។ សេសំ យោជេតព្ពំ។ វត្តមានាវសេន វុត្តរូបានិ។

កយិរតុ, កយិរន្តុ។ សេសំ យោជេតព្ពំ។ បញ្ចមីវសេន វុត្តរូបានិ។

កយិរា, កុយិរា។ កយិរុំ។ អត្រាយំ បាឡិ “កុម្ភិម្ហិប’ញ្ជលី កុយិរា, ចាតញ្ចាបិ បទក្ខិណ”ន្តិ។ តត្ថ កុម្ភិម្ហិបិ អញ្ជលិន្តិ ឆេទោ។ កយិរាសិ, កយិរាថ។ កយិរាមិ, កយិរាម។ កយិរេថ, កយិរេរំ។ កយិរេថោ, កយិរាវ្ហោ។ កយិរំ, កយិរាម្ហេ។ សត្តមីវសេន វុត្តរូបានិ។

តត្ថ **កយិរា**តិ ឥទំ “បុញ្ញញ្ចេ បុរិសោ កយិរា”តិ ទស្សនតោ បឋមបុរិសវសេន យោជេតព្ពំ, “អធម្មំ សារថិ កយិរា”តិ ឯត្ថាបិ “សារថិ ភវំ អធម្មំ ករេយ្យា”តិ បឋមបុរិសវសេន យោជេតព្ពំ, ន មជ្ឈិមបុរិសវសេន។ អថ វា “កយិរាសី”តិ វត្តព្ពេ **សិ**ការលោបំ កត្វា “កយិរា”តិ មជ្ឈិមបុរិសវចនំ វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ។

ឯត្ថ បន សិយា – យថា “បុត្តំ លភេថ វរទ”ន្តិ បាឡិយំ “លភេថា”តិ ឥមស្ស បទស្ស “សព្ភិរេវ សមាសេថ, សព្ភិ កុព្ពេថ សន្ថវ”ន្តិអាទីសុ “សមាសេថា”តិអាទីនំ វិយ បឋមបុរិសវសេន អត្ថំ អគ្គហេត្វា បុរិសវិបល្លាសំ កត្វា “លភេយ្យ”ន្តិ ឧត្តមបុរិសវសេនត្ថោ អដ្ឋកថាចរិយេហិ គហិតោ, តថា តុម្ហេហិបិ “អធម្មំ សារថិ កយិរា”តិ ឯត្ថ “កយិរា”តិ បទស្ស បុរិសវិបល្លាសំ កត្វា “ករេយ្យាសី”តិ មជ្ឈិមបុរិសវសេនត្ថោ វត្តព្ពោ, អដ្ឋកថាចរិយេហិបិ “ករេយ្យាសី”តិ ឥទមត្ថោ វុត្តោតិ? សច្ចំ, ឯវំ សន្តេបិ អដ្ឋកថាចរិយេហិ វោហារត្ថេសុ បរមកោសល្លសមន្នាគតត្តា “ត្វ”ន្តិ វត្តព្ពេ អត្ថេ **ភវំ**សទ្ទោ បវត្តតិ, “ភវ”ន្តិ វត្តព្ពេ អត្ថេ **ត្វំ**សទ្ទោ បវត្តតីតិ ចិន្តេត្វា អធិប្បាយត្ថវសេន “ករេយ្យាសី”តិ អត្ថោ វុត្តោ, ន បុរិសវិបល្លាសវសេន។ តថា ហិ “បុត្តំ លភេថ វរទ”ន្តិ ឥមស្ស **អដ្ឋកថាយំ** “លភេថា”តិ ឧល្លិង្គិត្វា “លភេយ្យ”ន្តិ បុរិសវិបល្លាសវសេន វិវរណំ កតំ។ “អធម្មំ សារថិ កយិរា”តិ ឥមស្ស បន **អដ្ឋកថាយំ** “កយិរា”តិ ឧល្លិង្គិត្វា “ករេយ្យាសី”តិ វិវរណំ កតំ, តស្មា “អធម្មំ សារថិ កយិរា”តិ ឯត្ថ បុរិសវិបល្លាសោ ន ចិន្តេតព្ពោ។ អថ វា យថា “បុត្តំ លភេថ វរទ”ន្តិ ឯត្ថ ច “កាយេ រជោ ន លិម្បេថា”តិអាទីសុ **ឯថ**វចនំ គហិតំ, ឯវំ **ឯថ**វចនំ អគ្គហេត្វា “លភេ អថា”តិ បទច្ឆេទោ ករណីយោ។ ឯវញ្ហិ សតិ បុរិសវិបល្លាសេន កិច្ចំ នត្ថិ។ តត្ថ **លភេ**តិ សត្តមិយា ឧត្តមបុរិសវចនំ “វជ្ជញ្ចាបិ បមោចយេ”តិ បទមិវ។ **អថា**តិ អធិការន្តរេ និបាតោ បទបូរណេ វា។ ឯត្ថ ច អធិការន្តរវសេន អបរម្បិ វរំ បុត្តំ លភេយ្យន្តិ អត្ថោ។ យស្មា បនេត្ថ ទ្វិន្នមត្ថានំ ឧប្បត្តិ ទិស្សតិ, យស្មា ចេតេសុ ទ្វីសុ ទុដ្ឋានោ ភគវតោ អធិប្បាយោ, តស្មា ទ្វេបិ អត្ថា គហេតព្ពាវ។

ឯត្ថ បន កិញ្ចាបិ លិង្គវិបល្លាសោ វិភត្តិវិបល្លាសោ វចនវិបល្លាសោ កាលវិបល្លាសោ បុរិសវិបល្លាសោ អក្ខរវិបល្លាសោតិ ឆព្ពិធោ វិបល្លាសោ អាហរិត្វា ទស្សេតព្ពោ, តថាបិ សោ ឧបរិ អាវិភវិស្សតីតិ ន ទស្សិតោ។ តត្រ **កយិរាថា**តិ បទំ សត្តមិយា បរស្សបទវសេន អត្តនោបទវសេន ច ទ្វិធា ភិជ្ជតិ, តថា មជ្ឈិមបុរិសពហុវចនវសេន បឋមបុរិសេកវចនវសេន ច។ តថា ហិ “យថា បុញ្ញានិ កយិរាថ, ទទន្តា អបរាបរ”ន្តិ ឯត្ថ “កយិរាថា”តិ ឥទំ សត្តមិយា បរស្សបទវសេន មជ្ឈិមបុរិសពហុវចនវសេន ច វុត្តំ។ យថានុរូបំ បុញ្ញានិ ករេយ្យាថយេវាតិ ហិ អត្ថោ។ “កយិរាថ ធីរោ បុញ្ញានី”តិ ឯត្ថ បន “កយិរាថា”តិ ឥទំ សត្តមិយា អត្តនោបទវសេន បឋមបុរិសេកវចនវសេន ច វុត្តំ។ ករេយ្យាតិ ហិ អត្ថោ។ ឥធ បរោក្ខាទិវសេន **យិរ**បច្ចយសហិតានិ រូបានិ យេភុយ្យេន សាសនេ អប្បសិទ្ធានីតិ **ន** ទស្សិតានិ។

អត្តនោ ផលំ ករោតីតិ **ការណំ**។ ករោតីតិ **កត្តា**, ឯវំ ការកោ ការកំ វា។ ឯត្ថ ហិ **ការក**សទ្ទោ យត្ថ កត្តុការកកម្មការកាទិវាចកោ, តត្ថ បុល្លិង្គោបិ ហោតិ, យេភុយ្យេន នបុំសកលិង្គោបិ។ យត្ថ បន រជតការកម្មការលោហការាទិវាចកោ, តត្ថ បុល្លិង្គោ ឯវ។ ការាបេតីតិ **ការាបកោ**។ ករំ, កុព្ពំ, ក្រុព្ពំ, ករោន្តោ, កុព្ពន្តោ, កុព្ពានោ, កុរុមានោ, បក្រុំព្ពមានោ ។ ការិកា, ការាបិកា។ ករោន្តី, កុព្ពន្តី។ ការកំ កុលំ។ ការាបកំ, ករោន្តំ, កុព្ពន្តំ, កុរុមានំ។ សង្ខារោ, បរិក្ខារោ, បរិក្ខតោ, បុរក្ខតោ, ករណំ, ក្រិយា។ អក្ខរចិន្តកា បន “ក្រិយា” ឥច្ចបិ បទមិច្ឆន្តិ។ ឯត្ថ **ក្រិយា**សទ្ទោ កិញ្ចាបិ “អផលា ហោតិ អក្រុព្ពតោ”តិអាទីសុ **ក**ការ**រ**ការសំយោគវន្តានិ បទានិ ទិស្សន្តិ, តថាបិ **ក្លេ**សសទ្ទោ វិយ បាឡិយំ ន ទិស្សតិ, អទិស្សមានោបិ សោ អដ្ឋកថាចរិយាទីហិ គរូហិ គហិតត្តា គហេតព្ពោវ។ តថា ហិ “ក្រិយាក្រិយាបត្តិវិភាគទេសកោ”តិអាទិកា សទ្ទរចនា ទិស្សតិ។

កាតុំ, កត្តុំ។ កាតវេ, ការេតុំ។ កត្វា, កត្វាន, កាតុន, ករិត្វា, ករិត្វាន, កច្ច, អធិកច្ច, ករិយ, ករិយាន, បុរក្ខិត្វា, ការេត្វា។ អញ្ញានិបិ **តុ**មន្តាទីនិ យោជេតព្ពានិ។

តត្រ **កច្ចា**តិ កត្វា។ **អធិកច្ចា**តិ អធិកំ កត្វា។ អក្ខរចិន្តកា បន សទ្ទសត្ថនយំ និស្សាយ “អធិកិច្ច” ឥតិ រូបំ ឥច្ឆន្តិ, មយំ បនេតាទិសំ រូបំ បាឡិយា អនុកូលំ ន ហោតីតិ ន ឥច្ឆាម។ តថា ហិ **ថេរិកាគាថាយំ** គោតមិយា បរិនិព្ពានវចនេ “បទក្ខិណំ កច្ច និបច្ច បាទេ”តិ បាឡិ ទិស្សតិ។ តត្ថ ហិ បទក្ខិណំ កត្វាតិ អត្ថោ។ **កច្ចា**តិ បទស្ស ទស្សនេន **អធិកច្ចា**តិ បទម្បិ ទិដ្ឋមេវ ហោតិ, ឯស នយោ អញ្ញត្រាបិ យថារហំ វេទិតព្ពោ។

ឥទានិ **ករោតិ**ស្ស ធាតុស្ស អប្បមត្តកំ អត្ថាតិសយយោគំ កថយាម – តណ្ហង្ករោ។ ការណា។ ផរុសាហិ វាចាហិ បក្រុព្ពមានោ។ សន្តោ ន កុរុតេ បិយន្តិ។

តត្រ **តណ្ហង្ករោ**តិ វេនេយ្យានំ តណ្ហំ លោភំ ករោតិ ហឹសតីតិ តណ្ហង្ករោ។ អថ វា រូបកាយធម្មកាយសម្បត្តិយា អត្តនិ សកលលោកស្ស តណ្ហំ សិនេហំ ករោតិ ជនេតីតិ **តណ្ហង្ករោ។ ការណា**តិ ហឹសនា។ **បក្រុព្ពមានោ**តិ ហឹសមានោ។ **សន្តោ ន កុរុតេ បិយ**ន្តិ សប្បុរិសេ អត្តនោ បិយេ ឥដ្ឋេ កន្តេ មនាបេ ន ករោតីតិ អត្ថោ។ អថ វា បិយំ បិយាយមានោ តុស្សមានោ មោទមានោ សន្តោ ន កុរុតេ ន សេវតីតិ អត្ថោ។ យថា "រាជានំ សេវតី"តិ ឯតស្មិំ អត្ថេ រាជានំ បិយំ កុរុតេតិ សទ្ទសត្ថវិទូ មន្តេន្តិ, ទុល្លភាយំ នីតិ សាធុកំ មនសិកាតព្ពា។

ឯត្ថ ច **បរិក្ខារ**សទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារោ នីយតេ, "បរិក្ខារោតិ សត្តហិ នគរបរិក្ខារេហិ សុបរិក្ខិត្តំ ហោតី"តិអាទីសុ បរិវារោ វុច្ចតិ។ "រថោ សេតបរិក្ខារោ, ឈានក្ខោ ចក្កវីរិយោ"តិអាទីសុ អលង្ការោ។ "យេ ចិមេ បព្ពជិតេន ជីវិតបរិក្ខារា សមុទានេតព្ពា"តិអាទីសុ សម្ភារោ។ ឯត្ថេតញ្ហិ វុច្ចតិ –

សាសនញ្ញូហិ វិញ្ញូហិ, បរិក្ខារោតិ សាសនេ;
បរិវារោ អលង្ការោ, សម្ភារោ ច បវុច្ចតិ។

ជាគរ និទ្ទក្ខយេ។ ជាគរោតិ។ ជាគរំ។ ទីឃា ជាគរតោ វត្តិ។

តនាទី ឯត្តកា ទិដ្ឋា, ធាតវោ មេ យថាពលំ;
សុត្តេស្វញ្ញេបិ បេក្ខិត្វា, គណ្ហេ អត្ថយុត្តិតោតិ។

តនាទិគណោយំ។

វុធាទិឆក្កំ វិវិធត្ថសារំ,
មតិង្ករំ វិញ្ញុជនាធិរាមំ;
ឧឡារឆន្ទេហិ សុសេវនីយំ,
សុវណ្ណហំសេហិ សុចីវ ឋានំ។

ឥតិ នវង្គេ សាដ្ឋកថេ បិដកត្តយេ ព្យប្បថគតីសុ វិញ្ញូនំ

កោសល្លត្ថាយ កតេ សទ្ទនីតិប្បករណេ **វុធាទិ**ឆក្កំ

នាម

សត្តរសមោ បរិច្ឆេទោ។

១៨. ចុរាទិគណបរិទីបន

ឥតោ បរំ បវក្ខាមិ, បចុរត្ថហិតក្ករំ;
ចុរាទិកគណនាមំ, នាមតោ អដ្ឋមំ គណំ។

ចុរ ថេយ្យេ។ ថេននំ **ថេយ្យំ**, ចោរិកាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តស្មឹ ថេយ្យេ **ចុរ**ធាតុ វត្តតិ។ ចោរេតិ, ចោរយតិ, ចោរោ, ចោរី, ចោរិកា, ចោរេតុំ, ចោរយិតុំ, ចោរេត្វា, ចោរយិត្វា។ កត្តុត្ថេសុ **ណេណយ**តា **ចុរាទិ**គណលក្ខណំ។ ការិតេ – ចោរាបេតិ, ចោរាបយតិ, ចោរាបេតុំ, ចោរាបយិតុំ, ចោរាបេត្វា, ចោរាបយិត្វា។ កម្មេធនំ ចោរេហិ ចោរិយតិ, ចោរិតំ ធនំ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។

កការន្តធាតុ

លោក ទស្សនេ។ លោកេតិ, លោកយតិ, ឱលោកេតិ, ឱលោកយតិ, ឧល្លោកេតិ, ឧល្លោកយតិ, អបលោកេតិ, អបលោកយតិ, អាលោកេតិ, អាលោកយតិ, វិលោកេតិ, វិលោកយតិ។ លោកោ, អាលោកោ, លោកនំ, ឱលោកនំ, ឧល្លោកនំ, អាលោកនំ, វិលោកនំ, អបលោកនំ, អវលោកនំ។ ឱលោកេតុំ, ឱលោកយិតុំ, ឱលោកេត្វា, ឱលោកយិត្វា។ ការិតេ បន "ឱលោកាបេតិ, ឱលោកាបយតិ, ឱលោកាបេតុំ, ឱលោកាបយិតុំ, ឱលោកាបេត្វា , ឱលោកាបយិត្វា" ឥច្ចេវមាទីនិ យោជេតព្ពានិ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថាបិ។

តត្ថ **លោកោ**តិ តយោ លោកា សង្ខារលោកោ សត្តលោកោ ឱកាសលោកោតិ។ តត្ថ "ឯកោ លោកោ សព្ពេ សត្តា អាហារដ្ឋិតិកា"តិ អាគតដ្ឋានេ សង្ខារលោកោ វេទិតព្ពោ។ "សស្សតោ លោកោ'តិ វា 'អសស្សតោ លោកោ'តិ វា"តិ អាគតដ្ឋានេ សត្តលោកោ។

"យាវតា ចន្ទិមសូរិយា បរិហរន្តិ,
ទិសា ភន្តិ វិរោចមានា;
តាវ សហស្សធា លោកោ,
ឯត្ថ តេ វត្តតេ វសោ"តិ

អាគតដ្ឋានេ ឱកាសលោកោ។

អថ វា **លោកោ**តិ តិវិធោ លោកោ កិលេសលោកោ ភវលោកោ ឥន្ទ្រិយលោកោតិ។ តត្ថ រាគាទិកិលេសពហុលតាយ កាមាវចរសត្តា កិលេសលោកោ។ ឈានាភិញ្ញាបរិពុទ្ធិយា រូបាវចរសត្តា ភវលោកោ។ អានេញ្ជសមាធិពហុលតាយ វិសទិន្ទ្រិយត្តា អរូបាវចរសត្តា ឥន្ទ្រិយលោកោ។ អថ វា កិលិស្សនំ កិលេសោ, វិបាកទុក្ខន្តិ អត្ថោ។ តស្មា ទុក្ខពហុលតាយ អបាយេសុ សត្តា កិលេសលោកោ។ តទញ្ញេ សត្តា សម្បត្តិភវភាវតោ ភវលោកោ។ តត្ថ យេ វិមុត្តិបរិបាចកេហិ ឥន្ទ្រិយេហិ សមន្នាគតា សត្តា, សោ ឥន្ទ្រិយលោកោតិ វេទិតព្ពំ។

ជាតកដ្ឋកថាយំ បន –

"សង្ខារលោកោ សត្តលោកោ ឱកាសលោកោ ខន្ធលោកោ អាយតនលោកោ ធាតុលោកោតិ អនេកវិធោ លោកោ។ ឯត្ថ 'ឯកោ លោកោ សព្ពេ សត្តា អាហារដ្ឋិតិកា…បេ… អដ្ឋារស លោកា អដ្ឋារស ធាតុយោ'តិ ឯត្ថ **សង្ខារលោកោ** វុត្តោ។ ខន្ធលោកាទយោ តទន្តោគធាយេវ។ 'អយំ លោកោ បរោ លោកោ ព្រហ្មលោកោ សទេវកោ'តិអាទីសុ បន **សត្តលោកោ** វុត្តោ។ 'យាវតា ចន្ទិមសូរិយា បរិហរន្តិ, ទិសា ភន្តិ វិរោចមានា។ តាវ សហស្សធា លោកោ, ឯត្ថ តេវត្តតេ វសោ'តិ ឯត្ថ **ឱកាសលោកោ** វុត្តោ"តិ វុត្តំ។

អត្ថតោ បន ឥន្ទ្រិយពទ្ធានំ ខន្ធានំ សមូហោ សន្តានោ ច **សត្តលោកោ,** រូបាទីសុ សត្តវិសត្តតាយ សត្តោ, លោកិយតិ ឯត្ថ កុសលាកុសលំ តព្វិបាកោ ចាតិ។ អនិន្ទ្រិយពទ្ធានំ រូបានំ សមូហោ សន្តានោ ច **ឱកាសលោកោ,** លោកិយន្តិ ឯត្ថ តសា ថាវរា ច, តេសញ្ច ឱកាសភូតោតិ, តទាធារណតាយ ហេស "ភាជនលោកោ"តិបិ វុច្ចតិ។ ទុវិធោបិ ចេស រូបាទិធម្មេ ឧបាទាយ បញ្ញត្តត្តា ឧបាទាបញ្ញត្តិភូតោ អបរមត្ថសភាវោ សប្បច្ចយេ បន រូបារូបធម្មេ ឧបាទាយ បញ្ញត្តត្តា តទុភយស្សាបិ ឧបាទានានំ វសេន បរិយាយតោ

បច្ចយាយត្តវុត្តិតា ឧបចរិតព្ពា, តទុភយេ ខន្ធា **សង្ខារលោកោ,** បច្ចយេហិ សង្ខរិយន្តិ, លុជ្ជន្តិ បលុជ្ជន្តិ ចាតិ ឯត្ថ បច្ចយាយត្តវុត្តិតាយ មគ្គផលធម្មានម្បិ សតិបិ លុជ្ជនបលុជ្ជនត្តេ តេភូមិកធម្មានំយេវ “លោកោ”តិ អធិប្បេតត្តា នត្ថិ លោកតាបជ្ជនំ។ តថា ហិ តេ “លោកុត្តរា”តិ វុត្តា។

អាលោកោតិ រស្មិ, អាលោកេន្តិ ឯតេន ភុសោ បស្សន្តិ ជនា ចក្ខុវិញ្ញាណំ វាតិ អាលោកោ។ **ឱលោកន**ន្តិ ហេដ្ឋា បេក្ខនំ។ **វិលោកន**ន្តិ ឧទ្ធំ បេក្ខនំ។ **អាលោកន**ន្តិ បុរតោ បេក្ខនំ។ **វិលោកន**ន្តិ ទ្វីសុ បស្សេសុ បេក្ខនំ, វិវិធា វា បេក្ខនំ។ **អបលោកន**ន្តិ “សង្ឃំ អបលោកេត្វា”តិអាទីសុ វិយ ជានាបនំ។ **អវលោកន**ន្តិ “នាគាវលោកិតំ អវលោកេត្វា”តិអាទីសុ វិយ បុរិមកាយំ បរិវត្តេត្វា បេក្ខនំ។ “អាលោកិតេ វិលោកិតេ សម្បជានការី ហោតី”តិ ឯត្ថាបិ ភាវវសេន អាលោកនំ អាលោកិតំ វិលោកនំ វិលោកិតន្តិ អត្ថោ គហេតព្ពោ។

ថក បដិឃាតេ។ ថកេតិ, ថកយតិ ទ្វារំ បុរិសោ។

តក្ក វិតក្កេ។ តក្កេតិ, វិតក្កេតិ, វិតក្កយតិ។ តក្កោ, វិតក្កោ, វិតក្កិតា។

តត្ថ តក្កនំ **តក្កោ,** ឩហនន្តិ វុត្តំ ហោតិ, ឯវំ **វិតក្កោ**។ អថ វា វិតក្កេន្តិ ឯតេន, សយំ វា វិតក្កេតិ, វិតក្កនមត្តមេវ វា ឯតន្តិ **វិតក្កោ**។ “តក្កោ, វិតក្កោ, អប្បនា, ព្យប្បនា, ចេតសោ អភិនិរោបនា”តិ អភិធម្មេ បរិយាយសទ្ទា វុត្តា។ វិតក្កេតីតិ **វិតក្កិតា,** បុគ្គលោ។ “អវិតក្កិតា មច្ចុមុបព្ពជន្តី”តិ បាឡិ។

អកិ លក្ខណេ។ លក្ខណំ សញ្ញាណំ, សញ្ជាននការណន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ អត្រិទំ សល្លក្ខិតព្ពំ។ យេ ឥមស្មឹ **ចុរាទិ**គណេ អនេកស្សរា អសំយោគន្តា **ឥ**ការានុពន្ធវសេន និទ្ទិដ្ឋា ធាតវោ, តេ ឯវរូបេហិ ឥមេហិ តីហិ លក្ខណេហិ សមន្នាគតា អាខ្យាតត្តំ នាមិកត្តញ្ច បាបុណន្តា ឯកន្តតោ និគ្គហីតាគមេន និប្ផន្នរូបាយេវ ភវន្តិ, ន កត្ថចិបិ វិគតនិគ្គហីតាគមរូបានិ ភវន្តិ។ អង្កេតិ, អង្កយតិ។ អង្កនំ, អង្កោ ។ សមាសេ បន “សសង្កោ, ចក្កង្កិតចរណោ”តិអាទីនិ រូបានិ ភវន្តិ។

សក្ក វក្ក ភាសនេ។ សក្កេតិ, សក្កយតិ។ វក្កេតិ, វក្កយតិ។

នក្ក វក្ក នាសនេ។ នក្កេតិ, នក្កយតិ។ វក្កេតិ, វក្កយតិ។

ចក្ក ចុក្ក ព្យថនេ។ ចក្កេតិ, ចក្កយតិ។ ចុក្កេតិ, ចុក្កយតិ។ ចក្កំ។ **ចក្ក**ន្តិ កេនដ្ឋេន ចក្កំ? ចក្កេតិ ព្យថតិ ហឹសតីតិ អត្ថេន ចក្កំ។ **ចក្ក**សទ្ទោ –

> សម្បត្តិយំ លក្ខណេ ច, រថង្គេ ឥរិយាបថេ;
> ទានេ រតនធម្មខុរ-ចក្កាទីសុ បទិស្សតិ;

“ចត្តារិមានិ ភិក្ខវេ ចក្កានិ យេហិ សមន្នាគតានំ ទេវមនុស្សាន”ន្តិអាទីសុ ហិ អយំ សម្បត្តិយំ ទិស្សតិ។ “បាទតលេសុ ចក្កានិ ជាតានី”តិ ឯត្ថ លក្ខណេ។ “ចក្កំវ វហតោ បទ”ន្តិ ឯត្ថ រថង្គេ។ “ចតុចក្កំ នវទ្វារ”ន្តិ ឯត្ថ ឥរិយាបថេ។ “ទទ ភុញ្ជ ច មា ចប្បមាទោ, ចក្កំ វត្តស្សុ បាណិន”ន្តិ ឯត្ថ ទានេ។ “ទិព្ពំ ចក្ករតនំ បាតុរហោសី”តិ ឯត្ថ រតនចក្កេ។ “មយា បវត្តិតំ ចក្ក”ន្តិ ឯត្ថ ធម្មចក្កេ។ “ឥច្ឆាហតស្ស បោសស្ស, ចក្កំ ភមតិ មត្ថកេ”តិ ឯត្ថ ខុរចក្កេ។ “ខុរបរិយន្តេន ចេបិ ចក្កេនា”តិ ឯត្ថ បហរណចក្កេ។ “អសនិវិចក្ក”ន្តិ ឯត្ថ អសនិមណ្ឌលេតិ។

តកិ ពន្ធនេ។ តង្កេតិ, តង្កយតិ។

អក្ក ថវនេ។ ថវនំ ថុតិ។ អក្កេតិ, អក្កយតិ។ អក្កោ។ **អក្កោ**តិ សូរិយោ។ សោ ហិ មហាជុតិតាយ អក្កិយតិ អភិត្ថវិយតិ តប្បសន្នេហិ ជនេហីតិ **អក្កោ**។ តថា ហិ តស្ស “នត្ថិ សូរិយសមា អាភា។ ឧទេតយំ ចក្ខុមា ឯករាជា”តិអាទិនា អភិត្ថុតិ ទិស្សតិ។

ហិក្ក ហឹសាយំ។ ហិក្កេតិ, ហិក្កយតិ។

និក្ក បរិមាណេ។ និក្កេតិ, និក្កយតិ។

ពុក្ក ភស្សនេ។ ឯត្ថ សុនខភស្សនំ **ភស្សនន្តិ** គហេតព្ពំ, ន វាចាសង្ខាតំ ភស្សនំ។ ពុក្កេតិ, ពុក្កយតិ។ ឯត្ថ ច “ពុក្កយតិ សា ចោរេ” ឥតិ លោកិយប្បយោគោ វេទិតព្ពោ។ **ភូវាទិ**គណេ បន “ពុក្កតិ សា”តិ រូបំ ភវតិ។ អញ្ញោ តុ “ពុក្ក បរិភាសនេ” ឥតិ បឋតិ, ឯវំ បឋន្តេបិ សុនខភស្សនមេវាធិប្បេតំ។

ទក លក អស្សាទនេ។ ទកេតិ, ទកយតិ។ លកេតិ, លកយតិ។

តក្ក លោក ភាសាយំ។ តក្កេតិ, តក្កយតិ។ លោកេតិ, លោកយតិ។

ចិក សិក អាមសនេ។ ចិកេតិ, ចិកយតិ។ សិកេតិ, សិកយតិ។

កការន្តធាតុរូបានិ។

ខការន្តធាតុ

លក្ខ ទស្សនង្កេសុ។ ទស្សនំ បស្សនំ។ **អង្កោ** លញ្ឆនំ។ លក្ខេតិ, លក្ខយតិ។ សល្លក្ខេតិ, សល្លក្ខយតិ។ លក្ខំ វិជ្ឈតិ ឧសុនា, លក្ខំ ករោតិ។

> គង្គាយ វាលុកា ខីយេ, ឧទកំ ខីយេ មហណ្ណវេ;
> មហិយា មត្តិកា ខីយេ, លក្ខេ ន មម ពុទ្ធិយា។

កប្បលក្ខណំ។ គោលក្ខណំ។ ឥត្ថិលក្ខណំ។ ជម្មានំ លក្ខណំ។ សល្លក្ខនា។ ឧបលក្ខនា។ បច្ចុបលក្ខនា។ **លក្ខ** ធាតុយា **យុ**បច្ចយន្តាយ **ស**មាទិបុព្ពានំ រូបានំ **ន**ការោ ទន្តជោ។

ភក្ខ អទនេ។ ភក្ខេតិ, ភក្ខយតិ។ ភក្ខោ នោ លទ្ធោ។ ភក្ខយន្តិ មិគាជមា។ **ភូវាទិ**គណេ បន “ភក្ខតី”តិ រូបំ។

នក្ខ សម្ពន្ធេ។ នក្ខេតិ, នក្ខយតិ។

មក្ខ មក្ខនេ។ មក្ខេតិ, មក្ខយតិ។ មក្ខោ, មក្ខី។ តត្ថ **មក្ខោ**តិ បរេហិ កតគុណំ មក្ខេតិ បិសតីតិ មក្ខោ, គុណធំសនា។ “មក្ខំ អសហមានោ”តិ ឯត្ថ បន អត្តនិ បរេហិ កតំ អវមញ្ញនំ **មក្ខោ**តិ វុច្ចតិ។

យក្ខ បូជាយំ។ យក្ខេតិ, យក្ខយតិ។ យក្ខោ។ **យក្ខោ**តិ មហានុភាវោ សត្តោ។ តថា ហិ “បុច្ឆាមិ តំ មហាយក្ខ, សព្ពភូតានមិស្សរា”តិ ឯត្ថ សក្កោ ទេវរាជា “យក្ខោ”តិ វុត្តោ។ អថ វា **យក្ខោ**តិ យក្ខយោនិយំ និព្ពត្តសត្តោ។ សព្ពេបិ វា សត្តា “យក្ខា”តិ វុច្ចន្តិ។ “បរមយក្ខវិសុទ្ធី បញ្ញាបេន្តី”តិ ឯត្ថ ហិ **យក្ខ**សទ្ទោ សត្តេ វត្តតិ។ តថា ហិ យក្ខោបិ សត្តោបិ ទេវោបិ សក្កោបិ ខីណាសវោបិ យក្ខោយេវ នាម, មហានុភាវតាយ យក្ខិយតិ សរណគតេហិ ជនេហិ នានាបច្ចយេហិ នានាពលីហិ ច បូជិយតីតិ **យក្ខោ**។

> សត្តេ ទេវេ ច សក្កេ ច, ខីណាសវេ ច រក្ខសេ;
> បញ្ចស្វេតេសុ អត្ថេសុ, **យក្ខ**សទ្ទោ បវត្តតិ។

លក្ខ អាលោចនេ។ លក្ខេតិ, លក្ខយតិ។ លក្ខំ វិជ្ឈតិ ឧសុនា។

មោក្ខ អាសនេ។ មោក្ខេតិ, មោក្ខយតិ។

រុក្ខ ផារុស្សេ។ ផារុស្សំ ផរុសភាវោ។ រុក្ខេតិ, រុក្ខយតិ។ សមាសេ “រុក្ខកេសោ, អតិរុក្ខវចនោ”តិ រូបានិ។ ឯត្ថ ច “សមណោ អយំ បាបោ អតិរុក្ខវាចោ”តិ បាឡិ និទស្សនំ។ តត្ថ **អតិរុក្ខវាចោ**តិ អតិផរុសវចនោតិ អត្ថោ។

ខការន្តធាតុរូបានិ។

គការន្តធាតុ

លិង្គ ចិត្តីករណេ។ ចិត្តីករណំ វិចិត្រភាវករណំ។ លិង្គេតិ, លិង្គយតិ, លិង្គំ។ ឯត្ថ **លិង្គំ** នាម ទីឃរស្សកិសថូល បរិមណ្ឌលាទិភេទំ សណ្ឋានន្តិ គហណេ អតីវ យុជ្ជតិ។ តញ្ហិ នានប្បការេហិ វិចិត្រំ ហោតិ, លិង្គីយតិ វិចិត្តំ ករិយតិ អវិជ្ជាតណ្ហាកម្មេហិ ឧតុនា វា ចុណ្ណាទីហិ វា សវិរមិតិ **លិង្គំ**, អជ្ឈត្តសន្តានគិណរុក្ខាទិ កុណ្ឌលករណ្ឌកាទីសុ បវត្តសណ្ឋានវសេនេតំ ទដ្ឋព្ពំ។ **លិង្គ**សទ្ទោ សទ្ទេ សទ្ទប្បវត្តិនិមិត្តេ ឥត្ថិព្យញ្ជនេ បុរិសព្យញ្ជនេ សញ្ញាណេ អាការេ ចាតិ ឥមេសុ អត្ថេសុ ទិស្សតិ។ អយញ្ហិ "រុក្ខោតិ វចនំ លិង្គ"ន្តិ ឯត្ថ សទ្ទេ ទិស្សតិ។ "សតលិង្គស្ស អត្ថស្សា"តិ ឯត្ថ សទ្ទប្បវត្តិនិមិត្តេ។ "តេន ខោ បន សមយេន អញ្ញតរស្ស ភិក្ខុនោ ឥត្ថិលិង្គំ បាតុភវតី"តិ ឯត្ថ ឥត្ថិព្យញ្ជនេ។ "បុរិសលិង្គនិមិត្តកុត្តាកប្បាន"ន្តិ ឯត្ថ បុរិសព្យញ្ជនេ។ "តេន លិង្គេន ជានាម, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សតី"តិ ឯត្ថ សញ្ញាណេ ។ "តេហិ លិង្គេហិ តេហិ និមិត្តេហិ តេហិ អាការេហិ អាគន្តុកភាវោ ជានិតព្ពោ "អាគន្តុកា ឥមេ"តិ ឯត្ថ អាការេ ទិស្សតិ។

> សទ្ទេ ច តន្និមិត្តេ ច, កាដកោដចិកាយ ច;
> លក្ខណេ ចេវ អាការេ, **លិង្គ**សទ្ទោ បវត្តតិ។

មគ អន្វេសនេ។ មគេតិ, មគយតិ។ មិគោ, មគោ, មគោ, មគយមានោ។

ឯត្ថ ច "យថា ពិឡារោ មូសិកំ មគយមានោ"តិ បាឡិ និទស្សនំ។ "មិគោ"តិ ច "មគោ"តិ ច ចតុប្បទោ វុច្ចតិ។ ឯត្ថ **មិគោ**តិ មគយតិ ឥតោ ចិតោ គោចរំ អន្វេសតិ បរិយេសតីតិ មិគោ។ ឯវំ **មគោ**។ ឯត្ថ វិសេសតោ ហរិណេ មិគោ មិគោ នាម។ សាមញ្ញតោ បន អវសេសាបិ ចតុប្បទា "មិគោ" ឥច្ចេវ វុច្ចន្តិ។ តថា ហិ **សុសីមជាតកេ** "កាឡា មិគា សេតទន្តា តវ ឥមេ, បរោសហស្សំ ហេមជាលាភិសញ្ឆន្នា"តិ ឯតស្មិំ បាឡិប្បទេសេ ហត្ថិនោបិ **មិគ**សទ្ទេន វុត្តា "កាឡមិគា"តិ។ អថ វា មគិយតិ ជីវិតកប្បនត្ថាយ មំសាទីហិ អត្ថិកេហិ លុទ្ទេហិ អន្វេសិយតិ បរិយេសិយតីតិ **មិគោ**, អរញ្ញជាតា សសបសទហរិណេណេយ្យាទយោ ចតុប្បាទា, ឯវំ មគោ។ "អត្ថំ ន លភតេ មគោ"តិ ឯត្ថ បន មគោ វិយាតិ មគោ, ពាលោតិ អត្ថោ។

មគ្គ គវេសនេ។ មគ្គេតិ, មគ្គយតិ។ មគ្គោ, មគ្គនំ។

ឯត្ថ ច **មគ្គោ**តិ បដិបទាយ ច បកតិមគ្គស្ស ច ឧបាយស្ស ច អធិវចនំ។ "មហាវិហារវាសីនំ, វាចនាមគ្គនិស្សិត"ន្តិអាទីសុ បន កថាបពន្ធោបិ "មគ្គោ"តិ វុច្ចតិ។ តត្រ បដិបទា ឯកន្តតោ ជាតិជរាព្យាធិទុក្ខាទីហិ បីឡិតេហិ សត្តេហិ ទុក្ខក្ខយំ និព្ពានំ បាបុណត្ថាយ មគ្គិតព្ពោ គវេសិតព្ពោតិ **មគ្គោ**។ បកតិមគ្គោ បន មគ្គមូឡ្ហេហិ មគ្គិតព្ពោតិ **មគ្គោ**។ បកតិមគ្គមូឡ្ហេហិ ច បដិបទាសង្ខាតារិយមគ្គមូឡ្ហា ឯវ ពហវោ សន្តិ។ បកតិមគ្គោ ហិ កទាចិ ឯវ អទ្ធិកានំ មុយ្ហតិ, "ឯស មគ្គោ"តិ នាយកា ន ទុល្លភា។ អរិយមគ្គោ បន សព្ពទាយេវ សព្ពលោកស្ស មុយ្ហតិ, នាយកា បរមទុល្លភា។ តស្មា សោ ឯវ អវិជ្ជាសម្មូឡ្ហេហិ មគ្គិតព្ពោតិ **មគ្គោ**។ អញ្ញេសំ បន ទ្វិន្នំ ធាតូនំ វសេនបិ អត្ថំ វទន្តិ គរូ "កិលេសេ មារេន្តោ គច្ឆតីតិ មគ្គោ"តិ។ តំ តំ កិច្ចំ ហិតំ វា និប្ផាទេតុកាមេហិ មគ្គិយតិ គវេសិយតីតិ **មគ្គោ**, ឧបាយោ។ **មគ្គ**សទ្ទោ ហិ "អភិធម្មកថាមគ្គំ, ទេវានំ សម្បវត្តយី"តិ ឯត្ថ ឧបាយេបិ វត្តតិ។ តថា ហិ **អភិធម្មដីកាយំ "មគ្គោ**តិ ឧបាយោ, ខន្ធាយតនាទីនំ កុសលាទីនញ្ច ធម្មានំ អវពោធស្ស សច្ចប្បដិវេធស្សេវ វា ឧបាយភាវតោ អភិធម្មកថាមគ្គោ"តិ វុត្តោ, បពន្ធោ វា "មគ្គោ"តិ វុច្ចតិ។ សោ ហិ ទីឃត្តា មគ្គោ វិយាតិ **មគ្គោ**, តស្មា អភិធម្មកថាបពន្ធោ អភិធម្មកថាមគ្គោតិ វុត្តោ។ ឥទានិ បកតិបដិបទាមគ្គានំ នាមានិ កថយាម។ តេសុ បកតិមគ្គស្ស –

> "មគ្គោ បន្ថោ បថោ បជ្ជោ, អញ្ជសំ វដុមា'យនំ;
> អទ្ធាន'មទ្ធា បទវី, វត្តនិ ចេវ សន្តតី"តិ

ឥមានិ នាមានិ។ បដិបទាមគ្គស្ស បន –

> "មគ្គោ បន្ថោ បថោ បជ្ជោ, អញ្ជសំ វដុមា'យនំ;
> នាវា ឧត្តរ សេតុ ច, កុល្លោ ច ភិសិ សង្កមោ"តិ

អនេកានិ នាមានិ។ ឯត្ថ បន កេចិ "នាវាតិអាទីនិ បកតិមគ្គស្ស នាមានី"តិ វទន្តិ, តំ ន គហេតព្ពំ, បកតិមគ្គស្ស កិស្មិញ្ចិបិ បាឡិប្បទេសេ "នាវា"តិអាទីហិ បទេហិ វុត្តដ្ឋានាភាវតោ, អភិធានសត្ថេសុ ច "នាវា" ឥច្ចាទិកានំ តទភិធានានំ អនាគតត្តា។

អយំ បនេត្ថ វចនត្ថោ – នាវាវិយាតិ **នាវា,** ឧត្តរន្តិ ឯតេនាតិ **ឧត្តរំ,** នាវាយេវ ឧត្តរន្តិ។ អយញ្ហិ នាវាបរិយាយោ “តរំ, តរណំ, បោតោ, ប្លវោ”តិ។ តមេបិ តំបរិយាយាយេវ។ ឧត្តរំ វិយាតិ **ឧត្តរំ**។ សេតុ វិយាតិ **សេតុ**។ កុល្លោ វិយាតិ **កុល្លោ**។ ភិសិ វិយាតិ **ភិសិ**។ សង្កមោ វិយ, សង្កមន្តិ វា ឯតេនាតិ **សង្កមោ,** សព្ពមេតំ អរិយមគ្គស្សេវ នាមំ, ន បកតិមគ្គស្ស។ តថា ហិ “ធម្មនាវំ សមារូយ្ហ, សន្តារេស្សំ សទេវក”ន្តិ ច, “ធម្មសេតុំ ទឡ្ហំ កត្វា, និព្ពុតោ សោ នរាសភោ”តិ ច, “កុល្លោ’តិ ខោ ភិក្ខវេ អរិយមគ្គស្សេតំ អធិវចន”ន្តិ ច ឯវមាទិនា តត្ថ តត្ថ ភគវតា អរិយមគ្គោ “នាវា”តិអាទីហិ អនេកេហិ នាមេហិ វុត្តោ។ អដ្ឋកថាចរិយេហិបិ **សុត្តនិបាតដ្ឋកថាយំ** “ពទ្ធា ភិសិ សុសង្ខតា ភគវា”តិ ឯតស្មឹ បទេសេ ឯវំ អត្ថសំវណ្ណនា កតា “ភិសីតិ បត្ថរិត្វា បុថុលំ កត្វា ពទ្ធា ‘កុល្លា’តិ វុច្ចតិ លោកេ, អរិយស្ស វិនយេ បន អរិយមគ្គោ’តិ។

> ‘មគ្គោ បជ្ជោ បថោ បន្ថោ, អញ្ជសំ វដុមា’យនំ;
> នាវា ឧត្តរ សេតុ ច, កុល្លោ ច ភិសិ សង្កមោ;
> អទ្ធានំ បភវោ’ច្ចេវ, តត្ថ តត្ថ បកាសិតោ”តិ។

ឯវំ អាចរិយេហិ កតាយ អត្ថសំវណ្ណនាយ ទស្សនតោ ច “នាវាតិអាទីនិបិ បកតិមគ្គស្ស នាមានី”តិ វចនំ ន គហេតព្ពំ, យថាវុត្តមេវ វចនំ គហេតព្ពំ។

កោចិ បនេត្ថ ឯវំ វទេយ្យ “ធម្មសេតុំ ទឡ្ហំ កត្វា”តិ ឯត្ថ ‘ធម្មសេតុន្តិ មគ្គសេតុ’ន្តិ វចនតោ **ធម្ម**សទ្ទោ មគ្គេ វត្តតិ, ន **សេតុ**សទ្ទោ”តិ។ តន្ន, **ធម្ម**សទ្ទោ វិយ **សេតុ**សទ្ទោបិ មគ្គេ វត្តតីតិ សេតុ វិយាតិ សេតុ, ធម្មោ ឯវ សេតុ ធម្មសេតូតិ អត្ថវសេន, ឯស នយោ អញ្ញត្រាបិ។ អបរម្បិ វទេយ្យ “ននុ **ព្រហ្មជាលសុត្តន្តដ្ឋកថាយំ** ‘ទក្ខិណុត្តរេន ពោធិមណ្ឌំ បរិសិត្វា អស្សត្ថទុមរាជានំ បទក្ខិណំ កត្វា បុព្ពុត្តរភាគេ ឋិតោ’តិ ឥមស្មឹ ឋានេ **ទក្ខិណុត្តរ**សទ្ទេន ទក្ខិណោ មគ្គោ វុត្តោ”តិ។ ន, អនេកេសុ បាឡិប្បទេសេសុ អដ្ឋកថាបទេសេសុ ច អភិធានសត្ថេសុ ច មគ្គវាចកស្ស **ឧត្តរ**សទ្ទស្ស អនាគតត្តា, តស្មា តត្ថ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ “ទក្ខិណទិសតោ គន្តព្ពោ ឧត្តរទិសាភាគោ ទក្ខិណុត្តរោតិ វុច្ចតិ, ឯវំភូតេន ទក្ខិណុត្តរេន ពោធិមណ្ឌបរិសនំ សន្ធាយ ទក្ខិណុត្តរេន ពោធិមណ្ឌំ បរិសិត្វាតិ វុត្ត”ន្តិ។ អថ វា **ទក្ខិណុត្តរេនា**តិ ទក្ខិណបច្ឆិមុត្តរេន, ឯត្ថ អាទិអវសានគ្គហណេន មជ្ឈស្សបិ គហណំ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវំ គហណំយេវ ហិ យំ **ជាតកនិទានេ** វុត្តំ “ពោធិសត្តោ តិណំ គហេត្វា ពោធិមណ្ឌំ អារូយ្ហ ទក្ខិណទិសាភាគេ ឧត្តរាភិមុខោ អដ្ឋាសិ, តស្មឹ ខណេ ទក្ខិណចក្កវាឡំ ឱសីទិត្វា ហេដ្ឋា អវីចិសម្បត្តំ វិយ អហោសិ, ឧត្តរចក្កវាឡំ ឧល្លង្ឃិត្វា ឧបរិ ភវគ្គប្បត្តំ វិយ អហោសិ, ពោធិសត្តោ ឥទំ សម្ពោធិបាបុណដ្ឋានំ ន ភវតិ មញ្ញេតិ បទក្ខិណំ ករោន្តោ បច្ឆិមទិសាភាគំ គន្ត្វា បុរត្ថាភិមុខោ អដ្ឋាសី”តិអាទិ, តេន សមេតិ។ អថាបិ វទេយ្យ “យទិ **ឧត្តរ**សទ្ទោ ទិសាវាចកោ, ឯវញ្ច សតិ “ទក្ខិណុត្តរេនា”តិ **ឯន**យោគំ អវត្វា “ទក្ខិណុត្តរាយា”តិ **អាយ**យោគោ វត្តព្ពោ”តិ។ តន្ន, ទិសាវាចកស្សបិ សទ្ទស្ស “ឧត្តរេន នទី សីតា, គម្ភីរា ទុរតិក្កមា”តិ **ឯន**យោគវសេន វចនតោ។ អបិច ទិសាភាគំ សន្ធាយ “ទក្ខិណុត្តរេនា”តិ វចនំ វុត្តំ។ ទិសាភាគោ ហិ ទិសា ឯវាតិ និដ្ឋមេត្ថាវគន្តព្ពំ។

គការន្តធាតុរូបានិ។

ឃការន្តធាតុ

លិឃិ ភាសនេ។ លង្ឃេតិ, លង្ឃយតិ។ ឯតានិ ពុទ្ធវចនេ អប្បសិទ្ធានិបិ លោកិកប្បយោគទស្សនវសេន អាគតានិ។ សាសនស្មិញ្ហិ **ភូវាទិគណចុរាទិ**គណបរិយាបន្នស្ស គត្យត្ថវាចកឧល្លង្ឃនត្ថបរិទីបកស្ស ធាតុស្ស រូបំ អតីវ បសិទ្ធំ។

លង្ឃ លង្ឃនេ។ លង្ឃេតិ, លង្ឃយតិ។

> “អតិករ’មករា’ចរិយ, មយ្ហម្បេតំ ន រុច្ចតិ;
> ចតុត្ថេ លង្ឃយិត្វាន, បញ្ចមិយម្បិ អាវុតោ”តិ

ឥមស្មឹ **សត្តិលង្ឃនជាតកេ ចុរាទិ**គណបរិយាបន្នស្ស គត្យត្ថវាចកស្ស ឧល្លង្ឃនត្ថបរិទីបកស្ស **លង្ឃ**ធាតុស្ស “លង្ឃយិត្វា, លង្ឃយិត្វានា”តិ រូបេ ទិដ្ឋេយេវ “លង្ឃេតិ, លង្ឃយតី”តិ រូបានិ ទិដ្ឋានិ ឯវ ហោន្តិ។ ភាសត្ថវាចកស្ស បន តថារូបានិ រូបានិ ន ទិដ្ឋានិ, ឯវំ សន្តេបិ បុព្ពាចរិយេហិ ទីឃទស្សីហិ អភិមតត្តា ភាសត្ថវាចិកាបិ

លង្ឃធាតុ អត្ថីតិ គហេតព្ពា, ឯវំ សព្ពេសុបិ **ភូវាទិ**គណាទីសុ សាសនេ អប្បសិទ្ធានម្បិ រូបានំ សាសនានុកូលានំ គហណំ វេទិតព្ពំ, អននុកូលានញ្ច អប្បសិទ្ធានំ ឆឌ្ឌនំ។

អឃ បាបករណេ។ អឃេតិ, អឃយតិ។ អឃំ, អឃោ, អនឃោ។

តត្ថ **អឃ**န្តិ ទុក្ខំ។ “អឃន្តំ បដិសេវិស្សំ វនេ វាឡមិគាកិណ្ណេ។ ខគ្គទីបិនិសេវិតេ”តិ ឥទំ និទស្សនំ។ **អឃោ**តិ កិលេសោ។ តេន អឃេន អរហា អនឃោ។ តត្ថ អឃយន្តិ បាបំ ករោន្តិ សត្តា ឯតេនាតិ **អឃំ,** កិន្តំ? ទុក្ខំ, ឯវំ **អឃោ**។ ននុ ច សប្បុរិសា ទុក្ខហេតុបិ កិលេសហេតុបិ ច អត្តនោ សុខត្ថាយ បាបំ ន ករោន្តិ។ តថា ហិ –

> “ន បណ្ឌិតា អត្តសុខស្ស ហេតុ,
> បាបានិ កម្មានិ សមាចរន្តិ;
> ទុក្ខេន ផុដ្ឋា ខលិតាបិ សន្តា,
> ឆន្ទា ច ទោសា ន ជហន្តិ ធម្ម”ន្តិ

វុត្តំ។ ឯវំ សន្តេ កស្មា **“អឃ បាបករណេ”**តិ ធាតុ ច “អឃយន្តិ បាបំ ករោន្តិ សត្តា ឯតេនាតិ **អឃ**”ន្តិអាទិវចនញ្ច វុត្តន្តិ? សច្ចំ, យេភុយ្យេន បន សត្តា ទុក្ខាទិហេតុ បាបកម្មំ ករោន្តិ, ឯតេសុ សប្បុរិសា ឯវំ ន ករោន្តិ, ឥតរេ ករោន្តិ។ ឯវំ បាបករណស្ស ហិ ទុក្ខំ កិលេសោ ច ហេតុ។ តថា ហិ –

> សុខីបិ ហេកេ ន ករោន្តិ បាបំ,
> អវណ្ណសំសគ្គភយា បុនេកេ;
> បហូ សមានោ វិបុលត្ថចិន្តី,
> កឹការណា មេ ន ករោសិ ទុក្ខ”ន្តិ

វុត្តំ។ អយញ្ហិ គាថា ទុក្ខហេតុបិ សត្តា បាបំ ករោន្តីតិ ឯតមត្ថំ ទីបេតិ។ “កុទ្ធោ ហិ បិតរំ ហន្តិ, កុទ្ធោ ហន្តិ សមាតរ”ន្តិ អយំ បន កិលេសហេតុបិ បាបំ ករោន្តីតិ ឯតមត្ថំ ទីបេតិ, តស្មា អម្ហេហិ **“អឃ បាបករណេ”**តិអាទិវចនំ វុត្តំ។

ឃការន្តធាតុរូបានិ។

ចការន្តធាតុ

លោច ទស្សនេ។ លោចេតិ, លោចយតិ។ លោចនំ។ រូបារម្មណំ លោចយតិ បស្សតីតិ **លោចនំ,** ចក្ខុ។

កិចិ មទ្ទនេ។ កិញ្ចេតិ, កិញ្ចយតិ។ កិញ្ចនំ, អកិញ្ចនោ។

តត្ថ **កិញ្ចន**ន្តិ បលិពោធោ។ កិញ្ចេតិ សត្តេ មទ្ទតីតិ **កិញ្ចនំ។ កិញ្ចន**សទ្ទោ មទ្ទនត្ថេ វត្តតិ។ មនុស្សា ហិ វីហី មទ្ទន្តា គោណំ “កិញ្ចេហិ កាបិល, កិញ្ចេហិ កាបិលា”តិ វទន្តិ។

បចិ វិត្ថារេ។ បញ្ចេតិ, បញ្ចយតិ។ បបញ្ចេតិ, បបញ្ចយតិ។ បបញ្ចោ។

ឯត្ថ **បបញ្ចា**តិ តណ្ហាមានទិដ្ឋិយោ។ ឯតា ហិ អត្តនិស្សិតានំ សត្តានំ សំសារំ បបញ្ចេន្តិ វិត្ថិន្នំ ករោន្តីតិ បបញ្ចាតិ វុច្ចន្តិ។ អថ វា បបញ្ចេន្តិ យត្ថ សយំ ឧប្បន្នា តំសន្តានំ វិត្ថារេន្តិ ចិរំ ឋបេន្តីតិ **បបញ្ចា**។ លោកិយា បន “អម្ហាកំ តុម្ហេហិ សទ្ធឹ កថេន្តានំ បបញ្ចោ ហោតី”តិអាទីនិ វទន្តា កាលស្ស ចិរភាវំ បបញ្ចោតិ វទន្តិ, សាសនេ បន ទ្វយម្បិ លព្ភតិ។

សិច្ច កុឌ្ឌនេ។ សិច្ចេតិ, សិច្ចយតិ។

វញ្ច បលម្ភនេ។ បលម្ភនំ ឧបលាបនំ។ វញ្ចេតិ, វញ្ចយតិ។ វញ្ចកោ, វញ្ចនំ។ **ភូវាទិ**គណេ បន **វញ្ច**ធាតុ គត្យត្ថេ វត្តតិ។ “សន្តិ បាទា អវញ្ចនា”តិ ហិ បាឡិ

ចច្ច អង្ឍយនេ។ ចច្ចេតិ, ចច្ចយតិ។

ចុ ចវនេ។ ចាវេតិ, ចាវយតិ។ អញ្ញោ “**ចុ** សហនេ” ឥតិ ព្រុតេ។ ចាវេតិ, ចាវយតិ, សហតីតិ អត្ថោ។

អញ្ច វិសេសនេ។ អញ្ចេតិ, អញ្ចយតិ។

លោច ភាសាយំ។ លោចេតិ, លោចយតិ។ លោចនំ, លោចយតិ សមវិសមំ អាចិក្ខន្តំ វិយ ភវតីតិ **លោចនំ,** ចក្ខុ។

រច បតិយតនេ។ រចេតិ, រចយតិ។ រចនា, វិរចិតំ, កេសរចនា, គាថារចនា។

សូច បេសុញ្ញេ។ បិសុណភាវោ **បេសុញ្ញំ**។ សូចេតិ, សូចយតិ។ សូចកោ។

បច្ច សំយមនេ។ បច្ចេតិ, បច្ចយតិ។

វិច វិយោជនសម្បជ្ជនេសុ។ វេចេតិ, វេចយតិ។ សេទ្ធិបុត្តំ វិវេចេយ្យ។ វិវេចេតិ, វិវេចយតិ។ វិវេចកោ, វិវេចនំ។

វច ភាសនេ។ វចេតិ, វចយតិ។ **ភូវាទិ**គណេបិ អយំ វត្តតិ។ តទា តស្សា “វត្តិ, វចតិ, អវោច, អវោចុ”ន្តិអាទីនិ រូបានិ ភវន្តិ។ ការិតេ បន “អន្តេវាសិកំ ធម្មំ វាចេតិ, វាចយតី”តិ រូបានិ។ វត្តុំ, វត្តវេ, វត្វា, វុត្តំ, វុច្ចតិ។

អច្ច បូជាយំ។ អច្ចេតិ, អច្ចយតិ។ ព្រហ្មាសុរសុរច្ចិតោ។

សូច គន្ធនេ។ សុចេតិ, សូចយតិ។ សូចកោ, សុត្តំ។

ឯត្ថ ច អត្ថត្ថបរត្ថាទិភេទេ អត្ថេ សូចេតីតិ **សុត្តំ**។ តេបិដកំ ពុទ្ធវចនំ។

កច ទិត្តិយំ។ កច្ចេតិ, កច្ចយតិ។ កច្ចោ។

ឯត្ថ **កច្ចោ**តិ រូបសម្បត្តិយា កច្ចេតិ ទិព្ពតិ វិរោចតីតិ **កច្ចោ,** ឯវំនាមកោ អាទិបុរិសោ, តព្ពំសេ ជាតា បុរិសា “កច្ចានា”តិបិ “កច្ចាយនា”តិបិ “កាតិយានា”តិបិ វុច្ចន្តិ, ឥត្ថិយោ បន “កច្ចានី”តិបិ “កច្ចាយនី”តិបិ “កាតិយានី”តិបិ វុច្ចន្តិ។

ចការន្តធាតុរូបានិ។

ឆការន្តធាតុ

មិលេឆ អព្យត្តាយំ វាចាយំ។ មិលេច្ឆេតិ, មិលេច្ឆយតិ។ មិលក្ខុ។

ឯត្ថ **មិលក្ខូ**តិ មិលេច្ឆេតិ អព្យត្តវាចំ ភាសតីតិ មិលក្ខុ។

កុច្ឆ អវក្ខេបេ។ អវក្ខេបោ អធោខិបនំ។ កុច្ឆេតិ, កុច្ឆយតិ។

វិច្ឆ ភាសាយំ។ វិច្ឆេតិ, វិច្ឆយតិ។

ឆការន្តធាតុរូបានិ។

ជការន្តធាតុ

វជ្ជ វជ្ជនេ។ វជ្ជេតិ, វជ្ជយតិ។ បរិវជ្ជនកោ។ វជ្ជិតោ សីលវន្តេហិ, កថំ ភិក្ខុ ករិស្សសីតិ។

តុជ្ជ ពលបាលនេសុ។ តុជ្ជេតិ, តុជ្ជយតិ។

តុជិ បិជិ ហឹសាពលទាននិកេតនេសុ។ និកេតនំ និវាសោ។ តុញ្ជេតិ, តុញ្ជយតិ។ បិញ្ជេតិ។ បិញ្ជយតិ។

ខជិ កិច្ឆជីវនេ។ ខញ្ជេតិ, ខញ្ជយតិ។ ខញ្ជោ។

ខជិ វក្ខណេ។ តាទិសានិយេវ រូបានិ។ **ភូវាទិ**គណេ **"ខជិ** គតិវេកល្លេតិ ឥមិស្សា "ខញ្ជតី"តិ រូបំ។

បូជ បូជាយំ។ បូជេតិ, បូជយតិ។ បូជា។ ឯសាវ បូជនា សេយ្យោ។ បូជកោ, បូជិតោ, បូជនីយោ, បូជនេយ្យោ, បូជេតព្ពោ, បុជ្ជោ។

គជ មទ្ទនសទ្ទេសុ។ គជេតិ, គជយតិ។ គជោ។

តិជ និសានេ។ តេជេតិ, តេជយតិ។

វជ មគ្គនសង្ខារេសុ។ វជេតិ, វជយតិ។

តជ្ជ សន្តជ្ជនេ។ តជ្ជេតិ, តជ្ជយតិ។ សន្តជ្ជេតិ, សន្តជ្ជយតិ។ សន្តជ្ជិតោ។

អជ្ជ បដិសជ្ជនេ។ អជ្ជេតិ, អជ្ជយតិ។

សជ្ជ សជ្ជនេ។ សជ្ជេតិ, សជ្ជយតិ ទានំ។ គមនសជ្ជោ ហុត្វា។

ភជ វិស្សាសេ។ ភជេតិ, ភជយតិ។ **ភូវាទិ**គណេ បន "ភជតី"តិ រូបំ, ភត្តិ, សម្ភត្តិ។

តុជិ បិជិ លុជិ ភជិ ភាសាយំ។ តុញ្ជេតិ, តុញ្ជយតិ។ បិញ្ជេតិ, បិញ្ជយតិ។ លុញ្ជេតិ, លុញ្ជយតិ។ ភញ្ជេតិ, ភញ្ជយតិ។ កថេតីតិ អត្ថោ។

រុជ ហឹសាយំ។ រោជេតិ, រោជយតិ។ រោគោ។

ភាជ បុថកម្មនិ។ បុថកម្មំ បុថក្ករណំ, វិសុំ ក្រិយាតិ អត្ថោ។ ភាជេតិ, ភាជយតិ។ វិភាជេតិ, វិភាជយតិ។ វិភត្តិ។

សភាជ សីតិសេវនេសុ។ សភាជេតិ, សភាជយតិ។

លជ បកាសនេ។ លជេតិ, លជយតិ។ លាជា។

យុជ សំយមនេ។ សំបុព្ពោ ពន្ធនេ។ យោជេតិ, យោជយតិ។ សំយោជេតិ, សំយោជយតិ។ សំយោជនំ។

មជ្ជ សោចេយ្យាលង្ការេសុ។ មជ្ជេតិ, មជ្ជយតិ។ សម្មជ្ជេតិ, សម្មជ្ជយតិ។ សម្មជ្ជា។

ភាជ ភាជនទានេសុ។ ភាជេតិ, ភាជយតិ។ កថំ វេស្សន្តរោ បុត្តោ, គជំ ភាជេតិ សញ្ជយ។

ជការន្តធាតុរូបានិ។

ឈញ្ន្តា អប្បសិទ្ធា។ សទ្ទសត្ថេ បន "**ញា** និយោជនេ"តិ បឋន្តិ, រូបំ បន ពុទ្ធវចនានុកូលំ ន ភវតិ, តស្មា ន ទស្សិតំ អម្ហេហិ។

ដការន្តធាតុ

ឃដ្ដ ឃដ្ដនេ។ ឃដ្ដនំ វាយាមករណំ។ ឃដ្ដេតិ, ឃដ្ដយតិ។ ឯត្ថ តុ "ឃដ្ដេសិ, ឃដ្ដេសិ, កឹការណា ឃដ្ដេសិ, អហំ តំ ជានាមី"តិ និទស្សនំ។

ឃដ សង្ឃាតេ។ បុព្ពេ វិយ ក្រិយាបទានិ, នាមិកត្តេ “ឃដោ, ឃដា”តិ រូបានិ។ ឯត្ថ **ឃដោ**តិ បានីយឃដោ។ **ឃដា**តិ សមូហោ “មច្ឆឃដា”តិអាទីសុ វិយ។

ឃដ្ដ ចលនេ។ ឃដ្ដេតិ, ឃដ្ដយតិ។

នដ អវសន្ទនេ។ អវសន្ទនំ គត្តវិក្ខេបោ។ នដេតិ, នដយតិ។

ចុដ ឆុដ កុដ្ដ ឆេទនេ។ ចុដេតិ, ចុដយតិ។ ឆុដេតិ, ឆុដយតិ។ កុដ្ដេតិ, កុដ្ដយតិ។

បុដ្ដ ចដ្ដ អប្បភាវេ។ បុដ្ដេតិ, បុដ្ដយតិ។ ចុដ្ដេតិ, ចុដ្ដយតិ, អប្បំ ភវតីតិ អត្ថោ។

មុដ សញ្ចុណ្ណនេ។ មោដេតិ, មោដយតិ។

អដ្ដ សុដ្ដ អនាទរេ។ អដ្ដេតិ, អដ្ដយតិ។ សុដ្ដេតិ, សុដ្ដយតិ។

ខដ្ដ សំវរណេ ខដ្ដេតិ, ខដ្ដយតិ។

សដ្ដ ហឹសាពលទាននិកេតនេសុ។ សដ្ដេតិ, សដ្ដយតិ។

តុវដ្ដ និបជ្ជាយំ។ តុវដ្ដេតិ, តុវដ្ដយតិ។ ឆព្ពគ្គិយា ភិក្ខូ ឯកមញ្ចេ តុវដ្ដេន្តិ។

ឆដ្ដ ឆដ្ដនេ។ ឆដ្ដេតិ, ឆដ្ដយតិ។ អក្រោយំ បាឡិ – សចេ សោ ឆដ្ដេតិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ នោចេ ឆដ្ដេតិ, បញ្ចហង្គេហិ សមន្នាគតោ ភិក្ខុ រូបិយឆដ្ដកោ សម្មន្និតព្ពោ។

បុដ ហឹសាយំ។ បោដេតិ, បោដយតិ។

កីដ ពន្ធេ។ ពន្ធោ ពន្ធនំ។ កីដេតិ, កីដយតិ។ កីដោ។

ចុដិ ឆេទនេ។ ចុណ្ដេតិ, ចុណ្ដយតិ។

លុដិ ថេយ្យេ។ លុណ្ដេតិ, លុណ្ដយតិ។

កូដ អប្បសាទេ។ កូដេតិ, កូដយតិ។ កូដំ រជតំ។ កូដា គាវី។ កុដតាបសោ។

ចុដ បុដ ផុដ វិភេទេ។ ចុដេតិ, ចុដយតិ។ បោដេតិ, បោដយតិ។ ផោដេតិ, ផោដយតិ។ អង្គុលិយោ ផោដេសុំ។

ឃដ សង្ឃាដេ ហន្យត្ថេ ច។ ឃដេតិ, ឃដយតិ។

បដ បុដ លុដ ឃដ ឃដិ ភាសាយំ។ បាដេតិ, បាដយតិ។ បោដេតិ, បោដយតិ។ លោដេតិ, លោដយតិ។ ឃាដេតិ, ឃាដយតិ។ ឃណ្ដេតិ, ឃណ្ដយតិ។

បដ វដ គន្ថេ។ បដេតិ, បដយតិ។ វដេតិ, វដយតិ។

ខេដ ភក្ខណេ។ ខេដេតិ, ខេដយតិ។

ខោដ ខេបេ។ ខោដេតិ, ខោដយតិ។

កុដិ ទាហេ។ កុដេតិ, កុដយតិ។

យុដ សំសគ្គេ។ យោដេតិ, យោដយតិ។

វជ វិភជនេ។ វជេតិ, វជយតិ។

ជការន្តធាតុរូបានិ។

ឋការន្តធាតុ

សឋ សង្ខារគតីសុ។ សឋេតិ, សឋយតិ។

សុឋ អាលសិយេ។ សោឋេតិ, សោឋយតិ។

សុឋិ សោសនេ។ សុណ្ឋេតិ, សុណ្ឋយតិ។

សឋ សិលាឃាយំ។ សឋេតិ, សឋយតិ។

សឋ អសម្មាភាសនេ។ សឋេតិ។ សឋយតិ, សឋោ។

ឯត្ថ **សឋោ**តិ កេរាដិកោ។ សឋយតីតិ **សឋោ,** ន សម្មា ភាសតីតិ អត្ថោ។

សឋ កេតវេ។ រូបំ តាទិសមេវ។

“សុទស្សំ វជ្ជមញ្ញេសំ, អត្តនោ បន ទុទ្ទសំ…បេ….
អត្តនោ បន ឆាទេតិ, កលិំវ កិតវាសឋោ”តិ។

ឯត្ថ សាកុណិកោ “កិតវា”តិ វុត្តោ។ តស្ស ឥទំ កេតវំ, តស្មិំ កេតវេ អយំ ធាតុ វត្តតីតិ អត្ថោ។

កឋិ សោកេ។ កណ្ឋេតិ, កណ្ឋយតិ។

ឋការន្តធាតុរូបានិ។

ឌការន្តធាតុ

បឌិ បរិហាសេ។ បណ្ឌេតិ, បណ្ឌយតិ។ ឧប្បណ្ឌេតិ, ឧប្បណ្ឌយតិ។ មនុស្សានំ នំ ភិក្ខុនី ឧប្បណ្ឌឹសុ។

លឌិ ឧក្ខេបេ។ លណ្ឌេតិ, លណ្ឌយតិ។

ខឌិ កឌិ ឆេទេ។ ខណ្ឌេតិ, ខណ្ឌយតិ។ កណ្ឌេតិ, កណ្ឌយតិ។ ខណ្ឌោ, កណ្ឌោ។

បិឌិ សង្ឃាតេ។ បិណ្ឌេតិ, បិណ្ឌយតិ។ បិណ្ឌោ។

ឯត្ថ ច **បិណ្ឌោ**តិ សមូហសង្ខាតោ កលាបោបិ “ចោទ្ទំ បិណ្ឌោ វតិ ខិន្នា”តិ ឯត្ថ វុត្តោ អាហារសង្ខាតោ បិណ្ឌោបិ បិណ្ឌោយេវ។

កុឌិ វេឋនេ។ កុណ្ឌេតិ, កុណ្ឌយតិ។ កុណ្ឌលំ។

មឌិ ភូសាយំ ហសនេ ច។ មណ្ឌេតិ, មណ្ឌយតិ។ មណ្ឌោ, មណ្ឌនំ, មណ្ឌិតោ។

ភឌិ កល្យាណេ។ កល្យាណំ កល្យាណតា។ ភណ្ឌេតិ, ភណ្ឌយតិ។ ភណ្ឌោ។

ឯត្ថ ច **ភណ្ឌោ**តិ ធនំ, អលង្ការោ វា។ “ភណ្ឌំ គណ្ហាតិ។ សមលង្កវិត្វា ភណ្ឌេនា”តិ ច អាទីសុ វិយ។

ទណ្ឌ ទណ្ឌវិនិបាតេ។ ទណ្ឌេតិ, ទណ្ឌយតិ។ ទណ្ឌោ។

ឆឌ្ឌ ឆឌ្ឌនេ។ ឆឌ្ឌេតិ, ឆឌ្ឌយតិ។ ឆឌ្ឌនកោ។ ឆឌ្ឌិយតិ, ឆឌ្ឌិតោ។ ឆឌ្ឌិតុំ, ឆឌ្ឌយិតុំ, ឆឌ្ឌេត្វា, ឆឌ្ឌយិត្វា។

ឌការន្តធាតុរូបានិ។

ឍការន្តធាតុ

វឌ្ឍ អាកិរណេ។ កំសបាតិយា បាយាសំ វឌ្ឍេតិ, វឌ្ឍយតិ។ ភត្តំ វឌ្ឍេត្វា អទាសិ។

ឥមានិ **ឍ**ការន្តធាតុរូបានិ។

ណការន្តធាតុ

វណ្ណ វណ្ណក្រិយាវិត្ថារគុណវចនេសុ។ **វណ្ណោ** បសំសា។ **ក្រិយា** ករណំ។ **វិត្ថារោ** វិត្ថិន្នតា។ **គុណោ** សីលាទិធម្មោ។ **វចនំ** វាចា។ វណ្ណេតិ, វណ្ណយតិ។ វណ្ណោ, វណ្ណំ, សុវណ្ណំ, សំវណ្ណនា។

វណ្ណសទ្ទោ ឆវិថុតិកុលវគ្គការណសណ្ឋានបមាណរូបាយតនាទីសុ ទិស្សតិ។ តត្ថ “សុវណ្ណវណ្ណោសិ ភគវា”តិ ឯវមាទីសុ ឆវិយំ។ “កទា សញ្ញូឡ្ហា បន តេ គហបតិ សមណស្ស គោតមស្ស វណ្ណា”តិ ឯវមាទីសុ ថុតិយំ។ “ចត្តារោមេ ភោ គោតម វណ្ណា”តិឯវមាទីសុ កុលវគ្គេ។ “អថ កេន នុ វណ្ណេន, គន្ធថេនោតិ វុច្ចតី”តិ ឯវមាទីសុ ការណេ។ “មហន្តំ ហត្ថិរាជវណ្ណំ អភិនិម្មិនិត្វា”តិឯវមាទីសុ សណ្ឋានេ។ “តយោ បត្តស្ស វណ្ណា”តិ ឯវមាទីសុ បមាណេ។ “វណ្ណោ គន្ធោ រសោ ឱជា”តិ ឯវមាទីសុ រូបាយតនេតិ។

តត្ថ **ឆវិយ**ន្តិ ឆវិគតា វណ្ណធាតុ ឯវ “សុវណ្ណវណ្ណោ”តិ ឯត្ថ **វណ្ណ**គ្គហណេន គហិតាតិ អបរេ។ វណ្ណនំ កិត្តិយា ឧគ្ឃោសនន្តិ **វណ្ណោ**, ថុតិ។ វណ្ណិយតិ អសង្ករតោ វវត្ថបិយតីតិ **វណ្ណោ**, កុលវគ្គោ។ វណ្ណិយតិ ផលំ ឯតេន យថាសភាវតោ វិភាវិយតីតិ **វណ្ណោ**, ការណំ, វណ្ណំ ទីឃរស្សាទិវសេន សណ្ឋហនន្តិ **វណ្ណោ**, សណ្ឋានំ។ វណ្ណិយតិ អឌ្ឍមហន្តាទិវសេន បមិយតីតិ **វណ្ណោ**, បមាណំ។ វណ្ណេតិ វិការមាបជ្ជមានំ ហទយង្គតភាវំ បកាសេតីតិ **វណ្ណោ**, រូបាយតនំ។ ឯវំ តេន តេន បវត្តិនិមិត្តេន **វណ្ណ**សទ្ទស្ស តស្មិំ តស្មិំ អត្ថេ បវត្តិ វេទិតព្ពា។

អបរម្បិ **វណ្ណ**សទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារំ វទាម។ **វណ្ណ**សទ្ទោ សណ្ឋានជាតិ រូបាយតនការណបមាណគុណបសំសាជាតរូបបុឡិនក្ខរាទីសុ ទិស្សតិ។ អយញ្ហិ “មហន្តំ សប្បរាជវណ្ណំ អភិនិម្មិនិត្វា”តិអាទីសុ សណ្ឋានេ ទិស្សតិ, “ព្រាហ្មណោវ សេដ្ឋោ វណ្ណោ, ហីនោ អញ្ញោ វណ្ណោ”តិអាទីសុ ជាតិយំ។ “បរមាយ វណ្ណបោក្ខរតាយ សមន្នាគតោ”តិអាទីសុ រូបាយតនេ។

“ន ហរាមិ ន ភញ្ជាមិ, អារា សិង្ឃាមិ វារិជំ;
អថ កេន នុ វណ្ណេន, គន្ធថេនោតិ វុច្ចតី”តិ

អាទីសុ ការណេ។ “តយោ បត្តស្ស វណ្ណា”តិអាទីសុ បមាណេ។ “កទា សញ្ញូឡ្ហា បន តេ គហបតិ សមណស្ស គោតមស្ស វណ្ណា”តិអាទីសុ គុណេ។ “វណ្ណារហស្ស វណ្ណំ ភាសតី”តិអាទីសុ បសំសាយំ។ “វណ្ណំ អញ្ជនវណ្ណេន, កាលិង្គម្ហិ វនិម្ពសេ”តិ ឯត្ថ ជាតរូបេ។ “អកិលាសុនោ វណ្ណបថេ ខណន្តា”តិ ឯត្ថ បុឡិនេ។ “វណ្ណាគមោ វណ្ណវិបរិយាយោ”តិអាទីសុ អក្ខរេ ទិស្សតិ។ តេនេវំ សព្ពថាបិ –

ឆវិយំ ថុតិយំ ហេមេ, កុលវគ្គេ ច ការណេ;
សណ្ឋានេ ច បមាណេ ច, រូបាយតនជាតិសុ;
គុណក្ខរេសុ បុឡិនេ, **វណ្ណ**សទ្ទោ បវត្តតិ;

សុវណ្ណសទ្ទោ ឆវិសម្បត្តិគរុឡជាតរូបេសុ អាគតោ។ អយញ្ហិ “សុវណ្ណេ ទុព្ពណ្ណេ, សុគតេ ទុគ្គតេ”តិ, “សុវណ្ណតា សុស្សរតា”តិ ច ឯវមាទីសុ ឆវិសម្បត្តិយំ អាគតោ។ “កាកំ សុវណ្ណា បរិវារយន្តី”តិអាទីសុ គរុឡេ។ “សុវណ្ណវណ្ណោ កញ្ចនសន្និភត្តចោ”តិអាទីសុ ជាតរូបេតិ។

បុណ សង្ឃាតេ។ បុណេតិ, បុណយតិ។

ចុណ សង្កោចនេ។ ចុណេតិ, ចុណយតិ។

ចុណ្ណ បេរណេ។ ចុណ្ណេតិ, ចុណ្ណយតិ។ ចុណ្ណំ។ ចុណ្ណវិចុណ្ណំ ករោតិ។

សណ ទានេ។ សណេតិ, សណយតិ។

កុណ សង្កោចនេ។ កុណេតិ, កុណយតិ។ កុណោ។ កុណហត្ថោ។ ហត្ថេន កុណី។

តូណ បូរណេ។ តូណេតិ, តូណយតិ។ តូណី។

ឯត្ថ **តូណី**តិ សរកលាបោ។ សា ហិ តូណេន្តិ បូរេន្តិ សរេ ឯត្ថាតិ តូណី។

ភូណ ភាសាយំ។ ភូណេតិ, ភូណយតិ។

កណ និមីលនេ។ កាណេតិ, កាណយតិ។ កាណោ។

ឯត្ថ **កាណោ**តិ ឯកេន វា ទ្វីហិ វា អក្ខីហិ បរិហីនក្ខិ។ **អដ្ឋកថាចរិយា** បន **"កាណោ** នាម ឯកក្ខិនា កាណោ, **អន្ធោ** នាម ឧភយក្ខិកាណោ"តិ វទន្តិ, តំ **កាណន្ធ**សទ្ទានំ ឯកត្ថសន្និបាតេ យុជ្ជតិ។ ឥតរថា **កាណកច្ឆបោបមសុត្តេ** វុត្តោ កច្ឆបោ ឯកស្មិំ កាណោ សិយា, ឯកក្ខិកាណោ ច បន បុរិសោ "អន្ធោ"តិ ន វត្តព្ពោ សិយា, តស្មា តេសមេយុគឡត្ថេ ឯកេកស្ស យថាសម្ភវំ ទ្វិន្នំ ទ្វិន្នមាការានំ វាចកតា ទដ្ឋព្ពា។ តថា ហិ **កោសលសំយុត្តដ្ឋកថាយំ "កាណោ**តិ ឯកច្ឆិកាណោ វា ឧភយច្ឆិកាណោ វា"តិ វុត្តំ។ អថ វា "ឱវទេយ្យានុសាសេយ្យា"តិ ឯត្ថ ឱវាទានុសាសនានំ វិយ សវិសេសតា អវិសេសតា ច ទដ្ឋព្ពា។

គណ សង្ខ្យានេ។ គណេតិ, គណយតិ។ គណនា, គណោ។

ឯត្ថ **គណនា**តិ សង្ខ្យា។ **គណោ**តិ ភិក្ខុសមូហោ។ យេសំ វា កេសញ្ចិ សមូហោ។ សមូហស្ស ច អនេកានិ នាមានិ។ សេយ្យថិទំ –

សង្ឃោ គណោ សមូហោ ច,
ខន្ធោ សន្និចយោ ចយោ;
សមុច្ចយោ ច និចយោ,
វគ្គោ បូគោ ច រាសិ ច។

កាយោ និកាយោ និករោ,
កទម្ពោ វិសរោ ឃដា;
សមុទាយោ ច សន្ទោហោ,
សង្ឃាតោ សមយោ ករោ។

ឱឃោ បុញ្ជោ កលាបោ ច,
បិណ្ឌោ ជាលញ្ច មណ្ឌលំ;
សណ្ឌោ បវាហោ ឥច្ចេតេ,
សមូហត្ថាភិធាយកាតិ។

កិញ្ចាបិ ឯតេ **សង្ឃគណសមូហា**ទយោ សទ្ទា សមូហត្ថវាចកា, តថាបិ **សង្ឃគណ**សទ្ទាយេវ វិនាបិ វិសេសកបទេន ភិក្ខុសមូហេ វត្តន្តិ, នាញ្ញេ, អញ្ញេ បន **សង្ឃគណ**សទ្ទេហិ សទ្ធិំ អញ្ញមញ្ញញ្ច កទាចិ សមានត្ថវិសយា ហោន្តិ, កទាចិ អសមានត្ថវិសយា, តស្មា យថាបាវចនំ អសម្មុយ្ហន្តេន យោជេតព្ពា។ "ឯកោ, ទ្វេ"តិអាទិនា គណេតព្ពោតិ **គណោ**។

កណ្ណ សវនេ។ កណ្ណេតិ, កណ្ណយតិ។ កណ្ណោ។ កណ្ណយន្តិ សទ្ទំ សុណន្តិ ឯតេនាតិ **កណ្ណោ**, យោ លោកេ "សវនំ, សោត"ន្តិ ច វុច្ចតិ។

កុណ គុណ អាមន្តនេ។ កុណេតិ, កុណយតិ។ គុណេតិ, គុណយតិ។ គុណោ។ គោណោ។

ឯត្ថ **គុណោ**តិ សីលាទយោ ធម្មា, កេនដ្ឋេន តេ គុណា។ គោណាបិយតិ អាមន្តាបិយតិ អត្តនិ បតិដ្ឋិតោ បុគ្គលោ ទដ្ឋុំ សោតុំ បូជិតុញ្ច ឯច្ឆន្តេហិ ជនេហីតិ គុណោ។ ឯត្ថ កិញ្ចាបិ សីលាទិធម្មានំ អាមន្តាបនំ នត្ថិ, តថាបិ តំហេតុអាមន្តនំ និមន្តនញ្ច តេយេវ ករោន្តិ នាមាតិ ឯវំ វុត្តំ។ តថា ហិ –

> “យថាបិ ខេត្តសម្បន្នេ,
> ពីជំ អប្បម្បិ រោបិតំ;
> សម្មា ធារំ បវស្សន្តេ,
> ផលំ តោសេតិ កស្សក”ន្តិ

ឯត្ថ កស្សកស្ស តុដ្ឋិឧប្បត្តិការណត្តា ហេតុវសេន និច្ចេតនស្សាបិ ផលស្ស តោសនំ វុត្តំ, ឯវមិធាបិ អាមន្តាបនការណត្តា ឯវំ វុត្តំ។ អញ្ញេ បន “គុញ្ជន្តេ អព្យយន្តេ ឥតិ គុណា”តិ អត្ថំ វទន្តិ។ តទនុរូបំ បន ធាតុសទ្ទំ ន បស្សាម, “**គុណ** អាមន្តនេ” ឥច្ចេវ បស្សាម, វិចារេត្វា គហេតព្ពំ។

វណ គត្តវិចុណ្ណនេ។ វណេតិ, វណយតិ។ វណោ។

ឯត្ថ **វណោ**តិ អរុ។ សា ហិ សរីរំ វណយតិ វិចុណ្ណេតិ ឆិទ្ទាវឆិទ្ទំ ករោតីតិ វណោតិ វុច្ចតិ។

បណ្ណ ហរិតេ។ បណ្ណេតិ, បណ្ណយតិ។ តាលបណ្ណំ។ សូបេយ្យបណ្ណំ។

ឯត្ថ ច ហរិតភាវរិកតេបិ វត្ថុស្មឹ បណ្ណភាវោ រុឡ្ហិតោ បវត្តោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ “បណ្ណំ, បត្តំ, បលាសោ, ទលំ” ឥច្ចេតេ សមានត្ថា។

បណ ព្យវហារេ។ បណេតិ, បណយតិ។ រាជា ច ទណ្ឌំ គរុកំ បណេតិ។

ឥមានិ **ណ**ការន្តធាតុរូបានិ។

តការន្តធាតុ

ចិន្ត ចិន្តាយំ។ ចិន្តេតិ, ចិន្តយតិ។ ចិត្តំ, ចិន្តា, ចិន្តនា, ចិន្តនកោ។ ការិតេ “ចិន្តាបេតិ, ចិន្តាបយតី”តិ រូបានិ។

តត្ថ **ចិត្ត**ន្តិ អារម្មណំ ចិន្តេតីតិ ចិត្តំ, វិជានាតីតិ អត្ថោ, សព្ពចិត្តសាធារណវសេនេតំ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯត្ថ សិយា – កស្មា “អារម្មណំ ចិន្តេតីតិ ចិត្ត”ន្តិ វត្វាបិ “វិជានាតីតិ អត្ថោ”តិ វុត្តំ, ននុ ចិន្តនវិជាននា នានាសភាវា។ ន ហិ “ចិន្តេតី”តិ បទស្ស “វិជានាតី”តិ អត្ថោ សម្ភវតិ, ទុប្បញ្ញស្ស ហិ នានប្បការេហិ ចិន្តយតោបិ សុខុមត្ថាធិគមោន ហោតីតិ? សច្ចំ, “វិជានាតី”តិ ឥទំ បទំ ចិត្តស្ស សញ្ញាបញ្ញាកិច្ចេហិ វិសិដ្ឋវិសយគ្គហណំ ទីបេតុំ វុត្តំ សព្ពចិត្តសាធារណត្តា **ចិត្ត**សទ្ទស្ស។ យញ្ហិ ធម្មជាតំ “ចិត្ត”ន្តិ វុច្ចតិ, តទេវ វិញ្ញាណំ, តស្មា វិជាននត្ថំ គហេត្វា សញ្ញាបញ្ញាកិច្ចាវិសិដ្ឋវិសយគ្គហណំ ទីបេតុំ “វិជានាតី”តិ វុត្តំ។

ឥទានិ អញ្ញគណិកធាតុវសេនបិ និព្ពចនំ បកាសយាម – សព្ពេសុ ចិត្តេសុ យំ លោកិយកុសលាកុសលមហាក្រិយចិត្តំ, តំ ជវនវីថិវសេន អត្តនោ សន្តានំ ចិនោតីតិ **ចិត្តំ**, វិបាកំ កម្មកិលេសេហិ ចិតន្តិ **ចិត្តំ**, ឥទំ **ចិ**ធាតុវសេន និព្ពចនំ។ យំ កិញ្ចិ លោកេ វិចិត្តំ សិប្បជាតំ, សព្ពស្ស តស្ស ចិត្តេនេវ ករណតោ ចិត្តេតិ វិចិត្តេតិ វិចិត្តំ ករិយតិ ឯតេនាតិ **ចិត្តំ**, ចិត្តករណតាយ ចិត្តន្តិ វុត្តំ ហោតិ, ឥទំ **ចិត្ត**ធាតុវសេន និព្ពចនំ។ ចិត្តតាយ ចិត្តំ, ឥទំ បាដិបទិកវសេន និព្ពចនំ។ តេនាហុ **អដ្ឋកថាចរិយា** “សព្ពម្បិ យថានុរូបតោ ចិត្តតាយ ចិត្តំ, ចិត្តករណតាយ ចិត្តន្តិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ”តិ។

ឯត្ថ ហិ ចិត្តស្ស សរាគសទោសាទិភេទភិន្នត្តា សម្បយុត្តភូមិអារម្មណហីនមជ្ឈិមបណីតាធិបតីនំ វសេន ចិត្តស្ស ចិត្តតា វេទិតព្ពា។ កិញ្ចាបិ ឯកស្ស ចិត្តស្ស ឯវំ វិចិត្តតា នត្ថិ, តថាបិ វិចិត្តានំ អន្តោគធត្តា សមុទាយវោហារេន អវយវោបិ “ចិត្ត”ន្តិ វុច្ចតិ, យថា បព្ពតនទីសមុទ្ទាទិឯកទេសេសុ ទិដ្ឋេសុ បព្ពតាទយោ ទិដ្ឋាតិ វុច្ចន្តិ។ តេនាហុ **អដ្ឋកថាចរិយា** “កាមញ្ចេត្ថ ឯកមេវ ឯវំ ចិត្តំ ន ហោតិ, ចិត្តានំ បន អន្តោគធត្តា ឯតេសុ យំ កិញ្ចិ ឯកម្បិ ចិត្តតាយ ‘ចិត្ត’ន្តិ វត្តុំ វដ្ដតី”តិ។

ឯត្ថ ច វុត្តប្បការានមត្ថានំ វិនិច្ឆយោ ពវតិ។ កថំ? យស្មា យត្ថ យត្ថ យថា យថា អត្ថោ លព្ភតិ, តត្ថ តត្ថ តថា តថា គហេតព្ពោ។ តស្មា យំ អាសេវនបច្ចយភាវេន ចិនោតិ, យញ្ច កម្មុនា អភិសង្ខតត្តា ចិតំ, តំ តេន ការណេន ចិត្តន្តិ វុត្តំ។ យំ បន តថា ន ហោតិ, តំ បរិត្តក្រិយទ្វយំ អន្តិមជវនញ្ច លព្ភមានចិន្តនវិចិត្តតាទិវសេន ចិត្តន្តិ វេទិតព្ពំ, ហសិតុប្បាទោ បន អញ្ញជវនគតិកោយេវាតិ។

ឥមានិ ចិត្តស្ស នាមានិ –

ចិត្តំ មនោ មានសញ្ច, វិញ្ញាណំ ហទយំ មនំ;
នាមានេតានិ វោហារ-បថេ វត្តន្តិ បាយតោ។

ចិត្តសទ្ទោ បញ្ញត្តិយំ វិញ្ញាណេ វិចិត្តេ ចិត្តកម្មេ អច្ឆរិយេតិ ឯវមាទីសុ អត្ថេសុ ទិស្សតិ។ អយញ្ហិ “ចិត្តោ គហបតិ។ ចិត្តមាសោ”តិអាទីសុ បញ្ញត្តិយំ ទិស្សតិ។ “ចិត្តំ មនោ មានស”ន្តិអាទីសុ វិញ្ញាណេ។ “វិចិត្តវត្ថាភរណា”តិអាទីសុ វិចិត្តេ។ “ទិដ្ឋំ វោ ភិក្ខវេ ចរណំ នាម ចិត្ត”ន្តិអាទីសុ ចិត្តកម្មេ។ “ឥង្ឃ មទ្ទិ និសាមេហិ, ចិត្តរូបំវ ទិស្សតី”តិអាទីសុ អច្ឆរិយេតិ។

ចិត សញ្ចេតនេ។ ចេតេតិ, ចេតយតិ។ វត្តោ ខោ ព្រាហ្មណ រាគេន អភិភូតោ អត្តព្យាពាធាយបិ ចេតេតិ, បរព្យាពាធាយបិ ចេតេតិ, ឧភយព្យាពាធាយបិ ចេតេតិ។ អាកង្ខតិ ចេតយតិ, តំ និសេធ ជុតិន្ធរ។ ចេតនា, សញ្ចេតនា។ ចេតយិតំ, ចេតេត្វា, ចេតយិត្វា។ សញ្ចិច្ច បាណំ ជីវិតា វោរោបេតិ។

តត្ថ **ចេតនា**តិ ចេតយតីតិ ចេតនា, សទ្ធឹ អត្តនា សម្បយុត្តធម្មេ អារម្មណេ អភិសន្ទហតីតិ អត្ថោ។ **សញ្ចេតនា**តិ ឧបសគ្គវសេន បទំ វឌ្ឍិតំ។ **ចេតយិត**ន្តិ ចេតនាការោ។ **សញ្ចិច្ចា**តិ សយំ ញត្វា, ចេច្ច អភិវិតរិត្វាតិ អត្ថោ។ ឥមានិ ចេតនាយ នាមានិ –

សញ្ចេតនា ចេតយិតំ, ចេតនា កម្មមេវ ច;
កម្មញ្ហិ “ចេតនា” ត្វេវ, ជិនេនាហច្ច ភាសិតំ។

អត្រាយំ បាឡិ “ចេតនាហំ ភិក្ខវេ កម្មំ វទាមិ, ចេតយិត្វា កម្មំ ករោតិ កាយេន វាចាយ មនសា”តិ។

មន្ត គុត្តភាសនេ។ មន្តេតិ, មន្តយតិ, និមន្តេតិ, និមន្តយតិ, អាមន្តេតិ, អាមន្តយតិ។ ជនា សង្គម្ម មន្តេន្តិ, មន្តយន្តិ, មន្តយីសុ រហោគតា។ និមន្តយិត្ថ រាជានំ។ អាមន្តយិត្ថ ទេវិន្ទោ, វិសុកម្មំ មហិទ្ធិកំ។ មន្តា, មន្តោ។ការិតេ “មន្តាបេតិ, មន្តាបយតី”តិ រូបានិ។

ឯត្ថ **មន្តា**តិ បញ្ញា, “គវេសនសញ្ញា”តិបិ វទន្តិ។ **មន្តោ**តិ គុត្តភាសនំ។ “ឧបស្សុតិកាបិ សុណន្តិ មន្តំ, តស្មា ហិ មន្តោ ខិប្បមុបេតិ ភេទ”ន្តិ ឯត្ថ ហិ គុត្តភាសនំ “មន្តោ”តិ វុច្ចតិ។ អបិច **មន្តោ**តិ ឆឡង្គមន្តោ។ វុត្តញ្ច “យេ មន្តំ បរិវត្តេន្តិ, ឆឡង្គំ ព្រហ្មចិន្តិត”ន្តិ។ ឯត្ថ សិក្ខា និរុត្តិ កប្ប ព្យាករណ ជោតិសត្ថ ឆន្ទោវិចិតិវសេន មន្តោ “ឆឡង្គោ”តិ វេទិតព្ពោ។ ឯតានិ ឯវ ឆ “វេទង្គានី”តិ វុច្ចន្តិ។ វេទោ ឯវ ហិ “មន្តោ, សុតី”តិ ច វុត្តោ។ អថ វា **មន្តោ**តិ វេទាទិវិជ្ជា។

យន្ត សង្កោចនេ។ យន្តេតិ, យន្តយតិ។ យន្តំ, តេលយន្តំ យថាចក្កំ, ឯវំ កម្បតិ មេទនី។

សត្ត គតិយំ។ សត្តេតិ, សត្តយតិ។

សន្ត អាមប្បយោគេ។ **អាមប្បយោគោ** នាម ឧស្សន្ទក្រិយា។ សន្តេតិ, សន្តយតិ។

កិត្ត សំសទ្ទនេ។ កិត្តេតិ, កិត្តយតិ។ “យេ វោហំ កិត្តយិស្សាមិ, គិរាហិ អនុបុព្ពសោ។ កិត្តនា បរិកិត្តនា”តិអាទីសុ បន កត្ថនា “កិត្តនា”តិ វុច្ចតិ។

តន្ត កុដុម្ពធារណេ។ តន្តេតិ, តន្តយតិ។ សតន្តោ, សប្បធានោតិ អត្ថោ។

យត និការោបការេសុ។ យតេតិ, យតយតិ។ នីតោ ច បដិទានេ, **យត**ធាតុ **និ**ឧបសគ្គតោ បរោ បដិទានេ វត្តតិ, និយ្យាតេតិ, និយ្យាតយតិ។ **ត**ការស្ស បន **ទ**ការត្តេ កតេ “និយ្យាទេតិ, និយ្យាទយតិ។ រថំ

និយ្យាទយិត្វាន, អណណោ ឯហិ សារថី”តិ រូបានិ។

វតុ ភាសាយំ។ វត្តេតិ, វត្តយតិ។

បត គតិយំ។ បតេតិ, បតយតិ។

វាត គតិសុខសេវនេសុ។ គតិ សុខំ សេវនន្តិ តយោ អត្ថា។ តត្ថ សុខនំ **សុខំ**។ វាតេតិ, វាតយតិ។ វាតោ, វាតបុប្ផំ។ ចីវរស្ស អនុវាតោ។

កេត អាមន្តនេ។ កេតេតិ, កេតយតិ។ កេតកោ។

សត្ត សន្តានក្រិយាយំ។ សន្តានក្រិយា នាម បពន្ធក្រិយា អវិច្ឆេទករណំ។ សត្តេតិ, សត្តយតិ។ សត្តោ។

“កិន្នុ សន្តរមានោវ, លាយិត្វា ហរិតំ តិណំ;
ខាទ ខាទាតិ លបសិ, គតសត្តំ ជរគ្គវ”ន្តិ

បាឡិយំ បន “គតសត្តំ ជរគ្គវ”ន្តិ បាឋស្ស “វិគតជីវិតំ ជិណ្ណគោណ”ន្តិ អត្ថំ សំវណ្ណេសុំ។ ឥមិនា **សត្ត**សទ្ទស្ស ជីវិតវចនំ វិយ ទិស្សតិ, “ន សុករា ឧភ្ជេន បគ្គហេន យាបេតុ”ន្តិ ឯត្ថ **បគ្គហ**សទ្ទស្ស បត្តកថនំ វិយ។ សុដ្ឋុ វិចារេតព្ពំ។

សុត្ត អវមោចនេ។ សុត្តេតិ, សុត្តយតិ។

មុត្ត បសវនេ។ មុត្តេតិ, មុត្តយតិ។ ឱមុត្តេតិ, ឱមុត្តយតិ។ មុត្តំ។ អត្រាយំ បាឡិ “មុត្តេតិ ឱហទេតិ ចា”តិ។ តត្ថ **មុត្តេតី**តិ បស្សាវំ ករោតិ។ **ឱហទេតី**តិ ករីសំ វិស្សជ្ជេតិ។ ការិតេ “មុត្តាបេតិ, មុត្តាបយតី”តិ រូបានិ។

កត្តរ សេថិល្លេ។ កត្តរេតិ, កត្តរយតិ។ កត្តរោ។ កត្តរទណ្ឌោ, កត្តរសុប្បំ។

តត្ថ **កត្តរោ**តិ ជិណ្ណោ។ មហល្លកោតិ វុត្តំ ហោតិ។ កេនដ្ឋេន? កត្តរយតិ អង្គានំ សិថិលភាវេន សិថិលោ ភវតីតិ អត្ថេន។ **កត្តរទណ្ឌោ**តិ កត្តរេហិ ជិណ្ណមនុស្សេហិ ឯកន្តតោ គហេតព្ពតាយ កត្តរានំ ទណ្ឌោ កត្តរទណ្ឌោ។ តេនាហុ **អដ្ឋកថាចរិយា** **“កត្តរទណ្ឌោ**តិ ជិណ្ណកាលេ គហេតព្ពទណ្ឌោ”តិ។ **កត្តរសុប្ប**ន្តិ ជិណ្ណសុប្បំ។ កត្តរញ្ច តំ សុប្បញ្ចាតិ កត្តរសុប្បន្តិ សមាសោ។

ចិត្ត ចិត្តករណេ, កទាចិ **ទស្សនេបិ។ ចិត្តករណំ** វិចិត្តភាវករណំ។ ចិត្តេតិ, ចិត្តយតិ។ ចិត្តំ។

តការន្តធាតុរូបានិ។

ថការន្តធាតុ

កថ កថនេ។ កថេតិ, កថយតិ។ ធម្មំ សាកច្ឆតិ។ សាកច្ឆា, កថា, បរិកថា, អដ្ឋកថា។

តត្ថ **សាកច្ឆតី**តិ សហ កថយតិ។ អត្ថោ កថិយតិ ឯតាយាតិ **អដ្ឋកថា,** ត្ថការស្ស ដ្ឋការត្តំ។

យាយ’ត្ថមភិវណ្ណេន្តិ, ព្យញ្ជនត្ថបទានុគំ;
និទានវត្ថុសម្ពន្ធំ, ឯសា អដ្ឋកថា មតា។

“អដ្ឋកថា”តិ ច “អត្ថសំវណ្ណនា”តិ ច និន្នានាករណំ។

បថិ គតិយំ។ បន្ថេន្តិ, បន្ថយន្តិ។ បន្ថោ។ ***ភូវាទិ***គណេ **“បថ** គតិយ”ន្តិ **អ**ការន្តវសេន កថិតស្ស “បថតិ, បថោ”តិ និគ្គហីតាគមវជ្ជិតានិ រូបានិ ភវន្តិ, ឥធ បន **ឥ**ការន្តវសេន កថិតស្ស សនិគ្គហីតាគមានិ រូបានិ និច្ចំ ភវន្តីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

បុត្ថ អាទរានាទរេសុ។ បុត្ថេតិ, បុត្ថយតិ។

មុត្ថ សង្ឃាតេ។ មុត្ថេតិ, មុត្ថយតិ។

វត្ថ អទ្ធនេ។ វត្ថេតិ, វត្ថយតិ។

បុថ ភាសាយំ។ បោថេតិ, បោថយតិ។ កថេតីតិ អត្ថោ។

បុថ បហារេ។ បោថេតិ, បោថយតិ។ កុមារេ បោថេត្វា អគមាសិ។

កថ វាក្យបពន្ធេ។ កថេតិ, កថយតិ។ កថា។

សថ ទុព្ពល្យេ។ សថេតិ, សថយតិ។

អត្ថ បត្ថ យាចនាយំ។ អត្ថេតិ, អត្ថយតិ។ អត្ថោ។ បត្ថេតិ, បត្ថយតិ។ បត្ថនា។ បដិបក្ខំ អត្ថយន្តិ ឥច្ឆន្តីតិ **បច្ចត្ថិកា**។

ថោម សិលាឃាយំ។ ថោមេតិ, ថោមយតិ។ ថោមនា។

កាថ ហឹសាយំ។ កាថេតិ, កាថយតិ។

សថ ពន្ធនេ។ សថេតិ, សថយតិ។

សន្ថ គន្ថ សន្ថម្ភេ។ សន្ថេតិ, សន្ថយតិ។ គន្ថេតិ, គន្ថយតិ។ គន្ថោ។

ថការន្តធាតុរូបានិ។

ទការន្តធាតុ

ហទ ករីសុស្សគ្គេ។ **ករីសុស្សគ្គោ** ករីសស្ស ឧស្សគ្គោ វិស្សជ្ជនំ។ ហទេតិ, ហទយតិ។ ឱហទេតិ, ឱហទយតិ។

វិទ លាភេ។ ឥមស្មឹ ឋានេ **លាភោ** នាម អនុភវនំ, តស្មា **វិទ**ធាតុ អនុភវនេ វត្តតីតិ អត្ថោ គហេតព្ពោ។ សុខំ វេទនំ វេទេតិ។ ទុក្ខំ វេទនំ វេទេតិ។ វេទយតិ។ វេទនា, វិត្តិ។ វេទយិតំ។ សុខំ វេទនំ វេទយមានោ។

កុទិ អនតភាសនេ។ កុន្ទេតិ, កុន្ទយតិ។

មិទ សិនេហនេ។ អត្រ **សិនេហោ** នាម បីតិ។ មេទេតិ, មេទយតិ។

ឆទ សំវរណេ។ គេហំ ឆាទេតិ, ឆាទយតិ។ ទោសំ ឆាទេតិ, ឆាទយតិ។ បដិច្ឆាទេតិ, បដិច្ឆាទយតិ។ ឆត្តំ។ ឆន្នា កុដិ។

តត្រ **ឆត្តន្តិ** អាតបត្តំ។ អាតបំ ឆាទេតីតិ **ឆត្តំ**។ បដិច្ឆាទិយតេតិ **ឆន្នា**។

ចុទ សញ្ចោទនេ អាណត្តិយញ្ច។ ចោទេតិ, ចោទយតិ។ ចោទកោ, ចុទិតកោ, ចោទនា។ អានន្ទោ ពុទ្ធចោទិតោ។

តត្រ **ចោទនា**តិ ចាលនា។ **ចាលនា**តិ ទោសារោបនាតិ អត្ថោ។

ឆទ្ទ វមនេ។ ឆទ្ទេតិ, ឆទ្ទយតិ។

មទ វិត្តិយោគេ។ មទេតិ, មទយតិ។

វិទ ចេហនាខ្យាននិវាសេសុ។ ចេហនា សញ្ញាណំ។ **អាខ្យានំ** កថនំ។ **និវាសោ** និវសនំ។ វេទេតិ, វេទយតិ។ បដិវេទេតិ, បដិវេទយតិ។ បដិវេទយាមិ តេ មហារាជ។

សទ្ទ សទ្ទនេ។ សទ្ទេតិ, សទ្ទយតិ។ វិសទ្ទេតិ, វិសទ្ទយតិ។ សទ្ទោ, សទ្ទិតោ។ ទីឃត្តេ "សទ្ទាយតី"តិ រូបំ។

ឯត្ថ ច "មំ សទ្ទាយតីតិ សញ្ញាយ វេគេន ឧទកេ បតី"តិ **អដ្ឋកថាបាឋោ** និទស្សនំ, ឥទំ "បព្ពតាយតី"តិ រូបំ វិយ ធាតុវសេន និប្ផន្នំ ន ហោតីតិ ន វត្តព្ពំ, ធាតុវសេន និប្ផន្នំយេវាតិ គហេតព្ពំ។ **សទ្ទោ**តិ សទ្ទិយតីតិ សទ្ទោ, យថាវុច្ចតីតិ វចនំ។ អថ វា សទ្ទិយតិ អត្ថោ អនេនាតិ **សទ្ទោ**។ គរវោ បន "សប្បតីតិ **សទ្ទោ**។ ឧទីរិយតិ អភិលបិយតីតិ អត្ថោ"តិ វទន្តិ។

សូទ អាសេចនេ។ សូទេតិ, សូទយតិ។ សូទោ។

សូទោតិ ភត្តការកោ, យោ "រសកោ"តិបិ វុច្ចតិ។

កន្ទ សាតច្ចេ។ សាតច្ចំ សតតភាវោ និរន្តរភាវោ។ កន្ទេតិ, កន្ទយតិ។

មុទ សំសគ្គេ។ ឯកតោករណំ **សំសគ្គោ**។ មោទេតិ, មោទយតិ សត្តុនិ សប្បិនា។

នទ ភាសាយំ។ នាទេតិ, នាទយតិ។ ហេតុកត្តុរូបានីតិ ន វត្តព្ពានិ បាឡិទស្សនតោ "សីហោ ច សីហនាទេន, ទទ្ទរំ អភិនាទយី"តិ។ អញ្ញត្រាបិ សំសយោ ន កាតព្ពោ។ ឥមស្មិំ **ចុរាទិ**គណេ ហេតុកត្តុរូបសទិសានម្បិ សុទ្ធកត្តុរូបានំ សន្ទិស្សនតោ។

សទ អស្សាទនេ។ សាទេតិ, សាទយតិ។ អស្សាទេតិ, អស្សាទយតិ។ ឯត្ថ **អា**ឧបសគ្គោ រស្សវសេន ឋិតោ។

គទ ទេវសទ្ទេ។ ទេវសទ្ទោ វុច្ចតិ មេឃសទ្ទោ។ គទេតិ, គទយតិ។

បទ គតិយំ។ បទេតិ, បទយតិ។ បទំ។ ឥមិស្សា **ទិវាទិ**គណេ "បជ្ជតី"តិ រូបំ ភវតិ, ឥធ បន ឆ្លទិសានិ។

ឆិទ្ទ កណ្ណភេទេ។ ឆិទ្ទេតិ, ឆិទ្ទយតិ។ ឆិទ្ទំ។

ឆិទ ទ្វេធាករណេ។ ននុ ភោ យោ ចតុធា វា បញ្ចធា វា អនេកសតធា វា ឆិន្ទតិ, តស្ស តំ ឆេទនំ ទ្វេធាករណំ នាម ន ហោតិ, ឯវំ សន្តេ កស្មា សាមញ្ញេន អវត្វា "ទ្វេធាករណេ"តិ ទ្វិធា គហណំ កតន្តិ? ទ្វិធាករណំ នាម ន ហោតីតិ ន វត្តព្ពំ, អនេកសតធា ឆេទនម្បិ ទ្វិធាករណំយេវ។ អបរស្ស ហិ អបរស្ស ឆិន្ទកោដ្ឋាសស្ស បុព្ពេន ឯកេន កោដ្ឋាសេន សទ្ធិំ អបេក្ខនវសេន ទ្វិធាករណំ ហោតិយេវ។ ឆេទេតិ, ឆេទយតិ។

> យោ តេ ហត្ថេ ច បាទេ ច, កណ្ណនាសញ្ច ឆេទយិ;
> តស្ស កុជ្ឈ មហាវីរ, មា រដ្ឋំ វិនស្ស ឥទំ;
>
> យោ មេ ហត្ថេ ច បាទេ ច, កណ្ណនាសញ្ច ឆេទយិ;
> ចិរំ ជីវតុ សោ រាជា, ន ហិ កុជ្ឈន្តិ មាទិសាតិ។

ឆទ អបវារណេ។ ឆាទេតិ, ឆាទយតិ។ ឆត្តំ។ បុរិសស្ស ភត្តំ ឆាទយតិ។

ឆ្លទិ សន្ទីបនេ។ ឆ្លទេតិ, ឆ្លទយតិ។ ឆ្លការន្តវសេន និទ្ទិដ្ឋត្តា សនិគ្គហីតាគមានិ រូបានិ ន ភវន្តិ។

អទ្ទ ហឹសាយំ។ អទ្ទេតិ, អទ្ទយតិ។

វទ ភាសាយំ។ វាទេតិ, វាទយតិ។ វាទោ។

តត្ថ "វាទេតិ, វាទយតី"តិ ឥមេសំ "វទតី"តិ សុទ្ធកត្តុវសេនេវ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ, ន ហេតុកត្តុវសេន។ តថា ហិ "សង្កេតំ កត្វា វិសំវាទេតិ។ ឱវទេយ្យានុសាសេយ្យ។ ឥទមេវ សច្ចន្តិ ច វាទយន្តិ។ អវិសំវាទកោ លោកស្សា"តិ សុទ្ធ

កត្ថទីបកបាឡិនយា ទិស្សន្តិ , សទ្ទសត្ថេ ច “វាទយតី”តិ សុទ្ធកត្តុបទំ ទិស្សតិ។ តត្ថ **វិសំវាទេតី**តិ មុសា វទេតិ, អថ វា វិប្បលម្ភេតិ, **វាទោ**តិ វចនំ។ “វាទោ ជប្បោ វិតណ្ឌា”តិ ឯវរិធាសុ តីសុ កថាសុ វាទសង្ខាតា កថា។ “វាទាបេតិ, វាទាបយតី”តិ ទ្វេយេវ ហេតុកត្តុបទានិ ភវន្តិ។

ឆទី ឥច្ឆាយំ។ ណ្ហិការន្តោយំ ធាតុ, តស្មា សនិគ្គហីតាគមានិស្ស រូបានិ ន ភវន្តិ។ បុរិសស្ស ភត្តំ ឆាទេតិ, ឆាទយតិ, រុច្ចតីតិ អត្ថោ។ បុរិសស្ស ភត្តំ ឆាទយមានំ តិដ្ឋតិ ឆាទេន្តំ វា។

វទី អភិវាទនថុតីសុ។ អយម្បិ ណ្ហិការន្តោ ធាតុ, តស្មា ឥមស្សបិ សនិគ្គហីតាគមានិ រូបានិ ន ភវន្តិ។ វាទេតិ, វាទយតិ, វន្ទតិ, ថោមេតិ វាតិ អត្ថោ។ ឥមានិ អនុបសគ្គានិ រូបានិ។ សទ្ទសត្ថេបិ ច “វាទយតី”តិ អនុបសគ្គវន្ទនថុតិអត្ថំ បទំ វុត្តំ, សាសនេ បន “អភិវាទេតិ, អភិវាទយតិ, អភិវាទនំ, ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា”តិអាទីនិ សោបសគ្គានិ រូបានិ ទិស្សន្តិ។

តត្ថ **អភិវាទេត្វា**តិ វន្ទិត្វា, ថោមេត្វា វា, អយមស្មាកំ រុចិ។ **អាគមដ្ឋកថាយំ** បន **“អភិវាទេត្វា**តិ ‘សុខី អរោគោ ហោតូ’តិ វទាបេត្វា, វន្ទន្តោ ហិ អត្តនោ ឯវំ វទាបេតិ នាមា”តិ ហេតុកត្តុវសេន **អភិវាទន**សទ្ទត្ថោ វុត្តោ, អម្ហេហិ បន **វន្ទន**សទ្ទំ សទ្ទសត្ថនយមគ្គហេត្វា សុទ្ធកត្តុវសេន អត្ថោ កថិតោ។ អភិវាទនញ្ហិ វន្ទនំយេវ, ន វទាបនំ **អភិ**សទ្ទេន សម្ពន្ធិតត្តា “អភិវាទនសីលិស្សា”តិ ឯត្ថ វិយ។ ឥទញ្ហិ “អភិវាទាបនសីលិស្សា”តិ ន វុត្តំ។ យទិ ច សទ្ទសត្ថេ វទាបនមធិប្បេតំ សិយា, “វទី វទាបនថុតីសូ”តិ និស្សន្ទេហវចនំ វត្តព្ពំ សិយា , ឯវញ្ច ន វុត្តំ, ឯវំ បន វុត្តំ “វទី អភិវាទនថុតីសូ”តិ, តេន វទាបនមនធិប្បេតន្តិ ញាយតិ។

អថាបិ សិយា “កស្សចិ វុទ្ធេន វិសិដ្ឋំ វទាបនំ អភិវាទន”ន្តិ, ឯវម្បិ នុបបជ្ជតិ ការិតវសេន ធាតុអត្ថស្ស អកថេតព្ពតោ។ តថា ហិ “បច បាកេ, ឆិទិ ទ្វិធាករណេ”តិអាទិនា ភាវវសេន អត្ថប្បកាសនមត្តេយេវ “បចតិ, បច្ចតិ, បាចេតិ។ ឆិន្ទតិ, ឆិជ្ជតិ, ឆេទាបេតី”តិអាទីនិ សកម្មកានិ ចេវ អកម្មកានិ ច សការិតានិ ច រូបានិ និប្ផជ្ជន្តិ, ន ច តទត្ថាយ វិសុំ វិសុំ ធាតុនិទ្ទេសោ ករិយតិ។ តស្មា “វទី អភិវាទនថុតីសូ”តិ ឯត្ថ ការិតវសេន ធាតុអត្ថោ កថិតោតិបិ វត្តុំ ន សក្កា ក្រិយាសភាវត្តា ធាតូនំ។ យថា បន “តក្កេតិ, វិតក្កេតិ។ តក្កោ, វិតក្កោ”តិអាទីនិ សមានត្ថានិ, តថា “វាទេតិ, អភិវាទេតី”តិអាទីនិ សមានត្ថានិ។ អតោ សទ្ទសត្ថេបិ សទ្ទសត្ថវិទូហិ “តក្ក វិតក្កេ, វទី អភិវាទនថុតីសូ”តិអាទីនំ ធាតូនំ “តក្កយតិ, វាទយតី”តិអាទីនិ អនុបសគ្គានិយេវ រូបានិ ទស្សិតានិ, តានិ ច ខោ សុទ្ធកត្តុបទានិយេវ, ន ហេតុកត្តុបទានិ, តស្មា “អភិវាទនថុតីសូ”តិ ឯតស្ស “វទាបនថុតីសូ”តិ អត្ថោ នុបបជ្ជតិ។

កិញ្ច ភិយ្យោ – “អភិវាទេតិ, អភិវាទយតិ។ អភិវាទេត្វា, អភិវាទយិត្វា”តិអាទីនិ សមានត្ថានិ, **ណេណយ**មត្តេន ហិ សវិសេសានិ។ យទិ “អភិវាទេត្វា”តិ ឥមស្ស បទស្ស “សុខី អរោគោ ហោតូ’តិ វទាបេត្វា”តិ អត្ថោ សិយា, “សិរសា អភិវាទយិ”ន្តិ ឯត្ថ “សិរសា”តិ បទំ ន វត្តព្ពំ សិយា វទាបនេន អសម្ពន្ធត្តា។ យស្មា វុត្តំ តំ បទំ, តេន ញាយតិ “អភិវាទេត្វា”តិអាទីសុ វទាបនត្ថោ ន ឥច្ឆិតព្ពោ, វន្ទនត្ថោ ឥច្ឆិតព្ពោ ថោមនត្ថោ ច។ យស្មា **ភូវាទិ**គណេ “វន្ទ អភិវាទានថុតីសូ”តិ ឥមស្ស ធាតុស្ស “វន្ទតី”តិ បទរូបស្ស “អភិវន្ទតិ, ថោមេតិ ចា”តិ អត្ថោយេវ ឥច្ឆិតព្ពោ, ន វទាបនត្ថោ។ តថា ហិ “វន្ទេ សុគតំ គតិវិមុត្ត”ន្តិ បទានមត្ថំ វទន្តេន **ដីកាចរិយេនបិ “វន្ទេ**តិ វន្ទាមិ, ថោមេមិ ចា”តិ វន្ទនថោមនត្ថោយេវ ទស្សិតោ, ន **អភិវាទន**សទ្ទត្ថំ បដិច្ច វទាបនត្ថោ, តស្មា “អភិវាទេត្វា”តិ ឯត្ថាបិ វន្ទនថោមនត្ថាយេវ ឥច្ឆិតព្ពា, ន វទាបនត្ថោ។

អថាបិ សិយា “វន្ទេ’តិ បទេ ការិតបច្ចយោ នត្ថិ, ‘អភិវាទេត្វា’តិ ឥមស្មឹ បន អត្ថិ, តស្មា តត្ថ វទាបនត្ថោ ន លព្ភតិ, ឥធ បន លព្ភតី”តិ។ តន្ន, “ករោតី”តិសុទ្ធកត្តុបទស្សបិ “និប្ផាទេតី”តិ ហេតុកត្តុបទវសេន វិវរណស្ស វិយ “វន្ទេ”តិ បទស្សបិ “សុខី អរោគោ ហោតូ’តិ វទាបេត្វា”តិ វិវរណស្ស វត្តព្ពត្តា។ “អភិវាទេត្វា”តិ ឥទញ្ច “វន្ទេ”តិ បទមិវ ការិតបច្ចយន្តំ ន ហោតិ។ កស្មាតិ ចេ? យស្មា “ចិន្តេតិ, ចិន្តយតិ។ មន្តេតិ, មន្តយតី”តិអាទីនំ **ចុរាទិ**គណិកានំ សុទ្ធកត្តុបទានំ “ចិន្តាបេតិ, ចិន្តាបយតី”តិអាទីនិយេវ ហេតុកត្តុបទានិ ទិស្សន្តិ, តស្មា យទិ ហេតុកត្តុបទំ អធិប្បេតំ សិយា, “អភិវាទាបេត្វា”តិ វា “អភិវាទាបយិត្វា”តិ វា វត្តព្ពំ សិយា, យស្មា បនេវំ ន វុត្តំ, តស្មា តំ ការិតបច្ចយន្តំ ន ហោតីតិ សិទ្ធំ។

ឥមស្សត្ថស្ស អាវិភាវត្ថំ ឥមស្មឹ ឋានេ សាដ្ឋកថំ **វិធុរជាតកប្បទេសំ** វទាម។

“កថំ នោ អភិវាទេយ្យ, អភិវាទាបយេថ វេ;
យំ នរោ ហន្តុមិច្ឆេយ្យ, តំ កម្មំ នុបបជ្ជតី”តិ

អយំ តាវ ជាតកបាឡិ។ អយំ បន **អដ្ឋកថាបាឋោ** “យញ្ហិ នរោ ហន្តុមិច្ឆេយ្យ, សោ តំ កថំ នុ អភិវាទេយ្យ, កថំ វា តេន អត្តានំ អភិវាទាបយេថ វេ។ តស្ស ហិ តំ កម្មំ ន ឧបបជ្ជតី”តិ។ តត្ថ បាឡិយំ **អភិវាទេយ្យា**តិ សុទ្ធកត្តុបទំ តព្ពាចកត្តា។ **អភិវាទាបយេថ វេ**តិ ហេតុកត្តុបទំ តព្ពាចកត្តា។ ឯវំ វិភាគំ បន ញត្វា បាឡិយា អដ្ឋកថាយ ច អធិប្បាយោ គហេតព្ពោ “នរោ យំ បុគ្គលំ ហន្តុំ ឥច្ឆេយ្យ, សោ ហន្តា តំ វជ្ឈំ បុគ្គលំ កថំ នុ អភិវាទេយ្យ, សោ វា ហន្តា, តេន វជ្ឈេន មំ វន្ទាហីតិ អត្តានំ កថំ វន្ទាបេយ្យា”តិ។ ឯត្ថ បន “រាជានោ ចោរំ សុនខេហិបិ ខាទាបេន្តី”តិអាទីសុ វិយ ករណវសេន “តេន វជ្ឈេនា”តិ បទំ យោជិតំ, អត្ថោ បន “តំ វជ្ឈ”ន្តិ ឧបយោគវចនវសេន ទដ្ឋព្ពោ ទ្វិកម្មកត្តា សការិតបច្ចយស្ស សកម្មកធាតុយាតិ។ ននុ ឯវំ សន្តេ “អដ្ឋកថាចរិយា បស្សិតព្ពំ ន បស្សន្តិ, អតិត្ថេ បក្ខន្ទន្តី”តិ តេសំ ទោសោ ហោតីតិ? ន ហោតិ, សុណាថ អស្មាកំ សោធនំ, តថា ហិ អដ្ឋកថាចរិយេហិ “អភិវាទេត្វា”តិ ឯត្ថ “វទិ អភិវាទនថុតីសូ”តិ ធាតុយា អត្ថមត្តហេត្វា វោហារវិសយេ កោសល្លសមន្នាគតត្តា សណ្ហសុខុមមត្ថំ សោតូនំ ពោធេតុំ “វទ វិយត្តិយំ វាចាយ”ន្តិ ធាតុយេវត្ថំ គហេត្វា ការិតបច្ចយបរិកប្បនេន ការិតត្ថមាទាយ “អភិវាទេត្វាតិ ‘សុខី អរោគោ ហោតូ’តិ វទាបេត្វា, វន្ទន្តោ ហិ អត្ថតោ ឯវំ វទាបេតិ នាមា”តិ ហេតុកត្តុវសេន **អភិវាទន**សទ្ទត្ថោ វុត្តោតិ ន កោចិ តេសំ ទោសោ។ បូជារហា ហិ តេ អាយស្មន្តោ, នមោយេវ តេសំ ករោម, ឥទម្បិ ឋានំ សុខុមំ សាធុកំ មនសិ កាតព្ពំ។ ឯវញ្ហិ ករោតោ បញ្ញា វឌ្ឍតីតិ។

ទការន្តធាតុរូបានិ។

ធការន្តធាតុ

វន្ធ បាកេ។ សូទោ ភត្តំ វន្ធេតិ, វន្ធយតិ។ កាកំ សោកាយ វន្ធេហិ។ វន្ធកោ។ សូទេន ឱទនោ វន្ធិយតិ។ វន្ធិតោ។ វន្ធនំ។ បុរិសោ សូទំ សូទេន វា ឱទនំ វន្ធាបេតិ, វន្ធាបយតិ។ វន្ធេតុំ, វន្ធយិតុំ។ វន្ធិត្វា, វន្ធយិត្វា, វន្ធិយ ឥច្ចាទីនិ។

ធូ កម្បនេ។ ធាវេតិ, ធាវយតិ។

គន្ធ សូចនេ អទ្ទនេ ច។ សូចនំ។ បកាសនំ។ **អទ្ទនំ** បរិប្លុតា។ គន្ធេតិ, គន្ធយតិ, គន្ធោ។

ឯត្ថ **គន្ធោ**តិ គន្ធេតិ អត្តនោ វត្ថុំ សូចយតិ បកាសេតីតិ គន្ធោ។ បដិច្ឆន្នំ វា បុប្ផផលាទី “ឥទមេត្ថ អត្ថី”តិ បេសុញ្ញំ ឧបសំហរន្តោ វិយ បកាសេតីតិ គន្ធោ។ **គមុធរ**ធាតុទ្វយវសេនបិ **គន្ធ**សទ្ទត្ថោ វត្តព្ពោ “គច្ឆន្តោ ធរិយតីតិ គន្ធោ” ឥតិ, អាហ ច “គច្ឆន្តោ ធរិយតីតិ គន្ធោ, សូចនតោបិ វា”តិ។ **គន្ធ**សទ្ទោ ច “ឧប្បលគន្ធចេនោ”តិ ឯត្ថ ឆេទនេ វត្តតីតិ ទដ្ឋព្ពោ។

វធ សំយមេ។ វធេតិ, វធយតិ។

ពុធិ ហឹសាយំ។ ពុន្ធេតិ, ពុន្ធយតិ។ បលិពុន្ធេតិ, បលិពុន្ធយតិ។ បលិពោធោ, **បរិ**សទ្ទោ ឧបសគ្គោ, សោ វិការវសេន អញ្ញថា ជាតោ។ តត្ថ **បលិពោធោ**តិ អាវាសបលិពោធាទិ។ អបិច **បលិពោធោ**តិ តណ្ហាមានទិដ្ឋិត្តយញ្ច។

វទ្ធ ឆេទនបូរណេសុ។ វទ្ធេតិ, វទ្ធយតិ។ វទ្ធកី។ **វទ្ធកី**តិ គហការកោ។

គទ្ធ អភិកង្ខាយំ។ គទ្ធេតិ, គទ្ធយតិ។ គទ្ធោ។ **គទ្ធោ**តិ គិជ្ឈោ។ “គទ្ធពាធិបុព្ពោ”តិ ឥទមេត្ថ និទស្សនំ។

សធុ បហំសនេ។ សធេតិ, សធយតិ។

វទ្ធ ភាសាយំ។ វទ្ធេតិ, វទ្ធយតិ។

អន្ធ ទិដ្ឋូបសំហារេ។ ទិដ្ឋូបសំហារោ នាម ចក្ខុសញ្ញិតាយ ទិដ្ឋិយា ឧបសំហារោ អបនយនំ វិនាសោ វា។ ចក្ខុ ហិ បស្សន្តិ ឯតាយាតិ ទិដ្ឋីតិ វុច្ចតិ។ យំ សន្ធាយ **អដ្ឋកថាសុ** “សសម្ភារចក្ខុនោ សេតមណ្ឌលបរិក្ខិត្តស្ស កណ្ហមណ្ឌលស្ស មជ្ឈេ អភិមុខំ ឋិតានំ សរីរសណ្ឋានុប្បត្តិទេសភូតេ ទិដ្ឋិមណ្ឌលេ”តិ វុត្តំ។ **ដីកាយម្បិ** ច “ទិដ្ឋិមណ្ឌលេតិ អភិមុខដ្ឋិតានំ សរីរសណ្ឋានុប្បត្តិទេសភូតេ ចក្ខុសញ្ញិតាយ ទិដ្ឋិយា មណ្ឌលេ”តិ វុត្តំ។ ឯវំភូតាយ ទិដ្ឋិយា ឧបសំហារេ **អន្ធ**ធាតុ វត្តតិ។ អន្ធេតិ, អន្ធយតិ។ ចក្ខូនិ អន្ធយីសុ, អន្ធោ។ **អន្ធោ**តិ អន្ធេតីតិ អន្ធោ។

ទ្វិន្នំ ចក្ខូនំ ឯកស្ស វា វសេន នដ្ឋនយនោ, ឯវមិធ **អន្ធ**ធាតុ វុត្តោ។ កច្ចាយនេ បន “ខាទាមគមានំ ខន្ធន្ធគន្ធា”តិ វចនេន **អម**ធាតុស្ស **អន្ធា**ទេសករណវសេន រូបនិប្ផត្តិ ទស្សិតា។

ពធ ពន្ធនេ។ មិគំ ពាធេតិ, ពាធយតិ។ ពទ្ធោ មិគោ, ពទ្ធោសិ មារបាសេន។

តត្ថ **ពាធេតី**តិ ពន្ធតីតិ សុទ្ធកត្តុវសេន អត្ថោ គហេតព្ពោ។ ឯវំ **ពាធយតី**តិ ឯត្ថាបិ។ តថា ហិ “វាតំ ជាលេន ពាធេសិ, យោ អនិច្ឆន្តមិច្ឆសី”តិ ឯត្ថ **ពាធេសី**តិ ពន្ធសីតិ សុទ្ធកត្តុវសេន អត្ថោ។ **ភូវាទិ**គណេ បន **“ពាធ** ពន្ធាយ”ន្តិ **ពាធ**ធាតុស្ស វសេន “ពាធតី”តិ កត្តុបទំ “ពាធេតិ, ពាធយតី”តិ ហេតុកត្តុបទំ ភវតិ។ **ពទ្ធោ**តិ ពាធិយតេ ពន្ធិយតេ សោតិ ពទ្ធោ។

ធការន្តធាតុរូបានិ។

នការន្តធាតុ

មាន បូជាយំ បេមនេ វីមំសាយំ។ មានេតិ, មានយតិ។ មាតា។ វិមានេតិ, វិមានយតិ, បដិមានេតិ, បដិមានយតិ។ មាននា, សម្មាននា, វិមាននា, វិមានំ, វិមាននំ, មានិតោ។

> អមាននា យត្ថ សន្តោ, សន្តានំ វា វិមាននា;
> ហីនសម្មាននា វាបិ, ន តត្ថ វសតី វសេ។

វីមំសតិ, វីមំសា, វីមំសិយតីតិ វីមំសិយមានោ។ វីមំសន្តោ។

តត្ថ **មានេតី**តិ បូជេតិ, **អដ្ឋកថាសុ** បន “មានេន្តី”តិ ឯតស្មឹ ឋានេ អយមត្ថោ ទស្សិតោ **“មានេន្តី**តិ មនេន បិយាយន្តិ។ **បូជេន្តី**តិ បច្ចយេហិ **បូជេន្តី**”តិ។ សោ វេវចនត្ថប្បកាសនវសេន វុត្តោតិ គហេតព្ពោ។ **មាននបូជន**សទ្ទា ហិ បរិយាយសទ្ទត្តា វេវចនសទ្ទា ឯវ។ **វិមានេតី**តិ អវមញ្ញតិ។ **វិមា**នន្តិ សោភាវិសេសយោគតោ វិសិដ្ឋមានិយតាយ វិមានំ, វិសេសតោ មានេតព្ពន្តិ ហិ **វិមានំ,** ទេវានំ វសនដ្ឋានភូតំ ព្យម្ហំ។

មន ថម្ភេ។ ថម្ភោ ចិត្តស្ស ថទ្ធតា។ មានេតិ, មានយតិ។ មានោ។

ថន ទេវសទ្ទេ។ ទេវសទ្ទោ មេឃសទ្ទោ, ថនេតិ, ថនយតិ។

យថាបិ មេឃោ ថនយំ, វិជ្ជុមាលី សតក្កកុ។

ថលំ និន្នញ្ច បូរេតិ, អភិវស្សំ វសុន្ធរំ។

យថា បាវុសកោ មេឃោ, ថនយន្តោ សវិជ្ជុកោ។

ឩន បរិហានិយំ។ ឩនេតិ, ឩនយតិ។ ឩនោ លោកោ។

ធន សទ្ទេ។ ធនេតិ, ធនយតិ, ធនិយ្យតិ។ ធនិ, ធនំ។

តត្ថ **ធនី**តិ សទ្ទោ។ **ធន**ន្តិ សន្តកំ, តញ្ហិ មម ឥទន្តិ ធនាយិតព្ពំ សទ្ទាយិតព្ពន្តិ ធនន្តិ។ អយំ បន ធាតុ ឥច្ឆាយម្បិ វត្តតិ។ “មាតា ហិ តវ ឥរន្ធតិ, វិធុរស្ស ហទយំ ធនិយ្យតី”តិ បាឡិ និទស្សនំ។ តត្ថ **ធនិយ្យតី**តិ បត្ថេតិ ឥច្ឆតិ។

ថេន ចោរិយេ។ ចោរស្ស ភាវោ **ចោរិយំ**។ យថា សូរិយំ, យថា ច ទក្ខិយំ។ ថេនេតិ, ថេនយតិ។ ថេនោ, ថេនេត្វា។

តនុ សទ្ទោបតាបេសុ។ តានេតិ, តានយតិ។ ឥជាយំ សវុទ្ធិកា។ **តនាទិ**គណេ វិត្ថារត្ថវសេន “តនោតិ, តនុតេ”តិ អវុទ្ធិកា។

តវគ្គន្តធាតុរូបានិ។

បការន្តធាតុ

ញប តោសននិសានេសុ។ ញាបេតិ, ញាបយតិ, បញ្ញាបេតិ, បញ្ញាបយតិ, បញ្ញត្តិ។

ឯត្ថ ច និទ្ទេសេ “បញ្ញាបេតី”តិ បទំ និទស្សនំ។ តត្ថ **បញ្ញាបេតី**តិ កតនិព្ពចនេហិ វាក្យាវយវេហិ វិត្ថារវសេន និរវសេសតោ ទេសិតេហិ វេនេយ្យានំ ចិត្តបរិតោសនំ ពុទ្ធិនិសានញ្ច ករោតីតិ អត្ថោ។ **ប**បុព្ពោ និក្ខិបនេ។ អាសនំ បញ្ញាបេតិ, បញ្ញាបយតិ។ “អាសនំ បញ្ញាបេតី”តិ វស្សត្ថម្បិ ទិស្សតិ។ អមតស្ស ទ្វារំ បញ្ញាបេតិ, បញ្ញា។ ការិតេ “បុរិសោ បុរិសេន អាសនំ បញ្ញាបាបេតី”តិ ឯកមេវ បទំ។ តានិ “បញ្ញាបេតិ, បញ្ញាបយតី”តិ រូបានិ យទា “ញា អវពោធនេ”តិ ឥមិស្សា រូបានិ សិយុំ, តទា ហេតុកត្តុរូបានិ ភវន្តិ។ ឯត្ថ បន សុទ្ធកត្តុរូបានិ តព្ពាចកត្តា។

លប វិយត្តិយំ វាចាយំ។ លបេតិ, លបយតិ។ លាបោ, លបនំ, អាលាបោ, សល្លាបោ, កថាសល្លាបោ, លបិតំ។

ឈប ទាហេ។ ឈាបេតិ, ឈាបយតិ។ ឈត្តោ, ឈានំ។

តត្ថ **ឈត្តោ**តិ ឧទ្ធាបរតោ បាចនគ្គិនា ឈាបិតោតិ ឈត្តោ, “ឈត្តា អស្សុ កិលន្តា”តិ ច បាឡិ។ **ឈាន**ន្តិ នីវរណធម្មេ ឈាបេតីតិ ឈានំ, សរុទ្ធិកំ។ ការិតេ បន – ឈាបាបេតិ, ឈាបាបយតិ។

រូប រូបក្រិយាយំ។ រូបក្រិយា នាម បកាសនក្រិយា។ រូបេតិ, រូបយតិ។ រូបំ។

តត្ថ **រូប**ន្តិ រូបយតីតិ រូបំ។ វណ្ណវិការំ អាបជ្ជមានំ ហទយង្គតភាវំ បកាសេតីតិ អត្ថោ។ **ទិវាទិ**គណេ បនាយំ **“រូបំ រុប្បនេ”**តិ ភិជ្ជនាទិអត្ថំ គហេត្វា បិតា។

កប្ប វិធិម្ហិ។ វិធិ ក្រិយា។ សីហសេយ្យំ កប្បេតិ។ កប្បយតិ។ មោរោ វាសមកប្បយិ។ សីហសេយ្យំ បកប្បេន្តំ, ពុទ្ធំ វន្ទាមិ គោតមំ។

កប្ប វិតក្កេ វិធិម្ហិ ឆេទនេ ច។ កប្បេតិ, កប្បយតិ, មោរោ វាសមកប្បយិ។ កប្បិតមស្សុ។ បកប្បេតិ, បកប្បយតិ។ សង្កប្បេតិ, សង្កប្បយតិ។ កប្បោ, សង្កប្បោ, វិកប្បោ។ កប្បសមណោ ឥច្ចាទីនិ។

តត្ថ **កប្បោ**តិ បរិច្ឆេទវសេន កប្បិយតីតិ កប្បោ។ **សង្កប្បោ**តិ សង្កប្បនំ។ **វិកប្បោ**តិ វិវិធា កប្បនំ, អត្ថស្ស អនេកន្តិកភាវោ។ ឥធ **កប្ប**សទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារោ ភវតិ។

កប្បសទ្ទោ អភិសទ្ទហនវោហារកាលបញ្ញត្តិឆេទនវិកប្បលេសសមន្តភាវាទិអនេកត្ថោ។ តថា ហិស្ស “ឱកប្បនីយមេតំ ភោតោ គោតមស្ស, យថា តំ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្សា”តិ ឯវមាទីសុ អភិសទ្ទហនមត្ថោ។ “អនុជានាមិ ភិក្ខវេ បញ្ចហិ សមណកប្បេហិ ផលំ បរិភុញ្ជិតុ”ន្តិ ឯវមាទីសុ វោហារោ។ “យេន សុទំ និច្ចកប្បំ វិហរាមី”តិ ឯវមាទីសុ កាលោ។ “ឥច្ចាយស្មា កប្បោ”តិ ឯវមាទីសុ បញ្ញត្តិ។ “អលង្កតោ កប្បិតកេសមស្សូ”តិ ឯវមាទីសុ ឆេទនំ។ “កប្បតិ ទ្វង្គុលកប្បោ”តិ ឯវមាទីសុ វិកប្បោ។ “អត្ថិ កប្បោ និបជ្ជិតុ”ន្តិ ឯវមាទីសុ លេសោ។ “កេវលកប្បំ វេឡុវនំ ឱភាសេត្វា”តិ ឯវមាទីសុ សមន្តភាវោ។

អថ វា **កប្ប**សទ្ទោ សឧបសគ្គោ អនុបសគ្គោ ច វិតក្កវិធានបដិភាគបញ្ញត្តិកាលបរមាយុវោហារសមន្តភាវាភិសទ្ទហន ឆេទន វិនិយោគ វិនយ ក្រិយា លេសន្តរ កប្បតណ្ហាទិដ្ឋិអសង្ខេយ្យកប្បមហាកប្បាទីសុ ទិស្សតិ។ តថា ហេស “នេក្ខម្មសង្កប្បោ អព្យាបាទសង្កប្បោ”តិអាទីសុ វិតក្កេ អាគតោ។ “ចីវរេ វិកប្បំ អាបជ្ជេយ្យា”តិអាទីសុ វិធានេ, អធិកវិធានំ អាបជ្ជេយ្យាតិ ហិ អត្ថោ។ “សត្ថុកប្បេន វត ភោ សាវកេន សទ្ធិំ មន្តយមានា ន ជានិម្ហា”តិអាទីសុ បដិភាគេ, សត្ថុសទិសេនាតិ អយញ្ហិ តត្ថ អត្ថោ។ “ឥច្ចាយស្មា កប្បោ”តិអាទីសុ បញ្ញត្តិយំ។ “យេន សុទំ និច្ចកប្បំ វិហរាមី”តិអាទីសុ កាលេ។ “អាកង្ខមានោ អានន្ទ តថាគតោ កប្បំ វាតិដ្ឋេយ្យ កប្បាវសេសំ វា”តិអាទីសុ បរមាយុម្ហិ។ អាយុកប្បោ ហិ ឥធ “កប្បោ”តិ អធិប្បេតោ។ “អនុជានាមិ ភិក្ខវេ បញ្ចហិ សមណកប្បេហិ ផលំ បរិភុញ្ជិតុ”ន្តិអាទីសុ សមណវោហារេ។ “កេវលកប្បំ វេឡុវនំ ឱភាសេត្វា”តិអាទីសុ សមន្តភាវេ។ “សទ្ធាសទ្ទហនា ឱកប្បនា អភិប្បសាទោ”តិអាទីសុ អភិសទ្ទហនេ, សទ្ធាយន្តិ អត្ថោ។ “អលង្កតោ កប្បិតកេសមស្សូ”តិអាទីសុ ឆេទនេ។ “ឯវមេវ ឥតោ ទិន្នំ, បេតានំ

ឧបកប្បតី”តិអាទីសុ វិនិយោគេ។ “កប្បកតេន អកប្បកតំ សំសិព្ពិតំ ហោតី”តិអាទីសុ វិនយក្រិយាយំ។ “អត្ថិ កប្បោ និបជ្ជិតុំ, ហន្ទាហំ និបជ្ជាមី”តិអាទីសុ លេសេ។ “អាបាយិកោ នេរយិកោ, កប្បដ្ឋោ សង្ឃភេទកោ, កប្បំ និរយម្ហិ បច្ចតី”តិ ច អាទីសុ អន្តរកប្បេ។

“ន កប្បយន្តិ ន បុរក្ខរោន្តិ,
ធម្មាបិ តេសំ ន បដិច្ឆិតាសេ;
ន ព្រាហ្មណោ សីលវតេន នេយ្យោ,
បារង្គតោ ន ច បច្ចេតិ តាទី”តិ

អាទីសុ តណ្ហាទិដ្ឋីសុ។ តថា ហិ វុត្តំ **និទ្ទេសេ** “កប្បោតិ ឧទ្ទានតោ ទ្វេ កប្បា តណ្ហាកប្បោ ទិដ្ឋិកប្បោ”តិ។ “អនេកេបិ សំវដ្ដកប្បេ អនេកេបិ វិវដ្ដកប្បេ”តិអាទីសុ អសង្ខ្យេយ្យកប្បេ ។ “ចត្តារិមានិ ភិក្ខវេ កប្បស្ស អសង្ខ្យេយ្យានី”តិអាទីសុ មហាកប្បេ។ តត្ថេវំ –

វិតក្កេ ច វិធានេ ច, បដិភាគេ តថេវ ច;
បញ្ញត្តិយំ តថា កាលេ, បរមាយុម្ហិ ច ឆេទនេ។

សមន្តភាវេ វោហារេ, អភិសទ្ទហនេបិ ច;
វិនិយោគេ ច វិនយ-ក្រិយាយំ លេសកេបិ ច។

វិកប្បន្តរកប្បេសុ, តណ្ហាទិដ្ឋិស្វសង្ខយេ;
កប្បេ ច ឯវមាទីសុ, **កប្ប**សទ្ទោ បវត្តតិ។

កបិ គតិយំ។ កម្បេតិ, កម្បយតិ, គច្ឆតីតិ អត្ថោ។ ឥមានិ ចលនត្ថេ បវត្តហេតុកត្តុរូបសទិសានិ ភវន្តិ។ ចលនត្ថេ ហិ **“កម្ប កម្បនេ”**តិ ធាតុយា “កម្បតី”តិ អកម្មកសុទ្ធកត្តុរូបំ។ “កម្បេតី”តិអាទីនិ សកម្មកានិ ហេតុកត្តុរូបានិ “ឥទម្បិ ទុតិយំ សល្លំ, កម្បេតិ ហទយំ មមា”តិ អកម្មកាយ ធាតុយា សកម្មករូបទស្សនតោ។

ខបិ ខន្តិយំ។ ខម្បេតិ, ខម្បយតិ។

ថូប សមុស្សយេ។ សមុស្សយោ អារោហោ ឧព្ពេធោ។ ថូបេតិ, ថូបយតិ។ ថូបោ, ថូបិកា។

តប ខយេ។ តបេតិ, តបយតិ។

ឧប បជ្ជនេ។ ឧបេតិ, ឧបយតិ។

ចប កក្កនេ។ ចបេតិ, ចបយតិ។

សុប្ប មានេ។ សុប្បេតិ, សុប្បយតិ។

ខប ខិប សង្ខ្យាតេ។ ខាបេតិ។ ខាបយតិ។ ខេបេតិ, ខេបយតិ។

កប អវកម្បនេ។ កបេតិ, កបយតិ។ កបណោ។ **កបណោ**តិ ករុណាយិតព្ពោ។ អញ្ញត្ថ បន “កប្បតី”តិ រូបំ វទន្តិ។

គុប កុប ធូប ភាសាយំ។ គោបេតិ, គោបយតិ។ កោបេតិ, កោបយតិ។ ធូបេតិ, ធូបយតិ។

កិប ទុព្ពល្លេ។ កិបេតិ, កិបយតិ។

ខេប បេរណេ។ បេរណំ ចុណ្ណិករណំ, ខេបេតិ, ខេបយតិ។

តប បីណនេ។ តបេតិ, តបយតិ។

អាបុ លម្ភនេ។ អាបេតិ, អាបយតិ។ អាបោ។

តប ទាហេ។ តបេតិ, តបយតិ។ តបោ, តាបោ។ អាតាបោ, សន្តាបោ។ ការិតេ – តាបេតិ, តាបយតិ។ តត្ថ **តបោ**តិ អកុសលានំ តាបនដ្ឋេន តបោ, សីលំ។

ឱបថប ថបនេ។ ឱបេតិ, ឱបយតិ។ ន តេសំ កោដ្ឋេ ឱបេន្តិ។ ថបេតិ, ថបយតិ។ ថបិតោ។ ថបយិត្វា បដិច្ឆទំ វវត្ថបេតិ។ វោដ្ឋព្ពនំ។

ឯត្ថ ច “វិ អវ ថបេតិ, វិ អវ ថបន”ន្តិ ឆេទោ។ ឯត្ថ បុរិមេ សរលោបោ **ថ**ស្ស **ឋ**ត្តំ វិសទិសភាវេន ទ្វិត្តញ្ច។ បច្ឆិមេ បន សរលោបោ, **អវ**ស្ស **ឱ**ការត្តំ, **ថ**ស្ស **ឋ**ត្តំ, **ប**ស្ស **វ**ត្តំ, **វ**ស្ស ទ្វិត្តំ, **វ**ការទ្វយស្ស ច **ព**ការទ្វយំ ភវតិ។ **វោដ្ឋព្ពន**ន្តិ ច ព្យវត្ថាបកចិត្តស្ស នាមំ។ **ន**ការលោបេ “វោដ្ឋព្ព”ន្តិ អបរម្បិ រូបំ ភវតិ។

មាប មាបនេ។ បណ្ណសាលំ មាបេតិ, មាបយតិ។ យោ បាណមតិមាបេតិ, បណ្ណសាលា សុមាបិតា។

យប យាបនេ។ **យាបនំ** បវត្តនំ។ តេន សោ តត្ថ យាបេតិ។ យាបយតិ។ យាបនា។

តត្ថ **យាបេតី**តិ ឥទំ **យា**ធាតុស្ស បយោគត្ថេ សតិ ការិតបទំ ភវតិ។ តថា ហិ “ឧយ្យាបេន្តិ នាមា”តិ បាឡិ ទិស្សតិ។

បការន្តធាតុរូបានិ។

ផការន្តាធាតុរូបានិ អប្បសិទ្ធានិ។

ពការន្តធាតុ

សម្ព សម្ពន្ធេ។ **សម្ពន្ធោ** ទឡ្ហពន្ធនំ។ សម្ពេតិ, សម្ពយតិ។ សម្ពលំ។

សពិ មណ្ឌលេ។ **មណ្ឌលំ** បរិមណ្ឌលតា។ រូបំ តាទិសមេវ។

កុពិ អច្ឆាទនេ។ កុម្ពេតិ, កុម្ពយតិ។

លុពិ ទុពិ អទ្ទនេ។ **អទ្ទនំ** ហឹសា។ លុម្ពេតិ, លុម្ពយតិ។ ទុម្ពេតិ, ទុម្ពយតិ។

បុព្ព និកេតនេ។ **និកេតនំ** និវាសោ។ បុព្ពេតិ, បុព្ពយតិ។

គព្ព មានេ។ **មានោ** អហំការោ។ គព្ពេតិ, គព្ពយតិ។ គព្ពនំ, គព្ពិតោ។ តត្ថ **គព្ពតី**តិ ន សង្កុចតិ។

ពការន្តធាតុរូបានិ។

ភការន្តធាតុ

ភូ បត្តិយំ។ **បត្តិ** បាបនំ។ សកម្មិកា ធាតុ។ ភាវេតិ, ភាវយតិ។ បភាវេតិ, បភាវយតិ។ ឥត្ថម្ភូតោ។ ចក្ខុភូតោ, ញាណភូតោ, ធម្មភូតោ, ព្រហ្មភូតោ។

តត្ថ **ភាវេតី**តិ បុរិសោ គច្ឆន្តំ បុរិសមនុគច្ឆន្តោ បាបុណាតីតិ អត្ថោ។ ឯស នយោ សេសក្រិយាបទេសុបិ។ ឯត្ថ ច “ភាវេតី”តិអាទីនិ យត្ថ សចេ **“ភូ សត្តាយ”**ន្តិ ធាតុយា រូបានិ ហោន្តិ, តត្ថ ហេតុកត្តុរូបានិ នាម ហោន្តិ។ “ភាវេតិ កុសលំ ធម្ម”ន្តិអាទីនេត្ថ និទស្សនបទានិ។ **ភាវេតី**តិ ហិ វឌ្ឍេតីតិ អត្ថោ។ ឥធ បន សុទ្ធកត្តុរូបត្តា បាបុណាតីតិ អត្ថោ។ **ឥត្ថម្ភូតោ**តិ ឥមំ បការំ ភូតោ បត្តោ។ “ចក្ខុភូតោ”តិអាទីនិ បន **“ភូ សត្តាយំ, ភូ បត្តិយ”**ន្តិ ទ្វិគណិកានំ ទ្វិន្នំ ធាតូនំ វសេន អដ្ឋកថាដីកានយនិស្សិតំ អត្ថំ បកាសយិស្សាម អាគមិកានំ កោសល្លត្ថាយ។ តត្ថ **ចក្ខុភូតោ**តិ យថា ចក្ខុ សត្តានំ ទស្សនត្ថំ បរិណេតិ, ឯវំ លោកស្ស យាថាវទស្សនសាធនតោ ទស្សនកិច្ចបរិណាយកដ្ឋេន ចក្ខុភូតោ។ អថ វា ចក្ខុ វិយ ភូតោតិបិ **ចក្ខុភូតោ**។ បញ្ញាចក្ខុមយត្តា

វា សយម្ភូញាណេន បញ្ញាចក្ខុំ ភូតោ បត្តោតិ **ចក្ខុភូតោ**។ វិទិតករណដ្ឋេន **ញាណភូតោ**, អសាធារណំ វា ញាណំ ភូតោ បត្តោតិ **ញាណភូតោ**, អវិបរីតសភាវដ្ឋេន, បរិយត្តិធម្មប្បវត្តនតោ វា ហទយេន ចិន្តេត្វា វាចាយ និច្ឆារិតធម្មមយោតិ **ធម្មភូតោ**។ ពោធិបក្ខិយធម្មេហិ វា ឧប្បន្នត្តា លោកស្ស ច តទុប្បាទនតោ អនញ្ញសាធារណំ វា ធម្មំ ភូតោ បត្តោតិ **ធម្មភូតោ**។ សេដ្ឋដ្ឋេន **ព្រហ្មភូតោ**។ អថ វា ព្រហ្មំ វុច្ចតិ មគ្គោ តេន ឧប្បន្នត្តា លោកស្ស ច តទុប្បាទនត្តា, តញ្ច សយម្ភូញាណេន ភូតោ បត្តោតិ **ព្រហ្មភូតោ**។ ឯវំ ទ្វិន្នំ ធាតូនំ វសេន វុត្តោ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

អបរានិ ចេត្ថ និទស្សនបទានិ វេទិតព្ពានិ។ “តាតា មយំ មហល្លកា សុទ្ធោទនមហារាជបុត្តំ ពុទ្ធភូតំ សម្ភាវេយ្យាម វា នោ វា, តុម្ហេ តស្ស សាសនេ បព្ពជេយ្យាថា”តិ ច “អថ ខោ ថេរា ភិក្ខូ អាយស្មន្តំ រេវតំ សហជាតិយំ សម្ភាវិំសូ”តិ ចាតិ។ អញ្ញានិបិ បនេត្ថ “មនុស្សភូតោ, ទេវភូតោ”តិអាទីនិ យោជេតព្ពានិ។ តថា ហិ **សំសារមោចកបេតវត្ថុ អដ្ឋកថាយំ “មនុស្សភូតា**តិមនុស្សេសុ ជាតា, មនុស្សភាវំ វា បត្តា”តិ អត្ថោ សំវណ្ណិតោ។

ភូ អវកម្បនេ។ អយម្បិ សកម្មកោ។ ភាវេតិ, ភាវយតិ។ មនោភាវនីយា ភិក្ខូ។

ឯត្ថ ច **ភាវេតី**តិ អនុកម្បតិ បុត្តំ វា ភាតរំ វា យំកិញ្ចិ។ **មនោភាវនីយា**តិ “ទីឃាយុកា ហោន្តុ ភទន្តា អរោគា អព្យាបជ្ឈា”តិ ឯវមាទិនា ភាវេតព្ពា អនុកម្បិតព្ពាតិ មនោភាវនីយា។ អញ្ញត្ថ បន **មនោភាវនីយា**តិ មនោវឌ្ឍនកាតិ អត្ថោ។ យេសុ ហិ ទិដ្ឋេសុ មនោ វឌ្ឍតិ, “តេ មនោភាវនីយា”តិ វុច្ចន្តិ។

លភ អាភណ្ឌនេ។ លភេតិ, លភយតិ។

ជភិ នាសនេ។ ជម្ភេតិ, ជម្ភយតិ។

លាភ បេសនេ។ លាភេតិ, លាភយតិ។ **“លភ លាភេ**តិ ធាតុស្ស រូបានិ ចេ, ការិតរូបានិ ភវន្តិ។

ទភី ភយេ។ ឦការន្តោយំ ធាតុ, តេន សនិគ្គហីតាគមានិ រូបានិ ន ភវន្តិ។ ទភេតិ, ទភយតិ។

ទូភ សន្ទម្ភេ។ ទូភេតិ, ទូភយតិ។

វម្ភ វិទ្ធំសនេ។ វម្ភេតិ, វម្ភយតិ។ វម្ភនា។ ឆព្ពគ្គិយា ភិក្ខូ ភិក្ខុំ វម្ភេន្តិ។

ភការន្តធាតុរូបានិ។

មការន្តធាតុ

អាតេន **ចមុ ធោវនេ។ អា**បុព្ពោ **ចមុ**ធាតុ ធោវនេ វត្តតិ។ អាចមេតិ, អាចមយតិ។ អាចមនកុម្ភី។

ឯត្ថ បន “តតោ ហិ សោ អាចមយិត្វា លិច្ឆវី, ថេរស្ស ទត្វា យុគានិ អដ្ឋ”តិ **អប្បសក្ការបេតវត្ថុបាឡិ**ប្បទេសោ និទស្សនំ។ តត្ថ **អាចមយិត្វា**តិ ហត្ថបាទធោវនបុព្ពកំ មុខំ វិក្ខាលេត្វា។ អយំ បន ធាតុ ភូវាទិគណិកត្តេ “ចមតី”តិ ភក្ខនត្ថំ គហេត្វា តិដ្ឋតិ។

កមុ ឥច្ឆាកន្តីសុ។ កាមេតិ, កាមយតិ។ កាមោ, កន្តិ, និកន្តិ, កាមនា, កាមយមានោ,កាមេន្តោ, អភិក្កន្តំ។ អភិក្កន្តវណ្ណា។

ឯត្ថ ច **កាមោ**តិ រូបាទិវិសយំ កាមេតីតិ កាមោ។ កាមិយតីតិ វា **កាមោ**, កិលេសកាមវត្ថុកាមវសេនេតំ ទដ្ឋព្ពំ។ កិលេសោ ហិ តេភូមកវដ្ដសង្ខាតញ្ច វត្ថុ “កាមោ”តិ វុច្ចតិ។ មារោបិ វា ទេវបុត្តោ “កាមោ”តិ វុច្ចតិ។ សោ ហិ អច្ចន្តកណ្ហធម្មសមង្គិតាយ បបញ្ចសមតិក្កន្តេបិ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធពុទ្ធសាវកេ អត្តនោ វសេ បបេតុំ កាមេតីតិ “កាមោ”តិ វុច្ចតិ។

វុត្តញ្ចេតំ បោរាណកវិរចនាយំ –

“វន្ទេ វន្ទេហមស្សត្ថំ, យត្ថ សន្តុដ្ឋិតោ ជិតោ;
កាមោ កាមោយតិណ្ណេន, ពុទ្ធេន វសតា សតា”តិ;

ឥមានិ បនស្ស នាមានិ –

កាមោ នមុចិ កណ្ហោ ច, វសវត្តី បជាបតិ;
បមត្តពន្ធុ មទនោ, បាបិមា ទម្ភកោបិ ច;
កន្ទប្បោ ច រតិបតិ, មារោ ច កុសុមាយុធោ;

អញ្ញេ អញ្ញានិបិ វទន្តិ។ តានិ សាសនានុលោមានិ ន ហោន្តីតិ ឥធ ន ទស្សិតានិ។ **អដ្ឋកថាសុ** បន “មារោ, នមុចិ, កណ្ហោ, បមត្តពន្ធូ”តិ ចត្តារិយេវ នាមានិ អាគតានិ។

ឥទានិ **អភិក្កន្ត**សទ្ទស្ស **ភូវាទិ**គណេ “**កមុ បទវិក្ខេបេ**”តិ វោហារសីសេន វុត្តស្ស **កមុ**ធាតុស្ស វសេន ឥធ ច “**កមុ ឥច្ឆាកន្តីសុ**”តិ វុត្តស្ស **កមុ**ធាតុស្ស វសេន អត្ថុទ្ធារំ ករិយាម។ **អភិក្កន្ត**សទ្ទោ ខយសុន្ទរាភិរូប អព្ភនុមោទនេសុ ទិស្សតិ។ “អភិក្កន្តា ភន្តេ រត្តិ, និក្ខន្តោ បឋមោ យាមោ, ចិរនិសិន្នោ ភិក្ខុសង្ឃោ”តិអាទីសុ ខយេ ទិស្សតិ។ “អយំ ឥមេសំ ចតុន្នំ បុគ្គលានំ អភិក្កន្តតរោ ច បណីតតរោ ចា”តិអាទីសុ សុន្ទរេ។

“កោ មេ វន្ទតិ បាទានិ, ឥទ្ធិយា យសសា ជលំ;
អភិក្កន្តេន វណ្ណេន, សព្ពា ឱភាសយំ ទិសា”តិ

អាទីសុ អភិរូបេ។ “អភិក្កន្តំ ភន្តេ”តិអាទីសុ អព្ភនុមោទនេ។ ឥច្ចេវំ –

ខយស្មិំ សុន្ទរេ ចេវ, អថោ អព្ភនុមោទនេ;
អភិរូបេ **អភិក្កន្ត**-សទ្ទោ ទិស្សតិ សាសនេ។

ថោម សិលាឃាយំ។ សិលាឃា បសំសា។ ថោមេតិ, ថោមយតិ។ ថោមិតោ, ថោមនា។

យម អបរិវេសនេ។ យមេតិ, យមយតិ។ យមោ។

សម វិតក្កេ។ សាមេតិ, សាមយតិ។ សមា។ និសាមេតិ, និសាមយតិ។ និសាមនំ។ បដិសាមេតិ, បដិសាមយតិ។ បដិសាមនំ។

តត្ថ **សមា**តិ សំវច្ឆរោ, សោ “សមា”តិ ឥត្ថិលិង្គវសេន វុច្ចតិ។ “យោ យជេថ សតំ សម”ន្តិ ឯត្ថ ហិ **សមា**សទ្ទោ ឥត្ថិលិង្គោ, ឧបយោគវសេន បន “សម”ន្តិ វុត្តោ។

ឥមានិ សំវច្ឆរស្ស នាមានិ “សំវច្ឆរោ, វច្ឆរោ, សមា, ហាយនោ, សរទោ, វស្សោ”តិអាទីនិ ភវន្តិ។ **និសាមេតី**តិ វិតក្កេតិ ឧបធារេតិ។ ឯត្ថ ហិ “ឥង្ឃ មទ្ទិ និសាមេហិ, និគ្ឃោសោ យាទិសោ វនេ”តិ បាឡិ និទស្សនំ។ តត្ថ **និសាមេហី**តិ វិតក្កេហិ ឧបធារេហីតិ អត្ថោ។ **បដិសាមេតី**តិ ភណ្ឌំ គុត្តដ្ឋានេ និក្ខិបតិ។

សម អាលោចនេ។ អាលោចនំ បេក្ខនំ។ សាមេតិ, សាមយតិ។ និសាមនំ។

ឯត្ថ បន **និសាមេតី**តិ បេក្ខតិ ឱលោកេតិ។ តថា ហិ “ឥង្ឃ មទ្ទិ និសាមេហិ, ចិត្តំ រូបំវ ទិស្សតី”តិ បាឡិ ទិស្សតិ។ តត្ថ ហិ **និសាមេហី**តិ ឱលោកេហីតិ អត្ថោ។ ធាតូនមត្ថាតិសយេន យោគោតិ វចនតោ បន ឧបសគ្គយោគតោ វា សវនេបិ អយំ វត្តតិ។ តថា ហិ “តតោ កណ្ហាជិនាយាបិ, និសាមេហិ រថេសភា”តិអាទិកា បាឡិយោ ទិស្សន្តិ។ តត្ថ **និសាមេហី**តិ សុណោហីតិ អត្ថោ។

អម រោគេ។ អមេតិ, អមយតិ។ អន្ធោ។ ពិលង្គបាទោ អន្ធនខោ។

តត្ថ **អន្ធោ**តិ នដ្ឋនយនោ វុច្ចតិ។ **អន្ធនខោ**តិ បូតិនខោ។ ឧភយថាបិ សរោគត្តំ សូចិតំ។

ភាម កោធេ។ ភាមេតិ, ភាមយតិ។

គោម ឧបលេបនេ។ គោមេតិ, គោមយតិ។

សាម ស្វាន្តនេ អាមន្តនេ។ ស្វាន្តនំ សាមប្បយោគោ។ **អាមន្តនំ** អវ្ហាយនំ បក្កោសនំ។ សាមេតិ, សាមយតិ។

សង្គាម យុទ្ធេ។ សង្គាមេតិ, សង្គាមយតិ។ ទ្វេ រាជានោ សង្គាមេសុំ។ សង្គាមោ។ **អា**គោ **គមុ** ឮ្លសមធិវាសនេ។ អាគមេតិ, អាគមយតិ, កាមាវចរធម្មេ និស្សាយ រូបារូបធម្មោ សមុទាគមេតិ, សមុទាគមយតិ។ ឧបាសកោ ធម្មសវនន្តរាយំ អនិច្ឆន្តោ “អាគមេថ អាគមេថា”តិ អាហ។ សមុទាគមនំ, អាគមនំ។ អាគមេន្តោ, អាគមយមានោ។

តត្រ **អាគមេតី**តិ ឮ្លសកំ អធិវាសេតិ។ **សមុទាគមេតី**តិ សម្បវត្តតិ។ **ភូវាទិគណេ** “គមយតី”តិ ហេតុកត្តុវសេន វុត្តំ, ឥធ បន ឧបសគ្គនិបាតបុព្ពកានិ កត្វា “អាគមេតី”តិអាទីនិ សុទ្ធកត្តុវសេន វុត្តានីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

មការន្តធាតុរូបានិ។

ឥតិ **ចុ រាទិ**គណេ **ប**វគ្គន្តធាតុរូបានិ

សមត្តានិ។

យការន្តធាតុ

យុ ជិគុច្ឆាយំ។ យាវេតិ, យាវយតិ។ យវោ។

ព្យយ ខយេ។ ព្យយេតិ, ព្យយយតិ។ អព្យយីភាវោ។

ព្យយ ចិត្តសមុស្សគ្គេ។ តាទិសំយេវ រូបំ។

យការន្តធាតុរូបានិ។

រការន្តធាតុ

បរ គតិយំ។ បរេតិ, បរយតិ។ ឯត្ថ ច “ឥតិ ខោ អានន្ទ កុសលានិ សីលានិ អនុបុព្ពេន អគ្គាយ បរេន្តី”តិ បាឡិ និទស្សនំ។ តត្ថ **អគ្គាយ បរេន្តី**តិ អរហត្តត្ថាយ គច្ឆន្តិ។

គរ ឧគ្គមេ។ គរេតិ, គរយតិ។ គរុ។

ចរ អសំសយេ។ ចរេតិ, ចរយតិ។

បូរិ អប្បាយនេ។ បូរេតិ, បូរយតិ។

វរ ឥច្ឆាយំ។ វរេតិ, វរយតិ។ វរោ, វរំ, វរន្តោ។ ឯតេ វរានំ ចតុរោ វរេមិ។ ឯតំ សក្ក វរំ វរេ។

តត្ថ **វរោ**តិ វរិយតេ វរិតព្ពោតិ វរោ។ **វរន្តិ** វរេតីតិ វរំ, ឥច្ឆន្តោ បត្ថេន្តោតិ អត្ថោ។

“មហាមហាវហំ សក្យ-មុនិ នីវរណា រណា;
មុត្តំ មុត្តំ សុទស្សនំ, វន្ទេ ពោធិវរំ វរ”ន្តិ

បុរាណកវិរចនាយំ “វរ”ន្តិ បទស្ស វិយ។ ឯវំ វរេតីតិ **វរន្តោ។ វរេ**តិ វរេមិ ឥច្ឆាមិ យាចាមិ។ ការិតេ “បវារេតី”តិ រូបំ, ឥច្ឆាបេតីតិ អត្ថោ។ និសេធនត្ថេ បនិទំ ការិតំ ន ហោតិ។

សរ អក្ខេបេ។ សរេតិ, សរយតិ។ សរោ។ **សរោ**តិ សទ្ទោ។

សារ ទុព្ពល្យេ។ សារេតិ, សារយតិ។ ទុព្ពលោ ភវតីតិ អត្ថោ។

កុមារ កីឡាយំ។ កុមារេតិ, កុមារយតិ។ កុមារោ, កុមារកោ។ កុមារី, កុមារិកា។

ឯត្ថ កុមារយតិ តត្ថ តត្ថ កីឡតីតិ **កុមារោ**។ សោ ឯវ អតិទហរត្តា **កុមារកោ**។ ឯស នយោ ឥតរត្រាបិ។

សូរ វីរ វិក្កន្តិយំ។ វិក្កន្តិ វិក្កមនំ។ សូរេតិ, សូរយតិ។ វីរេតិ, វីរយតិ។ សូរោ, វីរោ។ សាសនិកេហិ បន សទ្ទម្ហវិទូហិ ឯវំ ធាតុសភាវានម្បិ ***សូរវីរ***សទ្ទានំ និព្ពចនំ ន ទស្សិតំ, កេវលំ បន តត្ថ តត្ថ “សូរោតិ វិសិដ្ឋឧរោ”តិ ច “មហាវីរោតិ មហាវិក្កន្តោ”តិ ច “វីរោតិ វីរិយវា”តិ ច អត្ថវិវរណមត្តមេវ ទស្សិតំ។

បារ តីរ កម្មសម្បត្តិយំ។ កម្មសម្បត្តិ នាម កម្មស្ស បរិសមាបនំ និដ្ឋាបនំ។ បារេតិ, បារយតិ។ តីរេតិ, តីរយតិ។ បារំ។ តីរំ។ វិក្កមាមិ ន បារេមិ, ភូមិំ សុម្ភាមិ វេគសា។ តំ កិច្ចំ តីរេត្វា គតោ។ សន្តីរណំ, តីរណបរិញ្ញាតិ ច អាទីនិ ឯត្ថ ទស្សេតព្ពានិ។

តត្ថ **ន បារេមី**តិ ឆិន្ទិតុំ ន សក្កោមីតិ អត្ថោ។

ឦរ ខេបនេ។ ឦរេតិ, ឦរយតិ។

ជរ វយោហានិម្ហិ។ ជរេតិ, ជរយតិ។ ជរា។ **បាឡិយំ** បន “ជីរតី”តិ បាឋោ។

វរ អាវរណេ។ វារេតិ, វារយតិ។ និវារេតិ, និវារយតិ។ និវារេតា។ បរិវារេតិ, បរិវារយតិ។ បរិវារោ។ បវារេតិ, បវារយតិ។ បវារណំ។ **បវារណា**ន្តិ និសេធនំ វា កាមទានំ វា។

ធរ ធារណេ។ ធារេតិ, ធារយតិ។ អាធារោ, អាធារកោ, ធម្មោ ឥច្ចាទីនិ។

តត្ថ **ធម្មោ**តិ អនេកវិធេសុ ធម្មេសុ លោកុត្តរោ ឧប្បាទិតោ សច្ឆិកតោ ច ចតូសុ អបាយេសុ សំសារេ វា សត្តេ អបតមានេ ធារេតីតិ ធម្មោ។ អថ វា សោតាបន្នាទីហិ អរិយេហិ ធារិយតិ, នុ បុថុជ្ជនេហីតិបិ **ធម្មោ**។ ចតុភូមិកោ បន សកលក្ខណំ ធារេតីតិ **ធម្មោ**។ កក្ខឡត្តាទិនា ផុសនាទិនា សន្តិអាទិនា សកសកភាវេន បណ្ឌិតេហិ ធារិយតិ សល្លក្ខីយតីតិបិ **ធម្មោ**។ តេបិដកោ បន បាឡិធម្មោ សកត្ថបរត្ថាទិភេឯ អត្ថេ ធារេតីតិ **ធម្មោ**។ កេចិ តុ វិទូ “បាបកេ អកុសលេ ធម្មេ ធុនាតិ កម្បេតិ វិទ្ធំសេតីតិ **ធម្មោ**”តិ ធូធាតុវសេនបិ និព្ពចនំ វទន្តិ, តំ មគ្គធម្មេ អតីវ យុជ្ជតិ, ផលនិព្ពានបរិយត្តិធម្មេសុ បន បរិយាយេន យុជ្ជតិ។

ធម្មសទ្ទោ បរិយត្តិហេតុគុណនិស្សត្តនិជ្ជីវតាទីសុ ទិស្សតិ។ អយញ្ហិ “ធម្មំ បរិយាបុណាតិ សុត្តំ គេយ្យ”ន្តិអាទីសុ បរិយត្តិយំ ទិស្សតិ។ “ហេតុម្ហិ ញាណំ ធម្មបដិសម្ភិទា”តិអាទីសុ ហេតុម្ហិ។

“ន ហិ ធម្មោ អធម្មោ ច, ឧភោ សមវិបាកិនោ;
អធម្មោ និរយំ នេតិ, ធម្មោ បាបេតិ សុគ្គតិ”ន្តិ

អាទីសុ គុណេ។ “តស្មឹ ខោ បន សមយេ ធម្មា ហោន្តិ។ ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី វិហរតី”តិអាទីសុ និស្សត្តនិជ្ជីវតាយំ។

អថ វា **ធម្ម**សទ្ទោ សភាវបញ្ញាបុញ្ញបញ្ញត្តិអាបត្តិបរិយត្តិនិស្សត្តនិជ្ជីវតាវិការគុណបច្ច- យបច្ចយុប្បន្នាទីសុ ទិស្សតិ។ អយញ្ហិ “កុសលា ធម្មា អកុសលា ធម្មា អព្យាកតា ធម្មា”តិអាទីសុ សភាវេ ទិស្សតិ។

យស្សេតេ ចតុរោ ធម្មា, សទ្ធស្ស ឃរមេសិនោ;
សច្ចំ ធម្មោ ធិតិ ចាគោ, ស វេ បេច្ច ន សោចតី”តិ

អាទីសុ បញ្ញាយំ។

“ន ហិ ធម្មោ អធម្មោ ច, ឧភោ សមវិបាកិនោ;
អធម្មោ និរយំ នេតិ, ធម្មោ បាបេតិ សុគ្គតិ”ន្តិអាទីសុ

បុញ្ញេ។ “បញ្ញត្តិធម្មា, និរុត្តិធម្មា, អធិវចនាធម្មា”តិអាទីសុ បញ្ញត្តិយំ។ “បារាជិកា ធម្មា, សង្ឃាទិសេសា ធម្មា”តិអាទីសុ អាបត្តិយំ។ “ឥធ ភិក្ខុ ធម្មំ ជានាតិ សុត្តំ គេយ្យំ វេយ្យាករណ”ន្តិអាទីសុ បរិយត្តិយំ។ “តស្មឹ ខោ បន សមយេ ធម្មា ហោន្តិ។ ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី វិហរតី”តិអាទីសុ និស្សត្តនិជ្ជីវតាយំ។ “ជាតិធម្មា ជរាធម្មា មរណធម្មា”តិអាទីសុ វិការេ។ “ឆន្នំ ពុទ្ធធម្មាន”ន្តិអាទីសុ គុណេ។ “ហេតុម្ហិ ញាណំ ធម្មបដិសម្ភិទា”តិអាទីសុ បច្ចយេ។ “ឋិតាវសា ធាតុ ធម្មដ្ឋិតតា ធម្មនិយាមតា”តិអាទីសុ បច្ចយុប្បន្នេ។

អថ វា **ធម្ម**សទ្ទោ បរិយត្តិសច្ចសមាធិបញ្ញាបកតិបុញ្ញាបត្តិញេយ្យាទីសុ ពហូសុ អត្ថេសុ ទិដ្ឋប្បយោគោ។ តថា ហិ “ឥធ ភិក្ខុ ធម្មំ បរិយាបុណាតី”តិអាទីសុ បរិយត្តិយំ ទិស្សតិ។ “ទិដ្ឋធម្មោ បត្តធម្មោ”តិអាទីសុ សច្ចេ។ “ឯវំធម្មា តេ ភគវន្តោ អហេសុ”ន្តិអាទីសុ សមាធិម្ហិ។ “សច្ចំ ធម្មោ ធិតិ ចាគោ”តិ ឯវមាទីសុ បញ្ញាយំ។ “ជាតិធម្មានំ ភិក្ខវេ សត្តាន”ន្តិ ឯវមាទីសុ បកតិយំ។ “ធម្មោ ហវេ រក្ខតិ ធម្មចារិ”ន្តិ ឯវមាទីសុ បុញ្ញេ។ “ចត្តារោ បារាជិកា ធម្មា”តិអាទីសុ អាបត្តិយំ។ “កុសលា ធម្មា”តិអាទីសុ ញេយ្យេ។ ឯវំ ធម្មសទ្ទប្បវត្តិវិសយា វិវិធា អដ្ឋកថាចរិយេហិ ទស្សិតា, តត្ថ តត្ថ បន អាទិសទ្ទេន យុត្តិវិសយាទយោ ច អត្ថា គហេតព្ពា។ តថា ហិ **ធម្ម**សទ្ទោ –

“នេស ធម្មោ មហារាជ, យំ ត្វំ គច្ឆេយ្យ ឯកកោ;
អហម្បិ តេន គច្ឆាមិ, យេន គច្ឆសិ ខត្តិយា”តិ

អាទីសុ យុត្តិយំ វត្តតិ។ “មនញ្ច បដិច្ច ធម្មេ ច ឧប្បជ្ជតិ មនោវិញ្ញាណ”ន្តិអាទីសុ វិសយេ។ “សតញ្ច ធម្មោ ន ជរំ ឧបេតី”តិ ឯត្ថ និព្ពានេ វត្តតិ។ តត្រ យា និស្សត្តតា, សា ឯវ និជ្ជីវតា។ យោ ច ហេតុ, សោ ឯវ បច្ចយោ។

ឥច្ចេវំ –

បរិយត្តិបច្ចយេសុ, គុណេ និស្សត្តតាយ ច;
សភាវេ ចេវ បញ្ញាយំ, បុញ្ញេ បញ្ញត្តិយម្បិ ច។

អាបត្តិយំ វិការេ ច, បច្ចយុប្បន្នកេបិ ច;
សច្ចសមាធិបកតិ-ញេយ្យេសុ យុត្តិយម្បិ ច;
វិសយេ ចេវ និព្ពានេ, **ធម្ម**សទ្ទោ បវត្តតិ។

កេចិ បន ធម្មសទ្ទស្ស បវត្តិវិសយានំ ទសធាវ បរិច្ឆេទំ វទន្តិ។

ញេយ្យមគ្គេ ច និព្ពានេ, សភាវេ អថ ជាតិយំ;
មនេ វិសយបុញ្ញេសុ, ភាវេ បាវចនេបិ ច;
ឥមេសុ ទសស្វត្ថេសុ, **ធម្ម**សទ្ទោ បវត្តតិ។

តត្រ **អត្ថុទ្ធារោ**តិ សមានសទ្ទវចនីយានំ អត្ថានំ ឧទ្ធរណំ អត្ថុទ្ធារោ។

វការន្តធាតុរូបានិ។

លការន្តធាតុ

បាល រក្ខណេ។ “រក្ខណំ, តាណំ, គោបនំ, អវនំ, បាលនំ, រក្ខា, រក្ខណា, គុត្តិ” ឥច្ចេតេ បរិយាយា។ បាលេតិ, បាលយតិ។ បាលកោ, ពុទ្ធបាលោ។ អម្ពបាលី គណិកា។ សមោ ភវតុ បាលិនា។ បាលិតោ, បាលនំ, បាឡិ។

ឯត្ថ **បាឡី**តិ អត្ថំ បាលេតីតិ បាឡិ, **ល**ស្ស **ឡ**ត្តំ។ អថ វា អន្តោទកំ រក្ខណដ្ឋេន មហតោ តឡាកស្ស ថិរា មហតីតិ បាឡិ វិយាតិ **បាឡិ**, បរិយត្តិធម្មោ។ អបរោ នយោ បកដ្ឋានំ ឧក្កដ្ឋានំ សីលាទិអត្ថានំ ពោធនតោ សភាវនិរុត្តិភាវតោ ពុទ្ធាទីហិ ភាសិតត្តា ច បកដ្ឋានំ វចនប្បពន្ធានំ អាឡីតិ **បាឡិ**។

បាឡិសទ្ទោ បាឡិធម្មេ, តឡាកបាឡិយម្បិ ច;
ទិស្សតេ បន្តិយញ្ចេវ, ឥតិ ញេយ្យំ វិជានតា។

អយញ្ហិ “បាឡិយា អត្ថមុបបរិក្ខន្តី”តិអាទីសុ បរិយត្តិធម្មសង្ខាតេ បាឡិធម្មេ ទិស្សតិ។ “មហតោ តឡាកស្ស បាឡី”តិអាទីសុ តឡាកបាឡិយំ។ “បាឡិយា និសីទីសូ”តិអាទីសុ បន្តិយំ, បដិបាដិយា និសីទីសូតិ អត្ថោ។ ឥមស្មឹ បនត្ថេ ធាតុយា កិច្ចំ នត្ថិ។ បាដិបទិកោ ហិ បន្តិវាចកោ **បាឡិ**សទ្ទោ។

តិល សិនេហនេ។ តេលេតិ, តេលយតិ។ តេលំ, តិលោ, តិលំ។

តត្ថ **តិលោ**តិ តិលគច្ឆោ។ **តិល**ន្តិ តប្ផលំ។ តតោ បន និក្ខន្តោ សិនេហោ **តេលំ**។ សោ ហិ “តិលានំ ឥទន្តិ តេល”ន្តិ វុច្ចតិ។ យទិ ឯវំ “សាសបតេល”ន្តិអាទិវចនំ ន យុជ្ជេយ្យាតិ? នោ ន យុជ្ជតិ, “**តិលសិនេហនេ**”តិ ឯវំ វុត្តាយ **តិល**ធាតុយា សាមញ្ញតោ យស្ស កស្សចិ សិនេហស្ស វចនតោ។ តេន “សាសបតេលំ, មធុកតេល”ន្តិអាទយោ សាសនេ បយោគា ទិស្សន្តិ។ មយំ បន **តិល**ធាតុវសេន និប្ផន្នានំ តិលគច្ឆតប្ផល វាចកានំ “តិលោ, តិល”ន្តិ សទ្ទរូបានំ បកាសនមុខេន “តិលានំ ឥទន្តិ តេល”ន្តិ វទាម, ន បន តេន វចនេន សាសបាទីនំ សិនេហស្ស អតេលត្តំ វទាម។ អថ កិញ្ចរហីតិ ចេ? តទ្ធិតវិធានេ វិញ្ញូនំ កោសល្លត្ថំ **តិល**សទ្ទំ បដិច្ច “តិលានំ ឥទន្តិ តេល”ន្តិ វទាម។ សិនេហសង្ខាតស្ស សាសបាទីនំ តេលស្ស វចនំ ន ជហាម, តស្មា ឧទាហរណប្បកាសនេ “តិលោ, តិលំ, តេល”ន្តិ អវត្វា “តេលំ, តិលោ, តិល”ន្តិ អម្ហេហិ វុត្តំ។ ឥទញ្ហិ វចនំ តេលស្ស សាមញ្ញតោ សិនេហេ បវត្តិំ ទីបេតិ។ តេនេវ ច សាសនេ “តិលតេលំ, សាសបតេល”ន្តិអាទិនា វិសេសវចនម្បិ ទិស្សតីតិ និដ្ឋមេត្ថាវគន្តព្ពំ។ អបិច **តេល**សទ្ទោ យេភុយ្យេន តិលតេលេ វត្តតិ, យថា **មិគ**សទ្ទោ ហរិណមិគេតិបិ ទដ្ឋព្ពំ។

ជល អបវារណេ។ ជាលេតិ, ជាលយតិ។ ជាលំ, ជាលា។ **ជាល**ន្តិ មច្ឆជាលំ។ **ជាលា**តិ អគ្គិជាលា។

ខល សោចេយ្យេ។ សោចេយ្យំ សុចិភាវោ។ ខាលេតិ, ខាលយតិ។ បក្ខាលេតិ, បក្ខាលយតិ។

តល បតិដ្ឋាយំ។ តាលេតិ, តាលយតិ។ តាលោ, តលំ។

ឯត្ថ **តាលោ**តិ តិណរាជរុក្ខោ។ **តល**ន្តិ បាណិតលភូមិតលាទិ។ តញ្ហិ តាលយតិ បតិដ្ឋាតិ ឯត្ថ វត្ថុជាតន្តិ **តលំ**។

តុល ឧម្មានេ។ តោលេតិ, តោលយតិ។

ទុល ឧក្ខេបេ។ ឧក្ខេបោ ឧទ្ធំ ខិបនំ។ ទោលេតិ, ទោលយតិ។ ទោលា។

ឯត្ថ ច ទោលិយតិ ឧក្ខិបិយតិ យត្ថ និបន្នោ ទារកោ, យថានិបន្នកោ វាតិ **ទោលា**។

វុល និមជ្ជនេ។ វោលេតិ, វោយលតិ។

មីល និមីលនេ។ មីលេតិ, មីលយតិ។ មីលនំ, ឧម្មីលនំ, និមីលនំ។

មូល រោហនេ។ មូលេតិ, មូលយតិ។ មូលំ។ ឯសា ហិ យទា បតិដ្ឋាយំ វត្តតិ, តទា **ភូវាទិ**គណិកា, “មូលតី”តិ ចស្សា រូបំ។

តត្ថ **មូល**ន្តិ មូលយតិ រូហតិ រុក្ខាទិ ឯតេនាតិ មូលំ។ អថ វា មូលយតិ ឆិន្នោបិ កោចិ ឯតេន អច្ឆិន្នេន បុនទេវ រូហតីតិ **មូលំ**។ វុត្តញ្ហិ –

“យថាបិ មូលេ អនុបទ្ទវេ ទឡ្ហេ,
ឆិន្នោបិ រុក្ខោ បុនទេវ រូហតិ;
ឯវម្បិ តណ្ហានុសយេ អនូហតេ,
និព្ពត្តតិ ទុក្ខមិទំ បុនប្បុន”ន្តិ;

មូលសទ្ទស្ស អត្ថទ្វារោ ហេដ្ឋា **ភូវាទិ**គណេ វុត្តោ។

កល បិល ខេបេ។ កាលេតិ, កាលយតិ។ កាលោ។ បិលេតិ, បិលយតិ។

ឯត្ថ **កាលោ**តិ សមយោបិ មច្ចុបិ។ តត្រ សមយោ តេសំ តេសំ សត្តានំ អាយុំ កាលយតិ ខេបេតិ ទិវសេ ទិវសេ អប្បំ អប្បំ ករោតីតិ កាលោតិ វុច្ចតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

“កាលោ ឃសតិ ភូតានិ, សព្ពានេវ សហត្តនា;
យោ ច កាលឃសោ ភូតោ, សភូតបចនឹបចី”តិ។

មច្ចុ បន កាលយតិ តេសំ តេសំ សត្តានំ ជីវិតំ ខេបេតិ សមុច្ឆេទវសេន នាសេតីតិ កាលោតិ វុច្ចតិ។ តេនាហុ **អដ្ឋកថាចរិយា “កាលោ**តិ មច្ចុ។ កាលយតិ សត្តានំ ជីវិតំ នាសេតីតិ កាលោ។ កាលេន មច្ចុនា កតោ នាសិតោតិ **កាលកតោ**”តិ។ “មរណំ ហិន្ទុំ មច្ចុ មច្ចុ ចុតិ កាលោ អន្តកោ និក្ខេបោ”តិ មរណស្សាភិធានានិ។

សុល្ល សជ្ជនេ។ សុល្លេតិ, សុល្លយតិ។

ផល បេរណោ។ ផលេតិ, ផលយតិ។

វល ភរណោ។ វាលេតិ, វាលយតិ។ វាលោ។

លល ឥច្ឆាយំ។ លលេតិ, លលយតិ។

ទល វិទារណោ។ ទាលេតិ, ទាលយតិ, បទាលេតិ, បទាលយតិ។ កុទាលោ។

កល គតិសង្ខ្យានេសុ។ កាលេតិ, កាលយតិ។ កាលោ, កលា។ **កលា**តិ អវយវោ។ សា ហិ កាលយិតព្ពា សង្ខាយិតព្ពាតិ **កលា**។

សីល ឧបធារណោ។ ឧបធារណំ ភុសោ ធារណំ, បតិដ្ឋាវសេន អាធារភាវោ។ សីលេតិ, សីលយតិ។ សីលំ, សីលនំ។

ឯត្ថ **សីល**ន្តិ សីលេតិ ឧបធារេតិ តំសមង្គីបុគ្គលំ អបាយេសុ ឧប្បត្តិនិវារណវសេន ភុសោ ធារេតីតិ សីលំ។ អថ វាសីលិយតិ ឧបចារិយតិ សប្បុរិសេហិ ហទយមំសន្តរំ ឧបនេត្វា ធារិយតីតិ **សីលំ។ សីលន**ន្តិ **ភូវាទិ**គណេ អវិប្បកិណ្ណតាសង្ខាតំ សមាធានំ វុច្ចតិ។ តត្ថ “សីលតី”តិ រូបំ, ឥធ បន អាធារភាវសង្ខាតំ ឧបធារណំ វុច្ចតិ។ ឯត្ថ ច “សីលេតិ, សីលយតី”តិ រូបានិ។ **អដ្ឋកថាសុ** ហិ “កុសលានំ ធម្មានំ បតិដ្ឋាវសេន អាធារភាវោ ឧបធារណា”ន្តិ វុត្តោ។

វេល កាលោបទេសេ។ វេលេតិ, វេលយតិ។ វេលា។ កេចិ **“វេល** ឥតិ ធាតុសទ្ទោ ន ហោតី”តិ វទន្តិ, តំ ន គហេតព្ពំ, បោរាណេហិ សទ្ទសត្ថវិទូហិ “វេលយតី”តិ រូបស្ស ទស្សិតត្តា។

បល មូល លវនបវនេសុ។ លវនំ ឆេទនំ, **បវនំ** សោធនំ។ បាលេតិ, បាលយតិ។ បលំ។ **បលំ** នាម មាន វិសេសោ។ លោកស្ស វិមតី បាលេតិ លុនាតិ សោធេតិ ចាតិ **បលំ**។ មូលេតិ, មូលយតិ។ សទ្ទសត្ថវិទូ បន “មូលយតិ កេទារំ, មូលយតិ ធញ្ញ”ន្តិ បយោគំ វទន្តិ។

ថូល បរិព្រូហនេ។ បរិព្រូហនំ វឌ្ឍនំ។ ថូលេតិ, ថូលយតិ។ ថូលោ បុរិសោ។ ថូលា ជវេន ហាយន្តិ។

បល គតិយំ។ បលេតិ, បលយតិ។ អត្ថំ បលេតិ ន ឧបេតិ សង្ខំ។ បលេតិ រសមាទាយ។ យថា សុត្តគុឡំ យត្តកេហិ សុត្តេហិ វេឋិតំ, តត្តកេហិ ឯវ បលយតិ។

ចិង្គុល បរិវត្តនេ។ ចិង្គុលេតិ, ចិង្គុលយតិ។ ចិង្គុលយិត្វា។ អត្រាយំ បាឡិ “យាវតិកា អភិសង្ខារស្ស គតិ, តាវតិកំ គន្ត្វា ចិង្គុលយិត្វា ភូមិយំ បបតី”តិ។ តត្ថ **ចិង្គុលយិត្វា**តិ បរិវត្តិត្វា។

លការន្តធាតុរូបានិ។

វការន្តធាតុ

ទិវុ បរិកូជនេ។ បរិកូជនំ គជ្ជនំ។ ទេវេតិ, ទេវយតិ។ ទេវោ ច បរិទេវិត្វា។ **ទេវោ**តិ មេឃោ។

ទិវុ អទ្ទនេ។ អទ្ទនំ គន្ធបិសនន្តិ វទន្តិ។ ទេវេតិ, ទេវយតិ។

ចិវ ភាសាយំ។ ចិវេតិ, ចិវយតិ។

វការន្តធាតុរូបានិ។

សការន្តធាតុ

បុស បោសនេ។ បោសេតិ, បោសយតិ។ ឥមានិ រូបានិ កិញ្ចាបិ **ភូវាទិ**គណិកំ “បោសេតី”តិ រូបំ បដិច្ច ហេតុកត្តុរូបានិ វិយ ទិស្សន្តិ, តថាបិ “អញ្ញោបិ ទេវោ បោសេតី”តិអាទិកស្ស **ចុរាទិ**គណិករូបស្ស ទស្សនតោ សុទ្ធកត្តុវសេន វុត្តានីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឧភិន្នំ បន ការិតដ្ឋានេ “បោសាបេតិ, បោសាបយតី”តិ ហេតុកត្តុរូបានិ ឥច្ឆិតព្ពានិ។

បេស បដិហរណេ។ បេសេតិ, បេសយតិ។

បិស ពលបាណនេសុ។ បិសេតិ, បិសយតិ។

បសិ នាសនេ។ បំសេតិ, បំសយតិ។

ជសិ រក្ខណេ។ ជំសេតិ, ជំសយតិ។

សិលេស សិលេសនេ។ សិលេសេតិ, សិលេសយតិ។ សិលេសោ។

លូស ហីសាយំ។ លូសេតិ, លូសយតិ។

បុន្ស អភិមទ្ទនេ។ នការោ និគ្គហីតត្តំ។ បុំសេតិ, បុំសយតិ។ នបុំសកោ។ ធាតុ**ន**ការស្ស លោបេ “បោសោ” ឥច្ចបិ រូបំ។

តត្ថ **ន បុំសកោ**តិ ឥត្ថិភាវបុម្ភាវរហិតោ បុគ្គលោ។ សោ ហិ បុរិសោ វិយ សាតិសយំ បច្ចាមិត្តេ ន បុំសេតិ អភិមទ្ទនំ កាតុំ ន សក្កោតីតិ **នបុំសកោ**តិ វុច្ចតិ។ កេចិ បន “ន បុមា, ន ឥត្ថី”តិ នបុំសកោតិ វចនត្ថំ វទន្តិ។ តថា ហិ សទ្ទសត្ថវិទូ តំ បុគ្គលំ នបុំសកលិង្គវសេន នបុំសកន្តិ វទន្តិ។

ធូស កន្តិករណេ។ ធូសេតិ, ធូសយតិ។

រុស រោសនេ។ រោសនំ កោបករណំ។ រោសេតិ, រោសយតិ។ រោសោ។ **រោសោ**តិ កោធោ។

ព្យុស ឧស្សគ្គេ។ ព្យោសេតិ, ព្យោសយតិ។

ជស ហីសាយំ។ ជាសេតិ, ជាសយតិ។

ទំស ទំសនេ។ ទំសេតិ, ទំសយតិ។ ទំសនោ។ **ទំសនោ**តិ ទន្តោ។ ទំសន្តិ ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា ឯតេនាតិ **ទំសនោ**។

ទសិ ទស្សនេ ច។ ចការោ ទំសនំ អបេក្ខតិ។ ទំសេតិ, ទំសយតិ។ វិទំសេតិ, វិទំសយតិ សូរិយោ អាលោកំ។

តស្ស សន្តជ្ជនេ។ តស្សេតិ, តស្សយតិ បុរិសោ ចោរេ។

វស្ស សត្តិពន្ធនេ។ សត្តិពន្ធនំ សមត្ថតាករណំ។ វស្សេតិ, វស្សយតិ។

ជស តាឡនេ។ តាឡនំ បហរណំ។ ជាសេតិ, ជាសយតិ។

បស ពន្ធនេ។ បាសេតិ, បាសយតិ។ បាសោ។ បាសន្តិ ពន្ធន្តិ សត្តេ ឯតេនាតិ **បាសោ,** សកុណបាសាទិ។

ឃុសិ វិសទ្ទនេ។ វិសទ្ទនំ ឧគ្ឃោសនំ។ ឃោសេតិ, ឃោសយតិ។ ឃោសោ។

លស សិល្បយោគេ។ សិល្បយោគោ លាសិយំ នាដកនាដនំ រេចកទានំ។ លាសេតិ, លាសយតិ។ លាសេន្តោ, លាសេន្តី ។ អត្រាយំ បាឡិ "វាទេន្តិយាបិ លាសេន្តិ, នច្ចន្តិយាបិ លាសេន្តិ, លាសេន្តិយាបិ នច្ចន្តី"តិ។ តត្ថ **លាសេន្តី**តិ យា ឧប្លវមានា វិយ ឧដ្ឋហិត្វា លាសិយនាដកំ នាដេន្តិ, រេចកំ ទេន្តិ។

ភូស អលង្ការេ។ ភូសេតិ, ភូសយតិ។ វិភូសេតិ, វិភូសយតិ។ ភូសនំ, វិភូសនំ។

វស សិនេហនឆេទាវហរណេសុ។ អវហរណំ ចោរិកាយ គហណំ។ វាសេតិ, វាសយតិ។ វសា។

តាស វារណេ។ វារណំ និវារណំ។ តាសេតិ, តាសយតិ។

ធស ឧញ្ឆេ។ ធាសេតិ, ធាសយតិ។

ភស គហណេ។ ភាសេតិ, ភាសយតិ។

បុស ធារណេ។ បោសេតិ, បោសយតិ, អាភរណំ ធារេតីតិ អត្ថោ។

តុសិ បិសិ កុសិ ទសិ ភាសាយំ។ តុំសេតិ, តុំសយតិ។ បឹសេតិ, បឹសយតិ។ កុំសេតិ, កុំសយតិ។ ទំសេតិ, ទំសយតិ។

ខុសិ អក្កោសនេ។ ខុំសេតិ, ខុំសយតិ។ ខុំសនា។

គវេស មគ្គនេ។ គវេសេតិ, គវេសយតិ។ គវេសកោ, គវេសិតោ, គវេសនា, គវេដ្ឋិ។

វាស ឧបសេវាយំ។ វាសេតិ, វាសយតិ។ វាសោ, អាវាសោ។

ហិសិ ហឹសាយំ។ ហឹសេតិ, ហឹសយតិ។

និវាស អច្ឆាទនេ។ វត្ថំ និវាសេតិ, និវាសយតិ។ បុព្ពណ្ហសមយំ និវាសេត្វា។

អំស សង្ឃាតេ។ អំសេតិ, អំសយតិ។ អំសោ, អំសា។

ឯត្ថ ច **អំសោ**តិ កោដ្ឋាសោបិ ខន្ធោបិ វុច្ចតិ។ **អំសា**តិ អរិសរោគោ។

មិស សជ្ជនេ។ មេសេតិ, មេសយតិ។

រស អស្សាទនេ។ រសេតិ, រសយតិ។ រសោ។ រសិយតេ អស្សាទិយតេ ជនេហីតិ **រសោ**។

រស សិនេហនេ។ រសេតិ, រសយតិ។ រសោ។

តត្ថ **រសេតី**តិ សិនេហតិ។ **រសោ**តិ សិនេហោ, សិនេហសម្ពន្ធោ សាមគ្គិរសោតិ វុច្ចតិ, យំ សន្ធាយ ព្រាហ្មណា ភគវន្តំ "អរសរូបោ សមណោ គោតមោ"តិ អវោចុំ។

សិយ អសព្ពប្បយោគេ។ សេសេតិ, សេសយតិ។ សេសោ។ **វិ**បុព្ពោ អតិសយេ, **វិ**បុព្ពោ អតិសយេ, **វិ**បុព្ពោ **សិស**ធាតុ អតិសយេ វត្តតិ, វិសេសេតិ, វិសេសយតិ។ វិសេសោ, វិសិដ្ឋោ, វិសេសនំ។

មិស្ស សម្មិស្សេ។ មិស្សេតិ, មិស្សយតិ។ សម្មិស្សេតិ, សម្មិស្សយតិ។ មិស្សោ, មិស្សោ, មិស្សិតោ, សម្មិស្សិតោ, សម្មិស្សោ ឥច្ចាទីនិ។ **អលម្ពុសាជាតកេ មិស្សា**តិ ឥត្ថីនំ វត្តព្ពនាមំ, បុរិសេហិ សទ្ធឹ សម្មិស្សនតាយ។

ជុស បរិតក្កនេ។ ជោសេតិ, ជោសយតិ។

មស បហាសនេ។ មសេតិ, មសយតិ។

មរិស តិតិក្ខាយំ។ មរិសេតិ។ មរិសយតិ។

បិស បេសនេ។ បេសេតិ, បេសយតិ។ បេសកោ, បេសិតោ។

ឃុស សទ្ទេ។ ឃោសេតិ, ឃោសយតិ។ ឧគ្ឃោសយុំ ពោធិមណ្ឌេ បមោទិតា។ ឃោសោ។

ទិសី ឧច្ចារណេ។ ទេសេតិ, ទេសយតិ។ ទេសកោ, ទេសេតា, ទេសិតោ, ទេសនា។

វស អច្ឆាទនេ។ វាសេតិ, វាសយតិ។ និវាសេតិ, និវាសយតិ។ វត្ថំ។

សការន្តធាតុរូបានិ។

ហការន្តធាតុ

អរហ បូជាយំ។ អរហេតិ, អរហយតិ។ អរហា, អរហំ។ “អរហា, ខីណាសវោ, អសេក្ខោ”តិ អរហតោ នាមានិ។

សិនេហ សិនេហនេ។ សិនេហេតិ, សិនេហយតិ។

វរហ ហឹសាយំ។ វរហេតិ, វរហយតិ។ វរាហោ។

វរាហោតិ សូករោបិ ហត្ថីបិ វុច្ចតិ។ “ឯណេយ្យា ច វរាហា ចា”តិ ឯត្ថ ហិ សូករោ “វរាហោ”តិ វុត្តោ, “មហាវរាហស្ស…បេ…. នទីសុ ជគ្គតោ”តិ ឯត្ថ បន ហត្ថី “វរាហោ”តិ។

រហ ចាគេ។ រហេតិ, រហយតិ។

ចហ បរិកក្កនេ។ ចហេតិ, ចហយតិ។

មហ បូជាយំ។ មហេតិ, មហយតិ។ មហិតោ រាជា មហារាជា។ វិហារមហោ, ចេតិយមហោ។

បិហ ឥច្ឆាយំ។ បិហេតិ, បិហយតិ។ បិហា, បិហាលុ, អបិហោ, បិហនីយា វិភូតិយោ។

កុហ វិម្ហាបនេ។ កុហេតិ, កុហយតិ។ កុហកោ។ កុហយតិ លោកវិម្ហាបនំ ករោតីតិ **កុហកោ**។ កុហនា។

សហ បរិសហនេ។ បរិសហនំ ខន្តិ។ សហេតិ, សហយតិ។ សហនំ។ **ភូវាទិ**គណិកស្ស បនស្ស “សហតី”តិ រូបំ។

គរហ វិនិន្ទនេ។ គរហេតិ, គរហយតិ។ គរហា។ **ភូវាទិ**គណិកស្ស បនស្ស “គរហតី”តិ រូបំ។

ហការន្តធាតុរូបានិ។

ឡការន្តធាតុ

តឡ តាឡនេ។ តាឡេតិ, តាឡយតិ។ បតាឡេតិ, បតាឡយតិ។ តាឡំ។ **តាឡ**ន្តិ កំសតាឡាទិ។

តឡ អាឃាតេ។ បុព្ពេ វិយ រូបានិ។

ខឡ ភេទេ។ ខឡេតិ, ខឡយតិ។

ឥឡ ថវនេ។ ឥឡេតិ, ឥឡយតិ។

ជុឡ បេរណេ។ ជោឡេតិ, ជោឡយតិ។

បីឡ អវគាហនេ។ បីឡេតិ, បីឡយតិ។ និប្បីឡេតិ, និប្បីឡយតិ។ បីឡនកោ, បីឡិតោ, បីឡា, បីឡនំ, និប្បីឡនកោ។

លឡ ឧបសេវាយំ។ លាឡេតិ, លាឡយតិ។ ឧបលាឡេតិ, ឧបលាឡយតិ។ **ភូវាទិ**គណដ្ឋាយ បន វិលាសនត្ថេ វត្តមានាយ ឯតិស្សា "លឡតី"តិ រូបំ។

សិឡ សេឡនេ។ សេឡេតិ, សេឡយតិ។ សេឡេន្តោ។ ឯត្ថ **សេឡេតី**តិ សេឡិតសទ្ទំ ករោតិ។

អវគ្គន្តធាតុរូបានិ។

ចុរាទី ឯត្តកា ទិដ្ឋា, ធាតវោ មេ យថាពលំ;
សុត្តេស្វញ្ញេបិ បេក្ខិត្វា, គណ្ហេ វិញ្ញូ អត្ថយុត្តិតោ។

ចុរបមុខគណោ មេ សាសនត្ថំ បវុត្តោ,
សុបចុរហិតកាមោ តម្បិ សិក្ខេយ្យ ធីរោ;
សុបចុរនយបាបេ សត្ថុនោ តញ្ហិ សិក្ខំ,
បិយុសមិវ មនុញ្ញំ អត្ថសារំ លភេថ។

ឥតិ នវង្គេ សាដ្ឋកថេ បិដកត្តយេ ព្យប្បថគតីសុ វិញ្ញូនំ

កោសល្លត្ថាយ កតេ សទ្ទនីតិប្បករណេ

ចុរាទិគណបរិទីបនោ អដ្ឋារសមោ បរិច្ឆេទោ។

១៩. សព្ពគណវិនិច្ឆយ

ឥតោ បរំ បវក្ខាមិ, សព្ពគណវិនិច្ឆយំ;
សោតូនំ បដុភាវត្ថំ, បរមេ បិដកត្តយេ។

បច្ចយាទិវិភាគេហិ, នយេហិ វិវិធេហិ តំ;
សុខគ្គាហាយ សោតូនំ, សុណាថ មម ភាសតោ។

តត្ថ បឋមោ **ភូវាទិ**គណោ, ទុតិយោ **រុធាទិ**គណោ, តតិយោ **ទិវាទិ**គណោ, ចតុត្ថោ **ស្វាទិ**គុណោ, បញ្ចមោ **កិយាទិ**គណោ, ឆដ្ឋោ **គហាទិ**គណោ, សត្តមោ **តនាទិ**គណោ, អដ្ឋមោ **ចុរាទិ**គណោ, ឥមស្មឹ ភគវតោ បាវចនេ អដ្ឋវិធា ធាតុគណា ភវន្តិ។ ឯតេសុ វិករណបច្ចយវសេន –

ភូវាទិតោ អការោ ច, សានុសារោ **រុធាទិ**តោ;
អការោ ចេ**វិ**វណ្ណោ ច, **ឯ**កា**រោ**ការមេវ ច។

យបច្ចយោ **ទិវាទិ**ម្ហា, **ណុ ណា ឧណា សុវាទិ**តោ;
ក្យាទិតោ បន **នា**យេវ, **ប្បណ្ហា** បន **គហាទិ**តោ។

ឱយិរា តុ **តនាទិ**ម្ហា, **ណេ ណយា** ច **ចុរាទិ**តោ;
អគ្គហិតគ្គហណេន, បច្ចយា **ទស បញ្ច** ច។

ហិយ្យត្តនី សត្តមី ច, វត្តមានា ច បញ្ចមី;
ចតស្សេតា បវុច្ចន្តិ, សព្ពធាតុកនាមិកា។

ឯតេសុ វិសយេស្វេវ, **អ**ការោ សុទ្ធកត្តរិ;
អញ្ញត្រ **ខ ឆ សា**ទីហិ, សហាបិ ចុបលព្ភតិ។

“ភវតិ ហោតិ សម្ភោតិ, ជេតិ ជយតិ កីយតិ;
ខេតិ យាតិ ឥតិ ឯតិ, អវតិ កោតិ សង្កតិ។

ភិក្ខតិ បិវតិ បាតិ, វទេតិ វទតិ” ឥតិ;
ភូវាទិធាតុរូបានិ, ភវន្តីតិ បកាសយេ។

រូបំ “រុន្ធតិ រុន្ធីតិ, រុន្ធេតិ បុន រុន្ធិតិ;
សុម្ភោតិ”ច្ចាទិរូបានិ, **រុធាទី**ន្តិ ទីបយេ។

“ទិព្ពតិ សិព្ពតិ ចេវ, យុជ្ឈតិ វិជ្ឈតិ តថា;
ឃាយតិ ហាយតិ”ច្ចាទិ, រូបមាហុ **ទិវាទិ**នំ។

“សុណោតិ ច សុណាតិ ច, វុណោតិ ច វុណាតិ ច;
បាបុណាតិ ហិនោតី”តិ, អាទិរូបំ **សុវាទិ**នំ។

“កិនាតិ ច ជិនាតិ ច, ធុនាតិ ច មុនាតិ ច;
អស្នាតិ”ច្ចាទិរូបញ្ច, **ក្យាទីន**ន្តិ វិភាវយេ។

“ឃេប្បតិ បដិគ្គណ្ហាតិ, សណ្ហញ្ច សណ្ហកោតិ ច;
កណ្ហំ គណ្ហា ច តិណ្ហុណ្ហ”-មិច្ចាទិ ច **គហាទិ**នំ។

“តនោតិ ច ករោតិ ច, កយិរតិ សនោតិ ច;
សក្កោត’ប្បោតិ បប្បោតិ”-ច្ចាទិរូបំ **តនាទិ**នំ។

“ចោរេតិ ចោរយន្តេ ច, ចិន្តេតិ ចិន្តយន្តិ ច;
មន្តេតិ”ច្ចាទិកញ្ញាបិ, រូបមាហុ **ចុរាទិ**នំ។

វិករណវសេនេវំ, រូបភេទោ បកាសិតោ;
ធាតូនំ ធាតុភេទាទិ-កុសលស្ស មតានុគោ។

កិរិយាយ ធារណតោ, ធាតវោ ឯកធា មតា;
ទ្វិធាបិ ច បវុច្ចន្តិ, សកម្មាកម្មតោ បន។

តត្ថ **សកម្មកា** នាម, **គមិភក្ខា**ទយោ សិយុំ;
ឋាសាទយោ **អកម្មា** ច, ឧបសគ្គំ វិនា វទេ;

សកម្មកកម្មភូតោ, **ទិវុ** ឥច្ចាទយោ បុន;
គហេត្វាន តិធា ហោន្តិ, ឯវញ្ញាបិ វិភាវយេ។

សកម្មកេ ទ្វិធា ភិត្វា, ឯកកម្មទ្វិកម្មតោ;
អកម្មកេហិ សទ្ធឹ តេ, តិវិធាបិ ភវន្តិ ហិ។

អកម្មកា **វុតា**យេវ, ឯកកម្មា **គមា**ទយោ;
ហោន្តិ ទ្វិកម្មកា នាម, **ទុហិករវហា**ទយោ។

សកម្មាកម្មកត្តម្ហិ, ធាតូនមុបសគ្គតោ;
និយមោ នត្ថិ សោ តស្មា, ន មយា ឯត្ថ វុច្ចតិ។

ឯកដ្ឋានា **គមិ**ច្ចាទី, ទ្វិដ្ឋានា **ភូបចា**ទយោ;
តិដ្ឋានា **ស្វា**ទយោ ឯវំ, ឋានតោបិ តិធា មតា។

គុបាទយោ និយោគេន, អាខ្យាតត្តេ សវុទ្ធិកា;
វច តុរាទយោ ន ហិ, វុទ្ធិកា ការិតំ វិនា;

ខិ ជិ ឥច្ចាទយោ ធាតូ, សវុទ្ធាវុទ្ធិកា មតា;
ឥតិ វុទ្ធិវសេនាបិ, តិវិធោ ធាតុសង្គហោ។

អលុត្តវិករណា ច, លុត្តវិករណា តថា;
លុត្តាលុត្តវិករណា, ឯវម្បិ តិវិធា សិយុំ។

តត្រាលុត្តវិករណា, **គមិ វុធិ ទិវា**ទយោ;
បា ភាទយោ **ជិនិ**ច្ចាទី, កមតោ ឥតរេ សិយុំ។

សុទ្ធស្សរា ឯកស្សរា, តថានេកស្សរាតិ ច;
តិធា ភវន្តិ **យុយាតា-បាភាលាទី ករា**ទយោ។

ចតុធាទិនយោ ចាបិ, លព្ភមានវសេន ច;
គហេតព្ពោ នយញ្ញូហិ, យថាវុត្តានុសារតោ។

បុន សុទ្ធស្សរា ធាតូ, ឯកស្សរា ច សត្តធា;
អាឥវណ្ណឧវណ្ណន្ត-ឯឱន្តវសា មតា។

អវណ្ណិវណ្ណុវណ្ណន្តេ-ការន្តានំ វសេន វេ;
អនេកស្សរធាតូ ច, សត្តធាវ បកិត្តិតា។

ឯវំ បន្នរសធាបិ, ធាតូនមិធ សង្គហោ;
តប្បភេទំ បកាសេយ្យំ, **ឥឧ**ឥច្ចាទិនា វិទូ។

តត្រ “**ឥ**គតិយំ, **ឥ** អជ្ឈយនេ, **ឧ** សទ្ទេ” ឥច្ចេតេ សុទ្ធស្សរា ធាតវោ។ **យា វា លា** ឥច្ចាទយោ ឯកស្សរា **អា**ការន្តា។ **ខិជិនិ**ឥច្ចាទយោ ឯកស្សរា **ឥ**ការន្តា។ **បី**ឥច្ចាទយោ ឯកស្សរា **ឦ**ការន្តា។ **ខុ ទុ កុ** ឥច្ចាទយោ ឯកស្សរា **ឧ**ការន្តា, **ភូ ហូ** ឥច្ចាទយោ ឯកស្សរា **ឩ**ការន្តា។ **ខេ ជេ សេ** ឥច្ចាទយោ ឯកស្សរា ឯការន្តា។ **សោ** ឥច្ចាទយោ ឯកស្សរា **ឱ**ការន្តា។

ករ បច សង្កាម ឥច្ចាទយោ អនេកស្សរា **អ**ការន្តា, **ឱមា**ឥច្ចាទយោ អនេកស្សរា **អា**ការន្តា, **សកិ** ឥច្ចាទយោ អនេកស្សរា **ឥ**ការន្តា។ **ចក្ខី** ឥច្ចាទយោ អនេកស្សរា **ឦ**ការន្តា។ **អន្ធុ**ឥច្ចាទយោ អនេកស្សរា **ឧ** ការន្តា។ **កក្ខូ** ឥច្ចាទយោ អនេកស្សរា **ឩ**ការន្តា។ **គិលេ មិលេ** ឥច្ចាទយោ អនេកស្សរា **ឯ**ការន្តាតិ ឯវំ **បន្នរសវិធេន** ធាតុសង្គហោ។

អថ តេត្តឹសវិធេនបិ ធាតុសង្គហោ ភវតិ។ កថំ?

ធាតូ **សុទ្ធស្សរា** ចេវ, បុន **ចេកស្សរាបិ** ច;
កការន្តា **ខ**ការន្តា, **គន្តា ឃ**ន្តា ច ធាតវោ។

ចការន្តា ឆការន្តា, **ជ**ន្តា **ឈ**ន្តា ច **ញ**ន្តកា;
ដការន្តា **ឋ**ការន្តា, ឌន្តា ឍន្តា ច **ណ**ន្តកា។

តន្តា ចេវ តថា **ថ**ន្តា, **ទ**ន្តា **ធ**ន្តា ច **ន**ន្តកា;
បន្តា **ផ**ន្តា **ព**ការន្តា, **ភ**ន្តា **ម**ន្តា ច **យ**ន្តកា។

រន្តា **ល**ន្តា **វ**ការន្តា, **ស**ន្តា **ហ**ន្តា ច **ឡ**ន្តកា;
ឥតិ **តេត្តឹសធា** ញេយ្យោ, ធាតូនមិធ សង្គហោ។

មតេ សត្ថុស្ស **ឍណឡា**, បទាទិម្ហិ ន ទិស្សរេ;
តេនេកស្សរធាតូសុ, **ឍណឡា** ន កថីយរេ។

ឥការន្ត**តិ**ការន្ត-វសេន តុ យថារហំ;
នាមំ សម្ភោតិ ធាតូនំ, **ឥតិ**ប្បច្ចយយោគតោ។

បចិភិក្ខិឆិទិខាទិ, ករោតិ ភវតិ គមិ;
គតិគច្ឆតិហោតីតិ, អាទិវោហារមុទ្ធរេ។

ឯវំ តេត្តឹសភេទេហិ គហិតេសុ និខិលេសុ ធាតូសុ –

សហហីសឦហវសា, **សីហ**សទ្ទគតី វទេ;
សហនតោ ហននតោ, សីហោតិ ហិ គរូ វទុំ។

តថា ហិ សីហោ វាតាតបាទិបរិស្សយម្បិ សហតិ, “កឹ មេ ពហូហិ ឃាដិតេហី”តិ អត្តនោ គោចរត្ថាយ ខុទ្ទកេ បាណេ អគណ្ហន្តោ, “មាហំ ខុទ្ទកេ បាណេ វិសមគតេ សង្ឃាតំ អាបាទេសី”តិ អនុទ្ទយវសេន សហិតព្ពេ ខុទ្ទកសត្តេបិ សហតិ។ ហីសិតព្ពេ បន កាយូបបន្នេ សូករមហីសាទយោ សត្តេ ហីសតិ, តស្មាបិ “សីហោ”តិ វុច្ចតិ។ យថា បន កន្តនដ្ឋេន អាទិអន្តវិបល្លាសតោ តក្កំ វុច្ចតិ, ឯវំ ហីសនដ្ឋេនបិ សីហោតិ វេទិតព្ពោ។ អថ វា សព្ពិរិយាបថេសុ ទឡ្ហវីរិយត្តា សុដ្ឋុ ឦហតីតិ **សីហោ**។ វុត្តញ្ហិ –

“យថា សីហោ មិគរាជា, និសជ្ជដ្ឋានចង្កមេ;
អលីនវីរិយោ ហោតិ, បគ្គហិតមនោ សទា”តិ។

អបរោ នយោ –

សហនា ច ហីសនា ច, តថា សីយជវត្តតោ;
សីហោ ឥច្ចបិ ភាសេយ្យ, សក្យសីហស្ស សាសនេ។

វុត្តញ្ហិ **សុត្តនិបាតដ្ឋកថាយំ** “សហរា ច ហននា ច សីយជវត្តា ច សីហោ”តិ។

ឥទានិ តទត្ថុទ្ធារោ វុច្ចតេ, **សីហ**សទ្ទោ “សីហោ ភិក្ខវេ មិគរាជា”តិអាទីសុ មិគរាជេ អាគតោ។ “អថ ខោ សីហោ សេនាបតិ យេន ភគវា តេនុបសង្កមី”តិអាទីសុ បណ្ណត្តិយំ។ “សីហោតិ ខោ ភិក្ខវេ តថាគតស្សេតំ អធិវចនំ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្សា”តិអាទីសុ តថាគតេ។ តត្ថ តថាគតេ សទិសកប្បនាយ អាគតោ។

ឯត្ថេតំ វុច្ចតិ –

សីហេ បណ្ណត្តិយញ្ចាបិ, ពុទ្ធេ អប្បដិបុគ្គលេ;
ឥមេសុ តីសុ អត្ថេសុ, **សីហ**សទ្ទោ បវត្តតិ។

រូបិរុប្បតិធាតូហិ, **រូប**សទ្ទគតី វទេ;
“រូបយតិ រុប្បតី”តិ, វត្វា និព្ពចនទ្វយំ។

វុត្តញ្ហេតំ គរូហិ “រូបយតីតិ រូបំ, វណ្ណវិការំ អាបជ្ជមានំ ហទយង្គតភាវំ បកាសេតីតិ អត្ថោ”តិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ “**រូប**ន្តិ កេនដ្ឋេន រូបំ? រុប្បនដ្ឋេនា”តិ។ ភគវតា បនេតំ វុត្តំ “កិញ្ច ភិក្ខវេ រូបំ វទេថ, រុប្បតីតិ ខោ ភិក្ខវេ តស្មា រូបន្តិ វុច្ចតិ។ កេន រុប្បតិ, សីតេនបិ រុប្បតី”តិ វិត្ថារោ។ អត្ថុទ្ធារោ បនស្ស ហេដ្ឋា វុត្តោវ។

បសវតេមនត្ថេន, ធាតុនា **ឧទិនា** បន;
សមុទ្ទសទ្ទនិប្ផត្តិំ, វទេយ្យ មតិមា នរោ។

ឯត្ថ ហិ **សមុទ្ទោ**តិ អដ្ឋហិ អច្ឆរិយព្ភុតធម្មេហិ សមន្នាគតត្តា សមុទ្ទតិ អត្តសន្និស្សិតានំ មច្ឆមករាទីនំ បីតិសោមនស្សំ បសវតិ ជនេតីតិ សមុទ្ទោ។ អយមស្មាកំ ខន្តិ។ **អដ្ឋកថាចរិយា** បន “សមុទ្ទនដ្ឋេន សមុទ្ទោ, កិលេទនដ្ឋេន តេមនដ្ឋេនាតិ វុត្តំ ហោតី”តិ វទន្តិ។ **មិលិន្ទបញ្ហេ** បន អាយស្មា នាគសេនោ “ភន្តេ នាគសេន សមុទ្ទោ សមុទ្ទោតិ វុច្ចតិ, កេន ការណេន អាបំ ឧទកំ សមុទ្ទោតិ វុច្ចតី”តិ មិលិន្ទេន រញ្ញា បុដ្ឋោ អាហ “យត្តកំ មហារាជ ឧទកំ, តត្តកំ លោណំ, យត្តកំ លោណំ, តត្តកំ ឧទកំ, ឧទកសមត្តា សមុទ្ទោតិ វុច្ចតី”តិ។ តទា រញ្ញា មិលិន្ទេន “កល្លោសិ ភន្តេ នាគសេនា”តិ វុត្តំ។ ឯត្ថ ហិ សមំ ឧទកេន លោណំ ឯត្ថាតិ សមុទ្ទោតិ និព្ពចនំ វេទិតព្ពំ “នីលោទ”ន្តិអាទីសុ វិយ។ តត្ថ **ភទន្តនាគសេន**មតញ្ច អម្ហាកំ មតញ្ច បកតិសមុទ្ទំ សន្ធាយ វុត្តត្តា ន វិរុជ្ឈតិ, **អដ្ឋកថាចរិយានំ** មតម្បិ “តណ្ហាសមុទ្ទោ”តិ ច “សមុទ្ទោបេសោ”តិ ច អាគតានិ សមុទ្ទសរិក្ខកានិ ច តណ្ហាចក្ខុសោតាទីនិ សន្ធាយ វុត្តត្តា ន វិរុជ្ឈតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ខាទធាតុវសា ចាបិ, **ខនុ**ធាតុវសេន វា;
ខនិតោ វាបិ ធាតុម្ហា, **ធា**តោ **ខំ**បុព្ពតោបិ វា;
ខន្ធសទ្ទស្ស និប្ផត្តិំ, សទ្ទក្ខន្ធវិទូ វទេ។

តត្ថ “សំខិត្តេន បញ្ចុបាទានក្ខន្ធាបិ ទុក្ខា”តិ វចនតោ សយម្បិ ទុក្ខធម្មោយេវ សមានោ ជាតិជរាព្យាធិមរណទុក្ខាទីហិ អនេកេហិ ទុក្ខេហិ ខជ្ជតិ ខាទិយតីតិ **ខន្ធោ**, តេហេវ ទុក្ខេហិ ខញ្ញតិ អវទារិយតីតិបិ **ខន្ធោ**, ខនិយតិ បរិខញ្ញតីតិបិ **ខន្ធោ**, អត្តេន វា អត្តនិយេន វា តុច្ឆត្តា ខំ សុញ្ញាការំ ធារេតីតិបិ **ខន្ធោ**, រូបក្ខន្ធាទិ។ អត្ថុទ្ធារតោ បន –

ខន្ធសទ្ទោ រាសិគុណ-បណ្ណត្តីសុ ច រុឡ្ហិយំ;
កោដ្ឋាសេ ចេវ អំសេ ច, វត្តតីតិ វិភាវយេ។

វុត្តញ្ហេតំ **សម្មោហវិនោទនិយំ** វិភង្គដ្ឋកថាយំ – **ខន្ធ**សទ្ទោ សម្ពហុលេសុ ឋានេសុ និបតតិ រាសិម្ហិ គុណេ បណ្ណត្តិយំ រុឡ្ហិយន្តិ។ “សេយ្យថាបិ ភិក្ខវេ មហាសមុទ្ទេ ន សុករំ ឧទកស្ស បមាណំ គហេតុំ ‘ឯត្តកានិ ឧទកាឡ្ហកានី’តិ វា ‘ឯត្តកានិ ឧទកាឡ្ហកសតានី’តិ វា ‘ឯត្តកានិ ឧទកាឡ្ហកសហស្សានី’តិ វា ‘ឯត្តកានិ ឧទកាឡ្ហកសតសហស្សានី’តិ វា, អថ ខោ អសង្ខ្យេយ្យោ អប្បមេយ្យោ មហាឧទកក្ខន្ធោត្វេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតី”តិអាទីសុ ហិ រាសិតោ ខន្ធោ នាម។ ន ហិ បរិត្តកំ ឧទកំ ឧទកក្ខន្ធោតិ វុច្ចតិ, ពហុកមេវ វុច្ចតិ, តថា ន

បរិត្តកំ រជោ រជក្ខន្ធោ, ន អប្បមត្តកា គាវោ គវក្ខន្ធោ, ន អប្បមត្តកំ ពលំ ពលក្ខន្ធោ, ន អប្បមត្តកំ បុញ្ញំ បុញ្ញក្ខន្ធោតិ វុច្ចតិ។ ពហុកមេវ ហិ រជោ រជក្ខន្ធោ, ពហុកា ច គវាទយោ គវក្ខន្ធោ, ពលក្ខន្ធោ, បុញ្ញក្ខន្ធោតិ វុច្ចន្តិ។ “សីលក្ខន្ធោ សមាធិក្ខន្ធោ”តិអាទីសុ បន គុណតោ ខន្ធោ នាម។ “អទ្ទសា ខោ ភគវា មហន្តំ ទារុក្ខន្ធំ គង្គាយ នទិយា សោតេន វុយ្ហមាន”ន្តិ ឯត្ថ បណ្ណត្តិតោ ខន្ធោ នាម។ “យំ ចិត្តំ មនោ មានសំ…បេ… វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណក្ខន្ធោ”តិអាទីសុ រុឡ្ហិតោ ខន្ធោ នាម។ ស្វាយមិធ រាសិតោ អធិប្បេតោ។ អយញ្ហិ ខន្ធដ្ឋោ នាម បិណ្ឌដ្ឋោ បូគដ្ឋោ ឃដដ្ឋោ រាសដ្ឋោ, តស្មា រាសិលក្ខណា ខន្ធាតិ វេទិតព្ពា។ កោដ្ឋាសដ្ឋាតិបិ វត្តុំ វដ្តតិ។ លោកស្មិញ្ហិ ឥណំ គហេត្វា ចោទិយមានា “ទ្វីហិ ខន្ធេហិ ទស្សាម, តីហិ ខន្ធេហិ ទស្សាមា”តិ វទន្តិ។ ឥតិ កោដ្ឋាសលក្ខណា ខន្ធាតិបិ វត្តុំ វដ្តតិ។ ឯវមេត្ថ “**រូបក្ខន្ធោ**តិ រូបរាសិ រូបកោដ្ឋាសោ, **វេទនាក្ខន្ធោ**តិ វេទនារាសិ វេទនា កោដ្ឋាសោ”តិ ឥមិនា នយេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ “ខន្ធេ ភារាំ ខន្ធតោ ឱតារេតិ, មហាហនុសភក្ខន្ធោ”តិអាទីសុ បន អំសោ “ខន្ធោ”តិ វុច្ចតិ។

> **អា**បុព្ព**យត**តោ ចាបិ, **អាយូ**បបទតោ បុន;
> **តនុ**តោ **តនិ**តោ វាបិ, **អាយតន**រវោ គតោ។

វុត្តម្បិ ចេតំ – អាយតនតោ, អាយានំ វា តននតោ, អាយតស្ស ច នយនតោ អាយតនន្តិ វេទិតព្ពំ។ ចក្ខុរូបាទីសុ ហិ តំតំទ្វារារម្មណា ចិត្តចេតសិកា ធម្មា សេន សេន អនុភវនាទិកិច្ចេន អាយតន្តិ ឧដ្ឋហន្តិ ឃដន្តិ វាយមន្តីតិ វា វុត្តំ ហោតិ។ តេ ច បន អាយភូតេ ធម្មេ ឯតានិ តនន្តិ វិត្ថារេន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥទញ្ច អនមតគ្គេ សំសារេ បវត្តំ អតីវ អាយតំ សំសារទុក្ខំ យាវ ន និវត្តតិ, តាវ នយន្តិ, បវត្តយន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥតិ សព្ពេបិមេ ធម្មា អាយតនតោ, អាយានំ វា តននតោ, អាយតស្ស ច នយនតោ អាយតនន្តិ វុច្ចន្តិ។

អបិច និវាសដ្ឋានដ្ឋេន អាករដ្ឋេន សមោសរណដ្ឋានដ្ឋេន សញ្ជាតិទេសដ្ឋេន ការណដ្ឋេន អាយតនំ វេទិតព្ពំ។ តថា ហិ “លោកេ ឥស្សរាយតនំ វាសុទេវាយតន”ន្តិអាទីសុ និវាសដ្ឋានំ អាយតនន្តិ វុច្ចតិ។ “សុវណ្ណាយតនំ រជតាយតន”ន្តិអាទីសុ អាករោ, សាសនេ បន “មនោរមេ អាយតនេ, សេវន្តិ នំ វិហង្គមា”តិអាទីសុ សមោសរណដ្ឋានំ ។ “ទក្ខិណាបថោ គុន្នំ អាយតន”ន្តិអាទីសុ សញ្ជាតិទេសោ។ “តត្រ តត្រេវ សក្ខិភព្ពតំ បាបុណាតិ សតិ សតិអាយតនេ”តិអាទីសុ ការណំ។

ចក្ខុអាទីសុ ចាបិ ចិត្តចេតសិកា ធម្មា និវសន្តិ តទាយត្តវុត្តិតាយាតិ ចក្ខាទយោ ច នេសំ និវាសដ្ឋានំ។ ចក្ខាទីសុ តេ អាកិណ្ណា តន្និស្សិតត្តា តទារម្មណត្តា ចាតិ ចក្ខាទយោ ច នេសំ អាករោ។ ចក្ខាទយោ ច នេសំ សមោសរណដ្ឋានំ តត្ថ តត្ថ ទ្វារារម្មណវសេន សមោសរណតោ។ ចក្ខាទយោ ច នេសំ សញ្ជាតិទេសោ តន្និស្សយារម្មណភាវេន តត្ថេវ ឧប្បត្តិតោ, ចក្ខាទយោ ច នេសំ ការណំ តេសំ អភាវេ អភាវតោ។ ឥតិ និវាសដ្ឋានដ្ឋេន អាករដ្ឋេន សមោសរណដ្ឋានដ្ឋេន សញ្ជាតិទេសដ្ឋេន ការណដ្ឋេនាតិ ឥមេហិ ការណេហិ ឯតេ ធម្មា អាយតនន្តិ វុច្ចន្តិ, តស្មា យថាវុត្តេនត្ថេន ចក្ខុ ច តំ អាយតនញ្ចាតិ **ចក្ខាយតនំ**…បេ… ធម្មា ច តេ អាយតនញ្ចាតិ **ធម្មាយតន**ន្តិ ឯវំ តាវេត្ថ អត្ថតោ វិញ្ញាតព្ពោ វិនិច្ឆយោតិ។ ឥច្ចេវំ –

> និវាសោ អាករោ ចេវ, ជាតិទេសោ ច ការណំ;
> សមោសរណដ្ឋានញ្ច, វុច្ចតា’យតនំ ឥតិ;

> ***វិទិវិទេហិ*** ធាតូហិ, **អ**ការបុព្ពកេហិ វា;
> ***អន្តវិរហិត***សទ្ទេ-បបទេន **ជុ**នាបិ វា។
> ***អវិជ្ជា***សទ្ទនិប្ផត្តិ, ទីបេតព្ពា សុធីមតា។

ឯត្ថ បូរេតុំ អយុត្តដ្ឋេន កាយទុច្ចរិតាទិ អវិន្ទិយំ នាម, **អលទ្ធព្ព**ន្តិ អត្ថោ, តំ អវិន្ទិយំ វិន្ទតីតិ ***អវិជ្ជា***, តព្ពិបរីតតោ កាយសុចរិតាទិ វិន្ទិយំ នាម, តំ វិន្ទិយំ ន វិន្ទតីតិ ***អវិជ្ជា***។ ខន្ធានំ រាសដ្ឋំ, អាយតនានំ អាយតនដ្ឋំ, ធាតូនំ សុញ្ញដ្ឋំ, សច្ចានំ តថដ្ឋំ, ឥន្ទ្រិយានំ អធិបតិយដ្ឋំ អវិទិតំ ករោតីតិ ***អវិជ្ជា***។ ទុក្ខាទីនំ បីឡនាទិវសេន វុត្តំ ចតុព្ពិធំ អត្ថំ អវិទិតំ ករោតីតិ ***អវិជ្ជា***, អន្តវិរហិតេ សំសារេ សព្ពភវយោនិគតិវិញ្ញាណដ្ឋិតិសត្តាវាសេសុ សត្តេ ជវាបេតីតិ ***អវិជ្ជា***, បរមត្ថតោ អវិជ្ជមានេសុ ឥត្ថិបុរិសាទីសុ ជវតិ, វិជ្ជមានេសុបិ ខន្ធាទីសុ ន ជវតីតិ ***អវិជ្ជា***។

យំ បន **អដ្ឋកថាយំ** “អបិច ចក្ខុវិញ្ញាណាទីនំ វត្ថារម្មណបដិច្ចសមុប្បាទបដិច្ចសមុប្បន្នា នំ ធម្មានំ ឆាទនតោបិ អវិជ្ជា”តិ វុត្តំ, ឯតំ ន សទ្ទត្ថតោ វុត្តំ, អថ ខោ អវិជ្ជាយ ឆាទនកិច្ចត្តា វុត្តំ។ តថា ហិ **អភិធម្ម**

ដីកាយំ គទំ វុត្តំ –

“ព្យញ្ជនត្ថំ ទស្សេត្វា សភាវត្ថំ ទស្សេតុំ ‘អបិចា’តិអាទិមាហ, ចក្ខុវិញ្ញាណាទីនំ វត្ថារម្មណានិ ‘គទំ វត្ថុ, គទមារម្មណ’ន្តិ អវិជ្ជាយ ញាតុំ ន សក្កាតិ អវិជ្ជា តប្បដិច្ឆាទិកា វុត្តា, វត្ថារម្មណសភាវច្ឆាទនតោ ឯវ អវិជ្ជាទីនំ បដិច្ចសមុប្បាទភាវស្ស, ជរាមរណាទីនំ បដិច្ចសមុប្បន្នភាវស្ស ច ឆាទនតោ បដិច្ចសមុប្បាទបដិច្ចសមុប្បន្នឆាទនំ វេទិតព្ពន្តិ។ តត្ថ ទុគ្គតិគាមិកម្មស្ស វិសេសប្បច្ចយត្តា អវិជ្ជា ‘អវិន្ទិយំ វិន្ទតី’តិ វុត្តា, តថា វិសេសបច្ចយោ វិន្ទនីយស្ស ន ហោតីតិ ‘វិន្ទិយំ ន វិន្ទតី’តិ ច, អត្តនិស្សិតានំ ចក្ខុវិញ្ញាណាទីនំ បវត្តាបនំ ឧប្បាទនំ អាយតនំ, សម្មោហភាវេនេវ អនភិសមយភូតត្តា ‘អវិទិតំ អញ្ញាតំ ករោតិ, អន្តវិរហិតេ ជវាបេតី’តិ វណ្ណាគមវិបរិយាយវិការវិនាសធាតុអត្ថវិសេសយោគេហិ បញ្ចវិធស្ស និរុត្តិលក្ខណស្ស វសេន តីសុបិ បទេសុ **អ**ការ**វិ**ការ**ជ**ការេ គហេត្វា អញ្ញេសំ វណ្ណានំ លោបំ កត្វា **ជ**ការស្ស ច ទុតិយស្ស អាគមំ កត្វា **អវិជ្ជា**តិ វុត្តា”តិ។

អរហធាតុតោ ញេយ្យា, **អរហំ**សទ្ទសណ្ឋិតិ;
អរារូបបទ**ហន**-ធាតុតោ វាថវា បន។

រហតោ **រហិ**តោ ចាបិ, អការបុព្ពតោ តថ;
វុច្ចតេ អស្ស និប្ផត្តិ, អារកាទិវស្សិតា។

តថា ហិ **អរហ**ន្តិ អគ្គទក្ខិណេយ្យត្តា ចីវរាទិបច្ចយេ អរហតិ បូជាវិសេសញ្ចាតិ អរហំ។ វុត្តញ្ច –

“បូជាវិសេសំ សហ បច្ចយេហិ,
យស្មា អយំ អរហតិ លោកនាថោ;
អត្ថានុរូបំ **អរហ**ន្តិ លោកេ,
តស្មា ជិនោ អរហតិ នាមមេត”ន្តិ។

តថា សោ កិលេសារយោ មគ្គេន ហនីតិ **អរហំ**។ វុត្តញ្ច –

“យស្មា រាគាទិសង្ខាតា, សព្ពេបិ អរយោ ហតា;
បញ្ញាសត្ថេន នាថេន, តស្មាបិ **អរហំ** មតោ”តិ។

យញ្ចេតំ អវិជ្ជាភវតណ្ហាមយនាភិ បុញ្ញាទិអភិសង្ខារារំ ជរាមរណនេមិ អាសវសមុទយមយេន អក្ខេន វិជ្ឈិត្វា តិភវរថេ សមាយោជិតំ អនាទិកាលប្បវត្តំ សំសារចក្កំ, តស្ស សោ ពោធិមណ្ឌេ វីរិយបាទេហិ សីលបថវិយំ បតិដ្ឋាយ សទ្ធាហត្ថេន កម្មក្ខយករំ ញាណបរសុំ គហេត្វា សព្ពេ អរេ ហនីតិបិ **អរហំ**។ វុត្តញ្ច –

“អរា សំសារចក្កស្ស, ហតា ញាណាសិនា យតោ;
លោកនាថេន តេនេស, **អរហ**ន្តិ បវុច្ចតី”តិ។

តថា អត្ថហិតំ បរហិតញ្ច បរិបូរេតុំ សម្មា បដិបជ្ជន្តេហិ សាធូហិ ទូរតោ រហិតព្ពា បរិច្ចជិតព្ពា បរិហាតព្ពាតិ រហា, រាគាទយោ បាបធម្មា, ន សន្តិ ឯតស្ស រហាតិ **អរហំ**។ “អរហោ”តិ វត្តព្ពេ **ឱ**ការស្ស សានុសារំ **អ**ការាទេសំ កត្វា “អរហំ”ន្តិ វុត្តំ។ អាហ ច –

“បាបធម្មា រហា នាម, សាធូហិ រហិតព្ពតោ;
តេសំ សុដ្ឋុ បហីនត្តា, ភគវា **អរហំ** មតោ”តិ។

អថ វា ខីណាសវេហិ សេក្ខេហិ កល្យាណបុថុជ្ជនេហិ ច ន រហិតព្ពោ ន បរិច្ចជិតព្ពោ, តេ ច ភគវាតិ **អរហំ**។ អាហ ច –

“យេ ច សច្ឆិកតធម្មា,
អរិយា សុទ្ធគោចរា;
ន តេហិ រហិតោ ហោតិ,
នាថោ តេនា’រហំ មតោ”តិ។

រហោតិ ច គមនំ វុច្ចតិ, នត្ថិ ឯតស្ស រហោ គមនំ គតីសុ បច្ចាជាតីតិ **អរហំ**។ អាហ ច –

“រហោ វា គមនំ យស្ស, សំសារេ នត្ថិ សព្ពសោ;
បហីនជាតិមរណោ, **អរហំ** សុគតោ មតោ”តិ។

បាសំសត្តា វា ភគវា **អរហំ**។ អក្ខរចិន្តកា ហិ បសំសាយំ **អរហ**សទ្ទំ វណ្ណេន្តិ។ បាសំសភាវោ ច ភគវតោ អនញ្ញសាធារណោ យថាភុច្ចគុណាធិគតោ សទេវកេ លោកេ សុប្បតិដ្ឋិតោ។ ឥតិ បាសំសត្តាបិ ភគវា **អរហំ**។ អាហ ច –

“គុណេហិ សទិសោ នត្ថិ, យស្មា លោកេ សទេវកេ;
តស្មា បាសំសិយត្តាបិ, **អរហំ** ទ្វិបទុត្តមោ”តិ។

ឥមានិ និព្ពចនានិ **“អរហ បូជាយំ, ហន ហឹសាយំ, រហ ចាគេ, រហិ គតិយ”**ន្តិ ឥមេសំ ធាតូនំ វសេន ឥធ វុត្តានិ កិលេសេហិ អារកត្តា “អរហ”ន្តិ ច បាបករណេ រហាភាវា “អរហ”ន្តិ ច អសប្បុរិសានំ អារកា ទូរេតិ “អរហ”ន្តិ ច សប្បុរិសានំ អារកា អាសន្នេតិ “អរហ”ន្តិ ច។ និព្ពចនានិ បន ធាតុសទ្ទនិស្សិតានិ ន ហោន្តីតិ ឥធ ន គហិតានិ។ បសំសា បន អត្ថតោ បូជា ឯវាតិ **“អរហ បូជាយ”**ន្តិ ធាតុស្ស អត្ថោ ភវិតុំ យុត្តោតិ ឥធ អម្ហេហិ គហិតា, អដ្ឋកថាចរិយេហិ តុ **អរហ**សទ្ទស្ស លព្ភមានវសេន សព្ពេបិ អត្ថា គហិតា ធាតុនិស្សិតា ច អធាតុនិស្សិតា ច។ កថំ? –

អារកត្តា ហតត្តា ច, កិលេសារីន សោ មុនិ;
ហតសំសារចក្ការោ, បច្ចយាទីន ចារហោ;
ន រហោ ករោតិ បាបានិ, **អរហំ** តេន វុច្ចតីតិ។

ដីកាចរិយេហិបិ តថេវ គហិតា។ កថំ? –

អារកា មន្ទពុទ្ធីនំ, អារកា ច វិជានតំ;
រហានំ សុប្បហីនត្តា, វិទូនមរហេយ្យតោ;
ភវេសុ ច រហាភាវា, បាសំសា **អរហំ** ជិនោតិ។

យថា បន **អរហំ**សទ្ទស្ស, ឯវំ **អរហា**សទ្ទស្សាបិ និព្ពចនានិ វេទិតព្ពានិ។

សុបុព្ព**គមិ**តោ ចេវ, **សុ**បុព្ព**គទិ**តោបិ ច;
ធីរោ **សុគត**សទ្ទស្ស, និប្ផត្តី សមុទីរយេ។

ឯត្ថ ហិ **សុគតោ**តិ សោភនំ គតំ ឯតស្សាតិ សុគតោ, សុន្ទរំ ឋានំ គតោតិ សុគតោ, សម្មា គតោតិ សុគតោ, សម្មា ច គទតីតិ សុគតោតិ ធាតុនិស្សិតំ អត្ថំ គហេត្វា សទ្ទនិប្ផត្តិ កាតព្ពា។ វុត្តញ្ហិ **អដ្ឋកថាសុ** –

> “សោភនគមនត្តា , សុន្ទរំ ឋានំ គតត្តា, សម្មា គតត្តា, សម្មា ច គទត្តា សុគតោ។ គមនម្បិ ហិ គតន្តិ វុច្ចតិ, តញ្ច ភគវតោ សោភនំ បរិសុទ្ធមនវជ្ជំ។ កឹ បន តន្តិ? អរិយមគ្គោ, តេនេស គមនេន ខេមំ ទិសំ អសជ្ជមានោ គតោតិ សោភនគមនត្តា សុគតោ”តិអាទិ។

ភគសទ្ទូបបទតោ, **វនុ**តោ **វមុ**តោបិ ច;
ភគវាសទ្ទនិប្ផត្តី, បវទេ អញ្ញថាបិ វា។

អត្រិមានិ និព្ពចនានិ – ភគសង្ខាតា លោកិយលោកុត្តរសម្បត្តិយោ វនិ ភជិ សេវីតិ **ភគវា**។ សោមនស្ស កុមារត្តភាវាទីសុ ចរិមត្តភាវេ ច ភគសង្ខាតំ សិរឹ ឥស្សរិយំ យសញ្ច វមិ ឧគ្គិរិ ខេឡបិណ្ឌំ វិយ អនបេក្ខោ ឆឌ្ឌយីតិ **ភគវា**។ អថ វា នក្ខត្តេហិ សមំ បវត្តត្តា ភគសង្ខាតេ សិនេរុយុគន្ធរឧត្តរកុរុហិមវន្តាទិភាជនលោកេ វមិ, តន្និវាសិតត្តាវាសសមតិក្កមនតោ តប្បដិពទ្ធឆន្ទរាគប្បហានេន បជហីតិ **ភគវា**តិ។

បរធាតុវសា វាបិ, **បរូ**បបទតោបិ វា;
មុតោ តថា **មជ**តោ ច, **មយ**តោ **មុន**តោ **មិ**តោ។

បុន **មិ**តោតិ ឯតេហិ, ធាតូហិ ខលុ សត្តហិ;
វទេ **បរម**សទ្ទស្ស, និប្ផត្តិំ ជិនសាសនេ។

ឧត្តមវាចី**បរម-**សទ្ទេន សហ អដ្ឋហិ;
បទេហិ **បារមី**សទ្ទំ, វទេ តទ្ធិតបច្ចយិ។

បារសទ្ទូបបទតោ, **មជ**តោបិ **មុ**តោថ វា;
មយតោ វា **មុន**តោ វា, **មិ**តោ វា បុនបិ **មិ**តោ។

ឯតេហិ ឆហិ ធាតូហិ, មហាបុរិសវាចកំ;
បារមីសទ្ទមីរេន្តិ, តតោ **បារមិតា**បិ វ។

ឯត្ថ តាវ ឧត្តមត្ថវាចក**បរម**សទ្ទវសេន **បារមី**និព្ពចនំ កថេស្សាម។ តតោ **បរ**ធាតុវសេន, តតោ **បរ**សទ្ទូបបទមុធាតាទិវសេន តតោ **បារ**សទ្ទូបបទ**មជ**ធាតាទិវសេន។

ទានសីលាទិគុណវិសេសយោគេន សត្តុត្តមតាយ បរមា។ មហាពោធិសត្តា ពោធិសត្តា, តេសំ ភាវោ, កម្មំ វា **បារមី,** ទានាទិក្រិយា។ អថ វា បរតិ បាលេតិ បូរេតិ ចាតិ បរមោ, ទានាទីនំ គុណានំ បាលកោ បូរកោ ច ពោធិសត្តោ, បរមស្ស អយំ, បរមស្ស វា ភាវោ, កម្មំ វា **បារមី,** ទានាទិក្រិយា។ អថ វា បរំ សត្តំ អត្តនិ មវតិ ពន្ធតិ គុណវិសេសយោគេនាតិ បរមោ, បរំ វា អធិកតរំ មជ្ជតិ សុជ្ឈតិ កិលេសមលតោតិ បរមោ, បរំ វា សេដ្ឋំ និព្ពានំ មយតិ គច្ឆតីតិ បរមោ, បរំ វា លោកំ បមាណភូតេន ញាណវិសេសេន ឥធលោកំ វិយ មុនាតិ បរិច្ឆិន្ទតីតិ បរមោ, បរំ វា អតិវិយ សីលាទិគុណគណំ អត្តនោ សន្តានេ មិនោតិ បក្ខិបតីតិ បរមោ, បរំ វា អត្តភូតតោ ធម្មកាយតោ អញ្ញំ បដិបក្ខំ វា តទនត្ថករំ កិលេសចោរគណំ មិនាតិ ហឹសតីតិ បរមោ, មហាសត្តោ, បរមស្ស អយំ, បរមស្ស វា ភាវោ, កម្មំ វា **បារមី,** ទានាទិក្រិយា។

អបរោ នយោ – បារេ និព្ពានេ មជ្ជតិ សុជ្ឈតិ, សត្តេ ច មជ្ជេតិ សោធេតីតិ បារមី, មហាបុរិសោ, តស្ស ភាវោ, កម្មំ វា **បារមិតា**។ បារេ និព្ពានេ សត្តេ មវតិ ពន្ធតិ យោជេតីតិ បារមី, បារំ វា និព្ពានំ មយតិ គច្ឆតិ, សត្តេ ច មាយេតិ គមេតីតិ បារមី, មុនាតិ វា បារំ និព្ពានំ យាថាវតោ, តត្ថ វា សត្តេ មិនោតិ បក្ខិបតីតិ បារមី, កិលេសារិ វា សត្តានំ បារេ និព្ពានេ មិនាតិ ហឹសតីតិ បារមី, មហាបុរិសោ, តស្ស ភាវោ, កម្មំ វា **បារមិតា,** ទានាទិក្រិយាវ។ ឥមិនា នយេន បារមីនំ សទ្ទត្ថោ វេទិតព្ពោ។

ករធាតុវសា វាបិ, **កិរ**ធាតុវសេន វា;
កំសទ្ទូបបទ**រុធិ-**ធាតុតោ វាបិ ទីបយេ;
ករុណាសទ្ទនិប្ផត្តិំ, មហាករុណសាសនេ។

តត្ថ **ករុណា**តិ បរទុក្ខេ សតិ សាធូនំ ហទយកម្បនំ ករោតីតិ ករុណា។ កិរតិ បរទុក្ខំ វិក្ខិបតីតិ **ករុណា**។ កំ វុច្ចតិ សុខំ, តំ រុន្ធតិ វិពាធតិ ការុណិកំ ន សុខាបេតីតិបិ **ករុណា**។

វិទិវិធវិទធាតុ-វសេន បរិទីបយេ;
វិជ្ជាសទ្ទស្ស និប្ផត្តិំ, សទ្ទនិប្ផត្តិកោវិទោ។

តត្ថ ***វិជ្ជា***តិ វិន្ទិយំ កាយសុចរិតាទី វិន្ទតិ យាថាវតោ ឧបលភតីតិ វិជ្ជា។ តមោខន្ធាទិបទាលនដ្ឋេន វា អត្តនោ បដិបក្ខំ វិជ្ឈតីតិ ***វិជ្ជា***។ តតោ ឯវ អត្តនោ វិសយំ វិទិតំ ករោតីតិបិ ***វិជ្ជា***។

មេធធាតុវសា ចេវ, **មេធា**ធាតូហិ ច ទ្វិធា;
មេធាសទ្ទស្ស និប្ផត្តិំ, មេធាវី សមុទីរយេ។

តត្ថ **មេធា**តិ សម្មោហំ មេធតិ ហឹសតីតិ មេធា។ បាបកេ វា អកុសលេ ធម្មេ មេធតិ ហឹសតីតិបិ **មេធា**។ អថ វា –

“បញ្ញា ហិ សេដ្ឋា កុសលា វទន្តិ,
នក្ខត្តរាជារិវ តារកានំ;

សីលំ សិរិញ្ចាបិ សតញ្ច ធម្មោ,
អន្វាយិកា បញ្ញវតោ ភវន្តី”តិ

វចនតោ បន មេធតិ សីលេន សិរិយា សតញ្ច ធម្មេហិ សហ គច្ឆតិ, ន ឯកិកា ហុត្វា តិដ្ឋតីតិបិ **មេធា**។ អបរោ នយោ – សុខុមម្បិ អត្ថំ ធម្មញ្ច ខិប្បមេវ មេតិ ច ធារេតិ ចាតិ **មេធា**, ឯត្ថ **មេតីតិ** គណ្ហាតីតិ អត្ថោ។ តថា ហិ **អដ្ឋសាលិនិយំ** វុត្តំ “អសនិ វិយ សិលុច្ចយេ កិលេសេ មេធតិ ហឹសតីតិ មេធា, ខិប្បំ គហណធារណដ្ឋេន វា មេធា”តិ។

វន្ទធាតុវសា ចេវ, វាបុព្ពតិរតោបិ ច;
វត្តិសទ្ទស្ស និប្ផត្តិ, សទ្ទត្ថញ្ញូ វិភាវយេ។

វន្ទន្តិ សត្តា ឯត្ថាតិ **វត្តិ**, វា សទ្ទោ តិយ្យតិ ឆិជ្ជតិ ឯត្ថាតិ **វត្តិ**, សត្តានំ សទ្ទស្ស វូបសមកាលោតិ អត្ថោ។

មា មានេ ឥតិ **សោ**អន្ត, កម្មនីតិ ចុភោហិ តុ;
ធាតូហិ **មាស**សទ្ទស្ស, និប្ផត្តិ សមុទីរយេ។

តថា ហិ សត្តានំ អាយុំ មានន្តោ វិយ សិយតិ អន្តំ ករោតីតិ **មាសោ**, ចិត្តមាសាទយោ ទ្វាទស មាសា។ សេយ្យថិទំ? ចិត្តោ វិសាខោ ជេដ្ឋោ អាសាឡ្ហោ សាវណោ ភទ្ទោ អស្សយុជោ កត្តិកោ មាគសិរោ ផុស្សោ មាឃោ ផគ្គុណោតិ។ តត្រ ចិត្តោ មាសោ “រម្មកោ”តិ វុច្ចតិ។ “យថាបិ រម្មកេ មាសេ, ពហូ បុប្ផន្តិ វារិជា”តិ បាឡិ ទិស្សតិ។ ភទ្ទោ បន “បោដ្ឋបាទោ”តិ វុច្ចតិ។

អថ វា **មាសោ**តិ អបរណ្ណវិសេសស្សបិ សុវណ្ណមាសស្សបិ នាមំ។ តត្ថ អបរណ្ណវិសេសោ យថាបរិមិតេ កាលេ អសិយតិ ភក្ខិយតីតិ **មាសោ**, ឥតរោ បន “មម ឥទ”ន្តិ មសិយតិ អាមសិយតិ គណ្ហិយតីតិ **មាសោ**តិ វុច្ចតិ។

សំបុព្ព**វទចរេ**ហិ, **សំវច្ឆរ**រវស្ស តុ;
និប្ផត្តឹ សមុទីរេយ្យ, សក្យសីហស្ស សាសនេ។

តថា ហិ តំ តំ សត្តំ ធម្មប្បវត្តិញ្ច សង្គម្ម វទន្តោ វិយ ចរតិ បវត្តតីតិ **សំវច្ឆរោ**។

ភិទិភិក្ខិធាតុវសា , អថ វា ភយវាចកំ;
ភីសទ្ទំ បុរិមំ កត្វា, **ឥក្ខ**ធាតុវសេន ច;
ភិក្ខុសទ្ទស្ស និប្ផត្តឹ, កថយេយ្យ វិចក្ខណោ។

តថា ហិ កិលេសេ ភិន្ទតីតិ **ភិក្ខុ**។ ឆិន្នភិន្នបដធរោតិបិ **ភិក្ខុ**។ ភិក្ខនសីលោតិបិ **ភិក្ខុ**។ សំសារេ ភយំ ឥក្ខតិ, ឥក្ខនសីលោតិ វា **ភិក្ខុ**។

សទភិទីហិ ធាតូហិ, **សព្ពិ**សទ្ទគតី វទេ;
សប្បុរិសេ ច និព្ពានេ, ឯស សទ្ទោ បវត្តតិ។

អត្រិមានិ និព្ពចនានិ – សីទនសភាវេ កិលេសេ ភិន្ទតីតិ **សព្ភិ**, សប្បុរិសោ, យោ “អរិយោ”តិបិ “បណ្ឌិតោ”តិបិ វុច្ចតិ។ អបិច សីទនសភាវា កិលេសា ភិជ្ជន្តិ ឯត្ថាតិ **សព្ភិ**, និព្ពានំ, យំ “រាគក្ខយោ”តិអាទិនាមំ លភតិ។ តថា ហិ **សំយុត្តដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ “យស្មា និព្ពានំ អាគម្ម សីទនសភាវា កិលេសា ភិជ្ជន្តិ, តស្មា តំ សព្ភីតិ វុច្ចតី”តិ។

ឯត្ថេតំ វទាម –

“យស្មា និព្ពានមាគម, សំសីទនសភាវិនោ;
ក្លេសា ភិជ្ជន្តិ តំ តស្មា, សព្ភីតិ អមតំ’ព្រវុ”ន្តិ។

ព្រូធាតុ**សទ**ធាតូហិ, **ភិសិ**សទ្ទស្ស សម្ភវំ;
គុណេហិ ព្រូហិតា ធីរា, បោរាណាចរិយា’ព្រវុំ។

តថា ហិ ព្រវន្តា ឯត្ថ សិទន្តីតិ **ភិសីតិ** **ភិសិ**សទ្ទស្ស សម្ភវំ បោរាណា កថយិំសុ។

សុខធាតុរសោ ចាបិ, **សុ**បុព្ព**ខាទ**តោបិ វា;
សុបុព្ព**ខនុ**តោ វាបិ, **សុខ**សទ្ទគតី វទេ។

សុខន្តិ ហិ សុខយតីតិ សុខំ។ យស្សុប្បជ្ជតិ, តំ សុខិតំ ករោតីតិ អត្ថោ។ សុដ្ឋុ ទុក្ខំ ខាទតីតិបិ **សុខំ**។ សុដ្ឋុ ទុក្ខំ ខនតីតិបិ **សុខំ**។

ទុក្ខធាតុរសោ ចាបិ, **ទុ**បុព្ព**ខាទ**តោបិ វា;
ទុបុព្ព**ខនុ**តោ វាបិ, **ទុក្ខ**សទ្ទគតី វទេ។

ទុក្ខន្តិ ហិ ទុក្ខយតីតិ ទុក្ខំ។ យស្សុប្បជ្ជតិ, តំ ទុក្ខិតំ ករោតីតិ អត្ថោ។ ទុដ្ឋុ សុខំ ខាទតីតិបិ **ទុក្ខំ**។ ទុដ្ឋុ សុខំ ខនតីតិបិ **ទុក្ខំ**។ អថ វា ទ្វិធា សុខំ ខនតីតិបិ **ទុក្ខំ**។

គន្ធធាតុរសោ ចាបិ, **គមុ**ធាតុរសេន វា;
គមុធាធាតុតោ វាបិ, **គន្ធ**សទ្ទគតី វទេ។

តថា ហិ គន្ធយតីតិ **គន្ធោ,** អត្តនោ វត្ថុំ សូចយតិ “ឥទំ សុគន្ធំ, ឥទំ ទុគ្គន្ធ”ន្តិ បកាសេតិ, បដិច្ឆន្នំ, វា បុប្ផផលាទី “ឥទមេត្ថ អត្ថី”តិ បេសុញ្ញំ ករោន្តោ វិយ អហោសីតិ អត្ថោ។ អថ វា គន្ធយតិ ឆិន្ទតិ មនាបគន្ធោ សុគន្ធភាវេន ទុគ្គន្ធំ, អមនាបគន្ធោ ច ទុគ្គន្ធភាវេន សុគន្ធន្តិ **គន្ធោ**។ ឯត្ថ បន **គន្ធ**សទ្ទស្ស ឆេទនវាចកត្តេ –

“អតិជាតំ អនុជាតំ, បុត្តមិច្ឆន្តិ បណ្ឌិតា;
អវជាតំ ន ឥច្ឆន្តិ, យោ ហោតិ កុលគន្ធនោ”តិ

អយំ បាឡិ និទស្សនំ។ វាយុនា វា នីយមានោ គច្ឆតីតិ **គន្ធោ**។ **កច្ចាយនស្មិញ្ហិ** “ខាទាមគមានំ ខន្ធន្ធគន្ធា”តិ **ខាទអមគមិ**ឥច្ចេតេសំ ធាតូនំ យថាក្កមំ **ខន្ធ អន្ធគន្ធា**ទេសា វុត្តា។ អថ វា គច្ឆន្តោ ធរិយតេ សោតិ **គន្ធោ**។ វុត្តញ្ហេតំ ភទន្តេន **ពុទ្ធទត្តាចរិយេន** វេយ្យាករណេន និរុត្តិនយទស្សិនា “ធរិយតីតិ គច្ឆន្តោ, គន្ធោ សូចនតោបិ វា”តិ។

រសធាតុរសោ ចេវ, **រមាស**ធាតុតោបិ ច;
រសសទ្ទស្ស និប្ផត្តិំ, អាហុ ធម្មរសញ្ញុនោ។

រសោតិ ហិ រសន្តិ តំ អស្សាទេន្តីតិ **រសោ,** រមន្តា តំ អសន្តីតិបិ **រសោ**។ វុត្តម្បិ ចេតំ “រមមានា ន’សន្តីតិ រសោតិ បរិទីបិតោ”តិ។ តត្រាយមត្ថោ – ទេវមនុស្សាទយោ សត្តា យស្មា រមមានា នំ ធម្មជាតំ អសន្តិ ភក្ខន្តិ, តស្មា តំ ធម្មជាតំ រសោ នាមាតិ និរុត្តញ្ញូហិ បរិទីបិតោតិ។ បទច្ឆេទោ បន ឯវំ វេទិតព្ពោ –

នំ អសន្តិ ន សន្តីតិ, បទច្ឆេទោ សិយា តហិំ;
កម្មការកភាវេន, អត្ថោ ហិ តត្ថ ឥច្ឆិតោ។

ឥតិ វុត្តានុសារេន, អវុត្តេសុ បទេសុបិ;
យថារហំ នយញ្ញូហិ, នយោ នេយ្យោ សុសោភនោ។

ធាតុចិន្តាយ យេ មុត្តា, អនិប្ផន្នាតិ តេ មតា;
តេ ចាបិ ពហវោ សន្តិ, **បីតលោហិតកា**ទយោ;

និប្ផន្នេ អបិ ធាតូហិ, សន្តេ **ធគា**ឥតិអាទយោ;
អនិប្ផន្នំវ បេក្ខន្តិ, **គវាទិ**វិធិភេទតោ។

តថា ហិ “គច្ឆតីតិ គោ”, ឥតិ វុត្តបទំ បុន;
អនិប្ផន្នំ ករិត្វាន, “គាវោ” ឥច្ចាទិកំព្រវុំ។

ឯកន្តេន អនិប្ផន្នា, សទ្ទា **វិឌូឌភា**ទយោ;
ធាតុរូបកសទ្ទា ច, "បព្ពតាយតិ"អាទយោ។

សេយ្យថិទំ? "វិឌូឌភោ, តិស្សោ, យេវាបនោ, បីតំ, លោហិតំ" ឥច្ចេវមាទីនិ នាមិកបទានិ អនិប្ផន្នានិ ភវន្តិ។ "នីលំ, បីតំ, យេវាបនកោ" ឥច្ចាទីនិ បន នីលវណ្ណេ បីតវណ្ណេ។ **កេ រេ គេ សទ្ទេ**តិ ធាតុវសេន អាគតត្តា នីលតីតិ **នីលំ,** បីតតីតិ **បីតំ,** យេ វា បន ឥតិវចនេន ភគវតា កិយតេ កថិយតេតិ **យេវាបនកោ**តិ និព្ពចនមរហន្តីតិ និប្ផន្នានីតិ វត្តព្ពានិ។ កេចិ បនេត្ថ វទេយ្យុំ "ននុ នីលតិ បីតតីតិអាទីនិ ក្រិយាបទានិ តេបិដកេ ពុទ្ធវចនេ ន ទិស្សន្តី"តិ? កិញ្ចាបិ ន ទិស្សន្តិ, តថាបិ ឯតរហិ អវិជ្ជមានា បុរាណភាសា ឯសាតិ គហេតព្ពានិ។ យថា ហិ "នាថតីតិ នាថោ"តិ ឯត្ថ កិញ្ចាបិ "នាថតី"តិ ក្រិយាបទំ ពុទ្ធវចនេ ន ទិស្សតិ, តថាបិ **នាថ យាចនោបតាបិស្សរិយាសីសនេសូ**តិ ធាតុនោ ទិដ្ឋត្តា អដ្ឋកថាចរិយា គណ្ហីសុយេវ, ឯវំ សម្បទមិទំ ទដ្ឋព្ពំ។ ន ហិ ក្រិយាបទបរិហីនោ ធាតុ វុច្ចេយ្យ។

កិញ្ច ភិយ្យោ – យថា "យាវ ព្យាតិ និមីសតិ, តត្រាបិ រសតិព្ពយោ"តិ **ជាតកបាឡិយំ** ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ទេវមនុស្សានំ វោហារបថេ អសញ្ចរន្តំ បុរាណភាសាភូតំ "ព្យាតី"តិ ក្រិយាបទម្បិ ទិស្សតិ, តថា "នីលតិ, បីតតី"តិអាទីហិបិ បុរាណភាសាភូតេហិ ក្រិយាបទេហិ ភវិតព្ពំ។ តត្ថ **យាវ ព្យាតី**តិ យាវ ឧម្មីសតិ។ អយញ្ហិ តស្មិំ កាលេ វោហារោ, យស្មិំ កាលេ ពោធិសត្តោ ចូឡពោធិ នាម បរិព្ពាជកោ អហោសិ។ យថា បន **វិឌូឌភ** សទ្ទាទយោ ធាតុវសេន អនិប្ផន្នា នាម វុច្ចន្តិ, តថា "បព្ពតាយតិ, សមុទ្ទាយតិ, ចិច្ចិដាយតិ, ធូមាយតិ, ទុទ្ទុភាយតិ, មេត្តាយតិ, ករុណាយតិ, មមាយតិ" ឥច្ចេវមាទយោ ច "ឆត្តីយតិ, វត្ថីយតិ, បរិក្ខារីយតិ, ធនីយតិ, បដីយតិ" ឥច្ចេវមាទយោ ច "អតិហត្ថយតិ, ឧបវីណយតិ, ទឡ្ហយតិ, បមាណយតិ, កុសលយតិ, វិសុទ្ធយតិ" ឥច្ចេវមាទយោ ច ធាតុវសេន អនិប្ផន្នាយេវ នាម វុច្ចន្តិ។

តត្ថ "បព្ពតាយតី"តិអាទីសុ សង្ឃោ បព្ពតមិវ អត្តានមាចរតិ **បព្ពតាយតិ,** ឯវំ **សមុទ្ទាយតិ**។ សទ្ទោ ចិច្ចិដមិវ អត្តានមាចរតិ **ចិច្ចិដាយតិ**។ វត្ថុ ធូមមិវ អត្តានមាចរតិ **ធូមាយតិ**។ សទ្ទោ ទុទ្ទុភគតិ អាចរតិ **ទុទ្ទុភាយតិ,** ភិក្ខុ មេត្តាយតិ, តថា ករុណាយតិ។ "មម ឥទ"ន្តិ គណ្ហតិ **មមាយតិ**។ អឆត្តំ ឆត្តមិវ អាចរតិ **ឆត្តីយតិ**។ អបុត្តំ បុត្តមិវ អាចរតិ **បុត្តីយតិ,** សិស្សំ អាចរិយោ, អត្តនោ បត្តមិច្ឆតិ **បត្តីយតិ**។ ឯវំ វត្ថីយតិ, បរិក្ខារីយតិ, ចីវរីយតិ, ធនីយតិ, បដីយតិ។ ហត្ថិនា អតិក្កមតិ **អតិហត្ថយតិ**។ វីណាយ ឧបគាយតិ **ឧបវីណយតិ**។ ទឡ្ហំ ករោតិ វីរិយំ **ទឡ្ហយតិ**។ បមាណំ ករោតិ **បមាណយតិ**។ កុសលំ បុច្ឆតិ **កុសលយតិ**។ វិសុទ្ធា ហោតិ រត្តិ **វិសុទ្ធាយតិ**។

តត្រាយំ បទមាលា – "បព្ពតាយតិ, បព្ពតាយន្តិ។ បព្ពតាយសិ, បព្ពតាយថ។ បព្ពតាយាមិ, បព្ពតាយាមា"តិ ឥមិនា នយេន អដ្ឋន្នំ វិភត្តីនំ វសេន សេសំ សព្ពំ យោជេតព្ពំ, ឯវំ "សមុទ្ទាយតិ, ឆត្តីយតី"តិអាទីសុ។ តត្រ ការិតវសេនបិ "បព្ពតាយន្តំ បយោជយតិ បព្ពតាយតិ, បុត្តីយន្តំ បយោជយតិ បុត្តីយតិ" ឥច្ចាទិ បទសិទ្ធិ ភវតិ។ អយំ បន បទមាលា – បព្ពតាយតិ, បព្ពតាយន្តិ។ បព្ពតាយសិ។ សេសំ យោជេតព្ពំ។ ឥច្ចេវំ ធាតុវសេន និប្ផន្នានិប្ផន្នបទានិ វិភាវិតានិ។

ឥទានិ ធាតុគណលក្ខណំ, អធាតុលក្ខណំ, ការិតបច្ចយយោគំ, សការិតេកកម្មទ្វិកម្មតិកម្មបទំ, ឧហនីយរូបគណំ, ធាតូនំ ឯកគណិកទ្វិគណិកតេគណិកបទំ, សុទ្ធកត្តុហេតុកត្តុបទរូបំ, កម្មភាវបទរូបំ, ឯកការិតទ្វិការិតបទំ, អការិតទ្វិកម្មកបទញ្ច សព្ពមេតំ យថារហំ កថយាម។

តត្រ សព្ពធាតុកនិស្សិតេ សុទ្ធកត្តុប្បយោគេ សុទ្ធស្សរធាតុតោ វា ឯកស្សរតោ វា អនេកស្សរតោ វា **អ**បច្ចយស្ស បរភាវោ **ភូវាទិ**គណលក្ខណំ សាមញ្ញលក្ខណវសេន, វិសេសលក្ខណវសេន បន អាខ្យាតត្តេ **ឥ** ការន្តានេកស្សរធាតុតោ សហ **អ**បច្ចយេន និច្ចំ និគ្គហីតាគមនញ្ច នាមិកត្តេ និគ្គហីតាគមនមគ្គញ្ច **ភូវាទិគណលក្ខណំ**។ អាក្យាតត្តេ កត្តរិ ធាតូហិ **អ**បច្ចយេន សទ្ធិំនិយតវសេន និគ្គហីតាគមនំ **រុធាទិ**គណលក្ខណំ សាមញ្ញលក្ខណវសេន, វិសេសលក្ខណវសេន បន អាខ្យាតត្តេ កត្តរិ ធាតូហិ **ឥវណ្ណេកាឱការ**បច្ចយេហិ សទ្ធិំ និយតវសេន និគ្គហីតាគមនញ្ច នាមកត្តេ អនិយតវសេន និគ្គហីតាគមនមគ្គញ្ច **រុធាទិគណលក្ខណំ**។ កត្តរិ ធាតូហិ អាទេសលាភាលាភិនោ **យ**បច្ចយស្ស បរភាវោ **ទិវាទិគណលក្ខណំ**។ កត្តរិ ធាតូហិ យថារហំ **ណុ ណា ឧណា**បច្ចយានំ បរភាវោ **ស្វាទិគណលក្ខណំ**។ កត្តរិ ធាតូហិ **នា**បច្ចយស្ស បរភាវោ **កិយាទិគណលក្ខណំ**។ កត្តរិ ធាតូហិ អាខ្យាតត្តេ អប្បកតរប្បយោគវសេន នាមិកត្តេ បចុរប្បយោគវសេន **ប្បណ្ហា**បច្ចយានំ បរភាវោ **គហាទិគណលក្ខណំ**។ កត្តរិ ធាតូហិ យថាសម្ភវំ **ឱយិរ**ប្បច្ចយានំ បរភាវោ **តនាទិគណលក្ខណំ**។ អាខ្យាតត្តេ កត្តរិ ធាតូហិ សព្ពថា **ណេណយ**ប្បច្ចយានំ បរភាវោ **ចុរាទិ**គណលក្ខណំ សាមញ្ញលក្ខណវសេន, វិសេស

លក្ខណវសេន បន អាខ្យាតត្តេ **ឥ**ការន្តធាតុតោ សហ **ណេ ណយ**បច្ចយេហិ និច្ចំ និគ្គហីតាគមនញ្ច នាមិកត្តេ និគ្គហីតាគមនមត្តញ្ច **ចុរាទិគណលក្ខណំ**។ គណសូចកានំ បច្ចយានមបរត្តំ **អធាតុលក្ខណំ**។ ឥតិ ធាតុគណលក្ខណមធាតុលក្ខណំ វិភាវិតំ។

ការិតបច្ចយស្ស យោគេ “ណេ ណយោ ណាបេ ណាបយោ ចា”តិ ឥមេ ចត្តារោ ការិតបច្ចយា។

> **ណេ ណយា**សុំ **ឧ**វណ្ណន្តា,
> អាទន្តា បច្ឆិមា ទុវេ;
> សេសតោ ចតុរោទ្វេ វា,
> **ណយោ**យេវ អធាតុតោ។

តត្រ សាវេតិ, សាវយតិ។ ភាវេតិ, ភាវយតិ, ឱភាសេតិ, ឱភាសយតិ។ ឥមានិ ការិតេ ឧវណ្ណន្តធាតុរូបានិ។

ទាបេតិ , ទាបយតិ។ ហាបេតិ, ហាបយតិ។ ន្ហាបេតិ, ន្ហាបយតិ។ នហាបេតិ, នហាបយតិ។ **អា**ការន្តធាតុរូបានិ។

សោសេតិ, សោសយតិ។ សោសាបេតិ, សោសាបយតិ។ ឃោសាបេតិ, ឃោសាបយតិ។ **អ**ការន្តធាតុរូបានិ។

មគ្គោ សំសារតោ លោកំ ញាបេតិ, ញាបយតិ។ **ឥ**ធាតុរូបានិ និគ្គច្ឆាបេតីតិ ឯតេសមត្ថោ។ ឥមានិ ហិ **និ**បុព្ពាយ **ឥ**ធាតុយា វសេន សម្ភូតានិ ហេតុកត្តុរូបានិ។ តថា ហិ សុទ្ធកត្តុភាវេន មគ្គោ សយំ ញាយតិ, សំសារតោ និគ្គច្ឆតីតិ ញាយោតិ វុច្ចតិ។

បាវេតិ, បាវយតិ, **ឧ**ធាតុរូបានិ។ វទាបេតីតិ ឯតេសមត្ថោ។ ឥមានិ ហិ បបុព្ពាយ **ឧ**ធាតុយា វសេន សម្ភូតានិ ហេតុកត្តុរូបានិ។ តថា ហិ “យោ អាតុមានំ សយមេវ បាវា”តិ សុទ្ធកត្តុបទំ អាហច្ចភាសិតំ ទិស្សតិ។

ខេបេតិ, ខេបយតិ។ កង្ខេតិ, កង្ខយតិ, កង្ខាបេតិ, កង្ខាបយតិ។ អាចិក្ខាបេតិ, អាចិក្ខាបយតិ។ **ឥ**វណ្ណន្តធាតុរូបានិ។

ខិយេតិ, ខិយយតិ។ មិលាយេតិ, មិលាយយតិ។ ឯការន្តធាតុរូបានិ។

សិយេតិ, សិយយតិ។ **ឱ**ការន្តធាតុរូបានិ។

បព្ពតាយាយតិ, បុត្តិយាយតិ។ អធាតុនិស្សិតានិ រូបានិ។ ឥមិនា នយេន សេសានិ អវុត្តានិបិ រូបានិ សក្កា វិញ្ញាតុំ វិញ្ញូនា បាឡិនយញ្ញុនាតិ វិត្ថារោ ន ទស្សិតោ។ ឥតិ ការិតបច្ចយយោគោ សង្ខេបេន វិភាវិតោ។

ឥទានិ **សការិតេកកម្មាទីនិ** ព្រូម –

> អកម្មកា ឯកកម្មា, ទ្វិកម្មា វាបិ ហោន្តិ ហិ;
> ការិតបច្ចយេ លទ្ធេ, សកម្មា ច ទ្វិកម្មកា។
>
> សយំ សោធេតិ សោ ភូមឹ, សោធាបេតិ បរេមហឹ;
> នរំ កម្មំ ការយតិ, វិញ្ញេយ្យំ កមតោ ឥទំ។
>
> ទ្វិកម្មិកា សម្ភវន្តិ, តិកម្មា ឯត្ថ ទីបយេ;
> “ឥស្សរោ សេវកំ គាមំ, អជំ នាយេតិ” ឥច្ចបិ។
>
> “នរោ នរេន វា គាមំ, អជំ នាយេតិ”ឥច្ចបិ;
> កម្មត្ថទីបកំយេវ, ករណំ ឯត្ថ ឥច្ឆិតំ។

ឥតិ សការិតេកកម្មាទីនិ វិភាវិតានិ។

ឥទានិ **ឩហនីយរូបគណំ** ព្រូម – ហោតិ, ភោតិ, សម្ភោតិ, ឥទំ **ភូវាទិ**រូបំ។ សុម្ភោតិ, បរិសុម្ភោតិ, ឥទំ **រុធាទិ**គូបំ។ និន្ទតិ, វិនិន្ទតិ, ពន្ធតិ, ឥទំ **ភូវាទិ**រូបំ។ ឆិន្ទតិ, ភិន្ទតិ, រុន្ធតិ, ឥទំ **រុធាទិ**រូបំ។ ទេតិ, នេតិ, វទេតិ, អន្វេតិ, ឥទំ **ភូវាទិ**រូបំ។ រុន្ធេតិ, បដិរុន្ធេតិ, ឥទំ **រុធាទិ**រូបំ។ ពុទ្ធេតិ, បលិពុទ្ធេតិ, ឥទំ **ចុរាទិ**រូបំ។ ជយតិ, សយតិ, បលាយតិ, មិលាយតិ, គាយតិ, ឥទំ **ភូវាទិ**រូបំ។ ហាយតិ, សាយតិ, ន្ហាយតិ, ឥទំ **ទិវាទិ**រូបំ។ កថយតិ, ចិន្តយតិ, ភាជយតិ, ឥទំ **ចុរាទិ**រូបំ។ គព្ពតិ, បគព្ពតិ, ឥទំ **ភូវាទិ**រូបំ។ កុព្ពតិ, ក្រុព្ពតិ, ឥទំ **តនាទិ**រូបំ។ ហិនោតិ, ចិនោតិ, ឥទំ **ស្វាទិ**រូបំ។ តនោតិ, សនោតិ, ករោតិ, ឥទំ **តនាទិ**រូបំ។ ចិន្តេតិ, ចិន្តយតិ, ឥទំ កត្តុរូបញ្ចេវ ហេតុកត្តុរូបញ្ច។ កន្តេតិ, កន្តយតិ, ឥទំ ហេតុកត្តុរូបមេវ។ ភក្ខេតិ, ភក្ខយតិ, វាទេតិ, វាទយតិ, ឥទំ សុទ្ធកត្តុរូបញ្ចេវ ហេតុកត្តុរូបញ្ច។ **មិយ្យតី**តិ កត្តុបទញ្ចេវ កម្មបទញ្ច។ **ភាវេថា**តិ ពហុវចនញ្ចេវ ឯកវចនញ្ច។ **សំយមិស្សន្តិ** អនាគតវចនញ្ចេវ អតីតវចនញ្ច។ **អនុសាសតី**តិ អាខ្យាតញ្ចេវ នាមិកញ្ច។ **គច្ឆំ វិធមំ និក្ខណ**ន្តិ នាមិកញ្ចេវ អាខ្យាតញ្ច។ ឯត្ថ អាខ្យាតត្តេ **គច្ឆ**ន្តិ អនាគតវចនំ, **វិធម**ន្តិ អតីតវចនំ, **និខណ**ន្តិ បរិកប្បវចនំ, សព្ពំ វា ឯតំ បទំ អនាគតាធិវចនន្តិបិ វត្តុំ វដ្ដតេវ។ ឥមិនា នយេន អញ្ញានិបិ ឩហនីយបទានិ នានប្បការតោ យោជេតព្ពានិ។ ឥមានិ បទានិ ទុព្ពិញ្ញេយ្យវិសេសានិ មន្ទពុទ្ធីនំ សម្មោហករានិ អាចរិយបាចរិយេ បយិរុបាសិត្វា វេទនីយានីតិ ឩហនីយរូបគណោ វិភាវិតោ។

ឥទានិ **ឯកគណិកាទីនិ** វទាម – **ធា ធារណេ**, **ភូវាទិ**គណិកវសេនាយំ ឯកគណិកា សកម្មិកា ធាតុ។ ភគវា សកលលោកស្ស ហិតំ ទធាតិ វិទធាតិ, បុរិសោ អត្ថំ សំវិធេតិ, និធឹ និធេតិ, ឥមានិ សុទ្ធកត្តរិ ភវន្តិ។ “សំវិធាបេតិ, វិធាបេតី”តិ ឥមានិ ហេតុកត្តរិ ភវន្តិ។ កម្មេ បន ភាវេ ច “អនុវិធីយតី”តិអាទីនិ ភវន្តិ។ តថា ហិ កម្មេ “និធិ នាម និធីយតី”តិ ច “ធីយតិ ធបិយតីតិ ធេយ្យ”ន្តិ ច រូបានិ ទិស្សន្តិ។ តត្ថ កម្មេ “កម្មំ សត្តេហិ អនុវិធិយ្យតិ, កម្មានិ សត្តេហិ អនុវិធិយ្យន្តិ។ ភោ កម្ម ត្វំ សត្តេហិ អនុវិធិយ្យសិ, អហំ កម្មំ សត្តេហិ អនុវិធិយ្យាមី”តិអាទិនា យោជេតព្ពំ។ ភាវេ បន “សត្តោ ទុក្ខំ អនុវិធិយ្យតិ, សត្តា ទុក្ខំ អនុវិធិយ្យន្តិ, តោ សត្ត ត្វំ ទុក្ខំ អនុវិធិយ្យសី”តិ យោជេតព្ពំ។ អយំ នយោ អតិវិយ សុខុមោ បាឡិនយានុកូលោ។

នាមិកបទត្តេ “ធាតូ”តិអាទីនិ ភវន្តិ។ តត្ថ **ធាតូ**តិ សលក្ខណំ ទធាតិ ធារេតីតិ ធាតុ។ **អដ្ឋកថាសុ** បន “សលក្ខណធារណតោ ទុក្ខវិធានតោ ទុក្ខធានតោ ច ធាតូ”តិ វុត្តំ។ **ធាតូ**តិ បថវីធាតាទិធាតុយោ។ តត្ថ **សលក្ខណធារណតោ**តិ យថា តិត្ថិយបរិកប្បិតោ បកតិ អត្តាតិ ឯវមាទិកោ សភាវតោ នត្ថិ, ន ឯវមេតា, ឯតា បន សលក្ខណំ សភាវំ ធារេន្តីតិ ធាតុយោ ។ **ទុក្ខវិធានតោ**តិ ទុក្ខស្ស វិទហនតោ។ ឯតា ហិ ធាតុយោ ការណភាវេន វវត្ថិតា ហុត្វា យថា អយលោហាទិធាតុយោ អយលោហាទិអនេកប្បការំ សំសារទុក្ខំ វិទហន្តិ។ **ទុក្ខធានតោ**តិ អនប្បកស្ស ទុក្ខស្ស វិធានមត្តតោ អវសវត្តនតោ, តំ វា ទុក្ខំ ឯតាហិ ការណភូតាហិ សត្តេហិ អនុវិធីយតិ, តថាវិហិតញ្ច តំ ឯតេស្វេវ ធីយតិ ឋបិយតិ, ឯវំ ទុក្ខធានតោ ធាតុយោ។ អបិច និជ្ជីវដ្ឋោ ធាតវោតិ គហេតព្ពំ។ តថា ហិ ភគវា “ឆ ធាតុយោសំ ភិក្ខុ បុរិសោ”តិអាទីសុ ជីវសញ្ញាសមូហនត្ថំ ធាតុទេសនំ អកាសីតិ។ យោ បន តត្ថ អម្ហេហិ ភាវដ្ឋានេ “សត្តោ ទុក្ខំ អនុវិធិយ្យតី”តិ តិបុរិសមណ្ឌិតោ ឯកវចនពហុវចនិកោ បឋមាវិភត្តិប្បយោគោ វុត្តោ។ សោ –

“ទូសិតោ គិរិទត្តេន, ហយោ សាមស្ស បណ្ឌវោ;
បោរាណំ បកតឹ ហិត្វា, តស្សេវានុវិធិយ្យតី”តិ ច

“មាតា ហិ តវ ឥរន្ធតិ, វិធុរស្ស ហទយំ ធនិយ្យតី”តិ ច “តេ សំកិលេសិកា ធម្មា បហីយិស្សន្តី”តិ ច ឥមាសំ បាឡីនំ វសេន សារតោ បច្ចេតព្ពោ។ តត្ថ បណ្ឌវោ នាម អស្សោ គិរិទត្តនាមកស្ស អស្សគោបកស្ស បកតឹ **អនុវិធិយ្យតិ** អនុករោតីតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច យទិ កត្តុបទំ ឥច្ឆិតំ សិយា, “អនុវិទធាតី”តិ បាឡិ វត្តព្ពា សិយា។ យទិ កម្មបទំ ឥច្ឆិតំ សិយា, “បណ្ឌវេនា”តិ តតិយន្តំ កត្តុបទំ វត្តព្ពំ សិយា, ឯវំ អវចនេន “អនុវិធិយ្យតី”តិ ឥទំ ភាវបទន្តិ សិទ្ធំ។ ន កេនចិ ឯត្ថ វត្តុំ សក្កា “**ទិវាទិ**គណេ កត្តរិ វិហិត**យ**បច្ចយស្ស វសេន វុត្តំ ឥទំ រូប”ន្តិ, **ធា** ធាតុយា **ទិវាទិ**គណេ អប្បវត្តនតោ, ឯកន្ត**ភូវាទិ**គណិកត្តា ច។ ទុតិយប្បយោគេ បន យទិ កត្តុបទំ ឥច្ឆិតំ សិយា, “ធនុតេ”តិ បាឡិ វត្តព្ពា សិយា។ យទិ កម្មបទំ ឥច្ឆិតំ សិយា, “ធាតុយា”តិ វត្តព្ពំ សិយា ។ ឯវំ អវចនេន “ធនិយ្យតី”តិ ឥទម្បិ ភាវបទន្តិ សិទ្ធំ។ ឯត្ថ “**ធនិយ្យតី**តិ បត្ថេតិ, ឥច្ឆតីតិ អត្ថោ”តិ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ “**ធនុយាចនេ**”តិ ធាតុ ឯសា ឯកន្តេន **តនាទិ**គណេយេវ វត្តតិ។ តតិយប្បយោគេ “បហីយិស្សន្តី”តិ យទិ **ភូវាទិ**គណេ “**ហា ចាគេ**”តិ ធាតុយា រូបំ សិយា, កត្តរិ “បជហិស្សន្តី”តិ រូបំ សិយា, “កស្មា នោ បជហិស្សតី”តិ ឯត្ថ វិយ។ កម្មបទំ បន “បជហិយិស្សន្តី”តិ សិយា។ យស្មា “បហីយិស្សន្តី”តិ ឥទំ **ទិវាទិ**គណេ “**ហា បរិហានិយ**”ន្តិ ធាតុយា រូបត្តា “បហាយិស្សន្តី”តិ កត្តុបទរូបំ សិយា “អាជញ្ញោ កុរុតេ វេគំ, ហាយន្តិ តត្ថ វឡវា”តិ អកម្មកស្ស កត្តុបទរូបស្ស ទស្សនតោ, តស្មា “បហាយិស្សន្តី”តិ អវត្វា “បហីយិស្សន្តី”តិ វចនេន **យ**បច្ចយោ ភាវេ វត្តតីតិ ញាយតិ។

កេចិ បនេត្ថ វទេយ្យុំ “សោ បហីយិស្សតិ។ តេ សំកិលេសិកា ធម្មា បហីយិស្សន្តិ។ រូបំ វិភវិយ្យតិ។ អគ្គិជាហិ បុព្ពេវ ភូយតេ’តិអាទីសុ **យ**បច្ចយោ កម្មេយេវ វិហិតោ, ន ភាវេ។ កម្មកត្តុវសេន ហិ ឥមេ បយោគា ទដ្ឋព្ពា, សយមេវ បីយតេ បានីយំ, សយមេវ កដោ ករិយតេតិ បយោគា វិយា”តិ។ តំ ន, ឯវញ្ហិ សតិ “បជហិយិស្សន្តី”តិអាទីនិ សកម្មកធាតុរូបានិ វត្តព្ពានិ “បីយតេ ករិយតេ”តិ រូបានិ វិយ។ ឯត្ថ បន ភាវដ្ឋានេ កត្តុនោ បិតភាវោ ហេដ្ឋា នានប្បការេន ទស្សិតោតិ ន វុត្តោ។ យេ សទ្ទសត្ថេ មតំ គហេត្វា សាសនិកា គរូ ភាវេ អទព្ពវុត្តិនោ ភាវស្សេកត្តា ឯកវចនមេវ, តញ្ច បឋមបុរិសស្សេវ “ភូយតេ ទេវទត្តេន ទេវទត្តេន សម្បត្តី អនុភវនន្តិ អត្ថោ”តិ បយោគញ្ច តទត្ថយោជនញ្ច វទន្តិ។ តេសំ តំ វចនំ បាឡិយា, អដ្ឋកថាទីហិ ច ន សមេតិ, តស្មា យថាវុត្តោយេវត្ថោ អាយស្មន្តេហិ ធារេតព្ពោ។

ជរ រោគេ។ ជរតិ, ជរិយ្យតិ។ **ជរវយោហានិយំ**។ ជីរតិ, ជិយ្យតិ។ ឥមា ទ្វេបិ **ភូវាទិ** គណិកវសេន ឯកគណិកា។ តាសំ អយំ សាធារណរូបវិភាវនា។ “យេន ច សន្តប្បតិ, យេន ច ជរិយ្យតី”តិអាទិ។ តត្ថ **យេន ច ជរិយ្យតី**តិ យេន តេជោគតេន កុបិតេន អយំ កាយោ ឯកាហិកាទិជររោគេន ជរិយ្យតិ ជរតិ។ អថ វា **យេន ច ជរិយតិ** យេន អយំ កាយោ ជីរតិ ឥន្ទ្រិយវេកល្យតំ ពលក្ខយំ បលិតវលិតាទិញ្ច បាបុណាតិ។

មរ បាណចាគេ។ ភូវាទិគណិកោយំ អកម្មកោ ច។ សត្តោ មរតិ, មិយ្យតិ។ កិញ្ចាបិ អយំ ធាតុ “**មរ បាណចាគេ**”តិ វចនតោ សកម្មកោ វិយ ទិស្សតិ, តថាបិ “បុត្តោ មរតិ។ កិច្ឆំ វតាយំ លោកោ អាបន្នោ ជាយតិ ច ជិយ្យតិ ច មិយ្យតិ ចា”តិ ឯវមាទីនំ កម្មរហិតប្បយោគានំ ទស្សនតោ អកម្មកោយេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អត្ថយោជនាយេន បន **មរតី**តិ បាណំ ចជតីតិ កម្មំ អានេត្វា កថេតុំ លព្ភតិ។ “មរតិ, មិយតី”តិ ឥមានិ សុទ្ធកត្តុបទានិ, “សត្តោ សត្តំ មារេតិ, មារយតិ, មារាបេតិ, មារាបយតី”តិ ឥមានិ ការិតបទសង្ខាតានិ ហេតុកត្តុបទានិ។ ឯត្ថ ច យោ អមតំ សត្តំ មរណំ បាបេតិ, សោ វធកោ មារេតិ មារយតិ មារាបេតិ មារាបយតីតិ ច វុច្ចតិ។ សត្តោ សត្តេហិ មារិយតិ មារាបិយតីតិ ឥមានិ កម្មបទានិ។ ភាវបទមប្បសិទ្ធំ។ ឯវមញ្ញត្រាបិ បសិទ្ធតា ច អប្បសិទ្ធតា ច ឧបបរិក្ខិតព្ពា។

ខាទ ភក្ខណេ។ អយំ បន **ភូវាទិ**គណិកវសេន ឯកគណិកោ សកម្មកោ ធាតុ។ ខាទតិ, សង្ខាទតិ, ឥមានិ សុទ្ធកត្តុបទានិ ។ បុរិសោ បុរិសេន បុរិសំ វា បូវំ ខាទេតិ ខាទយតិ ខាទាបេតិ ខាទាបយតិ, ឥមានិ ហេតុកត្តុបទានិ។ ឯត្ថ ច យោ អខាទន្តំ ខាទន្តំ វា ខាទាហីតិ បយោជេតិ, សោ ខាទាបកោ ខាទេតិ ខាទយតិ ខាទាបេតិ ខាទាបយតីតិ ច វុច្ចតិ។ ខជ្ជតិ, សំខជ្ជតិ, សង្ខាទិយតិ។ ឥមានិ កម្មបទានិ។ អត្របនាយំ បាឡិ “អតីតំ បាហំ អទ្ធានំ រូបេន ខជ្ជឹ, សេយ្យថាបាហំ ឯតរហិ បច្ចុប្បន្នេន រូបេន ខជ្ជាមិ។ អហញ្ចេវ ខោ បន អនាគតំ រូបំ អភិនន្ទេយ្យំ, អនាគតេនបាហំ រូបេន ខជ្ជេយ្យំ, សេយ្យថាបេតរហិ ខជ្ជាមី”តិ។ ភាវបទំ ន លព្ភតិ សកម្មកត្តា ឥមស្ស ធាតុស្ស។ **ភូវាទិ**គណោ។ អយំ នាមធាតុ ឯកន្តរុ**ធាទិ**គណិកោតិ អប្បសិទ្ធោ។

ទិវាទិគណេ **តា បាលនេ**។ លោកំ តាយតិ សន្តាយតិ។ ឥមានិ សកម្មកានិ សុទ្ធកត្តុបទានិ។ ហេតុកត្តុបទំ បន កម្មបទញ្ច ភាវបទញ្ច អប្បសិទ្ធានិ។

សុធ សំសុទ្ធិយំ។ ចិត្តំ សុជ្ឈតិ វិសុជ្ឈតិ។ ឥមានិ អកម្មកានិ សុទ្ធកត្តុបទានិ។ សោធេតិ, សោធយតិ, សោធាបេតិ, សោធាបយតិ, ឥមានិ ហេតុកត្តុរូបានិ។ ឯត្ថ ច យោ អសុទ្ធំ ឋានំ សុទ្ធំ ករោតិ, សោ សោធកោ សោធេតិ, សោធយតីតិ វុច្ចតិ, ឯស នយោ អញ្ញត្រាបិ ឦទិសេសុ ឋានេសុ។ យោ បន អសុទ្ធដ្ឋានំ សយំ អសោធេត្វា “ត្វំ សោធេហី”តិ អញ្ញំ បយោជេតិ, សោ សោធាបកោ សោធាបេតិ សោធាបយតីតិ វុច្ចតិ។ ឯស នយោ អញ្ញត្រាបិ ឦទិសេសុ ឋានេសុ។ តថា ហិ “ការេតិ, ការយតិ, ការាបេតិ, ការាបយតី”តិអាទីសុ អយំ នយោ ន លព្ភតិ, ឯវំ លព្ភមាននយោ ច អលព្ភមាននយោ ច សព្ពត្ថ ឧបបរិក្ខិតព្ពោ។ ឥមា បនេត្ថ បាឡិយោ –

> “បច្ចន្តទេសវិសយេ, និមន្តេត្វា តថាគតំ;
> តស្ស អាគមនំ មគ្គំ, សោធេន្តិ តុដ្ឋមានសា”តិ ច

“មគ្គំ សោធេមហំ តទា”តិ ច។ ឥមា ហិ បាឡិយោ សហត្ថា សោធនំ សន្ធាយ វុត្តា។ “អាយស្មា បិលិន្ទវច្ឆោ រាជគហេ បព្ភារំ សោធាបេតិ លេណំ កត្តុកាមោ”តិ បន បាឡិ, “កឹ ភន្តេ ថេរោ ការាបេតី”តិ, “បព្ភារំ មហារាជ សោធាបេមិ លេណំ កត្តុកាមោ”តិ ច បាឡិ។ ឥមា បរេហិ សោធាបនំ សន្ធាយ វុត្តា។ “កស្ស សោធិយតិ មគ្គោ”តិ ឥទំ កម្មបទំ, ភាវបទំ បន អប្បសិទ្ធំ។ ឥមិនា នយេន យាវ **ចុរាទិ**គណា យោជេតព្ពំ។

ទ្វិគណិកត្ថេ សុភ សោភេ។ សោភតិ វតាយំ បុរិសោ។ **សុភ បហារេ**។ យោ នោ គាវោវ សុម្ភតិ សុម្ភោតិ ឥច្ចបិ ទិស្សតិ។ “សុម្ភោតី”តិ ច **កច្ចាយនមតេ** រូបំ, ឥមានិ កត្តុបទានិ។ នគរំ សោភេតិ, សោភយតិ។ បុរិសោ បុរិសេ ចោរំ សុម្ភេតិ, សុម្ភយតិ, សុម្ភាបេតិ, សុម្ភាបយតិ។ ឥមានិ ហេតុកត្តុបទានិ។ កម្មភាវបទានិ លព្ភមានាលព្ភមានវសេន យថាសម្ភវំ យោជេតព្ពានិ។ **ភូវាទិរុធាទិ**គណិករូបានិ។

បច បាកេ។ បុរិសោ ភត្តំ បចតិ។ នេរយិកោ និរយេ បច្ចតិ។ កម្មំ បច្ចតិ។ ភត្តំ បច្ចតិ។ បារមិយោ បរិបច្ចន្តិ។ ផលានិ បរិបច្ចន្តិ, បក្កានិ ហោន្តីតិ អត្ថោ។ គរវោ បន –

ញាណយុត្តវរំ តត្ថ, ទត្វា សន្ធី តិហេតុកំ;
បច្ឆា បច្ចតិ បាកានំ, បវត្តេ អដ្ឋកេ ទុវេតិ ច –

“អសង្ខារំ សសង្ខារ-វិបាកានិ ន បច្ចតី”តិ ច ឯវំ **បចតិ**បទស្ស ទ្វិគណិករូបស្ស សកម្មកត្តំ ឥច្ឆន្តិ។ ឯវំ បន សាដ្ឋកថេ តេបិដកេ ពុទ្ធវចនេ កុតោ លព្ភា។ តេបិដកេ ហិ ពុទ្ធវចនេ “កប្បំ និរយម្ហិ បច្ចតិ។ យាវ បាបំ ន បច្ចតិ។ និរយម្ហិ អបច្ចិ សោ”តិ ឯវំ អកម្មកត្តំយេវ ទិស្សតិ។ ឯត្ថ វទេយ្យុំ “ននុ **បច បាកេ**’តិ អយំ ធាតុ សកម្មកោ, តេន ‘បច្ចតី’តិ បទស្ស **ទិវាទិ**គណិករូបស្សបិ សតោ សកម្មកត្តំ យុជ្ជតិ, តស្មាយេវ ‘បច្ចតិ បាកានំ បវត្តេ អដ្ឋកេ ទុវេ’តិអាទីសុ វុត្ត”ន្តិ។ ឯត្ថ វុច្ចតេ – យថា “**ឆិទិ ទ្វិធាករណេ, ភិទិ វិទារណេ**”តិ ធាតូនំ **រុធាទិ**គណេ បវត្តានំ “រុក្ខំ ឆិន្ទតិ, ភិត្តិំ ភិន្ទតី”តិ រូបបទានំ សកម្មកត្តេបិ សតិ **ទិវាទិ**គណំ បត្តានំ តេសំ ធាតូនំ “ឧទកំ ឆិជ្ជតិ, ឃដោ ភិជ្ជតី”តិ រូបបទានិ អកម្មកានិយេវ ភវន្តិ, យថា **ភូវាទិ**គណេ បវត្តស្ស **បច** ធាតុស្ស “ភត្តំ បចតី”តិ រូបបទស្ស សកម្មកត្តេបិ សតិ **ទិវាទិ**គណំ បត្តស្ស “និរយេ បច្ចតិ, កម្មានិ វិបច្ចន្តី”តិ រូបបទានិ អកម្មកានិយេវ ភវន្តិ។

អថាបិ វទេយ្យុំ “ននុ ច ភោ យថា ‘អាសវេហិ ចិត្តានិ វិមុច្ចឹសូ’តិ ឯត្ថ “អាសវតោ ចិត្តានិ វិមុច្ចឹសូ’តិ ច ‘អាសវេហិ កត្តុភូតេហិ ចិត្តានិ វិមុច្ចឹសូ’តិ ច ឯវំ **ទិវាទិ**គណិកស្ស ធាតុស្ស ‘វិមុច្ចឹសូ’តិ រូបបទស្ស អកម្មកត្តញ្ច សកម្មកត្តញ្ច ភវតិ, តថា ‘និរយេ បច្ចតិ, កម្មានិ វិបច្ចន្តី’តិ ច អកម្មកត្តេនបិ ភវិតព្ពំ។ ‘បច្ចតិ បាកានំ បវត្តេ អដ្ឋកេ ទុវេ, អសង្ខារំ សសង្ខារវិបាកានិ ន បច្ចតី’តិ សកម្មកត្តេនបិ ភវិតព្ព”ន្តិ។ អកម្មកត្តេនេវ ភវិតព្ពំ, ន សកម្មកត្តេន, “បច្ចតិ បាកាន”ន្តិអាទិនា វុត្តប្បយោគានំ “អាសវេហិ ចិត្តានិ វិមុច្ចឹសូ”តិ បយោគេន អសមានត្តា។ តថា ហេត្ថ “វិមុច្ចឹសូ”តិ បទំ កម្មរហិតកត្តុវាចក**យ**បច្ចយន្តម្បិ ភវតិ កត្តុសហិតកម្មវាចក**យ**បច្ចយន្តម្បិ។ “វិមុច្ចឹសូ”តិ ឥមស្ស ហិ បទស្ស កម្មរហិត**យ**បច្ចយវន្តត្តា “អាសវេហី”តិ ករណវចនំ អបាទានការកវាចកំ ភវតិ។ ‘ចិត្តានី”តិ បច្ចត្តវចនំ បន កត្តុការកវាចកំ ភវតិ។ តថា “វិមុច្ចឹសូ”តិ បទស្ស កត្តុសហិតកម្មវាចកត្តា “អាសវេហី”តិ ករណវចនំ កត្តុការកវាចកំ ភវតិ។ “ចិត្តានី”តិ បច្ចត្តវចនំ បន កម្មការកវាចកំ ភវតិ។ អយំ នយោ “បច្ចតិ បាកាន”ន្តិអាទិនា វុត្តប្បយោគេសុ ន លព្ភតិ។ តថា ហិ តត្ថ បច្ចត្តវចនំ កត្តារំ វទតិ, ឧបយោគវចនំ កម្មំ វទតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ការិតេ “បុរិសោ បុរិសេន បុរិសំ វា ភត្តំ បាចេតិ បាចយតិ បាចាបេតិ បាចាបយតី”តិ ច, “អនន្តេ ពោធិសម្ភារេ, បរិបាចេសិ នាយកោ”តិ ទស្សនតោ បន “បរិបាចេតិ, បរិបាចយតី”តិ ច រូបានិ ភវន្តិ។ ឥមានិ ហេតុកត្តុបទានិ។ កម្មេ – យញ្ញទត្តេន ឱទនោ បច្ចតេ, ភាវបទំ អប្បសិទ្ធំ។ ឥមានិ **ភូវាទិទិវាទិ**គណិករូបានិ។ ឥមិនា នយេន អញ្ញានិបិ ទ្វិគណិករូបានិ យោជេតព្ពានិ។

តេគណិកត្ថេ សុ បសវេ។ ហេតុផលំ សវតិ, បសវតិ។ **សុ សវនេ**។ សទ្ទោ ធម្មំ សុណោតិ, សុណាតិ។ **សុ ហឹសាយំ**។ យោធោ បច្ចាមិត្តំ សុនាតិ។ ឥមានិ យថាក្កមំ **ភូវាទិស្វាទិកិយាទិ**គណិកានិ កត្តុបទានិ។ តថា ហេតុនា ផលំ សវិយ្យតិ, ឧន្នាទសទ្ទោ បថវីឧន្ទ្រិយសទ្ទោ វិយ សុយ្យតិ។ យោធេន បច្ចមិត្តោ សុនិយ្យតិ។ ឥមានិ កម្មបទានិ។ ភាវបទំ ន លព្ភតិ សកម្មកត្តា ឥមេសំ ធាតូនំ។ ឥមិនា នយេន អញ្ញានិបិ តេគណិករូបានិ ឧបបរិក្ខិត្វា យោជេតព្ពានិ។ អត្រ បនាយំ នយវិភាវនា –

ភ្វាទិរុធាទិកា ធាតូ, **ស្វាទិទិវាទិ**កា តថា;
រុធាទិកទិវាទិដ្ឋា, ភូវាទិកចុរាទិកា។

ភូវាទិកគហាទិដ្ឋា, ភ្វាទិស្វាទិកិយាទិកា;
ឯវមាទិប្បភេទេហិ, វិត្ថារេន្តុ វិចក្ខណា។

ឥច្ចេវំ សង្ខេបតោ យថារហំ ឯកគណិកទ្វិគណិកតេគណិកវសេន សុទ្ធកត្តុហេតុកត្តុកម្មភាវបទានិ ច សការិតេកកម្មានិ ច សការិតទ្វិកម្មានិ ច សការិតតិកម្មានិ ច ទស្សិតានិ។

ឥទានិ **ឯកការិតទ្វិការិតបទានំ** វចនោកាសោ អនុប្បត្តោ, តស្មា តំ វទាម។ **សោ អន្តកម្មនិ**។ អរហត្តមគ្គោ មានំ សិយតិ, កម្មំ បរិយោសិយតិ។ ឥមានិ តាវ សុទ្ធកត្តុបទានិ។ ឯត្ថ **មានំ សិយតី**តិ មានំ សមុច្ឆិន្ទតិ។ **កម្មំ បរិយោសិយតី**តិ កម្មំ និប្ផជ្ជតិ។ **បរិ អវ** ឥច្ចុបសគ្គវសេន ហិ ឥទំ បទំ អកម្មកំ ភវតិ, អត្ថោ បន "បរិយោសានំ គច្ឆតី"តិ សកម្មកវសេន គហេតព្ពោ។ អត្តនា វិប្បកតំ អត្តនា បរិយោសាបេតិ។ ឥទ**មេកំ ការិតំ** ហេតុកត្តុបទំ។ ឯត្ថ បន **បរិអវ** ឥច្ចុបសគ្គវសេន អកម្មកភូតស្ស **សោ**ធាតុស្ស លទ្ធការិតបច្ចយត្តា ឯកកម្មមេវ សការិតបទំ ភវតិ។ អត្តនា វិប្បកតំ បរេហិ បរិយោសាវាបេតិ។ ឥទំ **ទ្វិការិតំ** ហេតុកត្តុបទំ។ ឯត្ថ ច បន **បរិ អវ** ឥច្ចុបសគ្គវសេន អកម្មកភូតស្ស **សោ**ធាតុស្ស លទ្ធការិតបច្ចយទ្វយត្តា ទ្វិកម្មកំ សការិតបទំ ភវតិ។ "បរិយោសាវាបេតី"តិ ឥទម្បិ **បរិ អវ** បុព្ពស្មា **សោ**ធាតុម្ហា **ណាបេ ណាបេ** ឥតិ បច្ចយទ្វយំ កត្វា **អវ** សទ្ទ**ស្សោ**ការញ្ច កត្វា តតោ **យ**ការាគមញ្ច អនុពន្ធ**ណ**ការលោបញ្ច បឋមបច្ចយេ **ប**ការស្ស **វ**ការញ្ច ទ្វីសុ ច ឋានេសុ បុព្ពសរលោបំ កត្វា និប្ផជ្ជតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឥទានិ តា បាឡិយោ អត្ថន្តរវិញ្ញាបនត្ថំ អាហច្ចទេសិតាការេន ឯកតោ កថយាម – "អត្តនា វិប្បកតំ អត្តនា បរិយោសាបេតិ, អាបត្តិ សង្ឃាទិសេសស្ស។ អត្តនា វិប្បកតំ បរេហិ បរិយោសាវាបេតិ, អាបត្តិ សង្ឃាទិសេសស្សា"តិ ឯត្ថ "ភិក្ខូ"តិ ហេតុកត្តុបទំ អានេតព្ពំ។ **អត្តនា វិប្បកត**ន្តិ ឯត្ថ ច **អត្តនា**តិ វិប្បករណក្រិយាយ កត្តុការកវាចកំ ករណវចនំ។ **វិប្បកត**ន្តិ កម្មការកវាចកំ ឧបយោគវចនំ។ **អត្តនា បរិយោសាបេតី**តិ ឯត្ថ បន **អត្តនា**តិ អព្យយបទភូតេន **សយំ**សទ្ទេន សមានត្ថំ វិភត្យន្តបតិរូបកំ អព្យយបទំ, **សយំ**សទ្ទសទិសំ វា តតិយាវិភត្យន្តំ អព្យយបទំ។ តថា ហិ "អត្តនា បរិយោសាបេតី"តិ វុត្តវចនស្ស "សយំ បរិយោសាបេតី"តិ អត្ថោ ភវតិ "អត្តនា ច បាណាតិបាតី"តិអាទីសុ វិយ។ **បរេហិ បរិយោសាវាបេតី**តិ ឯត្ថ បន **បរេហី**តិ កម្មការកវាចកំ ករណវចនន្តិ គហេតព្ពំ, "សុនខេហិបិ ខាទាបេន្តី"តិ ឯត្ថ "សុនខេហី"តិ បទំ វិយ។ ឯត្ថ ហិ យថា "រាជានោ ចោរំ សុនខេ ខាទាបេន្តី"តិ ឧបយោគវសេន អត្ថោ ភវតិ, តថា "ភិក្ខុ អត្តនា វិប្បកតំ បរេ ជនេ បរិយោសាវាបេតី"តិ ឧបយោគវសេន អត្ថោ ភវតិ។ ឯវំ ឥមស្មិំ អច្ឆរិយព្ភុតនយវិចិត្តេ ភគវតោ បាវចនេ ទ្វិការិតបច្ចយវន្តម្បិ បទមត្ថីតិ សារតោ បច្ចេតព្ពំ។ អយំ នយោ សុខុមោ សាសនេ អាទរំ កត្វា អាយស្មន្តេហិ សាធុកំ មនសិ កាតព្ពោ។ យស្ស ហិ អត្ថាយ ឥទំ បករណំ ករិម្ហ, ន អយំ អត្តនោ មតិ, អថ ខោ បុព្ពាចរិយានំ សន្តិកា លទ្ធត្តា តេសញ្ញេវ មតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឥទានិ **អការិតទ្វិកម្មិកបទានំ** វចនោកាសោ អនុប្បត្តោ, តស្មា តានិ កថយាម, តានិ ច ខោ ធាតុវសេន ឯវំ វេទិតព្ពានិ សវិនិច្ឆយានិ។ សេយ្យថិទំ?

ទុហិករវហិបុច្ឆិ, យាចិ ភិក្ខិ ច និព្រូតិ;
ភណិវទិវចិភាសិ, សាសិទហិនាថធាតុ។

វុធិ ជិ ចិបភុតីតិ, យេ តេ ទ្វិកម្មកា ធីរា;
បវទុមបិ វិយុត្តា, ការិតប្បច្ចយេហិ ច។

អបាទានាទិកេ បុព្ព-វិធិម្ហា សហិមេ’ព្រវុំ;
ឧបយោគវចនស្ស, និមិត្តន្តិ សនន្តនា។

ឯតេ **ទុហា**ទយោ ធាតូ, តិកម្មាបិ ភវន្តិ តុ;
ការិតប្បច្ចយេ លទ្ធេ, ឥតិ អាចរិយា’ព្រវុំ។

តត្រិមានិ ឧទាហរណានិ – គាវំ បយោ ទុហតិ គោបាលកោ។ គាវិំ ខីរំ ទុហតិ គោបាលទារកោ។ តត្ថ **បយោ**តិ ឧបយោគវចនំ, "យសោ លទ្ធា ន មជ្ជេយ្យា"តិ ឯត្ថ "យសោ"តិ បទមិវ។ មនោគណិកស្ស ហិ ឦទិសម្បិ ឧបយោគវចនំ ហោតិ អញ្ញាទិសម្បិ។ ឥស្សរោ គោបាលំ គាវំ បយោ ទុហាបេតិ។ គោបាលេន គាវោ ខីរំ ទុហិតា។ គោហិ បយោ ទុហតីតិ ឯត្ថ អបាទានវិសយត្តា ទ្វិកម្មកភាវោ នត្ថិ។ "វិសាណតោ គាវំ ទុហំ, យត្ថ ខីរំ ន វិន្ទតី"តិ ឯត្ថ បន អបាទានវិសយត្តេបិ គាវាវយវភូតស្ស វិសាណស្ស វិសុំ គហិតត្តា "គាវំ ខីរំ ទុហន្តោ"តិ ទ្វិកម្មិកភាវោ លព្ភតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ទុហិនោ** បយោគោយំ។

ករោតិស្ស បយោគេ កដ្ឋមង្គារំ ករោតិ, សុវណ្ណំ កដកំ ករោតិ, សចេ ជេ សច្ចំ ភណសិ, អទាសិ តំ ករោមិ។ ឯត្ថ ច **អង្គារំ ករោតី**តិ បរិច្ឆត្តការណវសេន វុត្តំ។ កដ្ឋញ្ហិ អង្គារភាវស្ស ការណំ, អង្គារេ កតេ ការណភូតស្ស កដ្ឋស្ស កដ្ឋភាវោ វិគច្ឆតិ។ **កដកំ ករោតី**តិ ឥទំ អបរិច្ឆត្តការណវសេន វុត្តំ។ សុវណ្ណញ្ហិ កដកភាវស្ស ការណំ, ក

ដកេ កតេបិ ការកភូតស្ស សុវណ្ណស្ស សុវណ្ណភាវោ ន វិគច្ឆតិ, អថ ខោ វិសេសន្តរុប្បត្តិភាវេន សម្បជ្ជតិ។ **អទាសី តំ ករោមី**តិ ឥទំ បន ឋានន្តរទានវសេន វុត្តំ “ឧបរាជំ មហារាជំ ករោមី”តិ ឯត្ថ វិយ។ តត្ថ “ឥស្សរោ បុរិសេន បុរិសំ វា កដ្ឋមង្គារំ ការេតិ។ តថា សុវណ្ណំ កដកំ ការេតី”តិ តិកម្មិកប្បយោគោបិ ទដ្ឋព្ពោ។ តថា “ព្រហ្មទត្តោ វជ្ជំ ការេតី”តិ, “ព្រហ្មទត្តេ វជ្ជំ ការេន្តេ”តិ ទ្វិកម្មកប្បយោគោ។

ឯត្ថេកេ វទេយ្យុំ “ននុ ច ភោ ឯត្ថ ឯកមេវ កម្មំ ទិស្សតិ, កេនាយំ បយោគោ ទ្វិកម្មិកប្បយោគោ ហោតី”តិ។ កិញ្ចាបិ ឯកមេវ ទិស្សតិ, តថាបិ អត្ថតោ ទ្វេយេវ កម្មានិ ទិស្សន្តីតិ គហេតព្ពំ។ តថា ហិ **ព្រហ្មទត្តោ វជ្ជំ ការេតី**តិ ឯត្ថ ព្រហ្មទត្តោ អត្តនោ រាជភាវំ មហាជនេន ការយតីតិ អត្ថោ។ ឯវំ បន អត្ថេ គហិតេ “វជ្ជំ ការេហិ ភទ្ទន្តេ, កឹ អរញ្ញេ ករិស្សសី”តិអាទីសុបិ ត្វំ អត្តនោ រាជភាវំ អម្ហេហិ ការាបេហិ, អត្តានំ រជ្ជេ អភិសិញ្ចាបេហិ, មយំ តំ រជ្ជេ អភិសិញ្ចិតុកាមាតិ អត្ថោ សមត្ថិតោ ភវតិ។

ព្រហ្មទត្តេ វជ្ជំ ការេន្តេតិ ឯត្ថាបិ ព្រហ្មទត្តេ អត្តនោ រាជភាវំ មហាជនេន ការយន្តេតិ អត្ថោ ភវតិ។ សាសនស្មិញ្ហិ ការិតវិសយេ ករណវចនំ ឧបយោគត្ថេញេវ ទីបេតិ, តស្មា អត្ថតោ ទ្វេយេវ កម្មនិ ទិស្សន្តីតិ វទាម។ អយមត្ថោ **អភិធម្មដីកាយំ** ចក្ខុន្ទ្រិយាទិនិព្ពចនត្ថវិភាវនាយ ទីបេតព្ពោ។ តថា ហិ **អភិធម្មដីកាយំ** ឥទំ វុត្តំ “**ចក្ខុទ្វារេ ឥន្ទត្តំ ការេតី**តិ ចក្ខុទ្វារភាវេ តំទ្វារិកេហិ អត្តនោ ឥន្ទភាវំ បរមិស្សរភាវំ ការយតីតិ អត្ថោ។ តញ្ហិ តេ រូបគ្គហណេ អត្តានំ អនុវត្តេតិ, តេ ច តំ អនុវត្តន្តី”តិ។ យទិ បន **ករ**ធាតុ ទ្វិកម្មកោ, ឯវំ សន្តេ “ព្រហ្មទត្តោ វជ្ជំ ការេតី”តិអាទីសុ លទ្ធការិតបច្ចយត្តា “ការេតី”តិអាទីហិ បទេហិ តិកម្មកេហិយេវ ភវិតព្ពន្តិ? ន, និយមាភាវតោ, តាទិសស្ស ច បយោគស្ស វោហារបថេ អនាគតត្តា។

កដ្ឋំ បុរិសេន អង្គារំ កតំ។ សុវណ្ណំ កម្មារេន កដកំ កតំ, ទាសី សាមិកេន អទាសី កតា, ឯវម្បេត្ថ ទ្វិកម្មកប្បយោគា វេទិតព្ពា។ **សុវណ្ណេន កដកំ ករោតី**តិ ឯត្ថ ហិ វិសេសនត្ថេ បវត្តករណវិសយត្តា ទ្វិកម្មិកភាវោ ន លព្ភតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អយំ នយោ អញ្ញត្រាបិ ឧបបរិក្ខិត្វា យថាសម្ភវំ នេតព្ពោ។ **ករោតិ**ស្ស បយោគោយំ។

វហិអាទីនំ បយោគេ រាជបុរិសា រថំ គាមំ វហន្តិ។ អយំ រាជា មំ នាមំ បុច្ឆតិ។ បរាភវន្តំ បុរិសំ, មយំ បុច្ឆាម គោតមំ។ អាយស្មា ឧបាលិ អាយស្មតា មហាកស្សបេន វិនយំ បុដ្ឋោ។ ទេវទត្តោ រាជានំ កម្ពលំ យាចតិ។ តេ មំ អស្សេ អយាចិសុំ។ ធនំ តំ តាត យាចតិ។ ព្រាហ្មណោ នាគំ មណឹ យាចតិ។ នាគោ មណឹ យាចិតោ ព្រាហ្មណេន ព្រហ្មុនា អាយាចិតោ ធម្មទេសនំ ភគវា។ តាបសោ កុលំ ភោជនំ ភិក្ខតិ។ អជំ គាមំ នេតិ។ អជោ គាមំ នីតោ។ មុត្តោ ចម្បេយ្យកោ នាគោ, រាជានំ ឯតទព្រវិ។

ឯត្ថ **រាជាន**ន្តិ មុខ្យតោ កម្មំ វុត្តំ។ **ឯត**ន្តិ គុណតោ។ តថា **រាជាន**ន្តិ អកថិតកម្មំ វុត្តំ។ **ឯត**ន្តិ កថិតកម្មំ។ ឯស នយោ អញ្ញត្រាបិ ឧបបរិក្ខិត្វា យថារហំ យោជេតព្ពោ។ ឯវមេវ “ព្រូហិ ភគវា”តិអាទីសុ សម្បទានវិសយត្តា ទ្វិកម្មកភាវោ ន លព្ភតិ។ ភិក្ខុ មហារាជានំ ធម្មំ ភណតិ។ យំ មំ ភណសិ សារថិ។ យំ មំ វទតិ។ ភគវន្តំ ឯតទវោច។ បិតា បុត្តំ ភាសតិ។ យំ មំ ត្វំ អនុសាសសិ។ សក្យា ខោ បន អម្ពដ្ឋ រាជានំ ឱក្កាកំ បិតាមហំ ទហន្តិ។ ភគវា ភិក្ខូ តំ តំ ហិតបដិបត្តឹ នាថតិ។ គាវោ វជំ រុន្ធតិ គោបាលកោ។ ធុត្តោ ធុត្តជនំ ធនំ ជិនាតិ។ ឯត្ថ ច “កមនុត្តរំ រត្នវរំ ជិនាមា”តិ **បុណ្ណកជាតកបាឡិ** និទស្សនំ។ តត្ថាយមត្ថោ “មយំ ជនិន្ទា កតរំ រាជានំ អនុត្តរំ រត្នវរំ ជិនាមា”តិ។ ឥដ្ឋកាយោ បាការំ ចិនោតិ វឌ្ឍកី។ អញ្ញានិបិ យោជេតព្ពានិ។

ឯត្ថ កេចិ បុច្ឆេយ្យុំ “គន្ធកុដឹ បទក្ខិណំ ករោតិ, ពុទ្ធំ សរណំ គច្ឆាមិ។ ឧបាសកំ មំ ភវំ គោតមោ ធារេតូ’តិ បយោគេសុ កឹ ទ្វិកម្មកភាវោ លព្ភតី”តិ? ឯត្ថ វុច្ចតេ – “គន្ធកុដឹ បទក្ខិណំ ករោតី”តិ ឯត្ថ ន លព្ភតិ គុណ គុណីនំ វសេន គហិតត្តា។ “ពុទ្ធំ សរណំ គច្ឆាមី”តិ ឯត្ថាបិ ន លព្ភតិ “សរណំ ឥតិ គច្ឆាមី”តិ **ឥតិ** សទ្ទលោបវសេន វុត្តត្តា។ តថា ហិ **ពុទ្ធ**ន្តិ ឧបយោគវចនំ។ **សរណ**ន្តិ បច្ចត្តវចនំ។ “ពុទ្ធំ មម សរណំ បរាយណំ, អឃស្ស តាតា ហិតស្ស ច វិធាតា”តិ ឥមិនា អធិប្បាយេន “ភជាមិ សេវាមិ ពុជ្ឈាមី”តិ អត្ថោ។ “ឧបាសកំ មំ ភវំ គោតមោ ធារេតូ”តិ ឯត្ថ បន ទ្វិកម្មកភាវោ លព្ភតីតិ វត្តព្ពោ “មំ ឥតោ បដ្ឋាយ ឧបាសកំ ធារេតូ”តិ អត្ថសម្ភវតោ “សក្យា ខោ បន អម្ពដ្ឋ រាជានំ ឱក្កាកំ បិតាមហំ ទហន្តី”តិ **ទហ**ធាតុប្បយោគេន សមានត្តា ច, អធិប្បាយត្ថតោ បន “មំ ‘ឧបាសកោ មេ អយ’ន្តិ ធារេតូ”តិ អត្ថោ សម្ភវតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវំ អការិតានិ ទ្វិកម្មិកធាតុរូបានិ វិភាវិតានិ។

ឥច្ចេវមម្ហេហិ អាទិតោ បដ្ឋាយ ភគវតោ សាសនត្ថំ យថាសត្តិ យថាពលំ ធាតុយោ ច តំរូបានិ ច តទនុរូបេហិ នានាបទេហិ នានាអត្ថេហិ នានានយេហិ ច យោជេត្វា វិភាវិតានិ, ឯវំ វិភាវេន្តេហិបិ អម្ហេហិ តាសំ

សរូបបរិច្ឆេទោ អត្ថបរិច្ឆេទោ វា ន សក្កា សព្ពសោ វត្តុំ។ តទុភយញ្ហិ កោ សព្ពសោ វត្តុំ សក្ខិស្សតិ អញ្ញត្រ អាគមាធិគមសម្បន្នេហិ បភិន្នបដិសម្ភិទេហិ មហាខីណាសវេហិ។

អត្ថាតិសយយុត្តាបិ, ធាតូ ហោន្តិ យតោ តតោ។ បយោគតោនុគន្តព្ពា, អនេកត្ថា ហិ ធាតវោ។

យេនេកត្ថធរា ចរន្តិ វិវិធា នាថស្ស បាឋេ វរេ,
តេនេកត្ថធរាវ ហោន្តិ សហិតា នានូបសគ្គេហិវេ;
ធាតូនំ បន តេសមត្ថបរមំ ខីណាសវេ បណ្ឌិតេ,
វជ្ជេត្វា បដិសម្ភិទាមតិយុតេ កោ សព្ពសោ ភណតីតិ។

ឥតិ នវង្គេ សាដ្ឋកថេ បិដកត្តយេ ព្យប្បថគតីសុ វិញ្ញូនំ

កោសល្លត្ថាយ កតេ សទ្ទនីតិប្បករណេ

សព្ពគណវិនិច្ឆយោ នាម ឯកូនវីសតិមោ បរិច្ឆេទោ។

សហ រូបវិភាវនាយ ធាតុវិភាវនា និដ្ឋិតា។

ធាតុមាលា និដ្ឋិតា។